

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TRT REPERTUVARINDA YER ALAN BÜYÜK BİRİM ZAMANLI TÜRKÜLERİN, TÜRK MÛSİKÎSİ USÛL NAZARİYATINA GÖRE TESPÎTİ VE USÛL / VELVELE ÖNERİLERİ

BÜNYAMİN TİLAVEL

TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI

EYLÜL 2019


GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

TRT REPERTUVARINDA YER ALAN BÜYÜK BİRİM ZAMANLI TÜRKÜLERİN, TÜRK MÛSİKÎSİ USÛL NAZARİYATINA GÖRE TESPÎTİ VE USÛL / VELVELE ÖNERİLERİ

Bünyamin TİLAVEL

DANIŞMAN Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2019

Bünyamin TİLAVEL tarafından hazırlanan "TRT Repertuvarında Yer Alan Büyük Birim Zamanlı Türkülerin, Türk Mûsikîsi Usûl Nazariyatına Göre Tespîti ve Usûl / Velvele Önerileri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Esntitüsü Türk Müziği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL

Türk Müziği Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Başkan: Doç. Dr. Vasfi HATİPOĞLU

Türk Müziği Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Alper AKDENİZ

Türk Din Mûsikîsi Anasanat Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Tez Savunma Tarihi: 05/09/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

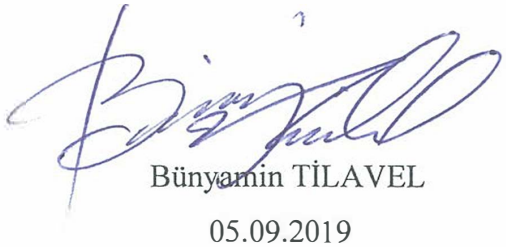
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.



Bünyamin TİLAVEL

05.09.2019

TRT REPERTUVARINDA YER ALAN BÜYÜK BİRİM ZAMANLI TÜRKÜLERİN, TÜRK MÛSİKÎSİ USÛL NAZARİYATINA GÖRE TESPÎTİ VE USÛL / VELVELE ÖNERİLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Bünyamin TİLAVEL

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Eylül 2019

ÖZET

Usûl, müziğin iki temel unsurundan biridir. Türk müziğinin temel eğitim modeli olan meşk sisteminde usûl, Türk müziğinin gelecek nesillere aktarımında büyük önem arz etmektedir. Çalışmamızda, Türk müziğinin aynı kaynaktan beslenen, farklı tür ve formlarda eserleri hâiz olan Türk Halk Müziği ve Klâsik Türk Müziği'nin usûl anlayışlarındaki farklılıklar ortaya konulmuş, tutarlı bir eğitim anlayışında ve icrâda usûlün yeri ve önemi irdelenmiştir. Türk Halk Müziği'ndeki mevcut usûl algısının, geleneği yeterince ifâde ve ihtivâ edememesi; icrâyı, eğitim-öğretimi ve geleneğin geleceğe intikâlini gereğince sağlayamamıştır. Bu çerçevede; notaların daha okunabilir hâle getirilmesi, icrâlarda ve eğitim-öğretim anlayışında birliğin sağlanması, geleneğin tutarlı bir biçimde aktarımı Türk müziği usûl geleneğiyle mümkündür. Çözüm noktasında, türkülerin Türk müziği usûl geleneği çerçevesinde ifâde ve icrâ edilmesi gerekliliğine dair bir öneri getirilmiş, ortak bir usûl nazariyatının gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan tarama modeli kullanılmış; TRT repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin notaları incelenerek, notalardaki ölçüm hataları sebepleriyle birlikte irdelenmiş, açıklamalar ve öneriler getirilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular doğrultusunda mezkûr türküler, Türk müziği usûl geleneği dâhilinde yeniden yazılmış, Türk müziği usûl külliyâtına yeni usûl ve velveleler önerilmiştir.

Bilim Kodu	:	40115
Anahtar Kelimeler	:	Usûl, Ölçü, Türk Halk Müziği Usûlleri, Türk Müziği Usûl Geleneği
Sayfa Adedi	:	407
Danışman	:	Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL

THE DETERMINATION OF THE LARGE UNIT OF TIME BALLADS IN TRT REPERTOIR IN ACCORDING WITH THE TURKISH MUSIC'S USÛL THEORIES AND SUGGESTIONS FOR USÛL / VELVELE

(Master Thesis)

Bünyamin TİLAVEL

GAZİ UNIVERSITY

ENSTITUTE OF FINE ARTS

September 2019

ABSTRACT

Usûl is one of the two main elements of the music. In the system of meşk which is a basic education model of the Turkish music, usûl, has a prominent role in the process of handing down the Turkish music to the next generations. Although Turkish Folk Music and Classical Turkish Music are nourished from the same source, the works produced are in different kinds and forms. In our study, the different perspectives in the usûls of Turkish Folk Music and Classical Turkish Music have been revealed and at the same time, the role and the importance of usûl in a consistent sense of education and performance have been examined. The current perception of usûl in Turkish Folk Music cannot express and contain the tradition enough, which also affects the performance and education in a negative way. Within this context, ensuring the integrity by reading music can only be possible with the usûl. As a solution, it has been tried to present a suggestion by taking into consideration of the necessity of expressing and performing the ballads within the frame of Turkish Music's usûl tradition. In this study, the necessity of developing the common theory of usûl has also been emphasized. The notes of the ballads measured with larger timings taking part in TRT Turkish Folk Music's repertoire have been examined, and the measuring errors have been taken into consideration with the underlying reasons. In addition to that, it has been tried to account for all these errors and results. In this study, a screening model of qualitative research methods was used. The ballads mentioned above are rewritten again in accordance with the findings we obtained. Therefore, a new usûl has been suggested to Turkish music usûl corpus.

Science Code	:	40115
Key Words	:	Usûl, Measure, Usûls of Turkish Folk Music, Turkish Music, Usûl Tradition
Number of Pages	:	407
Advisor	:	Assoc. Prof. Mehmet GÖNÜL

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans programındaki talebeliğim boyunca anlayış ve desteğini esirgemeyen başta danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL'e; ilim yolumuzu aydınlatan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR'a; müzikal kişiliğimin ve birikimimin oluşmasında önemli paya sahip olan, bilgi ve tecrübelerini aktararak her daim doğru yolu gösteren değerli hocalarım/ustalarım TRT Ankara Radyosu Yurttan Sesler Topluluğu Şefi Ali Haydar GÜL'e ve TRT Aranjör-Tonmaysteri Ertuğrul KARABULUT'a; çalışmada faydalandığımız çeşitli arşiv ses kayıtlarının erişiminde desteğini ve ilgisini eksik etmeyen TRT Ankara Radyosu ses sanatçısı Esra ER EKİNCİ'ye; TRT Ankara Radyosu saz sanatçısı Cemil KAYACI'ya; mânevi desteklerini eksik etmeyen başta annem Ayfer TİLAVEL ve kardeşim Berkan TİLAVEL olmak üzere aileme; teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET v
ABSTRACT vi
TEŞEKKÜR vii
İÇİNDEKİLER viii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ xvi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ xviii
RESİMLERİN LİSTESİ xxix
SİMGELER VE KISALTMALAR xxx
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 8
1.2. Amaç 10
1.3. Önem 11
1.4. Sayıltılar 12
1.5. Sınırlılıklar 12
1.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 12
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 13
2.1. Muzaffer Sarısözen ve Türk Halk Mûsikîsi Usûlleri 16
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 21
4. YÖNTEM 23
4.1. Araştırmanın Modeli 23
4.2. Veri Toplama Teknikleri 23
4.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 23
5. BULGULAR VE YORUMLAR 29
5.1. 16 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 37
5.1.1. Sallanı sallanı gelir geçersin 38

5.1.2. İstanbul'dan gelir kayık 43
5.1.3. Ahmedim handa handadır handa 47
5.1.4. Altın yüzük parmağımda kan taşı 51
5.1.5. Cigara attım yâra 55
5.2. 17 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 58
5.2.1. Bizim gelin pek de nazlı 59
5.2.2. Sabah olur oğlan gider işine 63
5.3. 18 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 69
5.3.1. Mektup yazdım acele 72
5.3.2. Dumanım derelere 79
5.3.3. Ha buradan görülür Görele'nin kıyıları 83
5.3.4. Sen bu yaylaları yaylayamasun 88
5.3.5. Ah kavaklar kavaklar 93
5.3.6. Tanımadın mı beni ben Ali'yim 97
5.3.7. Dağı duman bürüdü 101
5.3.8. Kutuda karabiber 105
5.3.9. Ayrı düşeli senden (Mamocan) 111
5.3.10. Gül altında gergef işler 114
5.3.11. Bayburdun ince yolunda (bar havası) 119
5.3.12. Garşıdan yâr geliyor 123
5.3.13. Mendil aldım bir deste 127
5.3.14. Yüce dağ başında turna teleği 131
5.3.15. Çay aşağı iz gider 136
5.3.16. Bu gece ay doğacak 140
5.3.17. Dam üste dam örerler 144
5.3.18. Çayda çınar ağacı (tello) 148
5.3.19. Pencerenin milleri (Guleyli) 152

5.3.20. Al işli gey al eyle 157
5.3.21. Aşağıdan gelen yâre bak 160
5.3.22. Çimene basma yârim 164
5.3.23. Dağda ardıç kurusu 167
5.3.24. Çemberli çargat bala zer hanım 170
5.3.25. Gelin gelir karşıya 174
5.3.26. Tello gider yan gider 178
5.3.27. Yoncayı bellediler 182
5.3.28. Karanfili gül dalında değende 185
5.3.29. Kağıttan biberim var 190
5.3.30. Uzun da kavak dalında sallanıyor 194
5.3.31. Aşağıdan gelen gelin alıcı 198
5.3.32. Bu tepe pulli tepe 202
5.3.33. Elmalar allanıyor 206
5.3.34. Derede gum gaynıyor 209
5.3.35. Yüksek minarede kandiller yanar 213
5.3.36. Su gelir taştan akar 216
5.3.37. Mendilimde kişmiş ile bâdem var 219
5.3.38. Güzeller de dönmüş yaylaya gider 224
5.3.39. Atladı geçti eşiği 228
5.3.40. Üşüdüm Emine'm üşüdüm 232
5.3.41. Yaban gülü müsün sarp kayalarda 236
5.3.42. Yâr oturmuş dağ başına 241
5.4. 19 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 246
5.4.1. Osandım senin elinden 247
5.4.2. Şargışla içinde seçtim bir durna 251
5.5. 20 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 255

5.5.1. Kar yağar bardan bardan 256
5.5.2. Gedikde duvak allanır 260
5.5.3. Pınar başında durma 264
5.5.4. Çift beyaz güvercin olsam 268
5.6. 21 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 272
5.6.1. Çimenli bahçede bulgur eliyor (halay havası) 273
5.6.2. Ana beni gönder gedim ormana 277
5.6.3. Galdırma golların dursun boynumda 281
5.6.4. Giresun'dan çıktım saat beş idi 284
5.6.5. Sılaya giden gardaşlar 288
5.7. 23 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 292
5.7.1. Bir yiğit gurbete gitse 293
5.8. 27 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 296
5.8.1. Yasemen dalına yâr neden eymeli 297
5.8.2. Şu yüce dağların karı eridi 300
5.9. 30 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri 304
5.9.1. Hayâl hayâl olmuş karşı ki dağlar 305
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 309
6.1. Sonuçlar 309
6.2. Öneriler 311
KAYNAKLAR 313
EKLER 317
EK-1. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün yeniden yazılan notası 318
EK-2. İstanbul'dan gelir kayık türküsünün yeniden yazılan notası 319
EK-3. Ahmedim handadır handa türküsünün yeniden yazılan notası 320
EK-4. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün yeniden yazılan notası 321

EK-4. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 322

EK-5. Cigara attım yara türküsünün yeniden yazılan notası 323

EK-6. Bizim gelin pek de nazlı türküsünün yeniden yazılan notası 324

EK-7. Sabah olur oğlan gider işine türküsünün yeniden yazılan notası 325

EK-8. Mektup yazdım acele türküsünün yeniden yazılan notası 326

EK-8. Mektup yazdım acele türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 327

EK-9. Dumanım derelere türküsünün yeniden yazılan notası 328

EK-10. Ha buradan görünür Görele'nin kıyıları türküsünün yeniden yazılan notası 329

EK-11. Sen bu yaylaları yayliyamasun türküsünün yeniden yazılan notası 330

EK-11. Sen bu yaylaları yayliyamasun türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 331

EK-12. Ah kavaklar kavaklar türküsünün yeniden yazılan notası 332

EK-13. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsünün yeniden yazılan notası 333

EK-14. Dağı duman bürüdü türküsünün yeniden yazılan notası 334

EK-14. Dağı duman bürüdü türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 335

EK-15. Kutuda karabiber türküsünün yeniden yazılan notası 336

EK-16. Ayrı düşeli senden türküsünün yeniden yazılan notası 337

EK-17. Gül altında gergef işler türküsünün yeniden yazılan notası 338

EK-17. Gül altında gergef işler türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 339

EK-18. Bayburdun ince yolunda türküsünün yeniden yazılan notası 340

EK-19. Garşıdan yar geliyor türküsünün yeniden yazılan notası 341

EK-20. Mendil aldım bir deste türküsünün yeniden yazılan notası 342

EK-21. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün yeniden yazılan notası 343

EK-21. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 344

EK-22. Çay aşağı iz gider türküsünün yeniden yazılan notası 345

EK-23. Bu gece ay doğacak türküsünün yeniden yazılan notası 346

EK-24. Dam üste dam örerler türküsünün yeniden yazılan notası 347
EK-25. Çayda çınar ağacı tello türküsünün yeniden yazılan notası 348
EK-25. Çayda çınar ağacı tello türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 349
EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası..... 350
EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 351
EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 352
EK-27. Al işli gey al eyle türküsünün yeniden yazılan notası..... 353
EK-28. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsünün yeniden yazılan notası..... 354
EK-29. Çimene basma yarim türküsünün yeniden yazılan notası 355
EK-30. Dağda ardıç kurusu türküsünün yeniden yazılan notası..... 356
EK-31. Çemberli çargat türküsünün yeniden yazılan notası 357
EK-31. Çemberli çargat türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 358
EK-32. Gelin gelir karşıya türküsünün yeniden yazılan notası 359
EK-32. Gelin gelir karşıya türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 360
EK-33. Tello gider yan gider türküsünün yeniden yazılan notası 361
EK-34. Yoncayı bellediler türküsünün yeniden yazılan notası 362
EK-35. Karanfili gül dalında eyende türküsünün yeniden yazılan notası 363
EK-36. Kağıttan biberim var türküsünün yeniden yazılan notası..... 364
EK-37. Uzun da kavak dalında sallanıyor türküsünün yeniden yazılan notası 365
EK-38. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsünün yeniden yazılan notası 366
EK-39. Bu tepe pulli tepe türküsünün yeniden yazılan notası..... 367
EK-39. Bu tepe pulli tepe türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 368
EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası..... 369
EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 370
EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 371
EK-41. Derede kum kaynıyor türküsünün yeniden yazılan notası..... 372
EK-42. Yüksek minarede kandiller yanar türküsünün yeniden yazılan notası..... 373

EK-43. Su gelir taştan akar türküsünün yeniden yazılan notası 374

EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası 375

EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 376

EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 377

EK-45. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsünün yeniden yazılan notası 378

EK-46. Atladı geçti eşiği türküsünün yeniden yazılan notası..... 379

EK-47. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsünün yeniden yazılan notası..... 380

EK-48. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün yeniden yazılan notası..... 381

EK-49. Yar oturmuş dağ başına türküsünün yeniden yazılan notası..... 382

EK-49. Yar oturmuş dağ başına türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 383

EK-50. Osandım Senin elinden türküsünün yeniden yazılan notası..... 384

EK-51. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün yeniden yazılan notası 385

EK-51. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 386

EK-52. Kar yağar bardan bardan türküsünün yeniden yazılan notası 387

EK-52. Kar yağar bardan bardan türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 388

EK-53. Gedikte duvak allanır türküsünün yeniden yazılan notası 389

EK-54. Pınar başında durma türküsünün yeniden yazılan notası 390

EK-55. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün yeniden yazılan notası..... 391

EK-55. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 392

EK-56. Çimenli bahçede türküsünün yeniden yazılan notası..... 393

EK-57. Ana beni gönder gedim ormana türküsünün yeniden yazılan notası 394

EK-58. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün yeniden yazılan notası... 395

EK-58. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 396

EK-59. Giresundan çıktım saat beş idi türküsünün yeniden yazılan notası..... 397

EK-60. Sılaya giden gardaşlar türküsünün yeniden yazılan notası..... 398

EK-61. Bir yiğit gurbete gitse türküsünün yeniden yazılan notası..... 399

EK-62. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün yeniden yazılan notası..... 400

EK-62. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 401

EK-63. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün yeniden yazılan notası..... 402

EK-63. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün yeniden yazılan notası (devam)..... 403

EK-64. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün yeniden yazılan notası..... 404

EK-64. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün yeniden yazılan notası (devam) 405

ÖZGEÇMİŞ..... 407

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge 5.1. TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler 33

Çizelge 5.2. TRT Repertuvarında yer alan 16 zamanlı türküler 37

Çizelge 5.3. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün prozodi tespitleri 41

Çizelge 5.4. Cigara attım yara türküsünün prozodi tespitleri 57

Çizelge 5.5. TRT repertuvarında yer alan 17 zamanlı türküler 58

Çizelge 5.6. TRT repertuvarında yer alan 18 zamanlı türküler 69

Çizelge 5.7. Mektup yazdım acele türküsünün prozodi tespitleri 78

Çizelge 5.8. Kutuda karabiber türküsünün prozodi tespitleri 109

Çizelge 5.9. Ayrı düşeli senden Mamocan türküsünün prozodi tespitleri 113

Çizelge 5.10. Gül altında gergef işler türküsünün prozodi tespitleri 116

Çizelge 5.11. Bayburdun ince yolunda türküsünün prozodi tespitleri 121

Çizelge 5.12. Garşıdan yar geliyor türküsünün prozodi tespitleri 125

Çizelge 5.13. Mendil aldım bir deste türküsünün prozodi tespitleri 130

Çizelge 5.14. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün prozodi tespitleri 133

Çizelge 5.15. Çay aşağı iz gider güzeller türküsünün prozodi tespitleri 138

Çizelge 5.16. Bu gece ay doğacak türküsünün prozodi tespitleri 142

Çizelge 5.17. Dam üste dam örerler türküsünün prozodi tespitleri 146

Çizelge 5.18. Çayda çınar ağacı türküsün prozodi tespitleri 150

Çizelge 5.19. Pencerenin milleri türküsünün prozodi tespitleri 155

Çizelge 5.20. Aşağıdan gelen yare bak türküsünün prozodi tespitleri 162

Çizelge 5.21. Çimene basma yarim türküsünün prozodi tespitleri 166

Çizelge 5.22. Dağda Ardıç kusuru güloğlan türküsünün prozodi tespitleri 169

Çizelge 5.23. Çemberli çargat bala zerhanım türküsnün prozodi tespitleri 173

Çizelge 5.24. Gelin gelir karşıya türkünün prozodi tespitleri 177

Çizelge 5.25. Tello gider yan gider türküsünün prozodi tespitleri 180

Çizelge 5.26. Yoncayı bellediler türküsünün prozodi tespitleri 184

Çizelge 5.27. Karanfili gül dalında eyende türküsünün prozodi tespitleri 187

Çizelge 5.28. Kâğıttan biberim var türküsünün prozodi tespitleri..... 192

Çizelge 5.29. Bu tepe pulli tepe türküsünün prozodi tespitleri..... 205

Çizelge 5.30. Derede gum gaynıyor bağdagül türküsünün prozodi tespiti..... 212

Çizelge 5.31. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün prozodi tespiti 222

Çizelge 5.32. Güzeller dönmüş yaylaya gider türküsünün prozodi tespiti 226

Çizelge 5.33. Atladı geçti eşiği türküsünün prozodi tespitleri..... 230

Çizelge 5.34. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün prozodi tespitleri..... 239

Çizelge 5.35. TRT Repertuvarında yer alan 19 zamanlı türküler..... 246

Çizelge 5.36. TRT Repertuvarında yer alan 20 zamanlı türküler..... 255

Çizelge 5.37. TRT Repertuvarında yer alan 21 zamanlı türküler..... 272

Çizelge 5.38. TRT Repertuvarında yer alan 23 zamanlı türkü 292

Çizelge 5.39. TRT Repertuvarında yer alan 27 zamanlı türküler..... 296

Çizelge 5.40. TRT Repertuvarında yer alan 30 zamanlı türkü 304

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2.1. Hint müziğindeki ritim kalıpları, Tala'lar. 19

Şekil 4.1. Usûlün tek çizgi yöntemi ile gösterimi 25

Şekil 5.1. Velvelesiz darplara sahip Müsemmen usûlü 30

Şekil 5.2. Tartımların darplara göre yazımı ve dağılımı 30

Şekil 5.3. Bağların ilgili heceye göre kullanımının numaralandırılması 30

Şekil 5.4. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün TRT Repertuvarındaki notası ... 38

Şekil 5.5. Müsemmen usûlü 39

Şekil 5.6. Müsemmen usûlünün velvelesi 39

Şekil 5.7. Sallanı sallanı geçersin türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı 39

Şekil 5.8. Sallanı sallanı geçersin türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı 39

Şekil 5.9. İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsünün TRT repertuvarındaki notası 43

Şekil 5.10. Turan Aksak usûlü 44

Şekil 5.11 İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı 45

Şekil 5.12. İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı 45

Şekil 5.13. Ahmedim handa handadır handa türküsünün TRT repertuvarındaki notası 47

Şekil 5.14. Darbeyn usûl (Devr-i Hindî - Raks Aksağı) 49

Şekil 5.15. Ahmedim handa handadır handa türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı 49

Şekil 5.16. Ahmedim handa handadır handa türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı 49

Şekil 5.17. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün TRT repertuvarındaki notası 51

Şekil 5.18. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 52

Şekil 5.19. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 53

Şekil 5.20. Cigâra attım yâra türküsünün TRT repertuvarındaki notası 55

Şekil 5.21. Cigâra attım yâra türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 56

Şekil 5.22. Cigâra attım yâra türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 56

Şekil 5.23. Bizim gelin pek de nazlı türküsünün TRT repertuvarındaki notası 59

Şekil 5.24. Selânik Aksağı usûlü 60

Şekil 5.25. Bizim gelin pek de nazlı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı .. 60

Şekil 5.26. Bizim gelin pek de nazlı türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 60

Şekil 5.27. Sabah olur oğlan gider işine türküsünün TRT repertuvarındaki notası ... 63

Şekil 5.28. Devr-i Hindî usûlü 65

Şekil 5.29. Sabah olur oğlan gider işine türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 65

Şekil 5.30. Sabah olur oğlan gider işine türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 65

Şekil 5.31. Geçti gitti vatanına yurduna türküsünün TRT Repertuvarındaki notası.. 67

Şekil 5.32. Gelin oldum Karabekir eline türküsünün TRT Repertuvarındaki notası. 68

Şekil 5.33. Mektup yazdım acele türküsünün TRT repertuvarındaki notası 72

Şekil 5.34. Aksak usûlünün esere uygun velvelesi 75

Şekil 5.35. Mektup yazdım acele türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 75

Şekil 5.36. Mektup yazdım acele türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 76

Şekil 5.37. Dumanım derelere türküsünün TRT repertuvarındaki notası 79

Şekil 5.38. Bileşik Oynak usûlü 81

Şekil 5.39. Dumanım derelere türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 81

Şekil 5.40. Dumanım derelere türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 81

Şekil 5.41. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsünün TRT repertuvarındaki notası 83

Şekil 5.42. Çift Raks Aksağı usûlü 85

Şekil 5.43. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 85

Şekil 5.44. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 85

Şekil 5.45. Çifte Raks Aksağı usûlünün velveleli ve velvelesiz kalıplarının karşılaştırılması 86

Şekil 5.46. Sen bu yaylaları yayliyamasasun türküsünün TRT repertuvarındaki notası 88

Şekil 5.47. Sen bu yaylaları yayliyamasazsun türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 89

Şekil 5.48. Sen bu yaylaları yayliyamasazsun türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 90

Şekil 5.49. Ah kavaklar kavaklar türküsünün TRT repertuvarındaki notası 93

Şekil 5.50. Ah kavaklar kavaklar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 94

Şekil 5.51. Ah kavaklar kavaklar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 95

Şekil 5.52. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsünün TRT repertuvarındaki notası 97

Şekil 5.53. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 98

Şekil 5.54. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 99

Şekil 5.55. Dağı duman bürüdü türküsünün TRT repertuvarındaki notası 101

Şekil 5.56. Dağı duman bürüdü türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 102

Şekil 5.57. Dağı duman bürüdü türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 103

Şekil 5.58. Kutuda karabiber türküsünün TRT repertuvarındaki notası 105

Şekil 5.59. Bileşik Yürük Semâî usûlü 107

Şekil 5.60. Bileşik Yürük Semâî usûlünün velvelesi 107

Şekil 5.61. Kutuda karabiber türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 107

Şekil 5.62. Kutuda karabiber türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 107

Şekil 5.63. Bileşik Yürük Semâî usûlü ile hecelerin uyumu 108

Şekil 5.64. Ayrı düşeli senden türküsünün TRT repertuvarındaki notası 111

Şekil 5.65. Ayrı düşeli senden türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 112

Şekil 5.66. Ayrı düşeli senden türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı..... 112

Şekil 5.67. Gül altında gergef işler türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 114

Şekil 5.68. Gül altında gergef işler türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı .. 115

Şekil 5.69. Gül altında gergef işler türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 115

Şekil 5.70. Bayburdun ince yolunda türküsünün TRT repertuvarındaki notası 119

Şekil 5.71. Bileşik Yürük Semâî usûlü velvelesi..... 120

Şekil 5.72. Bayburdun ince yolunda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 120

Şekil 5.73. Bayburdun ince yolunda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 120

Şekil 5.74. Garşıdan yâr geliyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 123

Şekil 5.75. Garşıdan yâr geliyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 124

Şekil 5.76. Garşıdan yâr geliyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 124

Şekil 5.77. Mendil aldı bir deste türküsünün TRT repertuvarındaki notası 127

Şekil 5.78. Mendil aldı bir deste türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 128

Şekil 5.79. Mendil aldı bir deste türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı.... 129

Şekil 5.80. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün TRT repertuvarındaki notası 131

Şekil 5.81. Yüce dağ başında turna teleği türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 132

Şekil 5.82. Yüce dağ başında turna teleği türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 132

Şekil 5.83. Çay aşağı iz gider güzeller türküsünün TRT repertuvarındaki notası ... 136

Şekil 5.84. Çay aşağı iz gider güzeller türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 137

Şekil 5.85. Çay aşağı iz gider güzeller türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 137

Şekil 5.86. Bu gece ay doğacak türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 140

Şekil 5.87. Bu gece ay doğacak türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 141

Şekil 5.88. Bu gece ay doğacak türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı..... 141

Şekil 5.89. Dam üste dam örerler türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 144

Şekil 5.90. Dam üste dam örerler türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı..... 145

Şekil 5.91. Dam üste dam örerler türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı .. 145

Şekil 5.92. Çayda çınar ağacı tello türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 148

Şekil 5.93. Çayda çınar ağacı tello türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı... 149

Şekil 5.94. Çayda çınar ağacı tello türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 149

Şekil 5.95. Pencerenin milleri türküsünün TRT repertuvarındaki notası 152

Şekil 5.96. Pencerenin milleri türküsüne ait sözlerin darplarla göre dağılımı..... 153

Şekil 5.97. Pencerenin milleri türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 153

Şekil 5.98. Al işli gey al eyle türküsünün TRT repertuvarındaki notası 157

Şekil 5.99. Bileşik Sofyân usûlü..... 158

Şekil 5.100. Bileşik Sofyan usûlü velvelesi..... 158

Şekil 5.101. Al işli gey al eyle türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 158

Şekil 5.102. Al işli gey al eyle türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı..... 159

Şekil 5.103. Aşağıdan gelen yare bak yâre türküsünün TRT repertuvarındaki notası 160

Şekil 5.104. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı..... 161

Şekil 5.105. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı..... 161

Şekil 5.106. Çimene basma yarim türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 164

Şekil 5.107. Çimene basma yarim türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı ... 165

Şekil 5.108. Çimene basma yarim türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı. 165

Şekil 5.109. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsünün TRT repertuvarındaki notası 167

Şekil 5.110. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı..... 168

Şekil 5.111. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 168

Şekil 5.112. Çemberli çargat türküsünün TRT repertuvarındaki notası 170

Şekil 5.113. Çemberli çargat türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 171

Şekil 5.114. Çemberli çargat türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılmı 172

Şekil 5.115. Gelin gelir karşıya türküsünün TRT repertuvarındaki notası 174

Şekil 5.116. Gelin gelir karşıya türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 175

Şekil 5.117. Gelin gelir karşıya türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 176

Şekil 5.118. Tello gider yan gider türküsünün TRT repertuvarındaki notası 178

Şekil 5.119. Tello gider yan gider türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 179

Şekil 5.120. Tello gider yan gider türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı . 179

Şekil 5.121. Yoncayı belledilер türküsünün TRT repertuvarındaki notası 182

Şekil 5.122. Yoncayı belledilер türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 183

Şekil 5.123. Yoncayı belledilер türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 183

Şekil 5.124. Karanfili gül dalında eyende türküsünün TRT repertuvarındaki notası 185

Şekil 5.125. Karanfili gül dalında eyende türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 186

Şekil 5.126. Karanfili gül dalında eyende türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 186

Şekil 5.127. Kâğıttan biberim var türküsünün TRT repertuvarındaki notası 190

Şekil 5.128. Kâğıttan biberim var türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 191

Şekil 5.129. Kâğıttan biberim var türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı.. 191

Şekil 5.130. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası 194

Şekil 5.131. Curcuna usûlü 196

Şekil 5.132. Curcuna usûlü velvelesi 196

Şekil 5.133. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 196

Şekil 5.134. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 196

Şekil 5.135. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsünün TRT repertuvarındaki notası .. 198

Şekil 5.136. Üçüz Aksak usûlü 200

Şekil 5.137. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 200

Şekil 5.138. Sözlerin tartımlara göre dağılımı 200

Şekil 5.139. Bu tepe pulli tepe türküsünün TRT repertuvarındaki notası 202

Şekil 5.140. Bu tepe pulli tepe türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılmı 203

Şekil 5.141. Bu tepe pulli tepe türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 204

Şekil 5.142. Elmalar allanıyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası 206

Şekil 5.143. Elmalar allanıyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 207

Şekil 5.144. Elmalar allanıyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 207

Şekil 5.145. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsünün TRT repertuvarındaki notası 209

Şekil 5.146. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 210

Şekil 5.147. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 211

Şekil 5.148. Yüksek minarede kandiller yanar türküsünün TRT repertuvarındaki notası 213

Şekil 5.149. Mürekkeb Semâi Usûlü 214

Şekil 5.150. Mürekkeb Semâî usûlü velvelesi 214

Şekil 5.151. Yüksek minarede kandiller yanar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 214

Şekil 5.152. Yüksek minarede kandiller yanar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 215

Şekil 5.153. Su gelir taştan akar türküsünün TRT repertuvarındaki notası 216

Şekil 5.154. Su gelir taştan akar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı..... 217

Şekil 5.155. Su gelir taştan akar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 218

Şekil 5.156. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün TRT repertuvarındaki notası 219

Şekil 5.157. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 220

Şekil 5.158. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 221

Şekil 5.159. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsünün TRT repertuvarındaki notası 224

Şekil 5.160. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 225

Şekil 5.161. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 225

Şekil 5.162. Atladı geçti eşiği türküsünün TRT repertuvarındaki notası 228

Şekil 5.163. Atladı geçti eşiği türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 229

Şekil 5.164. Atladı geçti eşiği türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 229

Şekil 5.165. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsünün TRT repertuvarındaki notası . 232

Şekil 5.166. Oynak usûlü 233

Şekil 5.167. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 233

Şekil 5.168. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 234

Şekil 5.169. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün TRT repertuvarındaki notası 236

Şekil 5.170. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 237

Şekil 5.171. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 238

Şekil 5.172. Yâr oturmuş dağ başına türküsünün TRT repertuvarındaki notası..... 241

Şekil 5.173. Darbeyn usûl (Müsemmen+Curcuna+Raks Aksağı+Oynak+Devr-i Turân+TekVuruş+ Raks Aksağı+Oynak)..... 243

Şekil 5.174. Yâr oturmuş dağ başına türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 243

Şekil 5.175. Yâr oturmuş dağ başına türküsüne ait sözlerin darplara tartımlara göre dağılımı 244

Şekil 5.176. Osandım senin elinden türküsünün TRT repertuvarındaki notası 247

Şekil 5.177. Aksak-Aksak Semâî Evferi usûlü (Darbeyn) 248

Şekil 5.178. Osandım senin elinden türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı. 248

Şekil 5.179. Osandım senin elinden türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 249

Şekil 5.180. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün TRT repertuvarındaki notası 251

Şekil 5.181. Türkü Evferi usûlü 252

Şekil 5.182. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 252

Şekil 5.183. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 253

Şekil 5.184. Kar yağar bardan bardan türküsünün TRT repertuvarındaki notası 256

Şekil 5.185. Türk Aksağı usûlü 257

Şekil 5.186. Kar yağar bardan bardan türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 258

Şekil 5.187. Kar yağar bardan bardan türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 258

Şekil 5.188. Gedikde duvak allanır türküsünün TRT repertuvarındaki notası 260

Şekil 5.189. Darbeyn usûl (2 türk aksağı 1 curcuna) 261

Şekil 5.190. Gedikde duvak allanır türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı.. 261

Şekil 5.191. Gedikde duvak allanır türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 262

Şekil 5.192. Pınar başında durma türküsünün TRT repertuvarındaki notası 264

Şekil 5.193. Pınar başında durma türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 265

Şekil 5.194. Pınar başında durma türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı .. 266

Şekil 5.195. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün TRT repertuvarındaki notası.. 268

Şekil 5.196. Devrik curcuna usûlü 269

Şekil 5.197. Çift beyaz güvercin olsam türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 269

Şekil 5.198. Çift beyaz güvercin olsam türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 270

Şekil 5.199. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası 273

Şekil 5.200. Bileşik Devr-i Turân usûlü 274

Şekil 5.201. Bileşik Devr-i Turan velvelesi 274

Şekil 5.202. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 274

Şekil 5.203. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 275

Şekil 5.204. Ana beni gönder gedim ormana türküsünün TRT repertuvarındaki notası 277

Şekil 5.205. Bileşik Devr-i Hindî usûlü 278

Şekil 5.206. Ana beni gönder gedim ormana türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 278

Şekil 5.207. Ana beni gönder gedim ormana türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 279

Şekil 5.208. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün TRT repertuvarındaki notası 281

Şekil 5.209. Galdırma golların dursun boynumda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 282

Şekil 5.210. Galdırma golların dursun boynumda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 283

Şekil 5.211. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsünün TRT repertuvarındaki notası 284

Şekil 5.212. Darbeyn usûl (12/8 + Raks Aksağı) 286

Şekil 5.213. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 286

Şekil 5.214. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 286

Şekil 5.215. Sılaya giden gardaşlar türküsünün TRT repertuvarındaki notası 288

Şekil 5.216. Semâî evferi usûlü 289

Şekil 5.217. Sılaya giden gardaşlar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı .. 290

Şekil 5.218. Sılaya giden gardaşlar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 290

Şekil 5.219. Bir yiğit gurbete gitse türküsünün TRT repertuvarındaki notası 293

Şekil 5.220. Sengin Semâi usûlü 294

Şekil 5.221. Bir yiğit gurbete gitse türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı .. 294

Şekil 5.222. Bir yiğit gurbete gitse türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 294

Şekil 5.223. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün TRT repertuvarındaki notası 297

Şekil 5.224. Aksak usûlü 298

Şekil 5.225. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 298

Şekil 5.226. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün TRT repertuvarındaki notası . 300

Şekil 5.227. Raks Aksağı usûlü 301

Şekil 5.228. Şu yüce dağların karı eridi türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 301

Şekil 5.229. Şu yüce dağların karı eridi türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 302

Şekil 5.230. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün TRT repertuvarındaki notası 305

Şekil 5.231. Bileşik Türk Aksağı usûlü 307

Şekil 5.232. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı 307

Şekil 5.233. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı 307

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 1.1. Sezâi Âsaf..... 5

Resim 1.2. Seyfettin Âsaf..... 5

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklamalar**
	Değerlik kadar üst perdeden alt perdeye çarpma
	Değerlik kadar alt perdeden üst perdeye çarpma

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
Bpm	Beats per minute (Dakikadaki vuruş sayısı)
KTM	Klâsik Türk Müziği
T.F.A.	Türkiye Folklor Araştırmaları
THM	Türk Halk Müziği
TRT	Türkiye Radyo Televizyon

1. GİRİŞ

Kültür hazinesinin tespiti ve geleceğe aktarımı, gelişmiş toplum olmanın gereklerindendir. Bu sebeple; THM'nin korunması, derlenip kayıt altına alınması, tasniflenmesi, belirli ve tutarlı bir nazariyat çerçevesinde ifâde edilmesi önemlidir. TRT Repertuvarında yer alan notalardaki tutarsızlıklar, yazım hataları, eserlerin farklı anlayışlarla tespit edilmesi, eserlerin gelişigüzel ölçülmesi gibi sorunlar, eserlerin icrâsını ve THM'nin ifâdesini müşkül duruma düşürmüş; toplu icrâlarda icrâ birliğinin bozulmasına yol açmıştır. Yeterince açıklayıcı olmayan notalar, radyolardaki topluluklarda ve/veya diğer THM topluluklarındaki şefler tarafından yeniden yazılmakta ve düzenlenmektedir. Bundan dolayı aynı türkünün birden fazla nota nüshâsının yazılması, kültürün ve geleneğin yozlaşmasına ve/veya farklılaşmasına sebep olmaktadır.

THM ve KTM; her ne kadar günümüzde farklı müziklermiş gibi bir algılansa da özünde aynı kökten beslenmektedir. Her iki formda da, çoğunlukla benzer makâm ve usûllerin olması, ortak eserlerin olması ve bunun gibi daha birçok etken; bu iki müziğin aslında tek bir kaynaktan beslenen, birbirine bağlanmış formlar olduğunu açıkça göstermektedir. Ayrıca geçmişten-günümüze Türk kültürünün önemli bir parçası olan Türk müziğinin tasnifinde; her açıdan ayrıştırıcı bir yaklaşımda bulunulmamalıdır. Bu durum, Türk müziğinin doğal oluşum ve gelişim sürecine aykırıdır.

Tanrıkorur (1985, s. 560), "Bu sanatı, politik istismara açık bir 'halk-aydın' veya 'köylü-şehirli' polemiği açısından ele alıp klasik müziğimizin dışında görmeğe ve ondan apayrı köklere bağlamağa çalışmak, millî bütünlüğümüz açısından da son derece zararlı olduğu gibi, tarih ve musikî bilimi açısından da kökünden yanlıştır." diyerek Türk müziğinin ayrıştırılmasının yanlışlığına vurgu yapmıştır. Yine bir başka eserinde Tanrıkorur (2016, s. 13), "Esasen halk mûsikîsi ile 'klâsik' denen mûsikî, biri diğerinden çıkmış ve birbirini sürekli etkilemiş, farklı çevrede icrâ edilen aynı mûsikî kültürünün ürünleri olarak aynı ses sistemi ile çok az farklı makam, usûl ve form yapısına sahiptirler." demiştir.

Yahya-Kaçar (2012, s. 3), "Türk mûsikîsine en az 30 ayrı ad takılmıştır. Türk Mûsikîsi, Osmanlı Mûsikîsi, Saray Mûsikîsi, Divân Mûsikîsi, Klâsik Türk Mûsikîsi, Türk Sanat Mûsikîsi, Türk Halk Mûsikîsi… Türk tarihinde hiçbir zaman sosyal sınıf ayrımı olmadığı halde mûsikîmizi ideolojik nedenlerle sınıflara ayırmaya kalkmışlardır." demiş ve

> Doğuştan itibaren kendi dilini öğrenerek kendi ninnileri ile büyüyen bebeklerin artık adımlarını atar atmaz *cıngılbeng cıngılbeng cıngıl cıngıl beng* melodileri ile yürütülmeye başlanması, daha sonra *happy birthday to you* şarkıları ile doğum günlerinin kutlanması, ardından *the since of silence* şarkıları ile geçen gençlik yılları, ardından toprağa defnedilirken *Chopin'in cenaze marşı* ile gömülen vatandaşlarımız, şehitlerimiz. Bu çağdaşlaşma, modernizm adına yapılan yeniliklerin nelere mâl olduğunu göstermektedir. Bu bizim çağdaşlaştığımızın bir göstergesi değil nasıl tahrip edildiğimizin bir göstergesidir. Yahyâ Kemâl'in dediği gibi 'bir tel kopmuş ve âhenk bozulmuştur'. Her alanda olduğu gibi mûsikîmizde öze dönmek, aslî kimliğimize kavuşmak ve onu muhafaza etmek mecburiyetindeyiz. Asil, kahraman büyük Türk milletine, Türk gençliğine yakışanı da budur. (Yahya Kaçar, 2012, s. 8).

diyerek modernlik ve çağdaşlık algısıyla Batı yaşantısını taklit etmenin ve öykünmenin, kültür yozlaşmasına sebep olacağına vurgu yapmıştır. Türk müziğinin Batı müziği kültürü ile ifâde edilmesinin öz müzikten ve kültürden uzaklaşmanın yozlaşma sebebi olduğuna vurgu yapmıştır. Bu bağlamda, Türk müziğinin de kendi kültürüyle kendi terimleriyle ifâde ve icrâsı, kimliğin varolması ve sürekliliği açısından elzemdir.

Nitekim bu konuda Gönül (2018, s. 41); "Sanki farklı temellerden doğmuşlar gibi, eğitim-öğretimde mûsikînin bazı türleri için asırlara dayanan Türk mûsikîsi kaynak, okul ve materyalleri görmezden gelinerek icrâcıların geneli tarafından kullanılamayan, birlikte icrâyı güçleştiren veya anlaşılamayan, ayrıştırıcı başka yol, yöntem ve materyaller üretilmesinin gâyesi nedir?" şeklinde bir sorarak bu ayrıma vurgu yapmıştır.

Öztürk ise (2006, s. 184), "Türkiye'de, günümüzde 'Halk Müziği-Sanat Müziği' şeklinde birbirine benzemez ve karışmaz iki ayrı tür halinde 'algılanan' ve 'uygulanan' Geleneksel Anadolu Müziği, yapısal unsurları bakımından tek kaynağa sahiptir." demiştir.

Tarih boyunca Türk müziği için -bilim çerçevesinde gerek doğrulanabilir gerekse yanlışlanabilir- çeşitli tanımlamalar ve tasnifler yapılmış; Türk müziğinin mânâ, icrâ ve ifâdesine şüphesiz katkıda bulunulmuştur. Ancak, özellikle Türk müziği formlarının *birbirlerinden ayrı ve bağımsızmış* algısını yaratan bir tasnifin de doğrulanabilir olması beklenmemelidir. Her ne kadar Türk müziği formları tasniflenirken birbirinden ayrı başlıklar altında icrâ ve ifâde edilse de bu formların çapraz bir şekilde birbirleri ile etkileşim içinde oldukları da bir gerçektir. Türk Tasavvuf Mûsikîsi formundaki tasavvufî nitelik taşıyan eserlerin yanında, Türk Halk Müziği içerisinde de tasavvufî nitelik taşıyan eserlerin (nefes, semâh, deyiş, gülbang vb.) varlığı; THM ile KTM formlarında ortak eserlerin ve bu eserlerde ortak makâm, usûl gibi yapıların bulunması; mezkûr etkileşime örnek verilebilir. Bu bağlamda, formların birbirleri ile benzerlikleri ve ortak noktaları, bu formların birbirlerinden bağımsız *olmadıklarının* en kuvvetli delillerindendir. Bu çerçevede gerek KTM'nin gerekse THM'nin, Türk müziği çatısı altında açıklayıcı, kapsayıcı ve tutarlı bir ortak nazariyeye sahip olması beklenmelidir. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze THM ile KTM arasında, ayrıştırma odaklı bakış açıları sonucu, nitelikler açısından, formlar arasında farklılıklar oluşmuştur. Ziya Gökalp'in ortaya attığı kök ayrılığı tezinin de bir devamı ve yansıması olarak da THM'ye, Batı kökenli farklı bir terminoloji kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunların yanında; Türk müziği tarihine nazariyat çerçevesinden bakıldığında, KTM'de yapılan tespitlerin ve yazılı çalışmaların, THM'de yapılan çalışmalara göre çok daha önceye dayandığı görülür. Bundan dolayı THM, KTM kadar yazılı nazarî kaynaklara/çalışmalara sahip olamamıştır.

Türk müziğinin nota öncesi döneminde, eserlerin eğitim-öğretimi ve aktarımı meşk sistemi ile gerçekleştirilmiştir. Meşk, eserlerin usûl vurularak icrâ edilmesiyle ezberlenmesini sağlamada önemli bir yöntem olmuştur (Gönül, 2015, s. 40). Notanın yer almadığı meşk sisteminde güfte mecmuâları kullanılmış; eserler, hocadan talebeye ezber yoluyla nesilden nesile aktarılmıştır (Paçacı, 1999, s. 35). Sahip olduğu usta-çırak/hoca-talebe disiplini gereği, Türk müziğindeki eğitim-öğretimin sadece nota ile olamayacağı âşikârdır. Türk müziğinin önemli dinamiklerinden olan üslûp ve tavır gibi kavramların çırağa/talebeye aktarımı ancak meşk usûlü ile mümkündür.

Folklor kavramının dünyada ortaya çıkmaya başlaması, kültürün tespiti amacıyla Anadolu'daki kültürümüzün derlenmesi gerekliliğini de gündeme getirmiştir. İlk derlemelerden bu yana derlenen eserlerin, birbirinden farklı görüş ve yaklaşımlarla notaya alınması; THM'nin tespiti ve matbû hale getirilmesinde ciddi tutarsızlıklara[1], hatta çelişkilere sebebiyet vermiştir. Bu durum, Türk müziğini ayrıştıran anlayışların bir sonucu olarak ortaya çıkan mevcut usûl algısıyla birlikte, THM'nin icrâ ve ifâdesinde ciddi sorunlara yol açmıştır.

TRT repertuvarında yer alan türküler incelendiğinde; zamanı doğru ölçülen türkülerin usûl kalıbına göre usûl bilincinde yazılmaması, türkülerdeki usûlün zaman ve/veya mertebesinin yanlış ölçülmesi, usûlün söz cümlesine göre ölçülmesi gibi farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Çalışmada TRT notalarında gözlemlenen hatalar ve/veya eksiklikler giderilerek türkülere yeni usûl ve velveleler önerilmiş; türküler Türk müziği usûl geleneği ışığında yeniden yazılmıştır.

Türkülerin notalarında tespit edilen usûl hatalarının irdelenmesi için; geçmişten-günümüze THM'nin tespiti için yapılan derleme çalışmalarının kısaca anlatımı yerinde olacaktır.

THM repertuvarının oluşturulması için ilk resmî derleme gezisi, Millî Eğitim Bakanlığı Hars Dairesi tarafından 1925 yılında Seyfettin ve Sezai Âsaf kardeşlerin Batı Anadolu'ya halk müziği derlemeleri için gönderilmeleriyle başlamıştır (Emnalar, 1998, s. 40). Ancak Seyfeddin ve Sezâi Âsaf kardeşler (bkz. Resim 1.1 ve Resim 1.2.) (Altınay, 2015) derlemeleri herhangi bir kayıt cihazı vasıtası ile değil, kayıt etmeden dikte ederek tespit etmişlerdir.

[1] Günümüz TRT Repertuvarındaki tutarsızlıklara birçok örnek verilebilir. Kaynak kişinin yaptığı hançerelerin veya saz icrâsında çok küçük değerliklerdeki vuruşların -tril işaretiyle gösterilmesi gerekirken- 32'lik ve 64'lük değerlerde yazılması, mertebe tespitinde yapılan hatalar, sebare olmayan türkülerin sebare olarak yazılması, repertuvardaki tutarsızlıkların sadece bir kısmına örnektir. Kaynak kişinin icrâsı da bu tutarsızlıklara dâhildir. Tespit, derleme ve notaya alma konusundaki tutarsızlıklar daha sonra irdelenecektir.



Resim 1.1. Sezâi Âsaf



Resim 1.2. Seyfettin Âsaf

1926-1929 yılları arasında, Rauf Yektâ'nın da aralarında bulunduğu bir ekiple birlikte, ilki Darü'l Elhân (sonraki adıyla İstanbul Belediye Konservatuvarı) tarafından olmak üzere toplamda dört derleme gezisi yapılmıştır. Bu gezilerde toplam 14 defterden oluşan 850 türkü derlenmiştir (Emnalar, 1998, s. 41). Âsaf kardeşlerin ve Darü'l Elhân'ın çalışmalarına bakıldığında THM'nin; KTM nazariyatıyla ifâde edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nın kurulmasıyla, yurt sathında derleme çalışmaları devam etmiştir. 1937-1952 tarihleri arasında birçok derleme gezisi

düzenlenmiştir. 1938 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Folklor Arşiv Şefliği'ne getirilen Muzaffer Sarısözen, bu tarihten itibaren çeşitli derleme çalışmalarına katılarak, THM'nin kayıt altına alınmasında önemli ve büyük katkılar sağlamıştır (Paçacı, 1999, s. 215).

1940 yılında Ankara Radyosu'nda, Mesut Cemil'in şefliğinde, KTM ile THM tek bir çatı altında icrâ edilmeye başlanmıştır. Topluluk hem KTM hem de THM eserlerini icrâ etmiştir. Ayrıca, topluluktaki icrâcıların çoğunluğunun KTM icrâcısı olması, icrâlarda yöre şivesi ve/veya uslûbu gerektirmesi, türkülerin icrâsını zorlaştırmıştır.

THM'nin belirli, sistematik ve düzenli bir eğitim-öğretim ve icrâ metodu olmadığından Sarısözen'in radyo görevine kadar olan süreçte, THM'nin yöre özelliklerini ifâde edebilen radyo yayınları olmamıştır (Coşkun Elçi, 1997, s. 105).

Bunun üzerine Mesut Cemil 1946 yılında, o yıllarda Ankara Konservatuvarı Folklor Arşiv Şefi olan Muzaffer Sarısözen'i Vedat Nedim Tör'ün teşvikiyle, Ankara Radyosu'na davet etmiştir (Coşkun Elçi, 1997, s. 30). Böylelikle *Yurttan Sesler Topluluğu* kurulmuştur.

Sarısözen'in radyoya katkıları hakkında Neriman Altındağ-Tüfekçi,

> Bizler oniki kişiydik. Hayatında nota, usûl, türkü söyleyemeyen hammadde idik. Sarısözen, herkesi bu konularda tek tek ilgilenerek yetiştirdi. Halk Müziği ile sanat müziğinin sazı ile, edebiyatı ile, melodisi ile, usûlü ile iki ayrı grup olduğu teklifini idareye bildirdi. Gerek sanat müziği arkadaşlarımız gerekse yeni girenler uslüp çelişkisi içindeydi. Muzaffer Bey, Halk müziği lehine büyük bir politika yapmıştır. Hazırlanmış bir halk müziği grubu olmadığı için bunlara uzun hava okuttu. Şöyle ki, isim yapmış sanatçıların ağzında türkü, uzun hava dinlemenin halk müziği için müsbet bir şey olacağını düşünerek, büyük bir tahamül gösterdi. Sanat müziği üslûbundaki sanatçılara orijinal şekli ile uzun havalar geçti. Sazısözen bir dostluk havası içinde bu uzun havaları öğretti. Halk buna çok müsbet bir tepki gösterdi. Telefonlar yağdı. Örneğin Perihan Altındağ, 'Bizim elin koyunları kuzular', 'Sökülün turnalar zamanı geldi.', 'Dağlar ağardı kardan' gibi uzun havaları okudu ve çok büyük bir müsbet reaksiyon gördü. (Coşkun Elçi, 1997, s. 43).

Yurttan Sesler Topluluğu'nun kurulmasıyla Ankara Radyosu'nda THM ve KTM'yi icrâ eden iki adet topluluk oluşmuştur. Sarısözen, daha önceki topluluğun yaşadığı icrâ ve terminoloji sorunlarından dolayı THM'yi; yeni terimlerle açıklama arayışlarına

girmiştir. Bu durum, Türk müziğinin ayrışmasına, nazarî olarak farklılaşmasına, aynı dili konuşamaz hâle gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca Muzaffer Sarısözen bu dönem itibariyle, Anadolu'da derleme gezilerini yoğunlaştırmaya başlamış ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinden türküler derlemiştir. Bu çalışmalar esnasında; ulaşım sorunu, teçhizat yetersizliği gibi sebeplerle karşılaşılması, türkülerin tespitinde hata ve eksikliklere/belirsizliklere de sebep olmuştur (Seyhan, 1987, s. 238). Sarısözen'in ortaya koyduğu, söze göre usûllendirme anlayışı, geleneği tutarlı bir biçimde ifâde edememiştir. Bunun sonucunda, Türk müziği için açıklayıcı, kapsayıcı ve tanımlayıcı olması beklenen TRT repertuvarında yer alan türkülerin notaları, anlaşılır ve kolay icrâ edilebilir olmaktan uzak kalmıştır.

> …Bu türküyle ilgili en akılalmaz sorumsuzluğu ise, TRT'nin 1973'te yayınlamış olduğu notalamada görüyoruz… …Verdiğimiz tıpkıbasımdan da anlaşılacağı gibi, Muzaffer Sarısözen'in derlediği, kaynak kişinin belirtilmediği ve en önemlisi de, bu yayından önce çıkmış üç yayının ikisinde türkünün yöresinin Harput-Elazığ olduğu bilindiği halde, Sarısözen'in yöreyi Orta Anadolu olarak belirtmesi affedilir bir yanlışlık değildir. Ama hepsinden de önemlisi, sözlerdir. Sözlerin, hem azalması, hem de ikinci dörtlüğün yalnızca iki dizesinin bu yayında yer almış olmasının nedeni, anlaşılamamaktadır. Bunun yanında, donanıma Fa# perdesinin konulmaması, bu perdenin nota yazısı içinde gösterilmesi de bir diğer yanlıştır. Çünkü bu perde, Gerdâniye-Gülizar makamsal anlayışı içinde, doğal bir perdedir. Ayrıca ezgisel değişimler de vardır. Özetle söylemek gerekirse, Sarısözen'in derleyip, TRT'nin yayınladığı bu türkü, bir bakıma sözel ve ezgisel olarak güdükleştirilmiştir ki, bu da doğal değildir. Bundan ötürü de, Sarısözen'in, derleme ve notalama hataları yaptığı akla gelmektedir. Bu hatalar, doğal olarak TRT yayınını esas alan diğer yayınları da etkilemiştir. (Akdoğu, 2003, s. 153-154).

Görüldüğü üzere türkülerin kaynak kişiden olduğu gibi derlenmesinden ziyâde, türkülerde motif ve cümle tahlîli yapılarak, gerekirse ana yapısını bozmadan belirli ölçülerde[2] müdahale edilerek; ezgideki duyguyu, barındırdığı ahengi ve özgünlüğü en iyi şekilde ifâde edebilmesi için türküye doğru ve nizâmî bir vücut kazandırılması gerekmektedir.

[2] Türküler derlenirken; motif ve cümle tahlîlinin yapılması, varsa kaynak kişinin hatalı ve/veya eksik icrâlarının imkân dâhilinde kaynak kişiyle istişâre edilerek düzeltilmesi, mümkün olmayan durumlarda ise derlenen eserdeki motif ve cümle tahlîli ışığında usûlün tespit edilmesiyle notaya alınması bizce daha doğru olacaktır. Buna ek olarak, kaynak kişiye ait hatalı icrânın da olduğu gibi notaya alınması kayıtlara geçmesi bakımından yerinde olacaktır.

Âsârın tespiti ve kayıt altına alınması çalışmaları, 20. yüzyılın ortaları itibariyle devam etmiş, uygulanan metodun ve notalama tekniklerinin, Sarısözen'in ortaya koyduğu, söze göre usûllendirme anlayışı, geleneği tutarlı bir biçimde ifâde edememesi bakımından sorunlara sebep olmuştur.

Nihâyetinde, THM'nin özgün usûl ve makâm yapısı türkülerde görülemez olmuştur. Diğer taraftan, Türk müziğinin diğer formlarının icrâcıları; THM'nin sahip olduğu özgün nitelikleri yeteri kadar ifâde edemeyen KTM nazariyatından dolayı, THM'yi benimseyememiş ve/veya icrâsından uzak kalmışlardır. Başka bir deyişle; her bir Türk müziği icrâcısı farklı dillerde konuşuyormuş gibi türküleri anlayamamış, icrâ ve ifâde edememiş, benimseyememiştir.

1.1. Problem Durumu

THM'nin derlenmesi ve kayıt altına alınmasında büyük emekleri olan Sarısözen (1962, s. 5), "Kırıkhava'ları notaya alırken görüyoruz ki, bunlardan bir kısmı Klâsik Türk Musikîsi'nin (Şark Musikîsi'nin) bir kısmı da Garp Musikîsi'nin usûllerine benzemektedir. Bunlardan ayrı olarak, her iki musikîdeki klâsik usûllerle yazılamayan orijinaller de vardır." demiştir. Sarısözen bu ifâdeyle, THM'nin kendine ait bir usûl nazariyatının olması gerektiğine vurgu yapmış; diğer taraftan, ifâde ettiği THM usûllerini yine Batılı bir temele dayandırmıştır. Nihâyetinde Sarısözen'in usûllere olan bu yaklaşımı, THM'deki usûl sorunlarına bir çözüm olmamış, aksine -TRT Repertuvarındaki birçok notada görüldüğü üzere- sorunları pekiştirmiştir.

> Usûl vurmak mezûr ya da birim zaman saymak demek değildir. Mûsikînin doğasında yer alan bestenirken makama ve bilhassa usûle bağlı işlenen ilmek ilmek dokunan hissiyatı, aritmetik basitleştirmelerle yok etmemelisiniz. Türk Aksağı, Aksak gibi usûllerin 1-2, 1-2-3 ya da 1-2, 1-2, 1-2, 1-2-3 gibi rakam şemaları ile sayarak okumak, gereksiz zamanlara kuvvet atfetmeye ya da tam tersi hallere neden olacak, eserlerin bütün icrâ yapısını ve hissiyatını yok edecektir (Gönül, 2017, s. 118).

Türkülerin ölçü anlayışıyla tespit edilmesine dair Öztürk (2005, s. 5),

> …Bu bakış açısından yola çıkıldığında usûlün hiçbir zaman, Batılı anlamda 'ölçü' kavramıyla karşılanamayacağı, onunla özdeşleştirilemeyeceği gayet açıktır. Ölçü, tek başına kullanıldığında, usûlü ifâde etmekten uzak ve üstelik de son derece

> yetersiz bir kavramdır. Bilindiği üzere ölçü, 'seçilmiş' bir birim notadan, belirli bir adedinin bir toplam değer verecek şekilde bir araya getirilmesini ifâde eder ve yine bilindiği gibi notasyonda 'ölçü sayısı' denilen ve dizeğin başına yazılan iki rakamla gösterilir. Oluşum mantığı gereği ölçü, 'sayılabilen' bir unsurdur. Oysa usûl, yapısal olarak belirli bir ritim kalıbına sahip olduğundan 'sayılmaz', 'vurulur'. Dolayısıyla usûl ile ölçü hiçbir zaman birebir eşlenemez ve usûl, ölçüyü içerdiği halde, ölçü, usûlü gereği gibi ifâde etmekten uzaktır.

demiştir. Usûlün sayılarla ifâde edilmesi ve/veya ölçülmesi, eserlerdeki kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanları belirsiz bir şekilde icrâcıların tercihine ve hissiyâtına bırakmaktadır. Dolayısıyla Batılı ölçü anlayışının, Türk müziğinin mânâ ve ihtivâsının temelini oluşturan usûl kavramına ikâme edilmesi mümkün değildir. Usûl; -Türk müziği usûl geleneğine göre- kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanları ifâde eden hecelerle yazıldığında; bu zamanların ifâsı sorunu çözüme kavuşmuş olacaktır.

Bu çerçevede, THM'deki usûllerin, zaten yüzyıllardır kültürümüzde var olan Türk müziği usûl geleneği ile açıklanması; yetmediğinde, yapıyı ifâde ve ihtivâ eden yeni usûl ve velvelelerin oluşturulması daha yerinde olacaktır.

Türk müziği usûllerinin tasnîfi konusunda Gönül (2017, s. 96);

> Bunlardan sonra olmak üzere 15 zamanlıya kadar olan bileşik usûller "Küçük Usûller", 15 zamanlıdan büyük olan bileşik usûller ise "Büyük Usûller olarak sınıflandırılmaktadırlar. Biz bu tasnifin de doğru olmadığını düşünüyoruz. Zira icrâsı daha karmaşık ve aksak bir usûl olan 15 zamanlı Raksan'ın, icrâsı kendinden daha kolay ve yalın olan 16 zamanlı Çifte Düyek ya da Fer usûlüne göre küçüklüğü, sadece bir zamanla ölçülemez. Usûllerin, kullanıldığı Türk mûsikîsinin en büyük formlarında bestelenen Mevlevî Âyinleri, Kârlar gibi büyük formların bestelerinde zaman bakımından büyük küçük pek çok usûl yan yana kullanıldığından, formlara göre yapılacak tasnif de tam olarak doğru ve tutarlı olmayacaktır. Kanaatimizce usûller için en doğru ve tutarlı tasnif Temel Usûller (Nim Sofyân ve Semâî) ve Mürekkeb Usûller (4 zamanlı Sofyân'dan, 120 zamanlı Zencir'e kadar) şeklinde olmalıdır. Şayet kullanım sıklığı göz önüne alınarak bir tasnif yapılacaksa, bunun için daha tutarlı eşik 10 zamanlı usûller olacaktır. 10 zamana kadar olan usûller "Küçük Zamanlı Usûller", 11 zamandan itibaren "Büyük Zamanlı Usûller" şeklinde zamanlarına vurgu yaparak bir gruplama ya da bir kümeleme yerinde olacaktır. Bu kümelemeler de usûllerin kendilerinin küçüklük ya da büyüklüğünü işaret etmez.

demiştir. Gönül'ün bu tespitleri ışığında, *zamanlara* vurgu yapmak adına çalışmamızda *büyük birim zamanlı* ibaresi kullanılmıştır.

Yapılan tüm tespitler ışığında araştırmanın problem cümlesi;

TRT repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin, Türk mûsikîsi usûl nazariyatına göre usûl ve velveleleri nasıl olmalıdır? şeklinde belirlenmiştir.

Problem cümlesi çerçevesinde alt problemler;

- Geçmişten günümüze derlenen türkülerde usûl anlayışı nasıldır?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler nasıl ölçülmüştür?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerdeki ölçüm hatalarının sebepleri nelerdir?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin prozodisi nasıl olmalıdır?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerde tespit edilen usûller nelerdir?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülere önerilen usûllerin isimlendirmesi nasıl olmalıdır?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin usûle göre yazımı nasıl olmalıdır?
- TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin yöre özelliklerinin notada gösterimi nasıl olmalıdır?
- THM'de Türk müziği usûl anlayışının yerleşmesi ve gelişmesi için yapılması gerekenler nelerdir?

şeklinde oluşturulmuştur.

1.2. Amaç

THM repertuvarının gelecek nesillere gereğince aktarılabilmesi; anlaşılabilir, icrâ edilebilir yazılı kaynaklarla ve meşk çerçevesinde bilinçli hoca-talebe ve usta-çırakların yetişmesiyle mümkündür. Türkülerin notaya doğru şekilde aktarılması, yazım hatalarının giderilmesi ve her yönden matbû biçimde geleceğe bozulmadan aktarılması gerekmektedir. Çalışmada; THM kültürüne Türk müziği usûl geleneğini

yerleştirmek, THM'deki özgün ve zengin usûl ve/veya velveleleri, Türk müziği usûl külliyatına dâhil edilmesi amaçlanarak, mevcut külliyatın geliştirilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle, Türk müziği nazariyatı genel başlığı altında ortak bir dil benimsenmiş olacaktır.

Çalışma ile TRT repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin notalarında mezkûr sebeplerle meydana gelen karmaşıklık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan icrâ ve ifâde ayrılıklarının bir standarda kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Ayrıca türkülerdeki yöre özelliklerinin, notadaki ifâde biçimlerinin meydana getirdiği karmaşıklıkların giderilerek, notaların işaretlemelerle daha sâde hale getirilmesiyle sâzende ve hânendelerin icrâlarının kolaylaştırılması, bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Dolayısıyla bu çalışmada; türkülerin notalarında gerekli düzeltmelerin yapılması ve repertuvardaki yazım hatalarının giderilip tutarlı bir biçimde yeniden Türk müziği usûl geleneğince notaya alınması, usûllerin; ismine, zamanına ve düzümüne göre tespit ve tasnif edilmesi, gerektiği ölçüde yeni usûl ve velveleler önerilmesi ve nihâyetinde THM arşivine ve icrâ geleneğine gerçek anlamıyla usûl anlayışının yerleştirilmesi hedeflenmektedir.

1.3. Önem

Bu çalışma;

- Türk müziği usûl nazariyesinin Türk müziğinin her formu için ortak bir dil haline getirilmesi,
- THM'nin, Türk müziği usûl geleneğini kazanması ve bu gelenek ışığında türkülerin uygun usûllerle icrâ ve ifâde edilmesi,
- Türkü notalarının Türk müziği usûl geleneğince yeniden yazılmasıyla; türkülerin deşifrelerinin kolaylaşması,
- Türkülerin icrâ ve icrâcılarının standarda kavuşması,
- THM kültürünün gereğince devamlılık kazanması,

- Türkülerdeki yöre özelliklerinin işaretlerle sadeleştirilmesiyle birlikte, sadece bağlama için yazılan notaların; tüm icrâcılar için okunabilir, rahat icrâ edilen notalar haline getirilmesi,
- THM'de mevcut olan, ancak KTM usûl külliyatında olmayan özgün usûllerin; külliyata dâhil edilerek Türk müziği usûl külliyatının zenginleştirilmesi,
- Çeşitli bilimsel çalışmalarda/çalıştaylarda pek çok icrâcı ve/veya akademisyenin dile getirdikleri, TRT repertuvarındaki türkü notalarının yeniden ele alınması gerektiği konusundaki görüşleri,
- Böyle bir araştırmanın tez olarak daha önce yapılmamış olması bakımından önem arz etmektedir.

1.4. Sayıltılar

Araştırmada,

- Üzerinde inceleme yapılan; kaynak kişi kayıtlarına ulaşılamayan TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerin, kaynak kişilerden olduğu gibi orijinal şekilde dikte edildiği,

varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler oluşturmuş; örneklem ise belirlenmemiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Modernleşme akımının bir sonucu olarak batılılaşma, Cumhuriyet dönemiyle birlikte hız kazanmıştır. Hayatın her alanında devrim yapılması ve Ziya Gökalp'in Türk müziği hakkındaki görüşleri, Türk müziğinde ciddi etkiler yaratmıştır. Gökalp, "…Memleketimizde bunlardan başka, yan yana yaşayan iki mûsikî vardır. Bunlardan birisi halk arasında kendi kendine doğmuş olan Türk Mûsikîsi (THM), diğeri Fârâbî tarafından Bizans'tan tercüme ve iktibas olunan Osmanlı (KTM) mûsikîsidir." diyerek, KTM'nin Bizans müziği olduğunu, asıl müziğimizin ise THM olduğunu belirtmesi, doğrudan veya dolaylı olarak Türk müziğinin ayrışmasına sebep olmuştur (Gökalp, 1968, s. 30). Bu görüşün temel alınmasıyla THM'de modernleşme amaçlanarak çok seslilik denemeleri yapılmasına, yeni bir terminoloji (ayak, ölçü temelli usûl anlayışı vb.) oluşturulmasına neden olmuştur. Bu konuda Tanrıkorur (1985, s. 566), "…Bu farklı adlandırmanın bir sebebi, halk musikîmizin nazariyatı üzerindeki çalışmaların henüz çok yeni oluşu ise, bir başka sebebi de -yine bu yeniliğe bağlı olarak- Gökalp tesirindeki kök ayrılığı tezine ters düşmemek için, apayrı bir terminoloji arama arzusu olabilir…" demiştir. Bu bilgiler ışığında, modernleşmenin dolaylı yoldan etkisi ile meydana gelen THM'de yeni terminoloji arayışları, usûllerin batı kökenli *ölçü* kavramıyla açıklanmaya çalışılması, Türk müziğinin ayrışmasındaki etkenlerden birkaçı olmuştur.

Hüseyin Saadettin Arel[3], Hurşit Ungay[4] gibi önemli musikîşinaslar da usûlle ölçünün aynı kavramlar olduğunu, usûl yerine ölçü kavramının kullanılabileceğini savunmuşlardır. Büyükyıldız da, her ne kadar *THM'nin ölçülendirilmesinde* çeşitli değerlendirmelerin olduğunu belirtmişse de eserinde Sarısözen'in usûl yaklaşımını irdelemiştir (Büyükyıldız, 2009, s. 156). Mezkûr musikîşinasların görüşlerine karşın Öztürk (2006, s. 163), "Ölçü sayılan bir niteliğe sahip olduğundan, usûlle ve usûlün taşıdığı işlevlerle bir tutulması temelde mümkün değildir. Dolayısıyla da ölçüleşmiş usûl anlayışı, geleneksel müziği her düzeyde deforme etmekte, temel dayanaklarını ortadan kaldırmaktadır." demiştir. Bir ölçüde -aksayan usûller ele alınacak olursa- aksayan kısmın rakamlarla yerini belirlemek, o ölçünün usûlünü ifâde etmekte yeterli

[3] Detaylı bilgi için bkz. (Arel, 1991, s. 70).
[4] Detaylı bilgi için bkz. (Ungay, 1981, s. 5).

değildir. Rakamlar, sadece usûlü oluşturan birim zamanları ifâde etmekte kullanılabilir.

Özkan ise (2013, s. 607) usûl ve ölçü kavramları konusunda, "Ölçü, portede dikine kesilmiş çizgilerle gösterilir. İki ölçü çizgisi arasına, usûl rakamlarının gösterdiği kıymetin tümü girer. Bu, aynı zamanda her ölçü bir usûlü kapsar demektir. Ancak usûl, zamanın kalıplaşmış şekli olduğuna göre, aynı zamanda ölçü mânâsına geldiği hâlde, ölçü, aynı sebeplerle her zaman usûl anlamına gelmez." demekle usûlün ölçü yerine geçebildiğini, ancak ölçünün her zaman usûlün yerine geçemeyeceğini ortaya koymuştur.

Usûl bahsinin anlaşılması için usûlü tanımlamak yerinde olacaktır. Etimolojik olarak usûl, (Arapça; uşl'den uşûl, kökler, asıllar) birinin soyundan geldiği kimseler; hukukta, madde veya akıl yoluyla bir şeyin bağlandığı ana temeller; tasavvufta uşûli, aşere, tarikata giren bir kimsenin geçmesi gereken mânevi kademeler, yöntem, metot anlamlarına gelmektedir (Emnalar, 1998, s. 109).

Yahya-Kaçar usûlü, "Vuruş süreleri birbirine eşit olan veya olmayan; kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanlardan meydana gelen, ritim kalıplarına usûl denilmektedir." şeklinde tanımlamıştır (Yahya Kaçar, 2012, s. 24).

Usûlle birlikte düzüm, ölçü ve gider kavramlarını Gönül (2015, s. 34),

> Etrafımızda ilâhi kudretle yaratılan ve akıp giden ritmin, mûsikî dâhilinde ifâde edilebilmesi, okunabilmesi, yazılabilmesi, öğrenilebilmesi, öğretilebilmesi, birlikte icrâ edilebilmesi için belirli en az 2 ve/veya 3 zamanlı küçük parçaların yalnız, çeşitlemeler ile ya da birleşerek oluşturdukları kalıplara ihtiyacı vardır. Kuvvetli ve zayıf zamanları vurgulayarak oluşturulan bu küçük parçalara Düzüm, parçaların çeşitlemeler ile birleşmesiyle oluşan daha büyük kalıplara Usûl, farklı büyüklüklerde meydana getirilen kalıpların notaya alınabilmesi için, başlangıcı ve bitişi belirlenmiş, tespit edilmiş usûle göre birbiri ardına gelen ve toplam değerleri müsâvî olan her bir alana da Ölçü denir. Eserin icra hızını ifâde etmek için de Gider tabiri kullanılmaktadır.

şeklinde açıklamıştır.

Usûlle birlikte sıkça zikredilen kavramlardan biri olan düzüm için Özkan (2013, s. 606), "Düzüm, 'zaman içinde uygunluktur' diyebiliriz." demekte ve "Düzüm,

genellikle, usûlü meydana getiren parçalardan bir kısmı olabildiği gibi, bazen başlı başına bir usûl olarak da düşünülebilir." demiştir. Özkan (2013, s. 607) usûlü de, "Değişik düzümlerin birleşmesinden meydana gelmiş ve kalıp halinde belirlenmiş ölçüdür." şeklinde tanımlamıştır.

Usûlün geçmişi hakkında da Hatipoğlu ve Sağlam (2013, s. 155), "Türk mûsikîsinde usûl kuramının kökenine ilişkin genel yaygın kanaat bu kuramın El-Kindi'den elde edildiği yönündedir. Buna göre söz konusu kuramın aktarıcısı olarak Fârâbî (870–950), İbn Sînâ (980-1037) ve İhvan-ı Safa yazarları gösterilmektedir." demişlerdir.

Rauf Yekta Bey (1986, s. 95) de usûlü, "melodiye tatbik edilen hareketlerin ve sayıların arasındaki âhenktir" şeklinde tanımlamaktadır.

Usûlün yanında velvelenin de tanımı önem arz etmektedir.

Gönül (2017, s. 92) velveleyi; "İcrâya renk ve zindelik katmak için, usûllerin zamanlarının, daha kısa süreli darplarla çeşitlendirilerek zenginleştirilmesine ise Velvele denir. Velveleler, özellikle ağır mertebeli ve/veya büyük birim zamanlı usûllerle ölçülmüş formların, bestelerinde belirleyici ve aynı zamanda -usûl tâkibi açısından- icrâlarında kolaylaştırıcı etkiye sahiptirler." şeklinde tanımlamıştır. Buna ek olarak Gönül; yaygın kanaatin aksine velvelenin, sadece darpların değerlerinin küçültülmesiyle değil, *büyütülmesiyle* de tatbik edilebileceğine dair önemli bir tespitte bulunmuştur (Gönül, 2017). Diğer bir ifâdeyle Gönül, eserlerdeki renk ve zindeliğin; ağır giderli eserlerde velvelenin, kalıptaki darp değerliklerinin küçültülmesiyle sağlanabileceği; yürük giderli eserlerde ise tam tersi olarak velvelenin, kalıptaki darp değerliklerinin büyütülmesiyle de sağlanabileceğine vurgu yapmıştır.

Çeşitli musikîşinasların görüşlerinden anlaşıldığı üzere usûl, ölçü kavramını kapsayan bir kavramdır. Aynı zamanda usûl, ritmin kalıplaşmış hâli olmakla beraber, icrâ edilen eserin mânâ ve mahiyetini yükselten, eserdeki kuvvet derecelerini vurgulayan/vücûda getiren önemli bir unsurdur.

2.1. Muzaffer Sarısözen ve Türk Halk Mûsikîsi Usûlleri

THM usûlleri hakkında; THM'nin derlenmesi ve kayıt altına alınmasında büyük emekleri olan Sarısözen (1962, s. 5), "…kırık havaları notaya alırken görüyoruz ki, bunlardan bir kısmı klâsik Türk mûsikîsinin, bir kısmı da garp mûsikîsinin usûllerine benzemektedir. Bunlardan ayrı olarak, her iki mûsikîdeki klâsik usûllerle yazılamayan orijinaller de vardır." demiştir. Sarısözen bu ifâdeyle, THM'deki özgün usûllere dair bir tespitte bulunmuştur.

> Bir türküyü notaya alırken, başa 9/8 rakamını koymuşsak, bununla yalnız bir ölçüde dokuz tane sekizlik kıymet bulunduğunu değil aynı zamanda o ölçünün dokuz vuruş boyunca devam eden bir ritim özelliği taşıdığını da işaretlemiş oluruz. Mezürle ritmin at başı beraber gitmesi, kırık havaların en karakteristik tarafıdır. (Sarısözen, 1962, s. 54).

Sarısözen her ne kadar ölçüyle ritmin farklı kavramlar olduğuna dikkat çekmişse de, ortaya koyduğu bu usûl algısını zaten özünde batılı bir temele dayandırmış, ölçü ile usûlün anlaşılamamasına sebep olmuş, nihâyetinde THM notalarındaki usûl sorunlarına bir çözüm getirememiştir.

> Gerçekten Sarısözen'in bu eseri gurur vericidir. Fakat bilimsel açıdan noksansız denemez. Memleketine yaptığı bu büyük hizmetten dolayı kendisine son derece saygı duyulmuş olacak ki, eseri üzerinde pek eleştiriler yapılamamıştır. Ancak resmi 'derleme gezisi' arkadaşlarından Halil Bedii YÖNETKEN, T.F.A. Dergisinin 170. Sayısında 'Sarısözen'in son kitabı hk.' diye bir yazı yazmıştır. Bu eleştiride Yönetken, Sarısözen'in gayretlerinin büyük takdirlere lâyık olduğunu ve buna karşın bazı ayrıldığı noktaların bulunduğunu belirtmiştir. Üstelik bu konu üzerinde daha çok çalışılması gerektiğini vurgulamıştır. Görülüyor ki, H.B. Yönetken'in bu düşünceleri Sarısözen'deki usûl saptalamalarına kesin gözle bakılamayacağını göstermektedir. Şimdi o yazıdan önemli pasajları aşağıya verelim: Halkın gelenek yoluyla aldığı kültürle kendiliğinden yarattığı ezgilerin metrik tahlilinden meydana çıkarılan ve bazen çok karışık bir bünye gösteren ölçülerin, yani usûllerin ayrı metrik duyuşlara ve müziklere göre farklı şekilde yorumlanması çok mümkündür. Metrik anlayışlar bazı hâl ve durumlarda birleşmeyebilir. Nitekim ben de şahsen rahmetli arkadaşımın bazı metrik ve tefsirlerine iştirak etmeyebilirim. Belki ben yanılıyorum, o isabetlidir, bunun böyle olmasını temenni ederim. (Seyhan, 1987, s. 237-238).

Burada da görüldüğü üzere, ritim kalıbı anlayışının dışında usûllerin tespit edilmesinde de tereddütler ve eleştiriler olduğu görülmektedir. Bunun yanında

Yönetken, Sarısözen'in ortaya koyduğu usûl algısının farklı biçimlerde yorumlanabileceği tespîtinde bulunmuştur.

Sarısözen'e göre (1962, s. 5) THM usûlleri; üç ana başlık altında tasniflenmiştir. Bunlar,

- Ana usûller (2, 3, 4 zamanlı usûller ve üçerli şekilleri),
- Birleşik usûller (5, 6, 7, 8, 9 zamanlı usûller ve üçerli şekilleri),
- Karma usûllerdir (10, 11, 12, 15, 16, 18, 20, 21 zamanlı usûller)

Sarısözen'in usûl anlayışına sahip icrâcıların, değişik kuvvet derecelerindeki zamanları, kendi kanaatlerine göre icrâ ettiği, birçok icrâda görülmektedir. Bundan dolayı icrâlardaki vurgular; gelişigüzel, monoton ve/veya anlamsız şekilde, eserin gerçek dinamizmini yansıtamamaktadır. Bununla beraber gerek farklı zamanların gerekse aynı zamana sahip olan farklı düzüm ve/veya kalıplardaki usûllerin izâhında ölçü kavramının yetersiz kaldığı da aşikârdır. Örneğin; usûl kavramının ölçü sayılarıyla (7/8'lik, 9/8'lik vb.) tanımlanması, her bir ölçünün birden fazla kalıbı bulunmasından dolayı, usûl kalıplarını ifâde edemeyecektir. Bu konuda Gönül (2015, s. 34),

> Her ne kadar Arel ve diğer bazı teorisyenler geçmişte 'usûl yerine ölçü kavramı kullanılabilir o zaman usûl ile ölçü aynı manaya gelir' deseler de, günümüzde ölçünün bilinen haliyle yerleşmiş olan manasının usûlü karşılamayacağı ve 32/4'lük, 12/8'lik, 10/8'lik, 6/8'lik, 7/8'lik vb. ölçü ile ölçülendirilmiş eserlerin usûl kalıplarının farklılığı nedeni ile ayrıca ifâde karmaşası da oluşturabileceği düşüncesiyle bahsedilen şekli ile kullanımının doğru olmayacağını düşünüyoruz. Bizce doğru olan, yaygın olarak da kullanılan hali ile eserlerin ölçü sayısının olması gereken yerde yani ilk portede ve ilk ölçü başında ya da değiştiği yerlerde gösterilmesi, usûlünün de sayfanın sol üst kısmında ve varsa değiştiği yerlerde ayrıca ifâde edilmesidir.

demiştir. Buna ek olarak, usûllerdeki düzümlerin sayılarla ifâdesinde, tek başına ölçü kavramı yine yetersiz kalacaktır. Örneğin; Aksak ile Evfer usûlleri, Sarısözen'e göre 2+2+2+3 şeklinde ifâde edilmektedir. Bu iki usûlün birbirinden çok farklı karakterlere sahip olmalarına rağmen aralarındaki farkın yine 2+2+2+3 rakamlarıyla izâhı, usûl kavramının ölçü sayısıyla mümkün olamayacağının kuvvetli bir delîlidir.

Türkülerin gerek yazılı olarak ifâde edilmesi gerekse kuvvet derecelerinin anlatımı bakımından Türk müziği usûl geleneğince icrâsı oldukça önemlidir. Dolayısıyla, THM'de usûllerin türkülerdeki kuvvet derecelerinin hissiyâtıyla icrâ edilebilmesi için, zaten yüzyıllardır kültürümüzde var olan Türk müziği usûl geleneği ile açıklanması, yetmediğinde, yapıyı ifâde ve ihtivâ eden yeni usûl ve velvele önerilerinin de oluşturulması gereklidir. Usûllerin hissiyatı ve mânâsı konusunda Gönül (2017, s. 94-95),

> Ne var ki, yirmi zaman ve üzeri usûlle bestelenmiş pek çok eserlerin, günümüzde Sofyân veya Düyek gibi usûllere küçültülerek yazılmış notaları ile icrâ edilmesi, formları gereğince icrâsının anlaşılamaması ve kavranamamasına sebebiyet vermektedir. Bu tıpkı özenli bir sanatla meydana getirilmiş bir edebiyat eserinin her bir cümlesinde özne, nesne yüklem ve diğer ögelerin her birinden sonra nokta koymaya benzer. Koskoca bir eseri telgraf okur gibi okumak, eserin kuvvetini ve sanatını yok edeceğinden bu tip uygulamalardan ivedilikle vazgeçilmelidir.

demiştir.

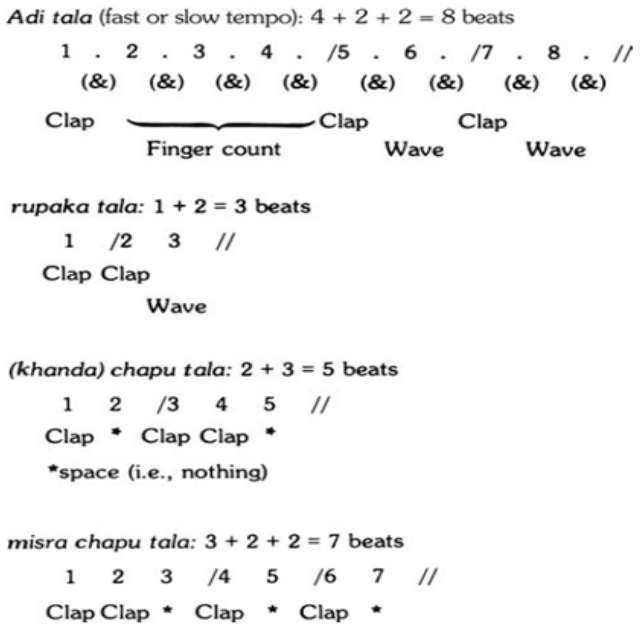
THM repertuvarının gelecek nesillere gereğince aktarılabilmesi; anlaşılabilir ve icrâ edilebilir yazılı kaynaklarla mümkündür. Notaya doğru şekilde alınması, yazım hatalarının giderilmesi ve standardının oluşturularak matbû hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca; türkülerde var olan, ancak Türk müziği nazariyatında yer almayan farklı düzümlerdeki usûl ve/veya velvelelerin Türk müziği usûl külliyatına dâhil edilmesi, Türk müziği nazariyatı genel başlığı altında ortak bir dil benimsenmesi bakımından önemlidir.

Ritim kalıpları; müziğin öğretilmesinde, yaşatılmasında, eğitilmesinde önemli rol oynamaktadır. Dünyadaki çeşitli müzikler incelendiğinde ritim kalıpları gelenekleri ve uygulamaları görülmektedir. Örneğin, Hint müziğinde Tala[5], Konnakol, Solkattu denilen ritim kalıplarının olması; caz, pop vb. müziklerde bir ritmin değişik darplarla icrâ edilmesiyle değişik müzik formları elde edilmesi[6]; İspanya kökenli Flamenko

[5] Detaylı bilgi için bkz. (Titon, 2009, s. 286).

[6] Bir ritmin, farklı kalıplarda icrâ edilmesiyle değişik türler elde edilebilmektedir (Örneğin; samba, latin, reggea, bossanova vb.). Her ne kadar bu kalıplar, popüler batı müziği terminolojisinde *stil* olarak adlandırılsa da temelde Türk müziği usûl anlayışına benzemesinden dolayı bu örnek verilmiştir. Ayrıca bu örnekle, ritim kalıplarının gerekliliğine vurgu yapılarak, dünyadaki örneklerin Türk müziğindeki usûl kavramıyla karşılaştırılması amaçlanmıştır.

müziğinde gitar icrâsının solo gitar ve ritim gitar olarak ayrılması; Endonezya'da Gamelan topluluklarında ritim ve ezginin aynı vurmalı çalgıdan bütünleşik ve eşzamanlı olarak üretilmesi, kalıpların önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle Hint müziğine bakıldığında, Türk müziğindeki makâm kavramının seyir yönünden Hint müziğindeki *Raga* ile, usûl kavramının da *Tala* örtüşmesi, Türk müziği ile Hint müziğinde bazı kavramların aynı işleve sahip olduklarını göstermektedir.



Şekil 2.1. Hint müziğindeki ritim kalıpları, Tala'lar.

Bu benzerlikler hakkında Uslu (2014, s. 53),

> Hint müziği ritimleri, 'tala' veya 'tal' denilen belirli kalıplarla başlarsa da, daha ziyade doğaçlama üzerine dayanır. Selçuklular döneminde varlığı bilinen 'çardarb' usûlünün 'parmak, avuç içi' vuruşlarıyla tanımı ve Hint ritimlerinin 'tala'larına benzemekte oluşu, Türk müziği teorilerinde görülen bu etkileşmenin dikkatlice incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte Türk müziğine girmiş olan 'devrihindi' usûlünün Hint müziğinden alındığını kabul etmek gerekir. Anadolu ilahîlerinde çokça görülen Devrihindi usûlünün adına, Selçuklular ve Fatih döneminde rastlanmadığına göre, Türk müziğinde ortaya çıkışının XVI. yüzyıl sonunda olduğu anlaşılmakta, bu durum da 'Hindulara' bağlanabilmektedir.

demiş ve Devr-i Hindî usûlünün Türk müziğine Hint müziğinden geçtiğini işaret etmiştir. Dolayısıyla Devr-i Hindî usûlünden yola çıkılarak, usûldeki kalıp anlayışının Hint müziğindeki ritim kalıbı anlayışıyla benzeştiği ifâde edilebilmesi mümkündür.

Bu bilgiler ışığında, dünyadaki ritim kalıplarının sadece ölçülebilir bir anlayışla ifâde edilmediği görülmektedir. Dünyanın neresinde hangi müzikte olursa olsun, ritmin bir kalıbının olması, ölçülebilir değil, vücuda getirilmiş ve somutlaşmış bir karakterle ve metotla ifâdesi gerekmektedir. Ayrıca, çok zengin örneklere sahip Türk müziğindeki özgün usûl kalıplarının sadece ölçülebilen *ikâme* anlayışlara sığdırmaya çalışmak, özgün usûl kalıplarımızın içini boşaltmak anlamına gelecektir.

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Terzi (1992), "Türk Halk Müziği Metrik Yapısının Tesbit ve Tasnifinde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları" isimli sanatta yeterlilik tezinde; genel olarak THM'nin metrik yapısıyla ilgili kaynakları incelemiş, özet halde değerlendirip problemleri tespit etmiştir. Tespit edilen problemlere çözüm olarak, her bir problem çerçevesinde çeşitli ezgileri taramış, incelemiş ve metrik açıdan çözümler sunmuştur.

Koç (2010), "T.R.T Müzik Dairesi Başkanlığı'nın Halk Müziği Repertuarında Tespit Edilen Sözlü-Sözsüz Ezgilerdeki Usül Sorunları Üzerine Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinde; türküler dikkate alınarak bilimsel bir bakış açısıyla, farklı bölgelerden derlenmiş 48 türküdeki usûl, söz ve ezgi yanlışlıkları belirtilmiş; türkülerin yöresel özellikleri dikkate alınarak analiz edilmiştir.

Gündeşli (2017), "Türk Halk Müziği Usûllerine Yönelik Yapılmış Çalışmaların Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinde; usûl kavramını geçmişten-günümüze genel hatlarıyla ifâde etmiş, akabinde THM usûllerine yönelik yapılmış 27 çalışmayı inceleyerek değerlendirmiştir. Çalışmada THM usûllerinin bir nazariyat ve tasnif çerçevesinde ortak bir lisânın gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Seyhan (1987), III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'nde sunduğu, Halk Müziğimizde Usûl Sorunu başlıklı bildirisinde; Sarısözen'in usûl anlayışı ele alınmış, türkülerdeki ölçüm hataları sebepleriyle birlikte örneklerle irdelenmiş; türkülere yeni ölçüler önerilmiş, örnekte yer alan bir türküye de Türk müziği usûl geleneğince Raksan usûlü önerilmiştir. Seyhan; THM'de özellikle TRT THM toplulukları vasıtasıyla başat bir seviyeye ulaşmış Sarısözen'in usûl anlayışına Türk müziği usûl geleneğince bir bakış açısı getirmiş, türkülerin notalamaları ve ölçülmelerindeki aksaklıkları irdelemiştir. Çalışma, türkülerin Türk müziği usûl geleneğince ifâde etmesi bakımından çalışmamıza ışık tutmuştur.

Eke (2009), 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Müzik Kültürü ve Eğitimi oturumunda sunduğu, Türk Halk Müziği Ezgilerindeki Eksikliklerin Giderilerek Geleceğe İntikâli ve Korunması başlıklı bildirisinde,

Seyhan’ın çalışmasına paralel olarak; türkülerin derleme sürecinde yapılan ölçüm hatalarına ve bunların sebeplerine değinmiş, repertuvardaki bazı türkülerin notalarındaki hataları tespit ederek çeşitli çözüm önerileri getirmiştir.

4. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma; nitel bir araştırma olmasından dolayı, tarama modeli olarak tanımlanmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır." (Karasar, 2003, s. 77).

4.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, veri toplama teknikleri olarak, doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, Yıldırım ve Şimşek'e göre (2006, s. 187), "Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar." şeklinde tanımlanmıştır.

4.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada doküman inceleme tekniğiyle toplanan veriler içerik analizi yöntemlerinden kategorisel analiz tekniğiyle değerlendirilip yorumlanmıştır.

Türkülerin Tasnifi

Çalışmada; TRT Repertuvarındaki 5113 adet türkünün notaları ölçü sayılarına göre tasnif edilmiş, incelenmiş; büyük birim zamanlı 64 adet türkünün notası ele alınmıştır. Bu türküler birim zamanlarına göre, küçükten büyüğe doğru (16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 27, 30) başlıklar halinde tasniflenmiştir. Her bir birim zaman başlığı altında türküler; mertebelerine göre küçük değerlikten büyük değerliğe olacak şekilde sıralanmış, akabinde TRT Repertuvar numarasına göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır.

Türküler;

- Tek bir Türk müziği usûlü ile ifâde edilebilen türküler,
- Münâvebeli (değişmeli) özellik gösterip -sabit birim zamanda olmak kaydıyla- usûl geçkisi yapan türküler,
- En az iki usûlden meydana gelen ardışık sıralanmış darbeyn usûllere sahip türküler,
- Türk müziğinin mevcut usûlleriyle ifâde edilemeyen özgün usûllere sahip türküler, olarak dört başlık altında ele alınmıştır.

Künye alt başlığı altında türkünün genel bilgileri, motif ve cümle tespitleri yer almıştır. Cümleleri oluşturan motifler küçük harflerle, cümleler ise rakam ile belirtilmiştir.

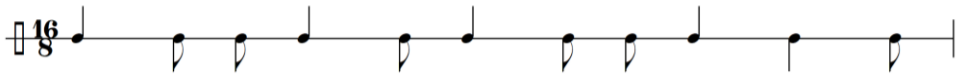
Usûllerin Tespiti

Türkülerde, Muzaffer Sarısözen'in ölçü temeline dayanan usûl algısının yarattığı belirsizlikler ele alınmış, türkülerin TRT Repertuvarında yer alan notaları; motif, cümle, zaman, mertebe, prozodi ve yöre özellikleri bakımından incelenmiş; notaların Türk müziği usûl geleneği ışığında tekrar yazılmasıyla, türkülere usûl önerilmiştir.

Usûllerin gösteriminde birden çok yöntem kullanılmıştır. Günümüzde tek çizgide (2 ayrı şekli ile)[7], 2 çizgide (2 ayrı şekli ile) ve 3 çizgide gösterim olmak üzere 5 farklı gösterim yöntemi bulunmaktadır. Usûllerin şablon halinde gösterilmesinde pratiklik ve kolaylık işlevinin ön planda olması gerekir. Darp isimlerinin, darpların altına yazılmasına ihtiyaç duyulmayan yöntem olan tek çizgi yönteminde, bütün darplar sıra ile arka arkaya geldiği için daha kolay takip edilmektedir (Gönül, 2017, s. 100). Bundan dolayı türkülerin usûl gösteriminde tek çizgi yöntemi kullanılmıştır[8] (Bkz. Şekil 4.1).

[7] Tek çizgi yönteminde de iki ayrı kullanım biçimi bulunmaktadır. Birincisi, kuvvetli zamanlı darpların yukarıya baktığı, zayıf zamanlarınkilerin ise aşağıya baktığı kullanım (yarı kuvvetli olan bazı darplar yukarıya veya aşağıya bakacak şekilde değişkenlik gösterebilir); ikincisi de sağ el ile vurulan darpların yukarı baktığı, sol el ile vurulan darpların aşağı baktığı kullanımdır.

[8] Tez danışmanımız Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL'ün uzman görüşleri doğrultusunda, çalışmamızda tek çizgi gösteriminin birinci kullanımı uygulanmıştır.



Şekil 4.1. Usûlün tek çizgi yöntemi ile gösterimi

Çalışmada türküler, mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilmiş, Türk müziğinin mevcut usûlleriyle ifâde edilemeyen zengin ve özgün usûllere sahip türküler, Tez danışmanımız Doç. Dr. Mehmet GÖNÜL'ün terkib ettiği kalıpların eserlere tatbik edilmesiyle, yeni usûl ve velveleler önerilmiştir. Önerilen usûller ve eserlere uygun velvelelerin; gerek düzümünün niteliğini; gerek benzeştiği mevcut Türk müziği usûllerinin özelliklerini; gerek türkünün zamanını, mertebesini, giderini ve yöresini ihtivâ ve ifâde edebilecek biçimde isimlendirilmesine gayret edilmiştir.

Makam tâhlili yapılmadan, çalışmanın sınırları gereğince sadece usûllerin tespiti adına yapılan motif ve cümle tespitlerinin akabinde; *Usûl* alt başlığı altında, belirli devirlerde tekrar eden usûl kalıpları (gerek görüldüğünde esere uygun velvelesiyle birlikte) tespit edilerek irdelenmiştir.

Çalışmada usûllerin mertebeleri, sahip oldukları değerliğe göre tasnif edilerek derecelendirilmiştir. Buna göre,

- 2'lik değerlikli mertebe, 1. mertebe,
- 4'lük değerlikli mertebe, 2. mertebe,
- 8'lik değerlikli mertebe, 3. mertebe,
- 16'lık değerlikli mertebe, 4. mertebe

olarak ifâde edilmiştir (Gönül, 2017, s. 97).

Güftelerin İncelenmesi

THM'nin önemli dinamiklerinden olan yöre ağzı ve telaffuzunun haricinde; bazı notalarda, güftedeki prozodinin sadece ilk güfteye göre uygulandığı görülmüştür. Bu durum her ne kadar kaynak kişiden de kaynaklanabilecek bir durumsa da; sonuç olarak ortaya çıkan hatalı kelime telaffuzları, yöre ağzı ve telaffuzuna aykırı olmayacak şekilde, gerek çeşitli sanatçılara ait icrâlar ışığında, gerekse kaynak kişiye ait ulaşılabilen kayıtlar ışığında, notaların yeniden yazılan nüshalarında düzeltilmiştir.

Gerek görülen türkülerde; *Prozodi* alt başlığında türküye ait güftelerdeki telaffuz hataları tespit edilmiş, -yöre şivesi ve telaffuzu haricinde tespit edilen- mezkûr prozodi sorunları ve telaffuz hatalarına çözümler, yeniden yazdığımız ve önerdiğimiz notalarda uygulanmıştır. Kelimelerdeki hece telaffuzları, gerekli görülen türkülerin *Prozodi* alt başlığı altında tabloyla gösterilmiştir.

Yöre alt başlığı altında, türkülerin yöreyle alakalı önemli noktaları açıklanmış, karakteristik özellikleri ifâde edilmiştir.

TRT repertuvarında yer alan notalardan elde edilen ve birbirinin aynısı olan bulgular her bir türküde tekrar etmemesi için; sadece gerekli görülen notalarda detaylı olarak irdelenmiştir. *Künye* ve *Usûl* başlıkları tüm türkülerde yer almış, ancak *Prozodi* ve *Yöre* başlıklarına, gerekli görülen türkülerde yer verilmiştir.

Eserlerin Yeniden Notaya Alınması

Türküler; Türk müziği usûlleriyle ifâde edilerek tekrar yazılmış; edilemeyenlere yeni bir usûl kalıbı ve isim önerilmiş, türkudeki usûlün şemasındaki darplar, tartımlara denk gelen notaların hizâsında olacak biçimde ilk dizeğin ilk ölçüsünün altında gösterilmiştir. Usûlün ismi ise sayfanın sol üst köşesinde belirtilmiştir.

Notalardaki tartımların, usûl darplarına göre yeniden yazılmasıyla; icrâcıların, eserleri daha bilinçli icrâ etmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda usûl darpları ve prozodinin, notada daha anlaşılır ifâde edilebilmesi için, düzümler gözetilerek bağlar kullanılmıştır. Hece bağı gibi yaygın kullanımın aksine bağlar, usûl darpları ve prozodinin şeklen ifâdesi ve icrânın bozulmaması için kullanılmıştır. Bu bağlar, türkünün usûl kalıplarına göre yazılmasında, nota değerlerinin (özellikle 3 adet birim zaman değerindeki tartımlarda) birim değerde ifâde edilmesini ve türkünün orijinal notasına sadık kalmasını sağlamıştır.

Notaların yazımında ezginin ön plana çıkartılması sağlanmış, bunun yanında THM'nin ana çalgılarından olan *bağlamanın* icrâsını ifâde edebilecek tezene kalıpları, yöre özelliklerini ihtivâ eden ve uygun görülen türkülerin yeniden yazdığımız notalarının altında önerilmiştir. Saz icrâsının yanında; ses icrâsındaki hançerelerin, ayrıca

açıkladığımız işaretler vasıtasıyla sadeleştirilmesiyle notaların daha okunabilir olması amaçlanmıştır.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

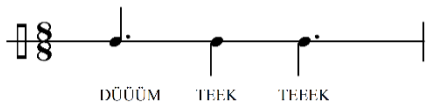
TRT Repertuvarındaki 5113 notanın ölçü sayıları tespit edilmiş, tasniflenmiş, incelenmiş ve büyük birim zamanlı (tek zamanlı olması, 16 ve yukarısındaki zamanlı olması şartıyla) 64 adet türkünün notaları incelenmiştir. Çeşitli yörelerden derlenmiş 64 adet türkünün notası, birim zamanlarına göre küçükten büyüğe doğru (16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 27, 30) başlıklar halinde tasniflenmiştir. Türküler, her bir birim zaman başlığı altında mertebelerine göre -küçük değerlikten büyük değerliğe olacak şekilde- sıralanmıştır. Her bir birim zaman grubundaki türküler ise kendi içerisinde TRT repertuvar numarasına göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır.

İncelenen türkülerin bir kısmında motif hatalarına rastlanmış; bu hataların, türkü deki usûlün sağladığı vurgu ve anlam bütünlüğünü bozduğu tespit edilmiştir. Bu sorunlar, -türkünün iskelet niteliğindeki ana yapısının bozulmaması şartıyla- türkü deki hâkim usûl çerçevesinde ve türkünün çeşitli icrâcıların[9] icrâları dâhilinde düzenlenmesiyle çözülmüştür. Bu sorunlar için önerilen çözümler, üzerinde çalışılan türkülerde detaylı olarak uygulanmıştır.

Tartımların usûl darplarına göre yazılması, eserlerin daha bilinçli icrâ edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda usûl darpları ve prozodinin, notada daha anlaşılır ifâde edilebilmesi için bağlar kullanılmıştır. Hece bağı gibi yaygın kullanımın aksine bağlar, usûl darpları ve prozodinin şeklen ifâdesi için kullanılmıştır. Bu bağlar, türkünün usûl kalıplarına göre yazılmasında, nota değerliklerinin (özellikle usûlün aksayan kısımlarında ve/veya 3 adet birim zaman değerindeki notaların biraraya geldiği düzümlerde) birim değerde ifâde edilmesini ve türkünün orijinal notasına sadık kalmasını sağlamıştır.

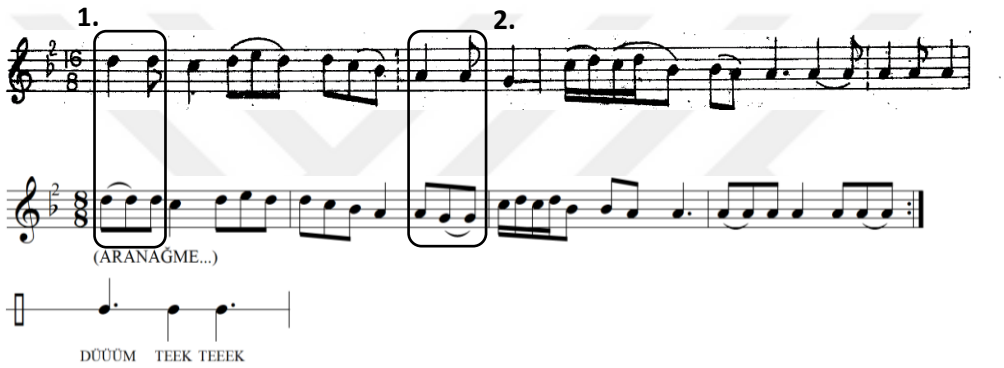
[9]Türkülerdeki mezkûr hatalar ve düzeltmeleri; varsa kaynak kişiye ait kayda göre, yoksa çeşitli sanatçılara ait kayıtlara göre yapılmıştır. Hiçbir kaydı temin edilemeyen türkülerin (varsa) hataları; notanın, derleme esnasındaki kaynak kişinin icrâsının birebir olduğu varsayılarak -gerektiği yerde ve zorunda kalındıkça- düzeltme amaçlı müdahalede bulunulmuştur. TRT Radyo sanatçılarına, Devlet Türk Halk Müziği Topluluğu Sanatçılarına, mahallî sanatçılara, kaynak kişilere ait temin edilebilen kayıtlar, çalışma ekinde sunulmuştur.

Müsemmen usûlü için örnek verilirse; Müsemmen usûlünün ilk ve son darpları velvelesizdir (bkz. Şekil 5.1).
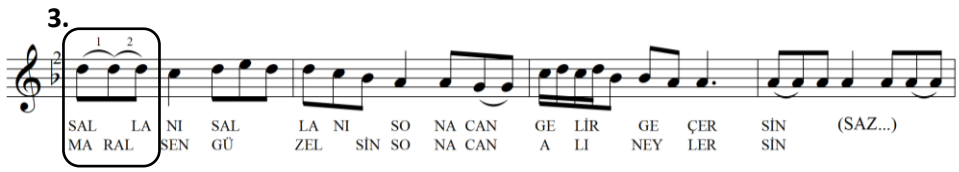


Şekil 5.1. Velvelesiz darplara sahip Müsemmen usûlü

Her tartım her daim (örneğin darp başına düşen farklı seslerin olduğu durumlarda) velvelesiz olamayacağından dolayı, darbın tartıma göre birim zaman değerliğinde yazılması gerekmektedir. Bu durum, 1. ve 2. örnekte gösterilmiştir.



Şekil 5.2. Tartımların darplara göre yazımı ve dağılımı

Bu kullanımın bir diğer faydası ise, prozodisi hatalı yazılmış kelimelerin prozodiye uygun olarak yazılabilmesidir.



Şekil 5.3. Bağların ilgili heceye göre kullanımının numaralandırılması

3. örnekte gösterilen kullanım, kelimelerin doğru telaffuzunu göstermektedir. Sözde geçen 1. güftenin 1. hecesi (*sallanı* kelimesindeki -*sal* hecesi) uzun olmasına rağmen, aynı notaya denk gelen 2. güftenin 1. hecesi (*maral* kelimesindeki -*ma* hecesi) kısa yazılmıştır. Bu durum prozodi açısından telaffuzlarda sorunlar yaratmıştır. Konuşma esnasında kelimenin vurgusuna aykırı olan bu gibi durumlar, eserin yöre özellikleri de

gözetilerek düzeltilmiştir. Saz icrâsında da aynı şekilde icrâ edildiğinde, ses ile saz icrâları tam olarak birbiriyle uyum sağlamıştır.

İstisnâ olarak, *bileşik* (6 adet birim zaman değerliğindeki aynı sesli notanın noktalı olarak velvelesiz yazılması ve/veya tam tersi durumlarda) yazımdan kaynaklanan notaların velveleli-velvelesiz yazımlarında; aynı sesteki 3 adet birim zaman değerliğindeki nota ile farklı seslerdeki 3 adet birim zaman değerliğindeki notanın yazımları birbirinden farklıdır. Aynı perdedeki 3 adet birim zaman değerliğinde darplara denk gelen tartımlara tek bir hece karşılık gelmişse; bu tartımlar, görünüşte karmaşıklığa sebebiyet vermemesi adına, noktalı olarak velvelesiz yazılmıştır. Ancak, farklı perdelerdeki 3 adet birim zaman değerliğindeki tartımlarda birden fazla (farklı prozodilere sahip) hece karşılık gelmişse, tartımlar birim zaman değerliğinde velveleli yazılmış, uygun bağ kullanımlarıyla birlikte hecelerin, doğru prozodi ve doğru usûl darplarıyla örtüşmesi sağlanmıştır.

Velveleli yazımlardaki tartımların hangi güfte için hangi bağın kullanılması gerektiğinin belirtilmesi için ise bağların üzerine numaralar yerleştirilmiştir (bkz. Şekil 5.3). Örneğin, 1 numara yazan bağ, sadece 1. güfte için geçerli olduğunu, 2 numara yazan bağ ise 2. güfte için geçerli olduğunu, aynı anda farklı numaralarla belirtilen bağ ise belirtilen numaradaki güfteler için geçerli olduğunu belirtmektedir. Güfte icrâ edilirken, ilgili güfte kaçıncı güfte ise, o güfteye ait bağlar geçerli olacaktır. O güftenin haricindeki bağlar geçerli olmayacaktır. Hiçbir numara ile gösterilmemiş bağlar ise *sadece 1. güfte için geçerlidir* anlamını taşımaktadır.

TRT Repertuvarında yer alan notalarda 32'lik ve 64'lük değerlerle yazılmış çarpmalar okumayı zorlaştırmakta, görüntü açısından notayı karmaşık ve zor okunur hale getirmektedir. Çarpmaların, nota değerleriyle yazılarak notanın daha karmaşık hâle getirmesi yerine, sadeleştirilip yazılarak, her kesimden icrâcı tarafından icrâ edilebilir hâle gelmesi gerekmektedir. Bu durumun çözümü için  işareti önerilmiştir. Bu çarpma işareti, üzerine geldiği notanın değeri kadar uzunlukta ve bu değerin bir alt

süre değeri kadar[10] sıklıkta çarpma yapılması gerektiğini ifâde etmektedir. Bu işaretin şekli incelendiğinde işaretin başındaki çizginin aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıktığı görülür. Bu, çarpmanın diziye uygun bir üst perdeye yapılması gerektiğini temsil etmektedir.  işareti ise tam tersi durumlarda kullanılabilir. İşaretin şekline bakıldığında, başlangıç çizgisinin yukarıdan aşağıya doğru indiği görülür. Bu iniş yönü, üst perdeden alt perdeye çarpma yapılması gerektiğini ifâde eder.

Türkülerin yöresini ifâde eden önemli noktalar açıklanmış, yöre özellikleri usûl çerçevesinde ifâde edilmeye gayret edilmiştir. Ayrıca bu başlık altında, uygun görülen türkülere, bağlama için tezene kalıpları önerilmiş ve (tezenenin kısaltması olarak) *T* harfiyle notanın altında verilmiştir.

Çalışma; gerek usûl, gerek icrâdaki sorunları giderilmesi adına yapılan nota üzerindeki prozodi düzeltmeleri, gerekse Türk müziği usûl geleneği çerçevesinde bir nota yazım modeli açısından bir öneri niteliği taşımaktadır.

Yurdun birçok yöresinden türkünün ele alındığı çalışmada; Doğu Anadolu yöresinden 42 adet, Karadeniz yöresinden 9 adet, Rumeli (Trakya ve/veya Balkan) ve Marmara yörelerinden 3'er adet; Azerbaycan, Ege, Akdeniz yörelerinden 2'şer adet, İç Anadolu yöresinden ise 1 türkü bulunmaktadır.

Çalışmada; 16 zamanlı 5 adet, 17 zamanlı 2 adet, 18 zamanlı 42 adet, 19 zamanlı 2 adet, 20 zamanlı 4 adet, 21 zamanlı 5 adet, 23 zamanlı 1 adet, 27 zamanlı 2 adet, 30 zamanlı 1 adet türkü olmak üzere, toplamda 64 türkü yer almaktadır.

Yukarıda da ifâde edildiği üzere; ele alınan türkülerin çoğunluğunu oluşturan türküler, Doğu Anadolu yöresine ait 18 zamanla ölçülmüş türkülerdir. Yöredeki hâkim tür olan bar havaları, 18 zamanlı türküler içinde çoğunluğu oluşturmuştur.

Çalışmada incelenen 64 adet türkünün tablosu aşağıda verilmiştir.

[10] İşaretin bulunduğu notaların değerlikleri (mertebeye bağlı olarak) 4'lükse 8'lik değerlikte, 8'likse 16'lık değerlikte; 16'lıksa 32'lik değerlikte, 32'likse 64'lük değerlikte çarpmalar eşliğinde icrâ edilecektir.

Çizelge 5.1. TRT Repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	126	Sallanı Sallanı Gelir Geçersin	16/8	Artvin / Şavşat	Teoman Genç	Durmuş Yazıcıoğlu	Durmuş Yazıcıoğlu	Müsemmen (8 / 8)
2	670	İstanbul'dan Gelir Kayık	16/8	İstanbul / Üsküdar	Hayriye Temizkalp	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Turan Aksak (16 / 8)
3	2080	Ahmed'im Handa Handadır Handa	16/8	Balıkesir / Gönen	Sıdıka Çamlıdağ	Nurettin Çamlıdağ	Nida Tüfekçi	Darbeyn Devr-i Hindî Raks Aksağı (16 / 8)
4	3178	Altın Yüzük Parmağımda	16/8	Rumeli / Silistre / Bağva	Osman (Usta) Şanlıtuna	Rüstem Avcı	Rüstem Avcı	Müsemmen (8 / 8)
5	3498	Cigara Attım Yara	16/8	Erzurum	Edip Demir	TRT Müzik Dai. Başk. THM Md.	Altan Demirel	Müsemmen (8 / 8)
6	404	Bizim Gelin Nazlı Gelin	17/4	Rumeli / Selanik	Bursa'daki Selanik'li Kadınlar	Ankara Devlet Konservatuarı	Ateş Köyoğlu	*Selânik Aksağı (17 / 4)
7	2074	Sabah Olur Oğlan Gider İşine	17/8	Malatya / Arguvan	Sıddık Doğan	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	Devr-i Hindî (7 / 8)
8	3216	Mektup Yazdım Acele	18/16	Giresun / Görele	Kâtip Şadi	Plâktan Yazıldı	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
9	3957	Dumanım Derelere	18/16	Rize	Rize'li Sadık	Plâktan Yazıldı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Oynak (18 / 8)
10	3958	Ha Buradan Görülür	18/16	Trabzon	Oykan Hoca	Volkan Konak	Yücel Paşmakçı	*Çifte Raks Aksağı (18 / 16)
11	4294	Sen Bu Yaylaları Yaylıyamazsun	18/16	Trabzon / Gomera Köyü	Cemile Cevher	-	Süleyman Şenel	*Aksak (9 / 16)
12	4375	Ah Kavaklar Kavaklar	18/16	Giresun / Görele	Kâtip Şadi	İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
13	4884	Tanımadın Mı Beni Ben Ali'yim	18/16	Trabzon / Ağasar - Şalpazarı	Ali Cinkaya	Muammer Yakupoğlu - İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
14	4886	Dağı Duman Bürüdü	18/16	Giresun / Görele	M. Sırrı Öztürk	İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
15	181	Kutuda Karabiber	18/8	Erzurum / Aşkale	Ağa Taştan	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
16	663	Ayrı Düşeli Senden	18/8	Kars / Sarıkamış	Kurbani Kılıç	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
17	671	Gül Altında Gergef İşler	18/8	Gümüşhane	Cemal Alemdar	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
18	672	Bayburdun İnce Yolunda	18/8	Erzurum	Seyfettin Sığmaz	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
19	714	Karşıdan Yar Geliyor	18/8	Van / Erciş	Hüsamettin Subaşı	Atakan Çelik	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
20	715	Mendil Aldım Bir Deste	18/8	Van / Erciş	Hüsamettin Subaşı	Atakan Çelik	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
21	1195	Yüce Dağ Başında Turna Teleği	18/8	Sivas / Şarkışla	Nurşen Sarıca	Metin Eryürek	Metin Eryürek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
22	1209	Çay Aşağı İz Gider	18/8	Sivas / Kangal	Muhlis Akarsu	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
23	1216	Bu Gece Ay Doğacak	18/8	Erzurum / Aşkale	Sırma Günaydın	Baksen Günaydın	Baksen Günaydın	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)

24	1258	Dam Üste Dam Örerler	18/8	Kars / Sarıkamış	Ali Eryakut	Suat Işıklı	Ateş Köyoğlu	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
25	1271	Çayda Çınar Ağacı (Tello)	18/8	Ardahan	Şeref Canku	Muzafer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
26	1317	Pencerenin Milleri (Guleyli)	18/8	Azerbaycan	Reşid Behbüdov	Plâktan Yazıldı	Tuncer İnan	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
27	1405	Al İşli Gey Al Eyle	18/8	Erzurum / Tortum	Hulusi Seven	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Bileşik Sofyân (12 / 8)
28	1462	Aşağıdan Gelen Yâre Bak	18/8	Sivas / Kangal / Karasuver Köyü	Bağdat Şahinkaya/Sedef Yılmaz	Orhan Gazi Yılmaz	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
29	1505	Çimene Basma Yârim	18/8	Erzurum / Aşkale	Yöre Ekibi	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
30	1507	Dağda Ardıç Kurusu	18/8	Sivas / Güzeren Köyü	Muzaffer Erden	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
31	1513	Çemberli Çargat Bala Zer Hanım	18/8	Azerbaycan	Huşeng Azeroğlu	Şenel Önaldı	Şenel Önaldı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
32	1593	Gelin Gelir Karşıya	18/8	Kars	Âşık Şeref Taşlıova	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
33	1669	Tello Gider Yan Gider	18/8	Erzurum / Aşkale	Musa Atıcı	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
34	1695	Yoncayı Bellediler	18/8	Erzurum / Oltu	Zafer Acar	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
35	1696	Karanfili Gül Dalına Değende	18/8	Erzurum / Oltu	Zafer Acar	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
36	1755	Kâğıttan Biberim Var	18/8	Erzurum / Tortum / Narman	Muzaffer Yönden	Muzaffer Yönden	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
37	1857	Uzun da Kavak Dalında Sallanıyor	18/8	İzmir	Ekrem Güyer	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	Curcuna (10 / 8)
38	1892	Aşağıdan Gelen Gelin Alıcı	18/8	Adana / Seyhan / Kadirli	Hasibe Türkmen	Ankara Devlet Konservatuarı	Ateş Köyoğlu	*Üçüz Aksak (18 / 8)
39	1984	Bu Tepe Pulli Tepe	18/8	Erzurum / Narman	Muzaffer Yönden	Muzaffer Yönden	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
40	2033	Elmalar Allanıyor	18/8	Gümüşhane	Nurettin Şenol	Alaattin Bahçekapılı	Soner Özbilen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
41	2068	Derede Gum Gaynıyor	18/8	Erzurum	Fethi Siverekli	TRT İstanbul Rad.THM Md.	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
42	2077	Yüksek Minarede Kandiller Yanar	18/8	Kars / Hanak - Çayağzı Köyü	Faruk Demir	Faruk Demir	Faruk Demir	*Mürekkeb Semâî (9 / 8)
43	2339	Su Gelir Taştan Akar	18/8	Erzurum	Muharrem Akkuş	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
44	2519	Mendilimde Kişmiş İle Badem Var	18/8	Van / Erciş	Mehmet Bülbül/ Mustafa Dokumacı	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
45	2570	Güzeller de Dönmüş Yaylaya Gider	18/8	Erzincan / Tercan / Yukarı kartallı	Zeynep Göyen/Cafer Aksünger	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)

46	2982	Atladı Geçti Eşiği	18/8	Erzincan / Kemaliye (Eğin)	Ulya Turgut/ M.Turgut/ M.Özgül	Mustafa Özgül	Mustafa Özgül	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
47	4079	Üşüdüm Emine'm Üşüdüm	18/8	Rumeli	Selim Lort	Havva Karakaş/Hasan Karakaş	Hasan Karakaş	Oynak (9 / 8)
48	4095	Yaban Gülü Müsün Sarp Kayalarda	18/8	Erzincan / Tercan	Âşık Davut Sulari	Ömer Şan	Ömer Şan	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
49	4526	Yar Oturmuş Dağ Başına	18/8	Bilecik	Nuriye Yılmaz	Saadet Yılmaz Bircan	Saadet Yılmaz Bircan	*Darbeyn Müsemmen-Curcuna-Raks Aksağı-Oynak-Devr-i Hindî-Tek Vuruş-Raks Aksağı-Oynak (72 / 8)
50	2281	Osandım Senin Elinden	19/8	Sivas / Divriği	Mahmut Erdal	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Darbeyn Aksak-Aksak Semâî Evferi (19 / 8)
51	4959	Şargışla İçinde Seçtim Bir Durna	19/8	Sivas / Şarkışla	İhsan Öztürk - Nazeli'nin Mustafa	İhsan Öztürk	İhsan Öztürk	*Türkü Evferi (19 / 8)
52	6	Kar Yağar Bardan Bardan	20/8	Sivas / Bostankaya	Remziye Akkaplan	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Türk Aksağı (5 / 8)
53	1222	Gedikte Duvak Allanır	20/8	Erzurum / Aşkale	Halis Günaydın	Mustafa Günaydın	Mustafa Günaydın	*Darbeyn 2 Türk Aksağı - Curcuna (20 / 8)
54	1227	Pınar Başında Durma	20/8	Kars	Bektaş Şirin	Mustafa Günaydın	Mustafa Günaydın	Curcuna (10 / 8)
55	1314	Çift Beyaz Güvercin Olsam	20/8	Erzurum	Seyfettin Sığmaz	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Devrik Curcuna (10 / 8)
56	531	Çimenli Bahçede Bulgur Eliyor	21/8	Erzurum / Şenkaya	Şeref Malkoç	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Devr-i Turan (21 / 8)
57	1471	Ana Beni Gönder Gedim Ormana	21/8	Kars	Orhan Karadağoğlu	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Devr-i Hindî (21 / 8)
58	2579	Galdırma Kolların Dursun Boynumda	21/8	Sivas	Satı Göktaş	Leyla Göktaş	TRT THM Repertuvar Kurulu	*Bileşik Devr-i Turan (21 / 8)
59	4642	Giresun'dan Çıktım Saat Beş İdi	21/8	Giresun	Osman Kalaycı	Ankara Devlet Konservatuvarı	Altan Demirel	*Darbeyn 12/8+Raks Aksağı (21 / 8)
60	5017	Sılaya Giden Gardaşlar	21/8	Erzincan	Ali Ekber Çiçek	Ali Ekber Çiçek	Süleyman Yıldız	*Semâî Evferi (21 / 8)
61	647	Bir Yiğit Gurbete Gitse	23/8	Kırıkkale / Keskin	Bahri İlhan	Yücel Paşmakçı	Soner Özbilen	Sengin Semâî (6 / 4)
62	48	Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli	27/8	Kütahya	Ahmet İnegöllüoğlu (Hisarlı)	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Münavebeli Oynak - Aksak (9 / 8)
63	1467	Şu Yüce Dağların Karı Eridi	27/8	İçel / Silifke / Mut	Musa Eroğlu	TRT Müzik Dai. Başk.THM Md.	Nida Tüfekçi	Raks Aksağı (9 / 8)
64	3529	Hayal Hayal Olmuş Karşı ki Dağlar	30/8	Erzurum	Müslim Abay	Yücel Paşmakçı	İTÜ Konservatuvarı Öğrencileri	*Bileşik Türk Aksağı (15 / 8)

Türk müziği usûl külliyatında yer almayan, özgün olarak önerilen usûller ve eserlere uygun velveleleri * işaretiyle gösterilmiştir.

5.1. 16 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

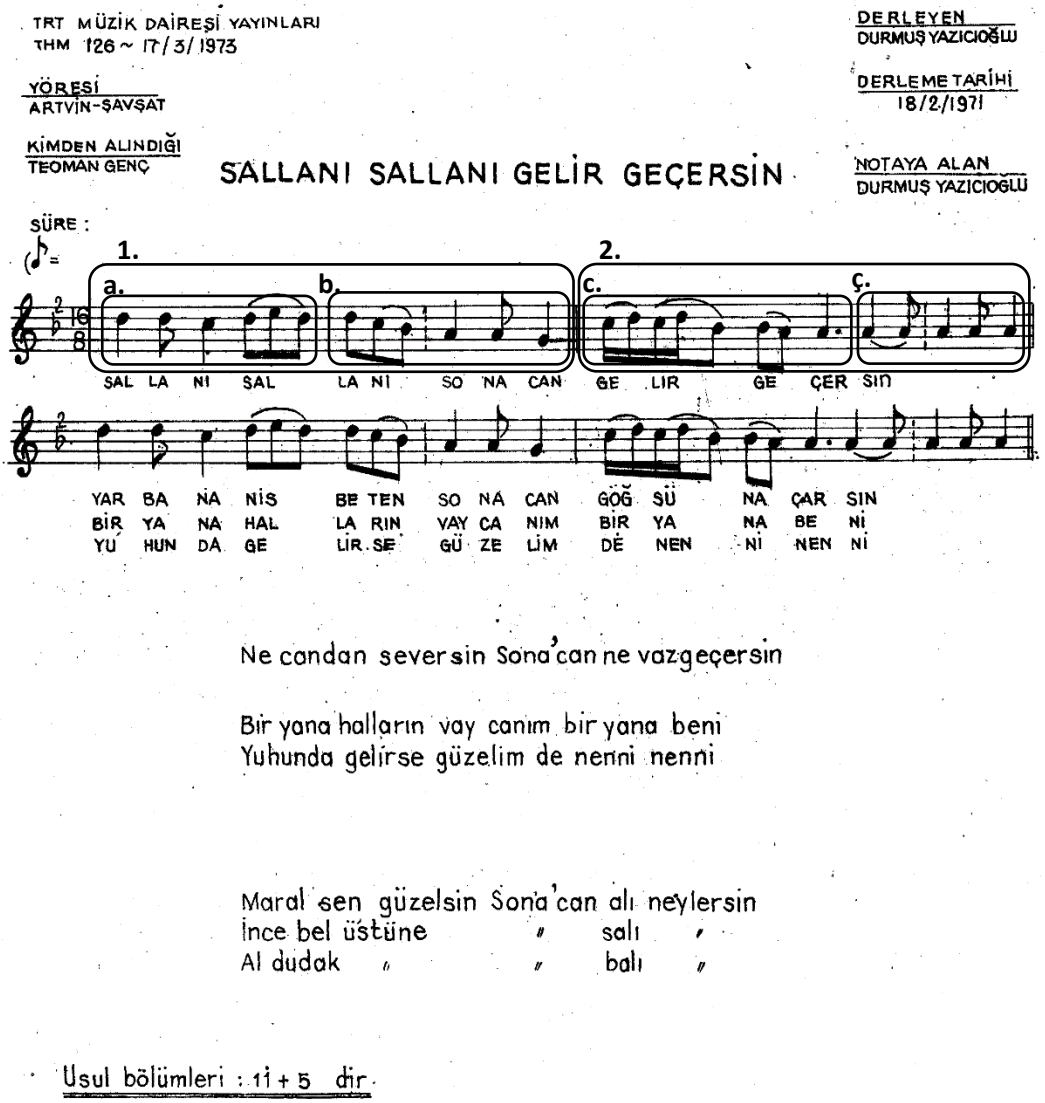
TRT Repertuvarında yer alan 16 zamanla ölçülmüş türkülerin; Artvin, İstanbul, Balıkesir, Rumeli ve Erzurum yörelerinden olmak üzere, farklı kaynak kişilerden derlendiği, farklı biçimlerde ve giderlerde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Repertuvarda 16 zamanlı 5 türkü, ezgiye dayalı motif ve cümlelerin ışığında 8 ve 16 zamanlı olarak yeniden tespit edilmiştir. 5 türküden 3'ü Müsemmen usûlüyle usûllendirilebilmiş, diğer 2'si ise mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilemediğinden, bu 2 türküye yeni usûller önerilmiştir (Turan Aksak usûlü ve Devr-i Hindî ve Raks Aksağı'ndan oluşan darbeyn usûl). Repertuvarda 16 zamanlı türkülerin mertebeleri 8'lik olarak ölçülmüştür. Ancak, türkülerdeki birim zamanların, ezgiye dayalı motif ve cümlelere göre belirlenmesi gerekirken, söz cümlelerine ve birleşimlerine göre (8+8, 7+9) belirlendiği görülmüştür.

Repertuvarda 16 zamanlı 5 adet türkü, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Çizelge 5.2. TRT Repertuvarında yer alan 16 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	126	Sallanı Sallanı Gelir Geçersin	16/8	Artvin / Şavşat	Teoman Genç	Durmuş Yazıcıoğlu	Durmuş Yazıcıoğlu	Müsemmen (8 / 8)
2	670	İstanbul'dan Gelir Kayık	16/8	İstanbul / Üsküdar	Hayriye Temizkalp	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Turan Aksak (16 / 8)
3	2080	Ahmed'im Handa Handadır Handa	16/8	Balıkesir / Gönen	Sıdıka Çamlıdağ	Nurettin Çamlıdağ	Nida Tüfekçi	Darbeyn Devr-i Hindî Raks Aksağı (16 / 8)
4	3178	Altın Yüzük Parmağımda	16/8	Rumeli / Silistre / Bağva	Osman (Usta) Şanlıtuna	Rüstem Avcı	Rüstem Avcı	Müsemmen (8 / 8)
5	3498	Cigara Attım Yara	16/8	Erzurum	Edip Demir	TRT Müzik Dai. Başk.THM Md.	Altan Demirel	Müsemmen (8 / 8)

5.1.1. Sallanı sallanı gelir geçersin



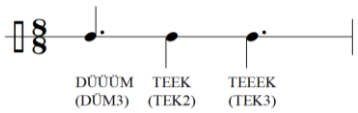
Şekil 5.4. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün TRT Repertuvarındaki notası

Künye

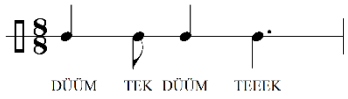
Sallanı sallanı gelir geçersin isimli, 126 Repertuvar numaralı, Artvin/Şavşat yöresine ait, Teoman Genç'ten alınan türkü; Durmuş Yazıcıoğlu tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 16 zamanlı türkünün motifleri; a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

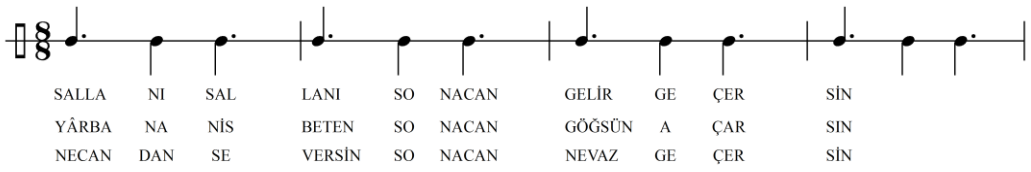
Sallanı sallanı / sonacan ve *Gelir geçersin / (saz payı)* şeklinde kesik ölçü çizgisiyle bölümlenen cümleler, türküdeki zamanın söz cümlesine göre ölçüldüğünü göstermektedir. 16 zamanın birleşimi notanın altında 11+5 olarak belirtilmiş; tekrar eden *Sonacan* kısımları, ölçü içerisinde kesik ölçü çizgileriyle ayrılmıştır. *Sallanı sallanı* kısmı 11 birim zamanı; *Sonacan* kısmı ise 5 birim zamanı oluşturmaktadır. Ancak, müzik cümlesi ve cümlelerdeki kuvvet dereceleri incelendiğinde, müzik cümlelerinin 8 zamanda tamamlandığı ve *Müsemmen* usûlünün düzümüne (3+2+3) sahip olduğu görülmüştür.



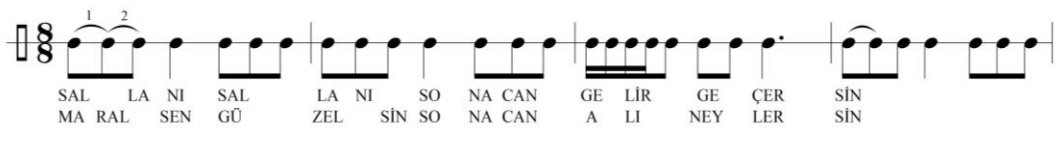
Şekil 5.5. Müsemmen usûlü



Şekil 5.6. Müsemmen usûlünün velvelesi



Şekil 5.7. Sallanı sallanı geçersin türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı



Şekil 5.8. Sallanı sallanı geçersin türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı

Prozodi

Eser bestelenirken gelişigüzel usûl seçilmemeli, prozodi gözetilerek usûl belirlenmelidir. Ancak, gerek mevcut türkülerin bir kısmında gerekse THM'nin oluşumunda prozodi kıstası çoğunlukla yoktur. Hatta bu durum, icrâcılar ve kaynak kişiler tarafından her icrâda irticalî olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Âşıklık-ozanlık geleneğinde çeşitli hece ölçüsü kuralları gibi şifâhî kıstasların olmasına karşın, sözcüklerin -yörelere göre- telaffuz farklılıklarından dolayı THM âsârının büyük çoğunluğunda prozodi gözetilmemiştir. Bu durum, her ne kadar nazarî bir kusurmuş gibi gözükse de esasında THM'nin doğal oluşum ve gelişim sürecinin en temel ve en dinamik göstergelerindendir.

> Usûl bahsinde, klâsik ve folklorik uygulamada dikkate çarpan -bizce en ilgi çekici- fark 'prozodi'dedir. Dilimizde bazı heceleri uzatılarak söylenmesi gereken (aşık, sevda, şeyda, saki vb.) kelimeleri, bir kısım kır bölgesi halkımız -bilindiği gibi- uzatmasız söyleme eğilimindedir. (Bunun birkaç sebebi varsa, biri herhalde eğitim kusurumuz olmalıdır). Halk mûsikîmizde, hecelerin usûl vuruşlarına yerleştirilmesinde görülen ve okumuşların kulağına ters gelebilen bu kullanış farkı, işte bu eğilimden kaynaklanır ki, yine bir öz veya kök ayrılığı değil, şekil, üslûp, tarz, alışkanlık farkıdır. (Tanrıkorur, 1985, s. 567).

Nitekim, yöreden kaynaklı bu durumun tespiti de önem arz etmektedir. TRT Repertuvarındaki notaların birçoğunda da görüldüğü üzere, türkülerdeki hatalı prozodi ile yöre üslûbu arasında bir bağlantı olmadığı açıktır. TRT repertuvarındaki hatalı prozodiye sahip türkünün *değiştirilemez* şekilde icrâsının, *doğru* ve *olması gereken icrâ* olduğu algısına karşın; türkünün doğru prozodiyle, düzeltilerek -yöre uslûbunca- okunması daha makbûl bir kıstastır. Özetle, türkünün doğru prozodi ile okunmasının yöre uslûbuna olumlu veya olumsuz herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Diğer taraftan, TRT Repertuvarındaki çeşitli türkülerde de görüldüğü üzere, türküler kaynak kişiler tarafında hatalı icrâ edilmiş ve/veya prozodisi hatalı telaffuz edilmiş olabilir. Derlemelerde bu durumun kısmen gözetildiği, kısmen de gözetilmediği, repertuvardaki türkülerde açıkça görülmektedir. Farklı müzikal yetkinliklere sahip kişilerin derlemecilik anlayışları ile bu sonuç kaçınılmaz hale gelmiştir. Eke'nin (2003, s. 352), "...ezginin ait olduğu yöre sanatçılarından da yardım istenerek bazı müzik cümleleri yeniden düzeltilebilir. Şu düşünceden vazgeçilmelidir: 'Bu ezgi böyle derlendi ve kesinlikle değiştirilemez'" şeklindeki tespiti, bu durumu vurgulamıştır.

Türkülerdeki sözlerin ana kaynaklarından biri olan Türk Halk Edebiyatı'nın çoğu eserinde de olduğu gibi; sözlerdeki her bir mısranın, 11'li hece ölçüsünde 6+5 duraklı olduğu görülmektedir. Eser prozodisi incelenirken, *Sonacan*, *vay canım* ve *güzelim* gibi terennümler hece ölçüsüne dâhil edilmemeli; ezgi-söz-usûl kavramlarında âhenk sağlanması için, müzik cümleleri ile sözlerdeki hece durakları birlikte incelenmelidir.

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Sallanı sallanı (Sonacan) / gelir geçersin / (6+5) 11 hece
Yâr bana nisbeten (Sonacan) / göğsün açarsın / (6+5) 11 hece
Ne candan seversin (Sonacan) / ne vazgeçersin / (6+5) 11 hece

Bir yana halların (vay canım) / bir yana beni / (6+5) 11 hece
Yuhun da gelirse (güzelim) / de nenni nenni / (6+5) 11 hece

Maral sen güzelsin (Sonacan) / alı neylersin / (6+5) 11 hece
İnce bel üstüne (Sonacan) / salı neylersin / (6+5) 11 hece
Al dudak üstüne (Sonacan) / balı neylersin / (6+5) 11 hece

Görüldüğü üzere, hece ölçüsüyle yazılmış her bir mısra aynı hece sayıları ve duraklarına sahiptir. Hece ölçüsündeki tutarlılığın yanında, kelimelerin doğru telaffuzları ile tartımların örtüşmesi, usûldeki darplarla bütünleşmesini sağlamıştır. Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazdığımız notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.3. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik Gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye Göre Tespit Edilen Yeni Değerlik**	**Kelime/Düzeltilmiş Prozodik Gösterimi**
Göğsün	-göğ	8'lik	2 8'lik	Göğsün
Göğsün	-sün	2 8'lik	8'lik	Göğsün
· –				– ·
Ne	-ne	2 8'lik	8'lik	Ne
–				·

Yuhunda	-yu	2 8'lik	8'lik	Yuhunda
Yuhunda	-hun	8'lik	2 8'lik	Yuhunda
– · –				· – ·
Gelirse	-lir	8'lik	2 8'lik	Gelirse
Gelirse	-se	2 8'lik	8'lik	Gelirse
– · –				– – ·
Maral	-ma	2 8'lik	8'lik	Maral
Maral	-ral	8'lik	2 8'lik	Maral
– ·				· –
Güzelsin	-zel	8'lik	2 8'lik	Güzelsin
Güzelsin	-sin	2 8'lik	8'lik	Güzelsin
– · –				– – ·
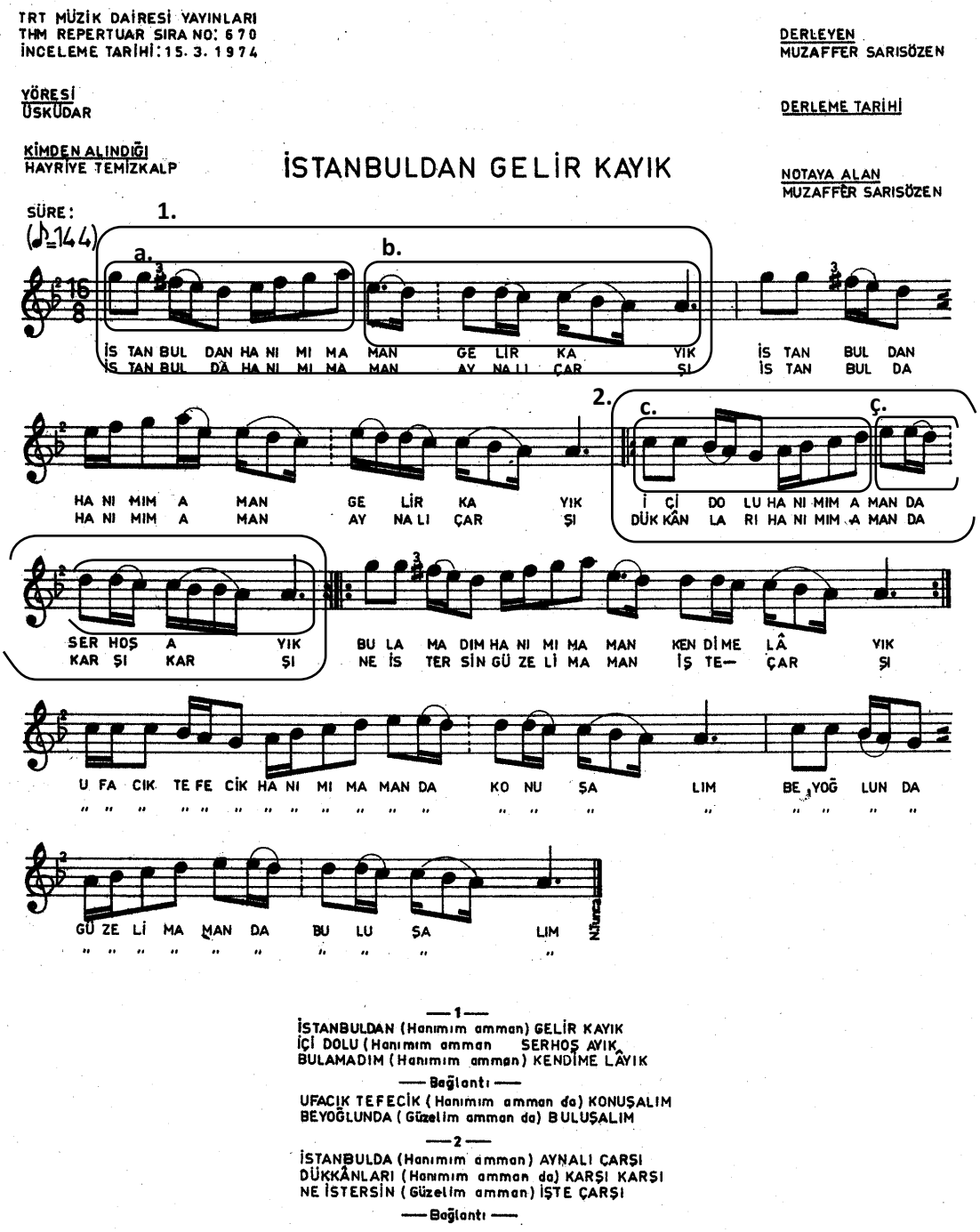
Yöre

Yörede yaygın olarak; davul-zurna, davul-klarnet, tulum, garmon gibi sazlar kullanılmasının yanında, bağlama yaygın olarak kullanılmamaktadır. Ancak yine de, türkünün yeniden yazılan notanın altında bağlama icrâsı için bir tezene kalıbı önerilmiştir. Genellikle Akdeniz yöresindeki türkülerin icrâsında rastlanan bu tezene kalıbı, *Mengi*[11] tezenesi olarak adlandırılmaktadır.

Türkünün usûle göre yeniden yazılmış notası EK-1'de verilmiştir.

[11] Mengi: Güney Anadolu Tahtacıları arasında yaygın bir oyun ve bu oyuna eşlik eden ezgi türüdür. Mengi için bir tür semah da denilebilir. Dinî bir özelliği olmadığı için cemin bitiminde, düğünde, eğlencelerde mengi oynanabilir. Bu oyunlara eşlik eden ezgideki yapının bağlamada uygulanışı da mengi mızrabı (tezenesi) olarak adlandırılır.

5.1.2. İstanbul'dan gelir kayık



Şekil 5.9. İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsünün TRT repertuvarındaki notası

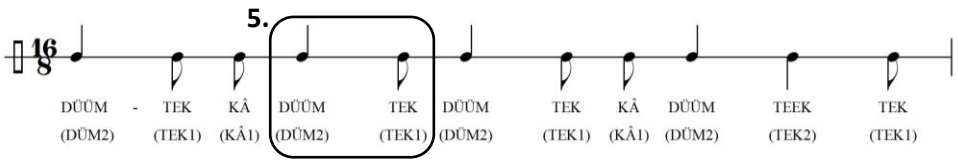
Künye

İstanbul'dan gelir kayık isimli, 670 Repertuvar numaralı, İstanbul/Üsküdar yöresine ait, Hayriye Temizkalp'ten alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 16 zamanlı türkünün motifleri; a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Kesik ölçü çizgisinin, söz cümlesindeki hece duraklarının belirtilmesi amacıyla kullanılması, usûlün söze göre belirlendiğini göstermektedir. Türkünün zamanı; söz cümlesinin *İstanbul'dan hanımım aman / gelir kayık* şeklindeki birleşimine göre tespit edilmiştir. Ancak 1. örnekte gösterilen müzik cümlesinin kuvvet dereceleri incelendiğinde, söze göre tespit edilen 16 zamanın 9+7 birleşiminden farklı olarak, 7+9 zaman şeklinde tamamlandığı görülmüştür. 3. ve 4. örnekte gösterildiği gibi; 3. örnek birleşimin 7 zamanını, 4. örnek ise birleşimin 9 zamanını belirtmektedir. Yeniden yazdığımız notada da görüldüğü üzere, müzik cümlesine göre *-man* hecesi 9 zamanın ilk darbına denk gelmektedir. Diğer bir ifâdeyle sözler, 7 ve 9 zamanın *İstanbul'dan hanımım a / man gelir kayık* şeklindeki birleşimine tekâbül etmektedir.

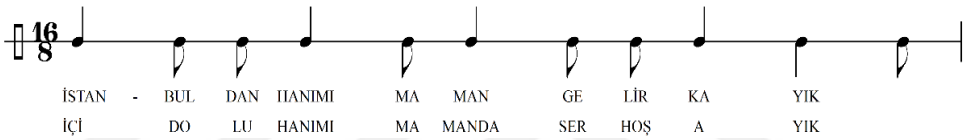
16 zamandaki 7+9 birleşiminin, esasında *Devr-i Turan* ve *Aksak* usûlüne benzerliği dikkat çekmektedir. Her ne kadar darbeyn bir usûl olarak yazılabilir olsa da; Şekil 5.10'daki 5. örnekte gösterilen darpların kuvvet derecelerinden dolayı bu birleşim darbeyn yazılmamış; farklı ve özgün bir usûl olarak yazılmıştır. Bu bağlamda, müzik cümlesindeki darplar anlamlı bir bütün oluşturduğundan, esere *Turan Aksak* adında yeni bir usûl önerilmiştir (Bkz. Şekil 5.10).



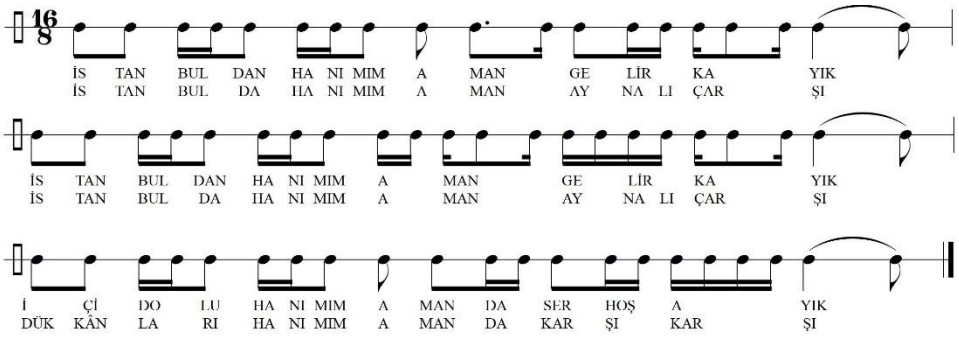
Şekil 5.10. Turan Aksak usûlü

İsminden de anlaşılacağı üzere; *Turan* ibaresi Devr-i Turan'ı (7), *Aksak* ibaresi ise Aksak (9) usûlünü ifâde etmektedir. Ancak bu ifâdelerde, Devr-i Turan usûlünün birebir velvelesiz darpları kullanılmamıştır. Motiflerdeki zenginliğin ifâde edilmesi ve prozodi uyumu adına, Devr-i Turan usûlünün darpları velveleli biçimde motiflere ve hecelere uygun yazılmıştır. Özellikle Devr-i Turan'ın ikinci darbı olan *Teeek* darbı *Tek-kâ* şeklinde; son darbındaki aksak kısmı oluşturan *Teeek* darbı ise *Düüm-Tek* olarak yazılmıştır.

Turan Aksak usûlünün darplarındaki zenginliği ile kuvvet derecelerindeki belirginlik, türkü için velvele kalıbı olarak yeterlilik sağlamıştır. Dolayısıyla türkünün icrasında usûlün ana darplarının vurulması yeterli görülmüş, velvele önerilmemiştir.



Şekil 5.11 İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı



Şekil 5.12. İstanbul'dan hanımım aman gelir kayık türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 8'li, 9'lu ve 10'lu hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

İstanbul'dan (hanımım a / man) gelir kayık / (4+4) 8 hece
İçi dolu (hanımım a / man) serhoş ayık / (4+4) 8 hece

Bulamadım (hanımım a / man) kendime lâyık / (4+5) 9 hece

Ufacık tefecik (hanımım a / man) konuşalım / (6+4) 10 hece
Beyoğlu'nda (güzelim a / man da) buluşalım / (4+4) 8 hece

İstanbul'da (hanımım a / man) aynalı çarşı / (4+5) 9 hece
Dükkânları (hanımım a / man) karşı karşı / (4+4) 8 hece
Ne istersin (güzelim a / man) işte çarşı / (4+4) 8 hece

Türkünün prozodisinde âhenk öne çıkmaktadır. Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.
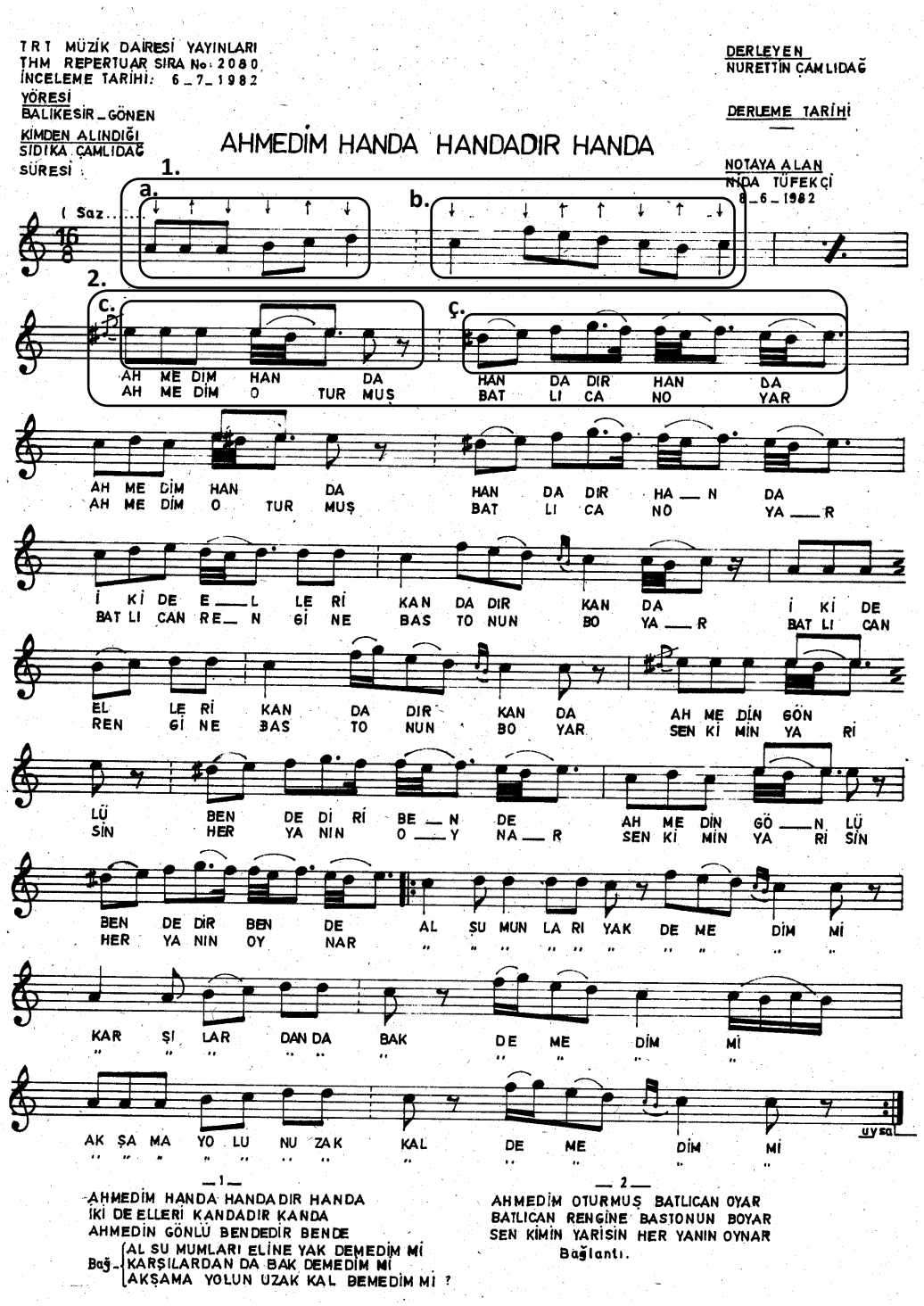
Yöre

Türküdeki yöre özellikleri incelenmeden önce yöre karakterinin bahsi önem arz etmektedir.

Örneğin Trakya'da karşılamalar; Bursa'da güvendeler, Balıkesir'de barana havaları ve zeybekler bulunmaktadır. Marmara Bölgesi'nin iç kısımlarında ise icrâ biçimi ve tavır bakımından, Türk müziğinin klâsik etkisi ağırlıktadır. Dolayısıyla İstanbul'daki türkülerin, icrâ bakımından klâsik uslûbun etkisinde kalması; coğrafya-göç-folklor ilişkisinin doğal sonuçlarından biridir. Birçok yörede de olduğu gibi; İstanbul, birçok kültürün geçiş noktasında ve/veya geçiş güzergâhında olduğundan, türler arası etkileşimin yoğun olduğu yörelerdendir. Bu bağlamda, *İstanbul'dan Gelir Kayık* isimli Üsküdar'dan derlenen türkü gerek usûl gerek makam yapısı bakımından çoğu türküde olduğu gibi Türk müziğinin klâsik formuyla benzerlik göstermektedir. Klâsik etkinin getirdiği bir sonuç olarak, eserde sözlerdeki heceler, usûlle tam bir uyumluluk içindedir. Türkü bağlamaya özel bir çalımı gerekmediğinden, herhangi bir tezene kalıbı önerilmemiştir.

Türkünün usûle göre yazılmış notası EK-2'de verilmiştir.

5.1.3. Ahmedim handa handadır handa



Şekil 5.13. Ahmedim handa handadır handa türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

Ahmedim handa handadır handa isimli, 2080 Repertuvar numaralı, Balıkesir/Gönen yöresine ait, Sıdıka Çamlıdağ'dan alınan türkü; Nurettin Çamlıdağ tarafından derlenmiş, Nida Tüfekçi tarafından notaya almıştır. 16 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

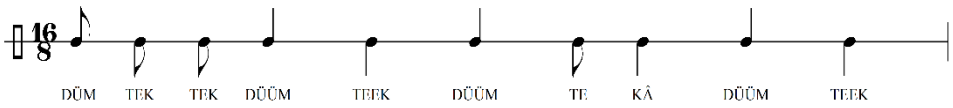
Notadaki kesik ölçü çizgilerinin sözlerin ayrımında kullanılması, zamanın söze göre belirlendiğini göstermektedir. Türkudeki 16 zaman, *Ahmedim handa / handadır handa* şeklinde 7+9 birleşimiyle, *bir söz cümlesinin bir ölçüden meydana gelmesi* kıstasıyla ölçülmüştür.

Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde; cümlelerin 16 zamanda tamamlandığı, 3. örnekte gösterilen cümleciğin Devr-i Hindî (7) usûlünde olduğu, 4. örnekteki kesik ölçü çizgisiyle ayrılan kısmın ise velveleli bir Raks Aksağı (9) kalıbında olduğu görülmüştür. Diğer bir ifâdeyle her ölçü, birbirini takip eden 7 ve 9 zamandan oluşmuştur.

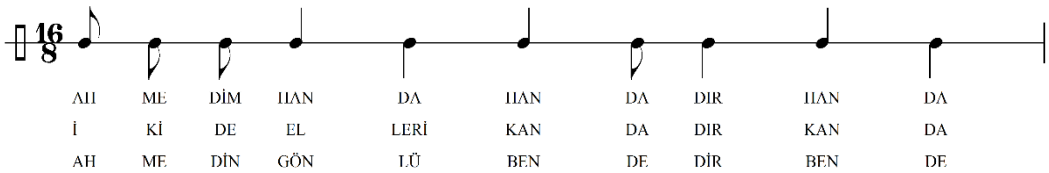
16 zamanın son 9 zamanını oluşturan darplar incelendiğinde; Raks aksağındaki ikinci darbın (teeek), *te-kâ* olarak -Aksak Semâinin 2. ve 3. darpları gibi- bir adet sekizlik ve bir adet dörtlük değerde velveleli yazılmasının, söz ve usûl arasındaki âhengi pekiştirdiği tespit edilmiştir. Ancak bağlantı kısmında *demedim mi* kelimesindeki -*me* hecesi kısa olmasına rağmen usûldeki *kâ* darbı denk gelmektedir. Diğer bir ifâdeyle, -*me* hecesine denk gelen darbın değerliği (4'lük), birim zamandan (8'lik) fazladır. Bu durum prozodideki istisnâlar dâhilinde değerlendirilebilir. Çünkü, hecelerin telaffuzdaki uzunluk-kısalık niteliğinin usûlle uyumu, birim zamanla olan kıyasına göredir.

Bu tespitler ışığında, türkudeki usûlün bir *darbeyn usûl* olduğunu söylemek mümkündür. Darbeyn, iki vuruş veya iki usûl anlamına gelmektedir. Birbirini düzenli
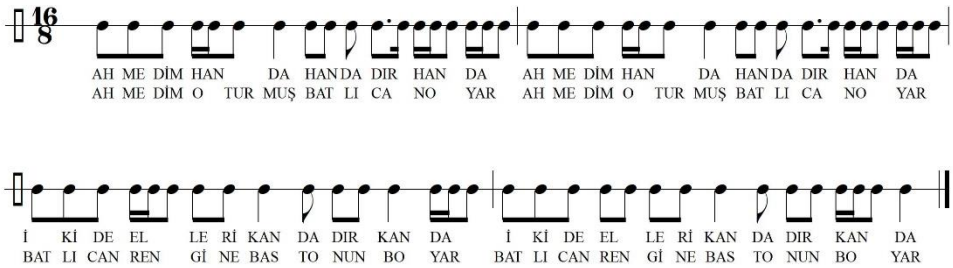
olarak belirli devirler halinde takip eden usûller, darbeyn usûller olarak tanımlanmaktadırlar. (Özkan, 2013, s. 802)



Şekil 5.14. Darbeyn usûl (Devr-i Hindî - Raks Aksağı)



Şekil 5.15. Ahmedim handa handadır handa türküsüne ait sözlerin darplara dağılımı



Şekil 5.16. Ahmedim handa handadır handa türküsüne ait sözlerin tartımlara dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte 10'lu, 11'li ve 12'li hece ölçülerinden meydana gelmiştir.

Ahmedim handa / handadır handa	/ (5+5) 10 hece
İki de elleri / kandadır kanda	/ (6+5) 11 hece
Ahmedin gönlü / bendedir bende	/ (5+5) 10 hece
Al şu mumları / yak demedim mi	/ (5+5) 10 hece
Karşılardan da / bak demedim mi	/ (5+5) 10 hece

Akşama yolun uzak / kal demedim mi / (7+5) 12 hece

Ahmedim oturmuş / batlıcan oyar / (6+5) 11 hece
Batlıcan rengine / bastonun boyar / (6+5) 11 hece
Sen kimin yarisin / her yanın oynar / (6+5) 11 hece

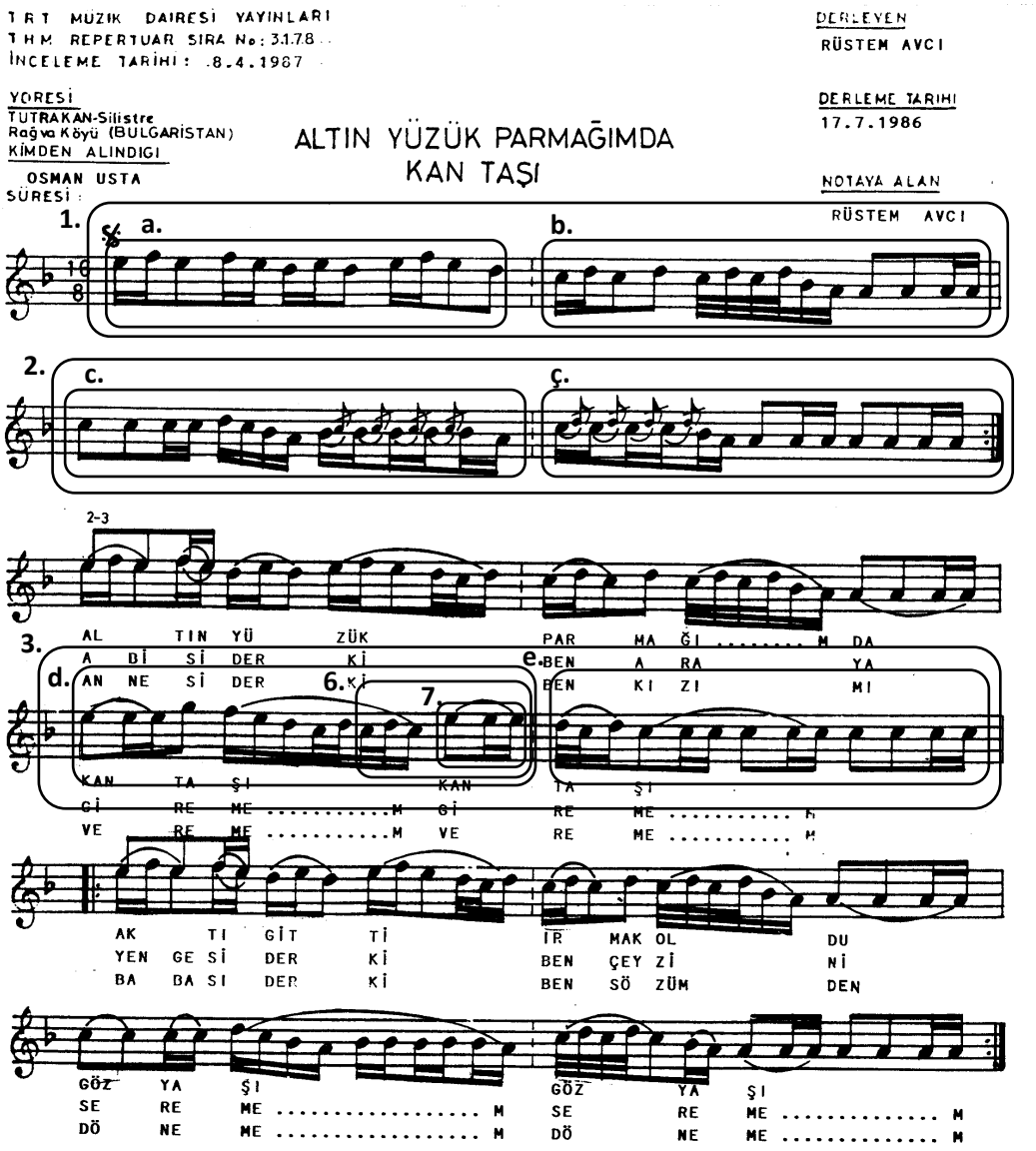
Türküde hatalı telaffuz edilmiş usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Yöre

Türkü, Balıkesir/Gönen yöresinden derlenmiştir. Balıkesir, özellikle de merkezi Dursunbey ilçesi olmak üzere, Barana geleneğiyle ön plana çıkmıştır. Ancak bu türkü, barana geleneğindeki türkülerden tür bakımından ayrılmaktadır. Türküde; barana türkülerindeki yapıdan farklı olarak, klâsik bir etki vardır. Yörenin coğrafî olarak İstanbul'a yakın olması, Balkanlardan ve Trakya bölgesinden *Muhacir* göçleri, bu klâsik etkinin sebebi olarak görülebilir. Türküdeki klâsik etki, usûlde de kendisini göstermiştir.

Türkünün usûle uygun yazılmış notası EK-3'te verilmiştir.

5.1.4. Altın yüzük parmağımda kan taşı



Şekil 5.17. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

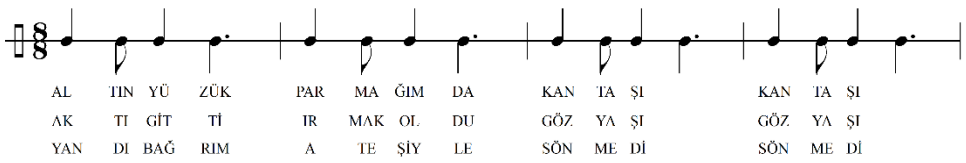
Altın yüzük parmağımda kan taşı isimli, 3178 Repertuvar numaralı, Bulgaristan/Silistre yöresine ait, Osman ustadan (Osman Şanlıtuna) alınan türkü; Rüstem Avcı tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 16 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b

motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri ise 3. cümleyi oluşturmuştur.

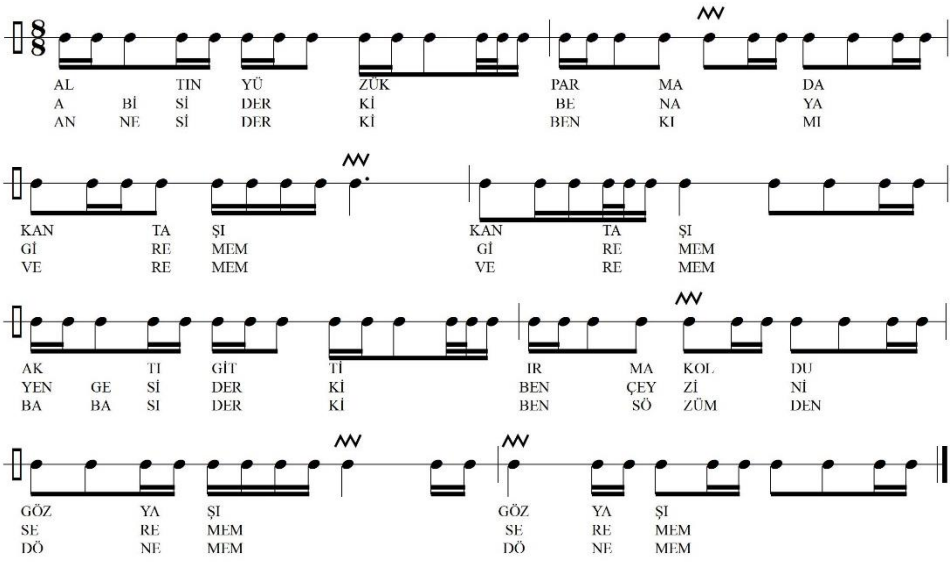
Usûl

Türkünün 16 zamanla ölçülmesinin sebebi, söz cümlesindeki her bir bölümün bir ölçü kabul edilmesidir. Çünkü *Altın yüzük parmağımda* kısmı 16 zamanda tamamlanmıştır. Ayrıca, söz cümlesindeki zamanın 8+8 şeklinde oluştuğunu belirten kesik ölçü çizgisi de kullanılmıştır. Türküdeki müzik cümleleri incelendiğinde söz cümlesiyle aynı zamanda tamamlandığı görülmektedir. Diğer bir ifâdeyle, *Altın yüzük / parmağımda* cümlesinde her bir bölüm, aynı zamanda müzik cümlesinin bölümlerine tekâbül etmektedir.

Türkünün icrâsından ve/veya ekte verilen kaydından yola çıkılarak, türküye hâkim olan usûlün notadaki gibi 16 zamanlı olmadığı, 8 zamanlı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda türkü, Müsemmen usûlündedir (Bkz. Şekil 5.5). Usûlün velvelesi Şekil 5.6'da verilmiştir. Usûlün sözlerle uyumu aşağıda gösterilmiştir.



Şekil 5.18. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.19. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Repertuvardaki notada, Müsemmen usûlunün düzümlerine uymayan tek bir motif vardır. 6. örnekte gösterilen bu cümledeki uyumsuzluk, kaynak kişinin hatalı icrâsından kaynaklanmıştır. Bu durum, 7. örnekte gösterilmiş olan motifin bir sonraki ölçünün başına getirilmesiyle; bunun sonucunda da ilk ölçüde eksik kalan yerin, çargah perdesine üç sekizlik kadar değer eklenmesiyle çözülmüştür. Nitekim türküyü derleyen ve notaya alan kişi Rüstem Avcı türküyü, *Tek Rumeli* isimli televizyon kanalında yayınlanan *Arif Ağa ile Rumeli Türküleri* programındaki icrâsında türküyü notadan farklı olarak, düzeltilmiş şekilde, Müsemmen usûlünde icrâ etmiştir.

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li ve 12'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Altın yüzük / parmağımda kan taşı / (4+7) 11 hece
Aktı gitti / ırmak oldu göz yaşı / (4+7) 11 hece

Yandı bağrım / ateşiyle sönmedi / (4+7) 11 hece
Annem babam / kıymetimi bilmedi / (4+7) 11 hece

Abisi der ki / ben araya giremem / (5+7) 12 hece

Yengesi der ki / ben çeyzini seremem / (5+7) 12 hece

Annesi der ki / ben kızımı verememe / (5+7) 12 hece
Babası der ki / ben sözümden dönememem / (5+7) 12 hece

1. ve 2. beyitlerden farklı olarak 3. ve 4. beyitteki mısralar, 12'li heceden oluşmaktadır. Bunun sebebi, son iki beyitte yer alan *-ki* ekidir. Örnek olarak mısra, *Annesi der ben kızımı verememem* şeklinde olursa 11'li hece ölçüsüyle tamamlanacaktır. Diğer mısralarda da aynı durum vardır. 3. ve 4. beyitlerin ilk kelimeleri (A-bi-si, yen-ge-si, an-ne-si, ba-ba-sı) 3 heceden oluşmaktadır. Bu heceler de zaten Müsemmen usûlünün ilk darbına denk gelmektedir. Notada da görüldüğü üzere 1. ve 2. beyitlerdeki ilk kelimeler (Al-tın, ak-tı, yan-dı, an-nem) 2 heceden oluşmaktadır. Bu kelimelerdeki ilk heceler ise Müsemmen usûlünün ilk darbındaki ilk iki sekizlik notayı kapsayacak şekilde icrâ edilmiştir. Bu çerçevede türküdeki prozodide herhangi bir uyumsuzluk görülmemiştir.

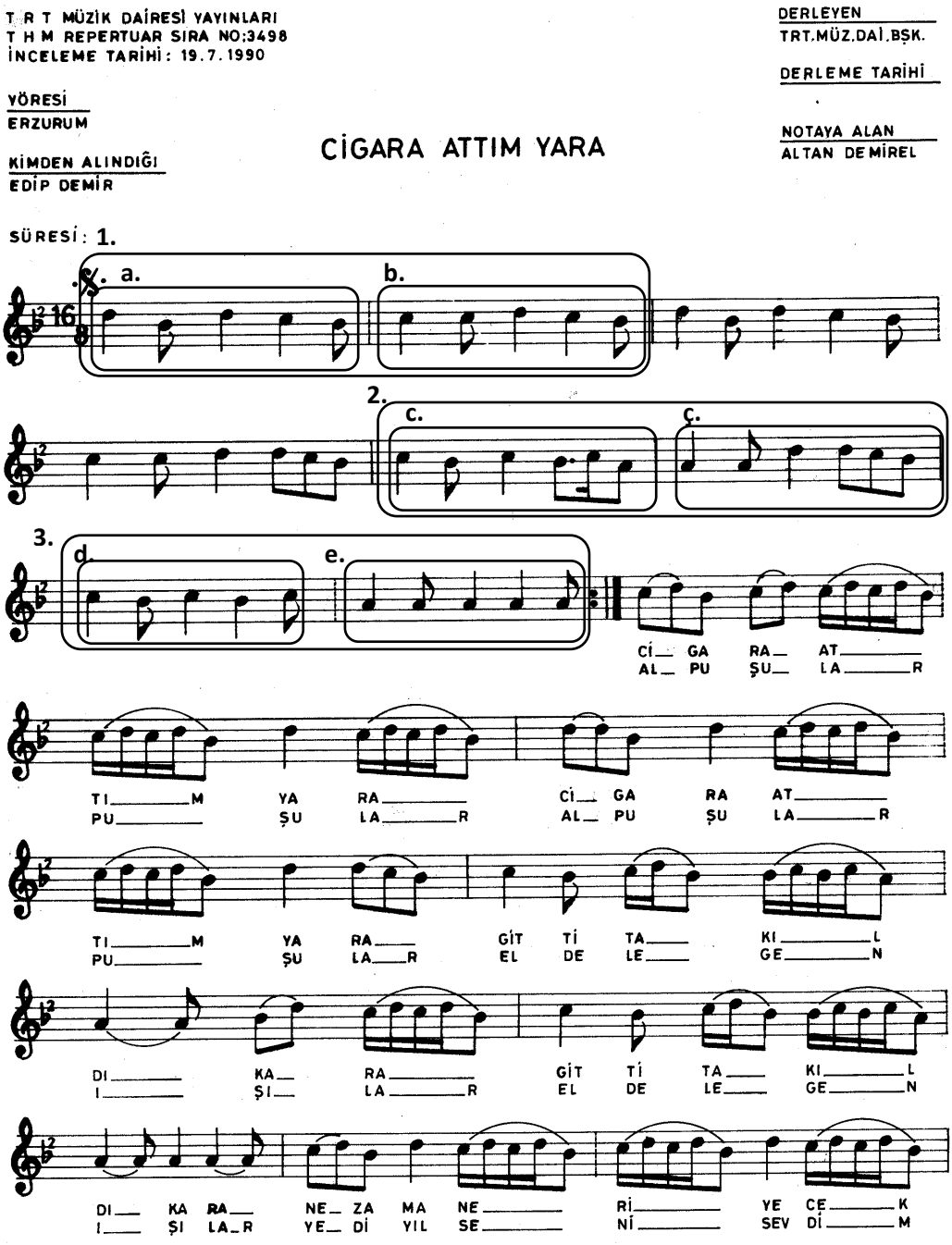
TRT repertuvarında yer alan notanın daha okunabilir olabilmesi adına, notadaki hançere gösterimleri sadeleştirilmiştir. 32'lik değerde notalarla ifâde edilen hançereler,  işareti ile gösterilmiştir. Böylelikle nota daha sade ve anlaşılır hale gelmiştir.

Yöre

Bir kına türküsü olan bu türkünün yöresi Bulgaristan/Silistre'dir. Balkanlardaki icrâ biçimi ve icrâda kullanılan çalgılar, türküde hâkim olan yöre tavrını ortaya koymaktadır. Yörede bağlamanın yanında; akordeon, klarnet vb. sazlar da ön plandadır.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-4'te verilmiştir.

5.1.5. Cigara attım yâra



Şekil 5.20. Cigâra attım yâra türküsünün TRT repertuvarındaki notası

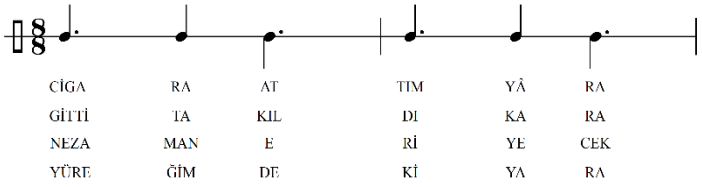
Künye

Cigara attım yâra isimli, 3498 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Edip Demir'den alınan türkü; TRT Müzik Dairesi Başkanlığı tarafından derlenmiş, Altan

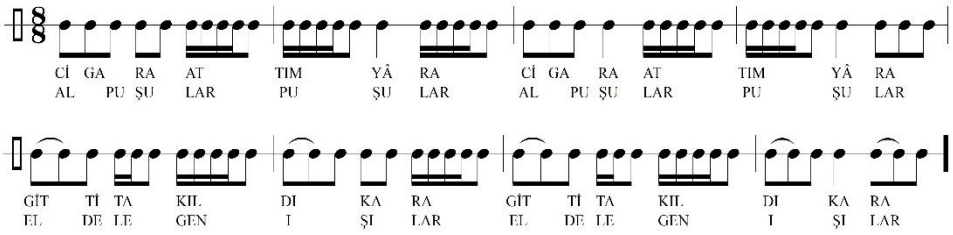
Demirel tarafından notaya alınmıştır. 16 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün 16 zamanlı ölçülmesinin sebebi, zamanın söz cümlesine göre ölçülmesidir. Söz cümlesinin bölümlerinde kesik ölçü çizgisi kullanılması, usûlün söz cümlesine göre tespit edildiğini göstermektedir. Türkü; söz cümlesinin *Cigara at- / -tım yâra* şeklinde bölünmemesi için 16 zamanda ölçülmüş, 16 zamanın her 8 zamanı ise kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Ancak kuvvet dereceleri incelendiğinde, müzik cümlelerinin 8 zamanda (3+2+3) tamamlandığı, dolayısıyla türkünün *Müsemmen* usûlünde olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Şekil 5.5.). Türkudeki usûlün etkisini bağlama ile icrâda daha kuvvetli kılmak için, tezene kalıbı önerilmiştir.



Şekil 5.21. Cigâra attım yâra türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.22. Cigâra attım yâra türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla beraber 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Cigara attım / yâra / (5+2) 7 hece
Gitti takıldı / kara / (5+2) 7 hece
Ne zaman / eriyecek / (3+4) 7 hece
Yüreğimdeki / yara / (5+2) 7 hece

Al puşular / puşular / (4+3) 7 hece
Elde legen / ışılar / (4+3) 7 hece
Yedi yıl / seni sevdim / (3+4) 7 hece
Yeni duydu / komşular / (4+3) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazdığımız notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.4. Cigara attım yara türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterim**
Cigara	-ci	2 8'lik	8'lik	Cigara
Cigara	-ga	8'lik	2 8'lik	Cigara
– · –				· – –
Ne	-ne	2 8'lik	8'lik	Ne
–				·
Zaman	-za	8'lik	2 8'lik	Zaman
· –				– –
Yüreğim	-yü	2 8'lik	8'lik	Yüreğim
Yüreğim	-re	8'lik	2 8'lik	Yüreğim
– · –				· – –
Yedi	-ye	2 8'lik	8'lik	Yedi
Yedi	-di	8'lik	2 8'lik	Yedi
– ·				· –
Yeni	-ye	2 8'lik	8'lik	Yeni
Yeni	-ni	8'lik	2 8'lik	Yeni
– ·				· –

Türkünün yeniden yazılmış notası Ek-5'te verilmiştir.

5.2. 17 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

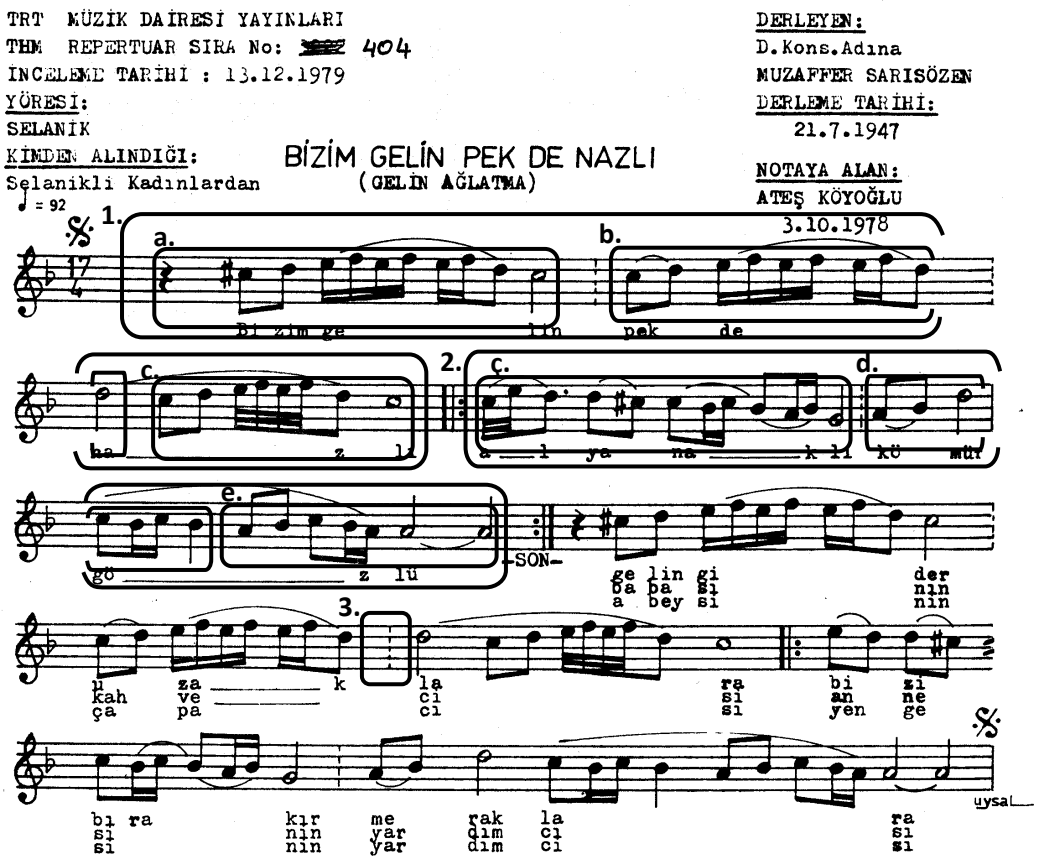
TRT Repertuvarında 17 zamanla ölçülmüş 2 adet türkü bulunmaktadır. Bunlar, 404 Repertuvar numaralı, Selanik yöresine ait, *Bizim gelin pek de nazlı* isimli türkü ile 2074 Repertuvar numaralı Malatya/Arguvan yöresine ait *Sabah olur oğlan gider işine* isimli türküdür. Türk müziği usûl nazariyatında 17 zamanlı herhangi mevcut bir usûl bulunmamaktadır. *Bizim gelin pek de nazlı* isimli türküye *Selânik Aksağı* isimli yeni bir usûl önerilmiştir. *Sabah olur oğlan gider işine* isimli türkü ise Devr-i Hindî usûlünde tekrar yazılmıştır. Türküler incelendiğinde; kaynak kişiden kaynaklı motif hataları, farklı türkülerin motif ve cümlelerinin birleştirildiği tespit edilmiştir. THM'de türkülerin birçoğunu *ezgi kalıpları* oluşturmaktadır. Çeşitli türkülerde, farklı sözlerin birbirine benzeyen ezgi kalıplarıyla kullanımı gelenekte yer almaktadır.

TRT Repertuvarındaki 17 zamanlı türkülerin listesi Çizelge 5.5.'de verilmiştir.

Çizelge 5.5. TRT repertuvarında yer alan 17 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	404	Bizim Gelin Nazlı Gelin	17 / 4	Rumeli / Selanik	Bursa'daki Selanik'li Kadınlar	Ankara Devlet Konservatuvarı	Ateş Köyoğlu	Selanik Aksağı (17/4)
2	2074	Sabah Olur Oğlan Gider İşine	17 / 8	Malatya / Arguvan	Sıddık Doğan	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	Devr-i Hindî (7/8)

5.2.1. Bizim gelin pek de nazlı



Şekil 5.23. Bizim gelin pek de nazlı türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

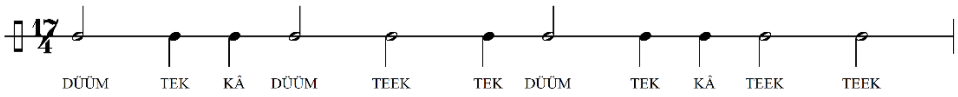
Bizim gelin pek de nazlı isimli, 404 Repertuvar numaralı, Selanik yöresine ait, Selanikli kadınlardan alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş, Ateş Köyoğlu tarafından da notaya alınmıştır. 17 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri ise 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl
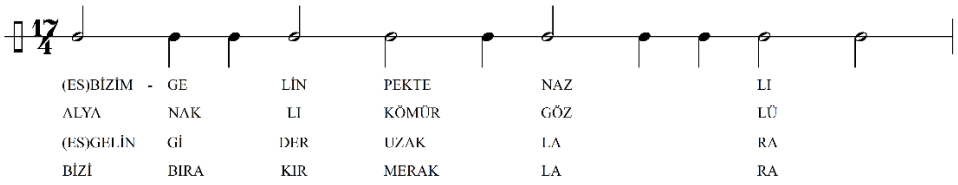
Her ne kadar Selânikli kadınlardan derlenmiş serbest yapıda bir kına türküsüne benziyorsa da türkü, belirli devirler halinde tekrar eden anlamlı bir ritim kalıbına sahiptir. Bu ritim kalıbı 17 zamanda tamamlanmaktadır. 17 zamanın birleşimi 9+8

şeklindedir. Diğer bir ifâdeyle, bir Aksak ile bir 8 zamanlı bir kalıptan meydana gelmiştir. Eserdeki zamanların kuvvet dereceleri dikkate alınarak icrâ edildiğinde, eserin Türk müziği usûllerinde yer almayan özgün bir usûle sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu özgün usûl, 17 zamanlıdır ve gideri gereği dörtlük mertebededir. Dolayısıyla türkünün repertuvarda yer alan notasında zaman ve mertebe doğru ölçülmüştür.

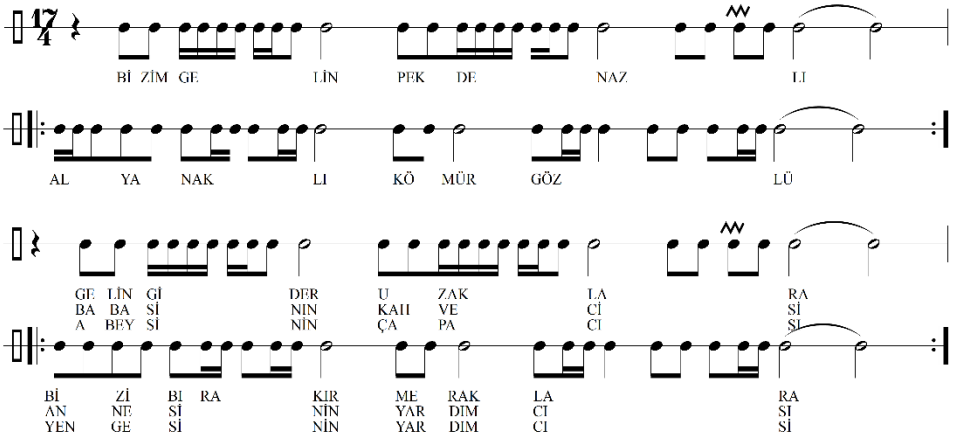
Usûlün isimlendirilmesinde yöre özellikleri ve usûlün yapısı göz önünde bulundurulmuş; ismin, usûlü her yönüyle ifâde edebilmesi sağlanmıştır. Yöresinin Selânik, darplarının ise *Aksak* usûlünde olmasından dolayı türküdeki usûlün ismi, *Selânik Aksağı* olarak belirlenmiştir.



Şekil 5.24. Selânik Aksağı usûlü



Şekil 5.25. Bizim gelin pek de nazlı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.26. Bizim gelin pek de nazlı türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Usûlün söze göre belirlendiğini belirten kesik ölçü çizgileri, yukarıdaki orijinal notada da kullanılmış, ancak usûlün söze göre belirlendiği hakkında bir bulgu elde edilememiştir. İlk cümledeki kesik ölçü çizgisi; *bizim gelin / pek de nazlı* ve *al yanaklı / kömür* şeklinde söz cümlesinin bölündüğünü belirtirken, 3. örnekteki kesik ölçü çizgisine denk gelen söz, *uzak / lara* şeklinde bölünmüştür. Bu bilgiler ışığında, kesik ölçü çizgilerinin bu notada söze göre usûl tespitinde kullanılmış olduğu hakkında bir tespit yapılamamıştır. Ancak; birinci güfte için kelime/hece bölümlerinde uysa bile, ikinci veya daha başka sözlerde uymayabileceğinden; bu durum, söze göre ölçü ve usûl tespit edilemeyeceğinin kuvvetli delillerinden biri olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

32'lik değer ile ifâde edilen çarpmalar,  işareti ile sadeleştirilerek daha okunabilir hale getirilmiştir.

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 8'li ve 9'lu hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bizim gelin / pek de nazlı / (4+4) 8 hece
Al yanaklı / kömür gözlü / (4+4) 8 hece

Gelin gider uzaklara / (4+4) 8 hece
Bizi bırakır / meraklara / (5+4) 9 hece

Babasının / kahvecisi / (4+4) 8 hece
Annesinin / yardımcısı / (4+4) 8 hece

Abeysinin / çapacısı / (4+4) 8 hece
Yengesinin / yardımcısı / (4+4) 8 hece

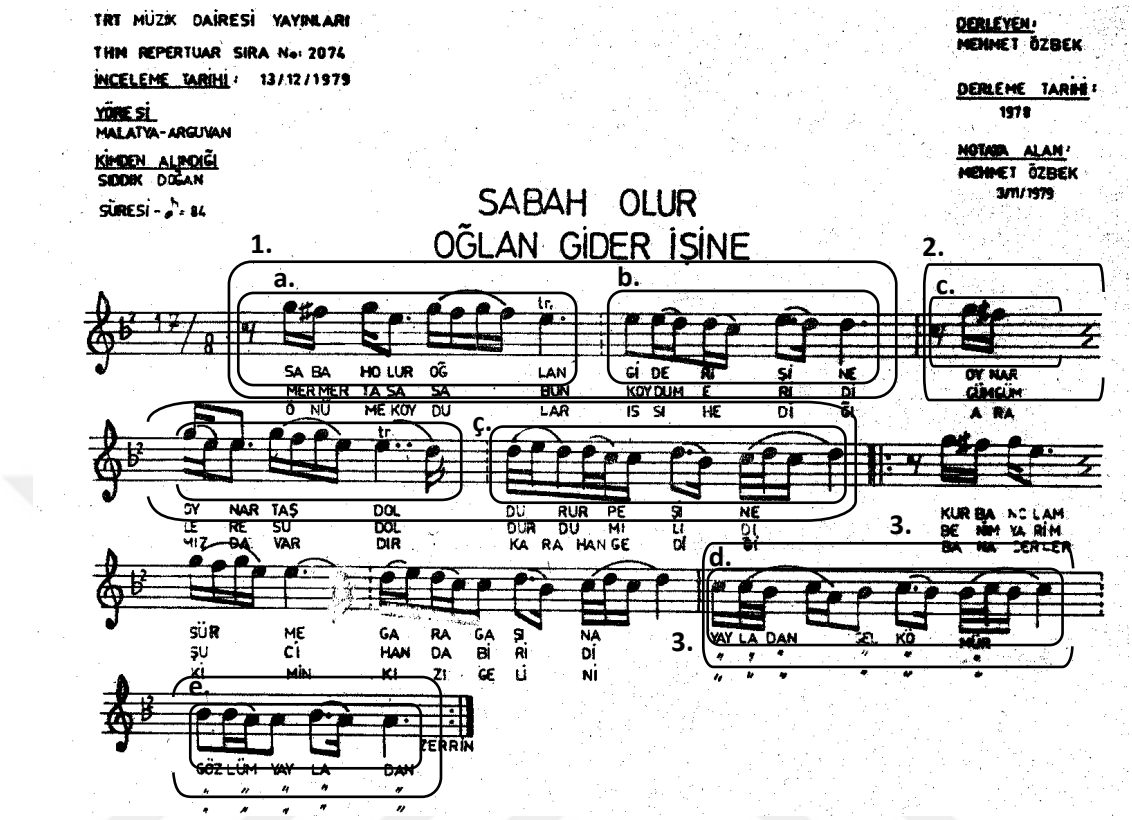
Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Yöre

Türkü aynı zamanda gelin ağlatma havasıdır. Türkünün derleme ses kaydında duyulduğu üzere, Selânikli kadınlar tarafından kap, tencere, leğen vb. mutfak gereçlerine vurmak suretiyle icrâ edilmiştir. Dolayısıyla bağlama ile icrâsı için herhangi bir tezene kalıbı önerilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-6'da verilmiştir.

5.2.2. Sabah olur oğlan gider işine



Şekil 5.27. Sabah olur oğlan gider işine türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

Sabah olur oğlan gider işine isimli, 2074 Repertuvar numaralı, Malatya/Arguvan yöresine ait, Sıddık Doğan'dan alınan türkü; Mehmet Özbek tarafından derlenmiş ve notaya almıştır. 17 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri ise 3. cümleyi oluşturmuştur.

1. cümle incelendiğinde; TRT repertuvarında 2774 numarayla yer alan, Âşık İsmail Daimi'den derlenmiş, (Âşık Daimî'nin memleketinin de Erzincan olduğu dikkate alınırsa) Erzincan yöresine ait *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* isimli türkünün 4. örneğindeki cümlenin aynısı olduğu görülmektedir. 1. örnekteki cümlenin sonunda yer alan değer noktalı dörtlük, 3. örneğin sonunda yer alan değer ise dörtlüktür. Cümlelerin arasındaki tek fark değer farkıdır, ancak motifler birbirinin aynısıdır.

2. örnekteki cümle ise; TRT repertuvarında 4205 numarayla yer alan, Âşık Gülhanî'den derlenmiş, Malatya/Akçadağ yöresine ait *Gelin Oldum Karabekir Eline* isimli türküdeki 6. örnek ile *Geçti gitti vatanına yurduna* türküsündeki 5. örnekte belirtilmiş cümlenin aynısı olduğu görülmektedir.

Bunların dışında, *Gelin Oldum Karabekir Eline* ile *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* isimli türkülerin de birbirleri arasında motif yönünden benzeşen noktaları bulunmaktadır. Bu durum, THM'de *kalıp ezgi* geleneğine örnek teşkil etmektedir. Âşıklar ve/veya ozanlar, kendi şiirlerine duydukları bir ezgiyi giydirebilmektedirler (Şenel, 1997, s. 373). Bunun temel nedenlerinden biri de, Türk milletinin Orta Asya'daki yaşamından beri, müziğin sözü destekleyici unsur oluşudur. Diğer bir ifâdeyle; tarihten bugüne şamanlar, kamlar, baksılar, âşıklar, ozanlar; çoğunlukla müziği, şiirin destekleyici unsuru olarak kullanmışlardır. Bu bilgiler ışığında Anadolu'da ozanların, âşıkların aynı ezgi üzerine farklı sözler giydirmeleri bu durumun bir sonucudur. Ayrıca bu üç türkü motif ve cümle bakımından incelendiğinde, birbiriyle en uyumlu motif ve cümlelerin *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* türküsünde olduğu görülmektedir.

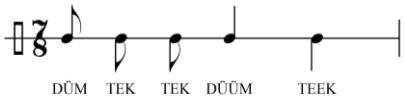
Usûl

Motif ve cümlelerdeki uyumsuzluk, usûlde sorunları da beraberinde getirmiştir. Âşık İsmail Daimî'den derlenen türkünün usûlünde herhangi bir soruna rastlanmamış, usûl Devr-i Hindî olarak tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında; bu üç türküden ikisinin Malatya'dan, birisinin de, kökleri Erzincan'a dayanan Âşık Daimî'den derlenmesi, asıl ezginin Âşık Daimi'ye ait olduğunu; *Gelin Oldum Karabekir Eline* türküsünün *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* türküsünden etkilendiğini, *Sabah Olur Oğlan Gider İşine* türküsünün ise *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* türküsünden etkilendiğini göstermektedir. Türkünün usûlü de, bu türkülerin içinde, usûlü en tutarlı olanına benzemesi beklenir.

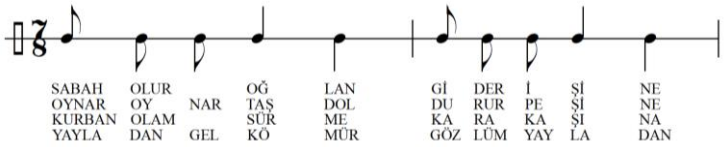
Türküyü; yapısını, içeriğini, manasını bozmadan; aslına sadık kalarak, küçük değişikliklerle bir usûl kalıbında ifâde edebilmek gerekir. Bir ezginin temel yapısını ortaya koyan unsurların başında motif ve cümleler gelir. Bundan dolayı, motif ve

cümlelerin gerekli değişikliklerle[12] eseri tek bir usûlle ifâde etmek adına müdahalelerde bulunulabilir.

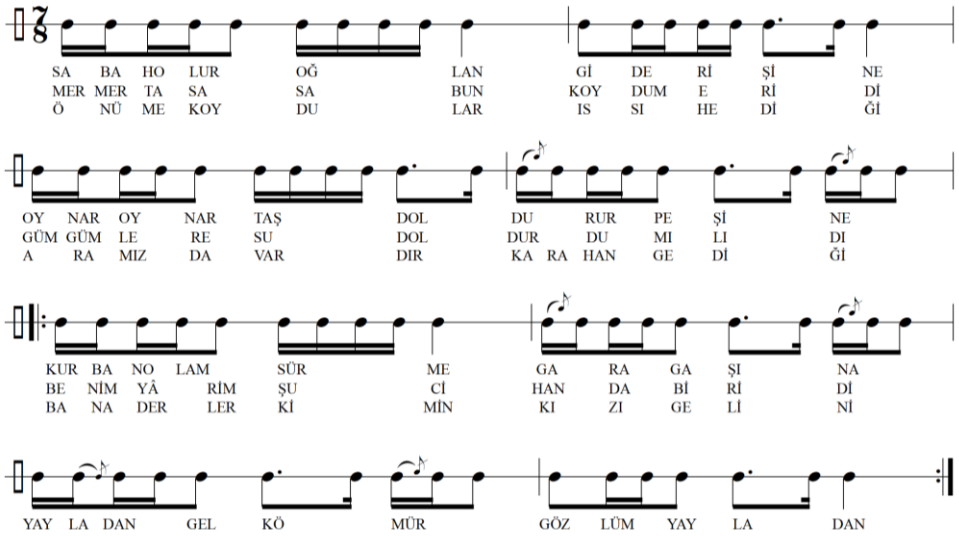
Bütün bu bilgiler ışığında, türkudeki usûlün Âşık İsmail Daimi'den derlenen *Geçti Gitti Vatanına Yurduna* türküsünün usûlüyle (Devr-i Hindî) aynı olması beklenmektedir.



Şekil 5.28. Devr-i Hindî usûlü



Şekil 5.29. Sabah olur oğlan gider işine türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.30. Sabah olur oğlan gider işine türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

[12] Bu değişiklikler, motif ve cümlelerin yapısını bozmayacak olan değişikliklerdir. Türkünün tek bir usûlle ifâde edilebilmesi için, belirli değerliklerdeki es, nokta ve nota değerliğinin eklenip çıkarılarak yapılan değişiklikler, yukarıda bahsedilen değişikliklere örnek verilebilir.

Prozodi
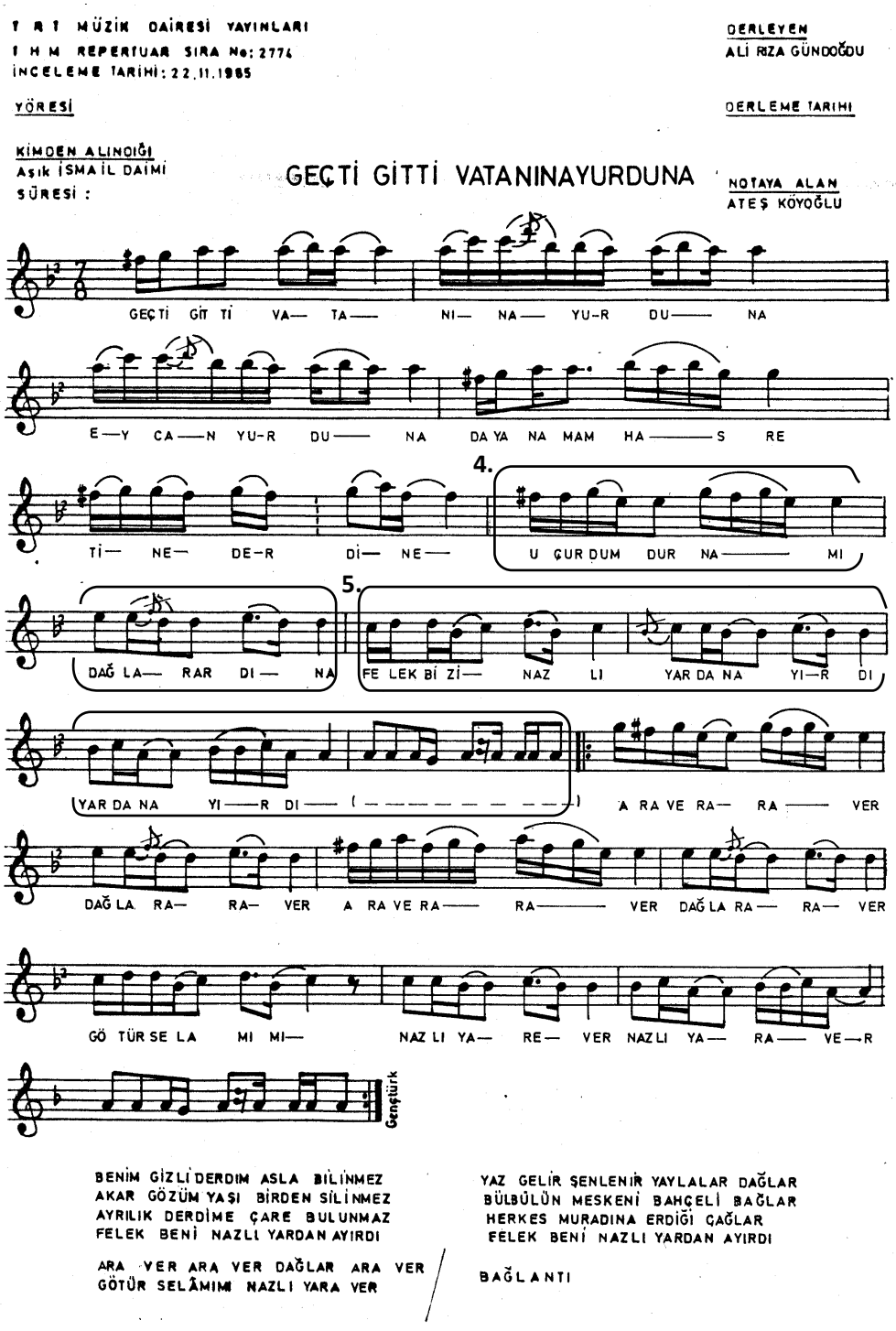
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, 6+5 ve 4+7 duraklı 11'li hece ölçüsünden oluşmuştur.

Sabah olur / oğlan gider işine	/ (4+7) 11 hece
Oynar oynar / taş doldurur peşine	/ (4+7) 11 hece
Kurban olam / sürme kara kaşına	/ (4+7) 11 hece
Yayladan gel / kömür gözlüm yayladan	/ (4+7) 11 hece
Mermer daşa / sabun goydum eridi	/ (4+7) 11 hece
Gümgümlere / su doldurdum ılıdı	/ (4+7) 11 hece
Benim yarim / şu cihanda biridi	/ (4+7) 11 hece
Yayladan gel / kömür gözlüm yayladan	/ (4+7) 11 hece
Önüme koydular / ıssı hediği	/ (6+5) 11 hece
Aramızda vardır karhan gediği	/ (6+5) 11 hece
Bana derler kimin kızı gelini	/ (4+7) 11 hece
Yayladan gel kömür gözlüm yayladan	/ (4+7) 11 hece

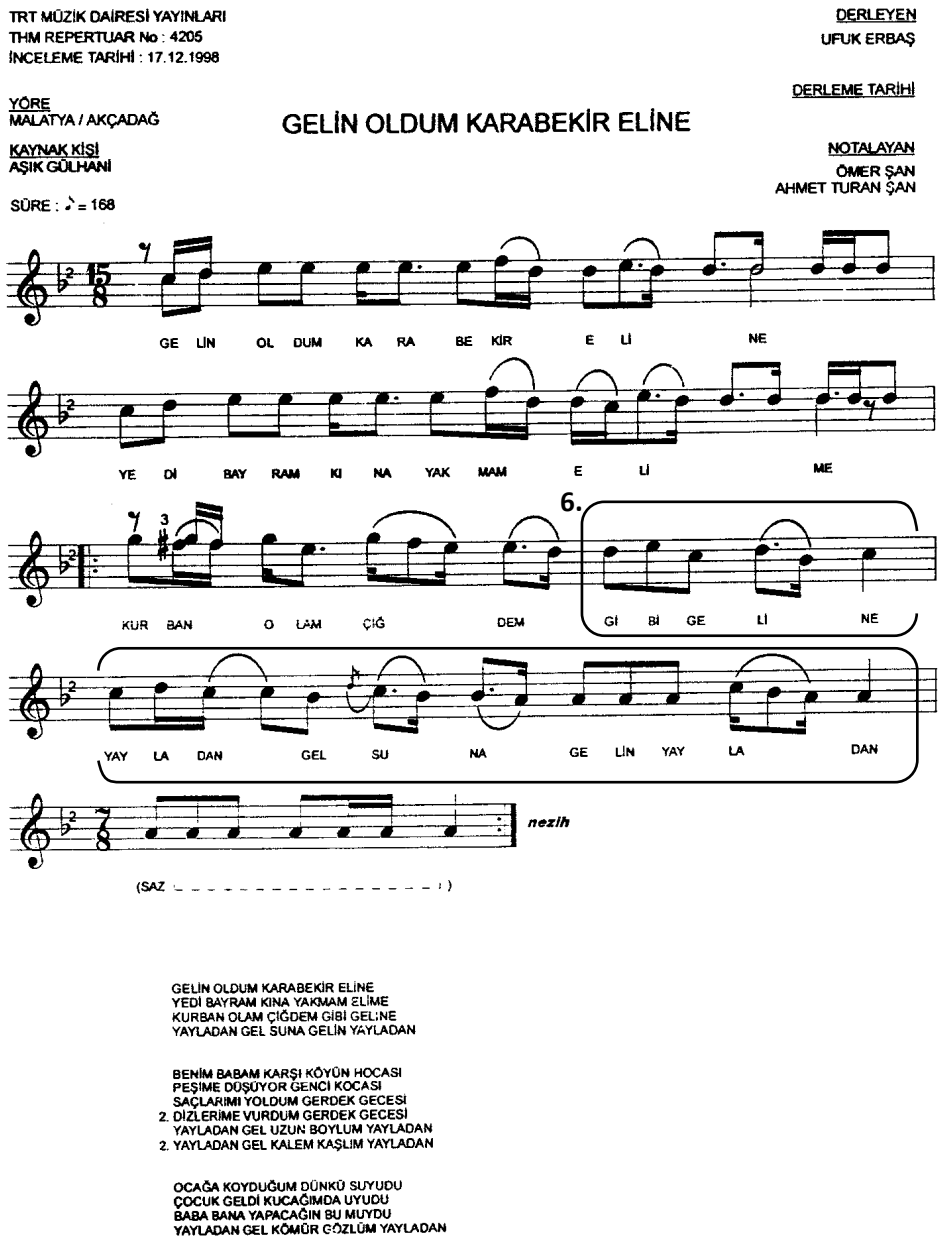
Hece ölçülerinde herhangi bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Her ne kadar son güftenin ilk iki mısrasının durakları farklı olsa da bu durum usûl darplarına ve/veya motiflerle herhangi bir uyumsuzluk teşkil etmemiştir.

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-7'de verilmiştir.



Şekil 5.31. Geçti gitti vatanına yurduna türküsünün TRT Repertuvarındaki notası



GELİN OLDUM KARABEKİR ELİNE
YEDİ BAYRAM KINA YAKMAM ELİME
KURBAN OLAM ÇİĞDEM GİBİ GELİNE
YAYLADAN GEL SUNA GELİN YAYLADAN

BENİM BABAM KARŞI KÖYÜN HOCASI
PEŞİME DÜŞÜYOR GENCİ KOCASI
SAÇLARIMI YOLDUM GERDEK GECESİ
2. DİZLERİME VURDUM GERDEK GECESİ
YAYLADAN GEL UZUN BOYLUM YAYLADAN
2. YAYLADAN GEL KALEM KAŞLIM YAYLADAN

OCAĞA KOYDUĞUM DÜNKÜ SUYUDU
ÇOCUK GELDİ KUCAĞIMDA UYUDU
BABA BANA YAPACAĞIN BU MUYDU
YAYLADAN GEL KÖMÜR GÖZLÜM YAYLADAN

Şekil 5.32. Gelin oldum Karabekir eline türküsünün TRT Repertuvarındaki notası

5.3. 18 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

TRT Repertuvarında yer alan 18 zamanlı türküler, çalışmadaki türkülerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Repertuvarda 42 adet 18 zamanlı türkü bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Karadeniz Bölgesine; bir kısmı Erzurum, Kars, Ardahan, Sivas, Gümüşhane, Van, Azerbaycan yörelerine; bir kısmı Rumeli, Bilecik, İzmir yörelerine aittir. Her ne kadar ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesi'ne ait bar havası varsa da, yurdun farklı bölgelerinden de 18 zamanla ölçülmüş türküler tespit edilmiştir. Türkülerde genel olarak; mertebenin hatalı belirlenmesi, zamanın hatalı ölçülmesi, kaynak kişi kaynaklı hatalar gibi sorunlar görülmüştür. TRT Repertuvarında yer alan 18 zamanla ölçülmüş ve derlenmiş olan türkülerin listesi aşağıda verilmiştir.

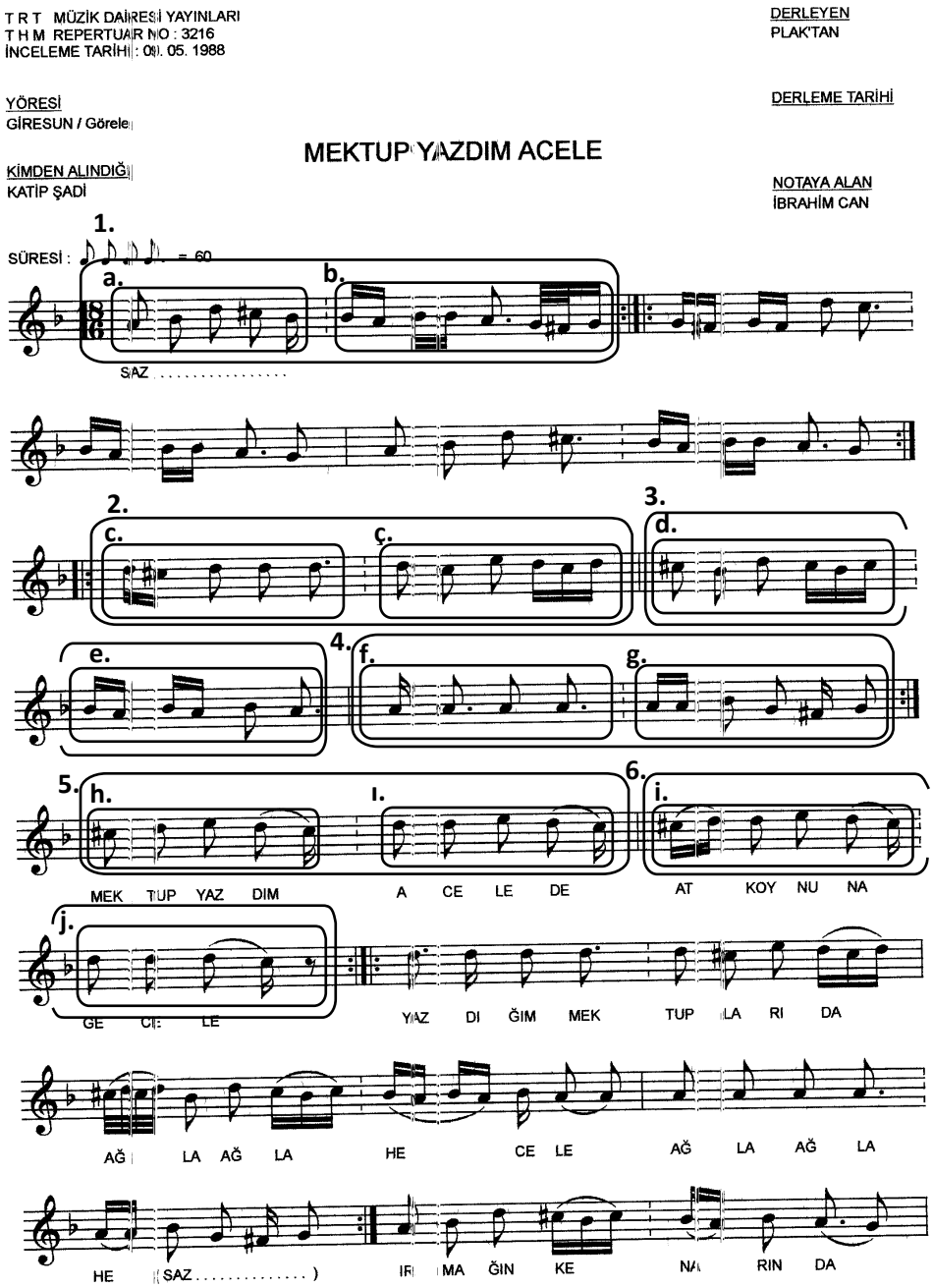
Çizelge 5.6. TRT repertuvarında yer alan 18 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	3216	Mektup Yazdım Acele	18/16	Giresun / Görele	Kâtip Şadi	Plâktan Yazıldı	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
2	3957	Dumanım Derelere	18/16	Rize	Rize'li Sadık	Plâktan Yazıldı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Oynak (18 / 8)
3	3958	Ha Buradan Görülür	18/16	Trabzon	Oykan Hoca	Volkan Konak	Yücel Paşmakçı	*Çifte Raks Aksağı (18 / 16)
4	4294	Sen Bu Yaylaları Yaylıyamazsun	18/16	Trabzon / Gomera Köyü	Cemile Cevher	-	Süleyman Şenel	*Aksak (9 / 16)
5	4375	Ah Kavaklar Kavaklar	18/16	Giresun / Görele	Kâtip Şadi	İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
6	4884	Tanımadın Mı Beni Ben Ali'yim	18/16	Trabzon / Ağasar - Şalpazarı	Ali Cinkaya	Muammer Yakupoğlu - İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
7	4886	Dağı Duman Bürüdü	18/16	Giresun / Görele	M. Sırrı Öztürk	İbrahim Can	İbrahim Can	*Aksak (9 / 16)
8	181	Kutuda Karabiber	18/8	Erzurum / Aşkale	Ağa Taştan	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
9	663	Ayrı Düşeli Senden	18/8	Kars / Sarıkamış	Kurbani Kılıç	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
10	671	Gül Altında Gergef İşler	18/8	Gümüşhane	Cemal Alemdar	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
11	672	Bayburdun İnce Yolunda	18/8	Erzurum	Seyfettin Sığmaz	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
12	714	Karşıdan Yar Geliyor	18/8	Van / Erciş	Hüsamettin Subaşı	Atakan Çelik	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
13	715	Mendil Aldım Bir Deste	18/8	Van / Erciş	Hüsamettin Subaşı	Atakan Çelik	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)

14	1195	Yüce Dağ Başında Turna Teleği	18/8	Sivas / Şarkışla	Nurşen Sarıca	Metin Eryürek	Metin Eryürek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
15	1209	Çay Aşağı İz Gider	18/8	Sivas / Kangal	Muhlis Akarsu	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
16	1216	Bu Gece Ay Doğacak	18/8	Erzurum / Aşkale	Sırma Günaydın	Baksen Günaydın	Baksen Günaydın	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
17	1258	Dam Üste Dam Örerler	18/8	Kars / Sarıkamış	Ali Eryakut	Suat Işıklı	Ateş Köyoğlu	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
18	1271	Çayda Çınar Ağacı (Tello)	18/8	Ardahan	Şeref Canku	Muzafer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
19	1317	Pencerenin Milleri (Guleyli)	18/8	Azerbaycan	Reşid Behbüdov	Plâktan Yazıldı	Tuncer İnan	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
20	1405	Al İşli Gey Al Eyle	18/8	Erzurum / Tortum	Hulusi Seven	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Bileşik Sofyân (12 / 8)
21	1462	Aşağıdan Gelen Yâre Bak	18/8	Sivas / Kangal / Karasuver Köyü	Bağdat Şahinkaya/Sedef Yılmaz	Orhan Gazi Yılmaz	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
22	1505	Çimene Basma Yârim	18/8	Erzurum / Aşkale	Yöre Ekibi	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
23	1507	Dağda Ardıç Kurusu	18/8	Sivas / Güzeren Köyü	Muzaffer Erden	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
24	1513	Çemberli Çargat Bala Zer Hanım	18/8	Azerbaycan	Huşeng Azeroğlu	Şenel Önaldı	Şenel Önaldı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
25	1593	Gelin Gelir Karşıya	18/8	Kars	Âşık Şeref Taşlıova	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
26	1669	Tello Gider Yan Gider	18/8	Erzurum / Aşkale	Musa Atıcı	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
27	1695	Yoncayı Bellediler	18/8	Erzurum / Oltu	Zafer Acar	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
28	1696	Karanfili Gül Dalına Değende	18/8	Erzurum / Oltu	Zafer Acar	Muharrem Akkuş	Muharrem Akkuş	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
29	1755	Kâğıttan Biberim Var	18/8	Erzurum / Tortum / Narman	Muzaffer Yönden	Muzaffer Yönden	Nida Tüfekçi	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
30	1857	Uzun da Kavak Dalında Sallanıyor	18/8	İzmir	Ekrem Güyer	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	Curcuna (10 / 8)
31	1892	Aşağıdan Gelen Gelin Alıcı	18/8	Adana / Seyhan / Kadirli	Hasibe Türkmen	Ankara Devlet Konservatuarı	Ateş Köyoğlu	*Üçüz Aksak (18 / 8)
32	1984	Bu Tepe Pulli Tepe	18/8	Erzurum / Narman	Muzaffer Yönden	Muzaffer Yönden	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)

33	2033	Elmalar Allanıyor	18/8	Gümüşhane	Nurettin Şenol	Alaattin Bahçekapılı	Soner Özbilen	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
34	2068	Derede Gum Gaynıyor	18/8	Erzurum	Fethi Siverekli	TRT İstanbul Rad.THM Md.	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
35	2077	Yüksek Minarede Kandiller Yanar	18/8	Kars / Hanak - Çayağzı Köyü	Faruk Demir	Faruk Demir	Faruk Demir	*Mürekkeb Semâî (9 / 8)
36	2339	Su Gelir Taştan Akar	18/8	Erzurum	Muharrem Akkuş	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
37	2519	Mendilimde Kişmiş İle Badem Var	18/8	Van / Erciş	Mehmet Bülbül/Mustafa Dokumacı	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
38	2570	Güzeller de Dönmüş Yaylaya Gider	18/8	Erzincan / Tercan / Yukarı kartallı	Zeynep Göyen/Cafer Aksünger	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
39	2982	Atladı Geçti Eşiği	18/8	Erzincan / Kemaliye (Eğin)	Ulya Turgut/ M.Turgut/ M.Özgül	Mustafa Özgül	Mustafa Özgül	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
40	4079	Üşüdüm Emine'm Üşüdüm	18/8	Rumeli	Selim Lort	Havva Karakaş/Hasan Karakaş	Hasan Karakaş	Oynak (9 / 8)
41	4095	Yaban Gülü Müsün Sarp Kayalarda	18/8	Erzincan / Tercan	Âşık Davut Sulari	Ömer Şan	Ömer Şan	*Bileşik Yürük Semâî (18 / 8)
42	4526	Yar Oturmuş Dağ Başına	18/8	Bilecik	Nuriye Yılmaz	Saadet Yılmaz Bircan	Saadet Yılmaz Bircan	*Darbeyn Müsemmen -Curcuna-Raks Aksağı-Oynak-Devr-i Hindî-Tek Vuruş-Raks Aksağı-Oynak (72 / 8)

5.3.1. Mektup yazdım acele



Şekil 5.33. Mektup yazdım acele türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

Mektup yazdım acele isimli, 3216 Repertuvar numaralı, Giresun/Görele yöresine ait, yöredeki önemli kemençe icrâcılarından olan Kâtip Şadi'den alınan türkü; İbrahim Can tarafından plaktan dikte edilerek notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün

motifleri, a, b, c, ç, d, e, f, g, h, ı, i ve j örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi, h ve ı motifleri 5. cümleyi, i ve j motifleri 6. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Notadaki kesik ölçü çizgisi, ölçülen zamanı 9+9 şeklinde ayırmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrılan ölçülerdeki düzümlerin birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bu çerçevede; notadaki ölçüler, farklı düzümlerin vurgulanması amacıyla, 2+2+2+3 ve 2+2+3+2 şeklinde kesik ölçü çizgisiyle ayrılarak, 18 zamanda tamamlanacak şekilde yazılmıştır. Her bir motifin 9 zamanda anlamlı bir kalıp oluşturmasına rağmen, bir cümlenin bir ölçü kabul edilerek 18 zamanda tamamlanacak şekilde yazılması, darpların anlam ve algısını güçleştirmiştir. Bahsi geçen bu düzüm farklılığı gerek yöredeki oyunlarda, gerekse bu oyunların türkülerinde sıkça rastlanmaktadır. Bu durum, her ne kadar farklılık gibi gözükse de yöre müziğindeki zenginliği ve özgünlüğü ifâde etmiştir. Ancak nota; ölçü algısıyla, bu farklılıkları kapsamak adına 18 zamanda yazılmış, yöredeki darpları ve vurguyu ifâde edememiştir. Özellikle kemençe ile icrâ edilen Karadeniz türkülerindeki vurgu ve darpların, yukarıda bahsedilen düzüm farklılıklarını kapsayacak yapıda olduğu görülmektedir.

Yöre müziğini zengin ve özgün nitelikleriyle temsil eden usta kemençe icrâcılarının ayaklarıyla yere vurarak ritim tutmaları, icrâların bir parçası hâline gelmiştir. İcrâcıların ayaklarını yere vurarak tuttuğu ritimdeki darplar, esasında yöredeki çoğu türkünün hâkim usûlünü temsil etmektedir. Yöreyi en belirgin şekilde ifâde eden bu vurgu ve darplar, çeşitli zamanları hâiz olabilir. Ekte verilen kayıtta da görüldüğü üzere; türküyü derleyen ve yöre müziğinin günümüz icrâcılarından, TRT İstanbul Radyosu THM Yurttan Sesler Topluluğu ses sanatçısı İbrahim Can'ın ve ona eşlik eden kemençe icrâcısının yaptığı vurgular türkünün aslında 9 zamanlı olduğunu göstermiştir.

Yöre

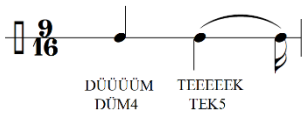
Yöreyi ihtivâ eden coğrafyanın, buna bağlı olarak da iklimin ve daha birçok etkenin insana ve insan davranışlarına etkisi şüphesizdir. Özellikle yöredeki iklimin ve fizikî yapısının insanlarda yarattığı etki, dolaylı olarak yöre folkloruna da yansımıştır. Ege Bölgesi veya Akdeniz Bölgesi'ndeki türkülerin özellikleri ile Karadeniz Bölgesi'ndeki türkülerin özelliklerinin -istisnaî olarak göç vb. sebebiyle olan benzerlikler haricinde- birbirinden farklı olması beklenir. İklimin yağışlı olması; insanlarda acelecilik, sabırsızlık gibi etkiler yarattığı, insanların işlerini ivedilikle yaptığı; bu ivediliğin de yöredeki türkü ve oyunların karakterlerine genel hatlarıyla yansıdığı açıkça görülmektedir. Yöredeki ezgi ve oyun giderlerinin çoğunlukla yürük olması; yöre folklorunun niteliklerindeki tutarlılıkları bakımından dikkate değerdir.

Yörenin önemli kemençe sanatçılarından ve aynı zamanda türkünün kaynak kişisi olan Kâtip Şâdi ve yöredeki diğer çoğu icrâcıların icrâlarında da olduğu gibi, yöre folklorundaki ivediliğin bir sonucu olarak; vurgular ve darplar, yörede başlı başına özgün bir örnek oluşturmuş, horonlarda darp ve vurgu olarak hâkim bir usûl haline gelmiştir.

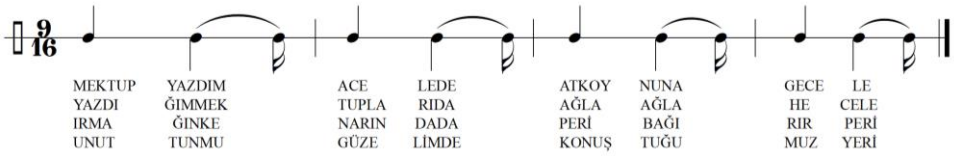
Karadeniz yöresindeki yürük ezgileri niteleyen bu usûl vurgusu, çoğu zaman yöre müziğinin inceliğini ifâde edemeyen icrâcılardan dolayı özelliğini yitirmiştir. Bu durumun bir başka sebebi de; stüdyo ortamında kullanılan, batı müziğini icrâ etmek amacıyla üretilmiş elektronik cihazlardaki hazır kalıp ritimler ile yöredeki özgün ritimlerin icrâ edilmeye çalışılmasıdır. İçinde çoğu sazın sesini ve çoğu ritmi ihtivâ eden bu cihazların stüdyo ortamında kullanılması ciddi kolaylıklar sağlamıştır. Ancak diğer yandan yöredeki 4. mertebeye (16'lık) sahip eserler 2. mertebede (8'lik) icrâ edilmiş, 18/16'lık ölçüdeki eserlere 2 adet 16'lık nota değeri eklenerek 20/16'ya tamamlanmasıyla 5/8 veya 10/8 ölçülerinde icrâ edilmiştir. Zaten epeyce yürük olan türküler; ölçü sonlarındaki 16'lık değere sahip darpların algılanmamasıyla ve/veya algılanamamasıyla ve bu darpların uzatılarak Türk müziğinde daha yaygın usûl olan Aksak Semâi ve/veya Aksak Semâi Evferi şeklinde icra edilmiştir. Nitekim İbrahim Can'ın *Allah Almasın Seni* albümünde yer alan söz konusu türkü, 10 zamanlı olarak icrâ edilmiştir. Karadeniz türkülerinin günümüzdeki bu bozulmalarına daha birçok

örnek verilebilir. Repertuvardaki orijinal notaların gerek mertebe gerekse birim zaman tespitlerinde tutarsızlıklar tespit edilmiştir. Mertebenin ve birim zamanın hatalı ve/veya eksik ölçülmesi, notaların deşifresini güçleştirmiştir. Hatta TRT Repertuvarı incelendiğinde, benzer giderde iki türkünün farklı mertebelerle ölçüldüğü birçok örnekle sabittir.[13]

Tüm bu bilgiler ışığında; türkü, gider gereğince 4. mertebe olarak doğru ölçülmüş; ancak türkü, 9 zamanlı ölçülmesi gerekirken; 9+9 şeklinde 18 zamanla ölçülmüştür. Yöredeki hâkim vurgulardan yola çıkılarak; türküye, yöreyi uslûbunca ifâde edebilecek bir velvele önerilmiş ve aşağıda gösterilmiştir. Velvelede iki darp bulunmasına rağmen, aşağıdaki şemada -biri diğerine bağ ile bağlanmış olarak- üç darp gösterilmiştir. Usûldeki birim zamanın toplamı (9/16), iki adet 4'lük darbın toplamından (8/16) sadece 16'lık değer kadar fazladır. Dolayısıyla sonda yer alan 16'lık değerdeki darp, nokta değerliğiyle gösterilemeyeceğinden, zorunluluktan dolayı bağ ile ayrı gösterilmiştir.

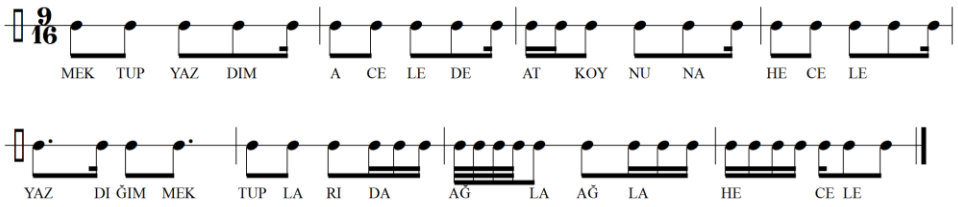


Şekil 5.34. Aksak usûlünün esere uygun velvelesi



Şekil 5.35. Mektup yazdım acele türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı

[13] 1735 repertuvar numaralı *Kerez çiçek açıyor* isimli türkü 8'lik mertebeyle ölçülmüşken, yukarıda yer alan *Mektup Yazdım Acele* türküsü 16'lık mertebeyle ölçülmüştür. İki türkünün de gideri birbirine yakın olup, ikisi de hızlı icrâ edilmektedir.



Şekil 5.36. Mektup yazdım acele türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda, sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Mektup yazdım / acele (de)	/ (4+3) 7 hece
At koynuna / gecele	/ (4+3) 7 hece
Yazdığım / mektupları (da)	/ (3+4) 7 hece
Ağla ağla / hecele	/ (4+3) 7 hece
Irmağın / kenarında	/ (3+4) 7 hece
Peri bağırır / peri	/ (5+2) 7 hece
Unuttun mu / güzelim	/ (4+3) 7 hece
Konuştuğumuz / yeri	/ (5+2) 7 hece
Kapıdaki / kirazdan da	/ (4+3) 7 hece
Çıkıp da / yemedin mi	/ (3+4) 7 hece
Ben babamın / evine (de)	/ (4+3) 7 hece
Gidemem / demedin mi	/ (3+4) 7 hece
Armudun / dallarını	/ (3+4) 7 hece
Varıp / buduyacağım	/ (2+5) 7 hece
Daima seni / güzelim (de)	/ (4+3) 7 hece
Ben mi / kolluyacağım	/ (2+5) 7 hece
Dayanamam / aylara (da)	/ (4+3) 7 hece

Sayıyudum / günleri / (4+3) 7 hece
Zamanında / yapmadın (da) / (4+3) 7 hece
Sen böyle / sitemleri / (3+4) 7 hece

Yapmadın / zamanında / (3+4) 7 hece
Sen böyle / sitemleri / (3+4) 7 hece
Böyle / ayrılıkları (da) / (2+5) 7 hece
Mevlâm / vermesin başa / (2+5) 7 hece

Armudun / dallarını da / (3+4) 7 hece
Budama / kollarını / (3+4) 7 hece
Alırım seni / diye / (5+2) 7 hece
Bekletme / yollarını / (3+4) 7 hece

Mintanın / yakasına (da) / (3+4) 7 hece
Ütü vururum / ütü / (5+2) 7 hece
Gel dedim (de) / gelmedi de / (3+4) 7 hece
Yavrum / beni yitirdü / (2+5) 7 hece

Kemençemin / üstüne / (4+3) 7 hece
Teller / taktıracağım / (2+5) 7 hece
Konuştuk / güle güle (de) / (3+4) 7 hece
Nasıl / ayrılacağım / (2+5) 7 hece

Kemençemin / üstüne / (4+3) 7 hece
Bak tellere / tellere / (4+3) 7 hece
Gidemem / demedin mi / (3+4) 7 hece
Olur olmaz / yerlere / (4+3) 7 hece
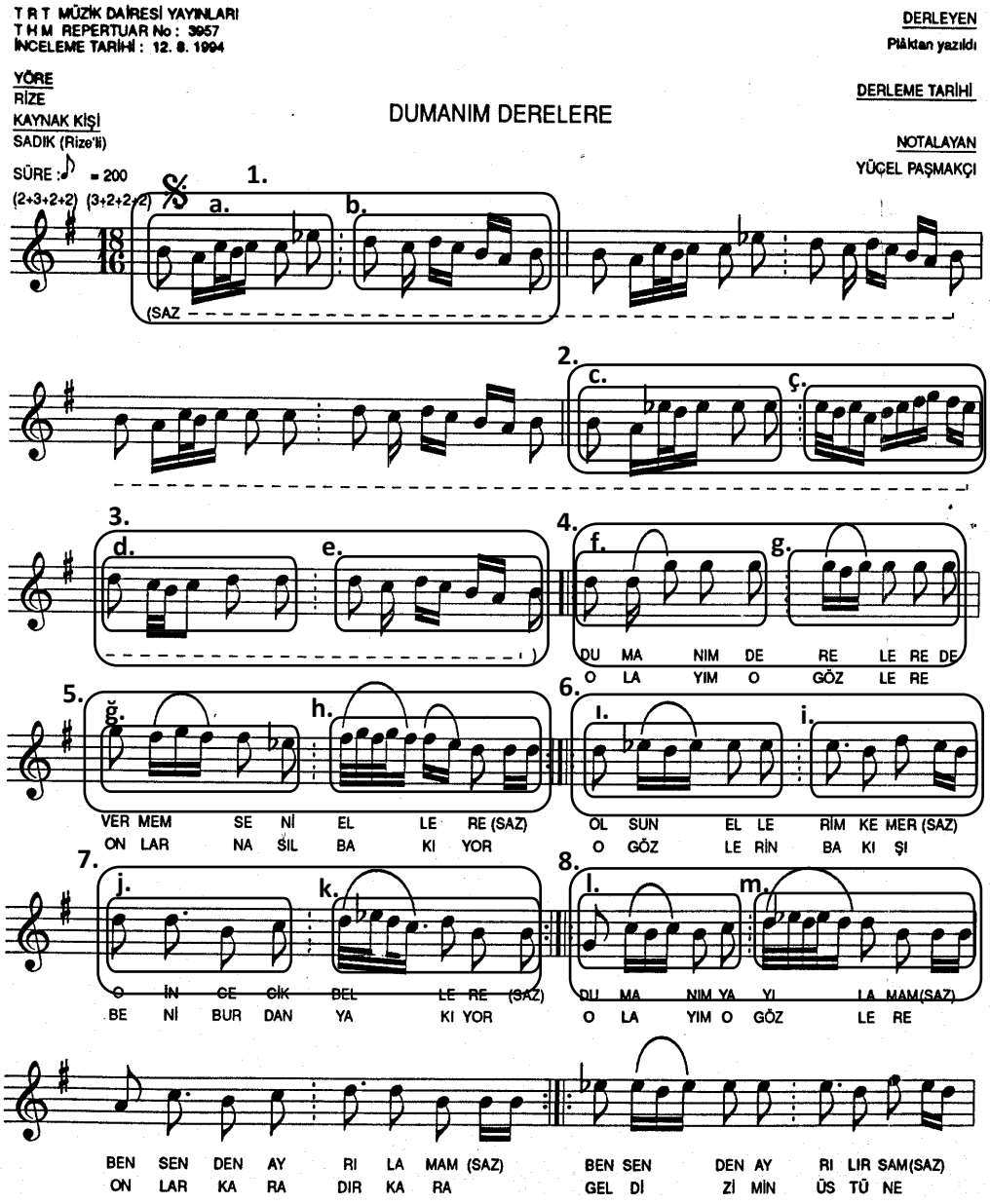
Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.7. Mektup yazdım acele türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Kapıdaki	-ka	3 16'lık	2 16'lık	Kapıdaki
Kapıdaki	-pı	16'lık	2 16'lık	Kapıdaki
_ · · _				· · · _
Zamânında	-za	2 16'lık	16'lık	Zamânında
Zamânında	-mâ	2 16'lık	3 16'lık	Zamânında
· · · _				· _ _ ·
Zamânında	-mâ	2 16'lık	4 16'lık	Zamânında
Zamânında	-nın	2 16'lık	3 16'lık	Zamânında
Zamânında	-da	5 16'lık	2 16'lık	Zamânında
_ · · _				_ _ _ ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-8'de verilmiştir.

5.3.2. Dumanım derelere



Şekil 5.37. Dumanım derelere türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

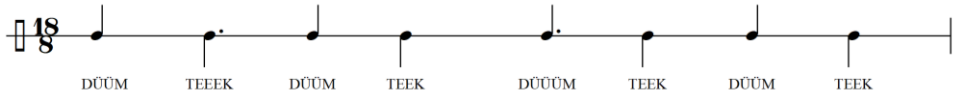
Dumanım derelere isimli, 3957 Repertuvar numaralı, Rize yöresine ait, Rizeli kemençe sanatçısı Sadık Aynacı'dan alınan türkü; Yücel Paşmakçı tarafından plaktan dikte edilerek notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k, l ve m örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi, ğ ve h motifleri 5. cümleyi, ı ve i motifleri 6. cümleyi, j ve k motifleri 7. cümleyi, l ve m motifleri 8. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

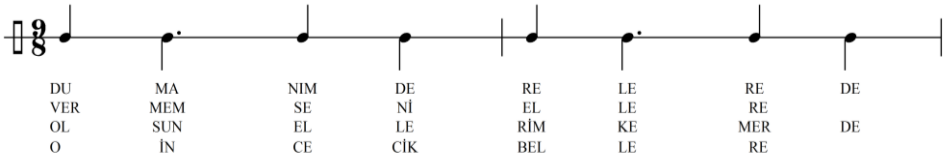
Türkünün 18 zamanla ölçülmesindeki kıstasın, her bir ölçünün bir söz mısrasına denk getirilmesi olduğu görülmektedir. Ancak burada diğer bir husus ise notada 18 zamanın her iki 9 zamanını oluşturan kesik ölçü çizgisiyle ayrılmış kısımlarındaki düzümlerin farklı yazılmış olduğudur. Hecelerin darplara dağılımından doğan bu algı, usûlün yine söze göre belirlendiğini göstermiştir.

Türkünün 18 zamanla ölçülmesinin bir diğer sebebi de, bu iki düzümün düzenli olarak tekrar etmesinden dolayı, her iki düzümün de bir ölçüye dâhil edilmek istenmesi olduğu görülmektedir. Zaten 18 zamanın bu düzümleri orijinal notanın sol üst köşesinde rakamlarla belirtilmiştir. 2+3+2+2 ve 3+2+2+2 düzümleriyle oluşan 18 zamanın aslında 1 Raks Aksağı ve 1 Oynak usûlünden meydana geldiği görülür. Bu bilgiler ışığında türküye *Bileşik Oynak* adında 18 zamanlı yeni bir usûl önerilmiştir. Bileşik sıfatı, 18 zamanın içerisinde yer alan Oynak usûlündeki aksak kısmın 1,5 vuruşluk değerde velvelesiz olarak yazıldığı için usûl isminde önerilmiştir. Böylelikle nota; Türk müziği usûl geleneğine daha uygun, usûl bilinci dâhilinde daha anlaşılır ve icrâ edilebilir olacaktır. Türkü giderinin yeterince yürük olmasından dolayı türküye herhangi bir velvele önerilmemiştir.

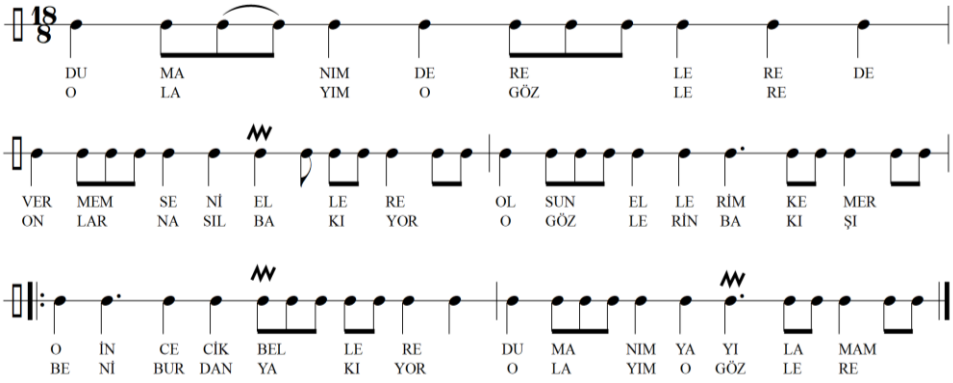
Türküdeki giderin yürük olması her ne kadar 16'lık mertebede yazılması gerektiği algısını yaratıyorsa da, 8'lik mertebede yazıldığında da notanın okunabilir ve icrâ edilebilir olduğuna kanaat getirilmiştir. Özetle türkü, 18/8 ölçüsünde Bileşik Oynak usûlünde tespit edilmiştir.



Şekil 5.38. Bileşik Oynak usûlü



Şekil 5.39. Dumanım derelere türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.40. Dumanım derelere türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Dumanım / derelere (de)	/ (3+4) 7 hece
Vermem seni / ellere	/ (4+3) 7 hece
Olsun ellerim / kemer	/ (5+2) 7 hece
O incecik / bellere	/ (4+3) 7 hece
Dumanım / yayılamam	/ (3+4) 7 hece
Ben senden / ayrılamam	/ (3+4) 7 hece

Ben senden / ayrılırsam / (3+4) 7 hece
Hâlim yamandır / yaman / (5+2) 7 hece

Olayım / o gözlere / (3+4) 7 hece
Onlar / nasıl bakıyor / (2+5) 7 hece
O gözlerin / bakışı / (4+3) 7 hece
Beni / burdan yakıyor / (2+5) 7 hece

Olayım / o gözlere / (3+4) 7 hece
Onlar / karadır kara / (2+5) 7 hece
Gel dizimin / üstüne / (4+3) 7 hece
Zülüflerini / tara / (5+2) 7 hece
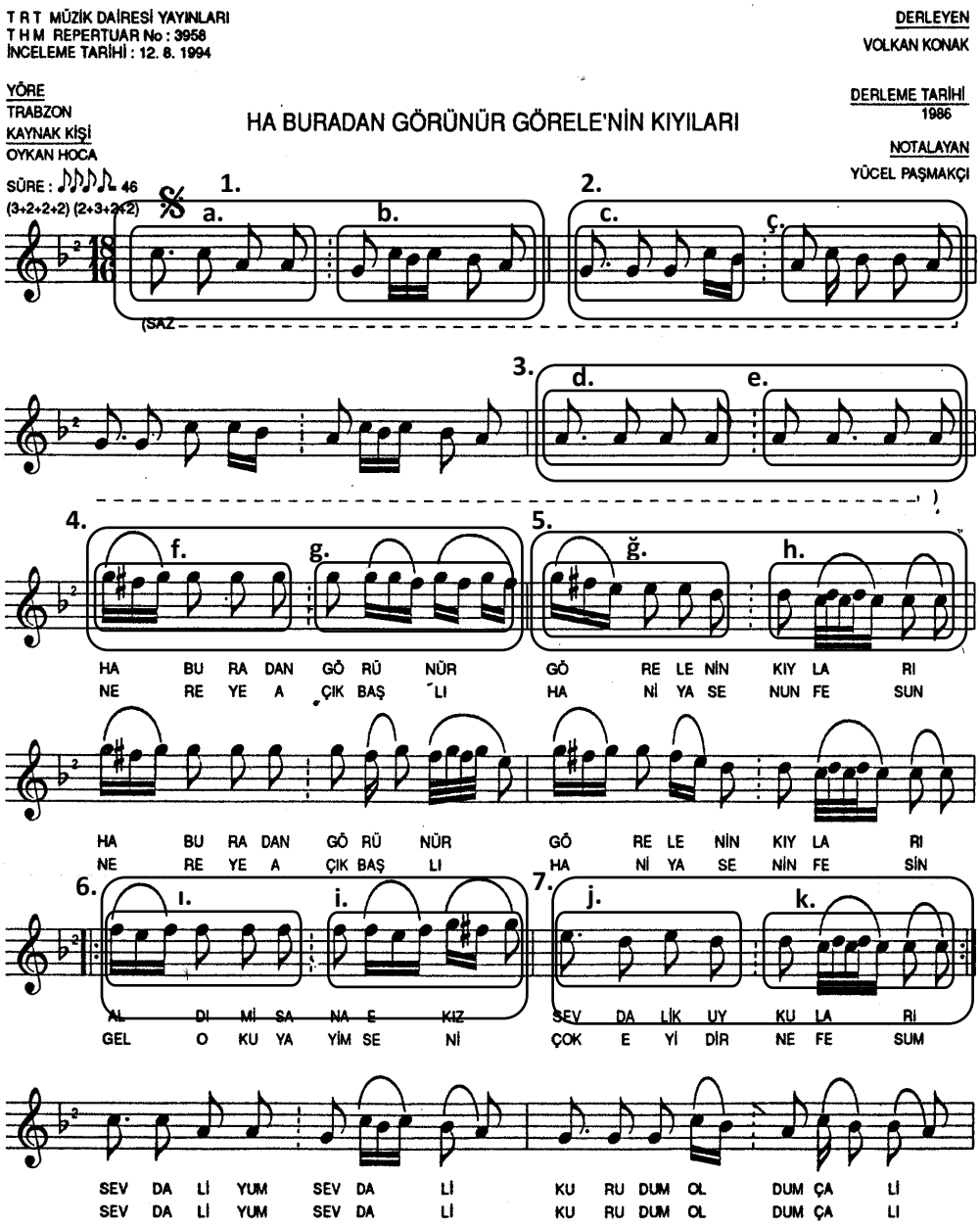
Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Yöre

Karadeniz yöresine ait olan türkü, gider itibarıyla yürüktür. Dolayısıyla Repertuvarda yer alan notada da görüldüğü üzere, 32'lik değerlerle gösterilmesi amaçlanan hançere hareketleri ve çarpmalar, yeni yazılan notada sadeleştirilerek okunabilir ve anlaşılır hale getirilmiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-9'da verilmiştir.

5.3.3. Ha buradan görülür Görele'nin kıyıları



Şekil 5.41. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsünün TRT repertuvarındaki notası

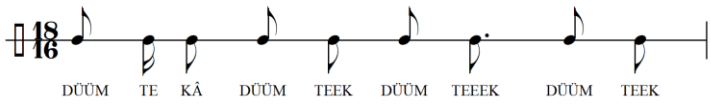
Künye

Ha buradan görünür Görele'nin kıyıları isimli, 3958 Repertuvar numaralı, Trabzon yöresine ait, Oykan Hoca[14]'dan alınan türkü; Volkan Konak tarafından derlenmiş ve Yücel Paşmakçı tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j ve k örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi, ğ ve h motifleri 5. cümleyi, ı ve i motifleri 6. cümleyi, j ve k motifleri 7. cümleyi oluşturmuştur.

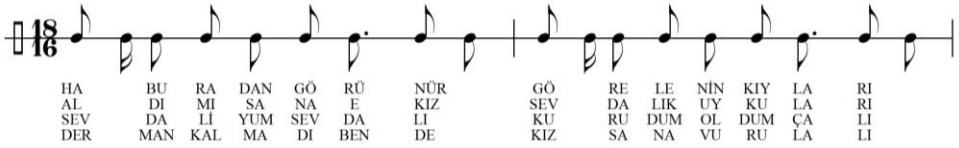
Usûl

6. örnekte "Aldı mı sa / na e kız" şeklindeki kesik ölçü çizgisi kullanımı, türkudeki usûlün söze göre ölçülmediğini göstermiştir. Kullanılan kesik ölçü çizgisi, notanın sol üst köşesinde belirtildiği üzere, ölçülen usûle ait düzümün belirtilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu çerçevede türkudeki zamanın müzik cümlesine ve/veya müzik cümlesindeki ritim kalıbının düzümüne göre belirlendiği görülmüştür. Türkü, 18 zamanlı ve gideri gereği 16'lık olarak doğru ölçülmüştür. Yöre türkülerinde de olduğu gibi, türkünün oldukça yürük olmasından dolayı türkünün kuvvet dereceleri, icrâcı tarafından daha anlaşılır ve/veya algılanabilir olabilmesi adına daha da önemli hale gelmektedir. Bu tespitler ışığında; türkü, Sarısözen'in usûl algısına göre ölçüldüğü için kuvvet derecelerinin mânâ ve ifâdesi belirsiz olduğundan, her ölçüde aynı düzümlerde devirler halinde tekrar eden özgün bir kalıp söz konusu olduğundan ve türkudeki kuvvet derecelerinin vücut bulması gerektiğinden türküye yeni bir usûl önerilmiştir. Önerdiğimiz usûl, farklı darplarla iki adet Raks Aksağı düzümlerinden oluştuğu için ismi *Çifte Raks Aksağı* olarak önerilmiştir.

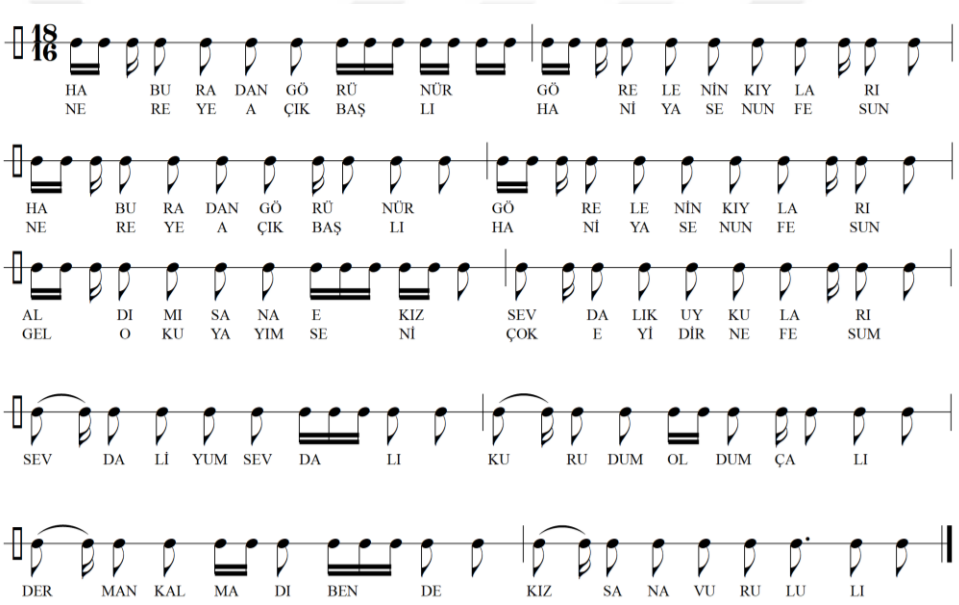
[14] TRT Repertuvarındaki incelemelerimiz sonucu, türkülere kaynaklık eden *Oykan Hoca* isminde başka bir isim tespit edilememiştir. Bazı yörelerde, yörenin sayılan ve önde gelen kişilerine *Hoca* hitabından yola çıkılarak, *Oykan Hoca* isminin bir soyisim olmadığı kanaatine varılmıştır. Yine incelemelerimiz sonucu, *Oykan* isminin kaynaklık ettiği iki türkü tespit edilmiştir. Birincisi 3127 repertuvar numaralı *Asmam Senin Dalından* isimli türkü, ikincisi ise 3126 repertuvar numaralı *Kuko Daldan Aşağı* isimli türkudür. Bu iki türkünün kaynak kişisi *Oykan Keleş* olarak kayıtlarda yer almaktadır. Kaynak kişileri *Oykan hoca* ve *Oykan Keleş* olan üç türkünün aynı yöreden olması dolayısıyla, bu iki kaynak kişinin aynı kişiler olduğu kanaatine varılmıştır.



Şekil 5.42. Çift Raks Aksağı usûlü



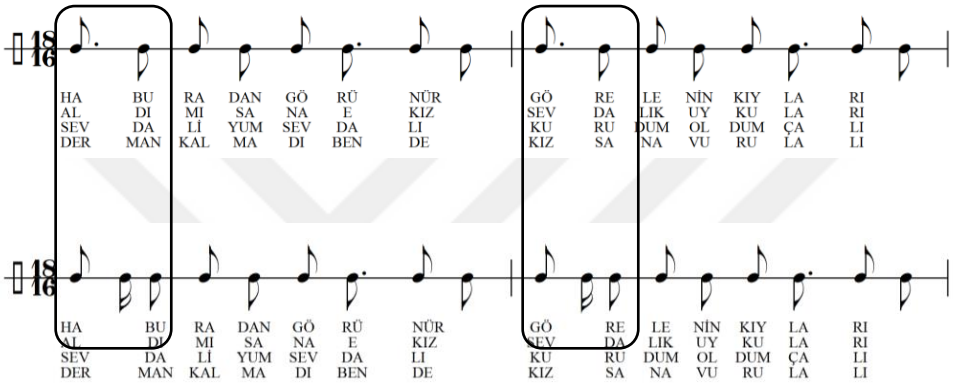
Şekil 5.43. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.44. Ha buradan görülür Görele'nin kıyları türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Türküdeki düzümler, repertuvardaki orijinal notanın sol üst köşesinde 3+2+2+2 ve 2+3+2+2 olarak iki farklı şekilde gösterilmiştir. Ancak önerdiğimiz usûlün düzümü, art arda gelen iki (9+9) Raks Aksağından oluşmaktadır. Bunlardan birinci 9 zamanı oluşturan Raks Aksağının aksak darpları velveleli (1 onaltılık ve 1 sekizlik) olarak; ikinci 9 zamanı oluşturan darplar ise Raks Aksağının kendi darplarıyla (velvelesiz) oluşmuştur. Orijinal notadaki düzümlerin 3+2+2+2 ve 2+3+2+2 olarak tespit edilmesindeki sebebin hecelerin telaffuz farklılıkları olduğu kuvvetle muhtemeldir. Müzik cümlelerindeki vurgu ve kuvvet dereceleri, hecelerin telaffuz ve nota

üzerindeki yerleşimlerinden çok daha öncelikli ve önemlidir. Orijinal notada gösterilen 3+2+2+2 düzümündeki ilk 9 zaman, müzik cümlesi incelendiğinde aslında Aksak semâî usûlünün 2. ve 3. darbında olduğu görülür. Diğer bir deyişle 3+2+2+2 düzümündeki ilk darbın (3), Oynak usûlündeki ilk darp (1+1+1) gibi değil, Aksak Semâî usûlündeki ilk 3 darp (2+1+2) gibi düzümlendiği görülmüştür. Bu çerçevede, orijinal notada belirtilen ilk 9 zamanın aksak kısmı; düzümün 1. derecesinden ziyade, 2. derecesinde yer aldığı görülmüştür. Bu durumun şema ile gösterimi Şekil 5.45'da gösterilmiştir.



Şekil 5.45. Çifte Raks Aksağı usûlünün velveleli ve velvelesiz kalıplarının karşılaştırılması

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.
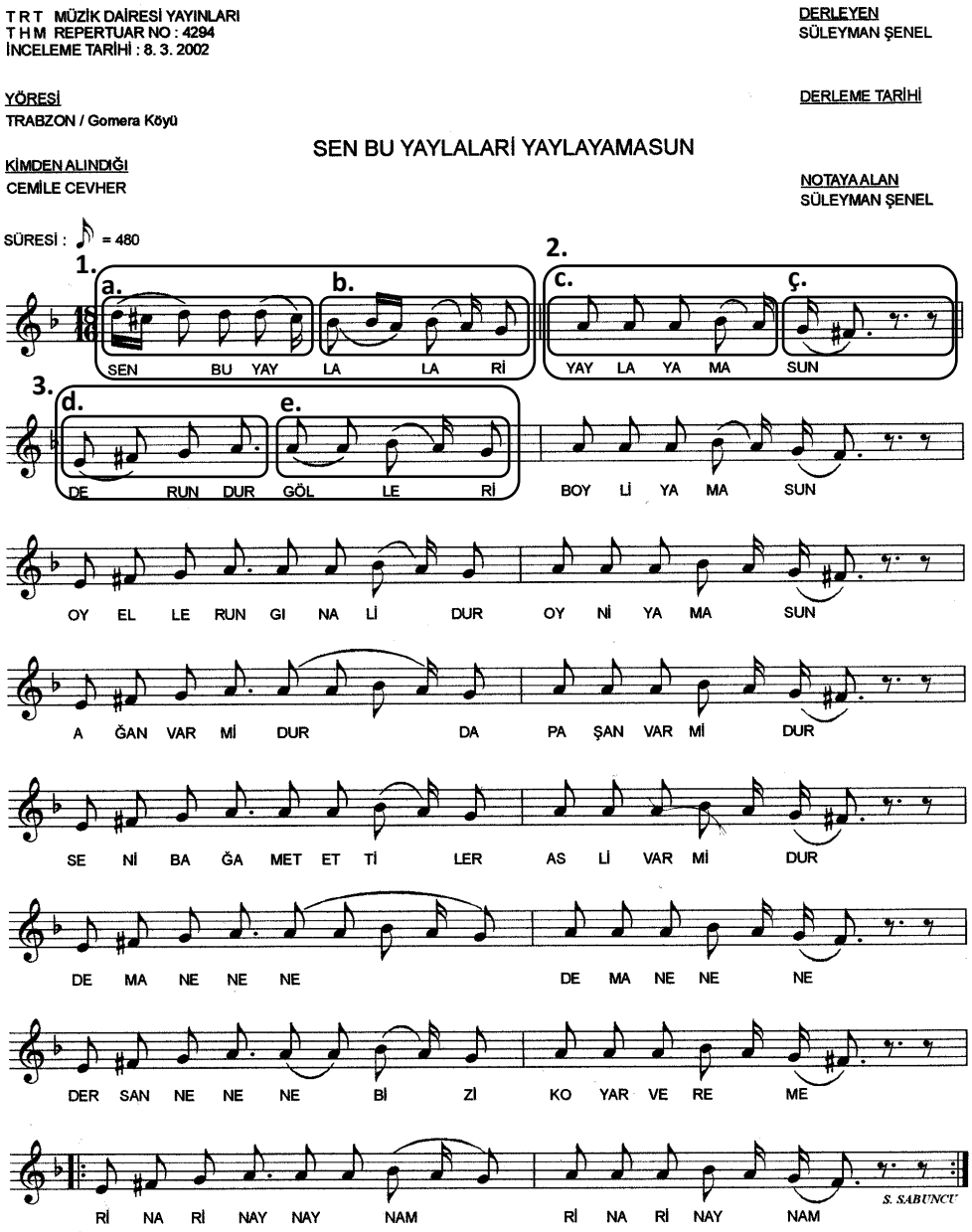
Ha buradan / görünür	/ (4+3) 7 hece
Görele'nin / kıyları	/ (4+3) 7 hece
Aldı mi sana / e kız	/ (5+2) 7 hece
Sevdaluk / uykuları	/ (3+4) 7 hece
Sevdaliyum / sevdali	/ (4+3) 7 hece
Kurudum / oldum çali	/ (3+4) 7 hece
Derman / kalmadı bende	/ (2+5) 7 hece
Kız / sana vurulali	/ (1+6) 7 hece

Nereye / açık başli	/ (3+4) 7 hece
Hani ya / senun fesun	/ (3+4) 7 hece
Gel / okuyayım seni	/ (1+6) 7 hece
Çok eyidir / nefesum	/ (4+3) 7 hece
T(i)rabzon'un / ismini	/ (4+3) 7 hece
Aca / kim idi yazan	/ (2+5) 7 hece
Sevdaliyum / ben sana	/ (4+3) 7 hece
Var mı / kalbini bozan	/ (2+5) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-10'da verilmiştir.

5.3.4. Sen bu yaylaları yaylayamasun



Şekil 5.46. Sen bu yaylaları yayliyamasasun türküsünün TRT repertuvarındaki notası

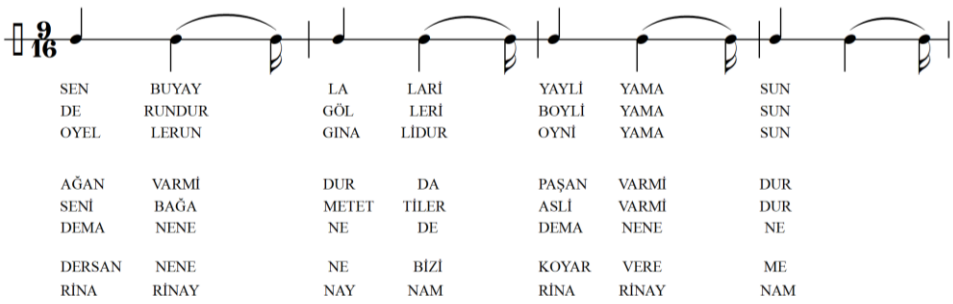
Künye

Sen bu yaylaları yaylayamasun isimli, 4294 Repertuvar numaralı, Trabzon/Gomera Köyü'ne ait, Cemile Cevher'den alınan türkü; Süleyman Şenel tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d ve e

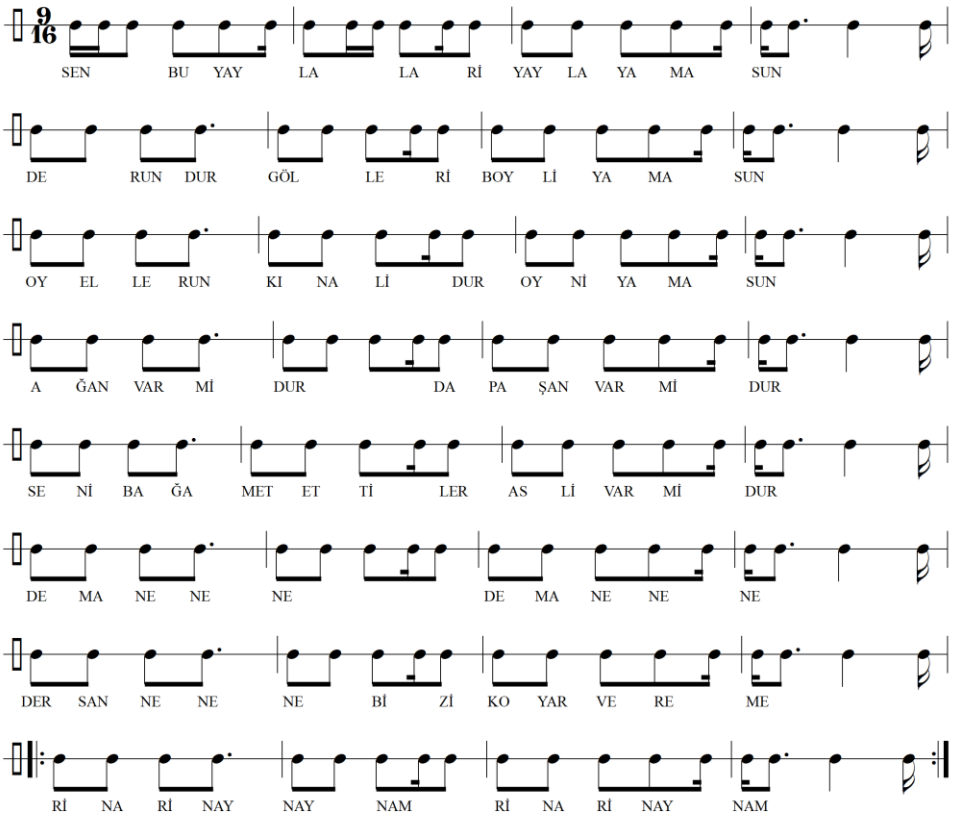
örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Müzik cümlelerinin farklı anlayışlarla tespitine örnek niteliğindeki bu türkünün notasında, yöredeki ritim kalıplarıyla tutarlılık sağlayacak bir usûl tespitinin yöre ritmini ve tavrını daha anlamlı ifâde edebileceğinin elzem olduğu ön plana çıkmaktadır. Türkudeki 18 zaman, belirli devirler halinde tekrar eden 9 zamanlı 2 eşit parçadan oluşmuştur. Notada gösterilen her örneğin içinde bir 9 zamanlı aksayan usûlün olduğu, bu 9 zamanlı usûlün de *Mektup Yazdım Acele* türküsünde de olduğu gibi gideri gereği büyük değerlikli darplardan meydana geldiği görülmektedir. Her ne kadar bir müzik cümlesinin her iki 9 zamanı ihtivâ ettiği kanısı oluşsa da birbirini devirler halinde tekrar eden müstakil bir 9 zamandan oluşmuştur. Giderinin yürük olmasından dolayı 16'lık mertebede yazılan türkudeki velvelenin de, gidere uygun olarak büyük değerlikli darplara sahip olması, icrâyı daha anlamlı ve icrâ edilebilir hale getirmiştir. Türkudeki hâkim usûlün Aksak usûlü olduğu tespit edilmiştir. Türkudeki zindeliğin, usûl ile eserin giderindeki âhengin sağlanması için türküye *Mektup Yazdım Acele* türküsündeki velvele önerilmiştir (Bkz.Şekil 5.34).



Şekil 5.47. Sen bu yaylaları yayliyamasazsun türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.48. Sen bu yaylaları yayliyamasazsun türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte 10, 11, 12 ve 13'lü hece ölçülerinden meydana gelmiştir.

Sen bu yaylalari (gülüm) / yayliyamasun	/ (6+5) 11 hece
Derindur gölleri / boyliyamasun	/ (6+5) 11 hece
(Oy) ellerin gınalidur / boyliyamasun	/ (7+5) 12 hece
Ağan var midur da / paşan var midur	/ (6+5) 11 hece
Seni bağa methettiler / asli var midur	/ (8+5) 13 hece
Dema nenene de / dema nenene	/ (6+5) 11 hece
Dersan nenene bizi / koyar vereme	/ (7+5) 12 hece
Rina rinay nay nam da / rina rinay nam	/ (7+5) 12 hece
Rina rinay nay nam da / rina rinay nam	/ (7+5) 12 hece

Soğuk su başında (yavrum) / kuzu kebabı	/ (6+5) 11 hece
Ener düz ovaya / çeker şarabı	/ (6+5) 11 hece
O domuz ulağın / yoktur imânı	/ (6+5) 11 hece
Açuldum açuldum (yavrum) / açulamadım	/ (6+5) 11 hece
Terazim ufak idi / tartilamadum	/ (7+5) 12 hece
O domuz uşağa nası / darilamadum	/ (8+5) 13 hece
Aman ibişum / sırma gümüşüm	/ (5+5) 10 hece
Okşadi yanağumi / kırıldı dişum	/ (7+5) 12 hece
Dema nenene de / dema nenene	/ (6+5) 11 hece
Dersan nenene bizi / koyar vereme	/ (7+5) 12 hece
Rina rinay nay nam da / rina rinay nam	/ (7+5) 12 hece
Rina rinay nay nam da / rina rinay nam	/ (7+5) 12 hece
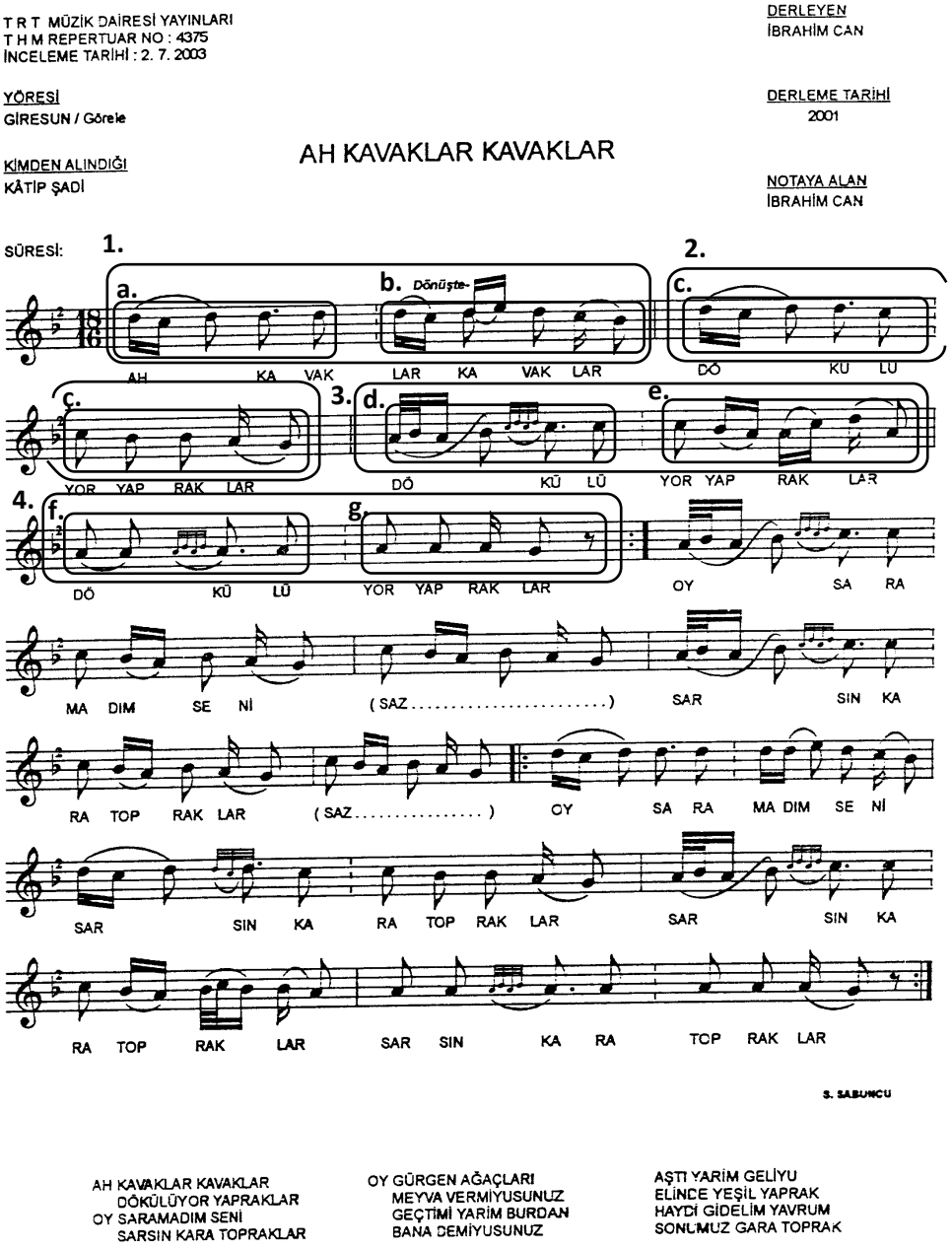
Nota, Repertuvardaki çoğu nota gibi, saz payı olmadan yazılmıştır. Bu durum saz payının neresi olduğu konusunda tereddüt yaratmaktadır. Saz payının yazılması, icrâcının tereddütünü ortadan kaldıracaktır.

Notada, sadece ilk güfte porte altına yazılmış, trafik ve sözlerin takibi güçleşmiştir. Bu duruma, yeniden yazdığımız ve önerdiğimiz notada çözüm getirilmiştir. Her bir güfte portelerin altına yazılmış, türkünün trafiği daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir. Sözlerin yazılı olduğu ikinci sayfada, her bir güftenin ilk mısrasındaki parantez içinde belirtilmiş sözler notada yazılı olmadığı tespit edilmiştir. Yeni yazılan notada, o mısra için bir röpriz konularak, röpriz dönüşündeki tekrarda parantez içindeki kısmın okunması sağlanmıştır. Ancak parantez içindeki kısım hece sayısı bakımından fazlalık oluşturduğu için, heceler prozodiye uygun biçimde notalara yerleştirilmiştir. *Sen bu yaylalari gülüm* mısrasındaki -*la* ve -*la* heceleri kısa olduğundan prozodi gereği kısa değerliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bundan dolayı -*la* ve -*la* heceleri peşpeşe hızlı okunması için ilgili motifteki ilk 8'lik ve iki 16'lık notaya gelecek şekilde yerleştirilmiştir. *Soğuk su başında yavrum* mısrasında ise -*şın* hecesi uzun değerlikte olması gerektiğinden, ilgili motifin 8'lik notasına gelecek şekilde, tüm motif boyunca uzayacak şekilde yerleştirilmiştir. *Açuldum açuldum yavrum* mısrasında da, -*çul*

hecesi uzun değerlikte olduğundan dolayı tüm motif boyunca uzayacak şekilde yerleştirilmiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-11'de verilmiştir.

5.3.5. Ah kavaklar kavaklar



Şekil 5.49. Ah kavaklar kavaklar türküsünün TRT repertuvarındaki notası

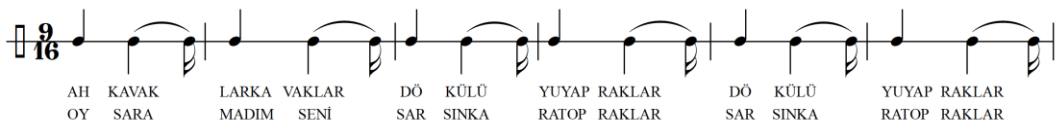
Künye

Ah kavaklar kavaklar isimli, 4375 Repertuvar numaralı, Giresun/Görele yöresine ait, Kemençe sanatçısı Kâtip Şâdi'den alınan türkü; İbrahim Can tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f ve g
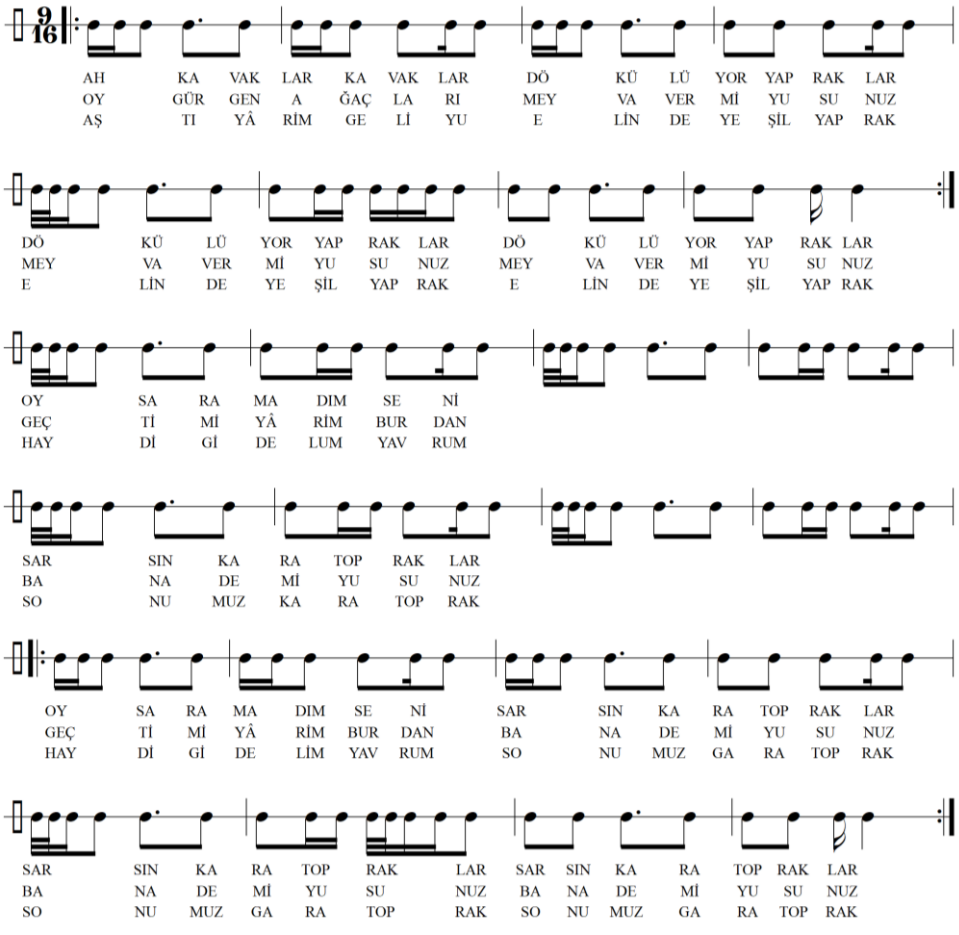
örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküdeki 18 zaman, belirli devirler halinde tekrar eden 9 zamanlı 2 eşit parçadan oluşmuştur. Zaten kesik ölçü çizgisi de her iki 9 zamanın belirtilmesi amacıyla yazılmıştır. Notada gösterilen her örneğin içinde bir 9 zamanlı aksayan usûlün olduğu, bu 9 zamanlı usûlün de gideri gereği, velvelesiz darplardan meydana geldiği görülmüştür. Her ne kadar bir müzik cümlesinin her iki 9 zamanı ihtivâ ettiği kanısı oluşsa da birbirini devirler halinde tekrar eden müstakil bir 9 zamanlı motiften oluşmuştur. Giderinin yürük olmasından dolayı 16'lık mertebede yazılan türkudeki usûlün de, gidere uygun olarak büyük değerlikte darplara sahip olması, icrâyı anlamlı ve algınabilir hale getirmiştir. Dolayısıyla türkünün Aksak usûlünde olduğu tespit edilmiş, velvelesi esere uygun olarak önerilmiştir (Bkz. Şekil 5.34).



Şekil 5.50. Ah kavaklar kavaklar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.51. Ah kavaklar kavaklar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

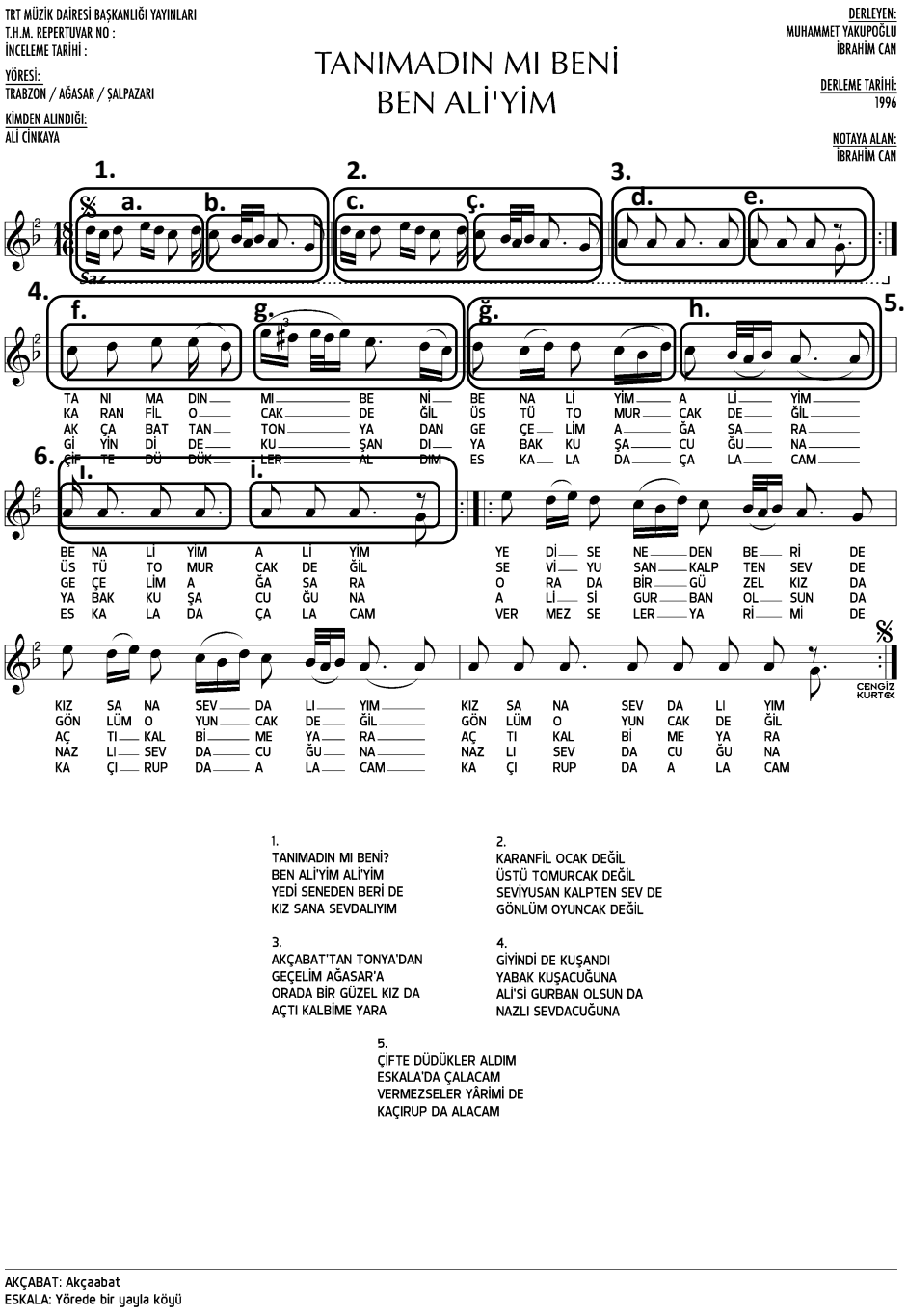
Ah kavaklar / kavaklar	/ (4+3) 7 hece
Dökülüyor / yapraklar	/ (4+3) 7 hece
Oy saramadım / seni	/ (5+2) 7 hece
Sarsın / kara topraklar	/ (2+5) 7 hece
Oy gürgen / ağaçlari	/ (3+4) 7 hece
Meyva / vermiyusunuz	/ (2+5) 7 hece
Geçti mi yârim / burdan	/ (5+2) 7 hece
Bana / demiyusunuz	/ (2+5) 7 hece

Aştı / yârim geliyu	/ (2+5) 7 hece
Elinde / yeşil yaprak	/ (3+4) 7 hece
Haydi / gidelim yavrum	/ (2+5) 7 hece
Sonumuz / gara toprak	/ (3+4) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-12'de verilmiştir.

5.3.6. Tanımadın mı beni ben Ali'yim



Şekil 5.52. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsünün TRT repertuvarındaki notası

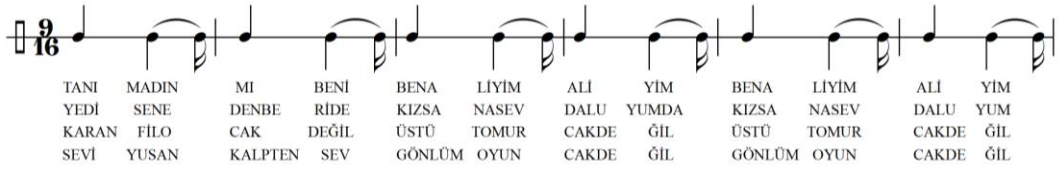
Künye

Tanımadın mı beni ben Ali'yim isimli, 4884 Repertuvar numaralı, İstanbul/Üsküdar yöresine ait, Ali Cinkaya'dan alınan türkü; Muhammet Yakupoğlu ve İbrahim Can

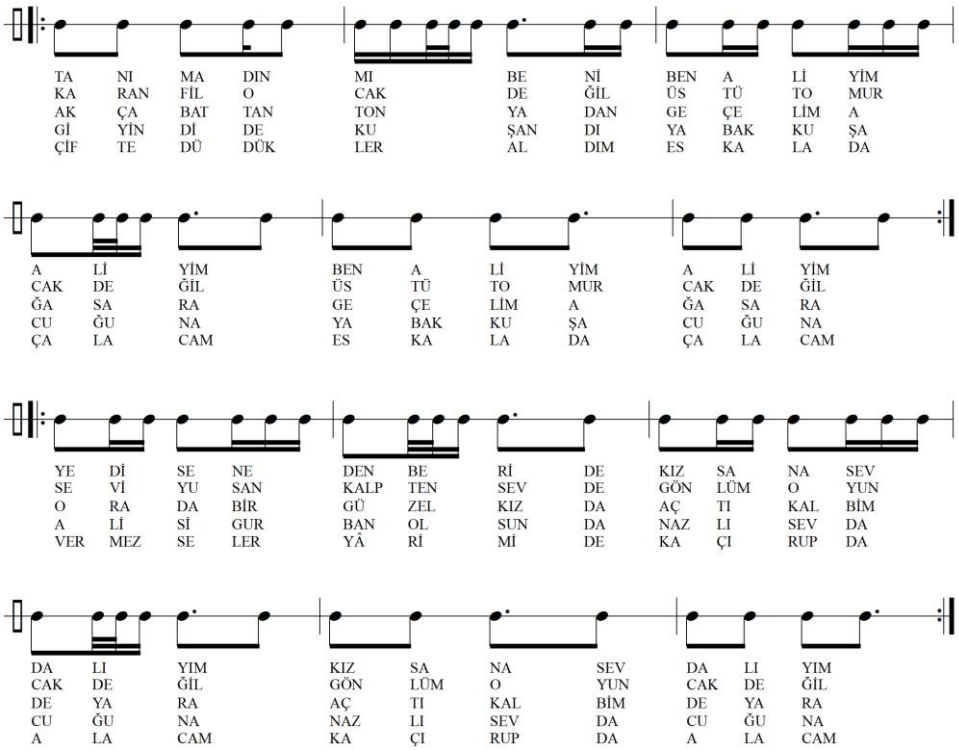
tarafından derlenmiş ve İbrahim Can tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı ve i örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi, ğ ve h motifleri 5. cümleyi, ı ve i motifleri 6. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkudeki 18 zaman, belirli devirler halinde tekrar eden 9 zamanlı 2 eşit parçadan oluşmuştur. Bunun yanında, kesik ölçü çizgisinin de her iki 9 zamanın belirtilmesi amacıyla yazıldığı tespit edilmiştir. Notada gösterilen her örneğin içinde bir 9 zamanlı aksayan usûlün olduğu, bu 9 zamanlı usûlün de gider gereği, büyük değerlikli darplardan meydana geldiği görülmüştür. Her ne kadar bir müzik cümlesinin her iki 9 zamanı ihtivâ ettiği kanısı oluşsa da, birbirini devirler halinde tekrar eden müstakil bir 9 zamandan oluşmuştur. Giderinin yürük olmasından dolayı 16'lık mertebede yazılan türkudeki usûlün de, gidere uygun olarak büyük değerlikli darplara sahip olması, icrâyı anlamlı ve algınabilir hale getirmiş, eserin zindeliğini ortaya çıkarmıştır. Türkünün Aksak usûlünde olduğu tespit edilmiş, velvelesi esere uygun olarak önerilmiştir (Bkz. Şekil 5.34).



Şekil 5.53. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.54. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Tanımadın mı / beni	/ (5+2) 7 hece
Ben Ali'yim / Ali'yim	/ (4+3) 7 hece
Yedi seneden / beri	/ (5+2) 7 hece
Kız sana / sevdalıyım	/ (3+4) 7 hece
Karanfil / ocak değil	/ (3+4) 7 hece
Üstü / tomurcak değil	/ (2+5) 7 hece
Seviyusan / kalpten sev	/ (4+3) 7 hece
Gönlüm / oyuncak değil	/ (2+5) 7 hece
Akçabat'tan / Tonya'dan	/ (4+3) 7 hece
Geçelim / Ağasar'a	/ (3+4) 7 hece

Orada / bir güzel kız / (3+4) 7 hece
Açtı / kalbime yara / (2+5) 7 hece

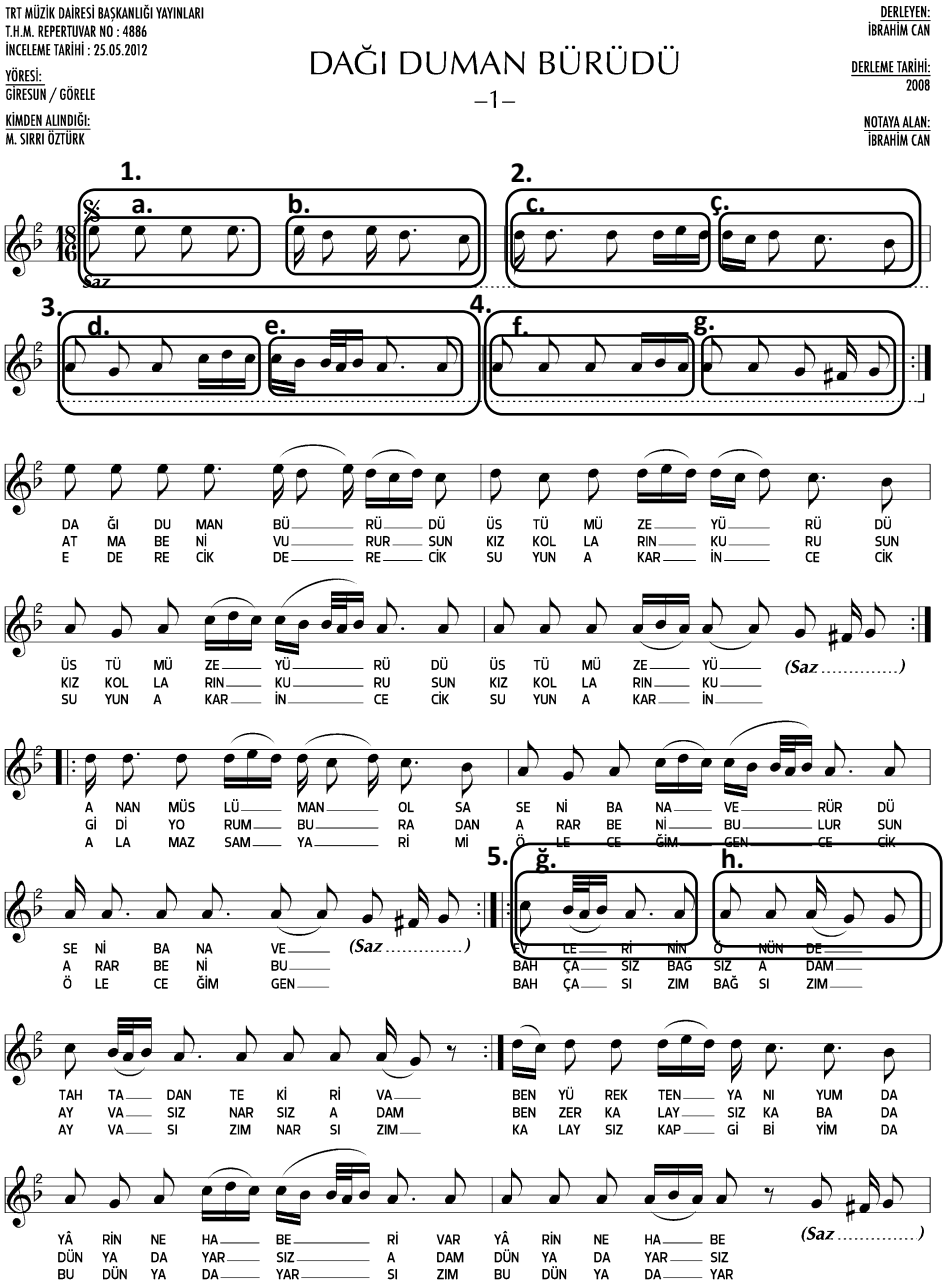
Giyindi de / kuşandı / (4+3) 7 hece
Yabak / kuşacuğuna / (2+5) 7 hece
Ali'si / gurban olsun / (3+4) 7 hece
Nazlı / sevdacuğuna / (2+5) 7 hece

Çifte / düdükler aldım / (2+5) 7 hece
Eskala'da / çalacam / (3+4) 7 hece
Vermezseler / yârimi / (4+3) 7 hece
Kaçırup da / alacam / (4+3) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-13'te verilmiştir.

5.3.7. Dağı duman bürüdü



Şekil 5.55. Dağı duman bürüdü türküsünün TRT repertuvarındaki notası

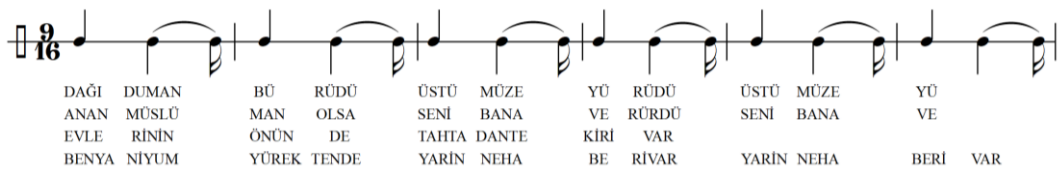
Künye

Dağı duman bürüdü isimli, 4886 Repertuvar numaralı, Giresun/Görele yöresine ait, Kemençe sanatçısı M. Sırrı Öztürk'ten alınan türkü; İbrahim Can tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ ve

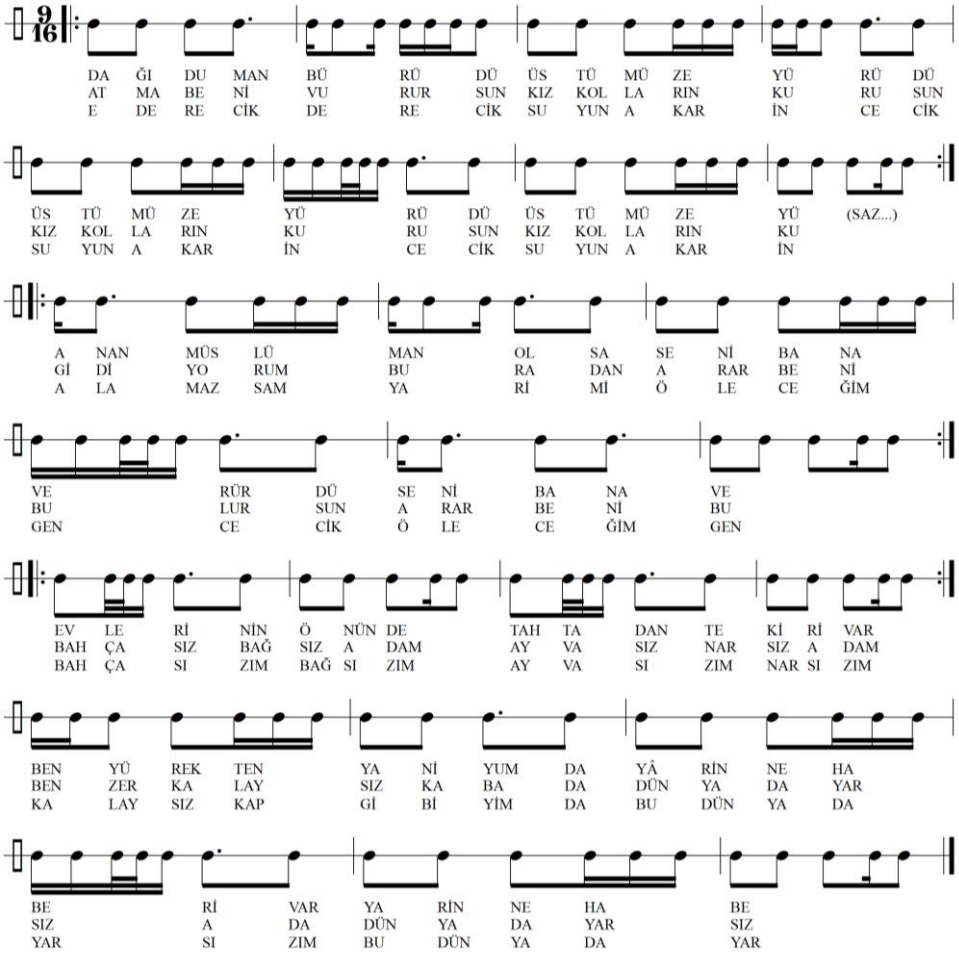
h örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi, ğ ve h motifleri 5. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkudeki 18 zaman, belirli devirler halinde tekrar eden 9 zamanlı 2 eşit parçadan oluşmuştur. Bunun yanında, kesik ölçü çizgisinin de her iki 9 zamanın belirtilmesi amacıyla yazıldığı tespit edilmiştir. Notada gösterilen her örneğin içinde bir 9 zamanlı aksayan usûlün olduğu, bu 9 zamanlı usûlün de gideri gereği, büyük değerlikli darplardan meydana geldiği görülmüştür. Her ne kadar bir müzik cümlesinin her iki 9 zamanı ihtiva ettiği kanısı oluşsa da birbirini devirler halinde tekrar eden müstakil bir 9 zamandan oluşmuştur. Giderinin yürük olmasından dolayı 16'lık mertebede yazılan türkudeki usûlün de, gidere uygun olarak büyük değerlikli darplara sahip olması, icrâyı anlamlı ve algınabilir hale getirmiştir. Türkünün Aksak usûlünde olduğu tespit edilmiş, velvelesi esere uygun olarak önerilmiştir (Bkz. Şekil 5.34).



Şekil 5.56. Dağı duman bürüdü türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.57. Dağı duman bürüdü türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Dağı / duman bürüdü / (2+5) 7 hece
Üstümüze / yürüdü / (4+3) 7 hece
Anan / Müslüman olsa / (2+5) 7 hece
Seni / bana verürdü / (2+5) 7 hece

Evlerinin / önünde / (4+3) 7 hece
Tahtadan / tekiri var / (3+4) 7 hece
Ben yanıyum / yürekten / (4+3) 7 hece

Yârin / ne haberi var / (2+5) 7 hece

Atma beni / vurursun / (4+3) 7 hece
Kız kolların / kurusun / (4+3) 7 hece
Gidiyorum / buradan / (4+3) 7 hece
Arar / beni bulursun / (2+5) 7 hece

Bahçasız / bağsız adam / (3+4) 7 hece
Ayvasız / narsız adam / (3+4) 7 hece
Benzer / kalaysız kaba / (2+5) 7 hece
Dünyada / yârsız adam / (3+4) 7 hece
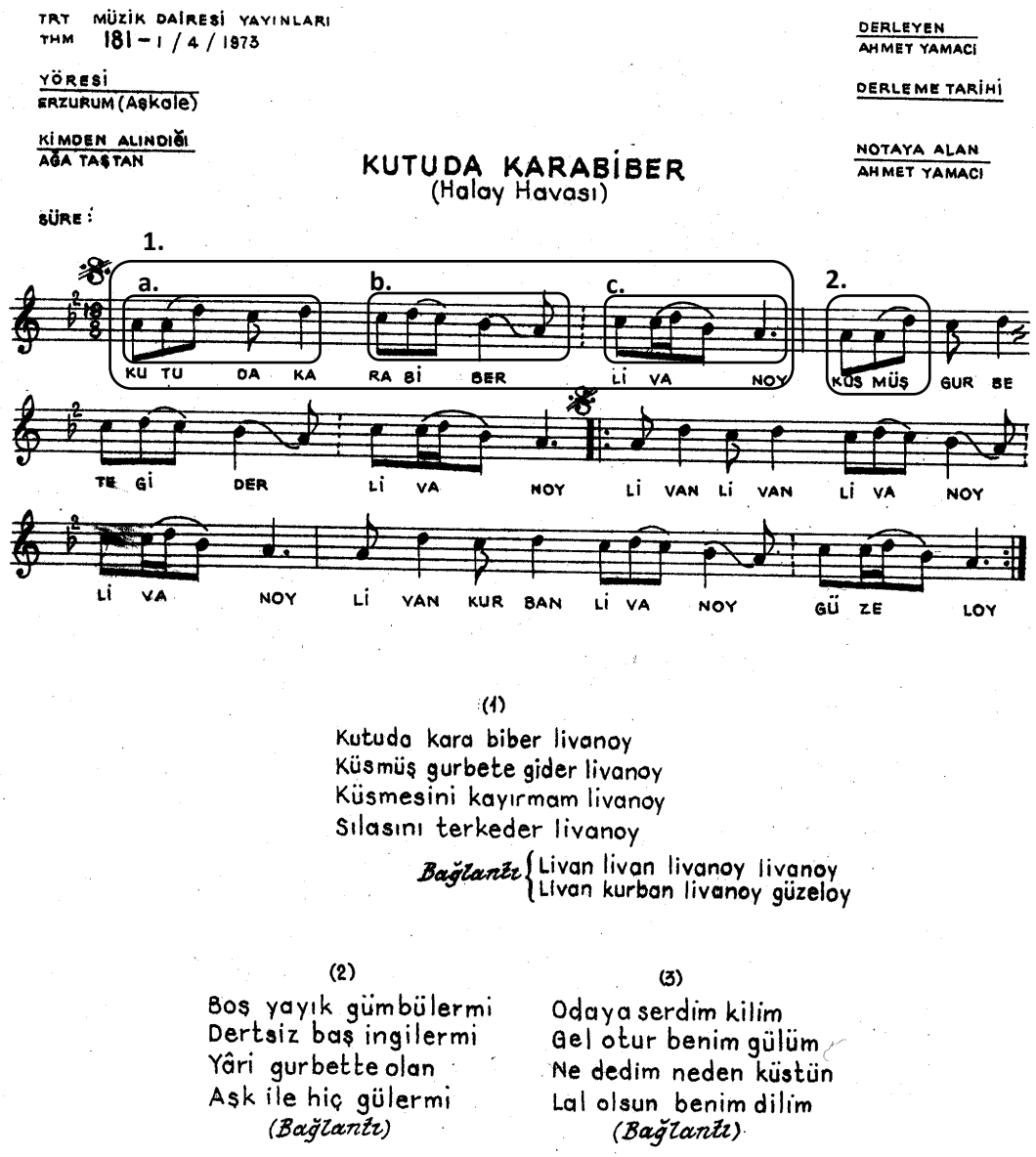
E derecik / derecik / (4+3) 7 hece
Suyun akar / incecik / (4+3) 7 hece
Alamazsam / yârimi / (4+3) 7 hece
Öleceğim / gencecik / (4+3) 7 hece

Bahçasızım / bağsızım / (4+3) 7 hece
Ayvasızım / narsızım / (4+3) 7 hece
Kalaysız / kap gibiyim / (3+4) 7 hece
Bu dünyada / yârsızım / (4+3) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-14'tedir.

5.3.8. Kutuda karabiber



Şekil 5.58. Kutuda karabiber türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

Kutuda karabiber isimli, 181 Repertuvar numaralı, Erzurum/Aşkale yöresine ait, Ağa Taştan'dan alınan türkü; Ahmet Yamacı tarafından derlenip notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkü, tek müzik cümlesinden oluşmaktadır. Türküde müzik cümlesiyle söz cümlesi aynı ölçüde ve aynı zamanda tamamlanmıştır. Her ne kadar söz cümlesiyle müzik cümlesinin aynı zamanda tamamlanması; türküdeki zaman tespitinin söz cümlesine veya müzik cümlesine göre belirlendiğinin anlaşılmasında belirgin bir bilgi sunmasa da *Kutuda karabiber / livanoy* şeklinde kesik ölçü çizgisinin kullanılması, türküdeki zamanın söz cümlesine göre belirlendiğini göstermektedir.

Türkünün zamanı, her ne kadar söze göre belirlenmişse de müzik cümlesine göre belirlendiğinde de 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise; türkünün gideri gereği 8'lik olarak ölçülmüştür. Bu bağlamda, türkü 18/8 olarak ölçülmüştür.

Sarısözen'e göre, c motifindeki *Livanoy* -ve ona tekabül eden *Güzeloy*- kısmı, 18 zamanın içinde sürekli tekrar eden kısım olduğundan kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Nitekim Sarısözen bu konuda,

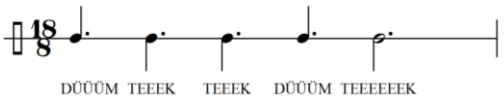
> Türk Halk Musikîsi usûllerinin teşekkülünde türküdeki mısraların büyük rolü vardır. Halk müziğinde ölçü ve ritim beraber yürüdüğü gibi, türkü mısralarının da çok defa, bu iki unsurla paralel gittiğini görmekteyiz… …sonra gelen -mısra dışı- bazı sözcükler var ki, ancak onlar cümleyi tamamlıyor ve anlamlı bir hale getiriyor. Türkü mısralarından sonra, eklenti olarak gelen, 'Huriyem', 'Loy loy', 'Gülüm yar' gibi sözlerle, mısradaki son sözcüğün tekrarlanması, müzikte iki vuruşlu bir zamanın artmasına sebep oluyor. Böylece eklenti olarak geldiği halde, onsuz türkü o türkü olmaktan çıkan sözlerle, müzik cümlesinin anlamını tamamlayan ve iki vuruş devam eden melodi, bu gibi parçaların esas yapısında altı vuruşlu bir usûlün yer aldığını açıkça göstermektedir." diyerek tekrarlanan sözcükleri kesik ölçü çizgisiyle ayırmıştır. (Sarısözen, 1962, s. 60).

Bu bağlamda, türkü söze göre ölçülmüştür.

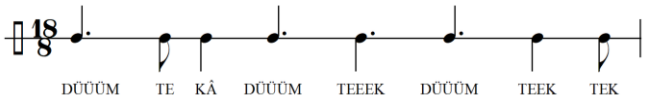
Türkünün usûlü, Türk müziği usûl külliyatındaki 18 zamanlı usûller olan Darb-ı Türkî ve Nîm Devir usûllerinden farklı bir yapıdadır. Bundan dolayı, türkünün kuvvet derecelerini yeni bir usûl ile belirtmek gerekmiştir. Türkünün cümlesindeki kuvvetli ve zayıf zamanlar incelendiğinde; ilk 9 zamanın usûlün ilk bileşenini, diğer 9 zamanın ise usûlün ikinci bileşenini meydana getirdiği görülmektedir. 9+9 bileşimindeki bu usûl, yapısı itibariyle Yürük Semâî usûlüne benzemektedir. Ancak her bir darp, 3 adet

birim zaman değerinden oluşmaktadır. Daha anlaşılır ifâdesi için; 3 adet birim zaman değerindeki vuruşlardan oluşan darplar, velvelesiz şekilde noktalı olarak yazılmıştır. Diğer bir ifâdeyle darplar, -Bileşik Sofyân usûlünde de olduğu gibi- *bileşik* özellik göstermiştir.

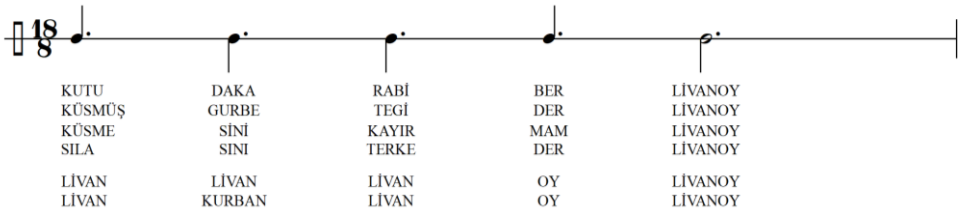
Usûl; bileşik özellik göstermesinden *bileşik*, darpların bileşik şekilde Yürük Semâî usûlüne benzemesinden dolayı da, *Bileşik Yürük Semâî* şeklinde isimlendirilmiştir. Bileşik Yürük Semâî usûlü ve türküye uygun velvelesi aşağıda gösterilmiştir.



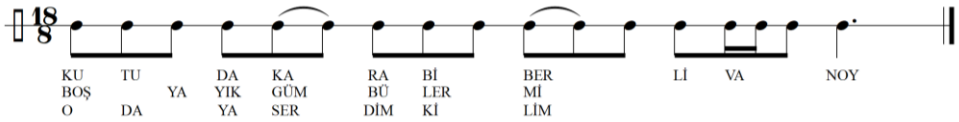
Şekil 5.59. Bileşik Yürük Semâî usûlü



Şekil 5.60. Bileşik Yürük Semâî usûlünün velvelesi

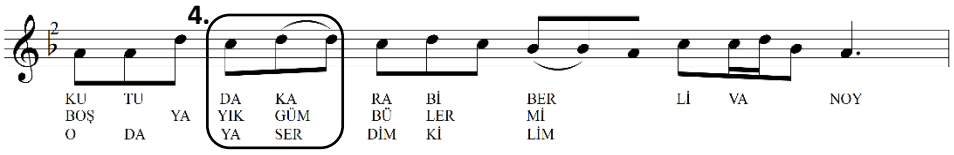


Şekil 5.61. Kutuda karabiber türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.62. Kutuda karabiber türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Şekil 5.63'te **Şekil 5.63.** Bileşik Yürük Semâî usûlü ile hecelerin uyumugösterilen, *-da -ka*, *-yık -güm*, *-ya -ser* heceleri, ikinci tartımın sekizlik değerdeki ilk notaya denk gelmektedir. Hecelerdeki bu dağılımı vurgulamak ve türkünün genel olarak duygusunu zenginleştirmek için bir velvele önerilmiştir.



Şekil 5.63. Bileşik Yürük Semâî usûlü ile hecelerin uyumu

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Kutuda / karabiber (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Küsmüş / gurbete gider (livanoy)	/ (2+5) 7 hece
Küsmesini / kayırmam (livanoy)	/ (4+3) 7 hece
Sılasını / terkeder (livanoy)	/ (4+3) 7 hece
Livan livan / livanoy (livanoy)	/ (4+3) 7 hece
Livan kurban / livanoy (güzeloy)	/ (4+3) 7 hece
Boş yayık / gümbüler mi (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Dertsiz baş / ingiler mi (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Yâri / gurbette olan (livanoy)	/ (2+5) 7 hece
Aşk ile / hiç güler mi (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Odaya / serdim kilim (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Gel otur / benim gülüm (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Ne dedim / neden küstün (livanoy)	/ (3+4) 7 hece
Lâl olsun / benim dilim (livanoy)	/ (3+4) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.8. Kutuda karabiber türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterim**
Küsmesini	-küs	8'lik	2 8'lik	Küsmesini
Küsmesini	-me	2 8'lik	8'lik	Küsmesini
· – · –				– · · –
Boş	-boş	8'lik	2 8'lik	Boş
·				–
Yayık	-ya	8'lik	2 8'lik	Yayık
– ·				· ·
Dertsiz	-dert	8'lik	2 8'lik	Dertsiz
Dertsiz	-siz	2 8'lik	8'lik	Dertsiz
· –				– ·
Yâri	-yâ	8'lik	2 8'lik	Yâri
Yâri	-ri	2 8'lik	8'lik	Yâri
· –				– ·
Aşk	-aşk	8'lik	2 8'lik	Aşk
·				–
İle	-i	2 8'lik	8'lik	İle
–				·
Serdim	-dim	8'lik	2 8'lik	Serdim
– ·				– –
Kilim	-ki	2 8'lik	8'lik	Kilim
– –				· –
Gel	-gel	8'lik	2 8'lik	Gel
·				–
Otur	-o	2 8'lik	8'lik	Otur
Otur	-tur	8'lik	2 8'lik	Otur
– ·				· –
Benim	-be	2 8'lik	8'lik	Benim
Benim	-nim	8'lik	2 8'lik	Benim
– ·				· –
Gülüm	-gü	2 8'lik	8'lik	Gülüm
– –				· –
Neden	-den	8'lik	2 8'lik	Neden
– ·				· –
Küstün	-küs	2 8'lik	8'lik	Küstün
– –				· –
Benim	-nim	8'lik	2 8'lik	Benim
– ·				– –

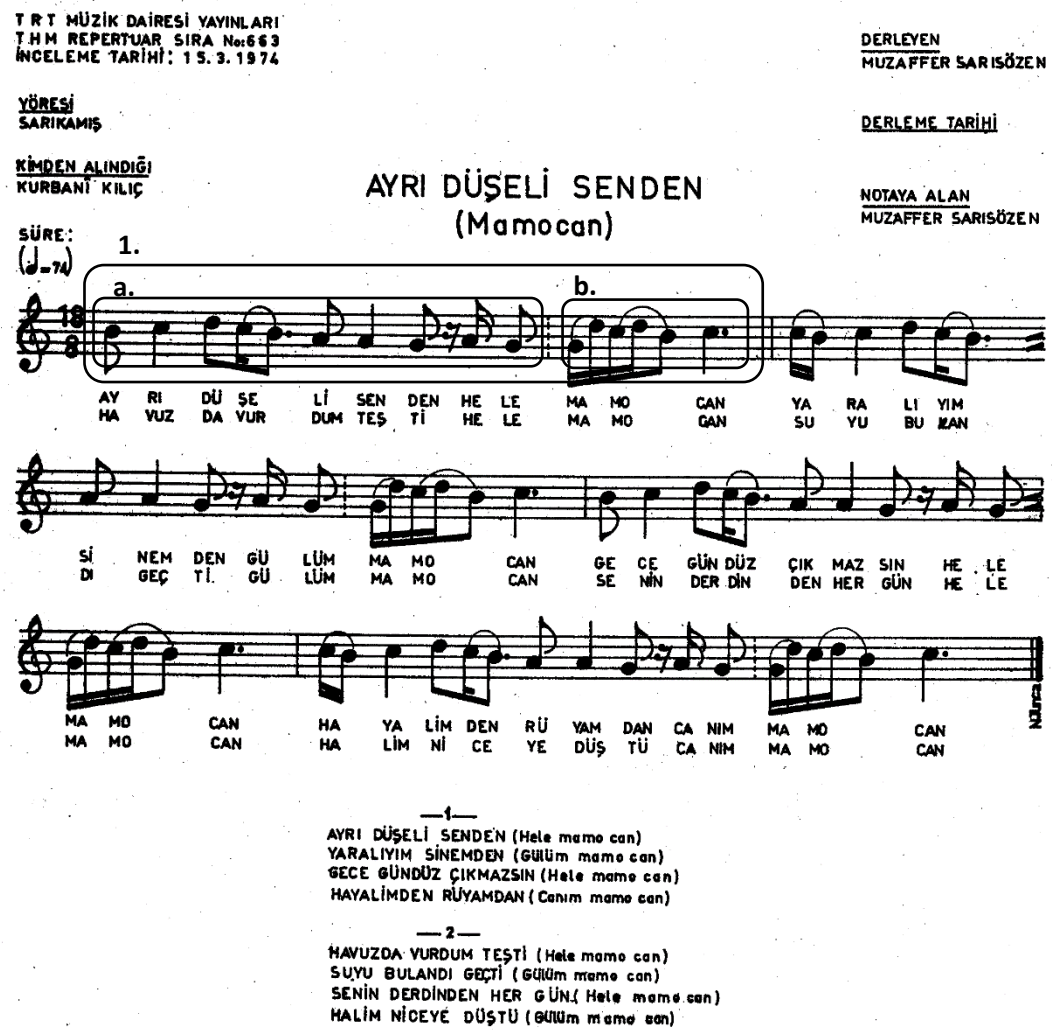
Dilim	-di	2 8'lik	8'lik	Dilim
– –				· –

Yöre

Yeni usûlün belirlenmesinde, yöredeki bar havalarının etkisi dikkate alınmıştır. Barlar; başta Erzurum, Artvin, Gümüşhane ve Kars illerinde yoğunlukla oynanan oyunlar olsa da Ağrı, Erzincan, Sivas ve çevresinde de görülmektedir. Bar havaları ise, barların oynanmasında çalınan ezgilerdir. Ayrıca halaylarla benzerlikler göstermektedir (Duygulu, 2014, s. 73-74). Bar havalarının ritmik yapıları çoğunlukla, 6 zaman ve katları olmakla beraber, seyrek de olsa 10 zamanlı bar havaları da bulunmaktadır. Bu bağlamda, önerilen usûl; yöredeki birçok türküyü ifâde etmesi ve Türk müziği usûl külliyatının zenginleşmesine katkı sağlaması açısından elzemdir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-15'te verilmiştir.

5.3.9. Ayrı düşeli senden (Mamocan)



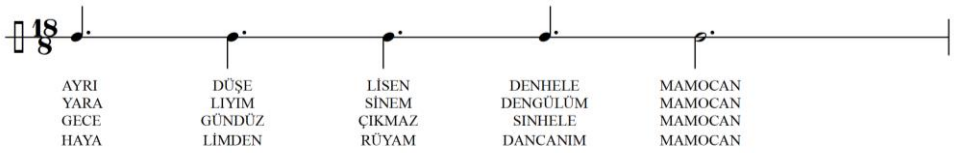
Şekil 5.64. Ayrı düşeli senden türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

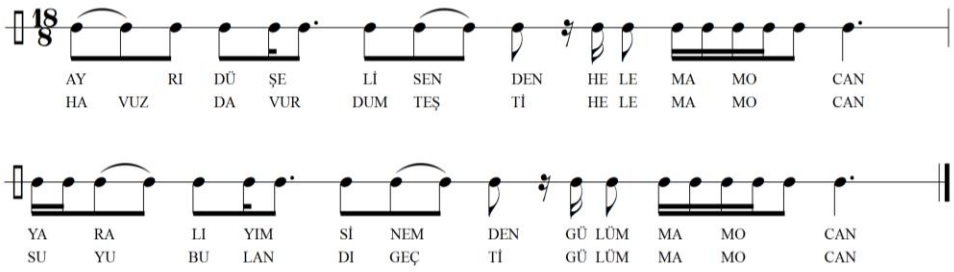
Ayrı düşeli senden (mamocan) isimli, 663 Repertuvar numaralı, Kars/Sarıkamış yöresine ait, Kurbanî Kılıç'tan alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri; a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Mamocan kısımlarının kesik ölçü çizgisiyle ayrılması, usûlün söze göre belirlendiğini göstermektedir. Bir önceki türküde de tespit edildiği gibi; kesik ölçü çizgisinin, tekrarlanan kısımların ayrılması amacıyla kullanımı, bu türkünün notasında da tespit edilmiştir. Müzik cümlesiyle söz cümlesinin birbirine denk olması, ölçülen zamanın doğru olduğunu göstermektedir. 1. örnekte belirtilen cümle, 18 zamanda tamamlanmaktadır. Ezginin kuvvet dereceleri incelenmiş ve usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvele Şekil 5.60'de önerilmiştir.



Şekil 5.65. Ayrı düşeli senden türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.66. Ayrı düşeli senden türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Ayrı düşeli / senden	(hele mamocan)	/ (4+3) 7 hece
Yaralıyım / sinemden	(gülüm mamocan)	/ (4+3) 7 hece

Gece gündüz / çıkmazsın	(hele mamocan)	/ (4+3) 7 hece
Hayalimden / rüyamdan	(canım mamocan)	/ (4+3) 7 hece
Havuzda / vurdum teşti	(hele mamocan)	/ (3+4) 7 hece
Suyu / bulandı geçti	(gülüm mamocan)	/ (2+5) 7 hece
Senin derdinden / her gün	(hele mamocan)	/ (5+2) 7 hece
Hâlim / niceye düştü	(gülüm mamocan)	/ (2+5) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.9. Ayrı düşeli senden Mamocan türküsünün prozodi tespitleri

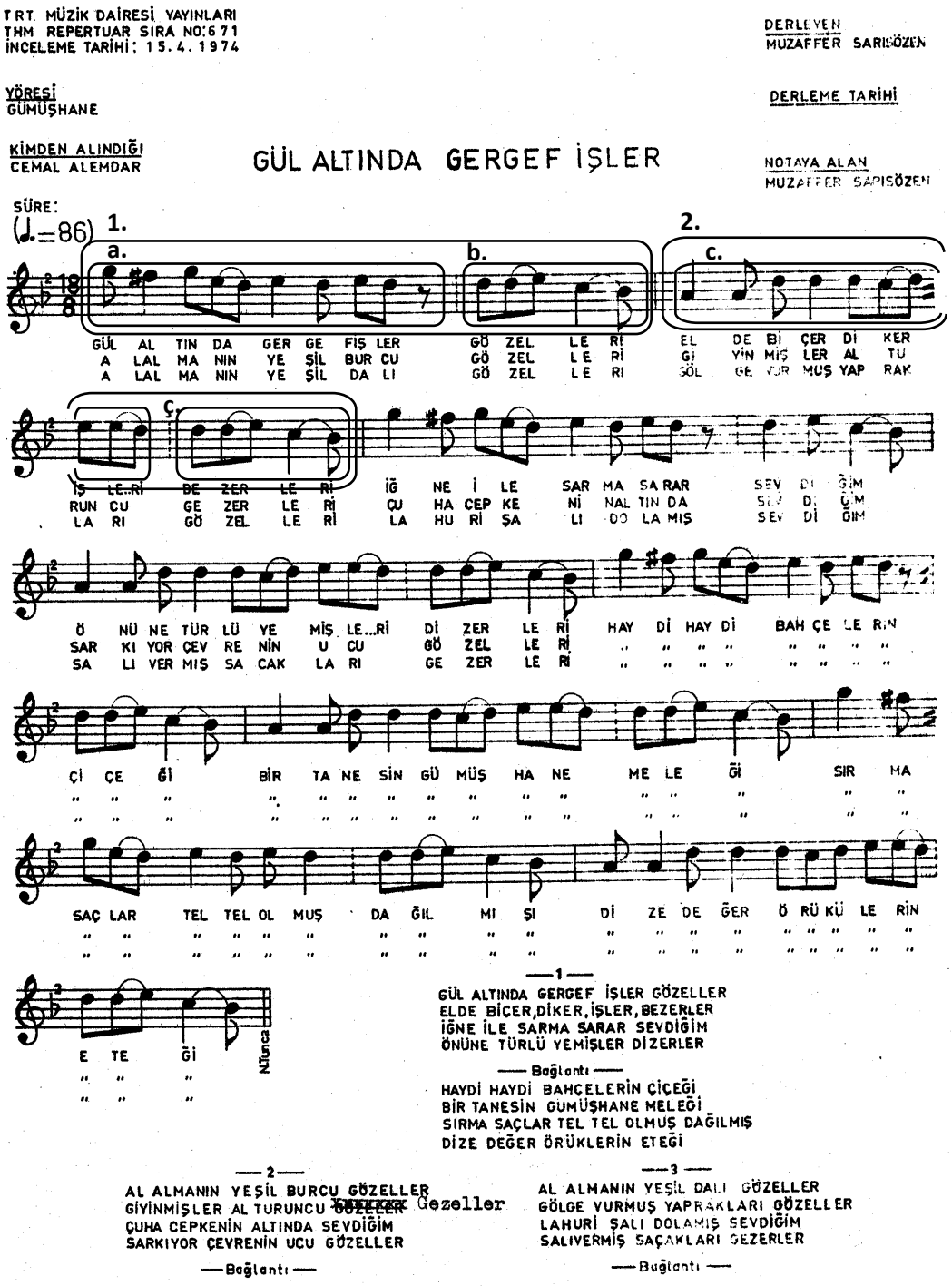
Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değeri**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Ayrı	-ay	8'lik	2 8'lik	Ayrı
Ayrı	-rı	2 8'lik	8'lik	Ayrı
· –				– ·
Hâlim	-hâ	8'lik	2 8'lik	Hâlim
Hâlim	-lim	2 8'lik	8'lik	Hâlim
· –				– ·

Yöre

Türkü; davul zurnanın yörede yaygın icrâ edilmesinin yanında gerek ritim özellikleri gerek usûl gerekse motif yönünden bar havası niteliği taşımaktadır. Yukarıda incelenen bu bar havası, Doğu Anadolu yöresinde yaygın görülen usûl olan *Bileşik Yürük Semâi* usûlünün en belirgin biçimde tatbik edildiği türkülerden biridir.

Türkünün yeniden yazılan notası EK-16'da verilmiştir.

5.3.10. Gül altında gergef işler



Şekil 5.67. Gül altında gergef işler türküsünün TRT repertuvarındaki notası

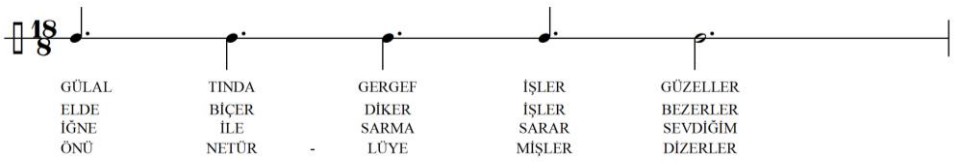
Künye

Gül altında gergef işler isimli, 671 Repertuvar numaralı, Gümüşhane yöresine ait, Cemal Alemdar'dan alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

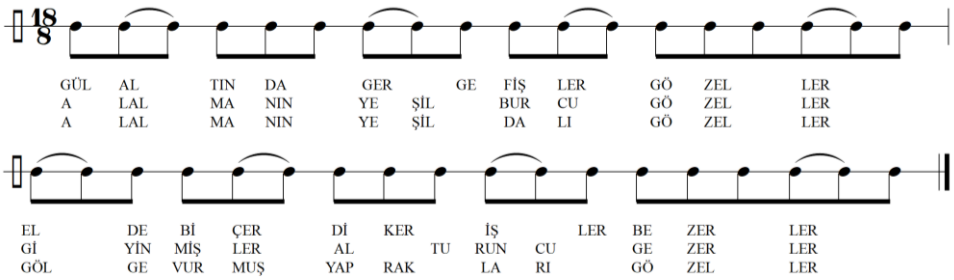
Usûl

Tekrarlanan sözlerin kesik ölçü çizgisiyle ayrılması, türkudeki usûlün söze göre belirlendiğini göstermektedir.

Türkü; müzik cümlesi ve motiflere göre 18 zamanda tamamlanmaktadır. Gideri gereği ise 8'lik mertebededir. Ezginin kuvvet dereceleri incelenmiş ve usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvele Şekil 5.60'de önerilmiştir.



Şekil 5.68. Gül altında gergef işler türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.69. Gül altında gergef işler türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Gül altında / gergef işler gözeller / (4+7) 11 hece
Elde biçer / diker işler bezerler / (4+7) 11 hece
İğne ile / sarma sarar sevdiğim / (4+7) 11 hece
Önüne türlü / yemişler dizerler / (5+6) 11 hece

Haydi haydi / bahçelerin çiçeği / (4+7) 11 hece
Bir tanesin / Gümüşhane meleği / (4+7) 11 hece
Sırma saçlar / tel tel olmuş dağılmış / (4+7) 11 hece
Dize değer / örüklerin eteği / (4+7) 11 hece

Al almanın / yeşil burcu gözeller / (4+7) 11 hece
Giyinmişler / al turuncu gezeller / (4+7) 11 hece
Çuha cepkenin / altında sevdiğim / (5+6) 11 hece
Sarkıyor çevrenin / ucu gözeller / (6+5) 11 hece

Al almanın / yeşil dalı gözeller / (4+7) 11 hece
Gölge vurmuş / yaprakları gözeller / (4+7) 11 hece
Lahuri şalı / dolamış sevdiğim / (5+6) 11 hece
Salıvermiş / saçakları gezerler / (4+7) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.10. Gül altında gergef işler türküsünün prozodi tespitleri

Kelime	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterim**
Altında	-tın	8'lik	2 8'lik	Altında
Altında	-da	2 8'lik	8'lik	Altında
– · –				– – ·

Önüne	-ö	2 8'lik	8'lik	Önüne
Önüne	-nü	8'lik	2 8'lik	Önüne
_ · ·				· _ ·
Haydi	-hay	8'lik	2 8'lik	Haydi
Haydi	-di	2 8'lik	8'lik	Haydi
· _				_ ·
Bir	-bir	2 8'lik	8'lik	Bir
_				·
Tânesin	-tâ	8'lik	2 8'lik	Tânesin
· · _				_ · _
Gümüşhane	-hâ	8'lik	2 8'lik	Gümüşhane
Gümüşhane	-ne	2 8'lik	8'lik	Gümüşhane
· _ · _				· _ _ ·
Yeşil	-ye	2 8'lik	8'lik	Yeşil
Yeşil	-şil	8'lik	2 8'lik	Yeşil
_ ·				· _
Burcu	-bur	8'lik	2 8'lik	Burcu
Burcu	-cu	2 8'lik	8'lik	Burcu
· _				_ ·
Giyinmişler	-gi	2 8'lik	8'lik	Giyinmişler
Giyinmişler	-yin	8'lik	2 8'lik	Giyinmişler
_ · · _				· _ · _
Al	-al	8'lik	2 8'lik	Al
·				_
Turuncu	-tu	2 8'lik	8'lik	Turuncu
Turuncu	-run	8'lik	2 8'lik	Turuncu
Turuncu	-cu	2 8'lik	8'lik	Turuncu
_ · _				· _ ·
Çuhâ	-çu	2 8'lik	8'lik	Çuhâ
Çuhâ	-hâ	8'lik	2 8'lik	Çuhâ
_ ·				· _
Cepkenin	-cep	8'lik	2 8'lik	Cepkenin
Cepkenin	-ke	2 8'lik	8'lik	Cepkenin
Cepkenin	-nin	2 8'lik	8'lik	Cepkenin
· _ _				_ · ·
Altında	-al	8'lik	2 8'lik	Altında
Altında	-tın	8'lik	2 8'lik	Altında
Altında	-da	2 8'lik	8'lik	Altında
· · _				_ _ ·
Şalı	-lı	2 8'lik	8'lik	Şalı
_ _				_ ·
Dolamış	-do	8'lik	2 8'lik	Dolamış

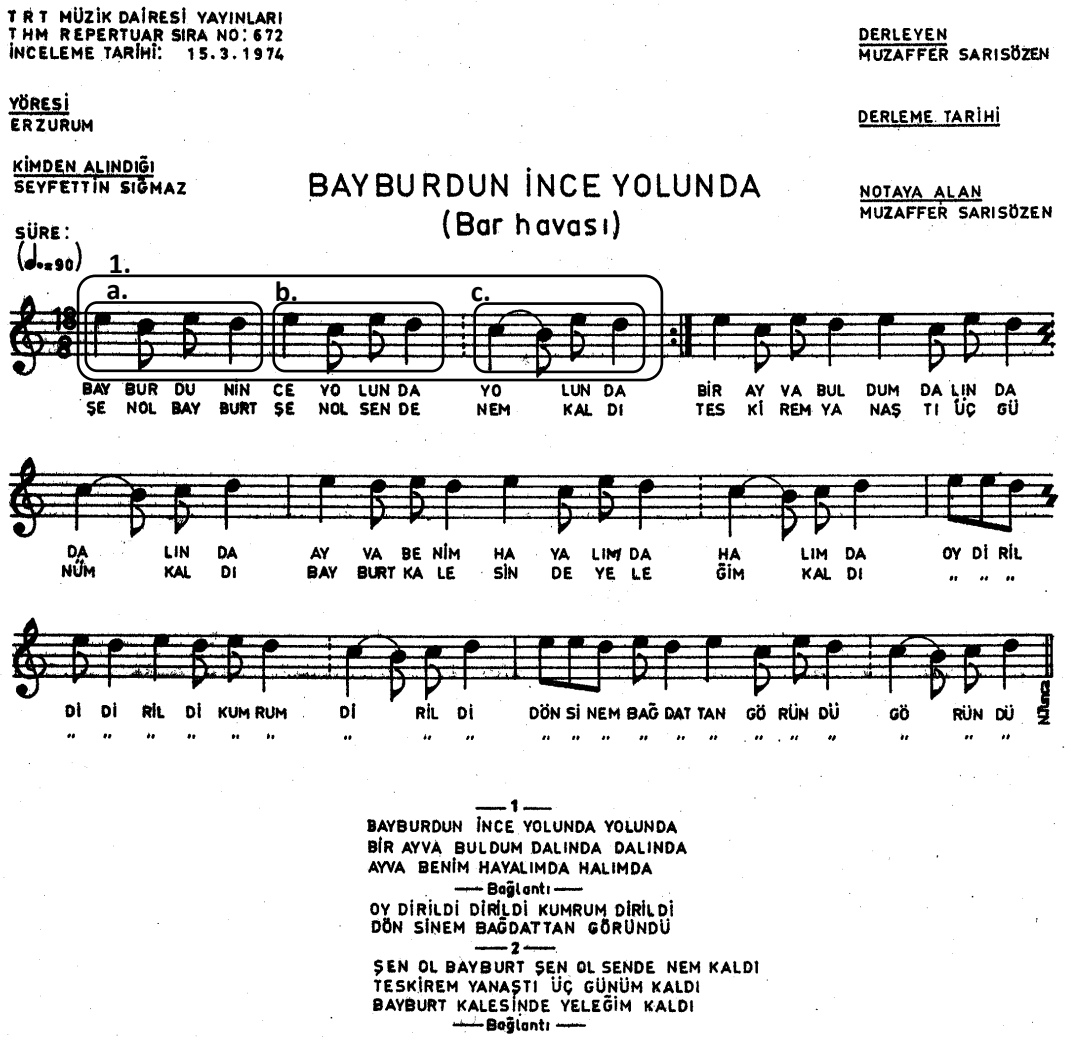
· · _				_ · _
Salıvermiş	-sa	2 8'lik	8'lik	Salıvermiş
Salıvermiş	-lı	8'lik	2 8'lik	Salıvermiş
_ · · _				· _ · _

Yöre

Türkü; davul zurnanın yörede yaygın icrâ edilmesinin yanında gerek ritim özellikleri gerek usûl gerekse motif yönünden bar havası niteliği taşımaktadır. Yukarıda incelenen bu bar havası, Doğu Anadolu yöresinde yaygın görülen usûl olan bileşik yürük semâi usûlünün en belirgin biçimde temsil edildiği türkülerden biridir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-17'dedir.

5.3.11. Bayburdun ince yolunda (bar havası)



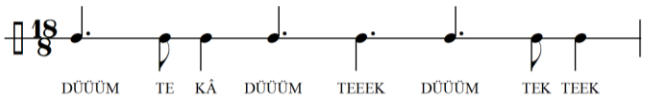
Şekil 5.70. Bayburdun ince yolunda türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

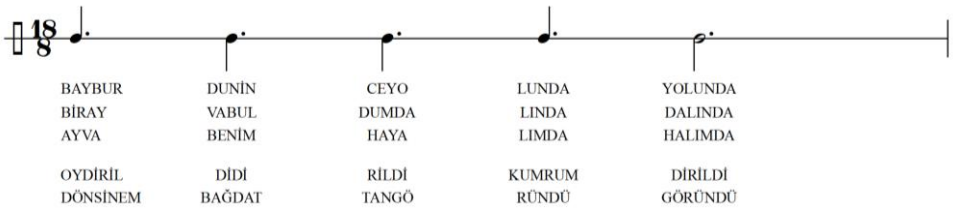
Bayburdun ince yolunda isimli, 672 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Seyfettin Sığmaz'dan alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

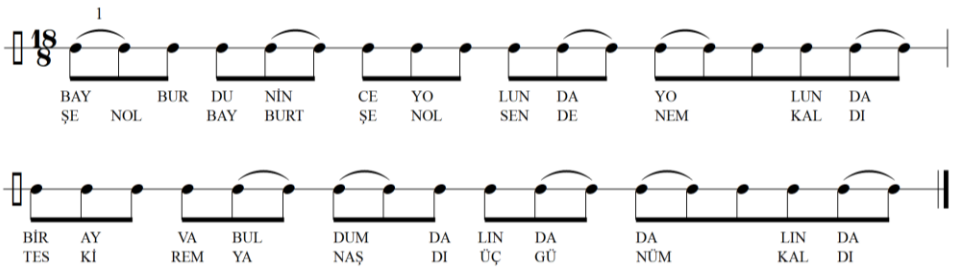
Daha önceki incelenen türkülerde de olduğu gibi mısra sonlarındaki tekrarlayan sözler, ölçü sonlarında kesik ölçü çizgisiyle bölünmüştür. Usûl, söz cümlesine göre; bir mısra, bir ölçüye denk gelecek şekilde belirlenmiştir. Türkünün müzik cümlesi ile söz cümlesinin 18 zamanda tamamlanmaktadır. Türkü, bir bar havası olduğundan, 18 zamanlı diğer türkülerde de olduğu gibi *Bileşik Yürük Semâî* usûlündedir (Bkz. Şekil 5.59). Mertebesi ise gideri gereği 8'lik mertebedir. Türküye uygun velvele Şekil 5.71'de gösterilmiştir.



Şekil 5.71. Bileşik Yürük Semâî usûlü velvelesi



Şekil 5.72. Bayburdun ince yolunda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.73. Bayburdun ince yolunda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bayburt'un / ince yolunda yolunda / (3+8) 11 hece
Bir ayva buldum / dalında dalında / (5+6) 11 hece
Ayva benim / hayâlımda halımda / (4+7) 11 hece

Oy dirildi dirildi / kumrum dirildi / (7+4) 11 hece
Dön sinem Bağdat'tan / göründü göründü / (6+5) 11 hece

Şen ol Bayburt şen ol / sende nem kaldı / (6+5) 11 hece
Teskirem yanaştı / üç günüm kaldı / (6+5) 11 hece
Bayburt Kalesi'nde / yeleğim kaldı / (6+5) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.
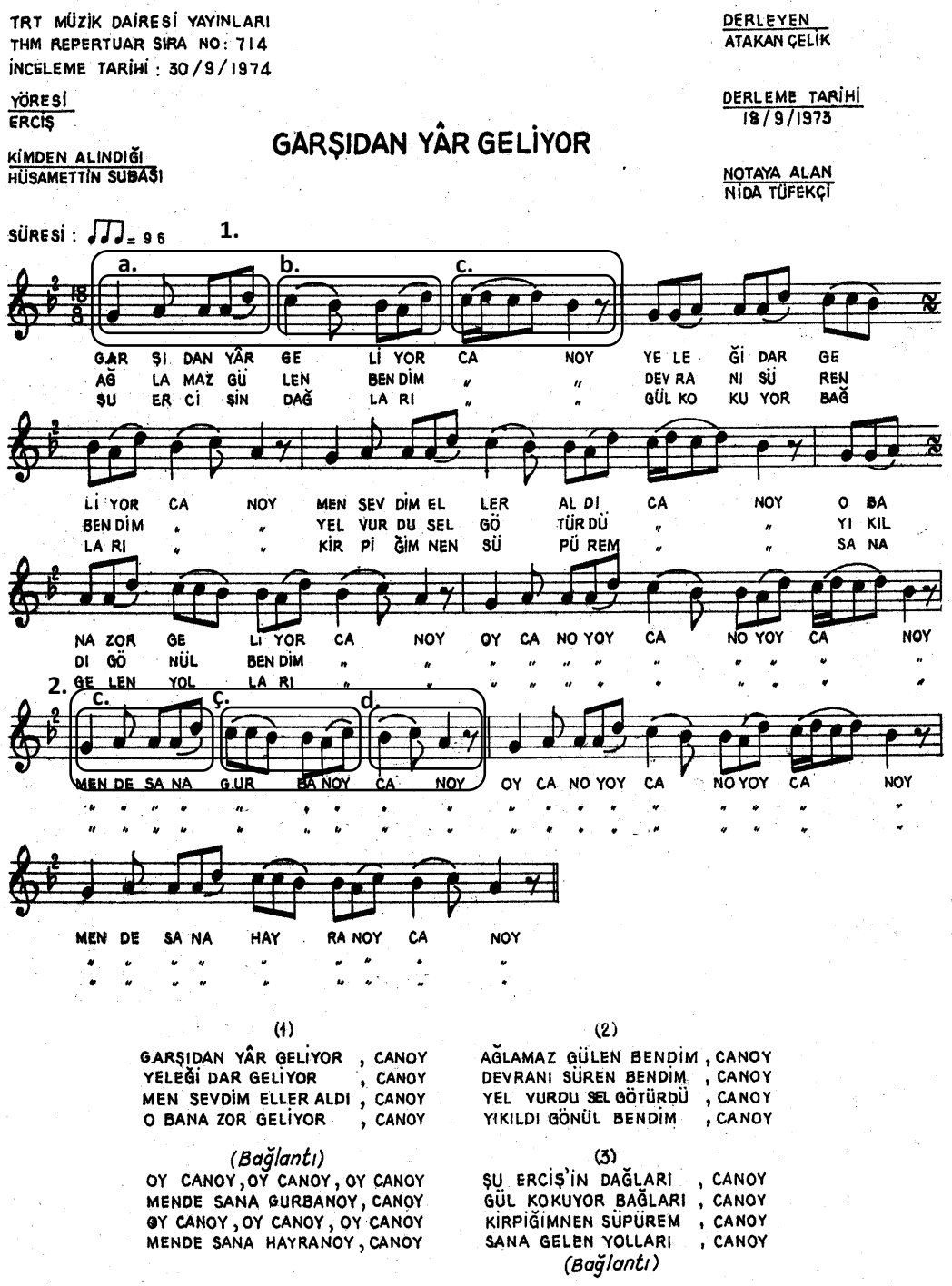
Çizelge 5.11. Bayburdun ince yolunda türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
İnce	-ce	2 8'lik	8'lik	İnce
– –				– ·
Yolunda	-yo	8'lik	2 8'lik	Yolunda
Yolunda	-lun	8'lik	2 8'lik	Yolunda
Yolunda	-da	2 8'lik	8'lik	Yolunda
· · –				– – ·
Bir	-bir	2 8'lik	8'lik	Bir
–				·
Ayva	-ay	8'lik	2 8'lik	Ayva
· ·				– ·
Dalında	-lın	8'lik	2 8'lik	Dalında
Dalında	-da	2 8'lik	8'lik	Dalında
– · –				– – ·
Hayâlımda	-ha	2 8'lik	8'lik	Hayâlımda
Hayâlımda	-yâ	8'lik	2 8'lik	Hayâlımda
Hayâlımda	-lım	8'lik	2 8'lik	Hayâlımda
Hayâlımda	-da	2 8'lik	8'lik	Hayâlımda
– · · –				· – – ·
Hâlımda	-lım	8'lik	2 8'lik	Hâlımda
Hâlımda	-da	2 8'lik	8'lik	Hâlımda

– · –				– – ·
(Oy) dirildi	-di	8’lik	2 8’lik	(Oy) dirildi
· ·· –				· ·· –
Dirildi	-di	2 8’lik	8’lik	Dirildi
Dirildi	-ril	8’lik	2 8’lik	Dirildi
Dirildi	-di	2 8’lik	8’lik	Dirildi
– · –				· – ·
Göründü	-rün	8’lik	2 8’lik	Göründü
Göründü	-dü	2 8’lik	8’lik	Göründü
· – –				· – ·
Şenol	-şe	2 8’lik	8’lik	Şenol
Şenol	-nol	8’lik	2 8’lik	Şenol
– ·				· –
Bayburt	-bay	8’lik	2 8’lik	Bayburt
Bayburt	-burt	2 8’lik	8’lik	Bayburt
· –				– ·
Sende	-sen	8’lik	2 8’lik	Sende
Sende	-de	2 8’lik	8’lik	Sende
· –				– ·
Kaldı	-kal	8’lik	2 8’lik	Kaldı
Kaldı	-dı	2 8’lik	8’lik	Kaldı
· –				– ·
Teskirem	-rem	8’lik	2 8’lik	Teskirem
– · ·				– · –
Yanaştı	-ya	2 8’lik	8’lik	Yanaştı
– – ·				· – ·
Üç	-üç	8’lik	2 8’lik	Üç
·				–
Günüm	-gü	2 8’lik	8’lik	Günüm
– –				· –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-18’de verilmiştir.

5.3.12. Garşıdan yâr geliyor



Şekil 5.74. Garşıdan yâr geliyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası

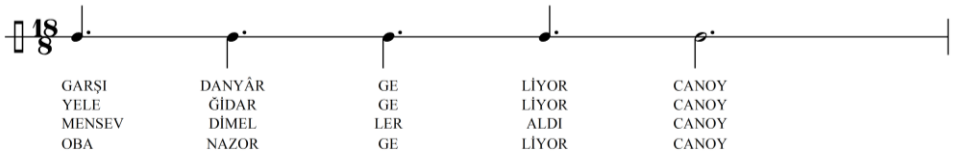
Künye

Garşıdan yar geliyor isimli, 714 Repertuvar numaralı, Van/Erciş yöresine ait, Hüsamettin Subaşı'dan alınan türkü; Atakan Çelik tarafından derlenmiş ve Nida Tüfekçi tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

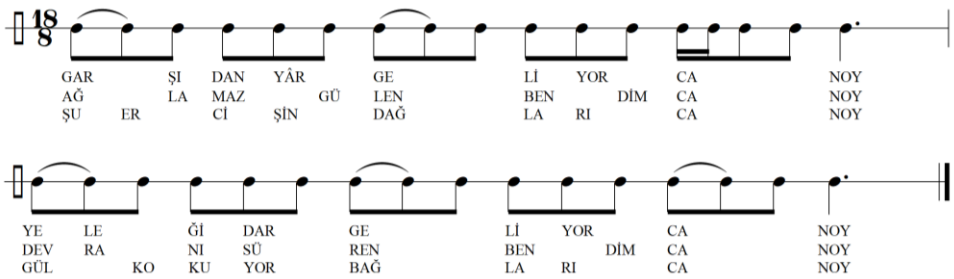
Usûl

Canoy sözcüğünün kesik ölçü çizgisiyle ayrılmaması; bu notanın Nida Tüfekçi tarafından, Sarısözen'in usûl anlayışı dâhilinde yazılmadığını göstermektedir. Bu durum, Repertuvarda yer alan notalardaki anlayış farklılıklarını göstermektedir.

Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebe ile 18 zamanda tamamlanmıştır. Müzik cümlelerindeki kuvvet dereceleri incelendiğinde, usûlün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz.Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.75. Garşıdan yâr geliyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.76. Garşıdan yâr geliyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Garşıdan / yâr geliyor (canoy) / (3+4) 7 hece
Yeleği / dar geliyor (canoy) / (3+4) 7 hece
Men sevdim / eller aldı (canoy) / (3+4) 7 hece
O bana / zor geliyor (canoy) / (3+4) 7 hece

Oy canoy, oy canoy, oy (canoy) / (3+4) 7 hece
Men (de) sana / gurbanam (canoy) / (3+4) 7 hece
Oy canoy, / oy canoy, oy (canoy) / (3+4) 7 hece
Men (de) sana / hayranam (canoy) / (3+4) 7 hece

Ağlamaz / gülen bendim (canoy) / (3+4) 7 hece
Devranı / süren bendim (canoy) / (3+4) 7 hece
Yel vurdu / sel götürdü (canoy) / (3+4) 7 hece
Yıkıldı / gönül bendim (canoy) / (3+4) 7 hece

Şu Erciş'in / dağları (canoy) / (4+3) 7 hece
Gül kokuyor / bağları (canoy) / (4+3) 7 hece
Kirpiğimnen / süpürem (canoy) / (4+3) 7 hece
Sana gelen / yolları (canoy) / (4+3) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.
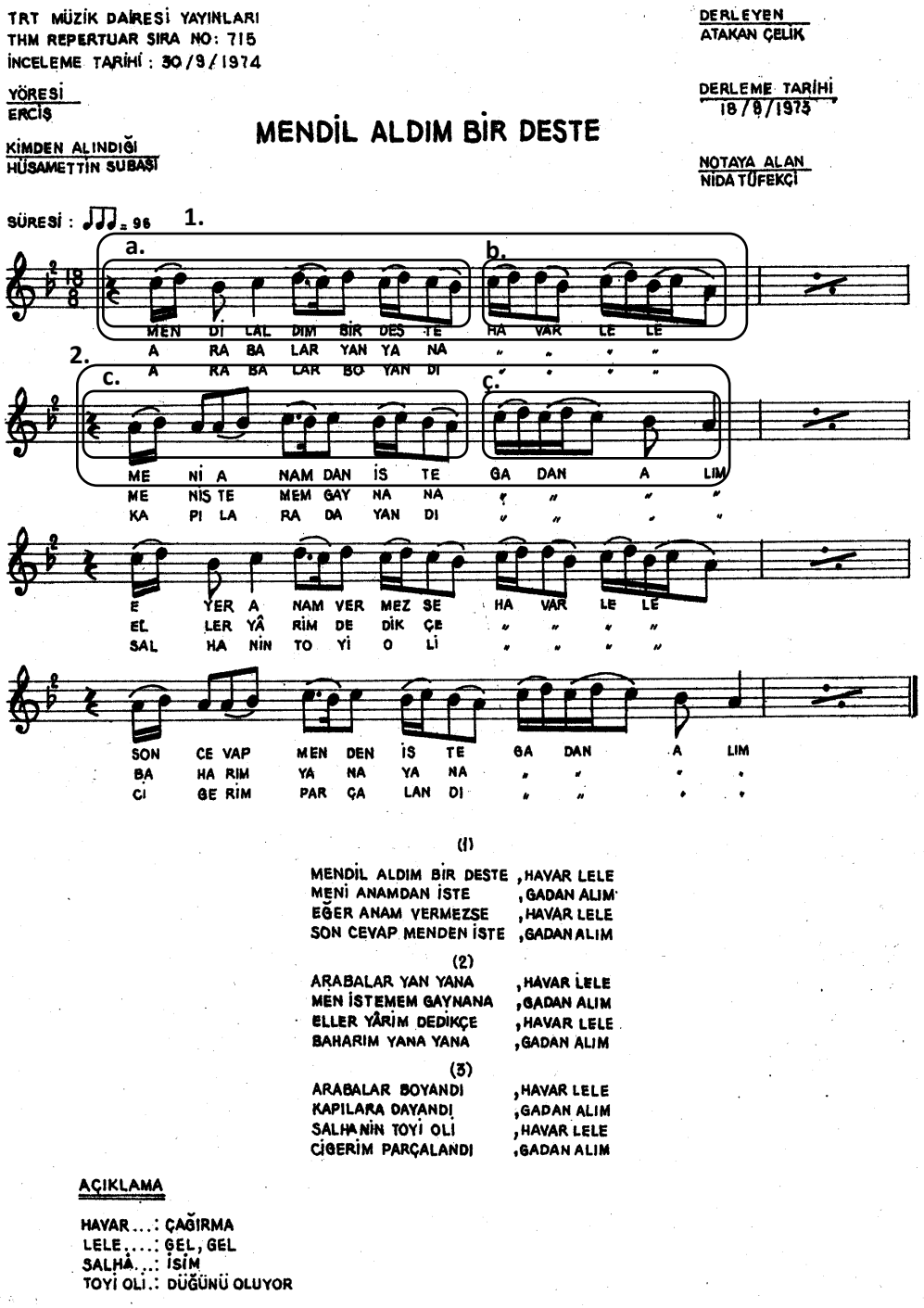
Çizelge 5.12. Garşıdan yar geliyor türküsünün prozodi tespitleri

Kelime	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterim**
Aldı	-al	8'lik	2 8'lik	Aldı
Aldı	-dı	2 8'lik	8'lik	Aldı

· –				– ·
Ağlamaz	-maz	8’lik	2 8’lik	Ağlamaz
– · ·				– · –
Gülen	-gü	2 8’lik	2 8’lik	Gülen
– –				· –
Bendim	-ben	8’lik	2 8’lik	Bendim
Bendim	-dim	2 8’lik	8’lik	Bendim
· –				– ·
Götürdü	-tür	8’lik	2 8’lik	Götürdü
Götürdü	-dü	2 8’lik	8’lik	Götürdü
– · –				– – ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-19’da verilmiştir.

5.3.13. Mendil aldım bir deste



Şekil 5.77. Mendil aldı bir deste türküsünün TRT repertuvarındaki notası

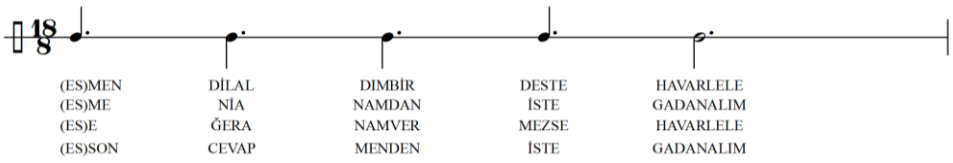
Künye

Mendil aldım bir deste isimli, 715 Repertuvar numaralı, Van/Erciş yöresine ait, Hüsamettin Subaşı'dan alınan türkü; Atakan Çelik tarafından derlenmiş ve Nida Tüfekçi tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

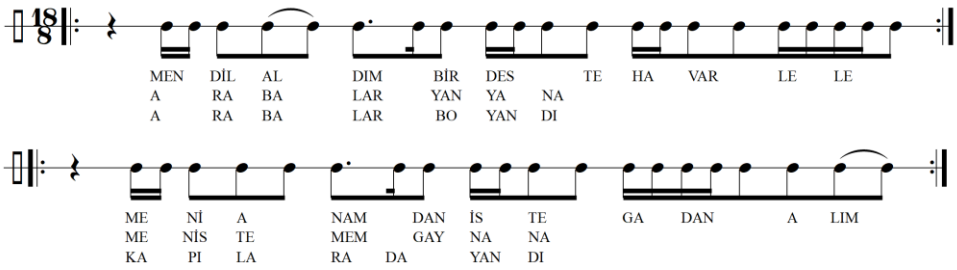
Usûl

Sarısözen'e göre tekrarlanan kısımların kesik ölçü çizgisiyle ayrılmasından farklı olarak Nida Tüfekçi; bu nota yazımında söz konusu ayırmayı yapmamıştır. Bir önceki incelenen türküde de görüldüğü gibi bu türkünün nota yazımında da anlayış farklılığının olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkü 8'lik mertebe olarak 18 zamanda tamamlanmaktadır. Müzik cümlelerinin kuvvet dereceleri incelendiğinde usûlün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvele Şekil 5.71'te verilmiştir. Ayrıca, türkünün yöresinin her ne kadar Van/Erciş olsa da, tür olarak bar havalarına benzerliği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla tür bakımından benzer; yöre bakımından farklılık gösteren türkülerin aynı usûle sahip olması dikkate değerdir.



Şekil 5.78. Mendil aldı bir deste türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.79. Mendil aldı bir deste türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Mendil aldım / bir deste	(havar lele)	/ (4+3) 7 hece
Meni / anamdan iste	(gadan alım)	/ (2+5) 7 hece
Eğer anam / cevap vermezse	(havar lele)	/ (4+3) 7 hece
Son cevap / menden iste	(gadan alım)	/ (3+4) 7 hece
Arabalar / yan yana	(havar lele)	/ (4+3) 7 hece
Men istemem / gaynana	(gadan alım)	/ (4+3) 7 hece
Eller / yârim dedikçe	(havar lele)	/ (2+5) 7 hece
Baharım / yana yana	(gadan alım)	/ (3+4) 7 hece
Arabalar / boyandı	(havar lele)	/ (4+3) 7 hece
Kapılara / dayandı	(gadan alım)	/ (4+3) 7 hece
Salha'nın / toyi oli	(havar lele)	/ (3+4) 7 hece
Ciğerim / parçalandı	(gadan alım)	/ (3+4) 7 hece
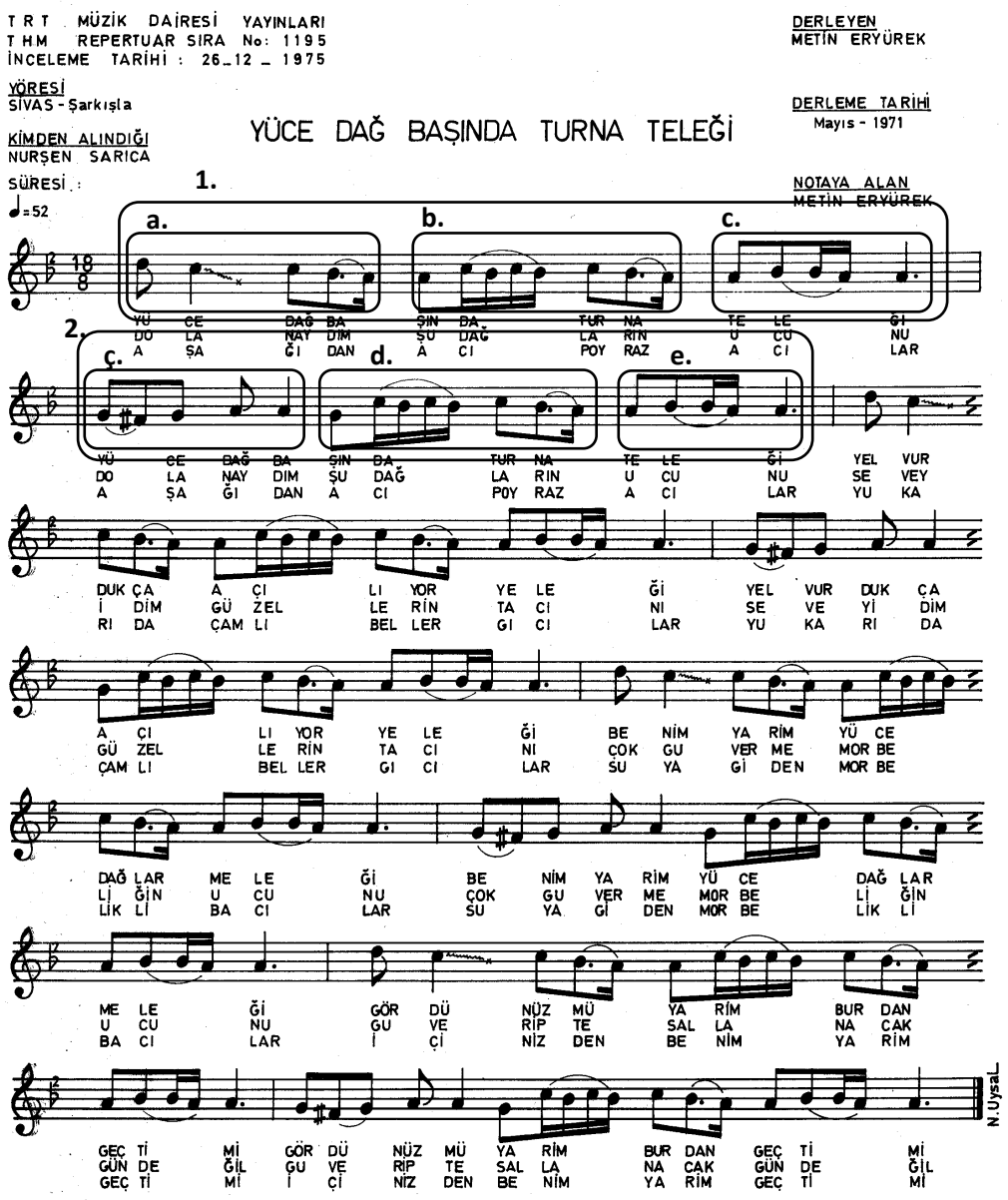
Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.13. Mendil aldım bir deste türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Deste	-des	8'lik	2 8'lik	Deste
Deste	-te	2 8'lik	8'lik	Deste
· –				– ·
Vermezse	-mez	8'lik	2 8'lik	Vermezse
Vermezse	-se	2 8'lik	8'lik	Vermezse
· · –				· – ·
İste	-is	8'lik	2 8'lik	İste
İste	-te	2 8'lik	8'lik	İste
· –				– ·
Yana	-ya	2 8'lik	8'lik	Yana
Yana	-na	8'lik	2 8'lik	Yana
– ·				· –
Boyandı	-yan	8'lik	2 8'lik	Boyandı
Boyandı	-dı	2 8'lik	8'lik	Boyandı
· · –				· – ·
Kapılara	-ra	2 8'lik	8'lik	Kapılara
· · – –				· · – ·
Dayandı	-da	8'lik	2 8'lik	Dayandı
Dayandı	-yan	8'lik	2 8'lik	Dayandı
Dayandı	-dı	2 8'lik	8'lik	Dayandı
· · –				– – ·
Toyi	-to	2 8'lik	8'lik	Toyi
Toyi	-yi	8'lik	2 8'lik	Toyi
– ·				· –
Parçalandı	-lan	8'lik	2 8'lik	Parçalandı
Parçalandı	-dı	2 8'lik	8'lik	Parçalandı
– · · –				– · · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-20'de verilmiştir.

5.3.14. Yüce dağ başında turna teleği



Şekil 5.80. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

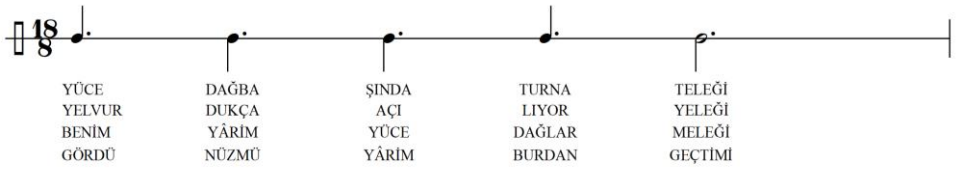
Yüce dağ başında turna teleği isimli, 1195 Repertuvar numaralı, Sivas/Şarkışla yöresine ait, Nurşen Sarıca'dan alınan türkü; Metin Eryürek tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e

örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

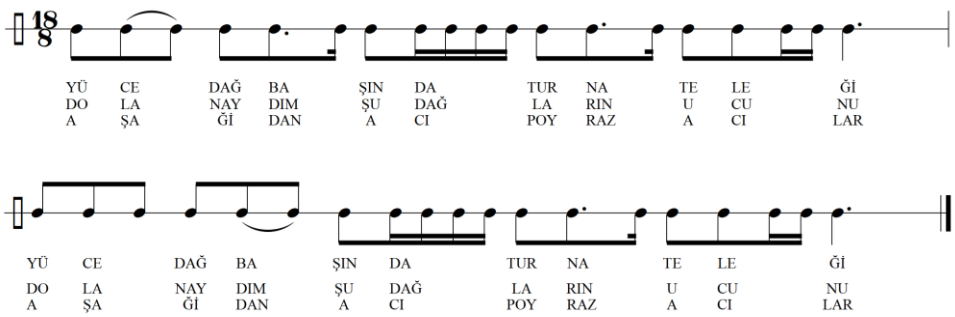
Usûl

Bileşik Yürük Semâi usûlunü hâiz diğer türkülerin aksine, notada kesik ölçü çizgisi kullanılmamış, türkünün zamanı müzik cümlesi dikkate alınarak ölçülmüştür. Türkünün müzik cümlesi 18 zamanda tamamlanmaktadır. Gideri gereği ise mertebesi 8'liktir. Türkünün gideri, notada dörtlük olarak 50 bpm değer ile belirtilmiştir. Her ne kadar batı müziği terminolojisinde gider (metronom); bpm (beats per minute) olarak dörtlük değer ile ölçülse de, aksayan usûllerin bulunduğu Türk müziğindeki gider kavramını ifâde edebilmek için; gideri, aksayan usûllerin darplarını kapsayan bir değer ile göstermek yerinde olacaktır. Özellikle bu türkü gibi darpları birim zamanı bileşik özellik gösteren türkülerde bir buçuk vuruşlu (noktalı) dörtlük nota ile göstermek sorunun çözümü için yeterli olacaktır.

Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.81. Yüce dağ başında turna teleği türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.82. Yüce dağ başında turna teleği türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Yüce dağ başında turna teleği / (6+5) 11 hece
Yel vurdukça / açılıyor yeleği / (7+4) 11 hece
Benim yârim / yüce dağlar meleği / (7+4) 11 hece
Gördünüz mü / yârim burdan geçti mi / (7+4) 11 hece

Dolanaydım / şu dağların ucunu / (7+4) 11 hece
Seveyidim / güzellerin tacını / (7+4) 11 hece
Çok guverme / mor beliğin ucunu / (7+4) 11 hece
Guverip de / sallanacak gün değil / (7+4) 11 hece

Aşağıdan / acı poyraz acılar / (7+4) 11 hece
Yukarıda / çamlı beller gıcılar / (7+4) 11 hece
Suya giden / mor belikli bacılar / (7+4) 11 hece
İçinizden / benim yârim geçti mi / (7+4) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.14. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün prozodi tespitleri

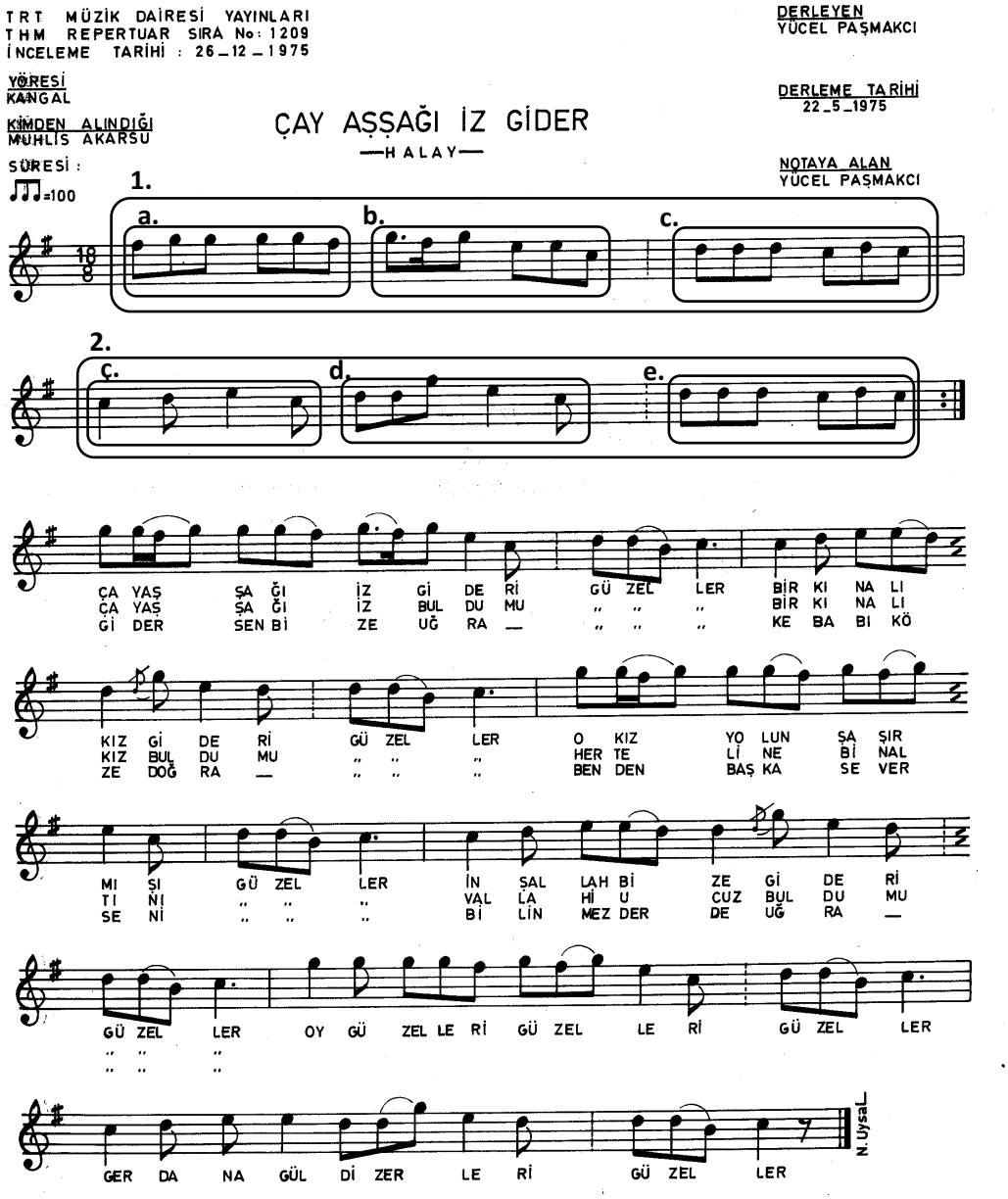
Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Dağ	-dağ	8'lik	2 8'lik	Dağ
·				–
Başında	-ba	2 8'lik	8'lik	Başında
– · –				· · –
Yüce	-yü	2 8'lik	2 8'lik	Yüce
Yüce	-ce	8'lik	2 8'lik	Yüce
– ·				· –
Yel	-yel	8'lik	2 8'lik	Yel
·				–

Vurdukça	-vur	2 8'lik	8'lik	Vurdukça
Vurdukça	-duk	8'lik	2 8'lik	Vurdukça
Vurdukça	-ça	2 8'lik	8'lik	Vurdukça
_ · _				· _ ·
Yârim	-yâ	8'lik	2 8'lik	Yârim
Yârim	-rim	2 8'lik	8'lik	Yârim
· _				_ ·
Dağlar	-dağ	8'lik	2 8'lik	Dağlar
Dağlar	-lar	2 8'lik	8'lik	Dağlar
· _				_ ·
Benim	-be	2 8'lik	8'lik	Benim
Benim	-nim	8'lik	2 8'lik	Benim
_ ·				· _
Gördünüz mü	-gör	8'lik	2 8'lik	Gördünüz mü
Gördünüz mü	-dü	2 8'lik	8'lik	Gördünüz mü
Gördünüz mü	-nüz	8'lik	2 8'lik	Gördünüz mü
Gördünüz mü	-mü	2 8'lik	8'lik	Gördünüz mü
· _ · _				_ · _ ·
Dolanaydım	-do	2 8'lik	8'lik	Dolanaydım
Dolanaydım	-la	8'lik	2 8'lik	Dolanaydım
_ · · _				· _ · _
Seveyidim	-se	2 8'lik	8'lik	Seveyidim
Seveyidim	-ve	8'lik	2 8'lik	Seveyidim
_ · · _				· _ · _
Çok	-çok	8'lik	2 8'lik	Çok
·				_
Güverme	-gü	2 8'lik	8'lik	Güverme
Güverme	-ver	8'lik	2 8'lik	Güverme
Güverme	-me	2 8'lik	8'lik	Güverme
_ · _				· _ ·
Güverip de	-rip	8'lik	2 8'lik	Güverip de
Güverip de	-de	2 8'lik	8'lik	Güverip de
· _ · _				· _ _ ·
Aşağıdan	-a	2 8'lik	8'lik	Aşağıdan
Aşağıdan	-şa	8'lik	2 8'lik	Aşağıdan
Yukarıda	-yu	2 8'lik	8'lik	Yukarıda
Yukarıda	-ka	8'lik	2 8'lik	Yukarıda
_ · ·_				· _ · _
Suya	-su	2 8'lik	8'lik	Suya
Suya	-ya	8'lik	2 8'lik	Suya
_ ·				· _

İçinizden	-niz	8’lik	2 8’lik	İçinizden
İçinizden	-den	2 8’lik	8’lik	İçinizden
· _ · _				·_ _ ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-21’dedir.

5.3.15. Çay aşağı iz gider



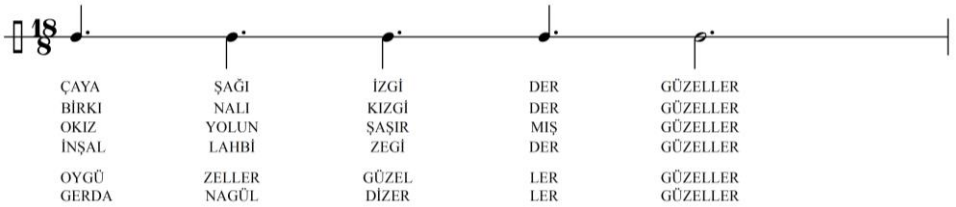
Şekil 5.83. Çay aşağı iz gider güzeller türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

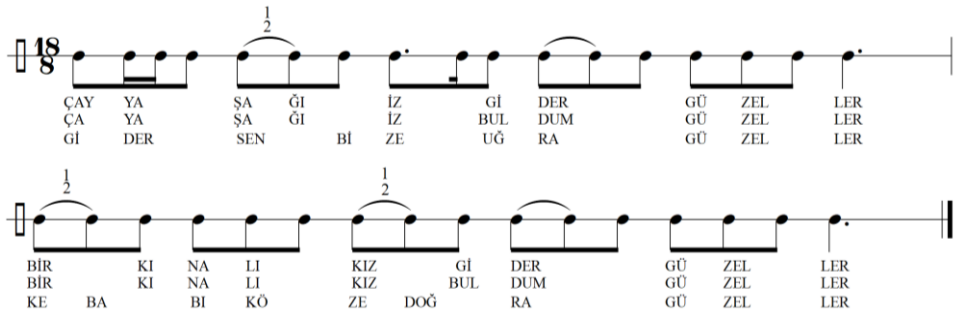
Çay aşağı iz gider isimli, 1209 Repertuvar numaralı, Sivas/Kangal yöresine ait, Muhlis Akarsu'dan alınan türkü; Yücel Paşmakçı tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküde cümle sonlarında tekrarlanan *Güzeller* kelimesi, Sarısözen'in usûl anlayışına göre notaya alındığı için kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.84. Çay aşağı iz gider güzeller türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.85. Çay aşağı iz gider güzeller türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Çay aşağı / iz gider (güzeller) / (4+3) 7 hece
Bir kınalı / kız gider (güzeller) / (4+3) 7 hece
O kız / yolun şaşırmış (güzeller) / (2+5) 7 hece
İnşallah / bize gider (güzeller) / (3+4) 7 hece

Oy güzeller / güzeller (güzeller) / (4+3) 7 hece
Gerdana / gül dizerler (güzeller) / (3+4) 7 hece

Çay aşağı / iz buldum (güzeller) / (4+3) 7 hece
Bir kınalı / kız buldum (güzeller) / (4+3) 7 hece
Her teline / bin altını (güzeller) / (4+3) 7 hece
Vallahi / ucuz buldum (güzeller) / (3+4) 7 hece

Oy güzeller / güzeller (güzeller) / (4+3) 7 hece
Gerdana / gül dizerler (güzeller) / (3+4) 7 hece

Gidersen / bize uğra (güzeller) / (3+4) 7 hece
Kebabı / köze doğra (güzeller) / (3+4) 7 hece
Benden başka / seversen (güzeller) / (4+3) 7 hece
Bilinmez / derde uğra (güzeller) / (3+4) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

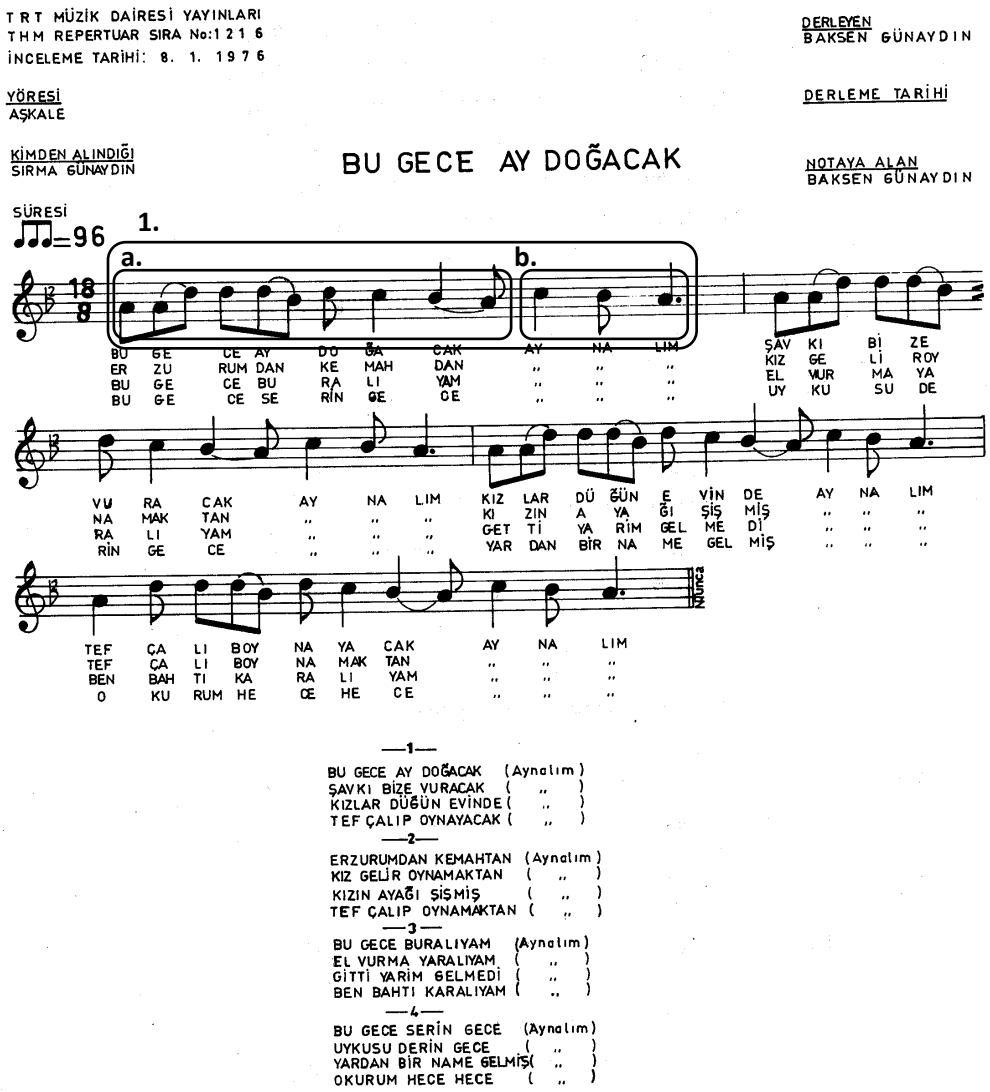
Çizelge 5.15. Çay aşağı iz gider güzeller türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespi edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Bize	-ze	2 8'lik	8'lik	Bize
– –				– ·
Gider	-gi	8'lik	2 8'lik	Gider
· –				– –
Sen	-sen	8'lik	2 8'lik	Sen
·				–
Bize	-bi	2 8'lik	8'lik	Bize
Bize	-ze	2 8'lik	8'lik	Bize
– –				· ·
Uğra	-uğ	8'lik	2 8'lik	Uğra
· –				– –
Kebabı	-ke	2 8'lik	8'lik	Kebabı
Kebabı	-ba	8'lik	2 8'lik	Kebabı

_ · ·				· _ ·
Köze	-ze	2 8’lik	8’lik	Köze
_ _				_ ·
Doğra	-doğ	8’lik	2 8’lik	Doğra
· _				_ _
Başka	-baş	8’lik	2 8’lik	Başka
Başka	-ka	2 8’lik	8’lik	Başka
· _				_ ·
Bilinmez	-bi	2 8’lik	8’lik	Bilinmez
Bilinmez	-lin	8’lik	2 8’lik	Bilinmez
_ · ·				· _ ·
Derde	-de	2 8’lik	8’lik	Derde
_ _				_ ·
Uğra	-uğ	8’lik	2 8’lik	Uğra
· _				_ _

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-22’de verilmiştir.

5.3.16. Bu gece ay doğacak



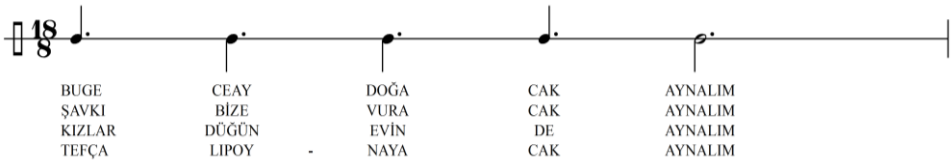
Şekil 5.86. Bu gece ay doğacak türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

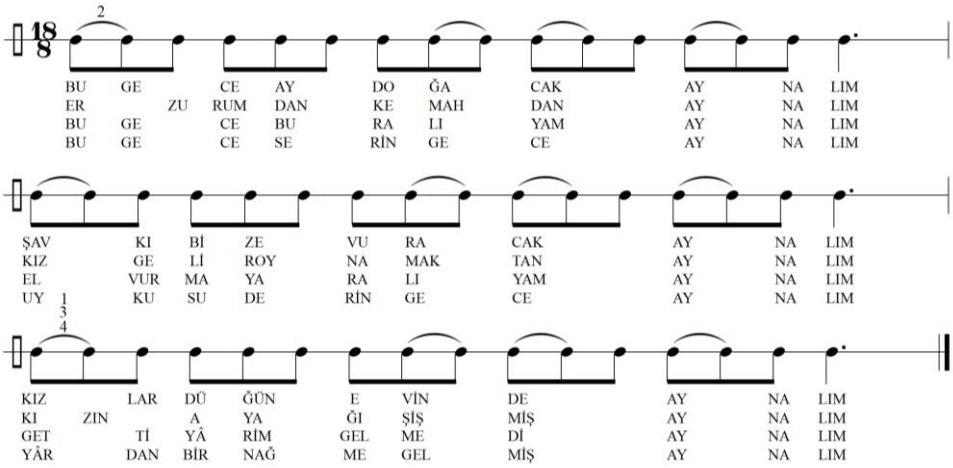
Bu gece ay doğacak isimli, 1216 Repertuvar numaralı, Erzurum/Aşkale yöresine ait, Sırma Günaydın'dan alınan türkü; Baksen Günaydın tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkudeki zamanın söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir bulgu elde edilememiştir. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.87. Bu gece ay doğacak türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.88. Bu gece ay doğacak türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri, durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bu gece / ay doğacak (aynalım) / (3+4) 7 hece
Şavkı / bize vuracak (aynalım) / (2+5) 7 hece

Kızlar / düğün evinde (aynalım) / (2+5) 7 hece
Tef çalıp / oynayacak (aynalım) / (3+4) 7 hece

Erzurum'dan / Kemâh'tan (aynalım) / (4+3) 7 hece
Kız gelir / oynamaktan (aynalım) / (3+4) 7 hece
Kızın / ayağı şişmiş (aynalım) / (2+5) 7 hece
Tef çalıp / oynamaktan (aynalım) / (3+4) 7 hece

Bu gece / buralıyam (aynalım) / (3+4) 7 hece
El vurma / yaralıyam (aynalım) / (3+4) 7 hece
Gitti yârim / gelmedi (aynalım) / (3+4) 7 hece
Ben bahtı / karalıyam (aynalım) / (3+4) 7 hece

Bu gece / serin gece (aynalım) / (3+4) 7 hece
Uykusu / derin gece (aynalım) / (3+4) 7 hece
Yârdan / bir nağme gelmiş (aynalım) / (3+4) 7 hece
Okurum / hece hece (aynalım) / (3+4) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.
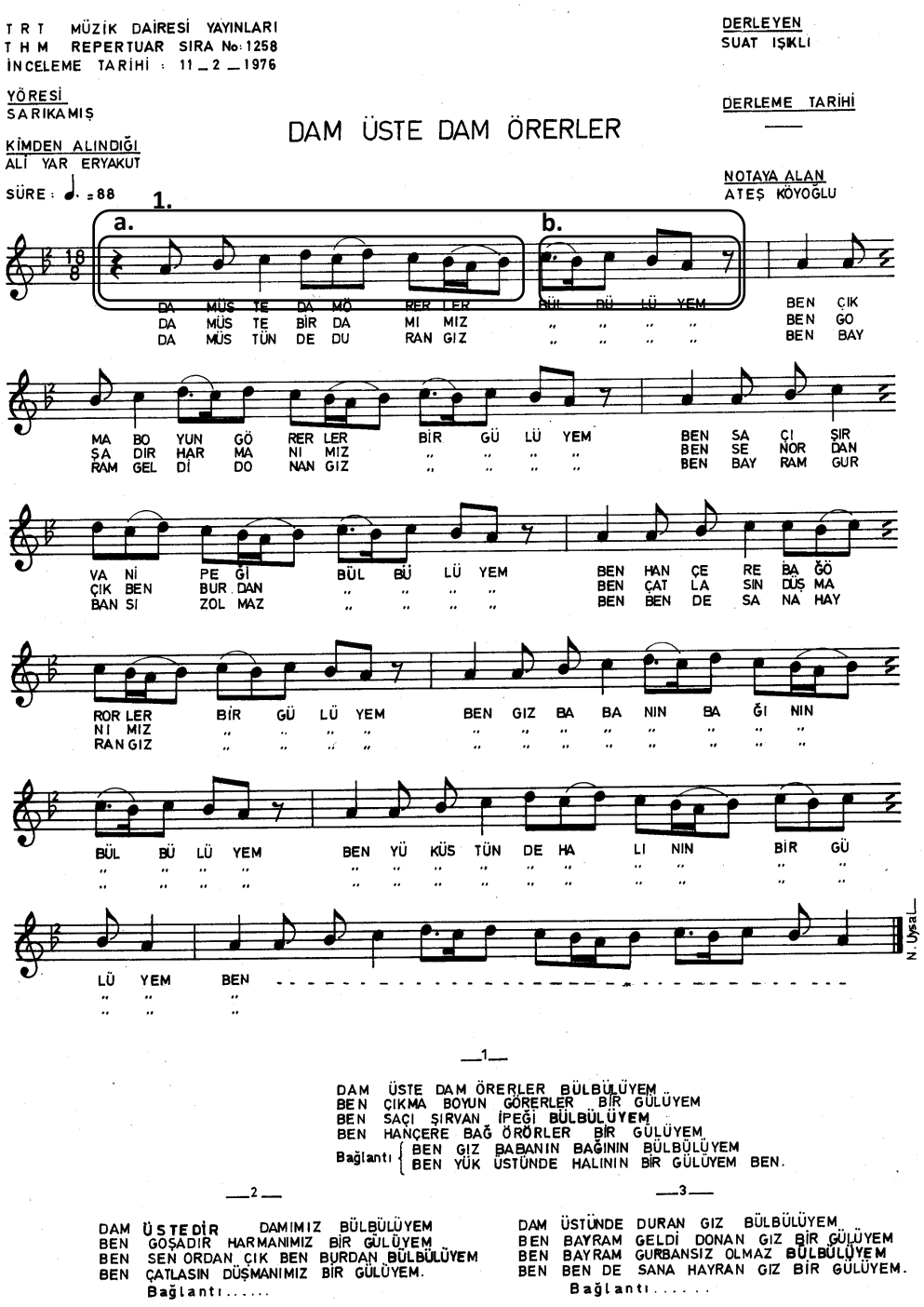
Çizelge 5.16. Bu gece ay doğacak türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Şavkı	-şav	8'lik	2 8'lik	Şavkı
Şavkı	-kı	2 8'lik	8'lik	Şavkı
· –				– ·
Erzurumdan	-er	8'lik	2 8'lik	Erzurumdan
Erzurumdan	-zu	2 8'lik	8'lik	Erzurumdan
· – · –				– · · –
Kız	-kız	8'lik	2 8'lik	Kız
·				–
Gelir	-ge	2 8'lik	8'lik	Gelir
– ·				· ·
Getti	-get	8'lik	2 8'lik	Getti
Getti	-ti	2 8'lik	8'lik	Getti

· –				– ·
Yârim	-yâ	8’lik	2 8’lik	Yârim
Yârim	-rim	2 8’lik	8’lik	Yârim
· –				– ·
Gelmedi	-gel	8’lik	2 8’lik	Gelmedi
Gelmedi	-me	2 8’lik	8’lik	Gelmedi
· – –				– · –
Serin	-rin	8’lik	2 8’lik	Serin
– ·				– –
Gece	-ge	2 8’lik	8’lik	Gece
– –				· –
Uykusu	-uy	8’lik	2 8’lik	Uykusu
Uykusu	-ku	2 8’lik	8’lik	Uykusu
· – ·				– · ·
Derin	-rin	8’lik	2 8’lik	Derin
– ·				– –
Gece	-ge	2 8’lik	8’lik	Gece
– –				· –
Yârdan	-yâr	8’lik	2 8’lik	Yârdan
Yârdan	-dan	2 8’lik	8’lik	Yârdan
· –				– ·
Okurum	-o	2 8’lik	8’lik	Okurum
Okurum	-ku	8’lik	2 8’lik	Okurum
– · ·				· – ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-23’te verilmiştir.

5.3.17. Dam üste dam örerler



Şekil 5.89. Dam üste dam örerler türküsünün TRT repertuvarındaki notası

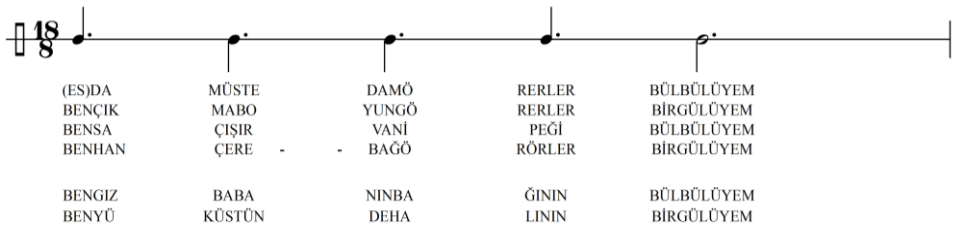
Künye

Dam üste dam örerler isimli, 1258 Repertuvar numaralı, Kars/Sarıkamış yöresine ait, Aliyar Eryakut'tan alınan türkü; Suat Işıklı tarafından derlenmiş ve Ateş Köyoğlu

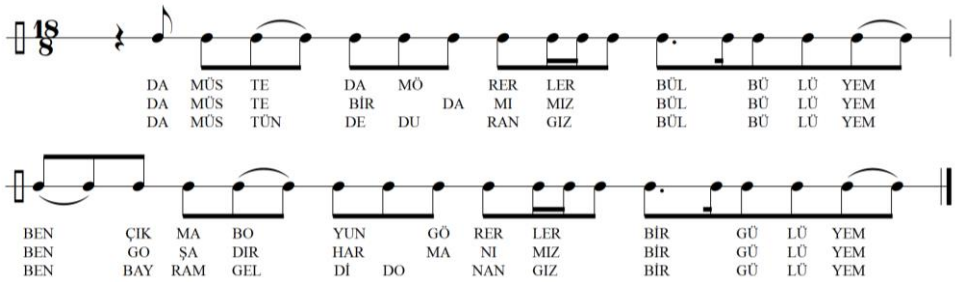
tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında mısra sonlarında tekrarlayan veya birbirinebenzeyen kelimeler kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Müzik cümlelerinin kuvvet dereceleri incelendiğinde usûlün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvele Şekil 5.71'te verilmiştir.



Şekil 5.90. Dam üste dam örerler türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.91. Dam üste dam örerler türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Türkünün sözleri, hece durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden oluşmaktadır.

Dam üste / dam örerler (bülbülüyem) / (3+4) 7 hece
(Ben) çıkma / boyun görerler (bir gülüyem) / (2+5) 7 hece
(Ben) saçı / şırvan ipeği (bülbülüyem) / (2+5) 7 hece
(Ben) hançere / bağ örerler (bir gülüyem) / (3+4) 7 hece

(Ben) gız babanın / bağının (bülbülüyem) / (4+3) 7 hece
(Ben) yük üstünde / halının (bir gülüyem) / (4+3) 7 hece

Dam üstedir / damımız (bülbülüyem) / (4+3) 7 hece
(Ben) goşadır / harmanımız (bir gülüyem) / (3+4) 7 hece
(Ben) sen ordan çık / ben burdan (bülbülüyem) / (4+3) 7 hece
(Ben) çatlasın / düşmanımız (bir gülüyem) / (3+4) 7 hece

Dam üstünde / duran gız (bülbülüyem) / (4+3) 7 hece
(Ben) bayram geldi / donan gız (bir gülüyem) / (4+3) 7 hece
(Ben) bayram / gurbansız olmaz (bülbülüyem) / (2+5) 7 hece
(Ben) ben de / sana hayran gız (bir gülüyem) / (2+5) 7 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

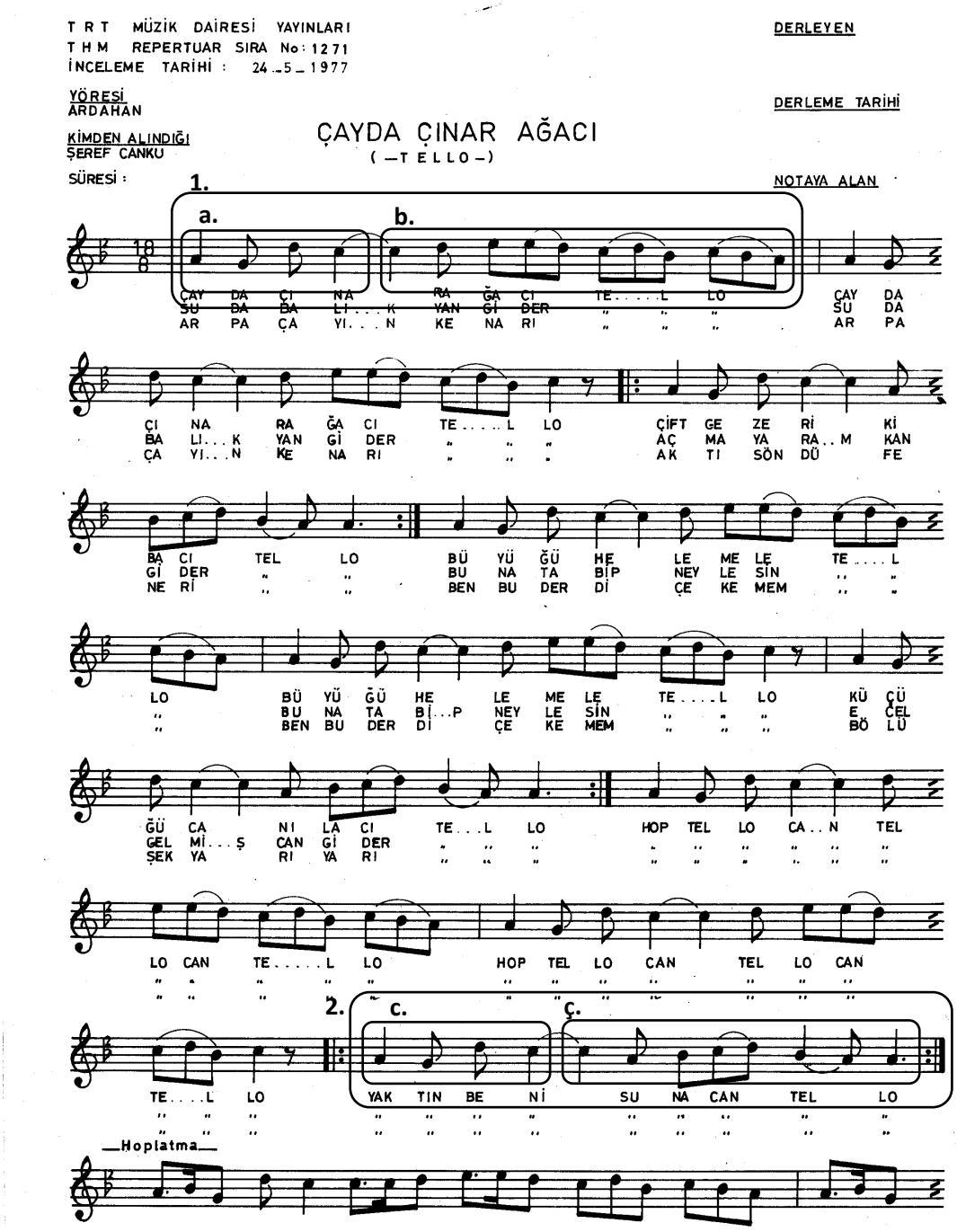
Çizelge 5.17. Dam üste dam örerler türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerlik**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Geldi	-di	2 8'lik	8'lik	Geldi
– –				– ·
Donan	-do	8'lik	2 8'lik	Donan
· ·				– ·
Gurbansız	-ban	8'lik	2 8'lik	Gurbansız

Gurbansız	-sız	2 8’lik	8’lik	Gurbansız
– · –				– – ·
Hayran	-ran	8’lik	2 8’lik	Hayran
– ·				· –
Gız	-gız	2 8’lik	8’lik	Gız
–				·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-24’te verilmiştir.

5.3.18. Çayda çınar ağacı (tello)



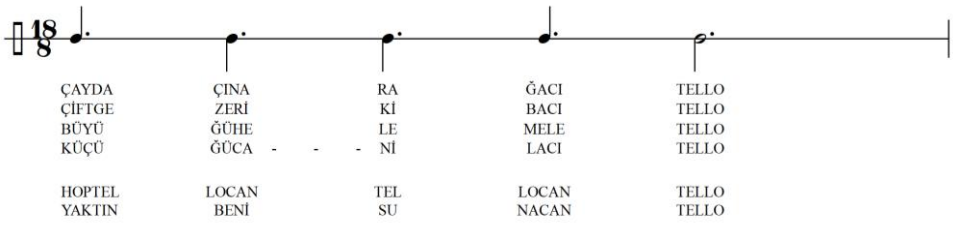
Şekil 5.92. Çayda çınar ağacı tello türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

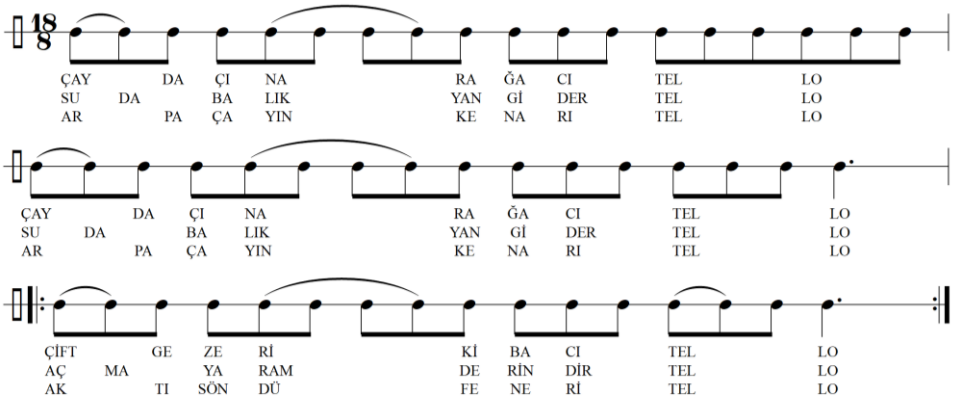
Çayda çınar ağacı isimli, 1271 Repertuvar numaralı, Ardahan yöresine ait, Şeref Canku'dan alınan türkünün derleyeni ve notaya alanı bilgisi verilmemiştir. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.93. Çayda çınar ağacı tello türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.94. Çayda çınar ağacı tello türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Türkünün sözleri, hece durakları farklı olmakla birlikte, 7'li hece ölçüsünden oluşmaktadır.

Çayda / çınar ağacı (tello) / (2+5) 7 hece
Çift gezer / iki bacı (tello) / (3+4) 7 hece
Büyüğü / hele mele (tello) / (3+4) 7 hece
Küçüğü / can ilacı (tello) / (3+4) 7 hece

Hop tello can / tello can (tello) / (4+3) 7 hece
Yaktın beni / suna can (tello) / (3+4) 7 hece

Suda balık / yan gider (tello) / (4+3) 7 hece
Açma yaram / kan gider (tello) / (4+3) 7 hece
Buna / tabip neylesin (tello) / (2+5) 7 hece
Ecel gelmiş / can gider (tello) / (4+3) 7 hece

Arpa çayın / kenarı (tello) / (4+3) 7 hece
Aktı / söndü feneri (tello) / (2+5) 7 hece
Ben bu derdi / çekemem (tello) / (4+3) 7 hece
Bölüşek / yarı yarı (tello) / (3+4) 7 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.
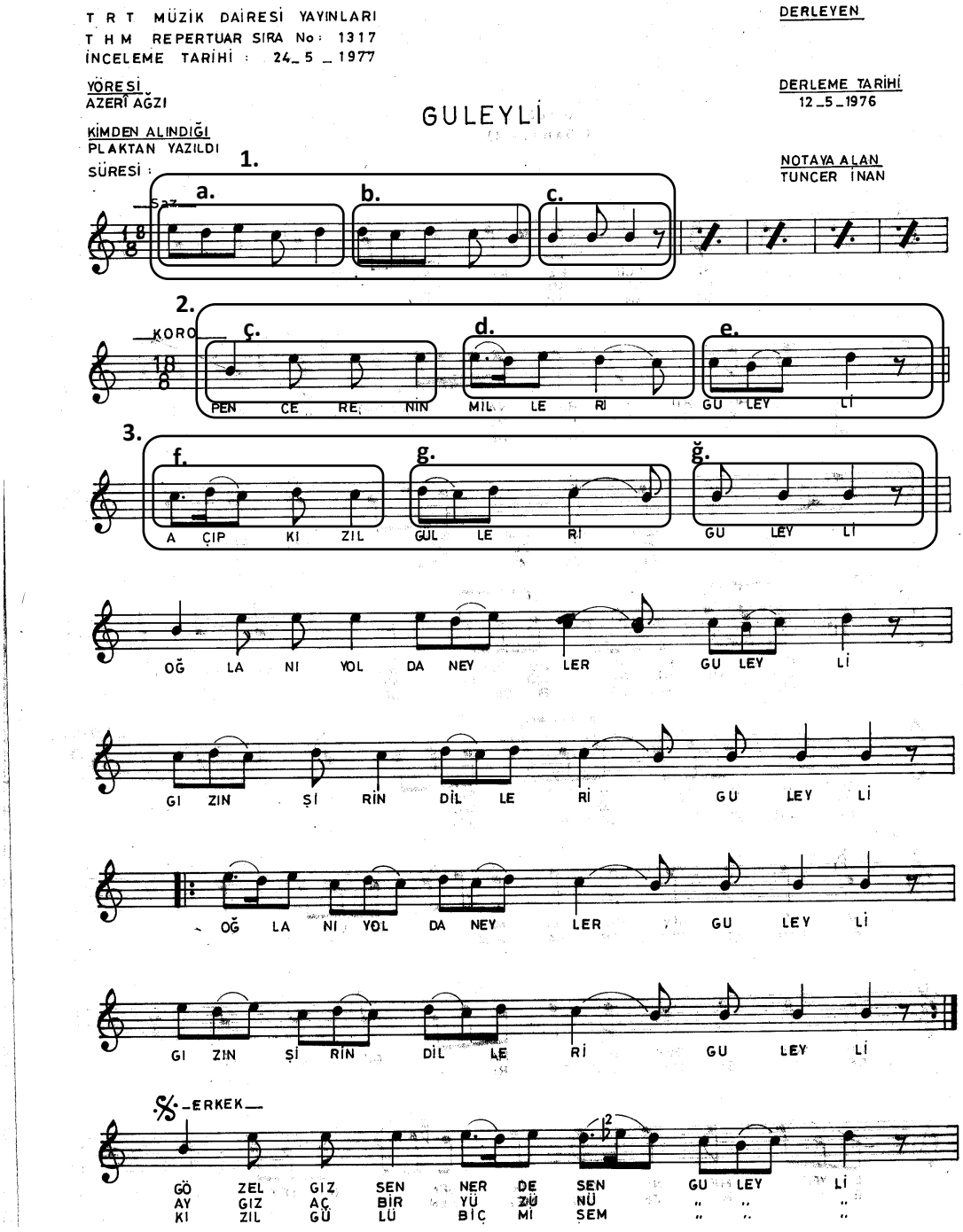
Çizelge 5.18. Çayda çınar ağacı türküsün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Suda	-su	2 8'lik	8'lik	Suda
Suda	-da	8'lik	2 8'lik	Suda
– ·				· –
Ecel	-e	2 8'lik	8'lik	Ecel
Ecel	-cel	8'lik	2 8'lik	Ecel

_ ·				· _
Gelmiş	-gel	8'lik	2 8'lik	Gelmiş
Gelmiş	-miş	2 8'lik	8'lik	Gelmiş
· _				_ ·
Derdi	-der	8'lik	2 8'lik	Derdi
Derdi	-di	2 8'lik	8'lik	Derdi
· _				_ ·
Bölüşek	-bö	2 8'lik	8'lik	Bölüşek
Bölüşek	-lü	8'lik	2 8'lik	Bölüşek
Bölüşek	-şek	8'lik	2 8'lik	Bölüşek
_ · ·				· _ _
Yarı	-ya	2 8'lik	8'lik	Yarı
_ ·				· ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-25'te verilmiştir.

5.3.19. Pencerenin milleri (Guleyli)



Şekil 5.95. Pencerenin milleri türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

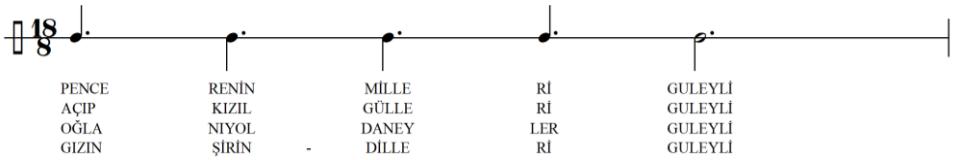
Pencerenin milleri (guleyli) isimli, 1317 Repertuvar numaralı, türü çerçevesinde Kars/Azerbaycan yöresine ait olduğu görülen, plaktan dikte edilen türkü; Tuncer İnan

tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g ve ğ örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi; f, g ve ğ motifleri 3. cümleyi oluşturmuştur.

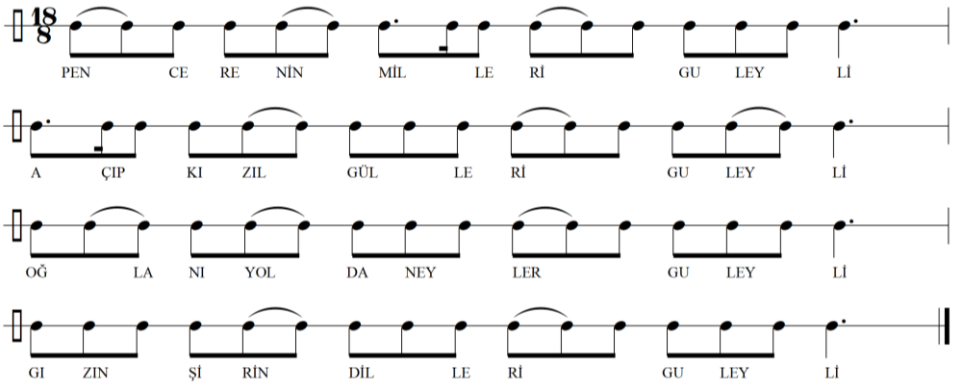
Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.

.



Şekil 5.96. Pencerenin milleri türküsüne ait sözlerin darplarla göre dağılımı



Şekil 5.97. Pencerenin milleri türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Pencerenin / milleri (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Açıp / kızıl gülleri (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Oğlanı / yoldan eyler (guleyli)	/ (3+4) 7 hece
Kızın / şirin dilleri (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Gözel kız / sen nerdesen (guleyli)	/ (3+4) 7 hece
Gel mene / sor ez melâl (guleyli)	/ (3+4) 7 hece
Çalıp oku / dur oyna (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Oyna / olsun halim saz (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Galenfilim / budama (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Buyur / gidek odama (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Eğer / meni sevirsen (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Elçi gönder / anama (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Eğer / beni sevirsen (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Elçi gönder / anama (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Ay gız / aç bir yüzünü (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Görüm / o kaş gözünü (guleyli)	/ (2+5) 7 hece
Gel mene / naz eyleme (guleyli)	/ (3+4) 7 hece
Yere salma / özümü (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Gel mene / naz eyleme (guleyli)	/ (3+4) 7 hece
Yere salma / özümü (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Erahçının / derdarım (guleyli)	/ (4+3) 7 hece
Gel başımın / serdarı (guleyli)	/ (4+3) 7 hece

Evimize / gelmezsen (guleyli) / (3+4) 7 hece
Gomşumuza / gel gayrı (guleyli) / (4+3) 7 hece

Evimize / gelmezsen (guleyli) / (4+3) 7 hece
Gomşumuza / gel gayrı (guleyli) / (4+3) 7 hece

Kızıl gülü / biçmişem (guleyli) / (4+3) 7 hece
Üstüne / and içmişem (guleyli) / (3+4) 7 hece
Gözel gızlar / içinde (guleyli) / (4+3) 7 hece
Men gözeli / seçmişem (guleyli) / (4+3) 7 hece

Güzel gızlar / içinde (guleyli) / (4+3) 7 hece
Men gözeli / seçmişem (guleyli) / (4+3) 7 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.
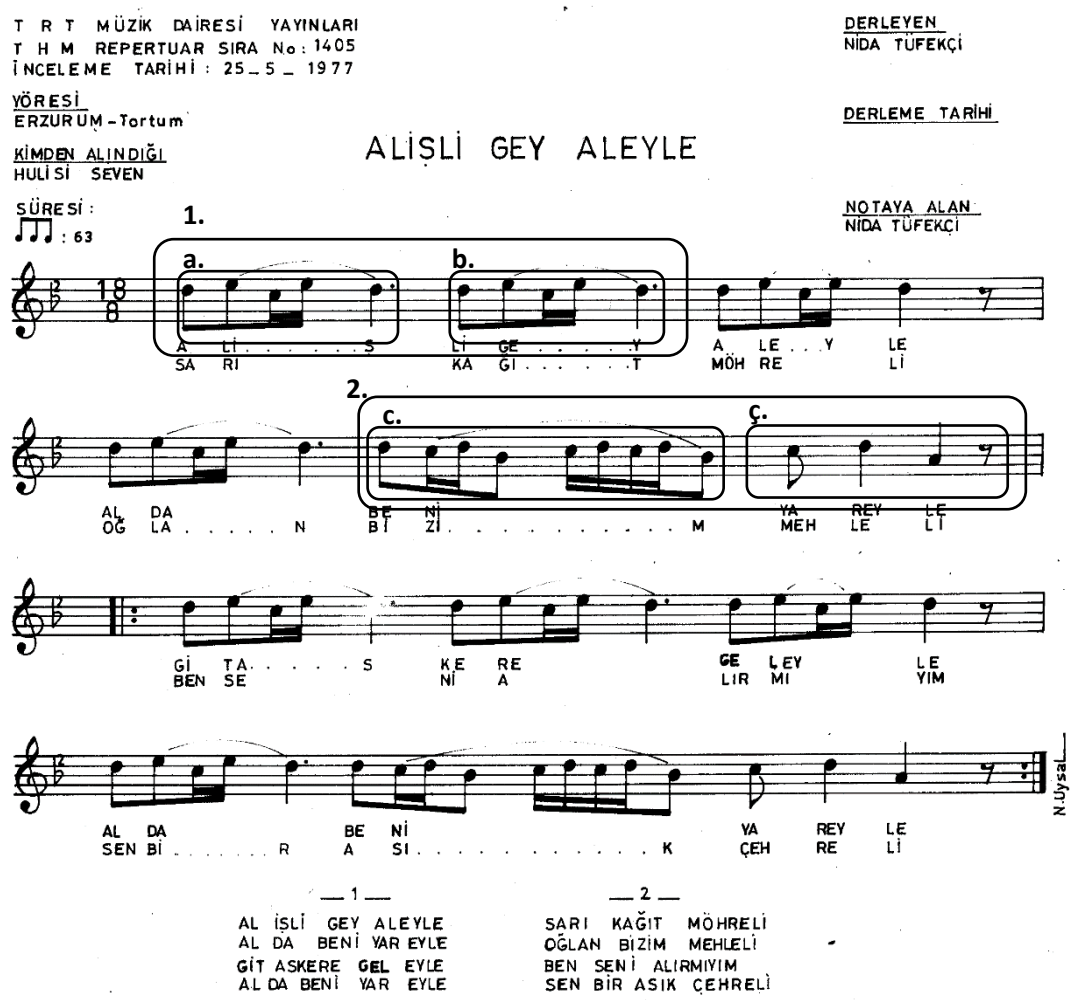
Çizelge 5.19. Pencerenin milleri türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterimi	**Hece**	**Toplam değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerlik**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Gözel	-gö	2 8'lik	8'lik	Gözel
Gözel	-zel	8'lik	2 8'lik	Gözel
– ·				
Çalıp	-ça	2 8'lik	8'lik	Çalıp
Çalıp	-lıp	8'lik	2 8'lik	Çalıp
– ·				· –
Olsun	-ol	8'lik	2 8'lik	Olsun
Olsun	-sun	2 8'lik	8'lik	Olsun
· –				– ·
Aç	-aç	8'lik	2 8'lik	Aç
·				–
Bir	-bir	2 8'lik	8'lik	Bir
–				·
Görüm	-gö	2 8'lik	8'lik	Görüm
Görüm	-rüm	8'lik	2 8'lik	Görüm
– ·				· –

Gözünü	-gö	2 8’lik	8’lik	Gözünü
Gözünü	-zü	8’lik	2 8’lik	Gözünü
_ · _				· _ _
Yere	-ye	2 8’lik	8’lik	Yere
Yere	-re	8’lik	2 8’lik	Yere
_ ·				· _
Salma	-sal	8’lik	2 8’lik	Salma
Salma	-ma	2 8’lik	8’lik	Salma
· _				_ ·
Gel	-gel	8’lik	2 8’lik	Gel
·				_
Başımın	-ba	2 8’lik	8’lik	Başımın
_ · _				· · _
Kızıl	-kı	2 8’lik	8’lik	Kızıl
Kızıl	-zıl	8’lik	2 8’lik	Kızıl
_ ·				· _
Üstünde	-üs	2 8’lik	8’lik	Üstünde
Üstünde	-tün	8’lik	2 8’lik	Üstünde
_ · ·				
Gözel	-gö	2 8’lik	8’lik	Gözel
Gözel	-zel	8’lik	2 8’lik	Gözel
_ ·				· _
Gızlar	-gız	8’lik	2 8’lik	Gızlar
Gızlar	-lar	2 8’lik	8’lik	Gızlar
· _				_ ·
Sevmişem	-sev	8’lik	2 8’lik	Sevmişem
Sevmişem	-mi	2 8’lik	8’lik	Sevmişem
· _ _				_ · _

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-26’da verilmiştir.

5.3.20. Al işli gey al eyle



Şekil 5.98. Al işli gey al eyle türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

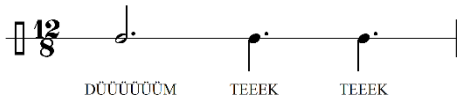
Al işli gey al eyle isimli, 1405 Repertuvar numaralı, Erzurum/Tortum yöresine ait, Hulisi Seven'den alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

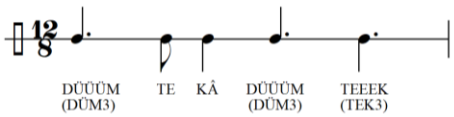
Önceki türkülerde de olduğu gibi, bir mısranın, yani bir söz cümlesinin bir müzik cümlesi olarak kabul edildiği görülmektedir. 1. ve 2. örneklerdeki cümlelerde yer alan

motiflerin türküde birçok kez tekrar etmesi, müzik cümlesinin tespitini güçleştirmiştir. Türkünün usûlü, daha önce önerdiğimiz 18 zamanlı *Birleşik Yürük Semâî* usûlüne uymamaktadır. *a* motifinin ilk tartımı birleşik yürük semâinin ilk darbına denk gelmekte, ancak b motifindeki ilk tartımın zayıf zaman olması gerekirken, türküde tekrar kuvvetlenmiştir. Giderin de ağır olmasından dolayı, türkünün farklı bir usûlle ifâdesi gerekmektedir.

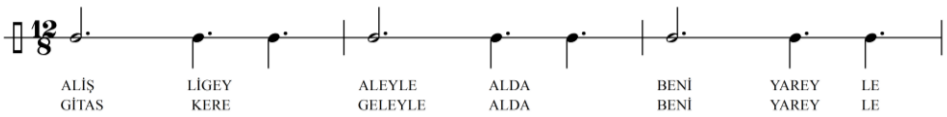
İlk cümle olan 1. örnekteki müzik cümlesi 18 zamanın ilk 12 zamanını oluşturmuş, bir ölçüyü 12 zamanda tamamlamıştır. Türkü 12 zamanlı usûle ifâde edildiğinde, Türk müziğinde 12 zamanlı usûllerden olan *Bileşik Sofyân* usûlünde olduğu tespit edilir. Kalan diğer 12 zaman ise türkünün 2. müzik cümlesini oluşturmaktadır. Böylelikle türkü, *Bileşik Sofyân* usûlü (bkz. Şekil 5.99.) ile en iyi şekilde ifâde edilebilmektedir. Türkünün usûlü aşağıda verilmiştir.



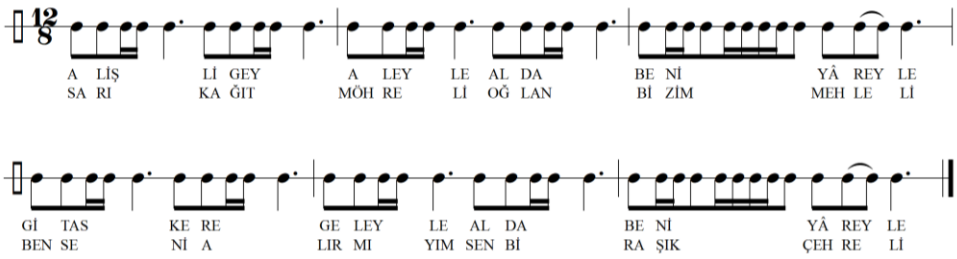
Şekil 5.99. Bileşik Sofyân usûlü



Şekil 5.100. Bileşik Sofyan usûlü velvelesi



Şekil 5.101. Al işli gey al eyle türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.102. Al işli gey al eyle türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.
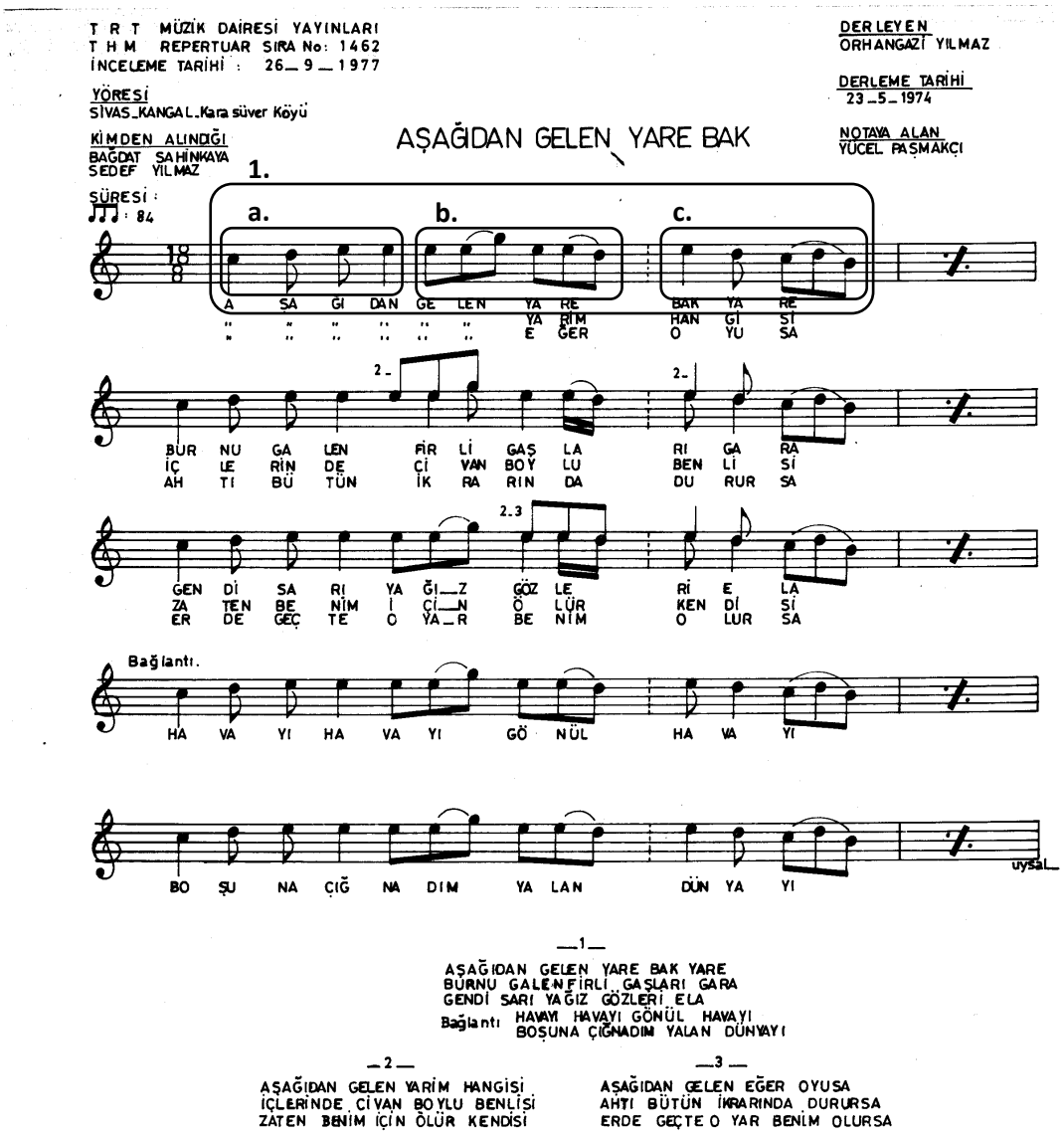
Al işli gey / aleyle	/ (4+3) 7 hece
Al da beni / yâr eyle	/ (4+3) 7 hece
Git askere / gel eyle	/ (3+4) 7 hece
Al da beni / yâr eyle	/ (4+3) 7 hece

Sarı kağıt / möhreli	/ (4+3) 7 hece
Oğlan / bizim mehleli	/ (2+5) 7 hece
Ben seni / alır mıyım	/ (3+4) 7 hece
Sen bir / âşık çehreli	/ (2+5) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-27'de verilmiştir.

5.3.21. Aşağıdan gelen yâre bak



Şekil 5.103. Aşağıdan gelen yare bak yâre türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

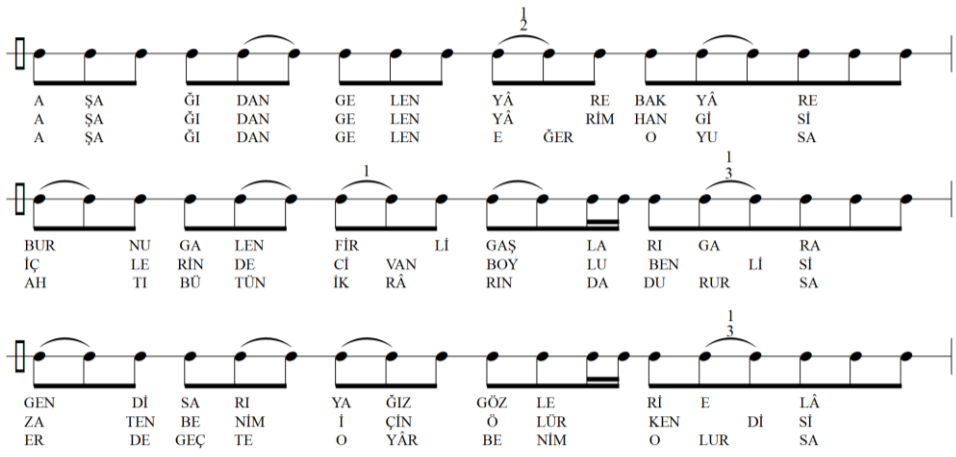
Aşağıdan gelen yâre bak yâre isimli, 1462 Repertuvar numaralı, Sivas/Kangal-Karasüver Köyü'ne ait, Bağdat Şahinkaya ve Sedef Yılmaz'dan alınan türkü; Orhangazi Yılmaz tarafından derlenmiş ve Yücel Paşmakçı tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Kesik ölçü çizgisinin tekrarlanan kelimelerin (Bak yâre, havayı, dünyayı) haricinde, 2. ve 3. dizeğin sonlarındaki *-rı gara* ve *-ri ela* kısımlarında kullanılan kesik ölçü çizgisi kelimeleri hecelerinden bölmüştür. Dolayısıyla türkudeki kesik ölçü çizgisinin kelimeden ziyade müzik cümlesindeki 6 zamanın üçerli hali olduğunun belirtilmesi amacıyla kullanıldığı kullanılmıştır. Türkudeki müzik cümlesi 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereğince 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.104. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.105. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Aşağıdan / gelen yâre bak yâre / (4+7) 11 hece
Burnu galenfirli / gaşları gara / (6+5) 11 hece
Gendi sarı yağız / gözleri elâ / (4+7) 11 hece

Havayı havayı / gönül havayı / (6+5) 11 hece
Boşuna çığnadım / yalan dünyayı / (6+5) 11 hece

Aşağıdan gelen / yârim hangisi / (6+5) 11 hece
İçlerinde / civan boylu benlisi / (4+7) 11 hece
Zaten benim için / ölür kendisi / (6+5) 11 hece

Aşağıdan gelen / eğer oyusa / (6+5) 11 hece
Ahtı bütün / ikrârında durursa / (4+7) 11 hece
Er de geç de o yâr / benim olursa / (6+5) 11 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

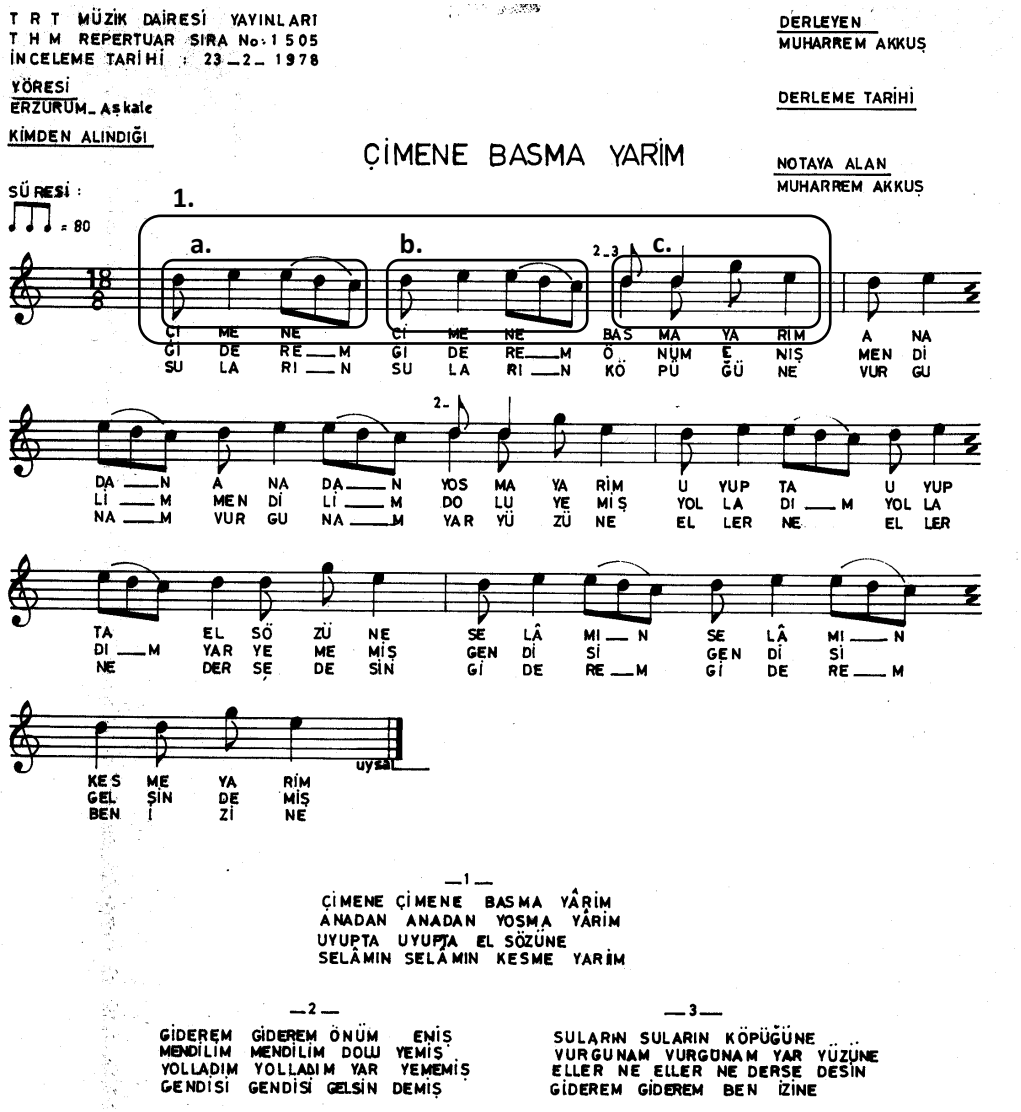
Çizelge 5.20. Aşağıdan gelen yare bak türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Aşağıdan	-a	2 8'lik	8'lik	Aşağıdan
Aşağıdan	-şa	8'lik	2 8'lik	Aşağıdan
_ · · _				· _ · _
Havayı	-ha	2 8'lik	8'lik	Havayı
Havayı	-va	8'lik	2 8'lik	Havayı
_ · ·				· _ ·
Boşuna	-bo	2 8'lik	8'lik	Boşuna
Boşuna	-şu	8'lik	2 8'lik	Boşuna
_ · ·				· _ ·
Oyusa	-o	2 8'lik	8'lik	Oyusa
Oyusa	-yu	8'lik	2 8'lik	Oyusa
_ · _				· _ _
İkrârında	-ik	2 8'lik	8'lik	İkrârında
İkrârında	-râ	8'lik	2 8'lik	İkrârında
_ · _ ·				· _ _ ·

Geç	-geç	8’lik	2 8’lik	Geç
.				–
De	-de	2 8’lik	8’lik	De
–				.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-28’de verilmiştir.

5.3.22. Çimene basma yârim



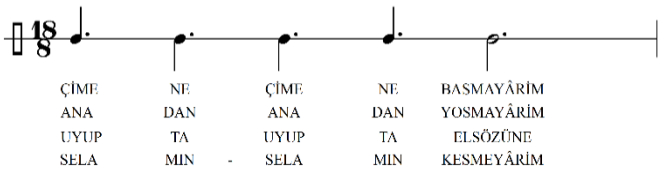
Şekil 5.106. Çimene basma yarim türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

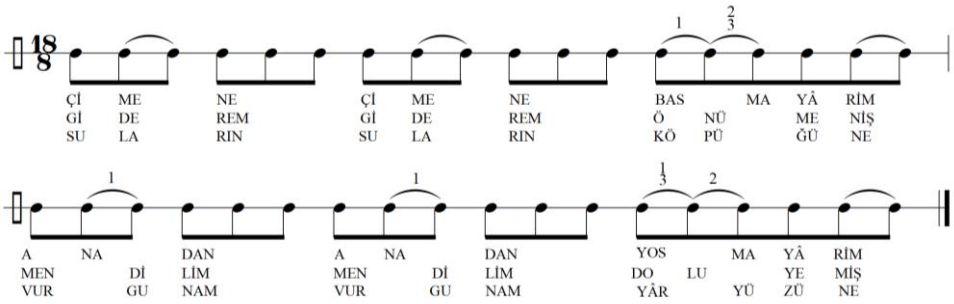
Çimene basma yârim isimli, 1505 Repertuvar numaralı, Erzurum/Aşkale yöresine ait, kaynak kişisi belirtilmeyen türkü; Muharrem Akkuş tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamıştır. Tekrarlanan kelimelerin olmaması ve kesik ölçü çizgisinin kullanılmaması, türküdeki zamanın müzik cümlesine göre belirlendiği sonucunu desteklemektedir. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Müzik cümlelerinin kuvvet dereceleri incelendiğinde usûlün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvele Şekil 5.71'te verilmiştir.



Şekil 5.107. Çimene basma yarim türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.108. Çimene basma yarim türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Çimene (çimene) / basma yârim	/ (3+4) 7 hece
Anadan (anadan) / yosma yârim	/ (3+4) 7 hece
Uyup da (uyup da) / el sözüne	/ (3+4) 7 hece
Selâmın (selâmın) / kesme yârim	/ (3+4) 7 hece

Giderem (giderem) / önüm eniş / (3+4) 7 hece
Mendilim (mendilim) / dolu yemiş / (3+4) 7 hece
Yolladım (yolladım) / yâr yememiş / (3+4) 7 hece
Gendisi (gendisi) / gelsin demiş / (3+4) 7 hece

Suların (suların) / köpüğüne / (3+4) 7 hece
Vurgunam (vurgunam) / yâr yüzüne / (3+4) 7 hece
Eller ne (eller ne) / derse desin / (3+4) 7 hece
Giderem (giderem) / ben izine / (3+4) 7 hece

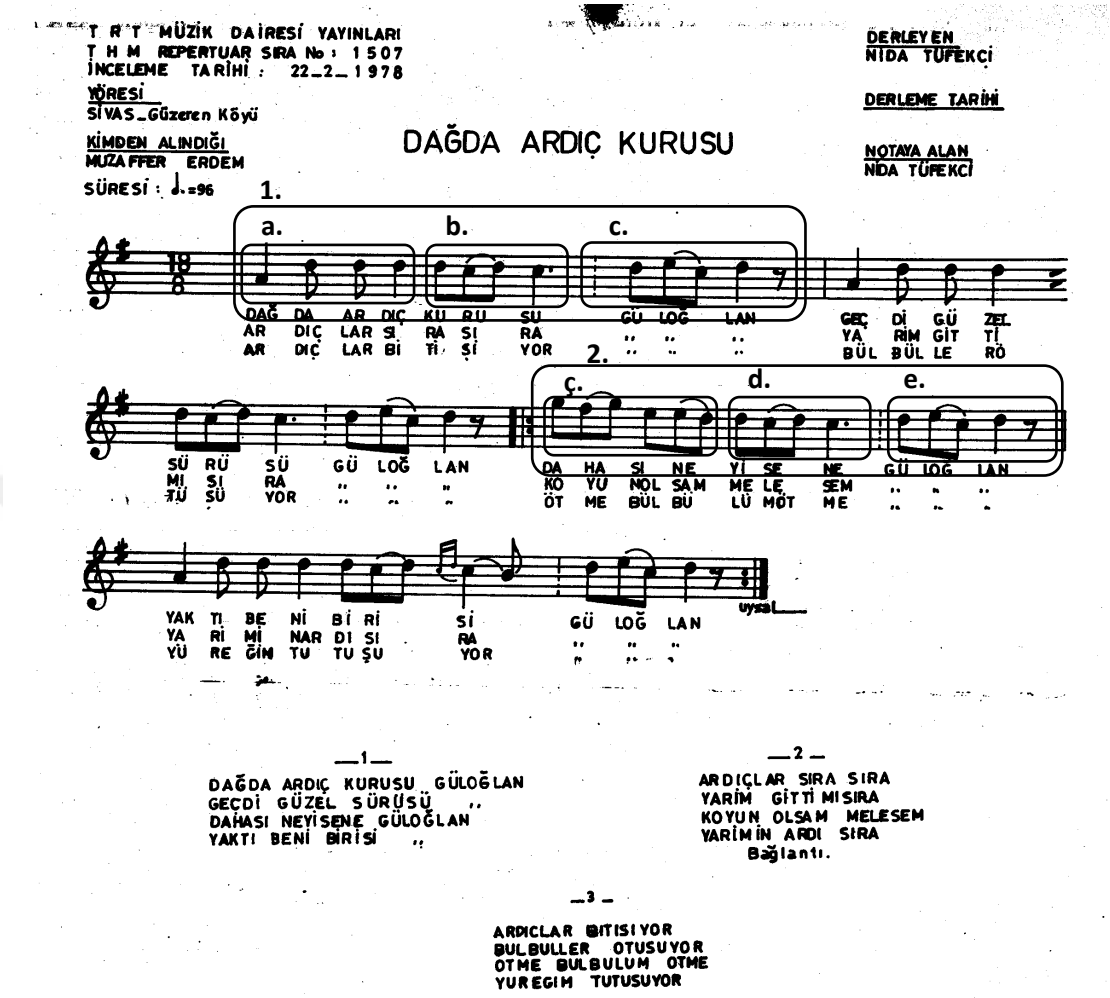
Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

Çizelge 5.21. Çimene basma yarim türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Mendilim	-men	8'lik	2 8'lik	Mendilim
Mendilim	-di	2 8'lik	8'lik	Mendilim
· – –				– · –
Yolladım	-yol	8'lik	2 8'lik	Yolladım
Yolladım	-la	2 8'lik	8'lik	Yolladım
· – –				– · –
Gendisi	-gen	8'lik	2 8'lik	Gendisi
Gendisi	-di	2 8'lik	8'lik	Gendisi
· – –				– · –
Eller	-el	8'lik	2 8'lik	Eller
Eller	-ler	2 8'lik	8'lik	Eller
· –				– ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-29'da verilmiştir.

5.3.23. Dağda ardıç kurusu



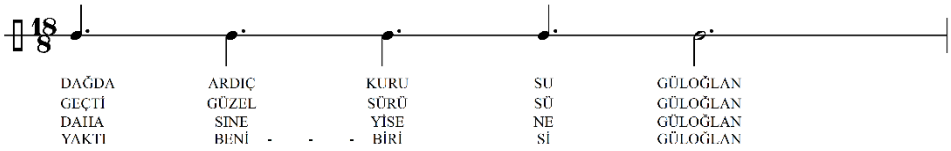
Şekil 5.109. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

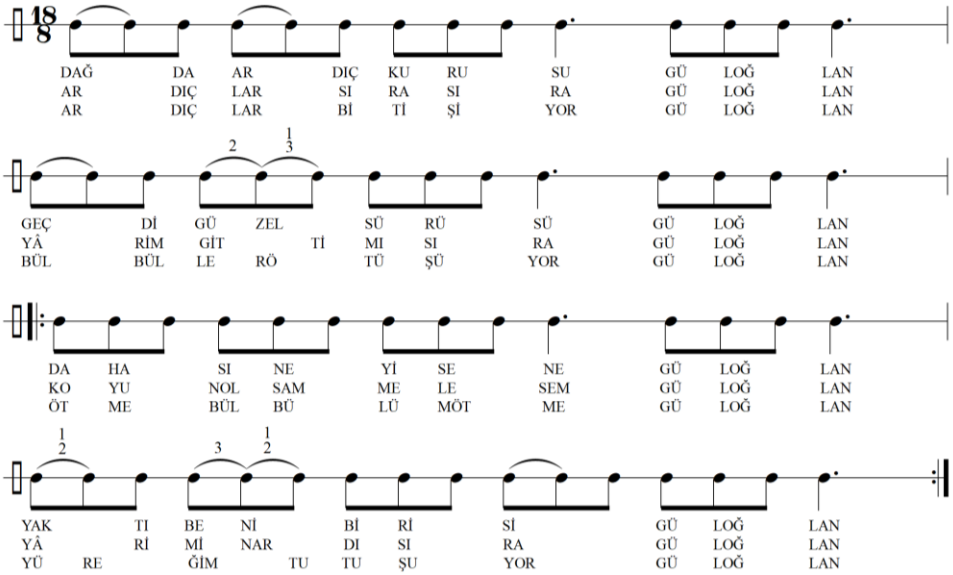
Dağda ardıç kurusu isimli, 1507 Repertuvar numaralı, Sivas/Güzeren Köyü'ne ait, Muzaffer Erdem'den alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküde cümle sonlarında tekrarlanan *Güloğlan* kelimesi, Sarısözen'in usûl anlayışına göre notaya alındığı için kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Türkünün müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereği 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.110. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.111. Dağda ardıç kurusu güloğlan türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Dağda / ardıç kurusu (güloğlan) / (3+4) 7 hece

Geçti / güzel sürüsü (güloğlan) / (2+5) 7 hece
Dahası / neyise ne (güloğlan) / (3+4) 7 hece
Yaktı beni / birisi (güloğlan) / (4+3) 7 hece

Ardıçlar / sıra sıra (güloğlan) / (3+4) 7 hece
Yârim gitti / Mısır'a (güloğlan) / (4+3) 7 hece
Koyun olsam / melesem (güloğlan) / (4+3) 7 hece
Yârimin / ardı sıra (güloğlan) / (3+4) 7 hece

Ardıçlar / bitişiyor (güloğlan) / (3+4) 7 hece
Bülbüller / ötüşüyor (güloğlan) / (3+4) 7 hece
Ötme bülbülüm / ötme (güloğlan) / (5+2) 7 hece
Yüreğim / tutuşuyor (güloğlan) / (3+4) 7 hece
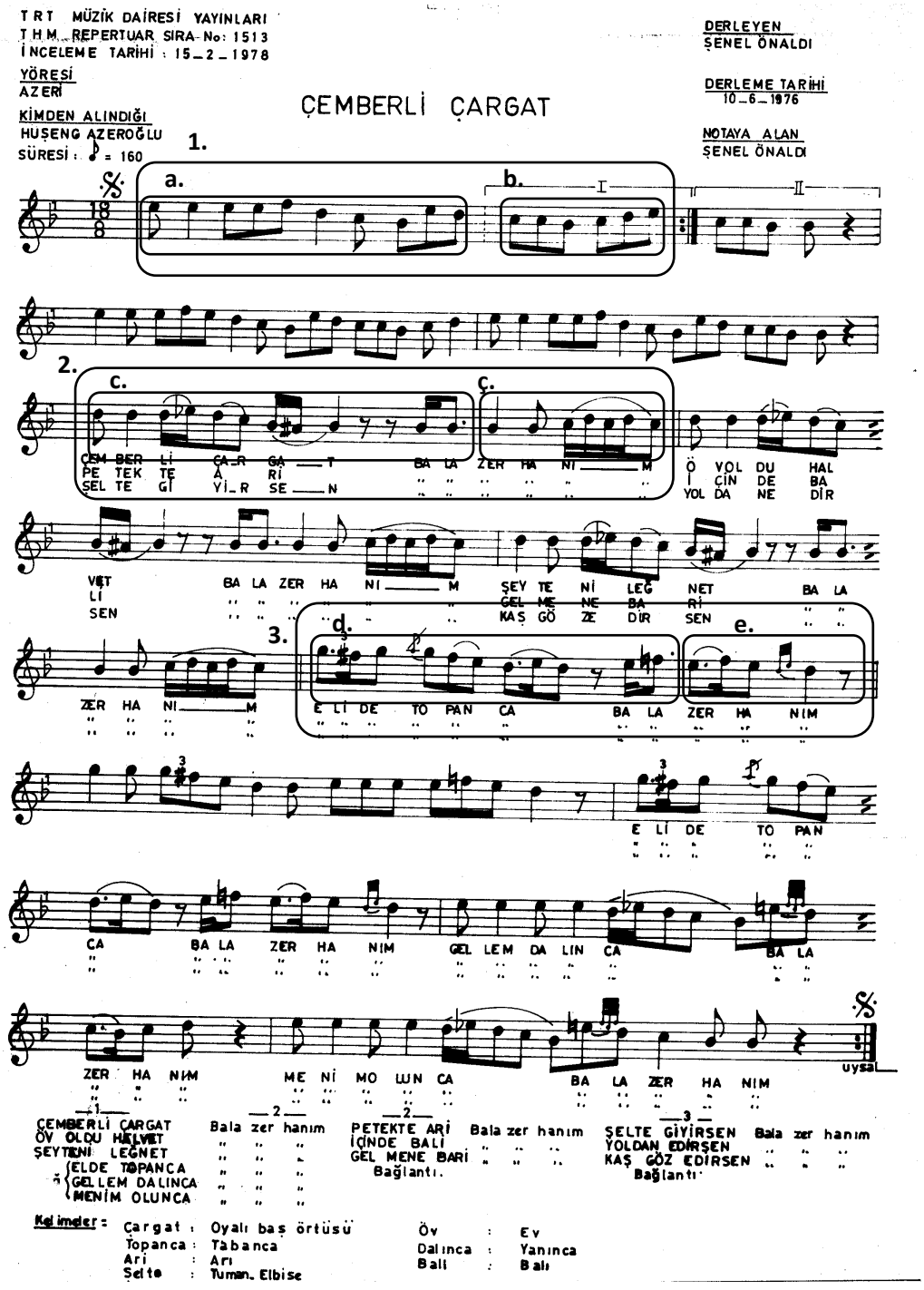
Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

Çizelge 5.22. Dağda Ardıç kusuru güloğlan türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Ardıçlar	-lar	8'lik	2 8'lik	Ardıçlar
_ · ·				_ · _
Sıra	-sı	2 8'lik	8'lik	Sıra
_ ·				· ·
Olsam	-ol	8'lik	2 8'lik	Olsam
Olsam	-sam	2 8'lik	8'lik	Olsam
· _				_ ·
Yüreğim	-yü	2 8'lik	8'lik	Yüreğim
Yüreğim	-re	8'lik	2 8'lik	Yüreğim
Yüreğim	-ğim	8'lik	2 8'lik	Yüreğim
_ · ·				· _ _
Tutuşuyor	-tu	2 8'lik	8'lik	Tutuşuyor
_ · _ _				· · _ _

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-30'da verilmiştir.

5.3.24. Çemberli çargat bala zer hanım



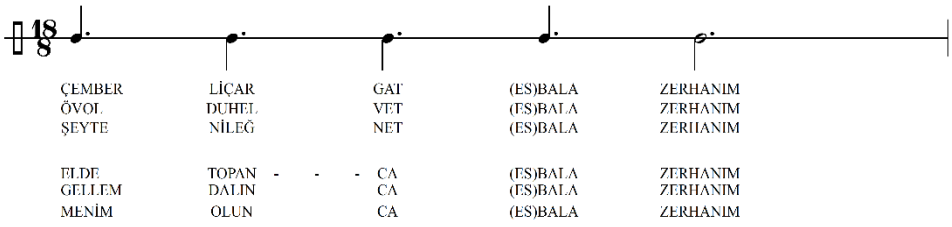
Şekil 5.112. Çemberli çargat türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

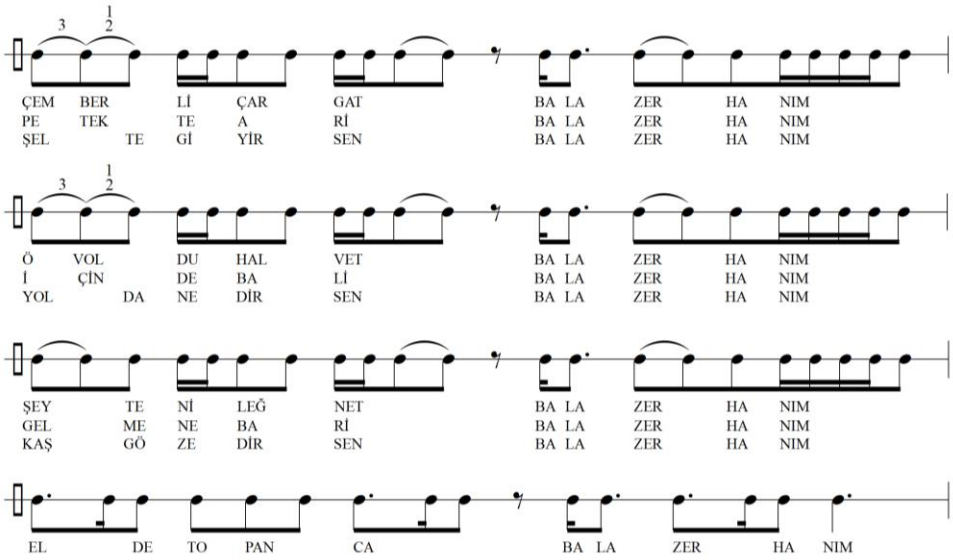
Çemberli çargat bala zer hanım isimli, 670 Repertuvar numaralı, Azerbaycan yöresine ait, Huşeng Azeroğlu'ndan alınan türkü; Şenel Önaldı tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler kesik ölçü çüzgisiyle ayrılmamıştır. Kesik çizginin kullanıldığı tek yer 1. Dizekteki dolap amaçlı kullanılan kesik çizgidir. Her ne kadar *Zerhanım* kelimesi sıkça tekrarlanıyorsa da, türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.113. Çemberli çargat türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.114. Çemberli çargat türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 5'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Çemberli / çargat (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece
Öv oldu / helvet (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece
Şeyteni / leğnet (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece

Elde / topanca (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece
Gellem / dalınca (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece
Menim / olunca (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece

Petekte / ari (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece
İçinde / bali (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece
Gel mene / bari (bala zer hanım) / (3+2) 5 hece

Şelte / giyirsen (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece
Yoldan / edirsen (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece
Kaş göz / edirsen (bala zer hanım) / (2+3) 5 hece
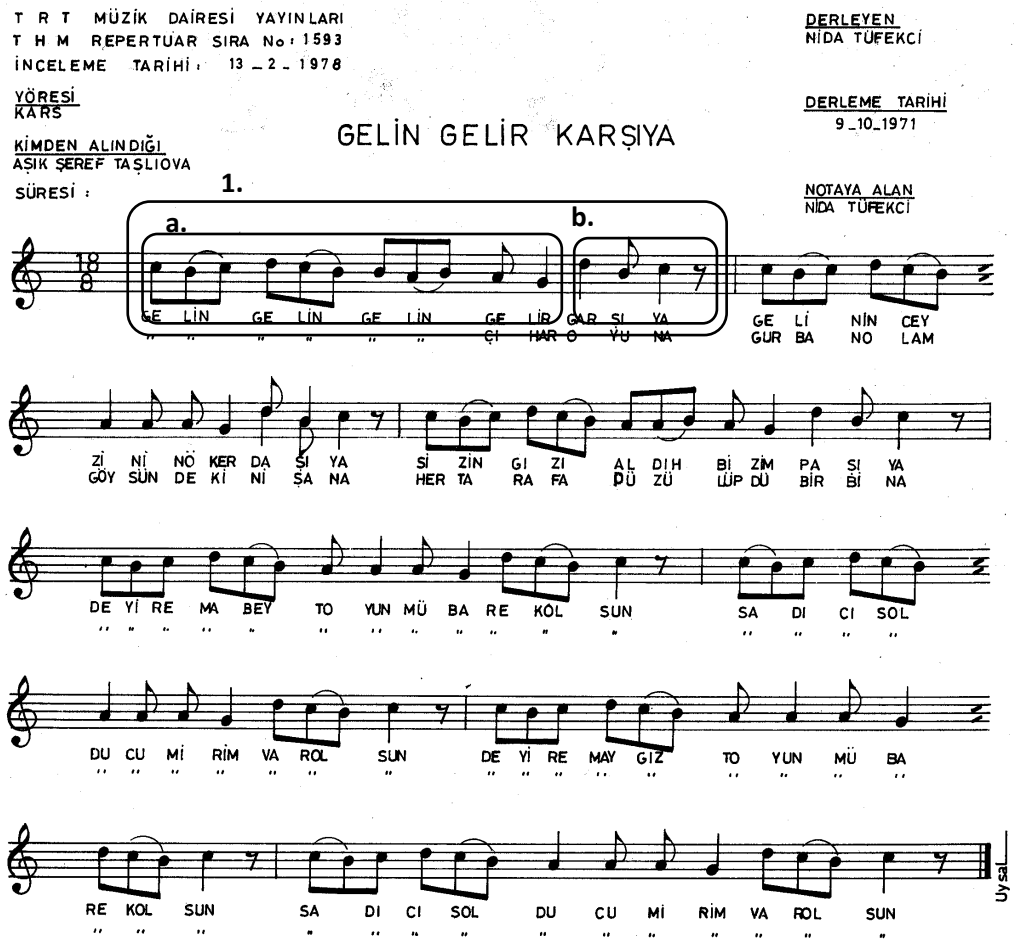
Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

Çizelge 5.23. Çemberli çargat bala zerhanım türküsnün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Şelte	-şel	8'lik	2 8'lik	Şelte
Şelte	-te	2 8'lik	8'lik	Şelte
· –				– ·
Yolda	-yol	8'lik	2 8'lik	Yolda
Yolda	-da	2 8'lik	8'lik	Yolda
· –				– ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-31'de verilmiştir.

5.3.25. Gelin gelir karşıya



NOT = Gelin baba evinden çıkıp oğlan evine geldiği zaman bu türkü ile karşılanır.
SAĞDIÇ = Gelinin sağ tarafında duran kişi.
SOLDUÇ = Gelinin sol tarafında duran kişi.
TOY = Düğün.

—1—

GELİN GELİN GELİN GELİR GARŞIYA
GELİNİN CEYZİNİ NÖKER DAŞIYA
SİZİN GIZI ALDIH BİZİM PAŞIYA
DEYİREM ABEY TOYUN MÜBAREK OLSUN
Bağlantı _ SADICI SOLDUCU MİRİM VAR OLSUN
DEYİREM AY GIZ TOYUN MÜBAREK OLSUN
SADICI SOLDUCU MİRİM VAR OLSUN.

—2—

GELİN GELİN GELİN ÇIHAR OYUNA
GURBAN OLAM GÖĞSÜNDEKİ NİŞANA
HER TARAFA DÜZÜLÜPDÜ BİR BANA
Bağlantı .

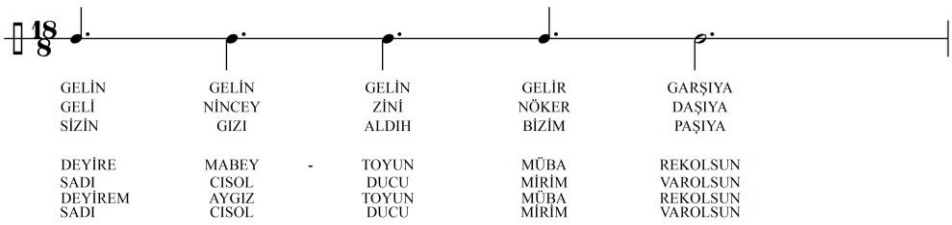
Şekil 5.115. Gelin gelir karşıya türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

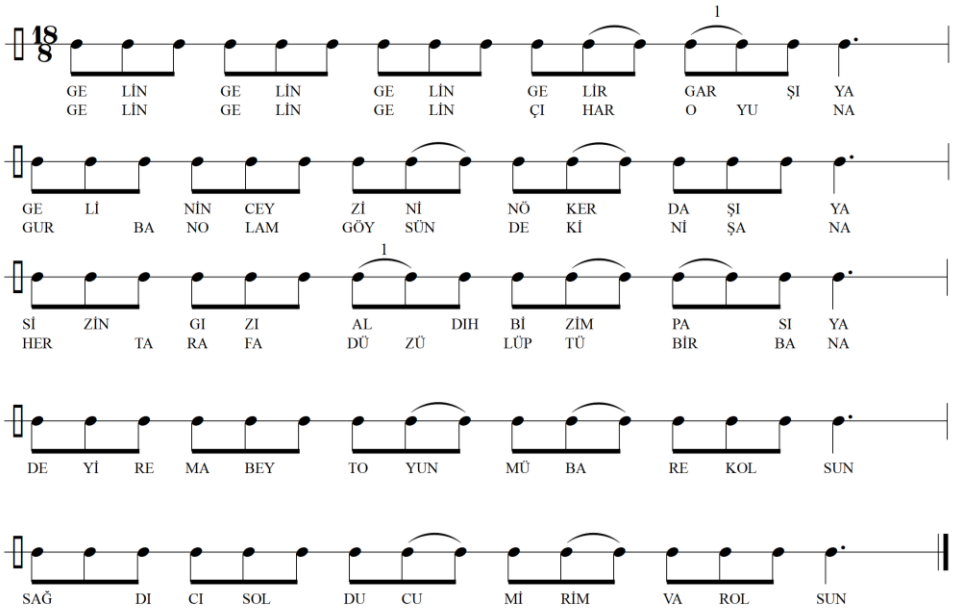
Gelin gelir karşıya isimli, 1593 Repertuvar numaralı, Kars yöresine ait, Âşık Şeref Taşlıova'dan alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamıştır. Tekrarlanan kelimelerin olmaması ve kesik ölçü çizgisinin kullanılmaması, türkudeki zamanın müzik cümlesine göre belirlendiği sonucunu desteklemektedir. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.116. Gelin gelir karşıya türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.117. Gelin gelir karşıya türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Gelin gelin gelin / gelir garşıya	/ (6+5) 11 hece
Gelinin ceyzini / nöker daşıya	/ (6+5) 11 hece
Sizin gızı aldıh / bizim paşıya	/ (6+5) 11 hece
Dey(i)rem abey / toyun mübârek olsun	/ (4+7) 11 hece
Sağdıcı solducu / mirim var olsun	/ (6+5) 11 hece
Dey(i)rem ay gız / toyun mübârek olsun	/ (4+7) 11 hece
Sağdıcı solducu / mirim var olsun	/ (6+5) 11 hece
Gelin gelin gelin / çıhar oyuna	/ (6+5) 11 hece
Gurban olam / göğsündeki nişana	/ (4+7) 11 hece
Her tarafa / düzülüpdü bir bana	/ (4+7) 11 hece

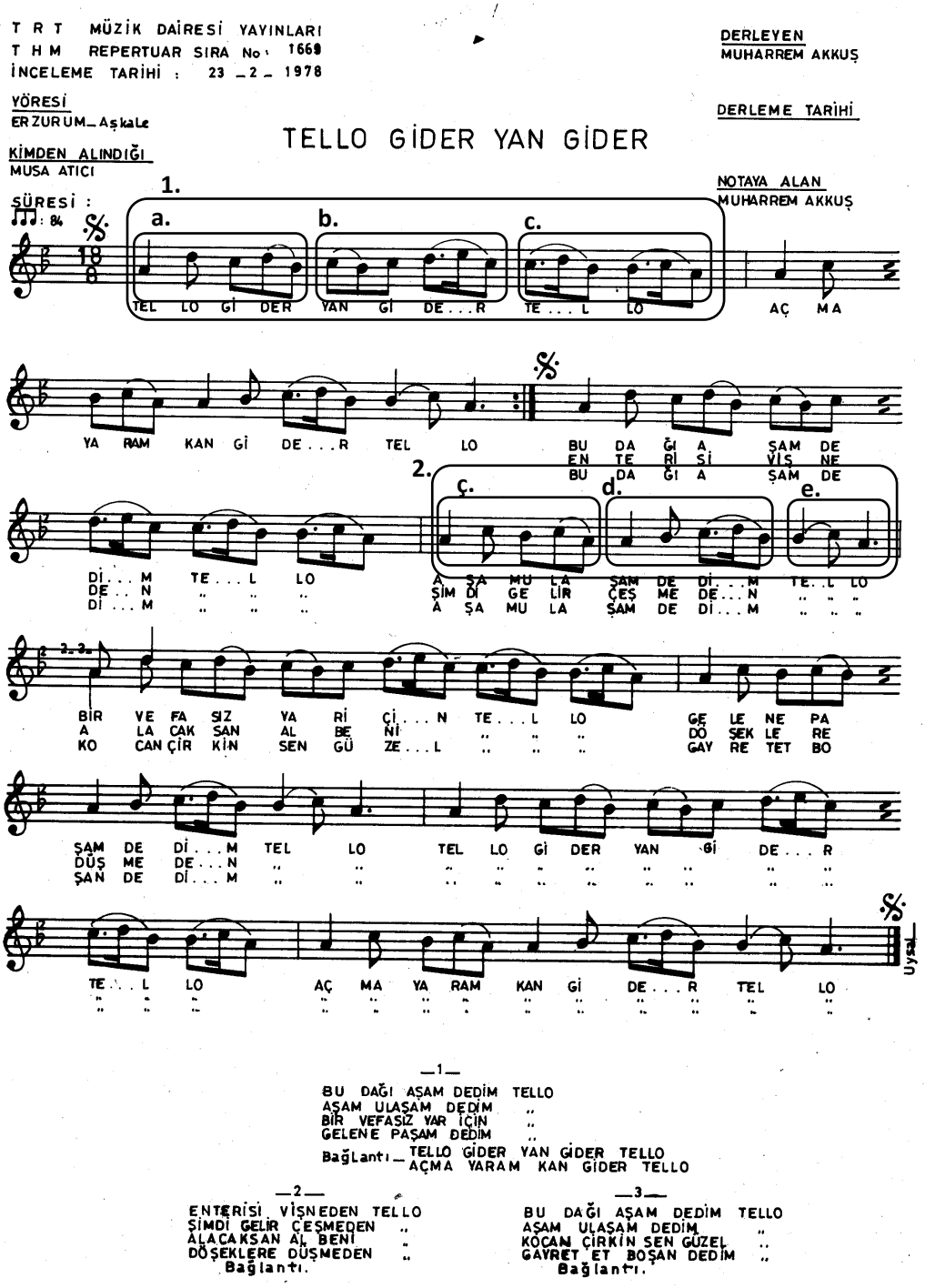
Türkünün sözlerinde telaffuz hataları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu hatalar düzeltilmiştir.

Çizelge 5.24. Gelin gelir karşıya türkünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Ceyzini	-zi	2 8'lik	8'lik	Ceyzini
Ceyzini	-ni	8'lik	2 8'lik	Ceyzini
– – ·				– · –
Oyuna	-o	2 8'lik	8'lik	Oyuna
Oyuna	-yu	8'lik	2 8'lik	Oyuna
– · –				· – –
Her	-her	8'lik	2 8'lik	Her
·				–
Tarafa	-ta	2 8'lik	8'lik	Tarafa
– · –				· · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-32'de verilmiştir.

5.3.26. Tello gider yan gider



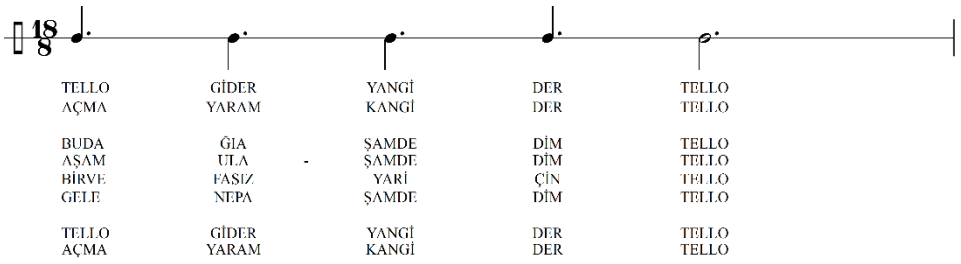
Şekil 5.118. Tello gider yan gider türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

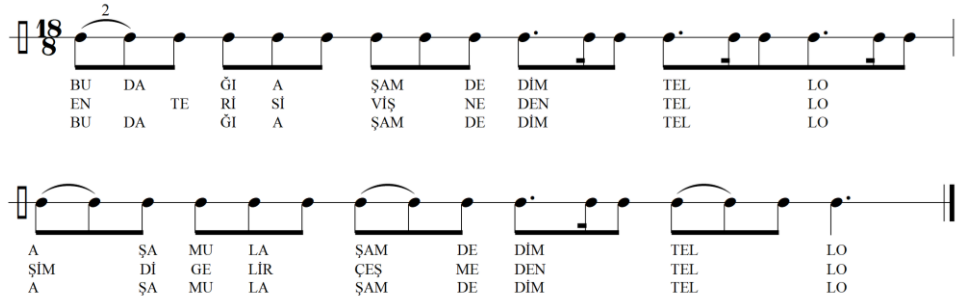
Tello gider yan gider isimli, 1669 Repertuvar numaralı, Erzurum/Aşkale yöresine ait, Musa Atıcı'dan alınan türkü; Muharrem Akkuş tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler (tello) kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.119. Tello gider yan gider türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.120. Tello gider yan gider türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bu dağı / aşam dedim (tello) / (3+4) 7 hece
Aşam / ulaşam dedim (tello) / (2+5) 7 hece
Gelene / paşam dedim (tello) / (3+4) 7 hece

Tello gider / yan gider (tello) / (4+3) 7 hece
Açma yaram / kan gider (tello) / (4+3) 7 hece

Enterisi / vişneden (tello) / (3+4) 7 hece
Şimdi gelir / çeşmeden (tello) / (4+3) 7 hece
Alacaksan / al beni (tello) / (4+3) 7 hece
Döşeklere / düşmeden (tello) / (4+3) 7 hece

Bu dağı / aşam dedim (tello) / (3+4) 7 hece
Aşam / ulaşam dedim (tello) / (2+5) 7 hece
Kocan çirkin / sen güzel (tello) / (4+3) 7 hece
Gayret et / boşan dedim (tello) / (3+4) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

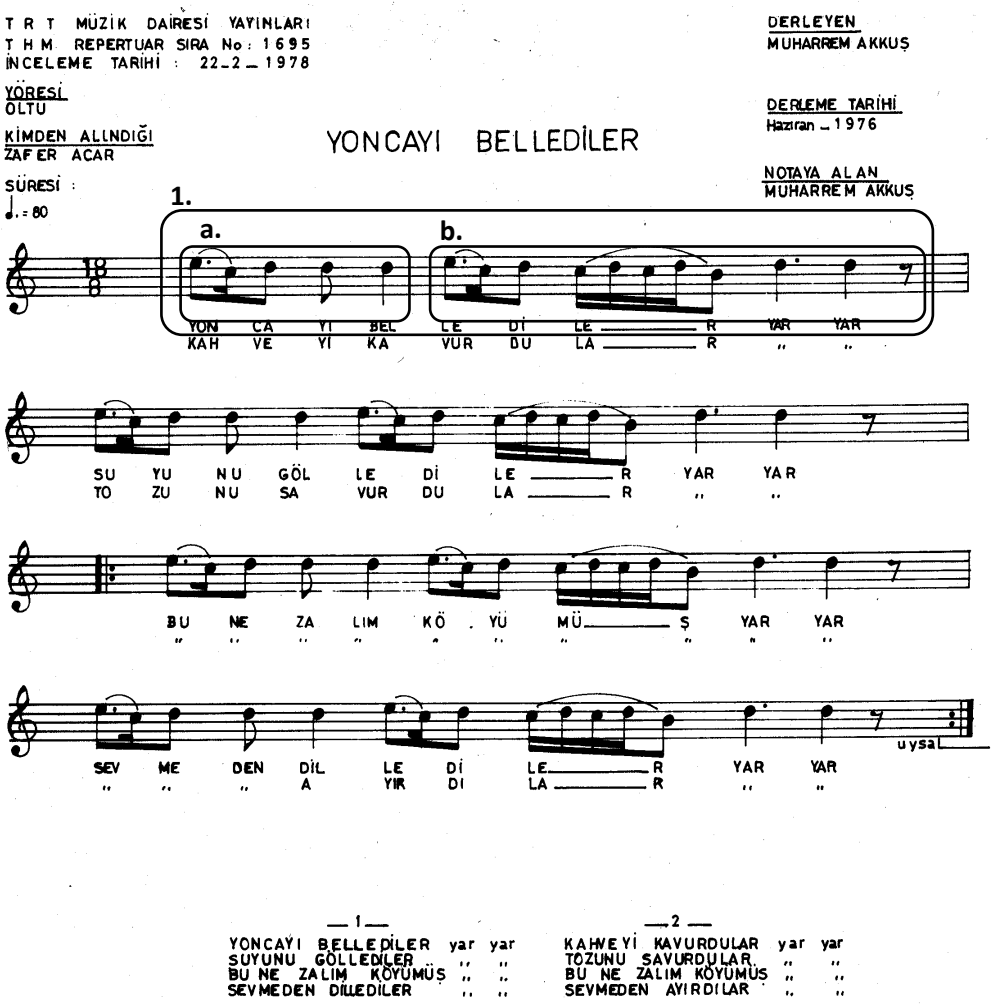
Çizelge 5.25. Tello gider yan gider türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Bu	-bu	2 8'lik	8'lik	Bu
–				·
Dağı	-da	8'lik	2 8'lik	Dağı
· ·				– ·
Aşam	-a	2 8'lik	8'lik	Aşam
Aşam	-şam	8'lik	2 8'lik	Aşam

_ ·				· _
Gelene	-ge	2 8’lik	8’lik	Gelene
Gelene	-le	8’lik	2 8’lik	Gelene
_ · ·				· _ ·
Alacaksan	-cak	8’lik	2 8’lik	Alacaksan
Alacaksan	-san	2 8’lik	8’lik	Alacaksan
· _ · _				· _ _ ·
Döşeklere	-dö	2 8’lik	8’lik	Döşeklere
Döşeklere	-şek	8’lik	2 8’lik	Döşeklere
_ · · _				· _ · _
Çirkin	-çir	8’lik	2 8’lik	Çirkin
Çirkin	-kin	2 8’lik	8’lik	Çirkin
· _				_ ·
Et	-et	8’lik	2 8’lik	Et
·				–
Boşan	-bo	2 8’lik	8’lik	Boşan
_ _				· _

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-33’de verilmiştir.

5.3.27. Yoncayı bellediler



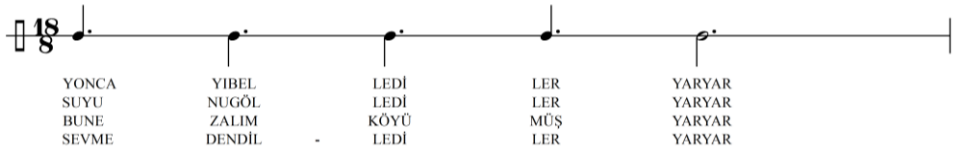
Şekil 5.121. Yoncayı bellediler türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

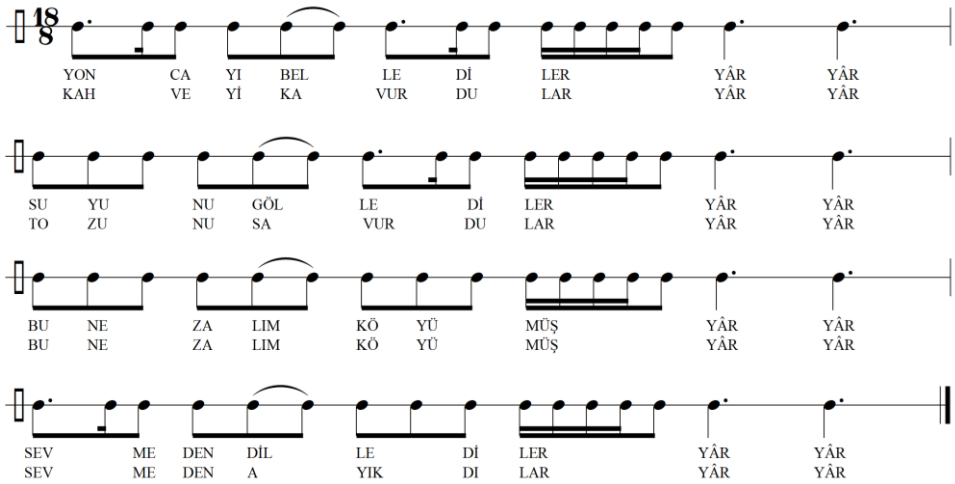
Yoncayı bellediler isimli, 1695 Repertuvar numaralı, Erzurum/Oltu yöresine ait, Zafer Acar'dan alınan türkü; Muharrem Akkuş tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler (yâr yâr) kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.122. Yoncayı bellediler türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.123. Yoncayı bellediler türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Yoncayı / bellediler (yâr yâr)	/ (3+4) 7 hece
Suyunu / göllediler (yâr yâr)	/ (3+4) 7 hece
Bu ne zalım / köyümüş (yâr yâr)	/ (4+3) 7 hece

Sevmeden / dillediler (yâr yâr) / (3+4) 7 hece

Kahveyi / kavurdular (yâr yâr) / (3+4) 7 hece
Tozunu / savurdular (yâr yâr) / (3+4) 7 hece
Bu ne zalım / köyümüş (yâr yâr) / (4+3) 7 hece
Sevmeden / ayırdılar (yâr yâr) / (3+4) 7 hece

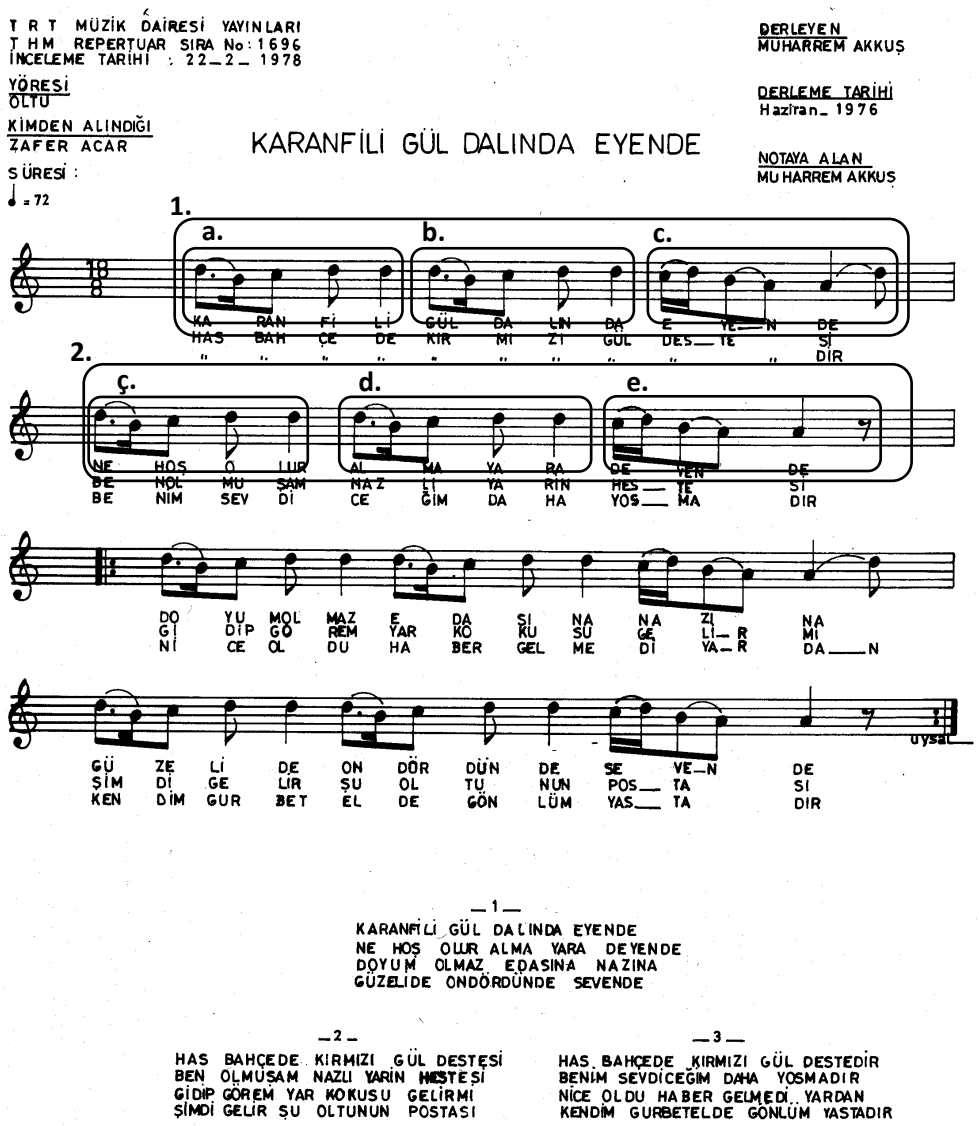
Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.26. Yoncayı bellediler türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Bellediler	-le	2 8'lik	8'lik	Bellediler
Bellediler	-di	8'lik	2 8'lik	Bellediler
_ _ · _				_ · _ _
Suyunu	-su	2 8'lik	8'lik	Suyunu
Suyunu	-yu	8'lik	2 8'lik	Suyunu
_ · ·				· _ ·
Göllediler	-le	2 8'lik	8'lik	Göllediler
Göllediler	-di	8'lik	2 8'lik	Göllediler
_ _ · _				_ · _ _
Bu	-bu	2 8'lik	8'lik	Bu
_				·
Ne	-ne	8'lik	2 8'lik	Ne
·				_
Köyümüş	-kö	2 8'lik	8'lik	Köyümüş
Köyümüş	-yü	8'lik	2 8'lik	Köyümüş
_ · _				· _ _
Dillediler	-le	2 8'lik	8'lik	Dillediler
Dillediler	-di	8'lik	2 8'lik	Dillediler
_ _ · _				_ · _ _
Tozunu	-to	2 8'lik	8'lik	Tozunu
Tozunu	-zu	8'lik	2 8'lik	Tozunu
_ · ·				· _ ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-34'te verilmiştir.

5.3.28. Karanfili gül dalında değende



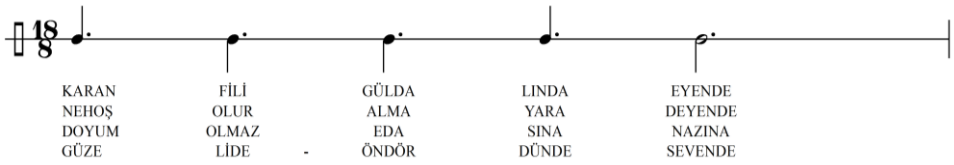
Şekil 5.124. Karanfili gül dalında eyende türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

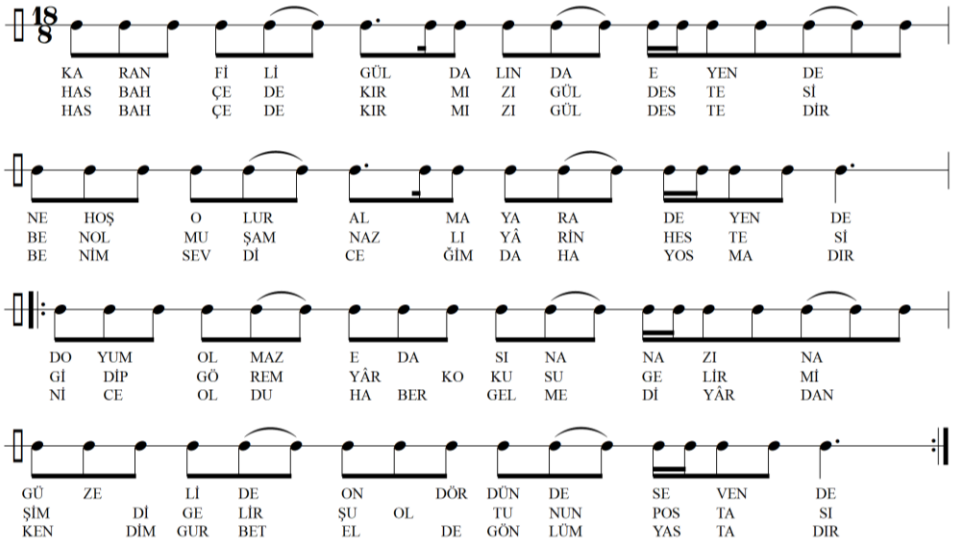
Karanfili gül dalında eyende isimli, 1696 Repertuvar numaralı, Erzurum/Oltu yöresine ait, Zafer Acar'dan alınan türkü; Muharrem Akkuş tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamıştır. Tekrarlanan kelimelerin olmaması ve kesik ölçü çizgisinin kullanılmaması, türküdeki zamanın müzik cümlesine göre belirlendiği sonucunu desteklemektedir. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.125. Karanfili gül dalında eyende türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.126. Karanfili gül dalında eyende türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Karanfili / gül dalında eyende / (4+7) 11 hece
Ne hoş olur / alma yara deyende / (4+7) 11 hece
Doyum olmaz / edâsına nazına / (4+7) 11 hece
Güzeli de / on dördünde sevende / (4+7) 11 hece

Has bahçede / kırmızı gül destesi / (4+7) 11 hece
Ben olmuşam / nâzlı yârin hestesi / (4+7) 11 hece
Gidip görem / yâr kokusu gelir mi / (4+7) 11 hece
Şimdi gelir / şu Oltu'nun postası / (4+7) 11 hece

Has bahçede / kırmızı gül destedir / (4+7) 11 hece
Benim sevdiceğim / daha yosmadır / (6+5) 11 hece
Nice oldu / haber gelmedi yârdan / (4+7) 11 hece
Kendim gurbet elde / gönlüm yastadır / (6+5) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.27. Karanfili gül dalında eyende türküsünün prozodi tespitleri
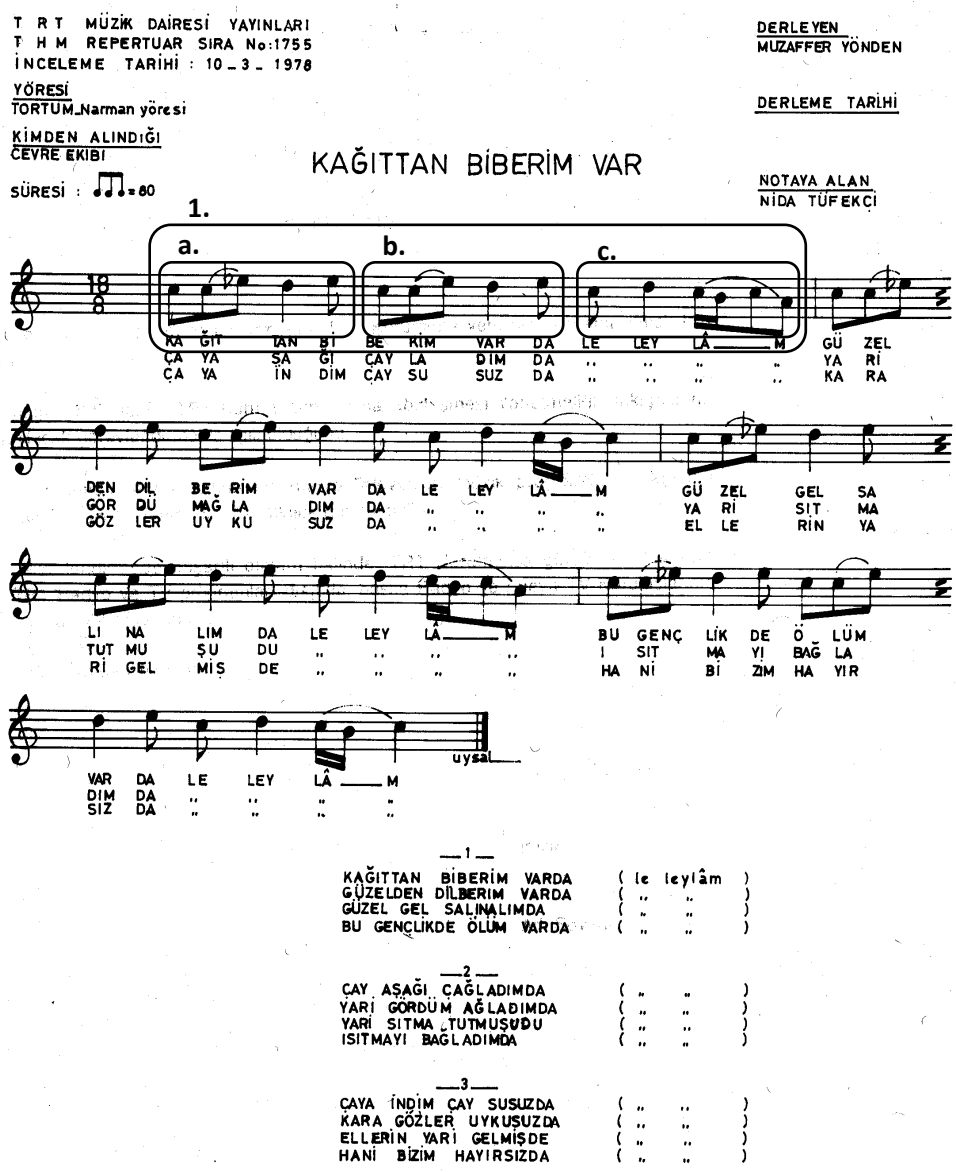
Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Karanfili	-ka	2 8'lik	8'lik	Karanfili
Karanfili	-ran	8'lik	2 8'lik	Karanfili
– · ·–				· – · –
Ne	-ne	2 8'lik	8'lik	Ne
–				·
Hoş	-hoş	8'lik	2 8'lik	Hoş
·				–
Doyum	-do	2 8'lik	8'lik	Doyum
Doyum	-yum	8'lik	2 8'lik	Doyum
– ·				· –
Edâsına	-e	2 8'lik	8'lik	Edâsına
Edâsına	-dâ	8'lik	2 8'lik	Edâsına
– · · –				· – · –
Güzeli	-gü	2 8'lik	8'lik	Güzeli
Güzeli	-ze	8'lik	2 8'lik	Güzeli

_ · ·				· _ ·
Has	-has	2 8’lik	8’lik	Has
_				·
Bahçede	-bah	8’lik	2 8’lik	Bahçede
· · _				_ · _
Destesi	-des	8’lik	2 8’lik	Destesi
Destesi	-te	2 8’lik	8’lik	Destesi
· _ _				_ · _
Ben	-ben	2 8’lik	8’lik	Ben
_				·
Olmuşam	-ol	8’lik	2 8’lik	Olmuşam
· · _				_ · _
Hestesi	-hes	8’lik	2 8’lik	Hestesi
Hestesi	-te	2 8’lik	8’lik	Hestesi
· _·				_ · _
Gidip	-gi	2 8’lik	8’lik	Gidip
Gidip	-dip	8’lik	2 8’lik	Gidip
_ ·				· _
Şu	-şu	2 8’lik	8’lik	Şu
_				·
Oltu’nun	-ol	8’lik	2 8’lik	Oltu’nun
· · _				_ · _
Postası	-pos	8’lik	2 8’lik	Postası
Postası	-ta	2 8’lik	8’lik	Postası
· _ _				_ · _
Benim	-be	2 8’lik	8’lik	Benim
Benim	-nim	8’lik	2 8’lik	Benim
_ ·				· _
Sevdiceğim	-sev	8’lik	2 8’lik	Sevdiceğim
Sevdiceğim	-di	2 8’lik	8’lik	Sevdiceğim
Sevdiceğim	-ce	2 8’lik	8’lik	Sevdiceğim
Sevdiceğim	-ğim	8’lik	2 8’lik	Sevdiceğim
· _ _ ·				_ · · _
Yosmadır	-yos	8’lik	2 8’lik	Yosmadır
Yosmadır	-ma	2 8’lik	8’lik	Yosmadır
· _ _				_ · _
Nice	-ni	2 8’lik	8’lik	Nice
Nice	-ce	8’lik	2 8’lik	Nice
_ ·				· _
Haber	-ha	2 8’lik	8’lik	Haber
Haber	-ber	8’lik	2 8’lik	Haber
_ ·				· _

Gelmedi	-gel	8’lik	2 8’lik	Gelmedi
Gelmedi	-me	2 8’lik	8’lik	Gelmedi
· _ _				_ · _
Kendim	-ken	2 8’lik	8’lik	Kendim
Kendim	-dim	8’lik	2 8’lik	Kendim
_ ·				· _
Yastadır	-yas	8’lik	2 8’lik	Yastadır
Yastadır	-ta	2 8’lik	8’lik	Yastadır
· _ _				_ · _

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-35’te verilmiştir.

5.3.29. Kağıttan biberim var



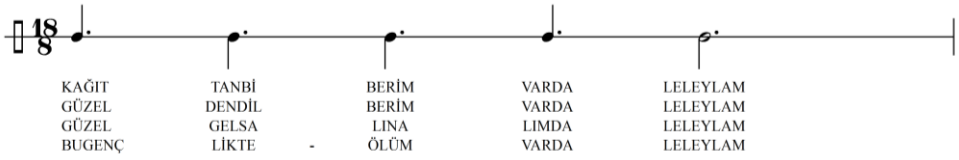
Şekil 5.127. Kâğıttan biberim var türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

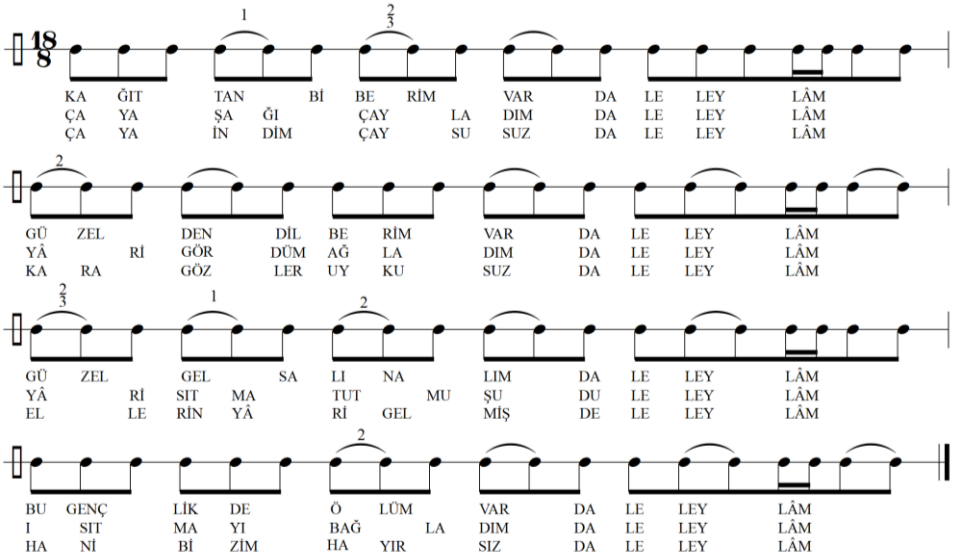
Kâğıttan biberim var isimli, 1755 Repertuvar numaralı, Erzurum/Tortum-Narman yöresine ait, yöre ekibinden alınan türkü; Muzaffer Yönden tarafından derlenmiş ve Nida Tüfekçi tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Sarısözen'in usûl algısının aksine bu türkünün notasında tekrarlanan kelimeler kesik ölçü çizgisiyle ayrılmamıştır. Dolayısıyla türkünün söze göre ölçülüp ölçülmediği konusunda bir sonuca varılamamıştır. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.128. Kâğıttan biberim var türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.129. Kâğıttan biberim var türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Kağıttan / biberim var (da le leylâm) / (3+4) 7 hece
Güzelden / dilberim var (da le leylâm) / (3+4) 7 hece
Güzel gel / salınalım (da le leylâm) / (3+4) 7 hece
Bu gençlikte / ölüm var (da le leylâm) / (4+3) 7 hece

Çay aşağı / çağladım (da le leylâm) / (4+3) 7 hece
Yâri gördüm / ağladım (da le leylâm) / (4+3) 7 hece
Yâri / sıtma tutmuşu(du le leylâm) / (2+5) 7 hece
Isıtmayı / bağladım (da le leylâm) / (4+3) 7 hece

Çaya indim / çay susuz (da le leylâm) / (4+3) 7 hece
Kara gözler / uykusuz (da le leylâm) / (4+3) 7 hece
Ellerin / yâri gelmiş (da le leylâm) / (3+4) 7 hece
Hani / bizim hayırsız (da le leylâm) / (2+5) 7 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

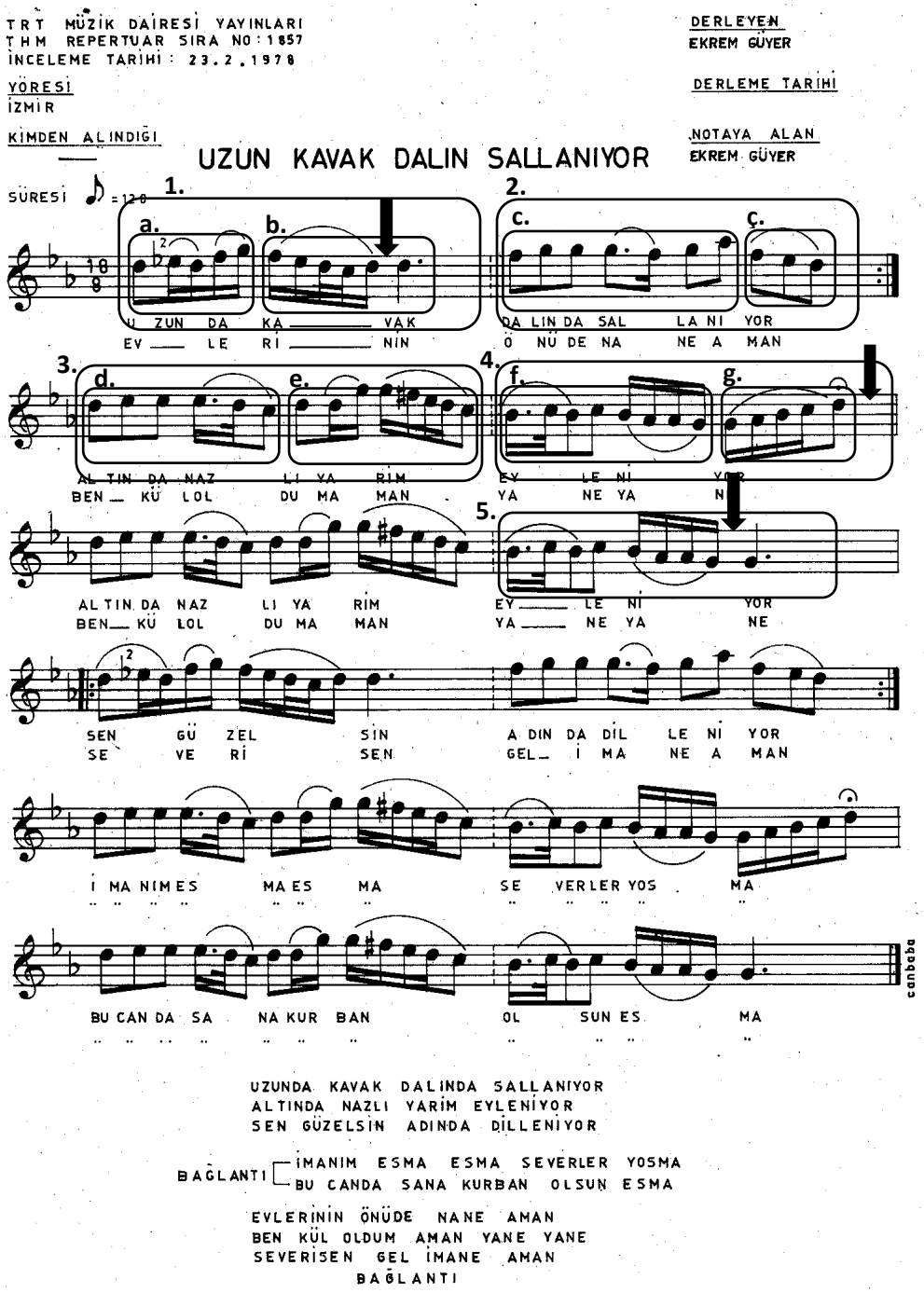
Çizelge 5.28. Kâğıttan biberim var türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Çayladım	-çay	8'lik	2 8'lik	Çayladım
Çayladım	-la	2 8'lik	8'lik	Çayladım
· – –				– · –
Tutmuşudu	-tut	8'lik	2 8'lik	Tutmuşudu
Tutmuşudu	-mu	2 8'lik	8'lik	Tutmuşudu
· – · –				– · · –
Isıtmayı	-ma	2 8'lik	8'lik	Isıtmayı
Isıtmayı	-yı	8'lik	2 8'lik	Isıtmayı
· – – ·				·– · –
Bağladım	-bağ	8'lik	2 8'lik	Bağladım
Bağladım	-la	2 8'lik	8'lik	Bağladım
· – ·				– · –
Çay	-çay	8'lik	2 8'lik	Çay
·				–
Susuz	-su	2 8'lik	8'lik	Susuz

– –				· –
Uykusuz	-uy	8’lik	2 8’lik	Uykusuz
Uykusuz	-ku	2 8’lik	8’lik	Uykusuz
· – –				– · –
Bizim	-bi	2 8’lik	8’lik	Bizim
Bizim	-zim	8’lik	2 8’lik	Bizim
– ·				· –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-36’da verilmiştir.

5.3.30. Uzun da kavak dalında sallanıyor



Şekil 5.130. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

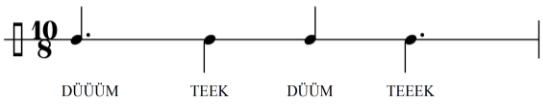
Uzun da kavak dalında sallanıyor isimli, 1857 Repertuvar numaralı, İzmir yöresine ait, kaynak kişisi belirtilmeyen türkü; Ekrem Güyer tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f ve g örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi, c ve ç motifleri 2. cümleyi, d ve e motifleri 3. cümleyi, f ve g motifleri 4. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

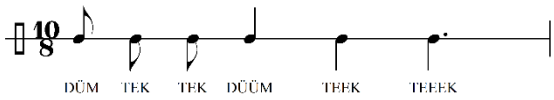
Türkudeki zamanın hangi kıstaslara göre ölçüldüğüne dair herhangi bir neden sonuç ilişkisi kurulamamıştır. Buna bağlı olarak, kesik ölçü çizgisinin kullanım amacının söz cümlesi ve/veya müzik cümlesi olduğuna dair bir sonuca ulaşılamamıştır. Kesik ölçü çizgisinin her iki kullanım ihtimalinde de müzik cümlelerindeki tutarsızlık ön plana çıkmaktadır. 1. örnekte cümle, 3+2+3 biçiminde Müsemmen usûlünün düzümünden oluşmuştur. 2. örnekte ise 3+2+2+3 biçiminde Curcuna usûlünün düzümündedir. Ancak 3. cümle tekrar Curcuna usûlünden oluşmuş, 4. örnekte de tekrar Müsemmen usûlünden meydana gelmiştir. Diğer bir ifâdeyle çapraz bir simetri söz konusudur. 1. ve 2. örnekteki cümleler bir ana cümleyi, 3. ve 4. örnekteki cümleler ise başka bir ana cümleyi oluşturmuştur. Dolayısıyla 1. ve 2. örnekteki cümleler ile 3. ve 4. örnekteki cümlelerin simetrik olması beklenir. Ancak cümlelerdeki motifler incelendiğinde, 4. örnekteki puandorkun işlevi göz ardı edilerek ölçü içerisindeki değerin 8 zaman olarak yazılması, usûlün 18 zaman olarak algılanmasına sebep olmuştur. Puandork, işlevi gereği belirli miktardaki serbest zamanı içinde barındırır. Dolayısıyla herhangi bir değerde notanın puandork ile birlikte yazılması o nota değerinin serbest olduğunu gösterir. Bu serbest zaman, puandork ile yazılan nota değerinin gerektiği miktarda düzeltme yapılabileceği imkânını oluşturur. 4. örnekteki cümle, puandorkun sağladığı serbest değer sayesinde Curcuna usûlünde yazılabilecekken, 8 zamanda yazılmıştır. 4. örnekteki ok işareti ile gösterilen yere 4'lük değerde re perdesine nota eklenmesiyle cümle, Curcuna usûlünde yazılabilmektedir. 1. örnekteki ok işareti ile gösterilen yere de 4'lük değerde re perdesine nota eklendiğinde yine cümle curcuna usûlüne tamamlanacaktır. 5. örnekte puandork kullanılmadığından, cümlenin curcuna usûlüne

tamamlanabilmesi için yine ok ile gösterilen yere sol perdesine 4'lük değerde nota eklenmesi gerekir.

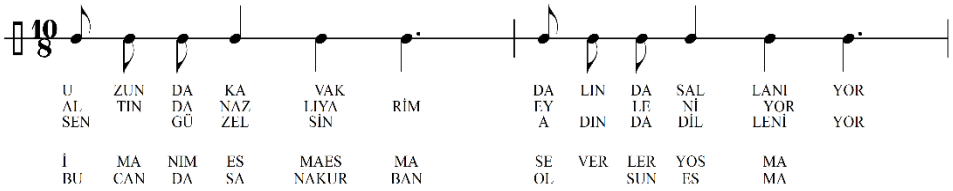
Türkünün müzik cümlelerindeki bu farklılıklar, kaynak kişiden kaynaklı olarak motiflerin eksik ve/veya icrâsından kaynaklandığı söylenebilir. Türkülerin (bölümlü ve usûl değiştirenler hariç) tek bir usûlle icra ve ifâdesi Türk müziğindeki tutarlılığı, anlamı ve âhengi artıracaktır. Bu tespitler ışığında, 1. örnekteki cümleye 4'lük değer eklenerek 10 zamana tamamlanmasıyla bütün cümleler Curcuna usûlüne tamamlanacaktır. Türkünün usûl şeması ve velvelesi aşağıda gösterilmiştir.



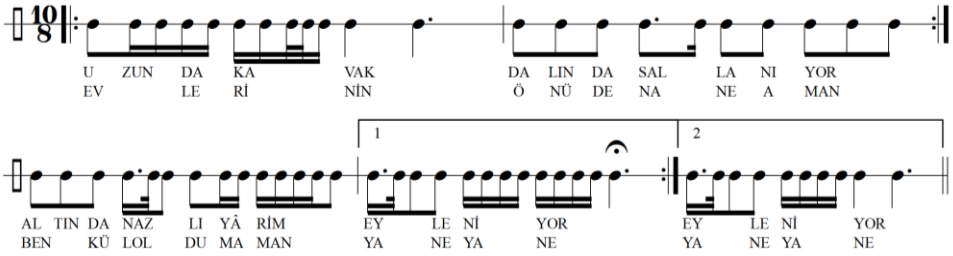
Şekil 5.131. Curcuna usûlü



Şekil 5.132. Curcuna usûlü velvelesi



Şekil 5.133. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.134. Uzun kavak dalında sallanıyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi
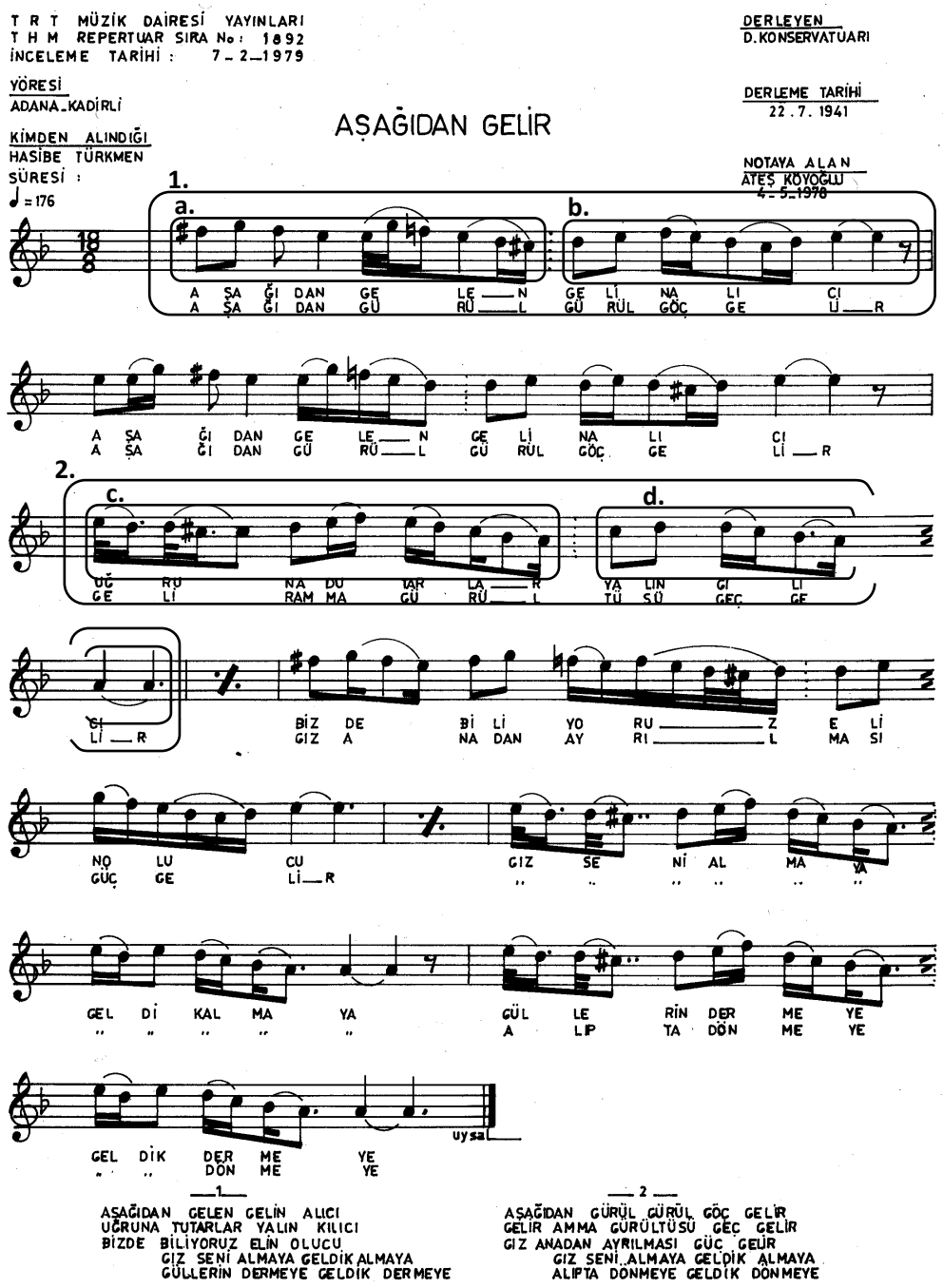
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 10, 11 ve 12'li hece ölçülerinden meydana gelmiştir.

Uzun da kavak / dalında sallanıyor	/ (5+7) 12 hece
Altında nazlı yârim / eyleniyor	/ (7+4) 11 hece
Sen güzelsin / adında dilleniyor	/ (4+7) 11 hece
İmanım esmâ esmâ / severler yosma	/ (7+5) 12 hece
Bu can da sana / kurban olsun esmâ	/ (5+6) 11 hece
Evlerinin önü de / nâne aman	/ (7+4) 11 hece
Ben kül oldum / aman yâne yâne	/ (4+6) 10 hece
Sever isen / gel imâne aman	/ (4+6) 10 hece

Türkünün prozodisi dahilinde herhangi bir hatalı telaffuz tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-37'de verilmiştir.

5.3.31. Aşağıdan gelen gelin alıcı



Şekil 5.135. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

Aşağıdan gelen gelin alıcı isimli, 1892 Repertuvar numaralı, Adana/Kadirli yöresine ait, Hasibe Türkmen'den alınan türkü; Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından derlenmiş ve Ateş Köyoğlu tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş

türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

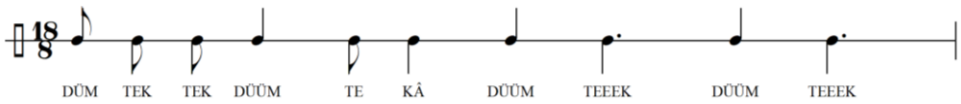
Notadaki kesik ölçü çizgilerin kullanımları, türküdeki zamanın söze göre değil, müzik cümlelerine göre tespit edilmediğini göstermektedir. Her ne kadar kesik ölçü çizgisi ilk güftedeki söz cümlelerinin bölümlerinin ayırmak amacıyla kullanılmış gibi görünse de ikinci güftede *Gelir amma gürül- / -tüsü geç gelir* ve *Gız anadan ayrıl- / -ması güç gelir* şeklindeki kullanımların, zamanın müzik cümlesine göre ölçüldüğünü göstermektedir. Buna göre kesik ölçü çizgisi, müzik cümlesindeki zamanın bölümlendirilmesinde kullanıldığı kuvvetle muhtemeldir.

Kaynak kişiye ait derlemedeki ses kaydında, 1. örnekteki cümle sonunda bir puandork etkisi vardır. Kaynak kişi Hasibe Türkmen; cümle sonunda kendi isteğine göre sesi uzatmış, fakat 2. örnekteki cümlenin sonunu belirli bir zamanda tamamlamıştır. Türküyü bu orijinal ses kaydına göre notaya alan Ateş Köyoğlu, bu durumu 2. örnekteki cümlenin sonundaki zamanı kıstas alarak, 1. örnekteki cümleyi 2. örnekteki zamana tamamlayarak 18 zamanla ölçmüştür.
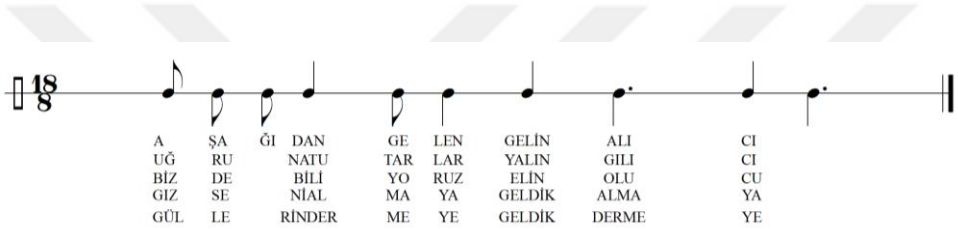
Notanın Türk müziği usûl geleneğine göre yazılmamış olması, motiflerin cümledeki kuvvet derecelerinin ve düzümlerin farklı algılanmasına sebebiyet vermiştir. A motifindeki ilk tartım iki sekizlik değerle yazılmış, ardından gelen tartımların düzümleri 2+3+3 şeklinde yazılmıştır. Ancak 2. cümlede görüldüğü üzere tartımlar 3+2+3 düzümünde yazılmıştır. 1. cümledeki bu farklılığının sebebi, notaya alan kişinin kelimedeki hecenin vurgusunu gözetmesidir. İki cümle arasındaki bu düzüm farklılıkları giderildiğinde türkü tek bir usûle sahip olacaktır. Bu bulgular ışığında; notanın Türk müziği usûl geleneğine göre yazılmaması, müzik cümlelerindeki kuvvet derecelerinin eksik ve/veya hatalı algılanmasına; dolayısıyla da usûl tespitinde sorunlara neden olmuştur.

Müzik cümlelerindeki düzümler, türkünün yeni bir usûl ile ifâde edilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Önerilen yeni usûle ait şema aşağıda verilmiştir. Usûlün düzümü (3+2+3)+(2+3+2+3) düzümündedir ve bir velveleli Müsemmen usûlü (8) ve iki

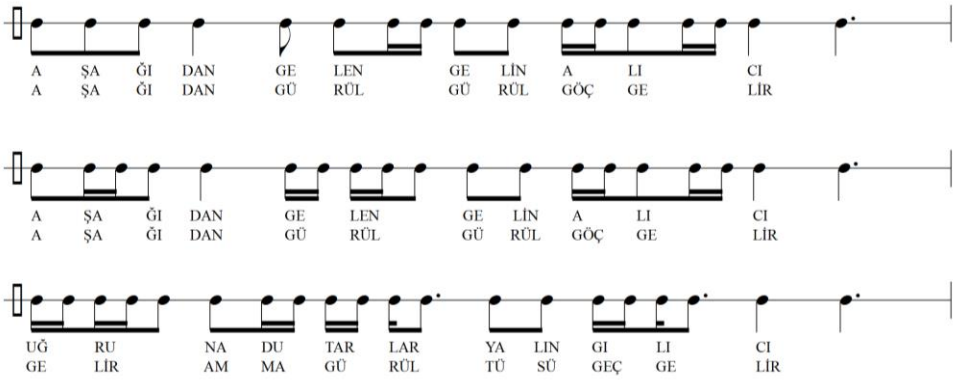
velvelesiz Türk Aksağı (5) kalıplarından meydana gelmektedir. Usûlün şeması aşağıda gösterilmiştir. Usûlün ismi usûlün sahip olduğu düzümler ışığında seçilmiştir. Her ne kadar usûl müsemmen kalıbıyla başlasa da ilk 8 zamanın son üçlüsü ve ardından gelen iki türk aksağının son üçlülerinden dolayı *üçüz*, kalıbın içindeki aksak darplardan dolayı da *aksak* ifâdeleri kullanılmış; usûlün ismi *Üçüz Aksak* olarak önerilmiştir.



Şekil 5.136. Üçüz Aksak usûlü



Şekil 5.137. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.138. Sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Aşağıdan gelen / gelin alıcı / (6+5) 11 hece
Uğruna tutarlar / yalın kılıcı / (6+5) 11 hece

Biz de biliyoruz / elin olucu / (6+5) 11 hece

Gız seni almaya geldik / almaya / (8+3) 11 hece
Güllerin dermeye geldik / dermeye / (8+3) 11 hece
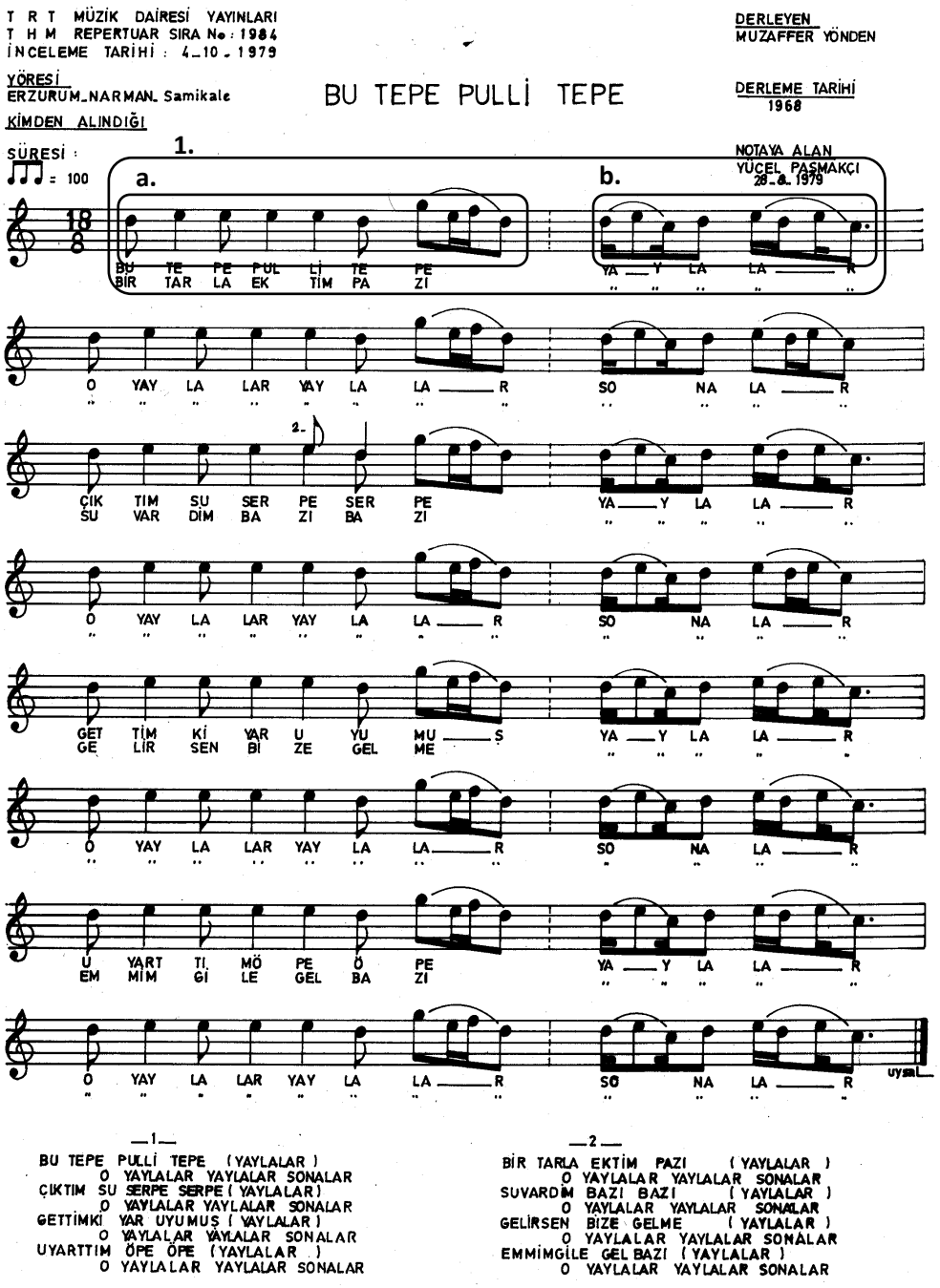
Aşağıdan gürül gürül / göç gelir / (8+3) 11 hece
Gelir amma / gürültüsü geç gelir / (4+7) 11 hece
Gız anadan ayrılması / güç gelir / (8+3) 11 hece

Gız seni almaya geldik / almaya / (8+3) 11 hece
Güllerin dermeye geldik / dermeye / (8+3) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazımış notası EK-38'de verilmiştir.

5.3.32. Bu tepe pulli tepe



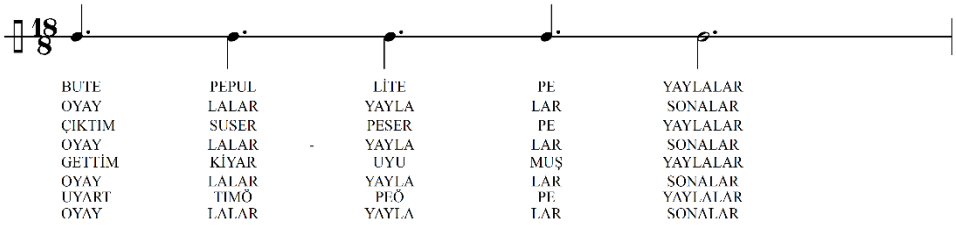
Şekil 5.139. Bu tepe pulli tepe türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

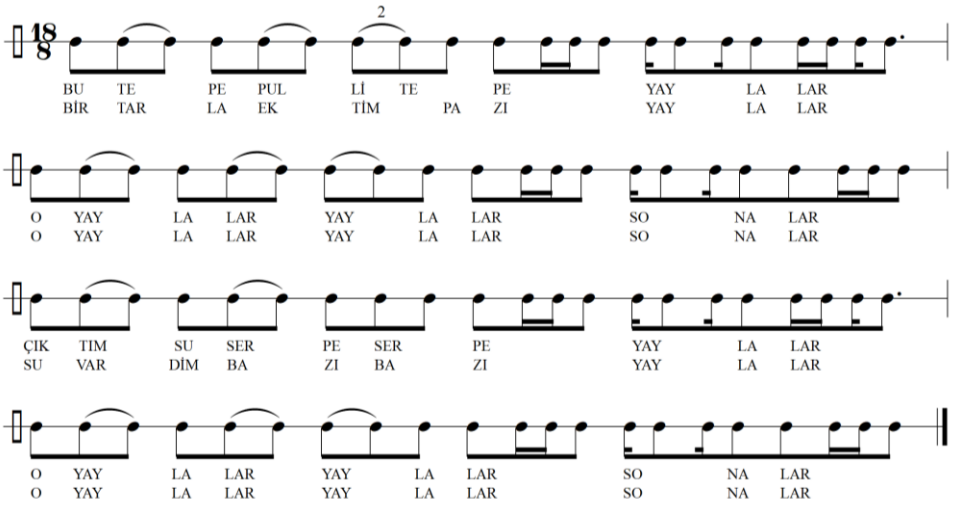
Bu tepe pulli tepe isimli, 1984 Repertuvar numaralı, Erzurum/Narman-Samikale yöresine ait, kaynak kişisi belirtilmemiş olan türkü; Muzaffer Yönden tarafından derlenmiş ve Yücel Paşmakçı tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküde cümle sonlarında tekrarlanan *Yaylalar* ve *Sonalar* kelimeleri, Sarısözen'in usûl anlayışına göre notaya alındığı için kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereğince 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.71'de verilmiştir.



Şekil 5.140. Bu tepe pulli tepe türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.141. Bu tepe pulli tepe türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bu tepe / pulli tepe (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Çıktım / su serpe serpe (yaylalar) / (2+5) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Gettim ki / yâr uyumuş (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Uyarttım / öpe öpe (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece

Bir tarla / ektim pazı (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Suvardim / bazı bazı (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Gelirsen / bize gelme (yaylalar) / (3+4) 7 hece
O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
Emmimgile / gel bazı (yaylalar) / (4+3) 7 hece

O yaylalar / yaylalar (sonalar) / (4+3) 7 hece
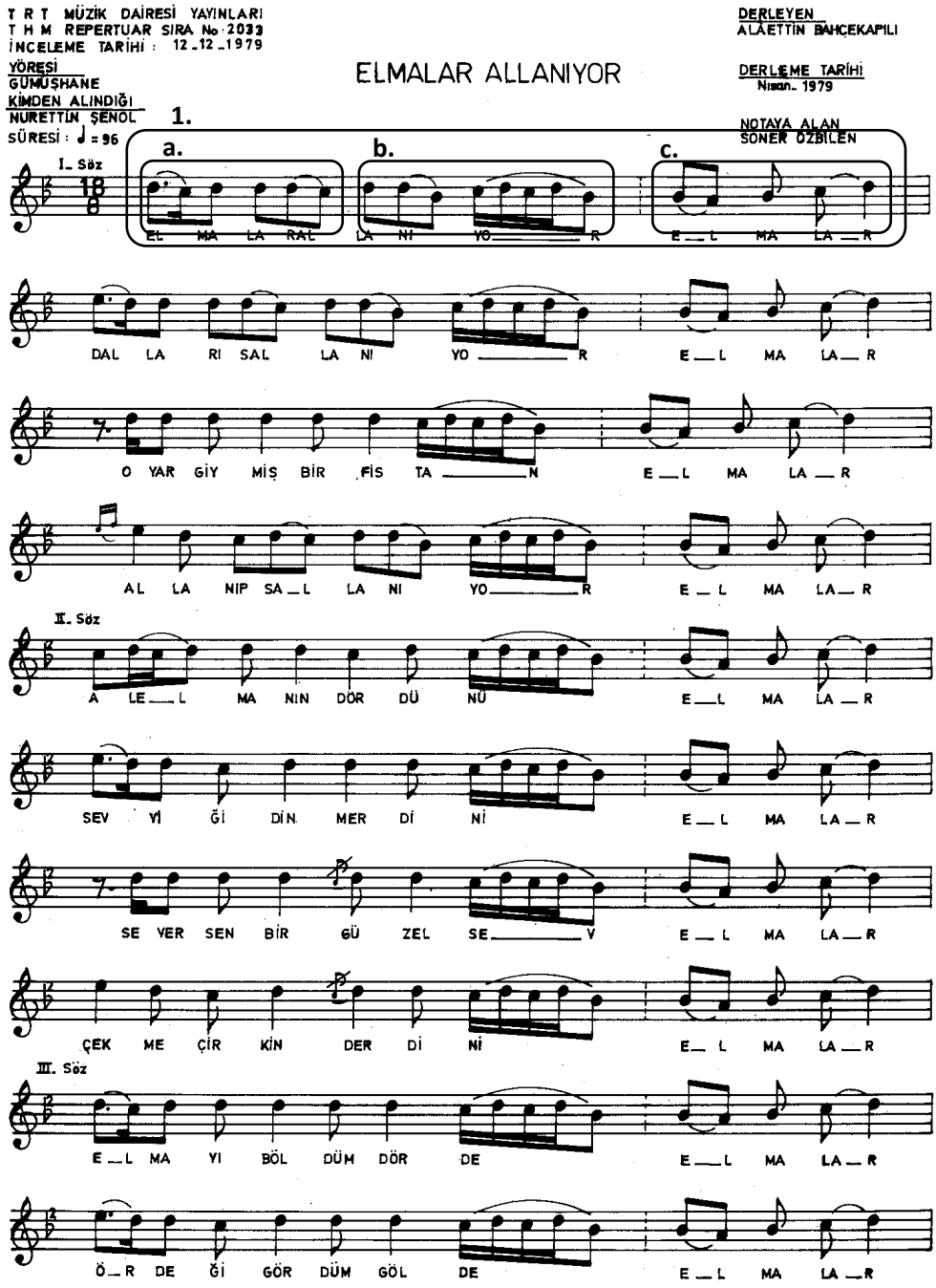
Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.29. Bu tepe pulli tepe türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Pulli	-li	2 8'lik	8'lik	Pulli
– –				– ·
Tepe	-te	8'lik	2 8'lik	Tepe
· –				– ·
Serpe	-pe	2 8'lik	8'lik	Serpe
– –				– ·
Serpe	-ser	8'lik	2 8'lik	Serpe
· –				– –
Uyumuş	-u	2 8'lik	8'lik	Uyumuş
Uyumuş	-yu	8'lik	2 8'lik	Uyumuş
– · –				· – –
Uyarttım	-tım	8'lik	2 8'lik	Uyarttım
· – ·				· – –
Öpe	-ö	2 8'lik	8'lik	Öpe
– –				·–
Gelirsen	-sen	8'lik	2 8'lik	Gelirsen
· – ·				· – –
Bize	-bi	2 8'lik	8'lik	Bize
Bize	-ze	2 8'lik	8'lik	Bize
– –				· ·
Gelme	-gel	8'lik	2 8'lik	Gelme
· –				– –
Gel	-gel	2 8'lik	8'lik	Gel
–				·
Bazı	-ba	8'lik	2 8'lik	Bazı
· –				– –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-39'da verilmiştir.

5.3.33. Elmalar allanıyor



Şekil 5.142. Elmalar allanıyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası

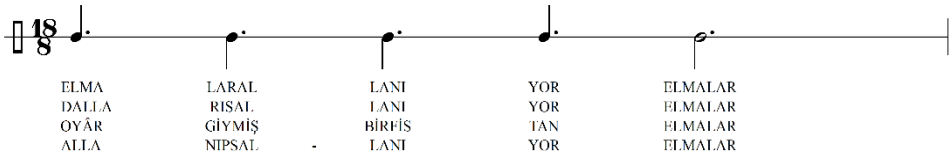
Künye

Elmalar allanıyor isimli, 2033 Repertuvar numaralı, Gümüşhane yöresine ait, Nurettin Şenol'dan alınan türkü; Alaettin Bahçekapılı tarafından derlenmiş ve Soner Özbilen tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c

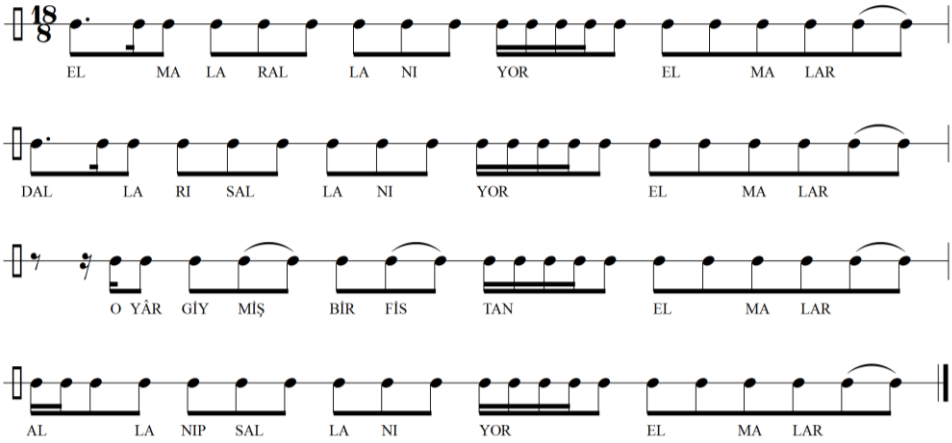
örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkü Sarısözen'in usûl anlayışına göre alındığı için cümle sonlarında tekrarlanan *Elmalar* kelimesi kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereğince 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.143. Elmalar allanıyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.144. Elmalar allanıyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Elmalar / allanıyor (elmalar) / (3+4) 7 hece
Dalları / sallanıyor (elmalar) / (3+4) 7 hece
O yâr giymiş / bir fistan (elmalar) / (4+3) 7 hece
Allanıp / sallanıyor (elmalar) / (3+4) 7 hece
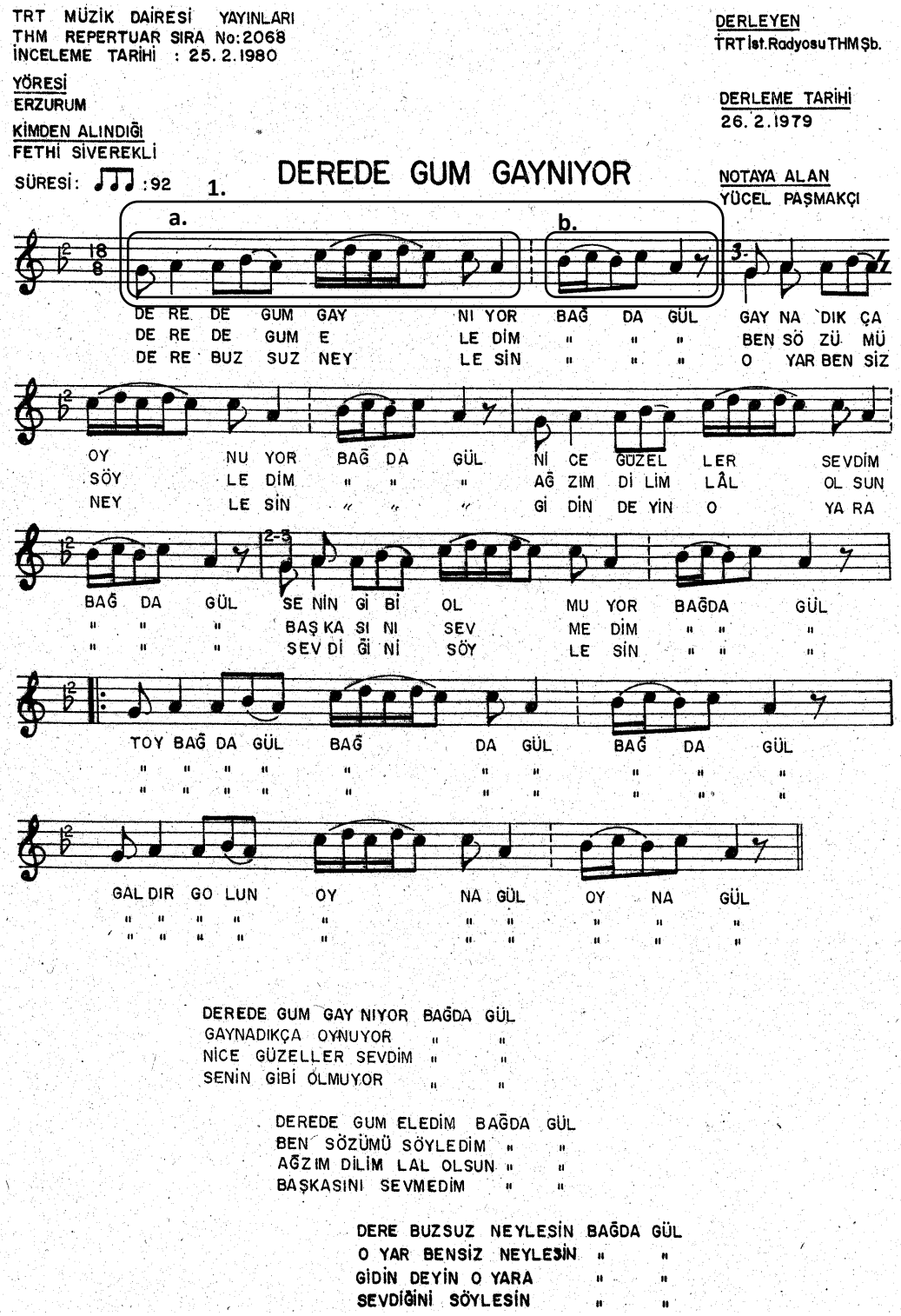
Al elmanın / dördünü (elmalar) / (3+4) 7 hece
Sev yiğidin / merdini (elmalar) / (3+4) 7 hece
Seversen / bir güzel sev (elmalar) / (3+4) 7 hece
Çekme / çirkin derdini (elmalar) / (2+5) 7 hece

Elmayı / böldüm dörde (elmalar) / (3+4) 7 hece
Ördeği / gördüm gölde (elmalar) / (3+4) 7 hece
Güzel / senin yüzünden (elmalar) / (2+5) 7 hece
Düştüm / bin türlü derde (elmalar) / (2+5) 7 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hatası tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-40'ta verilmiştir.

5.3.34. Derede gum gaynıyor



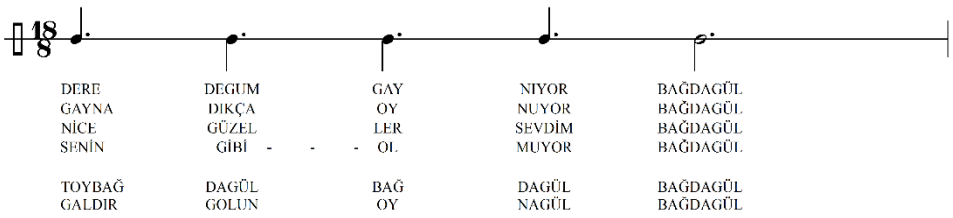
Şekil 5.145. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

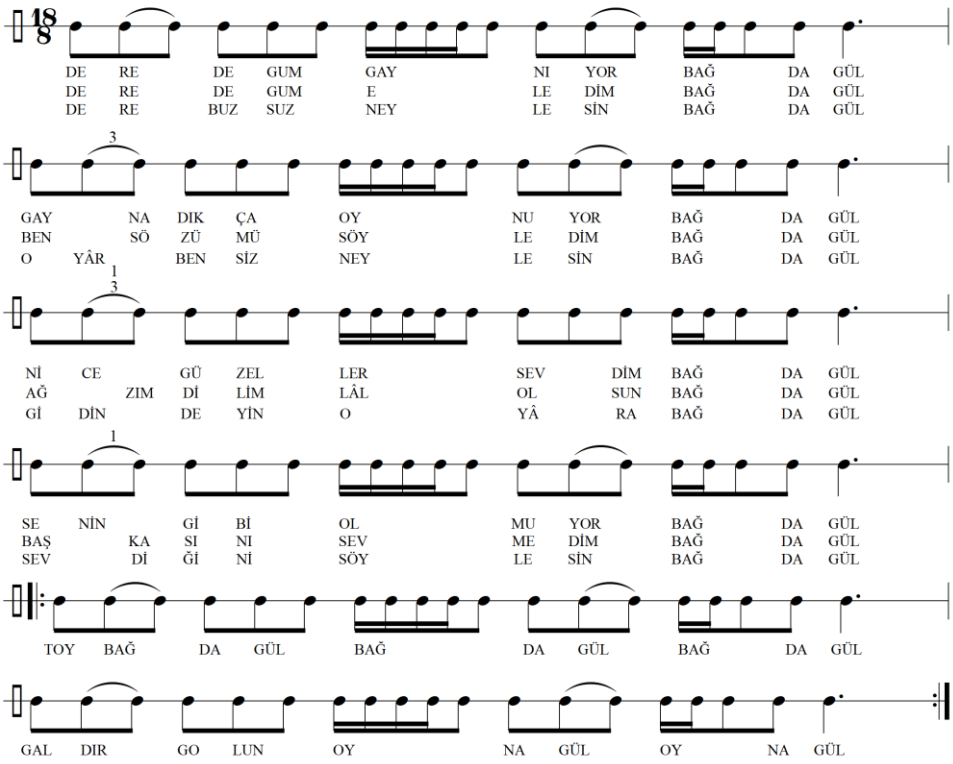
Derede gum gaynıyor isimli, 2068 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Fethi Siverekli alınan türkü; TRT İstanbul Radyosu THM Şube Müdürlüğü tarafından derlenmiş ve Yücel Paşmakçı tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküde cümle sonlarında tekrarlanan *Bağda gül* ve *Oyna gül* kelimeleri, Sarısözen'in usûl anlayışına göre notaya alındığı için kesik ölçü çizgisiyle ayrılmıştır. Müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereğince 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.146. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.147. Derede gum gaynıyor bağda gül türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Derede / gum gaynıyor (bağda gül) / (3+4) 7 hece
Gaynadıkça / oynuyor (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Nice / güzeller sevdim (bağda gül) / (2+5) 7 hece
Senin gibi / olmuyor (bağda gül) / (4+3) 7 hece

Toy bağda gül / bağda gül (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Galdır golun / oyna gül (oyna gül) / (4+3) 7 hece

Derede / gum eledim (bağda gül) / (3+4) 7 hece
Ben sözümü / söyledim (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Ağzım dilim / lâl olsun (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Başkasını / sevmedim (bağda gül) / (4+3) 7 hece

Dere buzsuz / neylesin (bağda gül) / (4+3) 7 hece
O yâr bensiz / neylesin (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Gidin deyin / o yâra (bağda gül) / (4+3) 7 hece
Sevdiğini / söylesin (bağda gül) / (4+3) 7 hece

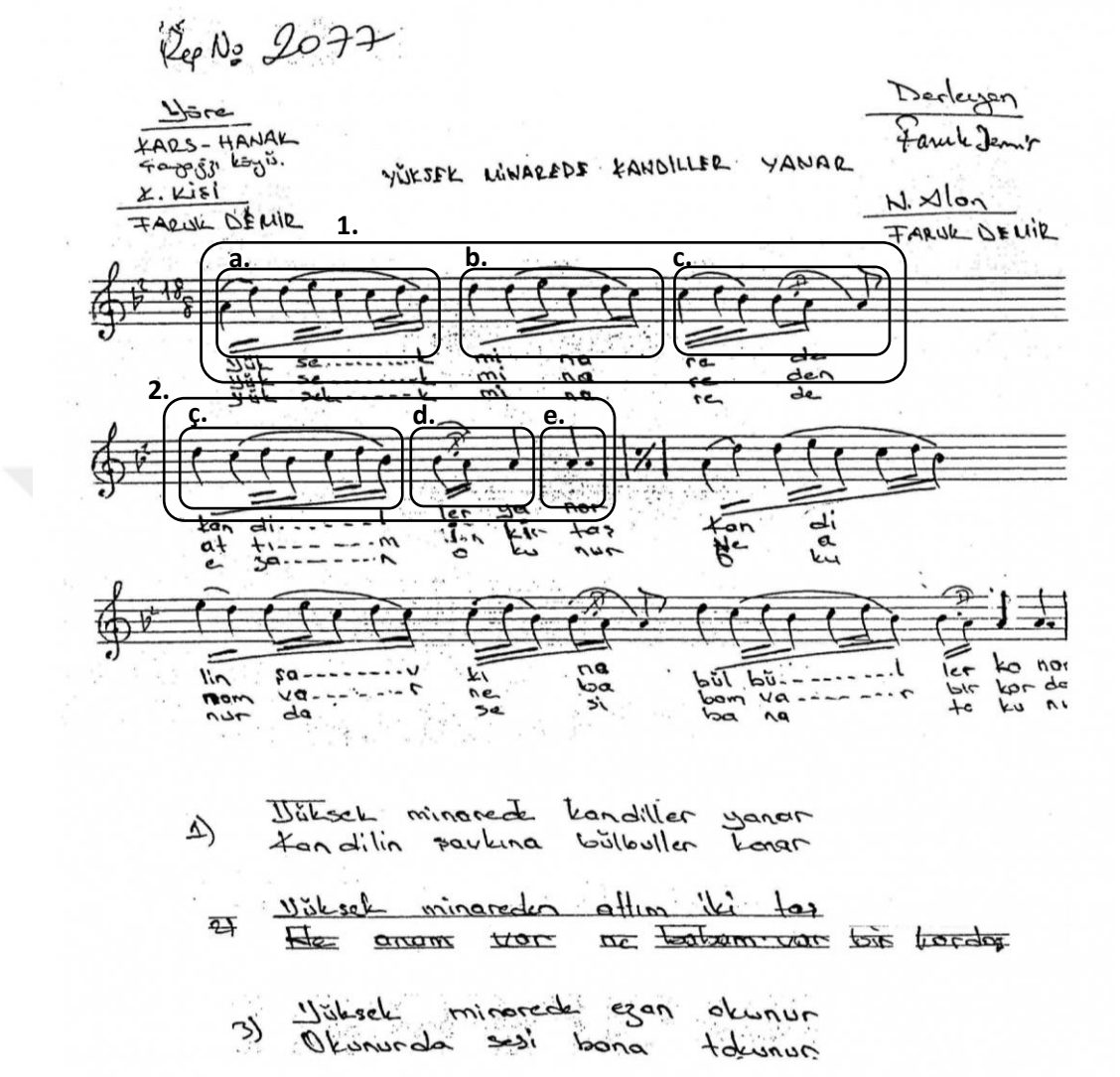
Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

Çizelge 5.30. Derede gum gaynıyor bağdagül türküsünün prozodi tespiti

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Ağzım	-ağ	8'lik	2 8'lik	Ağzım
Ağzım	-zım	2 8'lik	8'lik	Ağzım
· –				– ·

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-41'de verilmiştir.

5.3.35. Yüksek minarede kandiller yanar



Şekil 5.148. Yüksek minarede kandiller yanar türküsünün TRT repertuvarındaki notası

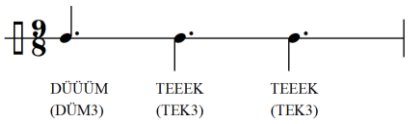
Künye

Yüksek minârede kandiller yanar isimli, 2077 Repertuvar numaralı, Kars/Hanak Çayağzı Köyü'ne ait, Faruk Demir'e ait türküyü yine Faruk Demir notaya almıştır. Ancak Anadolu'da yaygın olarak uygulanan çocuğa dedesinin isminin verilmesi geleneği dahilinde Faruk Demir'in farklı veya aynı kişi olduğu konusunda bir çıkarımda bulunulamamıştır. Dolayısıyla kültürün tespitinde farklı anlayışlardan dolayı bu muallak durumlar oluşmaktadır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a,

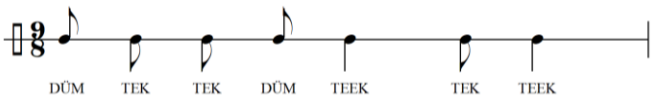
b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

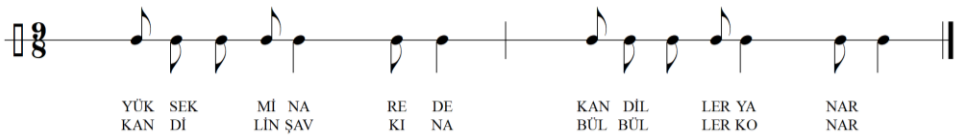
Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde, cümlelerin 9 zamanda tamamlandığı görülmüştür. Buna göre, türkünün söze göre 18 zamanda ölçülmesi kuvvetle muhtemeldir. Müzik cümlelerindeki vurgular ve darplar, türkünün 9 zamanda tamamlandığını göstermektedir. Müzik cümlelerindeki 9 zamanın oluşumunda ardarda gelen bir semâi etkinin olduğu görülmektedir. Özetle, usûlün düzümü 3+3+3 şeklindedir. Türküde tespit edilen usûl, *Mürekkeb Semâî* usûlüdür[15].



Şekil 5.149. Mürekkeb Semâi Usûlü

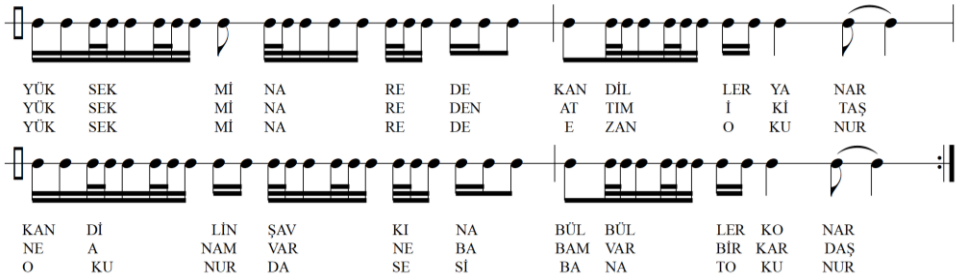


Şekil 5.150. Mürekkeb Semâî usûlü velvelesi



Şekil 5.151. Yüksek minarede kandiller yanar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı

[15] Detaylı bilgi için bkz. (Özkan, 2013, s. 657)



Şekil 5.152. Yüksek minarede kandiller yanar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Yüksek minarede / kandiller yanar / (6+5) 11 hece
Kandilin şavkına / bülbüller konar / (6+5) 11 hece
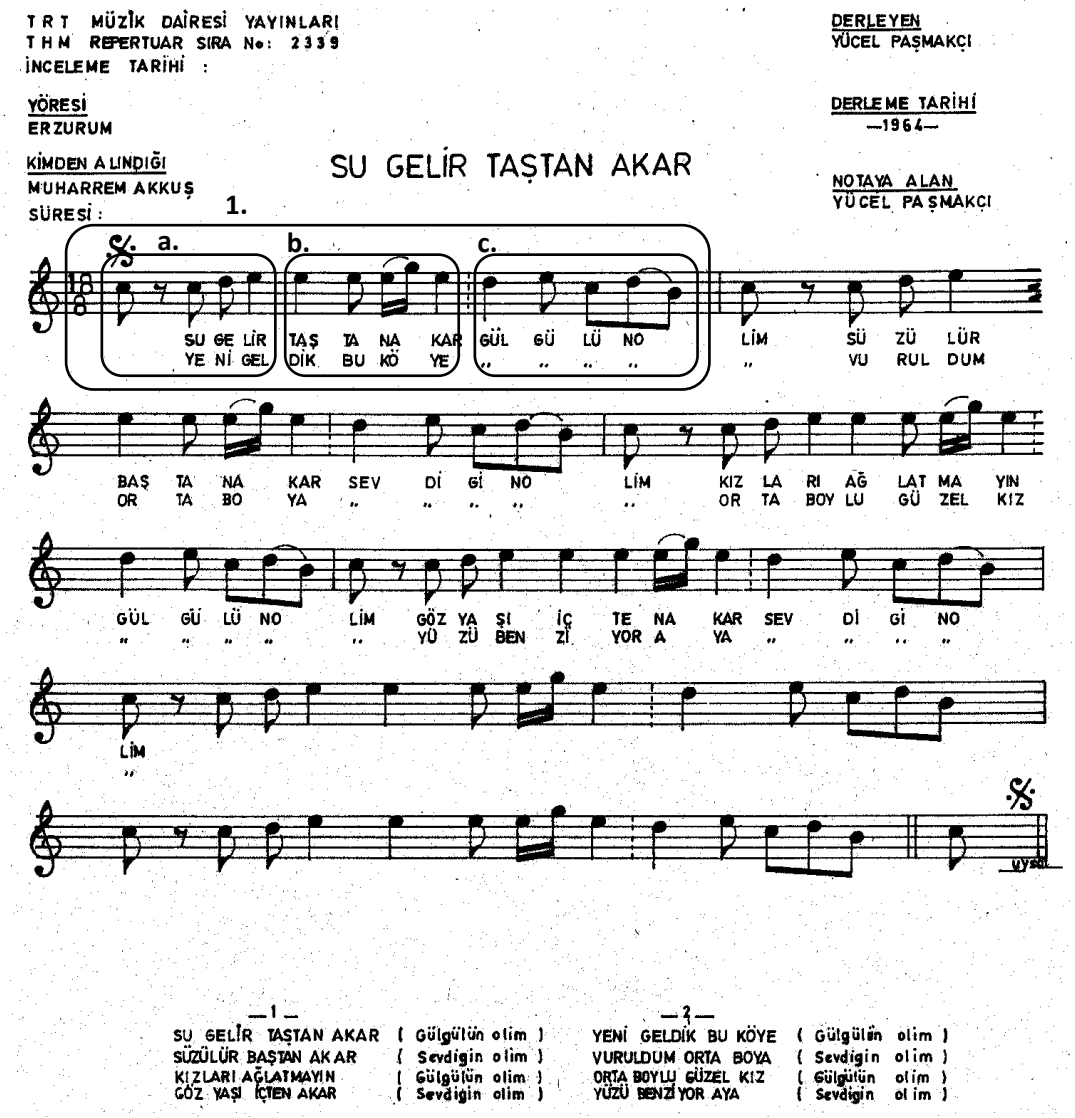
Yüksek minareden / attım iki taş / (6+5) 11 hece
Ne anam var ne babam / var bir kardaş / (7+4) 11 hece

Yüksek minarede / ezân okunur / (6+5) 11 hece
Okunur da / sesi bana tokunur / (4+7) 11 hece

Türkünün sözlerinde telaffuz hatalarına dair bir bulgu tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-42'dedir.

5.3.36. Su gelir taştan akar



Şekil 5.153. Su gelir taştan akar türküsünün TRT repertuvarındaki notası

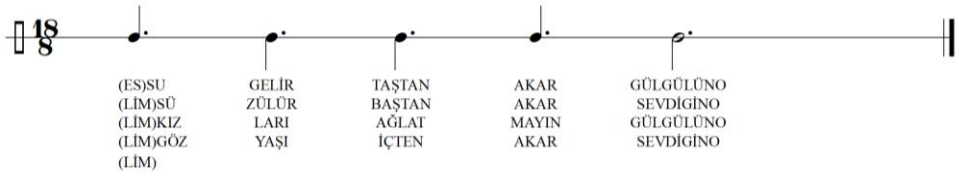
Künye

Su gelir taştan akar isimli, 2339 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Muharrem Akkuş'tan alınan türkü; Yücel Paşmakçı tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

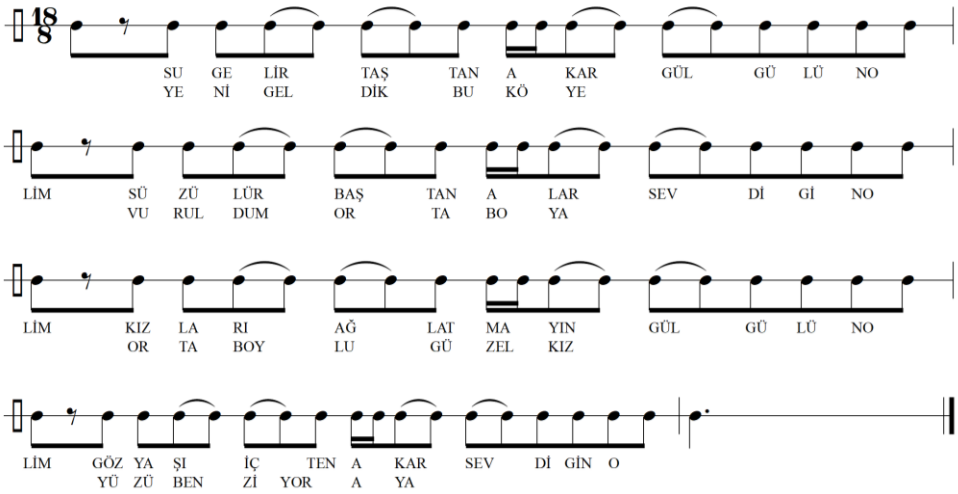
Usûl

Yöre türkülerinin sıkça görülen bir özelliği olarak, “Gülgülün olim, Sevdigin olim” gibi ölçü sonlarında tekrar eden sözlerin kesik ölçü çizgisiyle ayrılmış olması; türkudeki zamanın Sarısözen’in usûl algısına göre tespit edildiğini göstermektedir. Ölçülen 18 zaman ile söz cümlesi kıyaslandığında müzik cümlesi ile söz cümlesinin arasında bir sekizlik değer kadar fark bulunduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle sözlerin ilk hecesi zayıf zamanla başlamaktadır. Bir sonraki ölçüde ise, söz cümlesinin son hecesi, müzik cümlesinin ilk kuvvetli darbına tekabül etmektedir. Bu durum, eseri özgün kılmakla birlikte hem icrâya hem de eserdeki vurgulara ayrı bir zenginlik kazandırmıştır.

Türkünün müzik cümlesi ve gideri gereği, ölçüsü 18/8 olarak doğru ölçülmüştür. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60’de verilmiştir.



Şekil 5.154. Su gelir taştan akar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.155. Su gelir taştan akar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

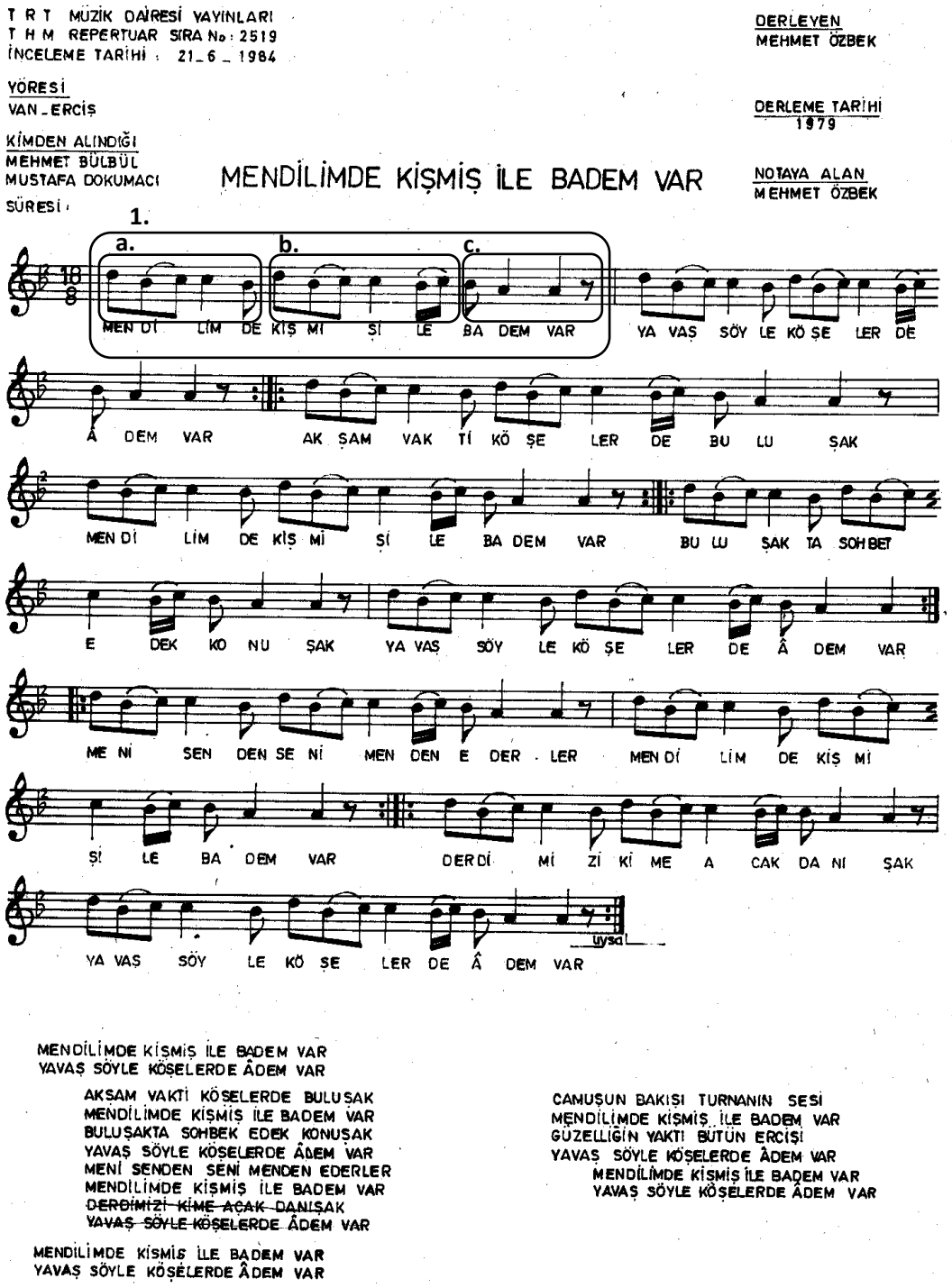
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Su gelir / taştan akar	(Gülgülün olim)	/ (3+4) 7 hece
Süzülür / baştan akar	(Sevdigin olim)	/ (3+4) 7 hece
Kızları / ağlatmayın	(Gülgülün olim)	/ (3+4) 7 hece
Göz yaşı / içten akar	(Sevdigin olim)	/ (3+4) 7 hece
Yeni geldik / bu köye	(Gülgülün olim)	/ (4+3) 7 hece
Vuruldum / orta boya	(Sevdigin olim)	/ (3+4) 7 hece
Orta boylu / güzel kız	(Gülgülün olim)	/ (4+3) 7 hece
Yüzü / benziyor aya	(Sevdigin olim)	/ (2+5) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-43'te verilmiştir.

5.3.37. Mendilimde kişmiş ile bâdem var



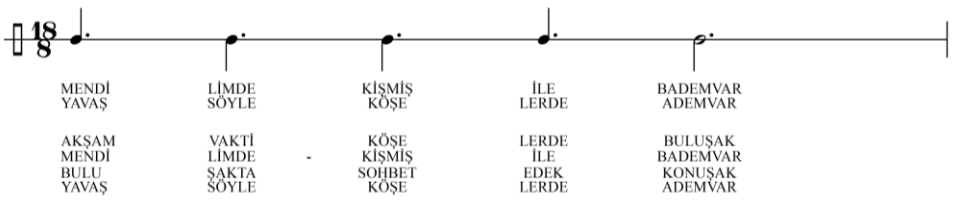
Şekil 5.156. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

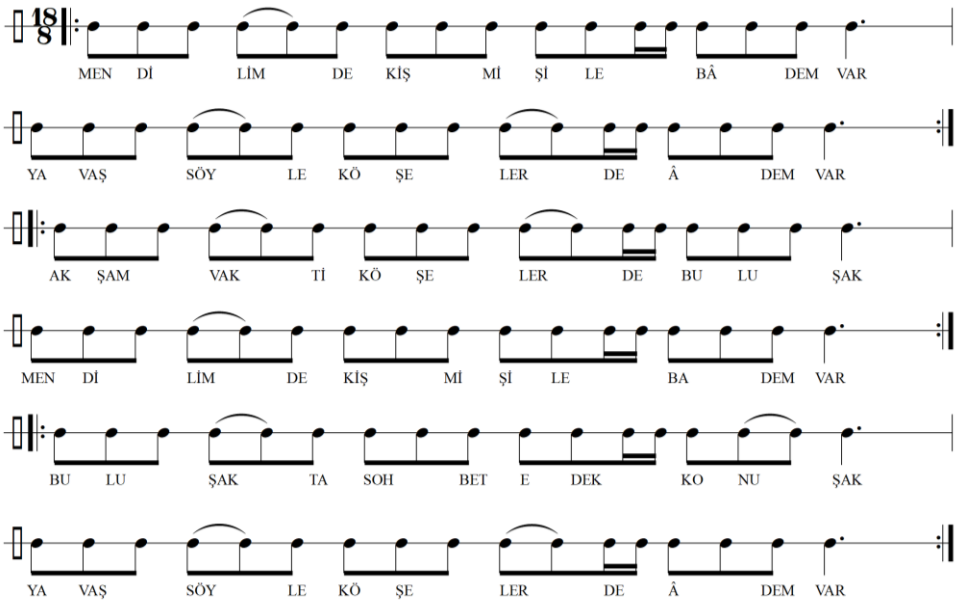
Mendilimde kişmiş ile badem var isimli, 2519 Repertuvar numaralı, Van/Erciş yöresine ait, Mehmet Bülbül ve Mustafa Dokumacı'dan alınan türkü; Mehmet Özbek tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün notasında tekrarlanan kelimelerin olmaması ve buna bağlı olarak kesik ölçü çizgisinin kullanılmamış olması, türküdeki zamanın hangi kıstasa göre tespit edildiği konusunda bir bulgu sağlamamıştır. Ancak 1. ve 2. örnekte gösterilen müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmakta ve 8'lik mertebeden oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.157. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.158. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Mendilimde / kişmiş ile bâdem var	/ (4+7) 11 hece
Yavaş söyle / köşelerde âdem var	/ (4+7) 11 hece
Akşam vakti / köşelerde buluşak	/ (4+7) 11 hece
Mendilimde / kişmiş ile bâdem var	/ (4+7) 11 hece
Buluşak da / sohbet edek konuşak	/ (4+7) 11 hece
Yavaş söyle / köşelerde âdem var	/ (4+7) 11 hece
Meni senden / seni menden ederler	/ (4+7) 11 hece
Mendilimde / kişmiş ile bâdem var	/ (4+7) 11 hece
Derdimizi / kime açak danışak	/ (4+7) 11 hece
Yavaş söyle / köşelerde âdem var	/ (4+7) 11 hece
Camuşun bakışı / turnanın sesi	/ (6+5) 11 hece

Mendilimde / kişmiş ile bâdem var / (4+7) 11 hece
Güzelliğin / yaktı bütün Erciş'i / (4+7) 11 hece
Yavaş söyle / köşelerde âdem var / (4+7) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.

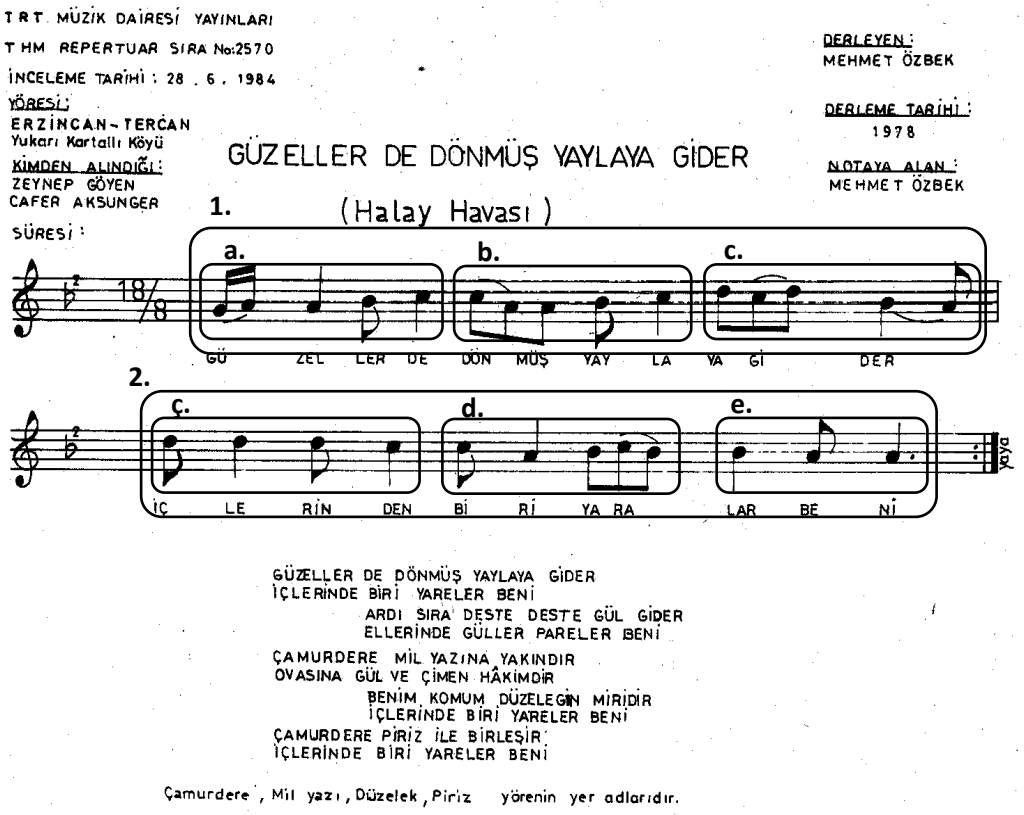
Çizelge 5.31. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün prozodi tespiti

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Mendilimde	-men	8'lik	2 8'lik	Mendilimde
Mendilimde	-di	2 8'lik	8'lik	Mendilimde
· – – ·				– · – ·
Kişmiş	-kiş	8'lik	2 8'lik	Kişmiş
Kişmiş	-miş	2 8'lik	8'lik	Kişmiş
· –				– ·
İle	-i	2 8'lik	8'lik	İle
İle	-le	8'lik	2 8'lik	İle
– ·				· –
Badem	-ba	8'lik	2 8'lik	Badem
Badem	-dem	2 8'lik	8'lik	Badem
· –				– ·
Âdem	-â	8'lik	2 8'lik	Âdem
Âdem	-dem	2 8'lik	8'lik	Âdem
· –				– ·
Sohbet	-soh	8'lik	2 8'lik	Sohbet
Sohbet	-bet	2 8'lik	8'lik	Sohbet
· –				– ·
Edek	-e	2 8'lik	8'lik	Edek
Edek	-dek	8'lik	2 8'lik	Edek
– ·				· –
Derdimizi	-der	8'lik	2 8'lik	Derdimizi
Derdimizi	-di	2 8'lik	8'lik	Derdimizi
Derdimizi	-mi	2 8'lik	8'lik	Derdimizi
Derdimizi	-zi	8'lik	2 8'lik	Derdimizi
· – – ·				– · · –
Açak	-a	2 8'lik	8'lik	Açak
Açak	-çak	8'lik	2 8'lik	Açak
– ·				· –

Turnanın	-nın	8’lik	2 8’lik	Turnanın
– · ·				– · –
Sesi	-se	2 8’lik	8’lik	Sesi
– –				· –
Güzelliğin	-li	2 8’lik	8’lik	Güzelliğin
Güzelliğin	-ğin	8’lik	2 8’lik	Güzelliğin
· – – ·				· – · –
Yaktı	-yak	8’lik	2 8’lik	Yaktı
Yaktı	-tı	2 8’lik	8’lik	Yaktı
· –				– ·
Bütün	-bü	2 8’lik	8’lik	Bütün
Bütün	-tün	8’lik	2 8’lik	Bütün
– ·				· –
Erciş’i	-er	8’lik	2 8’lik	Erciş’i
Erciş’i	-ci	2 8’lik	8’lik	Erciş’i
· – –				– · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-44’te verilmiştir.

5.3.38. Güzeller de dönmüş yaylaya gider



Şekil 5.159. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsünün TRT repertuvarındaki notası

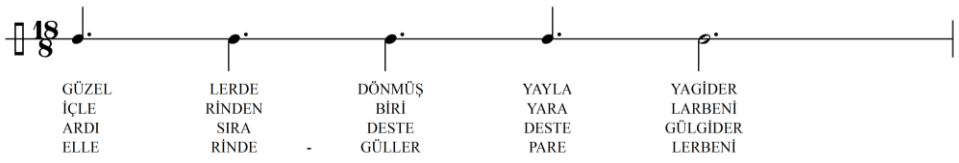
Künye

Güzeller de dönmüş yaylaya gider isimli, 2570 Repertuvar numaralı, Erzincan/Tercan-Yukarı Kartallı Köyü'ne ait, Zeynep Göyen ve Cafer Aksunger'den alınan türkü; Mehmet Özbek tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

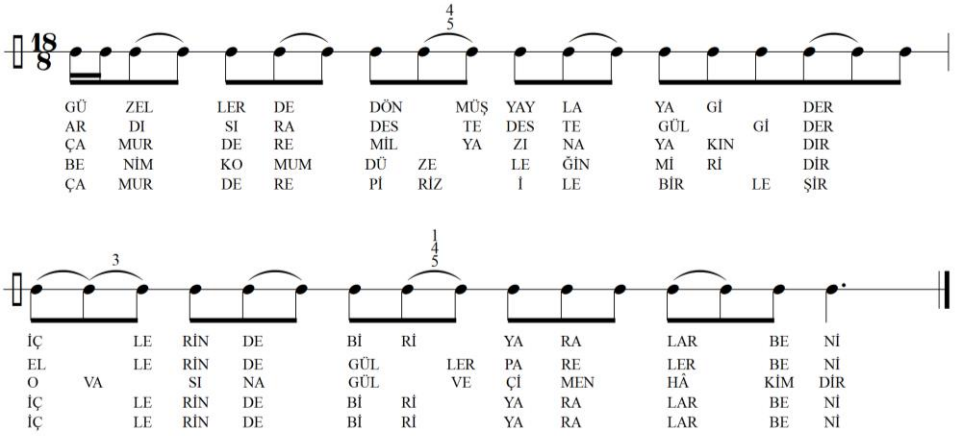
Usûl

Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamıştır. Tekrarlanan kelimelerin olmaması ve kesik ölçü çizgisinin kullanılmaması, türkudeki zamanın müzik cümlesine göre belirlendiği sonucunu desteklemektedir. Türkünün müzik cümleleri 8'lik mertebeden ve 18 zamandan oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî*

olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.160. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.161. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Güzeller de dönmüş / yaylaya gider / (6+5) 11 hece
İçlerinde biri / yaralar beni / (6+5) 11 hece

Ardı sıra / deste deste gül gider / (4+7) 11 hece
Ellerinde / güller pâreler beni / (4+7) 11 hece
Çamurdere / mil yazına yakındır / (4+7) 11 hece
Ovasına / gül ve çimen hâkimdir / (4+7) 11 hece

Benim komum / Düzelek'in miridir / (4+7) 11 hece

İçlerinde / biri yaralar beni / (4+7) 11 hece

Çamurdere / piriz ile birleşir / (4+7) 11 hece
İçlerinde / biri yaralar beni / (4+7) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.
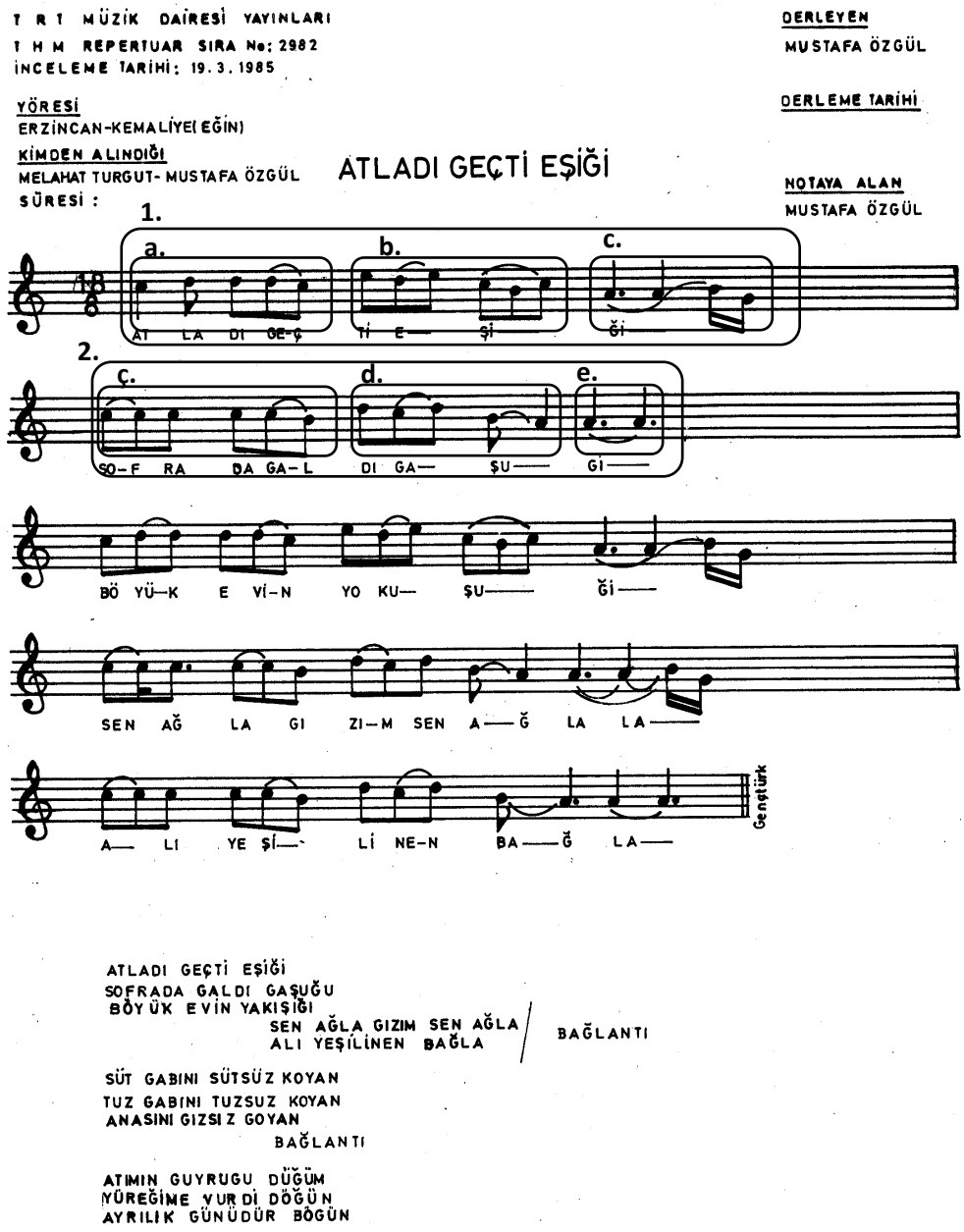
Çizelge 5.32. Güzeller dönmüş yaylaya gider türküsünün prozodi tespiti

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Güzeller	-ler	8'lik	2 8'lik	Güzeller
· – ·				· – –
De	-de	2 8'lik	8'lik	De
–				·
Yaylaya	-yay	8'lik	2 8'lik	Yaylaya
Yaylaya	-la	2 8'lik	8'lik	Yaylaya
· – ·				– · ·
İçlerinden	-iç	8'lik	2 8'lik	İçlerinden
İçlerinden	-le	2 8'lik	8'lik	İçlerinden
· – · –				– · · –
Ardı	-ar	8'lik	2 8'lik	Ardı
Ardı	-dı	2 8'lik	8'lik	Ardı
· –				– ·
Deste	-des	8'lik	2 8'lik	Deste
Deste	-te	2 8'lik	8'lik	Deste
· –				– ·
Gül	-gül	8'lik	2 8'lik	Gül
·				–
Gider	-gi	2 8'lik	8'lik	Gider
– –				· –
Ellerinde	-el	8'lik	2 8'lik	Ellerinde
Ellerinde	-le	2 8'lik	8'lik	Ellerinde
Ellerinde	-rin	8'lik	2 8'lik	Ellerinde
Ellerinde	-de	2 8'lik	8'lik	Ellerinde
· – · –				– · – ·
Güller	-gül	8'lik	2 8'lik	Güller
Güller	-ler	2 8'lik	8'lik	Güller
· –				– ·

Ve	-ve	2 8’lik	8’lik	Ve
–				·
Düzeleğin	-dü	2 8’lik	8’lik	Düzeleğin
Düzeleğin	-ze	8’lik	2 8’lik	Düzeleğin
– · · –				· – · –
Piriz	-pi	2 8’lik	8’lik	Piriz
Piriz	-riz	8’lik	2 8’lik	Piriz
– ·				· –
Birleşir	-bir	8’lik	2 8’lik	Birleşir
Birleşir	-le	2 8’lik	8’lik	Birleşir
· – –				– · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-45’te verilmiştir.

5.3.39. Atladı geçti eşiği



Şekil 5.162. Atladı geçti eşiği türküsünün TRT repertuvarındaki notası

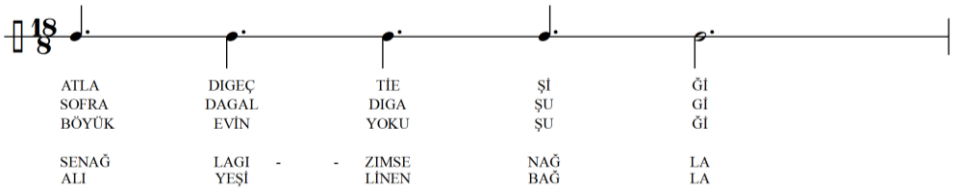
Künye

Atladı geçti eşiği isimli, 2982 Repertuvar numaralı, Erzincan/Kemaliye (Eğin) yöresine ait, Melahat Turgut ve Mustafa Özgül'den alınan türkü; Mustafa Özgül tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a,

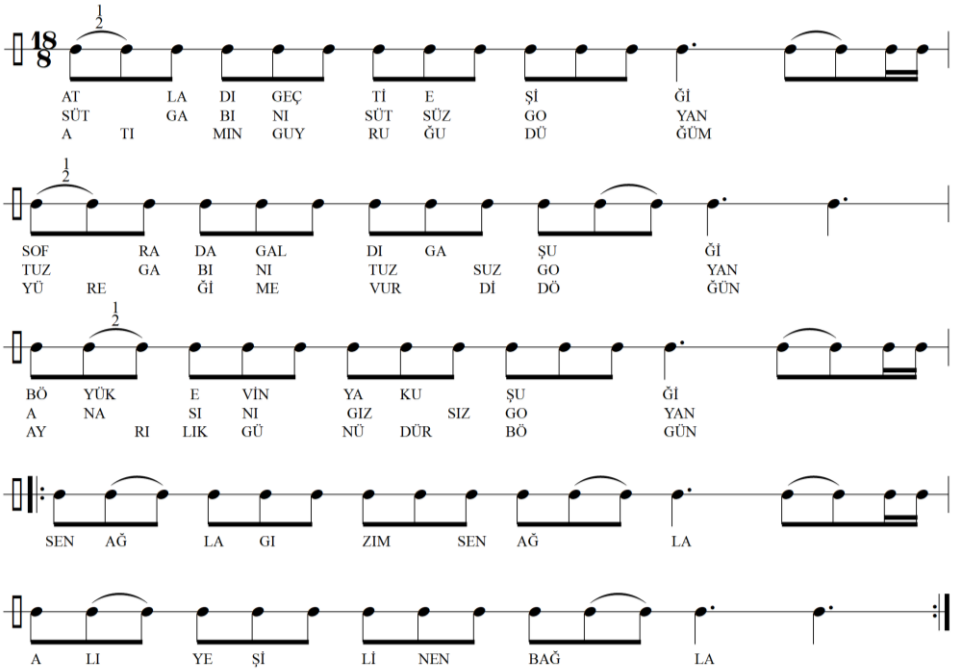
b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamıştır. Tekrarlanan kelimelerin olmaması ve kesik ölçü çizgisinin kullanılmaması, türkudeki zamanın müzik cümlesine göre belirlendiği sonucunu desteklemektedir. Türkünün müzik cümleleri 18 zamanda tamamlanmakta ve 8'lik mertebeden oluşmaktadır. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.163. Atladı geçti eşiği türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.164. Atladı geçti eşiği türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Atladı / geçti eşiği / (3+5) 8 hece
Sofrada / kaldı gaşuği / (3+5) 8 hece
Böyük evin / yakuşuği / (4+4) 8 hece

Sen ağla / gızım sen ağla / (3+5) 8 hece
Alı / yeşilinen bağla / (2+6) 8 hece

Süt gabını / sütsüz goyan / (4+4) 8 hece
Tuz gabını / tuzsuz goyan / (4+4) 8 hece
Anasını / gızsız goyan / (4+4) 8 hece

Atımın guyruğu / düğüm / (6+2) 8 hece
Yüreğime vurdi / döğün / (6+2) 8 hece
Ayrılık günüdür / böğün / (6+2) 8 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazılarak önerilen notada uygulanmıştır.
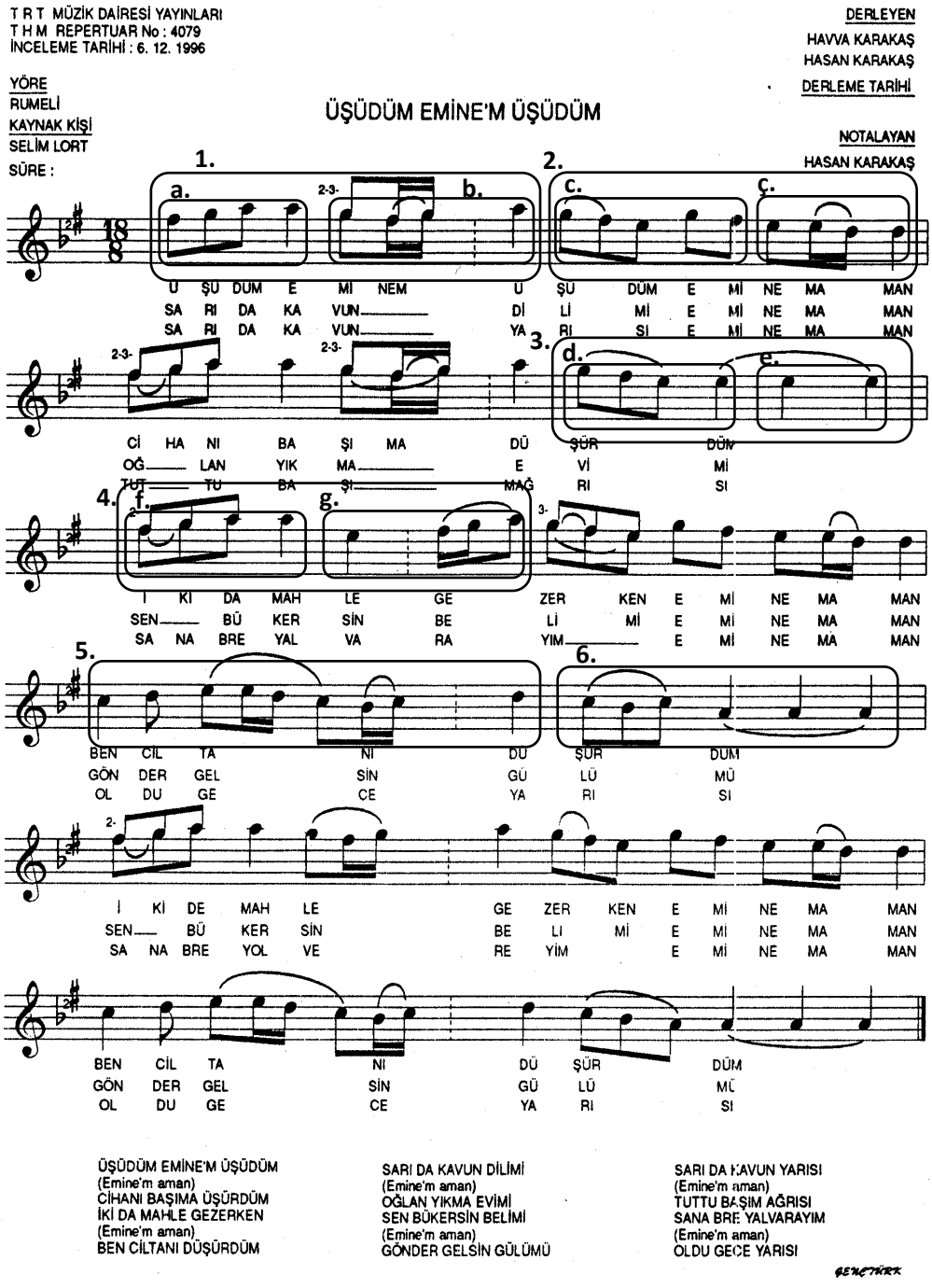
Çizelge 5.33. Atladı geçti eşiği türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Alı	-a	2 8'lik	8'lik	Alı
Alı	-lı	8'lik	2 8'lik	Alı
_ ·				· _
Atımın	-a	2 8'lik	8'lik	Atımın
Atımın	-tı	8'lik	2 8'lik	Atımın
_ · ·				· _ ·
Yüreğime	-yü	2 8'lik	8'lik	Yüreğime
Yüreğime	-re	8'lik	2 8'lik	Yüreğime
_ · · _				· _ · _

Vurdi	-vur	8’lik	2 8’lik	Vurdi
Vurdi	-di	2 8’lik	8’lik	Vurdi
· –				– ·
Ayrılık	-ay	8’lik	2 8’lik	Ayrılık
Ayrılık	-rı	2 8’lik	8’lik	Ayrılık
Ayrılık	-lık	8’lik	2 8’lik	Ayrılık
· – –				– · –
Günüdür	-gü	2 8’lik	8’lik	Günüdür
– · –				· · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-45’te verilmiştir.

5.3.40. Üşüdüm Emine'm üşüdüm



Şekil 5.165. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsünün TRT repertuvarındaki notası

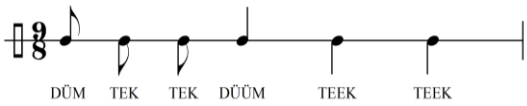
Künye

Üşüdüm Emine'm üşüdüm isimli, 4079 Repertuvar numaralı, Rumeli yöresine ait, Selim Lort'tan alınan türkü; Havva Karakaş ve Hasan Karakaş tarafından derlenmiş

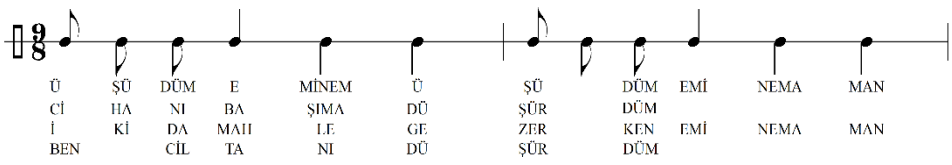
ve Hasan Karakaş tarafından notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı ve i şeklindeki örneklerde gösterilmiştir. Motiflere bağlı olarak; a ve b 1. cümleyi, c ve ç 2. cümleyi, d ve e 3. cümleyi, f ve g 4. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

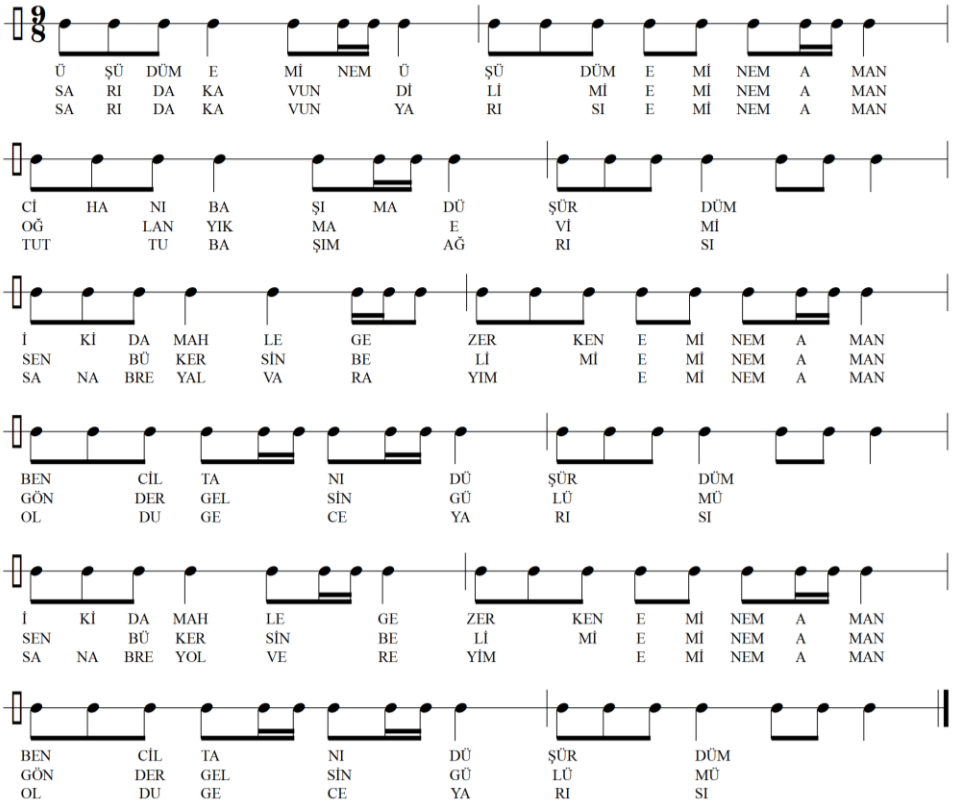
Türkünün orijinal notasında 18 zamanda tamamlanan bir ölçü, kendi içinde 7+11 şeklinde kesik ölçü çizgisiyle ayrıldığı görülmüştür. Bunun sebebi, müzik cümlesi ile söz cümlesinin başlangıç ve bitiş noktalarının farklı olmasıdır. *Üşüdüm Emine'm / üşüdüm Emine'm aman* biçimindeki söz cümlesi, bir ölçüye tekabül edecek şekilde, 18 zaman olarak tespit edilmiştir. Müzik cümlesi ise, söz cümlesindeki zamandan farklı olarak, iki ayrı 9 zamandan meydana gelmektedir. Bir ölçünün, bir söz cümlesine tekâbül etmesi kıstasına göre 18 zamanla ölçülen türkü, iki adet Oynak usûlünden meydana gelmiştir. Dolayısıyla müzik cümlesine göre söz cümlesinin birleşimi *Üşüdüm Emine'm ü / şüdüm Emine'm aman* şeklinde olmalıdır. Bu çerçevede, eserlerdeki zamanın, farklı müzikal algılarca tespiti birçok farklı sonuçlara sebep olacağından, eserlerin Türk müziği usûl geleneğine sahip bir algı dâhilinde tahlili önem arz etmektedir. Bu bağlamda türkünün müzik cümlelerinin 8'lik mertebe ile 9 zamanda tamamlandığı, kuvvet dereceleri gereği usûlün *Oynak* olduğu tespit edilmiştir.



Şekil 5.166. Oynak usûlü



Şekil 5.167. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.168. Üşüdüm Emine'm üşüdüm türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7, 8 ve 9'lu hece ölçülerinden meydana gelmiştir

Üşüdüm / Emine'm üşüdüm (Emine'm aman) / (3+6) 9 hece
Cihanı / başıma düşürdüm / (3+6) 9 hece
İki da / mahle gezerken (Emine'm aman) / (3+5) 8 hece
Ben ciltanı / düşürdüm / (4+3) 7 hece

Sarı da / kavun dilimi (Emine'm aman) / (3+5) 8 hece
Oğlan / yıkma evimi / (2+5) 7 hece
Sen bükersin / belimi (Emine'm aman) / (4+3) 7 hece
Gönder / gelsin gülümü / (2+5) 7 hece
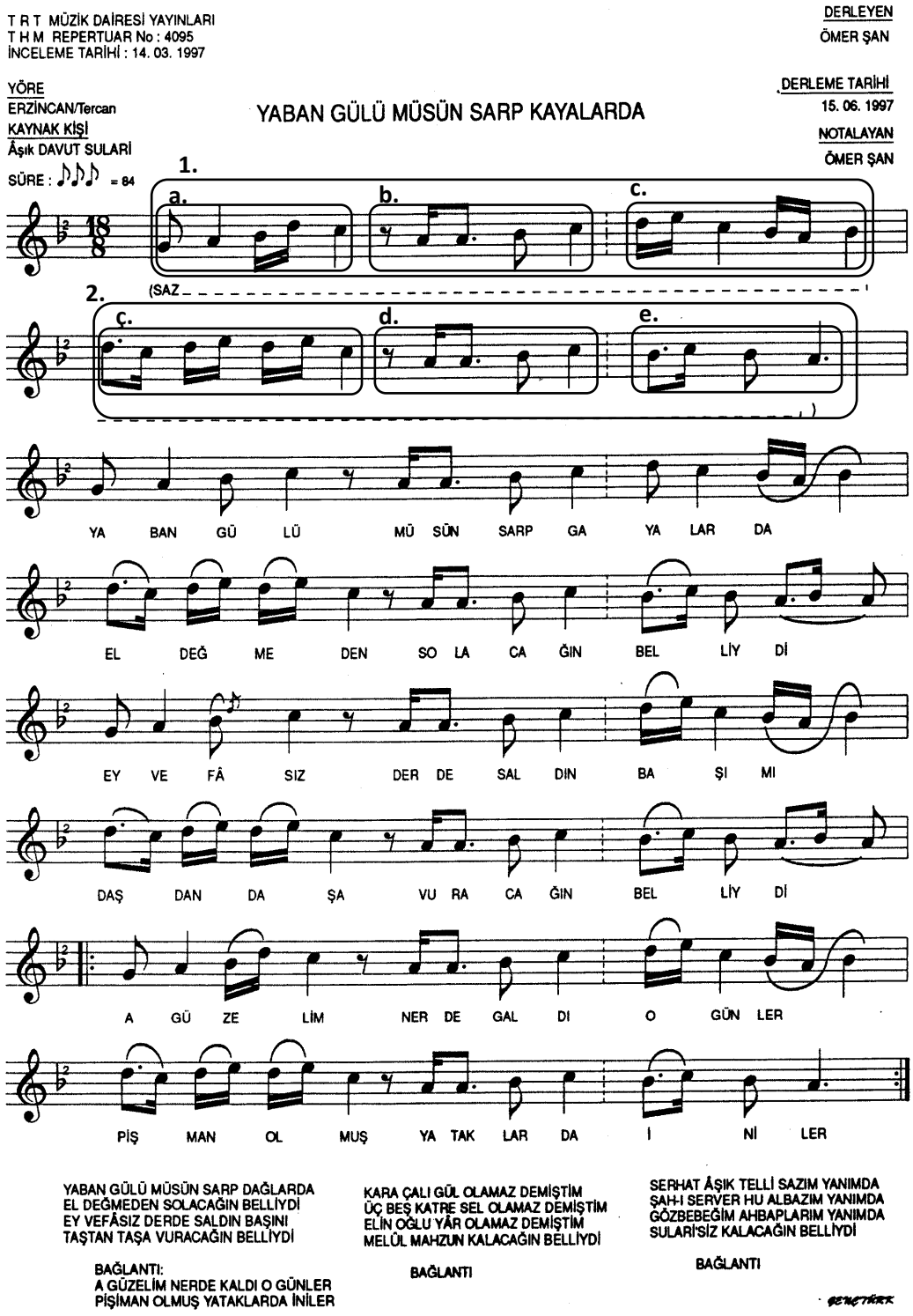
Sarı da / kavun yarısı (Emine'm aman) / (3+5) 8 hece

Tuttu / başım ağrısı	/ (2+5) 7 hece
Sana / bre yalvarayım (Emine'm aman)	/ (2+5) 7 hece
Oldu / gece yarısı	/ (2+5) 7 hece

Türkünün sözlerinde herhangi bir telaffuz hatası tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-47'de verilmiştir.

5.3.41. Yaban gülü müsün sarp kayalarda



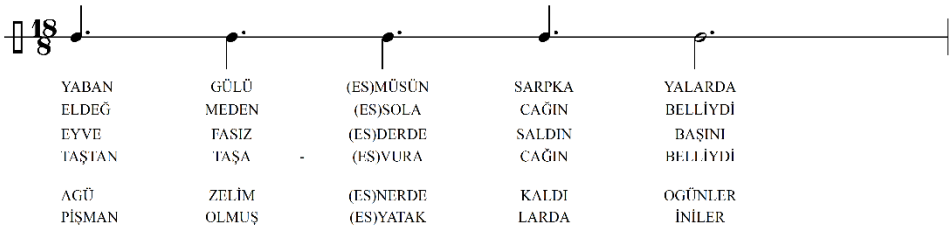
Şekil 5.169. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye
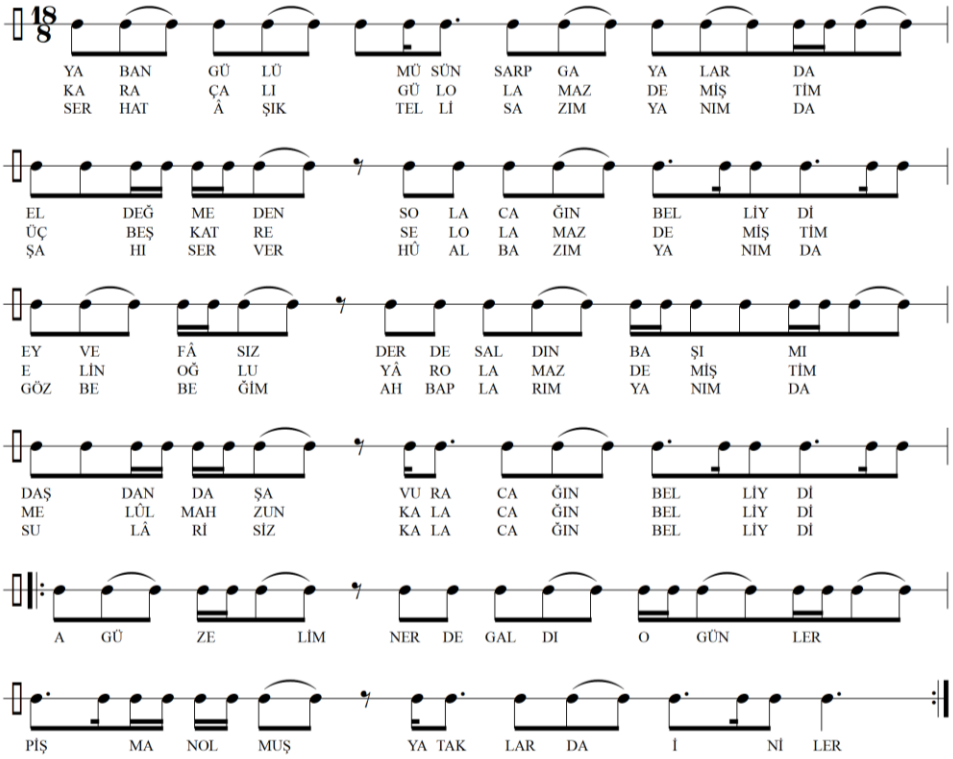
Yaban gülü müsün sarp kayalarda isimli, 4095 repertuvar numaralı, Erzincan/Tercan yöresine ait, Âşık Davut Sulari'den alınan türkü; Ömer Şan tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri ise 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Kesik ölçü çizgisinin tekrarlanan kelimelerin artan zaman olarak ayrılmasının dışında 2. Örnekteki kesik ölçü çizgisinin, müzik cümlesindeki 6 zamanın üçerli halinin belirtilmesi amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkudeki müzik cümlesi 18 zamanda tamamlanmaktadır. Mertebesi ise gideri gereğince 8'liktir. Türkünün müzik cümlesindeki darpların kuvvet dereceleri ve düzümleri incelendiğinde usûlünün *Bileşik Yürük Semâî* olduğu görülmüştür (Bkz. Şekil 5.59). Türküye uygun velvelesi de Şekil 5.60'de verilmiştir.



Şekil 5.170. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.171. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir

Yaban gülü müsün / sarp kayalarda / (6+5) 11 hece
El değmeden / solacağın belliydi / (4+7) 11 hece
Ey vefâsız / derde saldın başını / (4+7) 11 hece
Taştan taşa / vuracağın belliydi / (4+7) 11 hece

A güzelim / nerde kaldı o günler / (4+7) 11 hece
Pişman olmuş / yataklarda iniler / (4+7) 11 hece

Kara çalı / gül olamaz demiştim / (4+7) 11 hece
Üç beş katre / sel olamaz demiştim / (4+7) 11 hece
Elin oğlu / yâr olamaz demiştim / (4+7) 11 hece
Melûl mahzun / kalacağın belliydi / (4+7) 11 hece

Serhat Âşık / telli sazım yanımda / (4+7) 11 hece
Şâh-ı server / hû albazım yanımda / (4+7) 11 hece
Göz bebeğim / ahbaplarım yanımda / (4+7) 11 hece
Sulâri'siz / kalacağın belliydi / (4+7) 11 hece

Türkünün orijinal notasındaki telaffuz hataları ve düzeltilmiş halleri aşağıdaki tabloda gösterilmiş, yeniden yazdığımız notada uygulanmıştır.
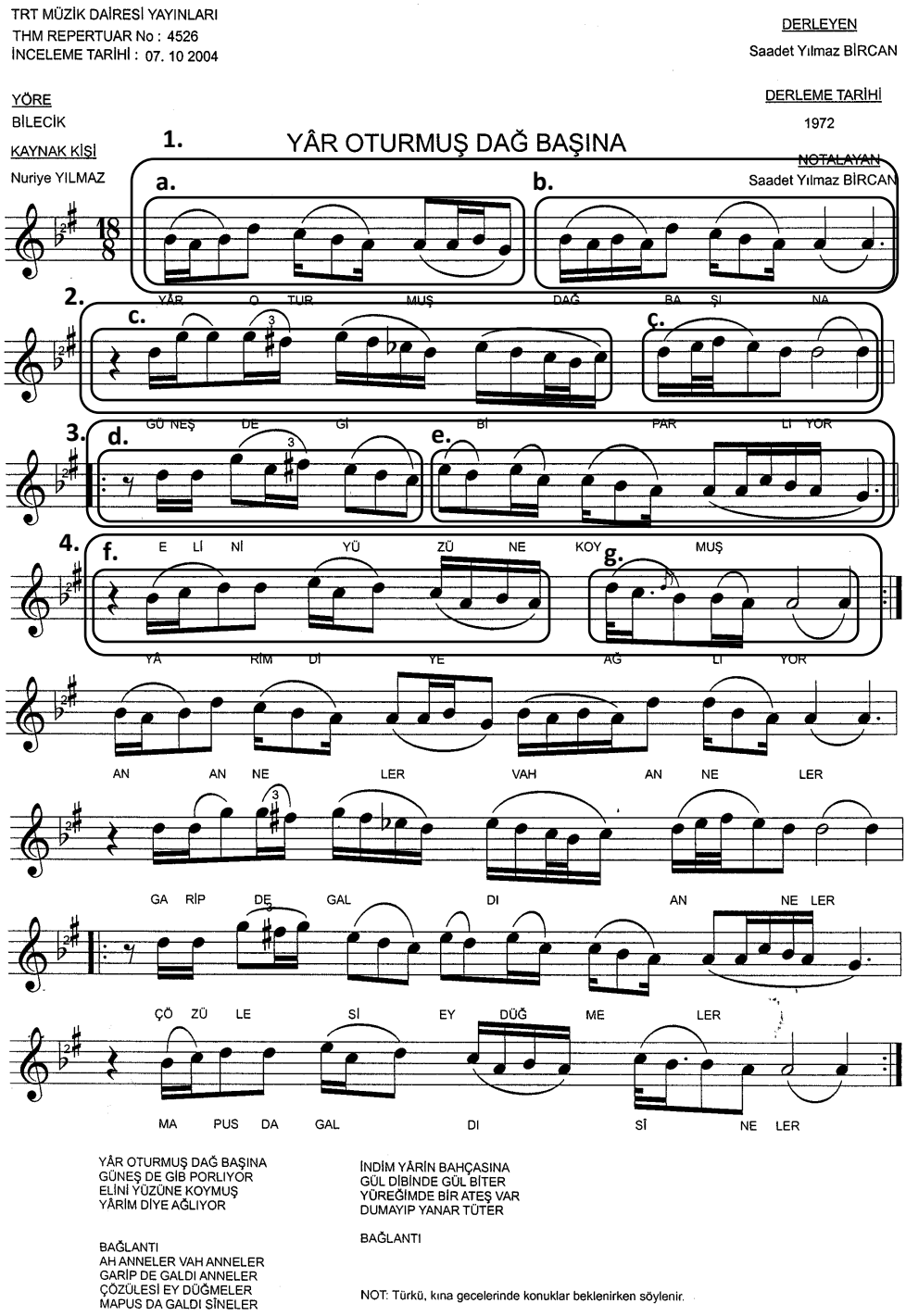
Çizelge 5.34. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün prozodi tespitleri

Kelime/Prozodik gösterim	**Hece**	**Toplam Değerliği**	**Prozodiye göre tespit edilen yeni değerliği**	**Kelime/Düzeltilmiş prozodik gösterimi**
Sarp	-sarp	8'lik	2 8'lik	Sarp
·				–
Gayalarda	-ga	2 8'lik	8'lik	Gayalarda
– · – –				· · – –
Belliydi	-bel	2 8'lik	8'lik	Belliydi
Belliydi	-liy	8'lik	2 8'lik	Belliydi
– · –				· – ·
Ey	-ey	8'lik	2 8'lik	Ey
·				–
Vefâsız	-ve	2 8'lik	8'lik	Vefâsız
Vefâsız	-fâ	8'lik	2 8'lik	Vefâsız
Vefâsız	-sız	2 8'lik	8'lik	Vefâsız
– · –				· – –
Daşdan	-daş	2 8'lik	8'lik	Daşdan
Daşdan	-dan	8'lik	2 8'lik	Daşdan
– ·				· –
Galdı	-gal	8'lik	2 8'lik	Galdı
Galdı	-dı	2 8'lik	8'lik	Galdı
· –				– ·
Yataklarda	-lar	8'lik	2 8'lik	Yataklarda
Yataklarda	-da	2 8'lik	8'lik	Yataklarda
· · · –				· · – ·
Üç	-üç	2 8'lik	8'lik	Üç
–				·
Beş	-beş	8'lik	2 8'lik	Beş
·				–

Katre	-kat	8’lik	2 8’lik	Katre
Katre	-re	2 8’lik	8’lik	Katre
· –				– ·
Demiştim	-de	2 8’lik	8’lik	Demiştim
Demiştim	-miş	8’lik	2 8’lik	Demiştim
– · –				· – –
Melûl	-me	2 8’lik	8’lik	Melûl
Melûl	-lûl	8’lik	2 8’lik	Melûl
– ·				· –
Mahzûn	-mah	2 8’lik	8’lik	Mahzûn
Mahzûn	-zun	8’lik	2 8’lik	Mahzûn
– ·				· –
Serhat	-ser	8’lik	2 8’lik	Serhat
Serhat	-hat	2 8’lik	8’lik	Serhat
· –				– ·
Âşık	-â	8’lik	2 8’lik	Âşık
Âşık	-şık	2 8’lik	8’lik	Âşık
· –				– ·
Server	-ser	8’lik	2 8’lik	Server
Server	-ver	2 8’lik	8’lik	Server
· –				– ·
Yanımda	-ya	2 8’lik	8’lik	Yanımda
Yanımda	-nım	8’lik	2 8’lik	Yanımda
– · –				· – –
Göz	-göz	8’lik	2 8’lik	Göz
·				–
Bebeğim	-be	2 8’lik	8’lik	Bebeğim
– · –				· · –
Sulârîsiz	-su	2 8’lik	8’lik	Sulârîsiz
Sulârîsiz	-lâ	8’lik	2 8’lik	Sulârîsiz
– · · –				· – · –

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-48’de verilmiştir.

5.3.42. Yâr oturmuş dağ başına



Şekil 5.172. Yâr oturmuş dağ başına türküsünün TRT repertuvarındaki notası

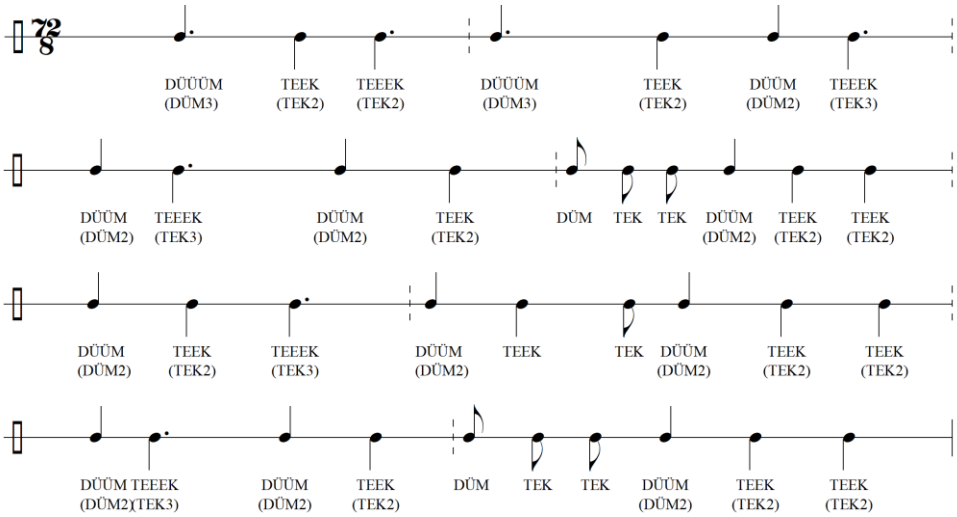
Künye

Yâr oturmuş dağ başına isimli, 4526 Repertuvar numaralı, Bilecik yöresine ait, Nuriye Yılmaz'dan alınan türkü; Saadet Yılmaz Bircan tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 18 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f ve g örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi; c ve ç motifleri 2. cümleyi; d ve e motifleri 3. cümleyi; f ve g motifleri ise 4. cümleyi oluşturmuştur.

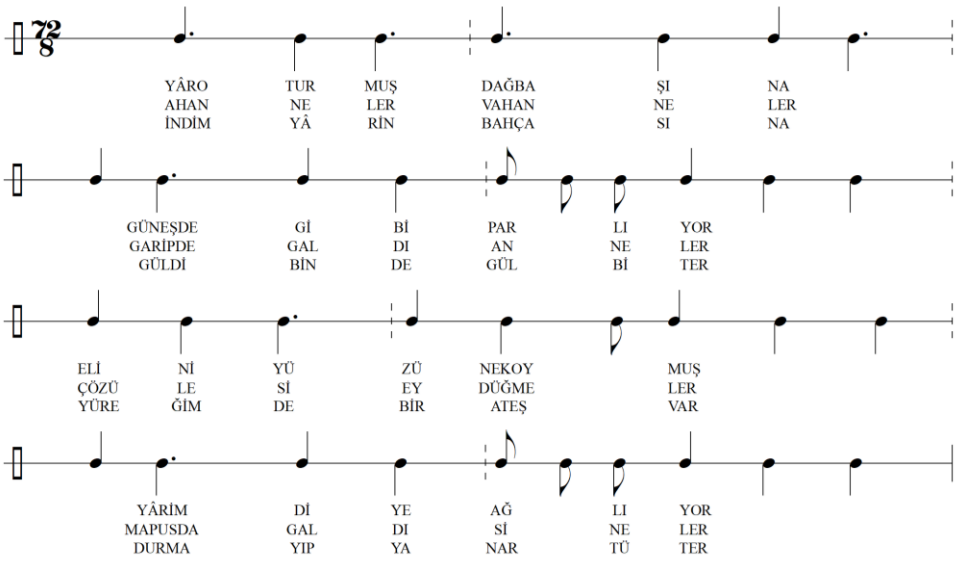
Usûl

Türkünün her bir cümlesi, farklı düzümlere sahip farklı motiflerden oluşmaktadır. Türküdeki her bir mısranın bir müzik cümlesine tekabül etmesi, türkünün söze göre 18 zamanlı olarak ölçüldüğünü göstermektedir. Müzik cümlelerindeki her bir motifin bir usûl kalıbından oluştuğu görülmüştür. 1. cümledeki a motifi bir Müsemmen kalıbından, b motifi bir Curcuna kalıbından; 2. cümledeki c motifi bir Raks Aksağı kalıbından, ç motifi bir Oynak kalıbından; 3. cümledeki d motifi bir Devr-i Turan kalıbından, e motifi bir Tek Vuruş kalıbından; 4. cümledeki f motifi bir Raks Aksağı kalıbından, g motifi ise bir Oynak kalıbından meydana gelmiştir. Motiflerin ve cümlelerin birleşmesinden meydana gelen 72 zamanlı ölçü, 8 adet usûlden oluşmaktadır. Dolayısıyla türkü darbeyn usûlle ifâde edilmesi gerekmektedir.
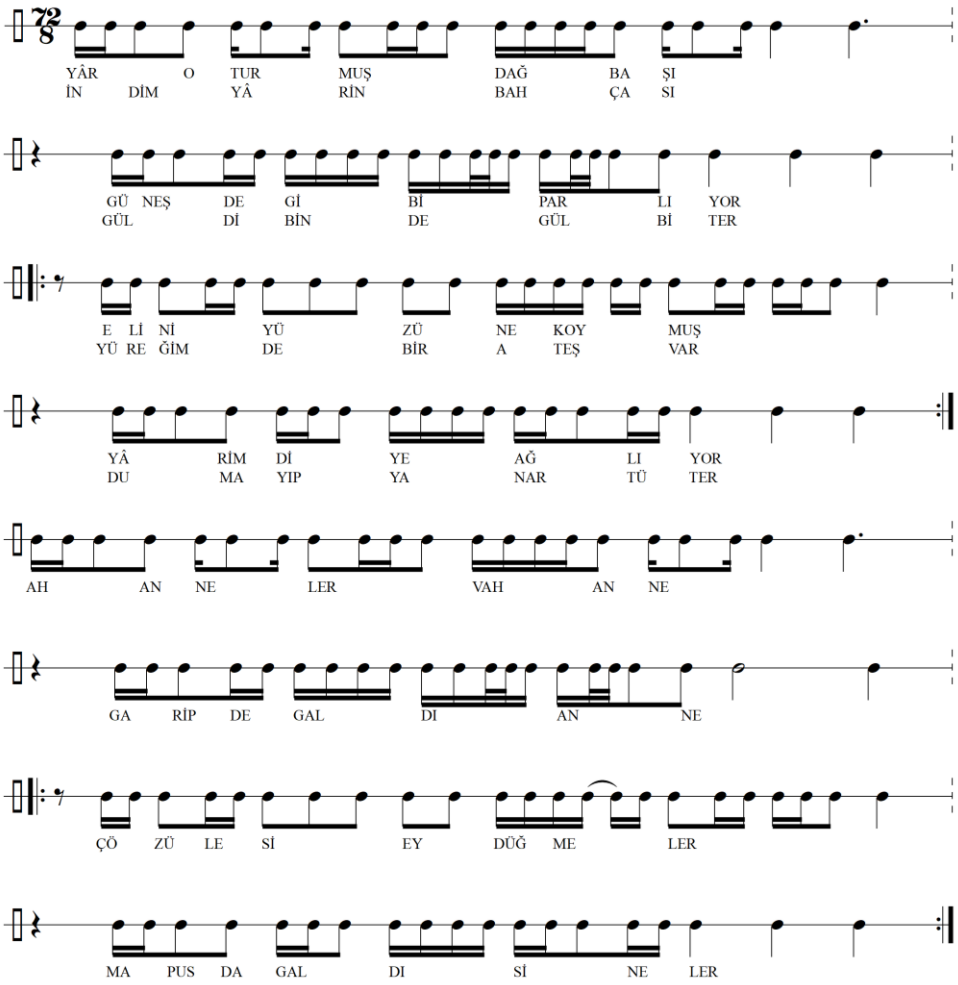
Türkünün usûl şeması aşağıda gösterilmiştir.



Şekil 5.173. Darbeyn usûl (Müsemmen+Curcuna+Raks Aksağı+Oynak+Devr-i Turân+TekVuruş+ Raks Aksağı+Oynak)



Şekil 5.174. Yâr oturmuş dağ başına türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.175. Yâr oturmuş dağ başına türküsüne ait sözlerin darplara tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li ve 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Yâr oturmuş / dağ başına	/ (4+4) 8 hece
Güneş de gibi / parlıyor	/ (5+3) 8 hece
Elini / yüzüne koymuş	/ (3+5) 8 hece
Yârim diye / ağlıyor	/ (4+3) 7 hece
Ah anneler / vah anneler	/ (4+4) 8 hece
Garip de galdı / anneler	/ (5+3) 8 hece

Çözülesi / ey düğmeler / (4+4) 8 hece
Mapus da galdı / sineler / (5+3) 8 hece

İndim yârin / bahçasına / (4+4) 8 hece
Gül dibinde / gül biter / (4+3) 7 hece
Yüreğimde / bir ateş var / (4+4) 8 hece
Durmayıp / yanar tüter / (3+4) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-49'da verilmiştir.

5.4. 19 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

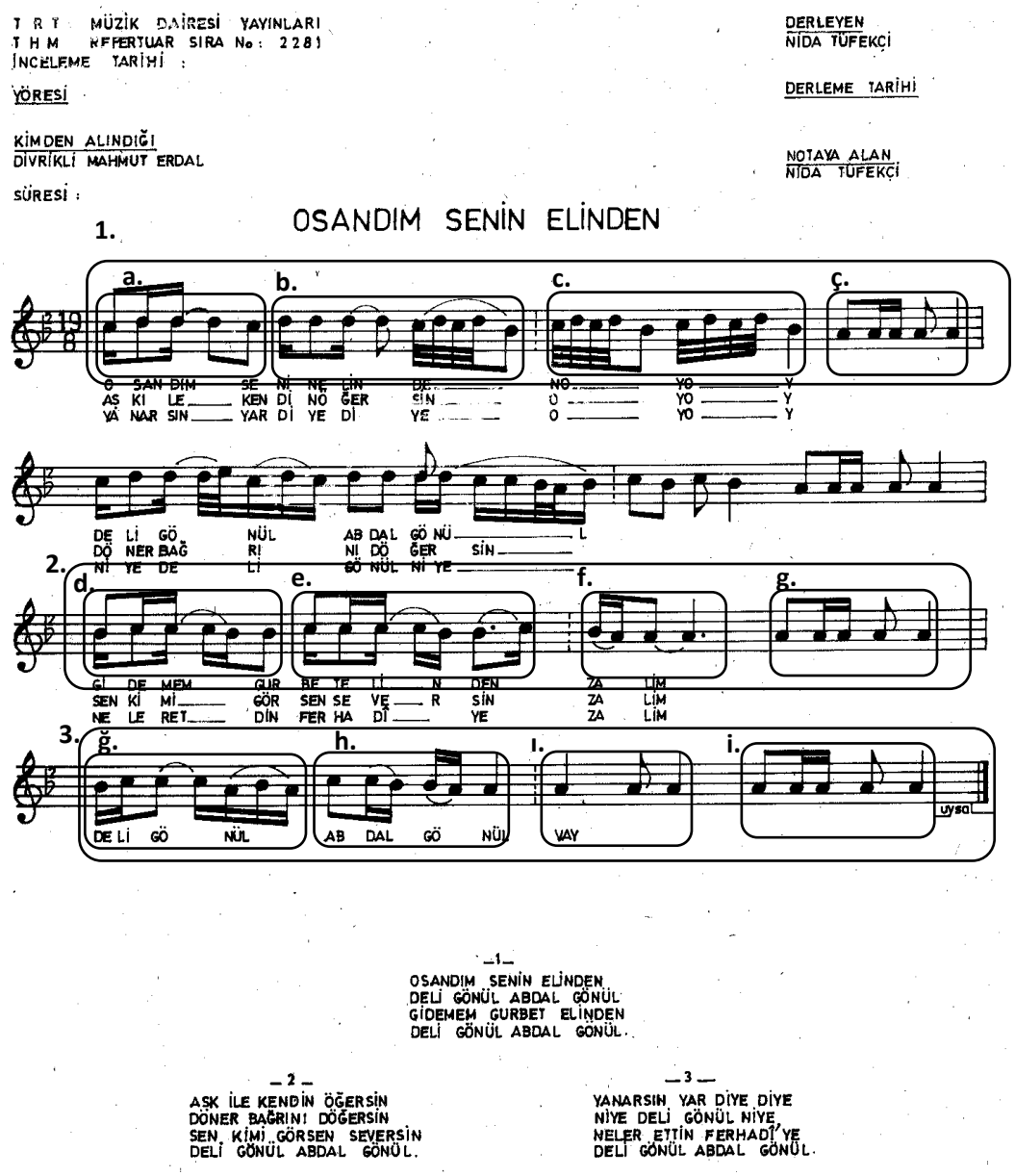
TRT Repertuvarında 19 zamanla ölçülmüş iki türkü olduğu tespit edilmiştir. Bu türküler ezgiye dayalı motif ve cümlelerin ışığında 19 zamanla yeniden ölçülmüş, her ikisinde de zaman değişikliği olmamıştır. 2 türküden biri Darbeyn (aksak-oynak) usûlle tespit edilebilmiş, diğeri ise mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilemediğinden, türküye yeni usûl önerilmiştir. Repertuvardaki notalarında 19 zamanla ölçülmüş türkülerin mertebeleri 8'lik mertebe ile ölçülmüştür.

TRT Repertuvarındaki 19 zamanlı türkülerin Çizelge 5.35'te verilmiştir.

Çizelge 5.35. TRT Repertuvarında yer alan 19 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	2281	Osandım Senin Elinden	19/8	-	Mahmut Erdal	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Darbeyn Aksak-Oynak (19 / 8)
2	4959	Şargışla İçinde Seçtim Bir Durna	19/8	Sivas / Şarkışla	İhsan Öztürk-Nazeli'nin Mustafa	İhsan Öztürk	İhsan Öztürk	Türkü Evferi (19 / 8)

5.4.1. Osandım senin elinden



Şekil 5.176. Osandım senin elinden türküsünün TRT repertuvarındaki notası

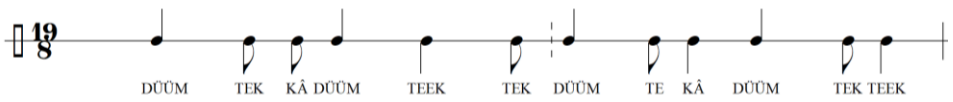
Künye

Osandım senin elinden isimli, 2281 Repertuvar numaralı, Divrikli Âşık Mahmut Erdal'dan alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 19 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, f, g, ğ h, ı ve i şeklindeki örneklerde gösterilmiştir. Bunlara bağlı olarak; a, b, c, ç motifleri 1. cümleyi; d, e, f, g motifleri 2. cümleyi; ğ, h, ı, i motifleri 3. cümleyi oluşturmuştur.

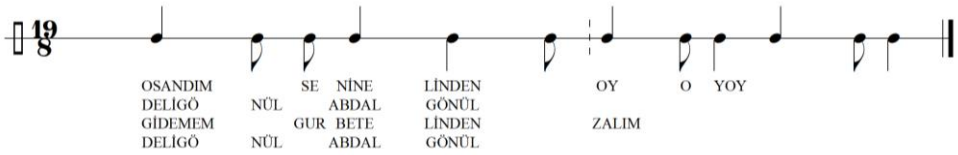
Usûl

Türküdeki müzik cümleleri incelendiğinde, cümle sonlarındaki terennümlerin (oy oy, zalım) ve saz paylarının kesik ölçü çizgisiyle ayrıldığı görülmektedir. Bu çerçevede türkünün ölçüsü söze göre belirlendiği tespit edilmiştir.

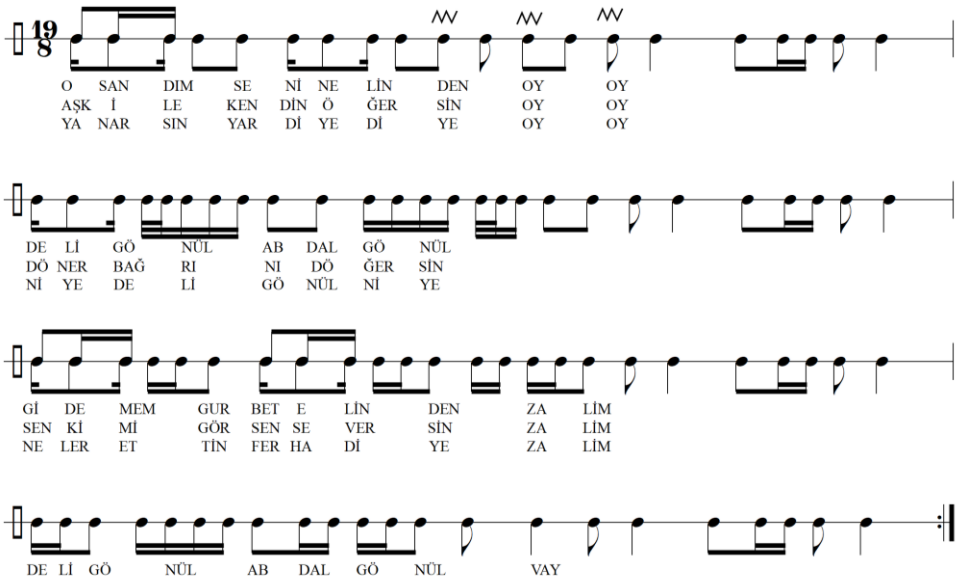
1. cümedeki a ve b motifleri bir Aksak usûlü kalıbı oluşturmuştur. C ve ç motiflerinde ise Aksak Semâi Evferi kalıbının olduğu görülür. Ardarda birbirini takip eden bu kalıplar 2. ve 3. cümledeki ilgili motiflerde tekrar etmektedir. Dolayısıyla türkünün, bir Aksak ve bir Aksak Semâî Evferinden oluşan darbeyn usûle sahip olduğu tespit edilmiştir.



Şekil 5.177. Aksak-Aksak Semâî Evferi usûlü (Darbeyn)



Şekil 5.178. Osandım senin elinden türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.179. Osandım senin elinden türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

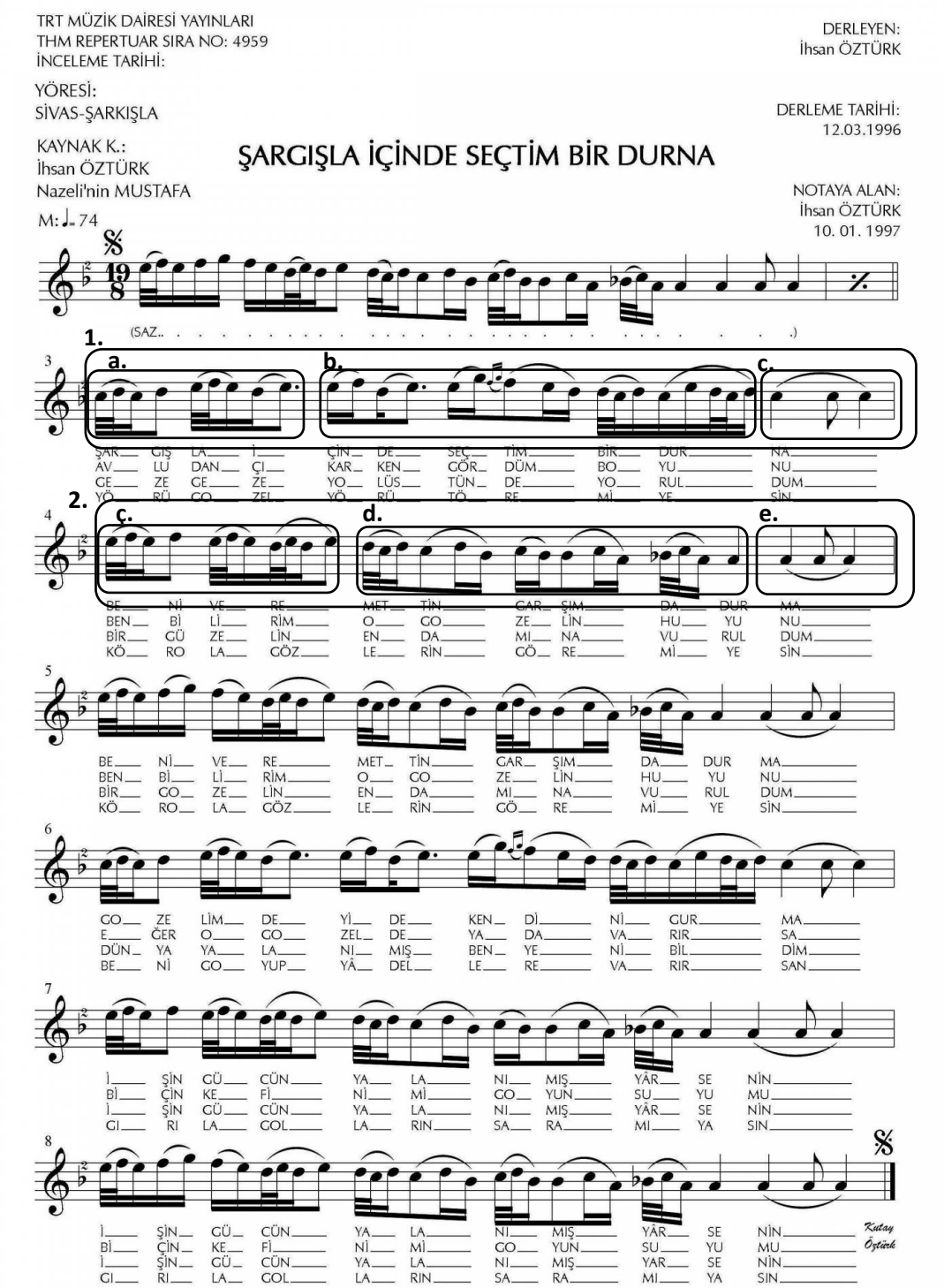
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Osandım / senin elinden	/ (3+5) 8 hece
Deli gönül / abdal gönül	/ (4+4) 8 hece
Gidemem / gurbet elinden	/ (3+5) 8 hece
Deli gönül / abdal gönül	/ (4+4) 8 hece
Aşk ile / kendin öğersin	/ (3+5) 8 hece
Döner / bağrını döğersin	/ (2+6) 8 hece
Sen kimi görsen / seversin	/ (5+3) 8 hece
Deli gönül / abdal gönül	/ (4+4) 8 hece
Yanarsın / yâr diye diye	/ (3+5) 8 hece
Niye / deli gönül niye	/ (2+6) 8 hece
Neler ettin / Ferhadî'ye	/ (4+4) 8 hece
Deli gönül / abdal gönül	/ (4+4) 8 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-50’de verilmiştir.

5.4.2. Şargışla içinde seçtim bir durna



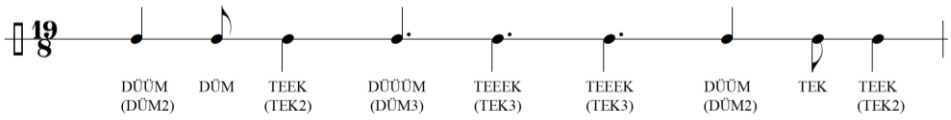
Şekil 5.180. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

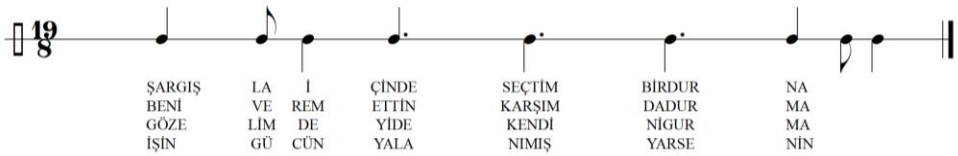
Şargışla içinde seçtim bir durna isimli, 4959 Repertuvar numaralı, Sivas/Şargışla yöresine ait, İhsan Öztürk ve Nazeli'nin Mustafa'dan alınan türkü; İhsan Öztürk tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 19 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e şeklindeki örneklerde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e moifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

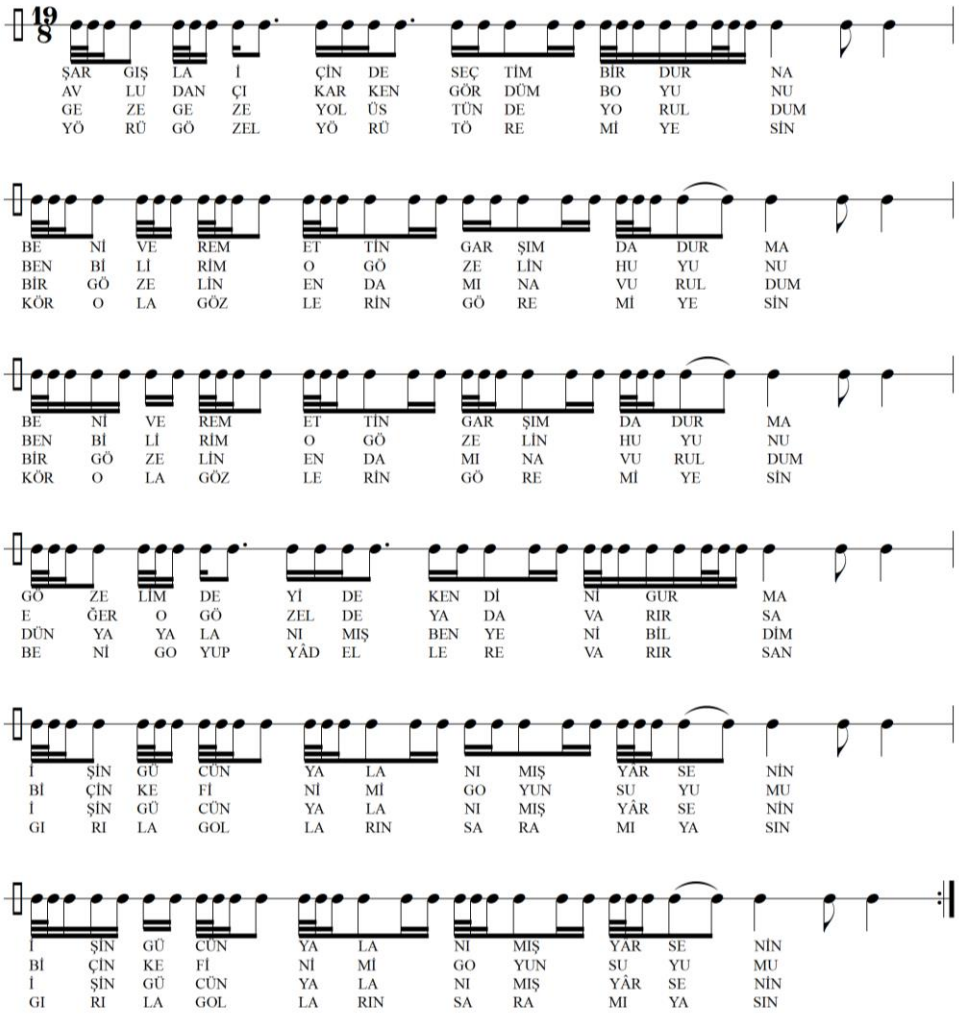
Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde; 1. cümledeki a motifinde 2+3 şeklinde, b motifinde 3+3+3 şeklinde, c motifinde ise 2+3 şeklinde bir düzümün olduğu görülmüştür. 2. cümledeki motiflerin düzümleri de aynı şekilde 2+3+3+3+3+2+3 şeklindedir. Diğer bir deyişle düzüm, 5+9+5 şeklindedir. Bu çerçevede türkü 5+9+5 düzümünde yeni bir usûlle ifâde edilmesi gereklidir. Usûlün şeması aşağıda gösterilmiştir. Her ne kadar ikinci darp *te* darbı olarak algılansa da, ezgideki ve sözlerdeki vurgu gereği, ikinci darp *düm* olarak önerilmiştir. Usûl peşpeşe iki *düm* darbıyla başlamaktadır. Bu, usûlün zenginliğini ve özgünlüğünü niteleyen bir durumdur. Usûlün ismi, sonundaki evfer etkisinden dolayı *Türkü Evferi* olarak belirlenmiş ve önerilmiştir.



Şekil 5.181. Türkü Evferi usûlü



Şekil 5.182. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.183. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Şargışla içinde / seçtim bir durna	/ (6+5) 11 hece
Beni verem ettin / garşımda durma	/ (6+5) 11 hece
Gozelim deyi de / kendini gurma	/ (6+5) 11 hece
İşin gücün / yalanımış yâr (gız) senin	/ (4+7) 11 hece
Yırağı toz almış / yakını duman	/ (6+5) 11 hece
Uyan / ataşına yandığım uyan	/ (2+9) 11 hece

Ellerin / elime değdiği zaman / (3+8) 11 hece
İster ölüm olsun / ister ayrılık / (6+5) 11 hece

Avludan çıkarken / gördüm boyunu / (6+5) 11 hece
Ben bilirim / o gözelin huyunu / (4+7) 11 hece
Eğer o gozel de / yâda varırsa / (6+5) 11 hece
Biçin kefenimi / goyun suyumu / (6+5) 11 hece

Geze geze / yol üstünde yoruldum / (4+7) 11 hece
Bir gozelin / endamına vuruldum / (4+7) 11 hece
Dünya yalanımış / ben yeni bildim / (6+5) 11 hece
İşin gücün / yalanımış yâr (gız) senin / (4+7) 11 hece

Yörü gozel yörü / töremiyesin / (6+5) 11 hece
Kör ola gözlerin / göremiyesin / (6+5) 11 hece
Beni goyup / yâd ellere varırsan / (4+7) 11 hece
Gırıla golların / saramıyasın / (6+5) 11 hece

Pacadan baktım ki / yalınız yatar / (6+5) 11 hece
Gız intizar etsem / vallaha dutar / (6+5) 11 hece
Yıktın sarayımı / gönül köşkümü / (6+5) 11 hece
Virâne gönülde / baykuşlar öter / (6+5) 11 hece

Kırmızı gül olsan / kendi dalında / (6+5) 11 hece
Beni mahcup ettin / elin yanında / (6+5) 11 hece
Yarın mahşer günü / Hakk divanında / (6+5) 11 hece
Sorgu suâlini / veremiyesin / (6+5) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-51'de verilmiştir.

5.5. 20 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri
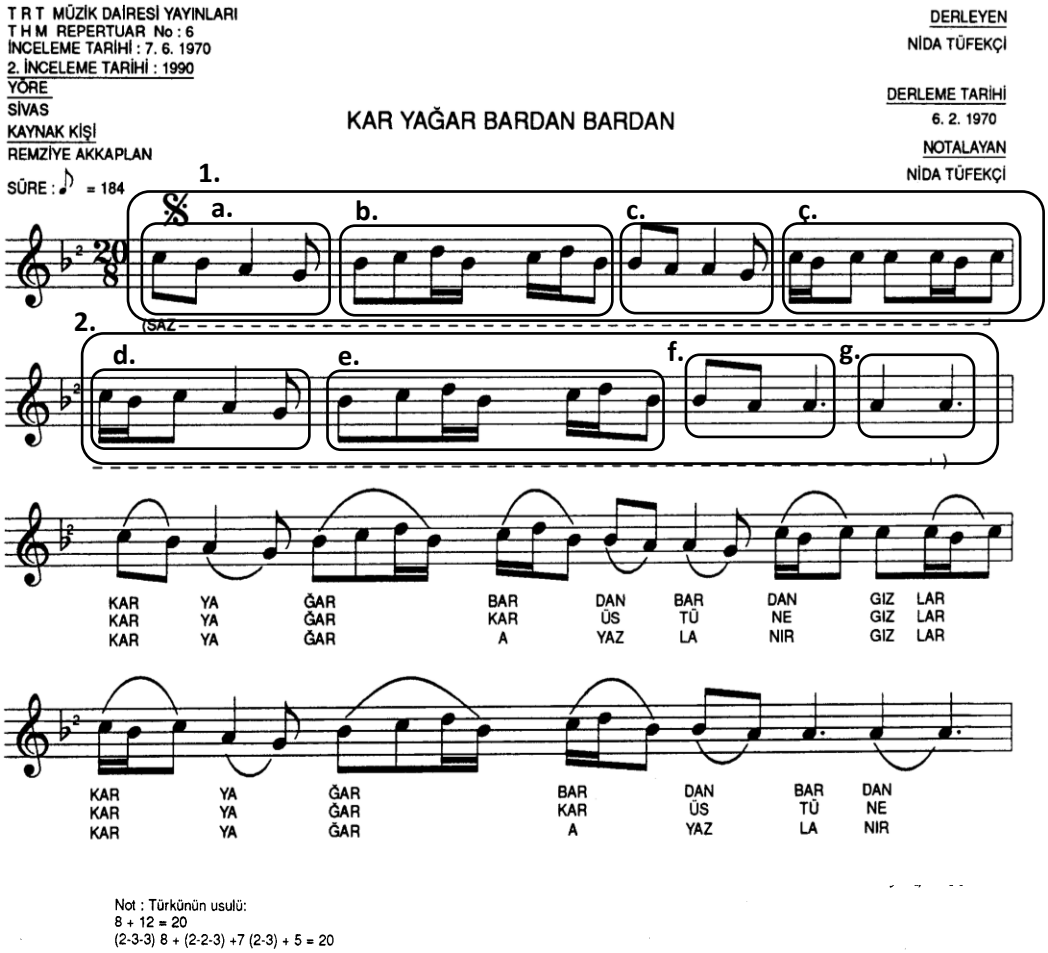
TRT Repertuvarında yer alan 20 zamanla ölçülmüş türkülerin; genellikle Doğu Anadolu yöresinden derlendiği, birçoğunun bar havası olduğu tespit edilmiştir. Repertuvarda 20 zamanla ölçülmüş 4 türkü, ezgiye dayalı motif ve cümlelerin ışığında 5, 10 ve 20 zamanlarla yeniden ölçülmüştür. 4 türküden 2'si Curcuna ve Türk Aksağı usûlleriyle tespit edilebilmiş, diğer 2'si ise mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilemediğinden, bu 2 türküye yeni usûller önerilmiştir. Repertuvardaki notalarında 20 zamanla ölçülmüş türkülerin mertebeleri 8'lik mertebe ile ölçülmüştür. Ancak, türkülerdeki birim zamanların, ezgiye dayalı motif ve cümlelere göre belirlenmesi gerekirken, söz cümlelerinin birleşimlerine göre belirlendiği görülmüştür.

TRT Repertuvarındaki 20 zamanlı türkülerin listesi Çizelge 5.36'da verilmiştir.

Çizelge 5.36. TRT Repertuvarında yer alan 20 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	6	Kar Yağar Bardan Bardan	20/8	Sivas / Bostankaya	Remziye Akkaplan	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Türk Aksağı (5 / 8)
2	1222	Gedikte Duvak Allanır	20/8	Erzurum / Aşkale	Halis Günaydın	Mustafa Günaydın	Mustafa Günaydın	Aksak Curcuna (20 / 8)
3	1227	Pınar Başında Durma	20/8	Kars	Bektaş Şirin	Mustafa Günaydın	Mustafa Günaydın	Curcuna (10 / 8)
4	1314	Çift Beyaz Güvercin Olsam	20/8	Erzurum	Seyfettin Sığmaz	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	Devrik Curcuna (10 / 8)

5.5.1. Kar yağar bardan bardan



Şekil 5.184. Kar yağar bardan bardan türküsünün TRT repertuvarındaki notası

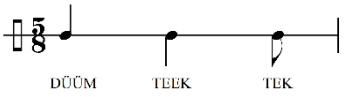
Künye

Kar yağar bardan bardan isimli, 6 Repertuvar numaralı, Sivas yöresine ait, Remziye Akkaplan'dan alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 20 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f ve g örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b, c ve ç motifleri 1. cümleyi; d, e, f ve g motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

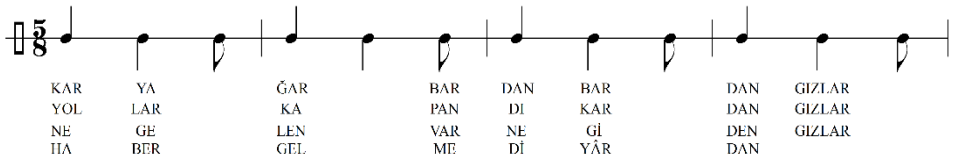
Bir deme-çevirme[16] türküsü olan, 20 zamanla ölçülen, *Kar Yağar Bardan Bardan* isimli türkünün notasında 1. ve 2. cümleler incelendiğinde, birim zamanın söze göre belirlendiği görülmektedir. Türkü, *Kar yağar bardan bardan gızlar* sözü bir cümle olarak kabul edilerek ölçülmüştür. Her bir cümledeki motifler aynı zamanda bir usûl kalıbına tekâbül etmektedir. Dolayısıyla türkünün usûlü 20 zamanlı değil, Türk Aksağı usûlünden ibarettir.

Notanın ikinci sayfasında, 20 zamanlı olarak belirlenen ölçü sayısının düzümü 8+(7+5) olarak ifâde edilmiştir. Bu ifâdenin sebebi; motiflerin, söz cümlesini oluşturan her bir hecenin uzunluklarına göre yazılmasıdır. Diğer bir ifâdeyle, yukarıdaki verilen notada, bir hecenin bir tartımı oluşturması şartı gözetilmiştir. Notaların bu şarta göre yazılması, türkudeki usûl darplarının ifâde edilememesine neden olmuştur. Örneğin *gız* hecesi bir sekizlik, *-lar* hecesi ise iki onaltılık ve bir sekizlik yazılmıştır. Ancak, Türk Aksağına uygun olarak, sondaki sekizliğin Türk aksağındaki *tek* darbına uygun olarak ayrı yazılması gerekmektedir. Türkudeki tartımların usûl darplarına göre yazılması, usûl ile türkünün bütünlüğünü sağlamakla beraber notanın okunmasını da kolaylaştırmıştır.

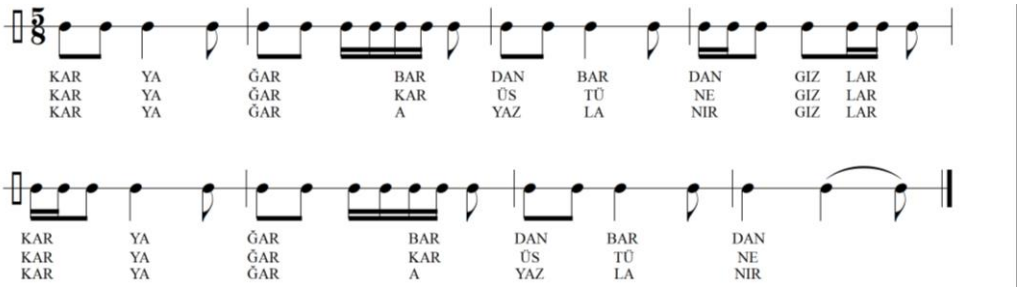


Şekil 5.185. Türk Aksağı usûlü

[16] Deme-çevirme: Genellikle Doğu Anadolu'da yaygın olan bir ezgi söyleme biçimidir. Yörede karşılıklı iki grup halinde söylenir. Birinci grup söyledikten sonra, mısraların bir kısmına son hecelerinden itibaren, birinci grubun bıraktığı sesten devralınarak ikinci grup icraya başlar. Bu döngü bu şekilde türkü bitene kadar devam etmektedir. Buna deme-çevirme denir (Detaylı bilgi için Duygulu, 2014, s. 138)



Şekil 5.186. Kar yağar bardan bardan türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.187. Kar yağar bardan bardan türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.
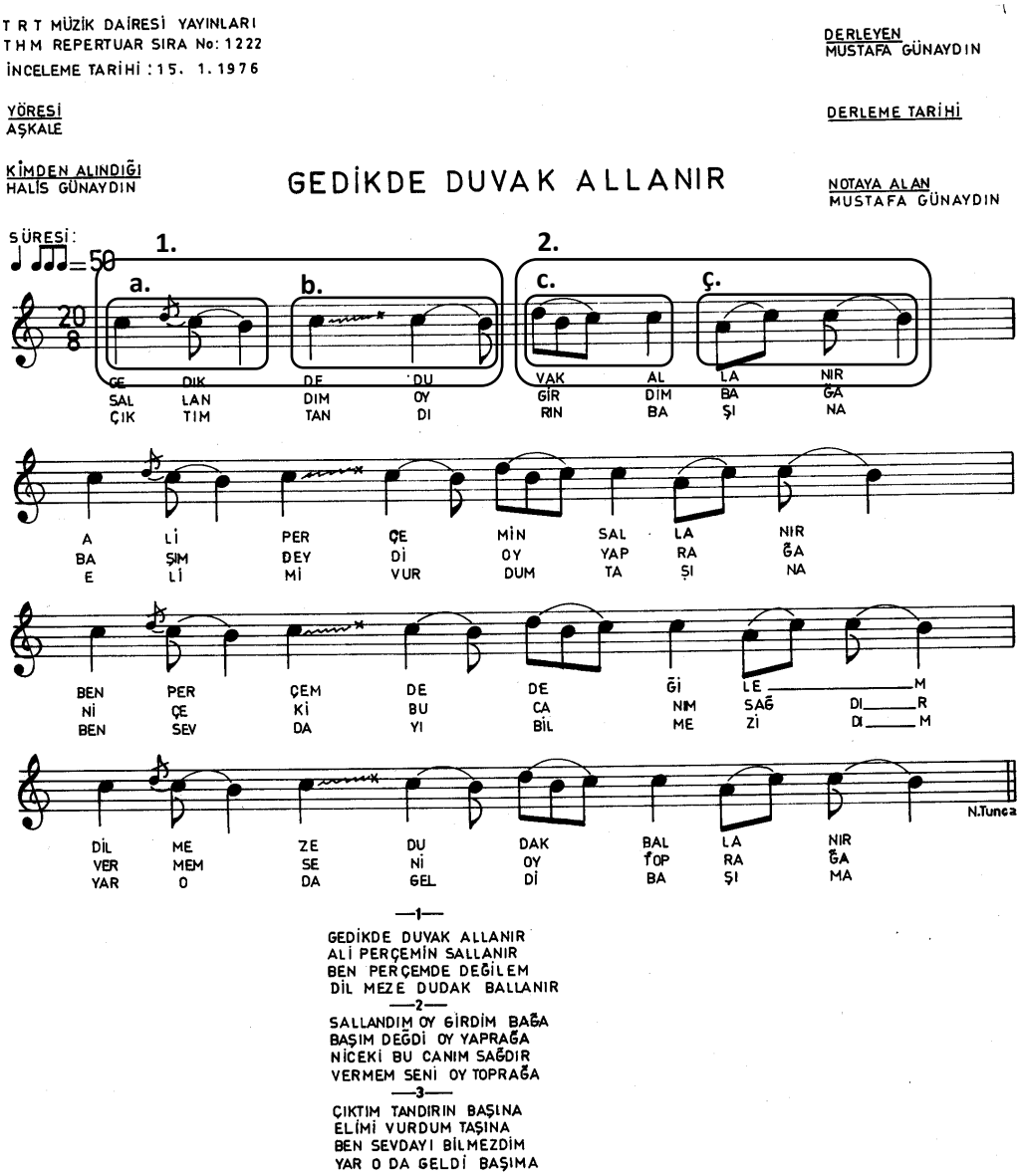
Kar yağar / bardan bardan (gızlar) / (3+4) 7 hece
Yollar / kapandı kardan (gızlar) / (2+5) 7 hece
Ne gelen var / ne giden (gızlar) / (4+3) 7 hece
Haber / gelmedi yârdan (gızlar) / (2+5) 7 hece

Kar yağar / kar üstüne (gızlar) / (3+4) 7 hece
Çıktım / duvar üstüne (gızlar) / (2+5) 7 hece
Meğerki / kör olmuşum (gızlar) / (3+4) 7 hece
Yâr sevem / yâr üstüne (gızlar) / (3+4) 7 hece
Kar yağar / ayazlanır (gızlar) / (3+4) 7 hece
Gün doğar / beyazlanır (gızlar) / (3+4) 7 hece
O yâr / bana gelince (gızlar) / (2+5) 7 hece
Hem sever / hem nazlanır (gızlar) / (3+4) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-52’dedir.

5.5.2. Gedikde duvak allanır



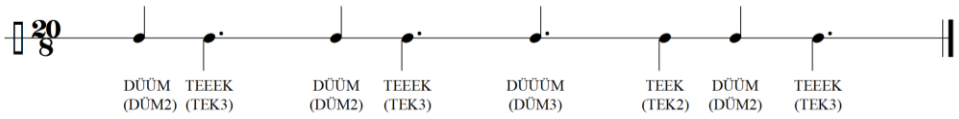
Şekil 5.188. Gedikde duvak allanır türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

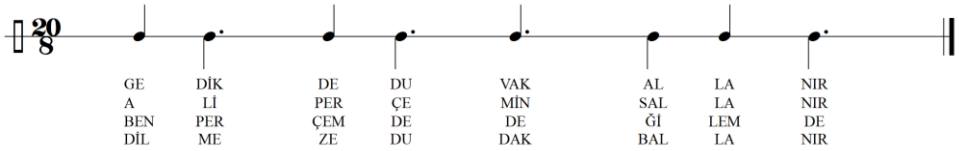
Gedikte duvak allanır isimli, 1222 repertuvar numaralı, Erzurum/Aşkale yöresine ait, Halis Günaydın'dan alınan türkü, Mustafa Günaydın tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 20 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c ve ç örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi; c ve ç motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

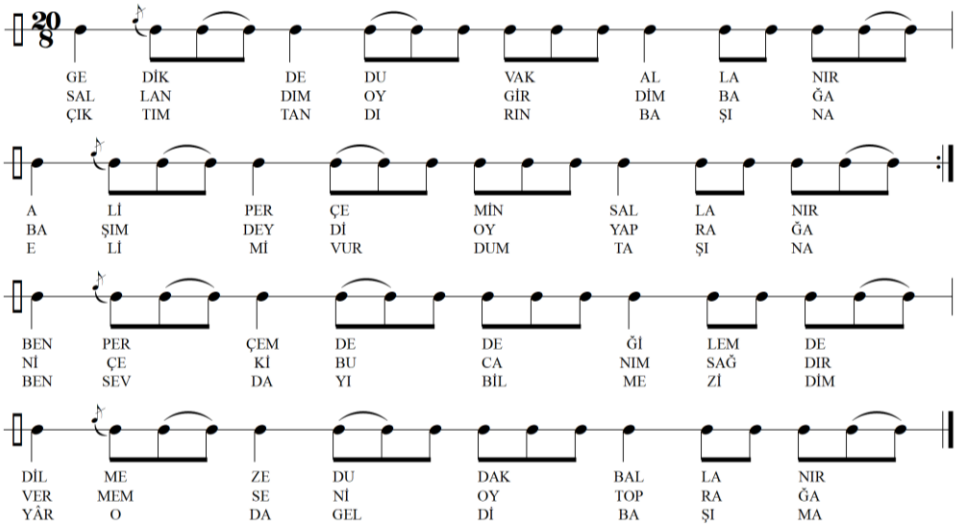
Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde; 1. cümlenin Aksak Semâî, 2. cümlenin ise Curcuna kalıbında olduğu görülmektedir. Her iki cümledeki bu farklı kalıp yazımının sebebi, hecelerin darplara dağılımıdır. Türküde kesik ölçü çizgisi kuallnılmadığından, türkünün söz cümlesine göre ölçülüp ölçülmediği hakkında bir tespitte bulunulamamıştır. Türküdeki kalıplar göz önüne alındığında, 1. cümlenin iki adet Türk Aksağı'ndan, 2. cümlenin ise Curcuna kalıbından oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla türkünün, 2 Türk Aksağı ve 1 Curcuna usûlünden oluşan bir darbeyn usûlle ifâde edilmesi gereklidir. Ancak, daha âhenkli olacağından dolayı türkdeki usûl, Türk Aksağı kalıbının velvelesiz bir şekli ile ifâde edilmiştir. Türkünün usûlü Şekil 5.189'da verilmiştir.



Şekil 5.189. Darbeyn usûl (2 türk aksağı 1 curcuna)



Şekil 5.190. Gedikde duvak allanır türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.191. Gedikde duvak allanır türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi
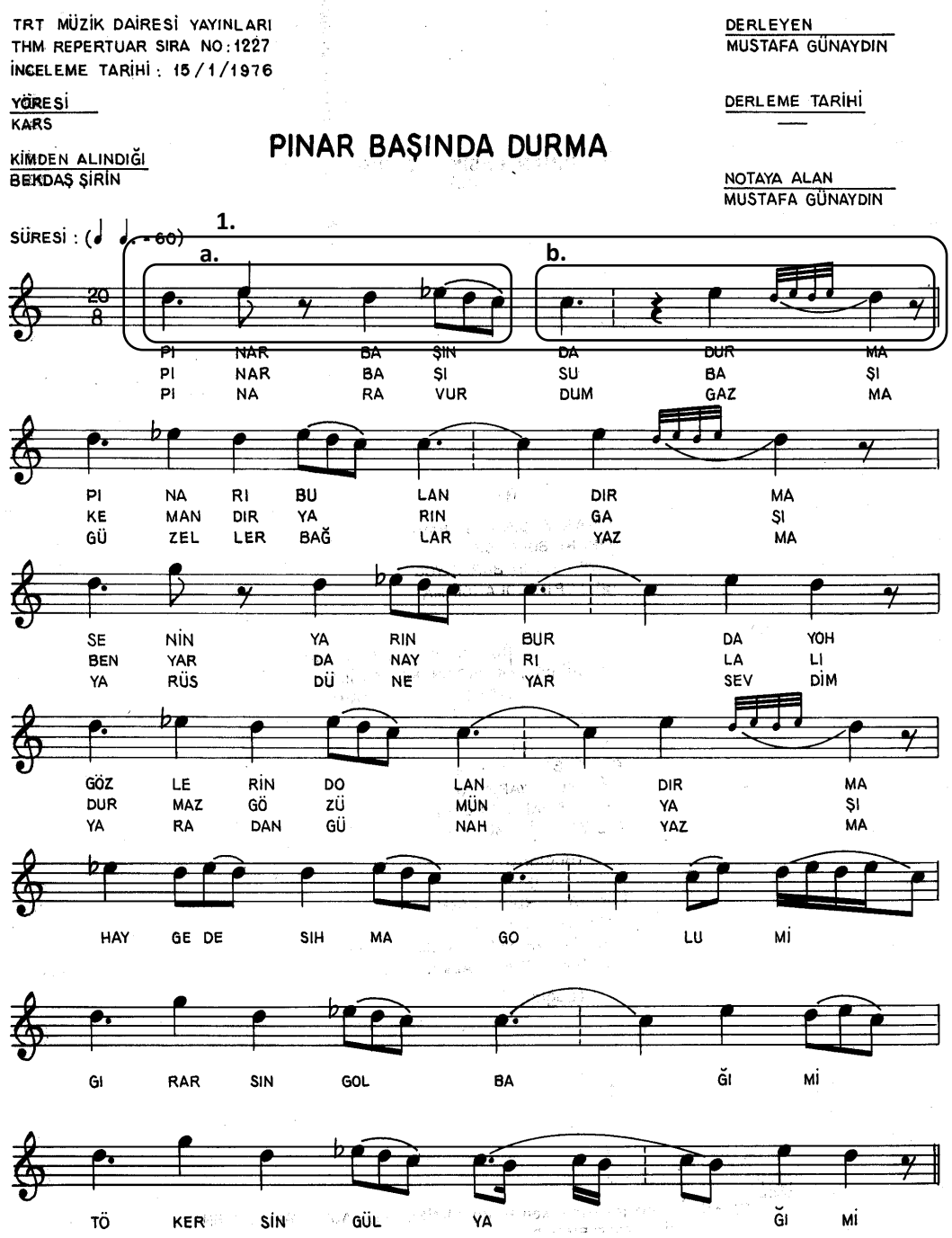
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li ve 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Gedikde / duvak allanır	/ (3+5) 8 hece
Ali perçemin / sallanır	/ (5+3) 8 hece
Ben perçemde / değilem	/ (4+3) 7 hece
Dil meze / dudak ballanır	/ (3+5) 8 hece
Sallandım oy / girdim bağa	/ (4+4) 8 hece
Başım değdi / oy yaprağa	/ (4+4) 8 hece
Niceki bu / canım sağdır	/ (4+4) 8 hece
Vermem seni / oy toprağa	/ (4+4) 8 hece
Çıktım tandırın / başına	/ (5+3) 8 hece
Elimi vurdum / taşına	/ (5+3) 8 hece
Ben sevdayı / bilmez idim	/ (4+4) 8 hece
Yâr o da geldi / başıma	/ (5+3) 8 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-53’te verilmiştir.

5.5.3. Pınar başında durma



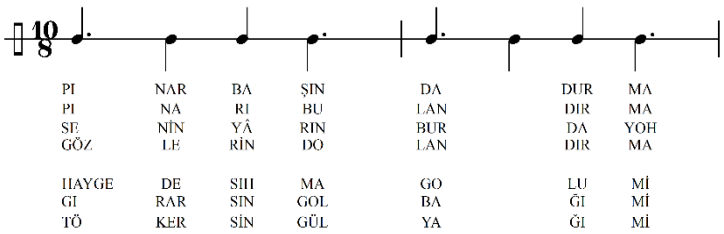
Şekil 5.192. Pınar başında durma türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

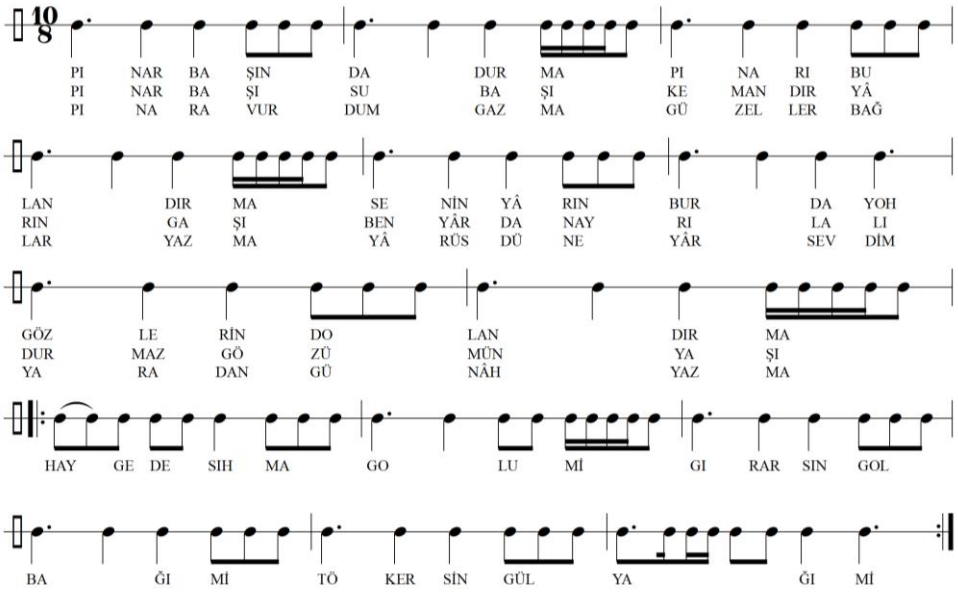
Pınar başında durma isimli, 670 Repertuvar numaralı, Kars yöresine ait, Bekdaş Şirin'den alınan türkü; Mustafa Günaydın tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 20 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde, kesik ölçü çizgisinin kullanıldığı görülmektedir. İlk cümledeki kesik ölçü çizgisi *Pınar başında / durma* söz cümlesini ayırmak için kullanılmıştır. Ancak, ikinci satırdaki kesik ölçü çizgisi, ilk satırdaki kullanımının amacından farklı olarak sözü, *Pınarı bulan- / -dırma* şeklinde ayırmıştır. Bundan dolayı, kesik ölçü çizgisinin hangi kıstasla kullanıldığı tespit edilememiştir. Ancak, türkü 20 zamanlı olarak yanlış ölçülmüştür. Bu tutarsızlıklar, Sarısözen'in usûl algısının -dolayısıyla nota yazım uslûbunun- yarattığı sonuçlar olarak birçok türkünün notasında görülmektedir. Dolayısıyla, usûl tespitinin ve usûl darplarına uygun nota yazımının her açıdan ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Cümle her ne kadar 20 zamanda tamamlanıyorsa da türkünün usûlü bir motife tekâbül etmektedir. Dolayısıyla türkünün ezgisindeki vurgular ve kuvvet dereceleri incelendiğinde türkünün Curcuna usûluyle ifâde edilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Bkz. Şekil 5.131).



Şekil 5.193. Pınar başında durma türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.194. Pınar başında durma türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li ve 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.
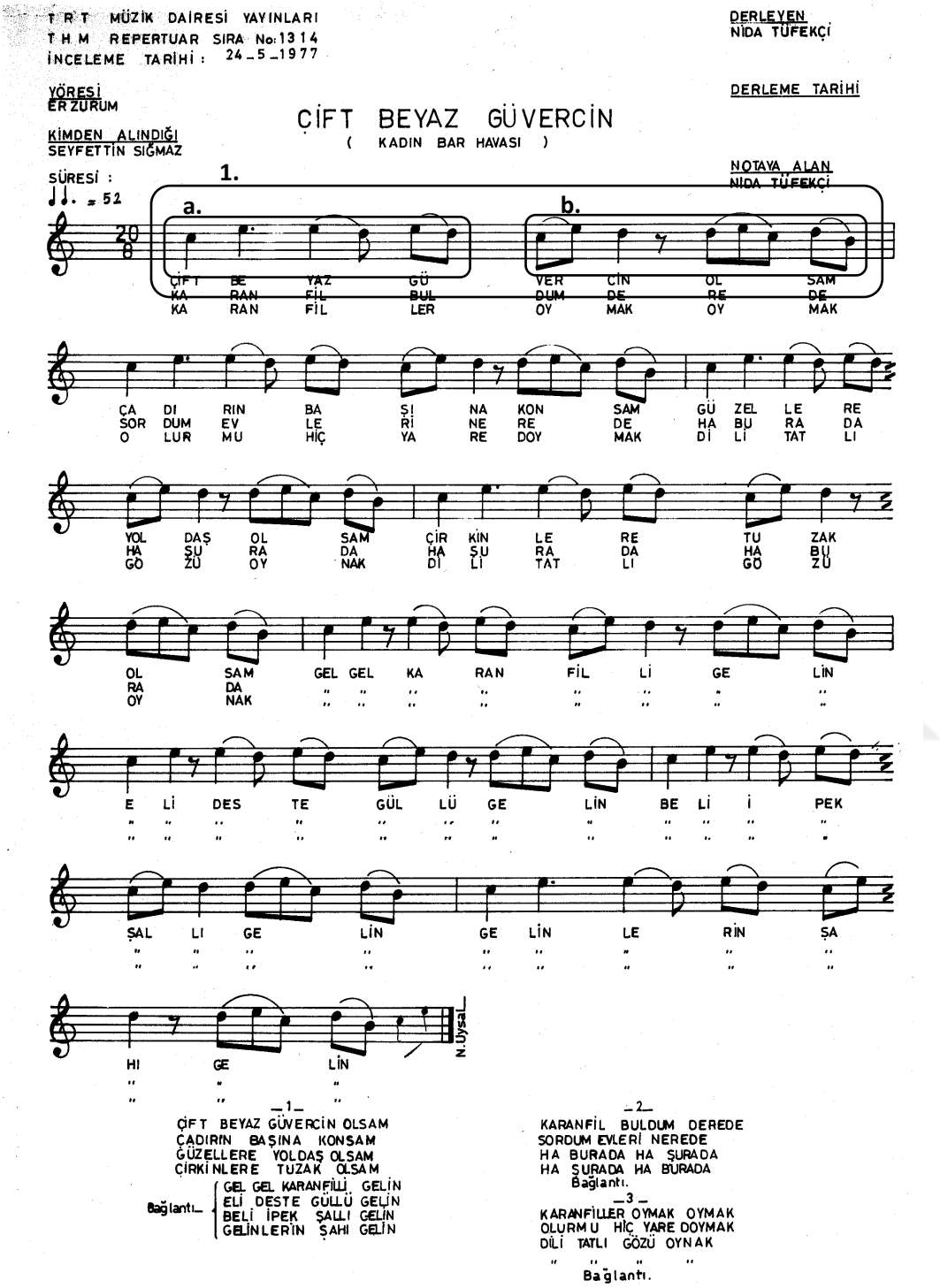
Pınar başında / durma	/ (5+2) 7 hece
Pınarı / bulandırma	/ (3+4) 7 hece
Senin yârın / burda yoh	/ (4+3) 7 hece
Gözlerin / dolandırma	/ (3+4) 7 hece
Hay gede / sıhma golumi	/ (3+5) 8 hece
Gırarsın / gol bağımi	/ (3+4) 7 hece
Tökersin / gül yağımi	/ (3+4) 7 hece
Pınar başı / su başı	/ (4+3) 7 hece
Kemandır / yârın gaşı	/ (3+4) 7 hece
Ben yârdan / ayrılalı	/ (3+4) 7 hece
Durmaz / gözümün yaşı	/ (2+5) 7 hece
Pınara vurdum / gazma	/ (5+2) 7 hece
Güzeller bağlar / yazma	/ (5+2) 7 hece

Yâr üstüne / yâr sevdim / (4+3) 7 hece
Yaradan / günâh yazma / (3+4) 7 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-54'te verilmiştir.

5.5.4. Çift beyaz güvercin olsam



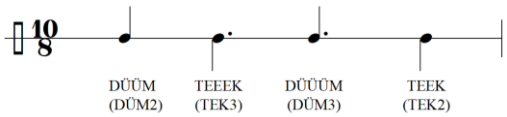
Şekil 5.195. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

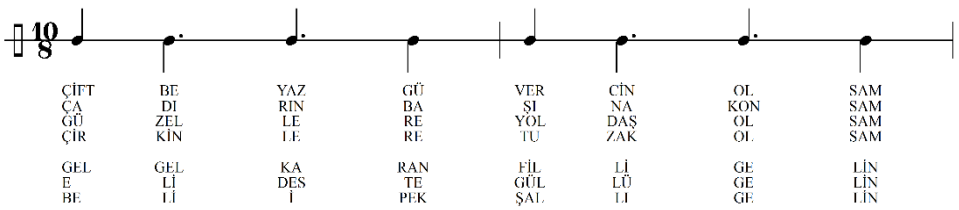
Çift beyaz güvercin olsam isimli, 1314 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Seyfettin Sığmaz'dan alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 20 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a ve b örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

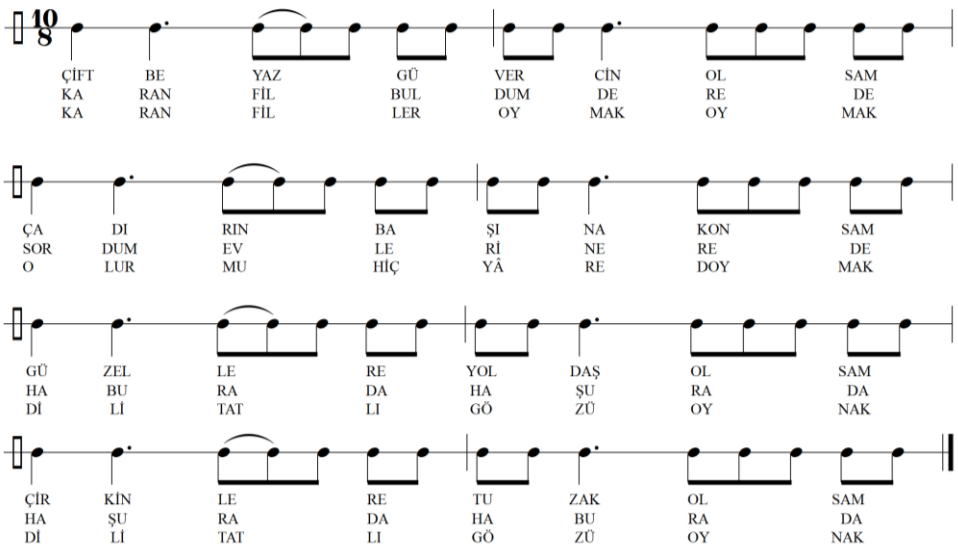
Bir kadın bar havası olan türkünün ezgi yapısı, doğrudan yöredeki hâkim ritim kalıplarını kuvvetle hissettirmektedir. Türkünün ezgisi, Türk müziğinin temel sazlarından olan davul-zurnayla bütünleşmiş motiflere sahiptir. Türkünün ihtiva ettiği ritim kalıbı özgün bir nitelik taşımaktadır. A ve b motifleri incelendiğinde, 10 zamanlı 2+3+3+2 düzümünde bir yapının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla türkü devirler halinde birbirini takip eden 10 zamanı bir kalıba sahiptir. Bu bilgiler ışığında türkünün özgün kalıpta 10 zamanlı bir usûlle ifâdesinin gerektiği tespit edilmiştir. Türkudeki özgün kalıp, vurulduğunda bir Curcuna etkisi yaratmaktadır. Türkudeki 2+3+3+2 düzümündeki usûle; Curcuna usûlündeki etkinin farklı düzümde hissettirdiğinden dolayı *Devrik Curcuna* ismi önerilmiştir. Usûlün şeması Şekil 5.196'da gösterilmiştir.



Şekil 5.196. Devrik curcuna usûlü



Şekil 5.197. Çift beyaz güvercin olsam türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.198. Çift beyaz güvercin olsam türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Çift beyaz / güvercin olsam / (3+5) 8 hece
Çadırın / başına konsam / (3+5) 8 hece
Güzellere / yoldaş olsam / (4+4) 8 hece
Çirkinlere / tuzak olsam / (4+4) 8 hece

Karanfil / buldum derede / (3+5) 8 hece
Sordum / evleri nerede / (2+6) 8 hece
Ha burada / ha şurada / (4+4) 8 hece
Ha şurada / ha burada / (4+4) 8 hece

Gel gel / karanfilli gelin / (2+6) 8 hece
Eli / deste güllü gelin / (2+6) 8 hece
Beli / ipek şallı gelin / (2+6) 8 hece
Gelinlerin şahı / gelin / (6+2) 8 hece

Karanfiller / oymak oymak / (4+4) 8 hece

Olur mu hiç / yâre doymak / (4+4) 8 hece
Dili tatlı / gözü oynak / (4+4) 8 hece
Dili tatlı / gözü oynak / (4+4) 8 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-55'te verilmiştir.

5.6. 21 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

TRT Repertuvarında yer alan 21 zamanla ölçülmüş türkülerin; çoğunlukla Doğu Anadolu yöresinden derlendiği tespit edilmiştir.

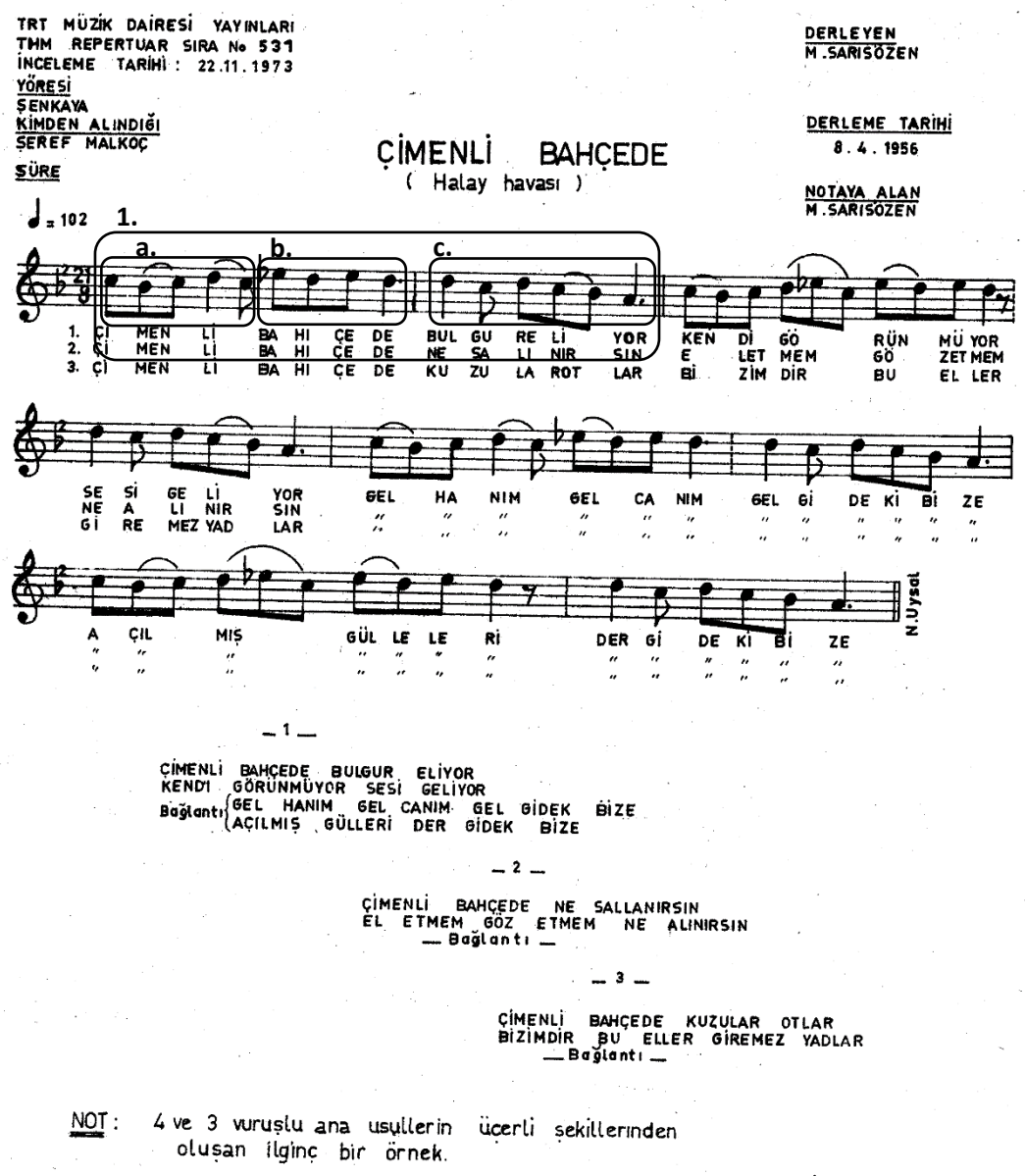
Repertuvarda 21 zamanla ölçülmüş 4 türkü, ezgiye dayalı motif ve cümlelerin ışığında 5, 10 ve 20 zamanlarla yeniden ölçülmüştür. 4 türküden 2'si Curcuna ve Türk Aksağı usûlleriyle tespit edilebilmiş, diğer 2'si ise mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilemediğinden, bu 2 türküye yeni usûller önerilmiştir. Repertuvardaki notalarında 20 zamanla ölçülmüş türkülerin mertebeleri 8'lik mertebe ile ölçülmüştür. Ancak, türkülerdeki birim zamanların, ezgiye dayalı motif ve cümlelere göre belirlenmesi gerekirken, söz cümlelerinin birleşimlerine göre belirlendiği görülmüştür.

TRT Repertuvarındaki 20 zamanlı türkülerin listesi Çizelge 5.37'de verilmiştir.

Çizelge 5.37. TRT Repertuvarında yer alan 21 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	1471	Ana Beni Gönder Gedim Ormana	21/8	Kars	Orhan Karadağoğlu	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	*Bileşik Devr-i Hindî (21 / 8)
2	2579	Galdırma Kolların Dursun Boynumda	21/8	Sivas	Satı Göktaş	Leyla Göktaş	TRT THM Repertuvar Kurulu	*Bileşik Devr-i Turan (21 / 8)
3	531	Çimenli Bahçede Bulgur Eliyor	21/8	Erzurum / Şenkaya	Şeref Malkoç	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	*Bileşik Devr-i Turan (21 / 8)
4	4642	Giresun'dan Çıktım Saat Beş İdi	21/8	Giresun	Osman Kalaycı	Ankara Devlet Konservatuvarı	Altan Demirel	Darbeyn 12/8+Raks Aksağı (21 / 8)
5	5017	Sılaya Giden Gardaşlar	21/8	Erzincan	Ali Ekber Çiçek	Ali Ekber Çiçek	Süleyman Yıldız	*Semâî Evferi (21 / 8)

5.6.1. Çimenli bahçede bulgur eliyor (halay havası)



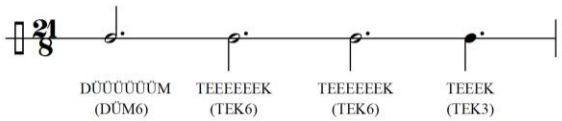
Şekil 5.199. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

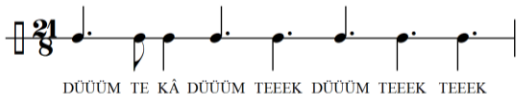
Çimenli bahçede bulgur eliyor isimli, 531 Repertuvar numaralı, Erzurum/Şenkaya yöresine ait, Şeref Malkoç'tan alınan türkü; Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 21 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b ve c örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

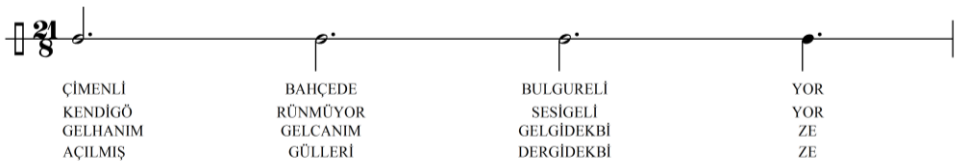
Türkü nün tek müzik cümlesi incelendiğinde yöredeki özgün yapılardan biri olduğu görülmektedir. Her ne kadar eksikmiş gibi bir algı oluşsa da, türkü bu haliyle özgün bir nitelik taşımaktadır. Kesik ölçü çizgisi, söz cümlesinin son kısımlarını ayırmıştır. Notanın, Sarısözen'in usûl anlayışına göre yazıldığı görülmektedir. Ancak tesadüfî olarak, söz cümlesinin sonunda ayrılan kısım, aynı zamanda ezginin de son aksak kısmını oluşturmaktadır. Türkünün müzik cümlesi incelendiğinde 6+6+9 düzümünden oluşan özgün bir kalıbın olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu düzüm, yapı ve şekil olarak 7 zamanlı Devr-i Turan'la benzerlik göstermektedir. Ancak bileşik bir yapıda olduğundan, her bir darbın üç birim zaman kadar olması, türkudeki Devr-i Turan usûlünün bileşik özellikli oldğunu göstermektedir. Bu tespitler ışığında yeni usûlün ismi *Bileşik Devr-i Turân* olarak önerilmiş, şeması Şekil 5.200'de gösterilmiştir. Türküye uygun velvele Şekil 5.201'de gösterilmiştir.



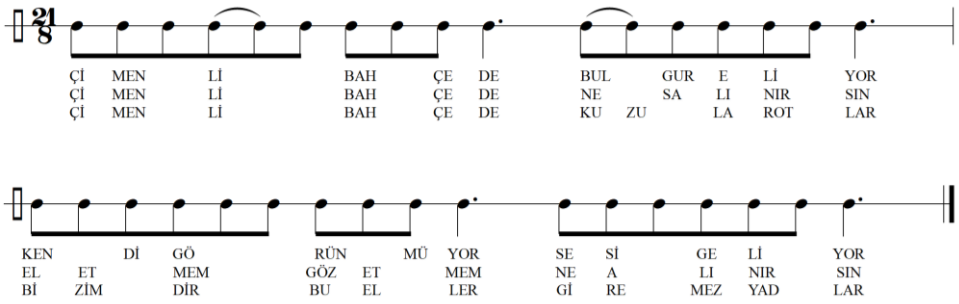
Şekil 5.200. Bileşik Devr-i Turân usûlü



Şekil 5.201. Bileşik Devr-i Turan velvelesi



Şekil 5.202. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.203. Çimenli bahçede bulgur eliyor türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Koç yüksek lisans tezinde, bu türkünün *usûl* tespitini şu şekilde yapmıştır:

> Kaynaktan derlenmiş orijinal notada, her ölçü yedi adet üç sekizlikten meydana gelmiştir. 7. üç sekizliğin bitiminde bitiş hissi olması gerekirken, bu his havada kalmıştır. Bu durum bize kaynağın nefes problemi çektiği veya değer atlayan, usül duygusu zayıf (tartışılabilir) bir kişi olduğunu düşündürtmektedir. Bu durumda derlemeyi gerçekleştiren veya notaya aktaran kişiye insiyatifini kullanma hakkı doğmaktadır… …ritim sanatçısı "Ali İhsan Yılmaz" a ezgiye eşlik etmesini istediğimizde, ezgiyi 6/8"lik olarak vurmakta ve usûlün sonundaki aksaklığı bir eksiklik olarak görmektedir. Yücel Paşmakçı'nın yine bu ezginin usûlünün kesinlikle 6/8'lik olduğu ve usülün sonunda üç sekizlik bir değer eksikliğinden bahsetmektedir. (Koç, 2010, s. 6).

Her ne kadar müzik cümlesinin 21 zamanda tamamlanması, türkünün icrâsında eksiklik hissi uyandırsa da Karabulut'a[17] göre türkünün yöredeki icrâsı, orijinal notada olduğu gibi 21 zamanlıdır. Koç, Yılmaz ve Paşmakçı'nın aksine; türkünün bir oyununun olması, orijinal notada herhangi bir eksikliğin söz konusu olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu örnek ışığında; Anadolu'nun zengin kültürünün, yine kültüre hâkim kişilerce tespit edilmesinin elzem olduğu; farklı motif-cümle algılarına, farklı mûsikî yetkinliklere sahip, farklı seviyelerdeki anlayışların tespitlerinin daha dikkatli olmasının elzem olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede Anadolu'nun mozaik gibi zengin müziğinin derlenmesi esnasında; bir müzikoloğun, bir halk edebiyatçısının, iyi bir notist müzisyenin, iyi bir icrâcının ve bunun gibi alanında uzman kişilerin bulunması önemlidir.

[17] KARABULUT, Ertuğrul, TRT Ankara Radyosu aranjör ve tonmaysteri.

Prozodi
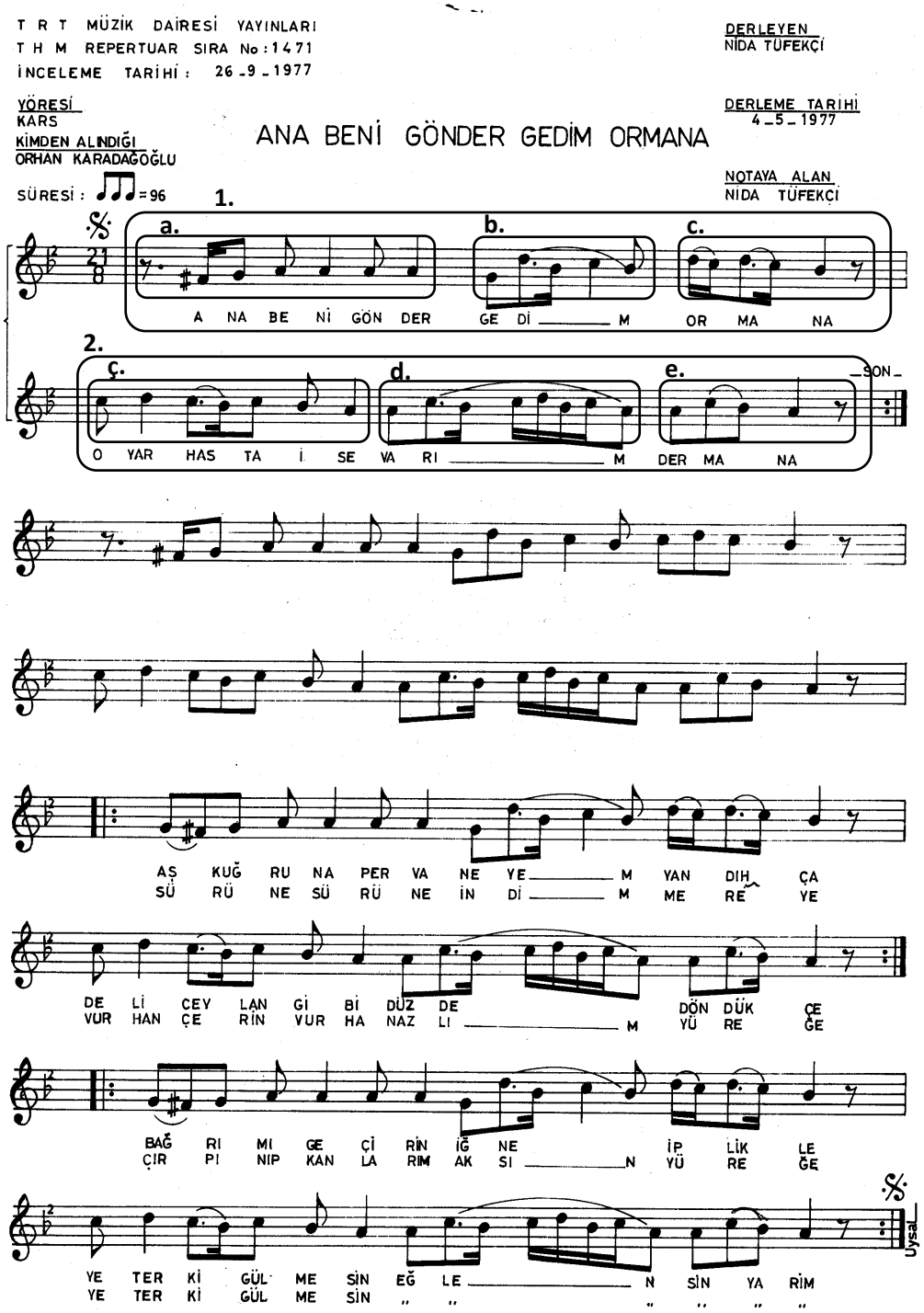
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Çimenli bahçede / bulgur eliyor	/ (6+5) 11 hece
Kendi görünmüyor / sesi geliyor	/ (6+5) 11 hece
Gel hanım gel canım / gel gidek bize	/ (6+5) 11 hece
Açılmış gülleri / der gidek bize	/ (6+5) 11 hece
Çimenli bahçede / ne salınırsın	/ (6+5) 11 hece
El etmem göz etmem / ne alınırsın	/ (6+5) 11 hece
Çimenli bahçede / kuzular otlar	/ (6+5) 11 hece
Bizimdir bu eller / giremez yâdlar	/ (6+5) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-56'da verilmiştir.

5.6.2. Ana beni gönder gedim ormana



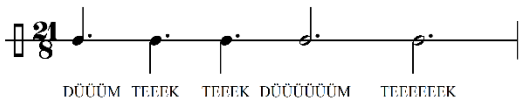
Şekil 5.204. Ana beni gönder gedim ormana türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

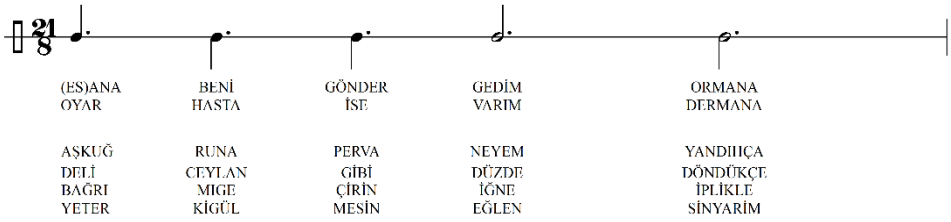
Ana beni gönder gedim ormana isimli, 1471 Repertuvar numaralı, Kars yöresine ait, Orhan Karadağoğlu'ndan alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 21 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl
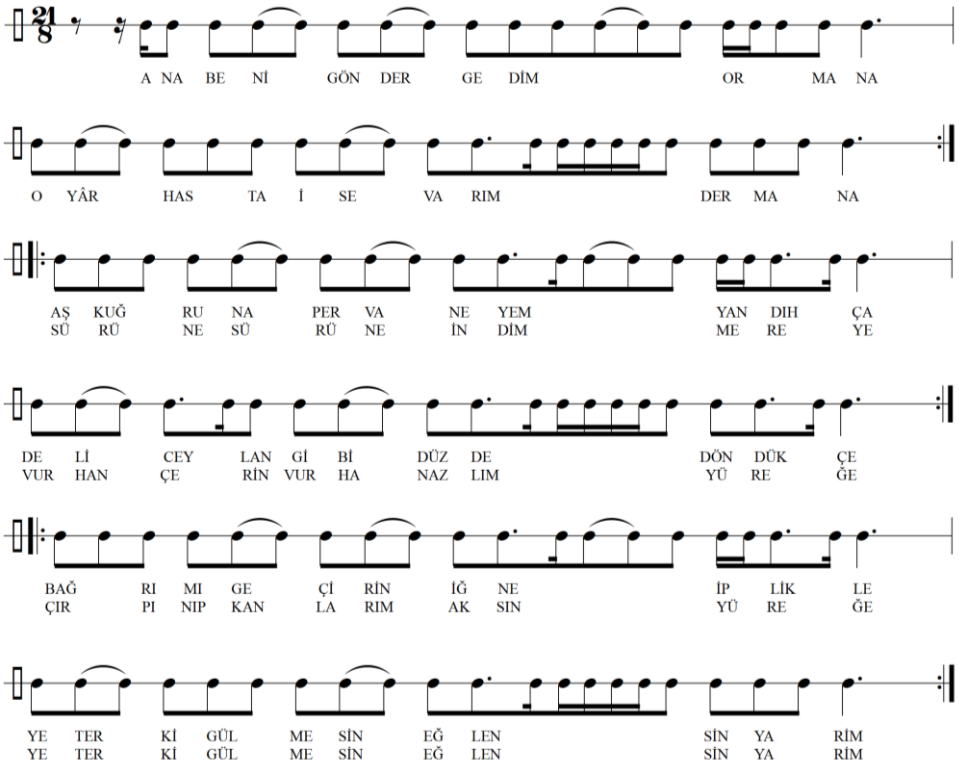
Bir önceki türküde de olduğu gibi türkünün cümleleri 21 zamanda tamamlanmaktadır. Türkünün notasında kesik ölçü çizgisi kullanılmamış, türkü müzik cümlesine göre tespit edilmiştir. Müzik cümlelerindeki kuvvet dereceleri incelendiğinde, a motifinde bir üç birim zamanda aksayan bir kalıbın olduğu görülmektedir. B ve c motiflerinde ise müsâvi bir 6+6 şeklinde bir 12 zaman yer almaktadır. Bu çerçevede türkünün 9+6+6 şeklinde bir düzümünün olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bir önceki türküde de olduğu gibi türkünün motiflerine ve zamanlarına müdahale etmeden önce yöredeki diğer türkülerin örneklerine de vakıf olmak elzemdir. Bir önceki türkünün tam tersi düzümü olarak, türkünün bileşik bir Devr-i Hindî usûlüne benzerliği dikkat çekmektedir. Bu çerçevede türkü yeni bir usûlle ifâde edilmesi gereklidir. Bileşik özelliğinden ve şekil olarak Devr-i hindi usûlünün kalıbına benzediğinden dolayı yeni usûlün ismi *Bileşik Devr-i Hindî* olarak önerilmiş, usûlün şeması Şekil 5.205'de gösterilmiştir.



Şekil 5.205. Bileşik Devr-i Hindî usûlü



Şekil 5.206. Ana beni gönder gedim ormana türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.207. Ana beni gönder gedim ormana türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Aşk uğruna / pervaneyem yandıhça / (4+7) 11 hece
Deli ceylan gibi / düzde döndükçe / (6+5) 11 hece
Bağrımı geçirin / iğne iplikle / (6+5) 11 hece
Yeter ki gülmesin / eğlensin yârim / (6+5) 11 hece
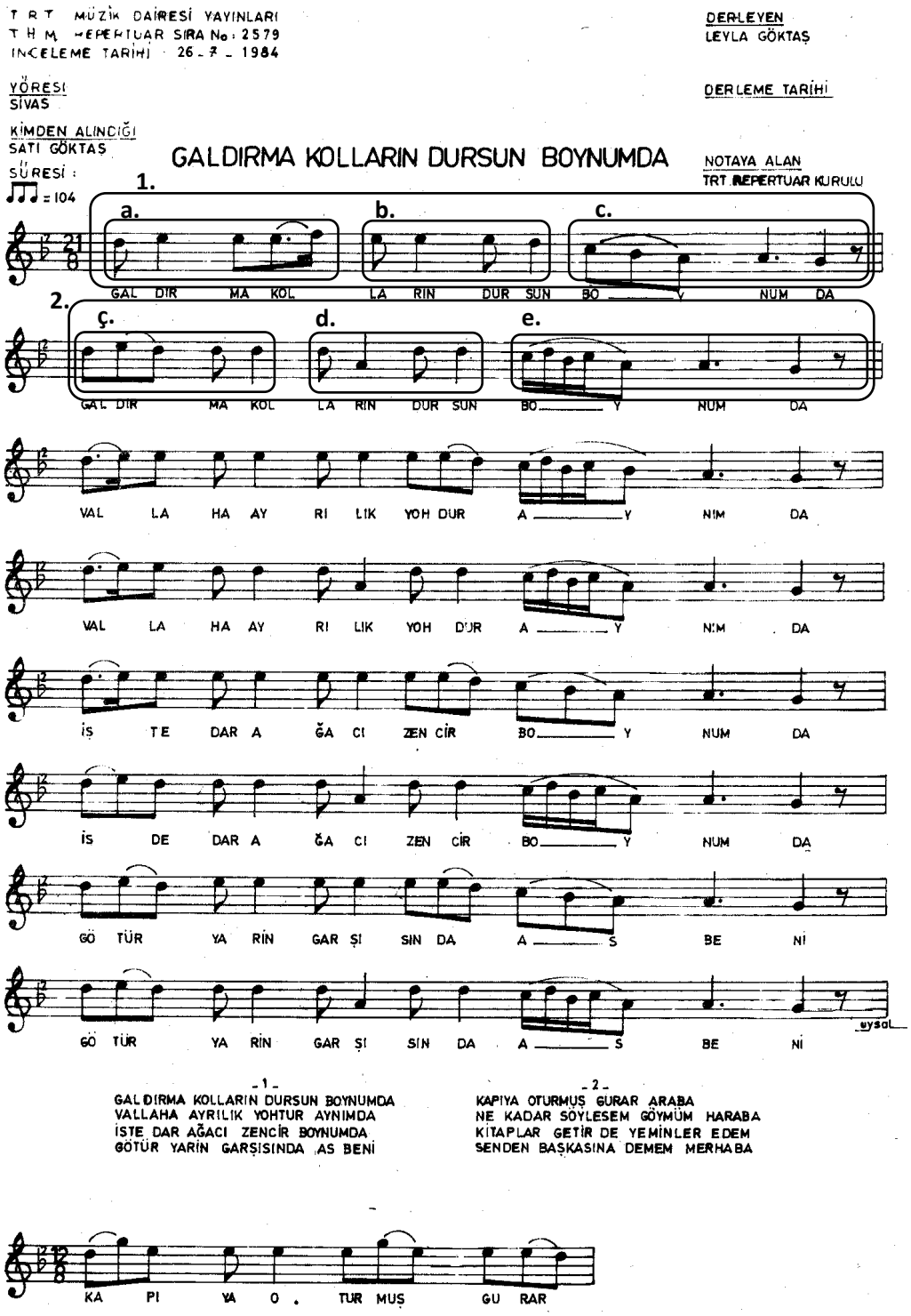
Ana beni gönder / gedim ormana / (4+7) 11 hece
O yâr hasta ise / varım dermana / (6+5) 11 hece

Sürüne sürüne / indim mereye / (6+5) 11 hece
Vur hançerin vur ha nazlım yüreğe / (6+5) 11 hece
Çırpınıp kanlarım aksın yüreğe / (6+5) 11 hece
Yeter ki gülmesin eğlensin yârim / (6+5) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-57’de verilmiştir.

5.6.3. Galdırma golların dursun boynumda



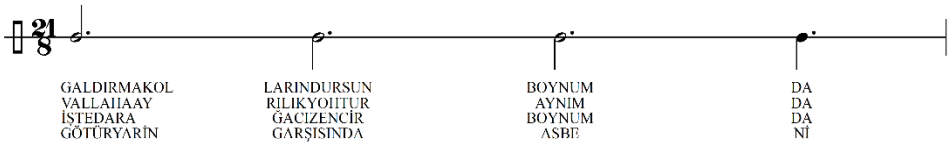
Şekil 5.208. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye
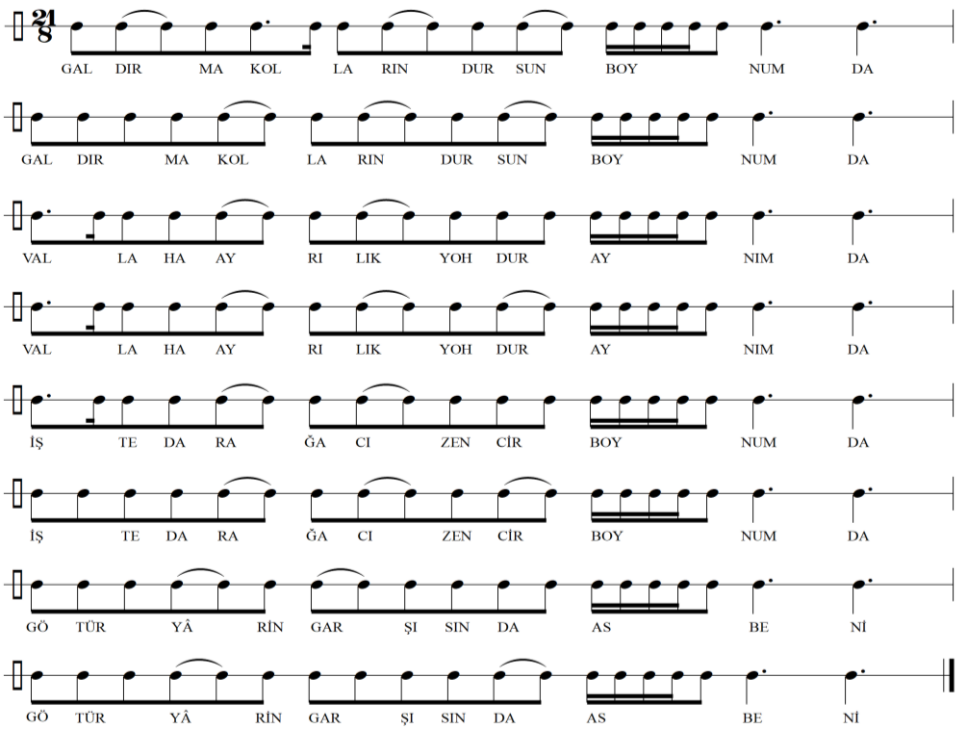
Galdırma kolların dursun boynumda isimli, 2579 Repertuvar numaralı, Sivas yöresine ait, Satı Göktaş'tan alınan türkü; Leyla Göktaş tarafından derlenmiş ve TRT Repertuvar Kurulu tarafından notaya alınmıştır. 21 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c motifleri 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri ise 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türkünün 1. cümlesi incelendiğinde a ve b motifinin 6'şar zamanda olduğu, c motifinin ise 12 zamana tekabül ettiği görülmüştür. Bu zamanlardaki düzümlerin bileşik özellikli olarak 6+6+12 olduğu, dolayısıyla *Bileşik Devr-i Turân* usûlünde olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Şekil 5.200). Türküye uygun velvele Şekil 5.201'de verilmiştir.



Şekil 5.209. Galdırma golların dursun boynumda türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.210. Galdırma golların dursun boynumda türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi
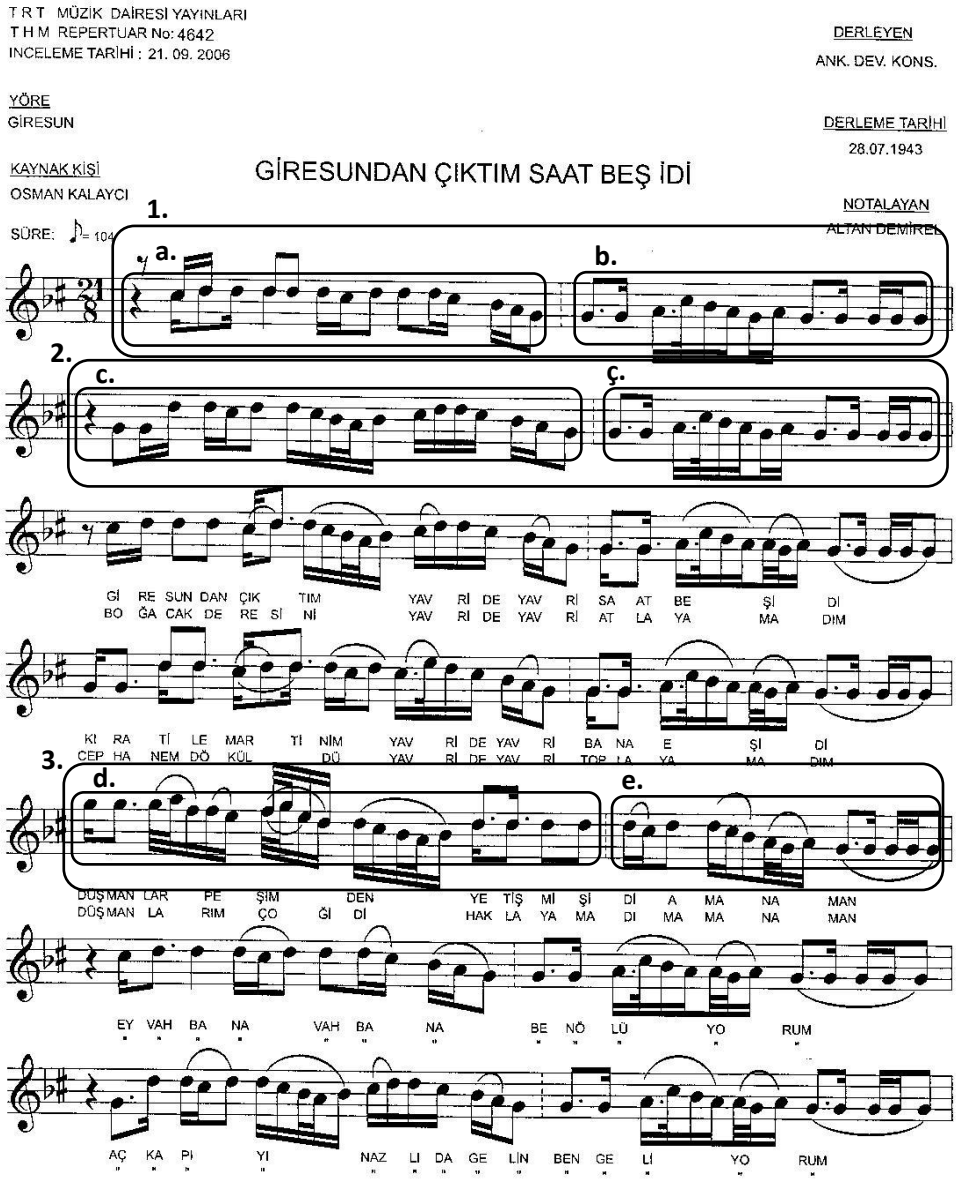
Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Galdırma kolların / dursun boynumda	/ (6+5) 11 hece
Vallaha ayrılık / yohtur aynımda	/ (6+5) 11 hece
İşte dar ağacı / zencir boynumda	/ (6+5) 11 hece
Götür yârin / garşısında as beni	/ (4+7) 11 hece
Kapıya oturmuş / gurar araba	/ (6+5) 11 hece
Ne kadar söylesem / göynüm haraba	/ (6+5) 11 hece
Kitaplar getir de / yeminler edem	/ (6+5) 11 hece
Senden başkasına / demem merhaba	/ (6+5) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-58'de verilmiştir.

5.6.4. Giresun'dan çıktım saat beş idi



Şekil 5.211. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

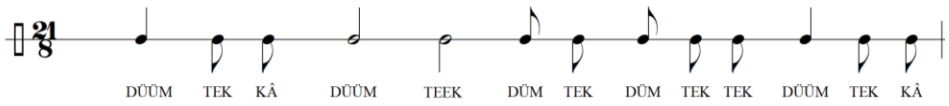
Giresun'dan çıktım saat beş idi isimli, 4642 Repertuvar numaralı, Giresun yöresine ait, Osman Kalaycı'dan alınan türkü; Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından derlenmiş, Altan Demirel tarafından notaya alınmıştır. Türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı ve i örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak a, b, c, ç motifleri 1. cümleyi; d, e, f, g motifleri 2. cümleyi; ğ, h, ı ve i motifleri de 3. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

Türküde 1. cümleye tekabül eden söz cümlesi *Giresundan çıktım yavri de yavri / saat beş idi* şeklinde kesik ölçü çizgisiyle ayrılmışken, 3. cümle *Düşmanlar peşimden yetişmişi / di aman aman* şeklinde ayrılmıştır. Dolayısıyla notadaki kesik ölçü çizgilerinin sözlerin ayrımı için kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde kaynak kişi ses kaydından farklı olarak müdahale edilerek notaya alındığı görülmüştür. Notanın, sözün ilk cümlesi esas alınarak ölçülendirildiği tespit edilmiştir.

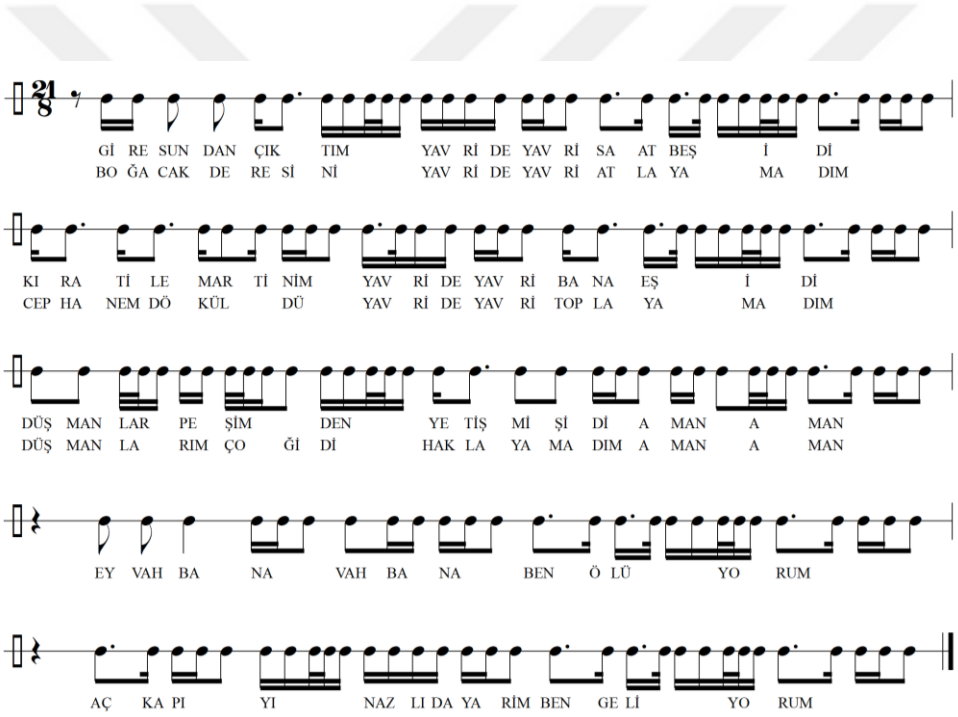
1. cümledeki a ve b motifi 12 zamanlı bir kalıptan, c ve ç motifi ise küçük değerlikli darplara sahip bir Raks Aksağı kalıbından meydana gelmiştir. Usûl 1. cümlede olduğu gibi; 2., 3. ve 4. cümlelerde de aynı düzümde tekrar etmektedir. Usûlün ilk 12 zamanını oluşturan 12 zamanlı kalıbın darpları incelendiğinde birim zaman değerliğinde ve 2'lik değerde darpların olduğu görülür. Her ne kadar kalıbın içindeki dinamizm gereği 2'lik ve 8'lik darpların bir arada yer alması, türküdeki (ölçü sayısı 3/2'likmiş gibi) mertebenin 1. mertebe (2'lik) olduğu algısını yaratıyorsa da, türkünün mertebesi 3. mertebedir (8'lik). Usûlün kalan diğer 9 zamanını oluşturan küçük değerlikli darplara sahip Raks Aksağı kalıbı da, ilk 12 zamandaki büyük değerlikli darpların yarattığı durağanlığın dengesini sağlaması için küçük değerliklerle velveleli olarak yazılmıştır. Usûlün şeması Şekil 5.212'de gösterilmiştir.



Şekil 5.212. Darbeyn usûl (12/8 + Raks Aksağı)



Şekil 5.213. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.214. Giresun'dan çıktım saat beş idi türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 10, 11 ve 12'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

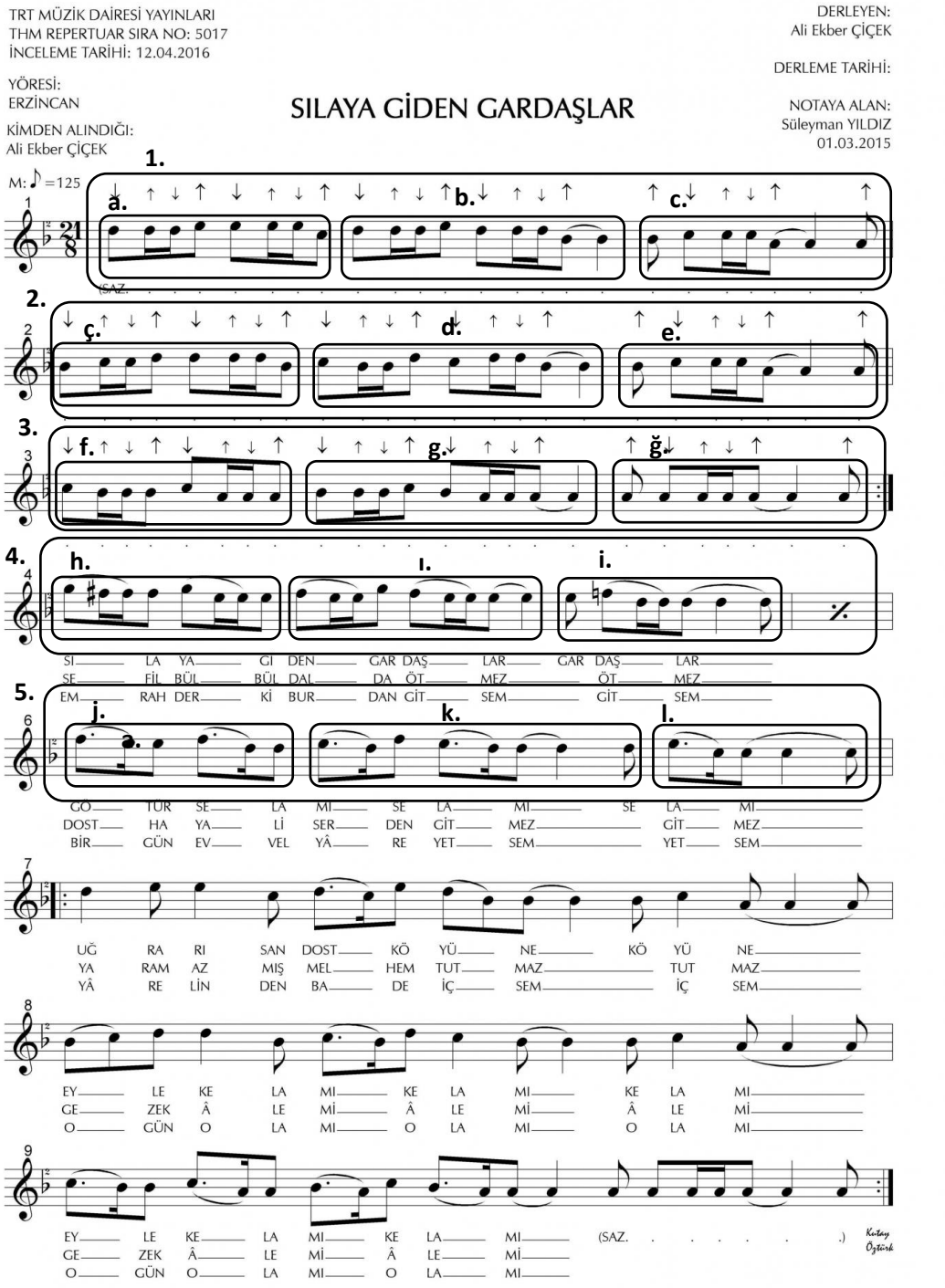
Giresun'dan çıktım / (yavri de yavri) saat beş idi	/ (6+4) 10 hece
Kırat ile martinim (yavri de yavri) bana eş idi	/ (7+5) 12 hece
Düşmanlar peşimden / yetişmiş idi (aman aman)	/ (7+5) 12 hece

Eyvah bana vah bana / ben ölüyorum	/ (7+5) 12 hece
Aç kapıyı nazlı da yârim / ben geliyorum	/ (8+5) 12 hece
Boğacak deresini / (yavri de yavri) atlayamadım	/ (7+5) 12 hece
Cephanem döküldü / (yavri de yavri) toplayamadım	/ (6+5) 11 hece
Düşmanlarım çok idi / haklayamadım (aman aman)	/ (7+5) 12 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-59'da verilmiştir.

5.6.5. Sılaya giden gardaşlar



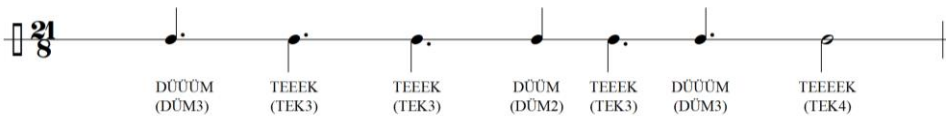
Şekil 5.215. Sılaya giden gardaşlar türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

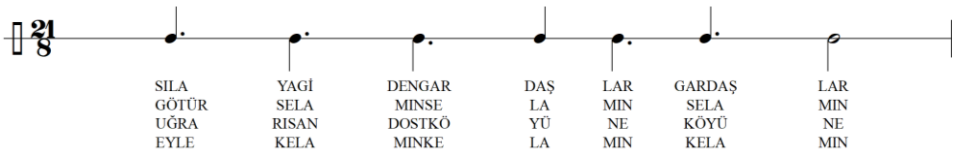
Sılaya giden gardaşlar isimli, 5017 Repertuvar numaralı, Erzincan yöresine ait, Ali Ekber Çiçek'ten alınan türkü; Süleyman Yıldız tarafından notaya alınmıştır. 21 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k ve l örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b, c motifleri 1. cümleyi; ç, d, e motifleri 2. cümleyi; f, g, ğ motifleri 3. cümleyi; h, ı, i motifleri 4. cümleyi; j, k ve l motifleri 5. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

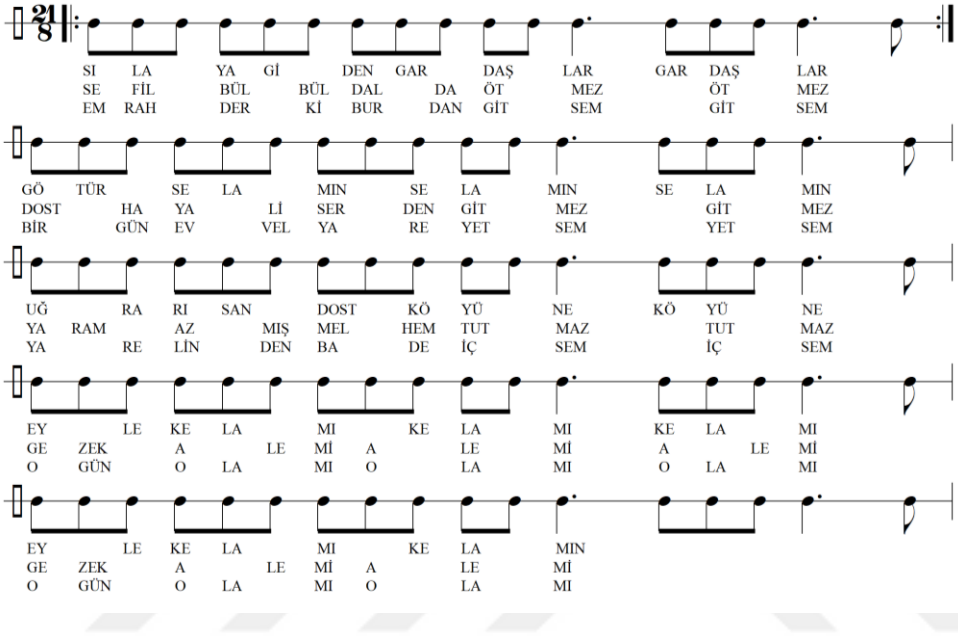
Türküde kesik ölçü çizgisinin kullanılmamış olması, müzik cümlesi ile söz cümlesinin aynı zamanda tamamlanmasından dolayı türkünün söze göre ölçülüp ölçülemediği tespit edilememiştir. Türkünün daha iyi ifâdesi için, türkü yeni bir usûlle ifâde edilmesi gereklidir. Müzik cümlelerindeki kuvvet dereceleri incelendiğinde, başlı başına özgün bir usûle sahip olduğu görülmektedir. Türkünün cümle sonlarındaki prozodinin uyumsuzluğu, türkünün icrâsını algılanmasını ve icrâsını zorlaştırmıştır. 1. cümlenin a ve b motiflerinde bileşik özellikte (üç adet birim zaman değerliğinden oluşan) darplar görülmüştür. B motifinde bileşik darpların yanı sıra 4'lük değerde bir darp yer almaktadır. C motifinde ise bileşik özellikte noktalı 4'lük darp ile bir adet 2'lik darp yer almaktadır. Bu bilgiler ışığında türkü deki usûlün düzümü, (3+3)+(3+2+3)+(3+4) şeklindedir. Türküye önerilen yeni usûlün ismi; ilk üç darbın bir semâî etki, son iki darbın ise bir evfer etkisi göstermesinden dolayı *Semâî Evferi* olarak belirlenmiştir (Bkz. Şekil 5.216).



Şekil 5.216. Semâî evferi usûlü



Şekil 5.217. Sılaya giden gardaşlar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.218. Sılaya giden gardaşlar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 7'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Sılaya giden / gardaşlar	/ (5+3) 8 hece
Bekle kelâmı / kelâmı	/ (5+3) 8 hece
Uğrar isen / yâr yanına	/ (4+4) 8 hece
Eyle selâmı / selâmı	/ (5+3) 8 hece
Kement olmuş / zülfün bize	/ (4+4) 8 hece
Elâ gözler / süze süze	/ (4+4) 8 hece
Yazılmıştır / alnımıza	/ (4+4) 8 hece
Hasret kalemi / kalemi	/ (5+3) 8 hece

Sefil bülbül / dalda ötmez	/ (5+3) 8 hece
Dost hayali / serden gitmez	/ (4+4) 8 hece
Yaram azmış / melhem tutmaz	/ (4+4) 8 hece
Gezer alemi / alemi	/ (5+3) 8 hece
Emrah der ki / burdan gitsem	/ (4+4) 8 hece
Birgün evvel / yâre yetsem	/ (4+4) 8 hece
Yâr elinden / bâde içsem	/ (4+4) 8 hece
O gün ola mı / ola mı	/ (5+3) 8 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-60'ta verilmiştir.

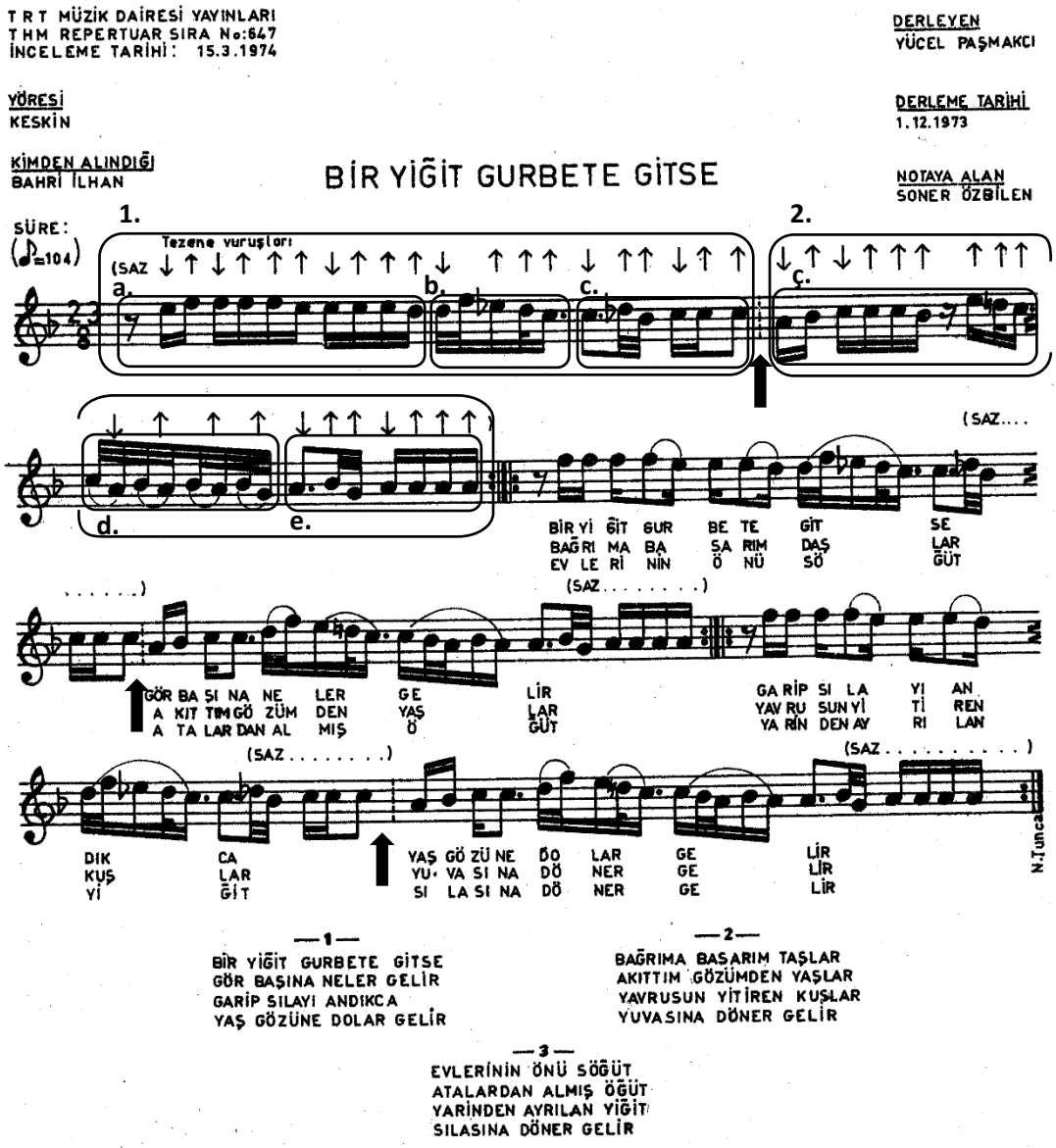
5.7. 23 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

TRT Repertuvarındaki 5113 eserin içerisinde 23 zamanlı olarak ölçülen sadece 1 türkünün bulunduğu tespit edilmiştir. 23 zamanlı ölçülmüş türkü aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 5.38. TRT Repertuvarında yer alan 23 zamanlı türkü

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	647	Bir Yiğit Gurbete Gitse	23/8	Kırıkkale / Keskin	Bahri İlhan	Yücel Paşmakçı	Soner Özbilen	Sengin Semâî (6 / 4)

5.7.1. Bir yiğit gurbete gitse



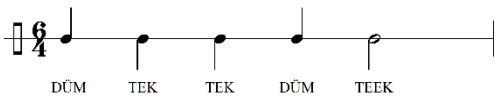
Şekil 5.219. Bir yiğit gurbete gitse türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

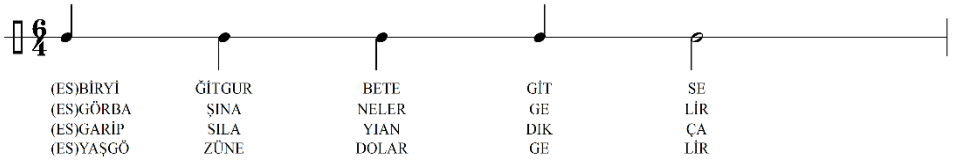
Bir yiğit gurbete gitse isimli, 647 Repertuvar numaralı, Kırıkkale/Keskin yöresine ait, Bahri İlhan'dan alınan türkü; Yücel Paşmakçı tarafından derlenmiş ve Soner Özbilen tarafından notaya alınmıştır. 23 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d ve e örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a, b ve c 1. cümleyi; ç, d ve e motifleri 2. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

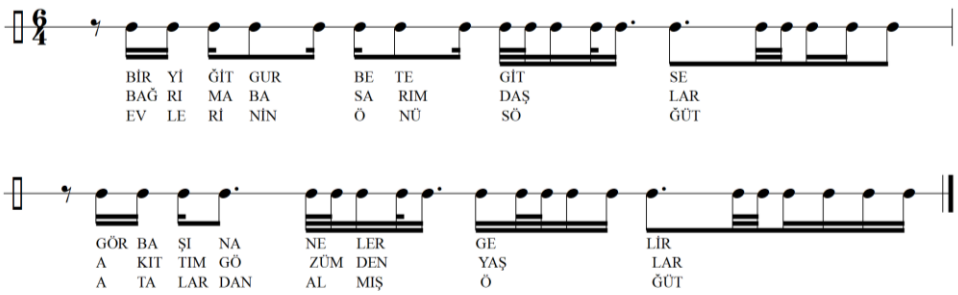
1. cümlenin düzümü ve kuvvet dereceleri incelendiğinde Sengin Semâi kalıbında olduğu görülmektedir. 2. cümle, 1. cümlede olduğu gibi, 8'lik değerde es ile başladığında 2. cümle de Sengin semâi kalıbında olacaktır. Zaten türkü; TRT radyolarında, Kültür Bakanlığı topluluklarında vb. yerlerde sekizlik es ilave edilerek icrâ edilmektedir. Türkünün kaynak kişisi olan Bahri İlhan türküyü ilk kayıtlarda 23 zamanda icrâ etse de, daha sonraki icrâlarında (değişik icrâlardan etkilenmiş olacak ki) türküyü 6 zamanlı olarak icrâ etmiştir. Kaynak kişilerin icrâları, eksik veya yanlış olabilmektedir. Derleyici bu tür sorunları, mümkünse kaynak kişiyle istişâre ederek çözebilmelidir. Buna ek olarak derleyici, icrâyı sadece bir defa değil, farklı zamanlardaki icrâları kayda alarak, icrâlar arasındaki -varsa- farklılıklarını, motif ve cümle tahlillerini yapmalı; gerekirse motif ve cümle tahlilleri ışığında, türkünün temel yapısını bozmamak şartıyla, türküde hataların giderilmesi için değişiklikler yapmalıdır. Türkünün usûl şeması Şekil 5.220'de gösterilmiştir.



Şekil 5.220. Sengin Semâi usûlü



Şekil 5.221. Bir yiğit gurbete gitse türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.222. Bir yiğit gurbete gitse türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 8'li hece ölçüsünden meydana gelmiştir.

Bir yiğit / gurbete gitse	/ (3+5) 8 hece
Gör başına / neler gelir	/ (4+4) 8 hece
Garip / sılayı andıkça	/ (2+6) 8 hece
Yaş gözüne / dolar gelir	/ (4+4) 8 hece
Bağrıma / basarım taşlar	/ (3+5) 8 hece
Akıttım / gözümden yaşlar	/ (3+5) 8 hece
Yavrusun / yitiren kuşlar	/ (3+5) 8 hece
Yuvasına / döner gelir	/ (4+4) 8 hece
Evlerinin / önü söğüt	/ (4+4) 8 hece
Atalardan / almış öğüt	/ (4+4) 8 hece
Yârinden / ayrılan yiğit	/ (3+5) 8 hece
Sılasına / döner gelir	/ (4+4) 8 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-61'de verilmiştir.
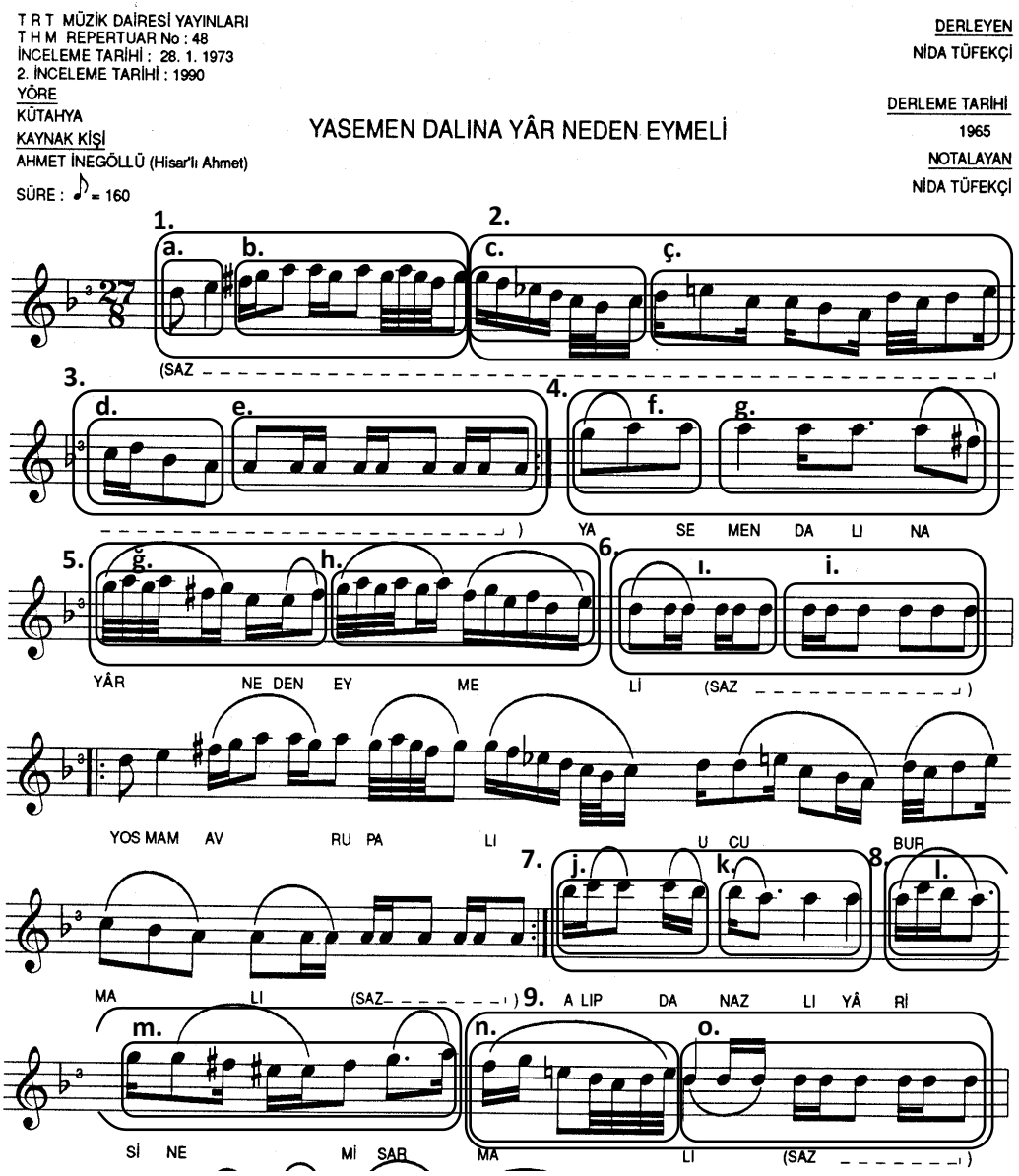
5.8. 27 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

TRT Repertuvarında 27 zamanlı olarak ölçülen iki adet türkünün bulunduğu tespit edilmiştir. Türkülerin ait oldukları yöreler farklıdır. Her iki türküyü de Nida Tüfekçi notaya almıştır.

Çizelge 5.39. TRT Repertuvarında yer alan 27 zamanlı türküler

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
62	48	Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli	27/8	Kütahya	Ahmet İnegöllüoğlu (Hisarlı)	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi	Münavebeli Oynak - Aksak (9 / 8)
63	1467	Şu Yüce Dağların Karı Eridi	27/8	İçel / Silifke / Mut	Musa Eroğlu	TRT Müzik Dai. Başk.THM Md.	Nida Tüfekçi	Raks Aksağı (9 / 8)

5.8.1. Yasemen dalına yâr neden eymeli



Şekil 5.223. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün TRT repertuvarındaki notası

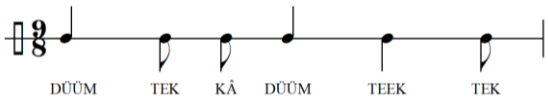
Künye

Yasemen dalına yâr neden eymeli isimli, 48 Repertuvar numaralı, Kütahya yöresine ait, Ahmet İnegöllü'den (Hisarlı Ahmet) alınan türkü; Nida Tüfekçi tarafından derlenmiş ve notaya alınmıştır. 27 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k, l, m, n ve o örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi; c ve ç motifleri 2. cümleyi; d ve e motifleri 3. cümleyi; f ve g

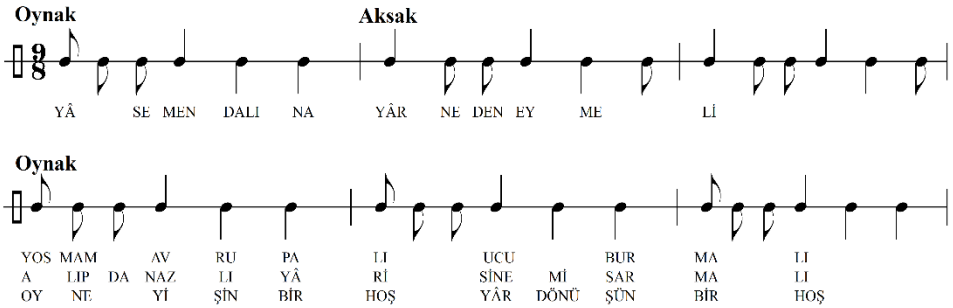
motifleri 4. cümleyi; ğ ve h motifleri 5. cümleyi; ı ve i motifleri 6. cümleyi; j ve k motifleri 7. cümleyi; l ve m motifleri 8. cümleyi; n ve o motifleri 9. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

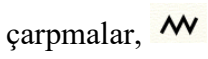
Türkü söz cümlesine göre ölçüldüğünden 27 zamanlı olarak ölçülmüştür. Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde aslında 27 zamanın 9 zamanlı üç eşit parçadan oluştuğu görülmektedir. Örneğin, 1., 2., 3., 4., 7., 8., 9. ve 10. cümlenin Oynak usûlü (Bkz. Şekil 5.166) kalıbında olması, 5. ve 6. cümlelerin ise Aksak usûlü (Bkz. Şekil 5.224) kalıbında olması, türkünün 9 zamanlı olarak ölçülebilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak, notadaki bütün ölçülerin 9 zamanlı olarak eşit parçalara bölünmesi, türkünün sahip olduğu usûlü yeteri kadar açıklayamamaktadır. Farklı cümlelerde yer alan, 9 zamanlı eşit parçalara bölünebilen bu ölçüler, düzüm yönünden birbirleri arasında farklılık göstermektedir. Bu durum, *münâvebeli (değişmeli) usûl geçkisi* olarak adlandırılmıştır. Bu durumun daha açıklayıcı olması için usûl geçkisinin yapıldığı ölçülerin sol üst köşesine geçki yapılan usûl isminin yazılması uygun görülmüştür. Türkünün darbeyn bir usûlle yazılamayacak olmasını sebebi, usûldeki geçkiler, birbirini düzenli takip etmeyişindendir.



Şekil 5.224. Aksak usûlü



Şekil 5.225. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı

Notadaki 32'lik değerlerle yazılmış çarpmalar deşifreyi zorlaştırmakta, görüntü açısından notayı karmaşık göstermektedir. Çarpmaların, nota değerleriyle yazılarak notanın daha karmaşık hale getirmesi yerine, sadeleştirilip yazılarak, her kesimden icrâcı tarafından daha icrâ edilebilir hale gelmesi gerekmektedir. Ekte verilen, yeniden yazdığımız notada çarpmalar,  işareti ile belirtilmiştir. Bu çarpma işareti, üzerine geldiği notanın değeri kadar uzunlukta ve bu değerin bir alt süre değeri kadar sıklıkta çarpma yapılması gerektiğini ifâde etmektedir. Bu işaretin şekline bakıldığında işaretin başındaki çizginin aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıktığı görülür. Bu, çarpmanın bir üst perdeye (diziye uygun) yapılması gerektiğini temsil etmektedir.  işareti ise tam tersi durumlarda kullanılabilir. İşaretin şekline bakıldığında, başlangıç çizgisinin yukarıdan aşağıya doğru indiği görülür. Bu, üst perdeden alt perdeye çarpma yapılması gerektiğini ifâde eder.

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11, 12 ve 13'lü hece ölçüsünden meydana gelmiştir.
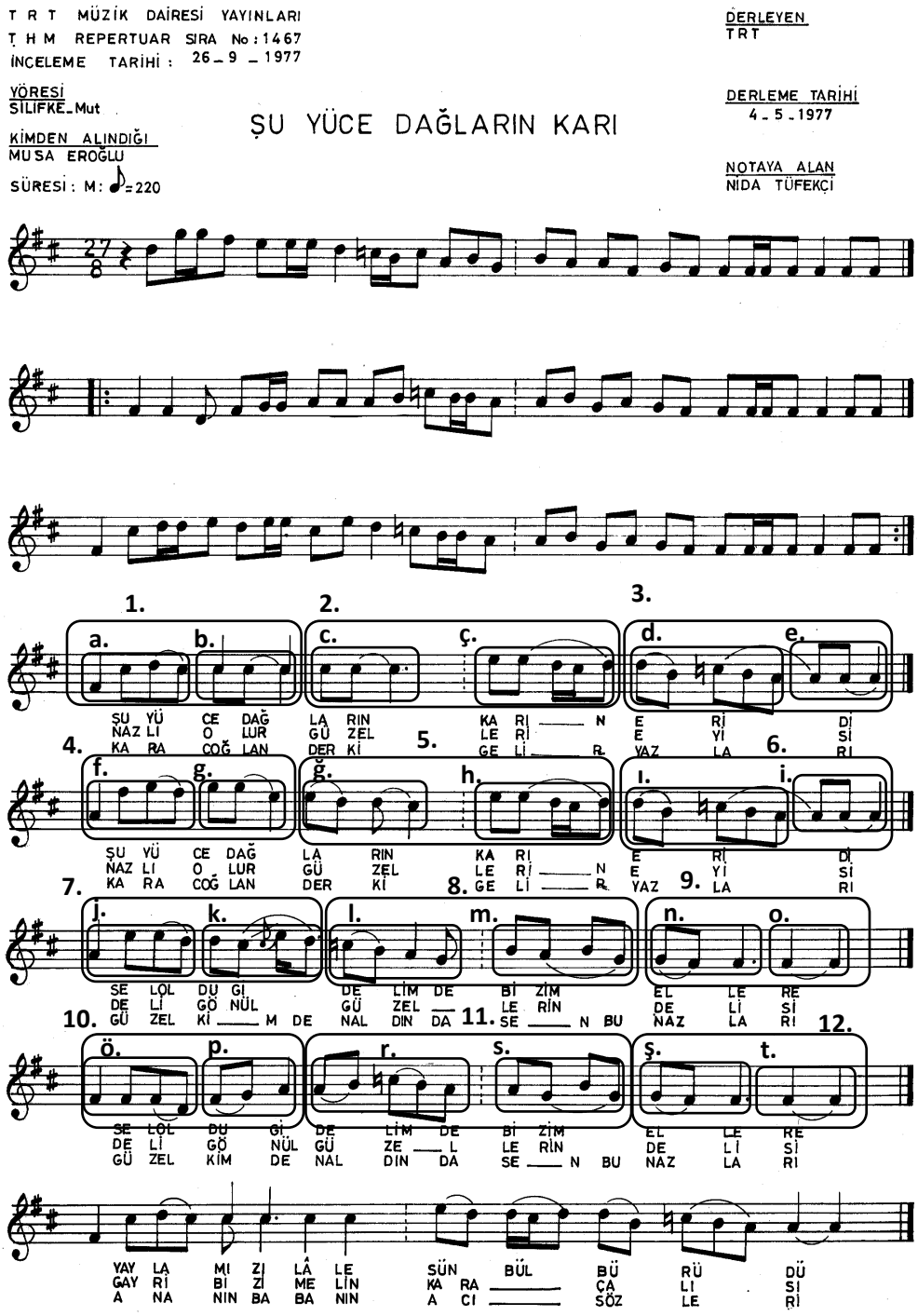
Yâsemen dalına / yâr neden eymeli	/ (6+6) 12 hece
Yosmam avrupalı / ucu burmalı	/ (6+5) 11 hece
Alıp da nazlı yâri / sinemi sarmalı	/ (7+6) 13 hece
Oyneyişin bir hoş / yâr dönüşün bir hoş	/ (6+6) 12 hece

Ben avlu süpürmem / zülfüm toz olur	/ (6+5) 11 hece
Ben bulaşık yumam / elim kar'olur	/ (6+5) 11 hece
Akşam oğlun gelsin / söz benim olur	/ (6+5) 11 hece
Oyneyişin bir hoş / yâr dönüşün bir hoş	/ (6+6) 12 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-62'de verilmiştir.

5.8.2. Şu yüce dağların karı eridi



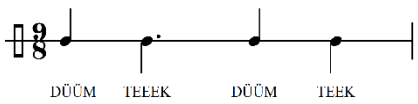
Şekil 5.226. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

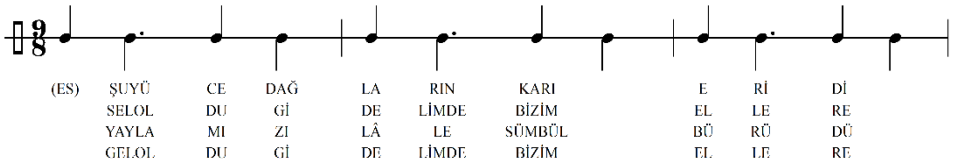
Şu yüce dağların karı eridi isimli, 1467 Repertuvar numaralı, İçel/Silifke/Mut yöresine ait, Musa Eroğlu'dan alınan türkü; TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Müdürlüğü tarafından derlenmiş ve Nida Tüfekçi tarafından notaya alınmıştır. 27 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, r, s, ş ve t örneklerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak; a ve b motifleri 1. cümleyi; c ve ç motifleri 2. cümleyi; d ve e motifleri 3. cümleyi; f ve g motifleri 4. cümleyi; ğ ve h motifleri 5. cümleyi; ı ve i motifleri 6. cümleyi; j ve k motifleri 7. cümleyi; l ve m motifleri 8. cümleyi; n ve o motifleri 9. cümleyi; ö ve p motifleri 10. cümleyi; r ve s motifleri 11. cümleyi; ş ve t motifleri 12. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

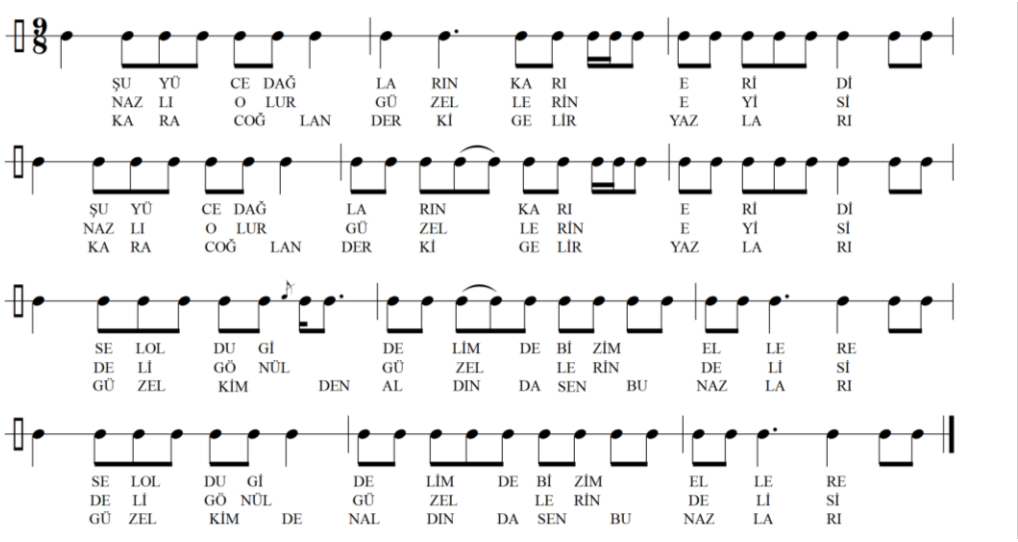
Türkünün müzik cümleleri incelendiğinde ilk 27 zamanı oluşturan ve birbirini düzenli takip eden 3 adet Raks Aksağı usûlü olduğu görülür. Dolayısıyla söz cümleleri incelendiğinde 27 zamanla ölçülmekteki kıstasın, her bir söz cümlesinin bir ölçü olarak kabul edilmesi olduğu tespit edilir. Bu bilgiler ışığında türkünün usûlü Raks Aksağı'dır (Bkz. Şekil 5.227)



Şekil 5.227. Raks Aksağı usûlü



Şekil 5.228. Şu yüce dağların karı eridi türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.229. Şu yüce dağların karı eridi türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri durakları farklı olmakla birlikte 11'li ve 12'li hece ölçülerinden meydana gelmiştir.

Şu yüce dağların / karı eridi	/ (6+5) 11 hece
Sel oldu gidelim de / bizim ellere	/ (7+5) 12 hece
Yaylamızı lâle / sünbül bürüdü	/ (6+5) 11 hece
Gel oldu gidelim de / bizim ellere	/ (7+5) 12 hece
Nazlı olur / güzellerin eyisi	/ (4+7) 12 hece
Deli gönül / güzellerin delisi	/ (4+7) 12 hece
Gayrı bizim elin / kara çalısı	/ (6+5) 11 hece
Gül oldu gidelim / bizim ellere	/ (6+5) 11 hece
Karac'oğlan der ki / gelir yazları	/ (6+5) 11 hece
Güzel kimden aldın da / sen bu nazları	/ (7+5) 12 hece
Ananın babanın / acı sözleri	/ (6+5) 11 hece
Bal oldu gidelim de / bizim ellere	/ (7+5) 12 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazılmış notası EK-63’te verilmiştir.
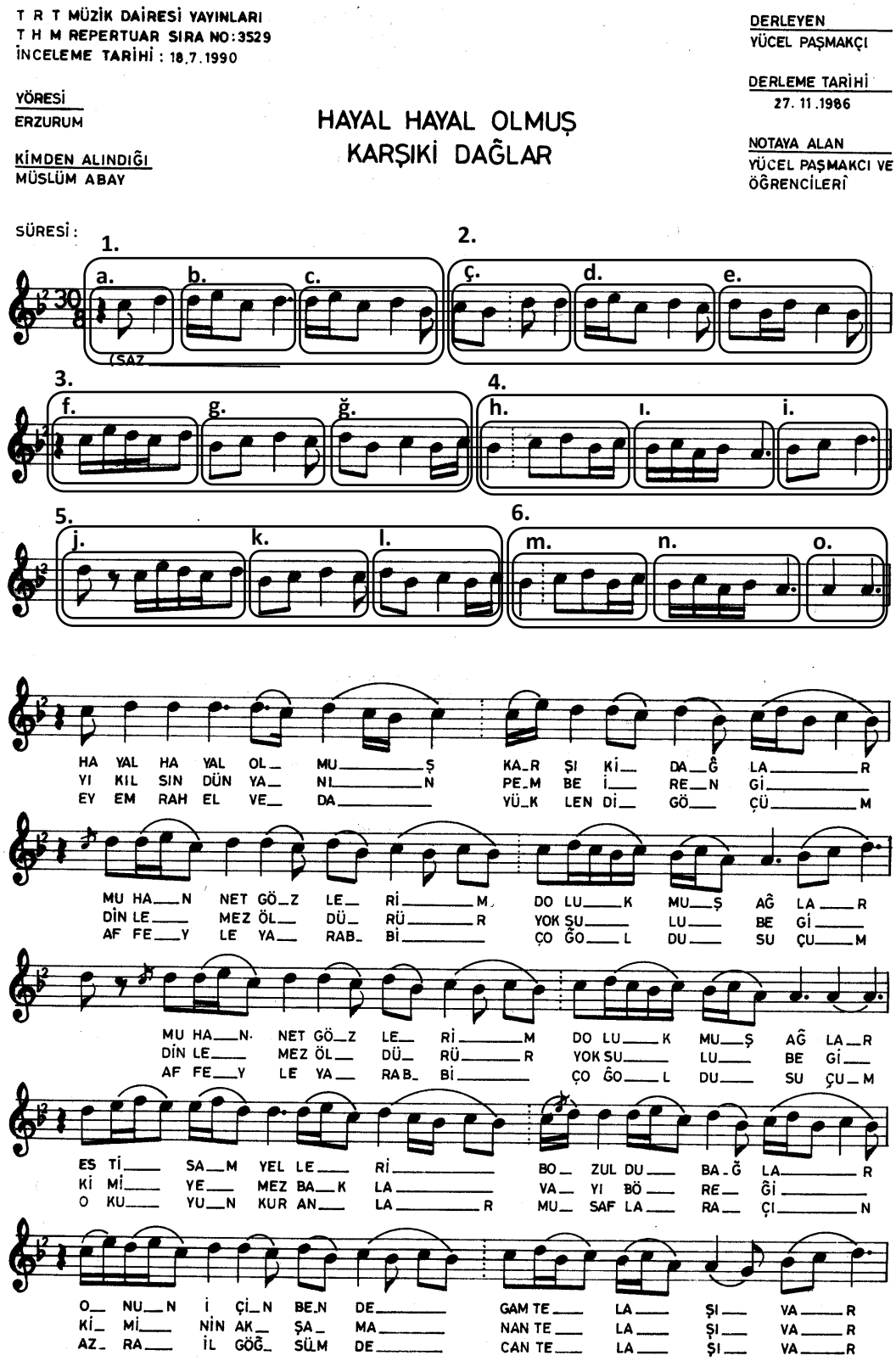
5.9. 30 Zamanlı Türküler İçin Usûl ve Velvele Önerileri

TRT Repertuvarında 30 zamanla ölçülmüş, Erzurum yöresine ait 1 adet türkünün olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.40. TRT Repertuvarında yer alan 30 zamanlı türkü

Sıra No.	Rep. No.	Türkü İsmi	Ölçü	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan	Önerilen Usûl
1	3529	Hayal Hayal Olmuş Karşı ki Dağlar	30/8	Erzurum	Müslim Abay	Yücel Paşmakçı	İTÜ Konservatuvarı Öğrencileri	Bileşik Türk Aksağı (15 / 8)

5.9.1. Hayâl hayâl olmuş karşı ki dağlar



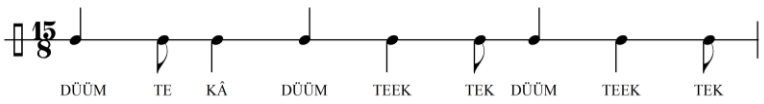
Şekil 5.230. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün TRT repertuvarındaki notası

Künye

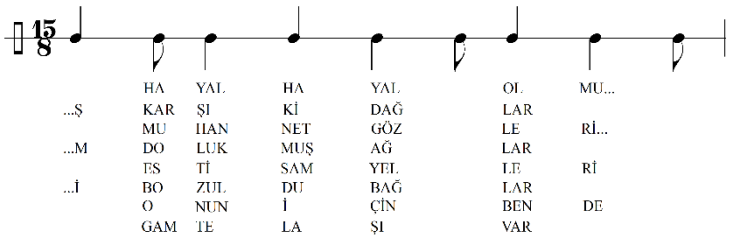
Hayal hayal olmuş karşıki dağlar isimli, 3529 Repertuvar numaralı, Erzurum yöresine ait, Müslim Abay'dan alınan türkü; Yücel Paşmakçı tarafından derlenmiş ve İTÜ TMDK öğrencileri tarafından notaya alınmıştır. 30 zamanla ölçülmüş türkünün motifleri a, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k, l, m, n ve o örneklerinde gösterilmiştir. Motiflere bağlı olarak; a, b, c motifleri 1. cümleyi; ç, d, e motifleri 2. cümleyi; f, g, ğ motifleri 3. cümleyi; h, ı, i motifleri 4. cümleyi; j, k, l motifleri 5. cümleyi; m, n, o motifleri ise 6. cümleyi oluşturmuştur.

Usûl

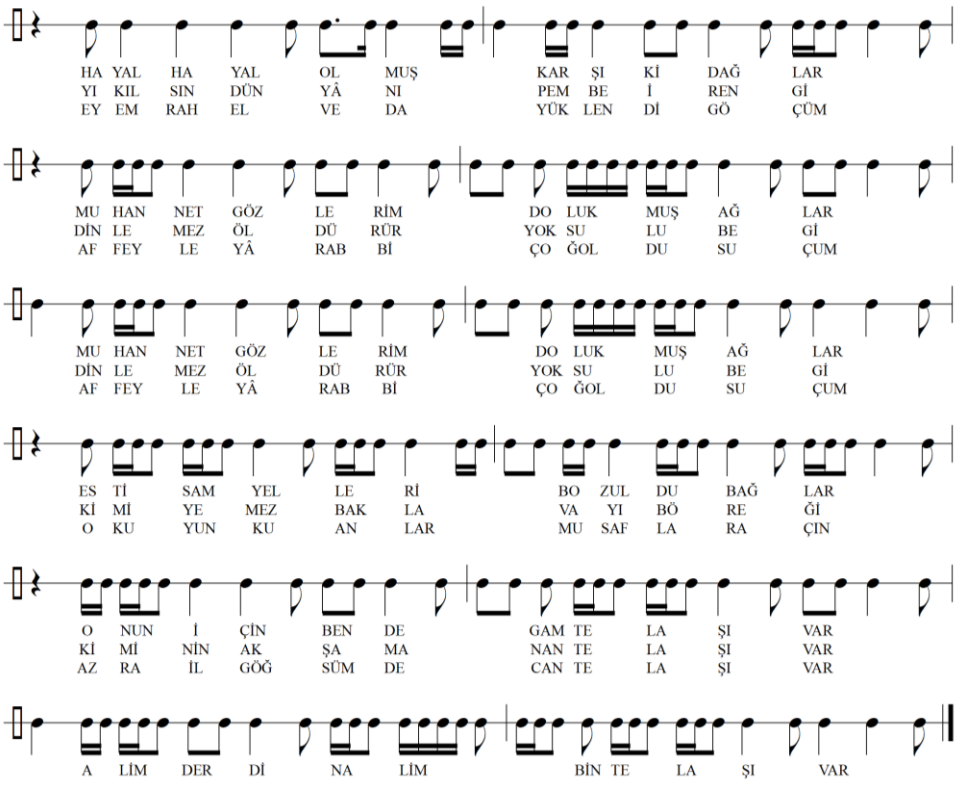
Türkünün motif ve cümleleri incelendiğinde, müzik cümlesinin 30 zamanla değil, 15 zamanla ölçülebildiği görülmektedir. Türkünün 30 zamanla ölçülmesinin sebebi, notaya alan kişiden kaynaklı olarak usûlün söze göre ölçülmesidir. Söz cümlesine bakıldığında ölçü, *Hayal hayal olmuş* ve *karşı ki dağlar* sözlerinin birleşiminden meydana gelmiştir. 2., 4. ve 6. cümlelerdeki kesik çizgiyle gösterilmiş ölçü çizgisi de bu iki sözün birleştiği yeri göstermektedir. Türküdeki usûlün tespiti yapılacak olursa, a motifinin başında yer alan dörtlük es ile ç motifindeki ilk tartımın birbirine denk olduğu görülmektedir. Diğer bir ifâdeyle; türkünün başındaki dörtlük es ile ç motifindeki tartım 1. ve 2. cümlelerin başlangıcını oluşturmaktadır. Aynı şekilde f, h, j ve m motiflerinin ilk tartımları da birbirlerinin simetrisi olarak, bulundukları cümlelerin başlangıcını temsil etmektedirler. Bu simetriyle bakıldığında, bir ölçüden meydana gelen her portenin aslında iki ölçüden meydana geldiği görülür. Tespit edilen ölçülerdeki darplara bakıldığında ise, usûlün düzümünün 5+5+5 şeklinde olduğu görülmektedir. Ancak her bir 5 zamanın her birinin içindeki düzüm de farklılık göstermektedir. Örneğin b ve c motiflerindeki darplar, Türk Aksağı usûlünün darpları olmasına karşın, a motifindeki darplar, Zafer usûlünün darplarıdır. Türkünün usûl şeması Şekil 5.231'de verilmiştir.



Şekil 5.231. Bileşik Türk Aksağı usûlü



Şekil 5.232. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsüne ait sözlerin darplara göre dağılımı



Şekil 5.233. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsüne ait sözlerin tartımlara göre dağılımı

Prozodi

Aşağıda sözlerin hece sayıları ve durakları gösterilmiştir. Türkünün sözleri 11'li hece ölçüsünden, çoğunlukla 6+5 duraklı olarak meydana gelmiştir.

Hayal hayal olmuş / karşı ki dağlar / (6+5) 11 hece
Muhannet gözlerin / dolukmuş ağlar / (6+5) 11 hece
Esti sam yelleri / bozuldu bağlar / (6+5) 11 hece
Onun için bende / gam telaşı var / (6+5) 11 hece
Alim derdin alim / bin telaşı var / (6+5) 11 hece

Yıkılsın dünyanın / pembe irengi / (6+5) 11 hece
Dinlemez öldürür / yoksulu begi / (6+5) 11 hece
Kimi yemez / baklavayı böreği / (4+7) 11 hece
Kiminin akşama / nan telaşı var / (6+5) 11 hece
Alim derdin alim / bin telaşı var / (6+5) 11 hece

Ey Emrah elveda / yüklendi göçüm / (6+5) 11 hece
Affeyle yâ Rabbi / çoğoldu suçum / (6+5) 11 hece
Okuyun Kur'anlar / musaflar açın / (6+5) 11 hece
Azrâil göğsümde / can telaşı var / (6+5) 11 hece
Alim derdin alim / bin telaşı var / (6+5) 11 hece

Türküde hatalı telaffuz edilmiş, usûl darplarına aykırı bir kelime tespit edilmemiştir.

Türkünün yeniden yazımış notası EK-64’te verilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; TRT repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türküler tespit ve tasnif edilerek incelenmiş, türkülerin tespitinde farklı usûl anlayışlarının sebep olduğu sorunlar irdelenmiş, türküler Türk müziği usûl geleneğince ifâde edilmiş, büyük birim zamanlı türkülerin notalarındaki sorunlara çözümler önerilmiştir. Bu çerçevede elde edilen bulgular doğrultusunda türkülere yeni usûl ve velveleler önerilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Elde edilen bulgulara göre;

- Cumhuriyet döneminden Sarısözen'e kadar olan derlemelerde -özellikle Darü'l Elhân derlemelerinde-, türkülerin Türk müziği nazariyatınca değerlendirildiği ve tespit edildiği,
- Sarısözen'le birlikte THM'deki usûl anlayışının batılı bir temele dayandığı, bu anlayışın türküleri yeterince ve/veya gereğince ifâde edemediği,
- Türkülerin söze göre ölçülmesiyle, türkülerdeki zengin usûllerin görülemez olduğu,
- Türkülerin söze göre ölçülmesiyle büyük birim zamanlarla ifâde edildiği, birçoğunun söze göre ölçüldüğü, bunun yanında ezgiye dayalı uzun motif ve cümlelerle birlikte büyük birim zamanlara hâiz olan türkülerin de olduğu,
- Türkülerin notalarında motif ve cümlelerin tespitlerinde kaynak kişilerin icrâsından kaynaklı, notaya alan kişiden kaynaklı, notaların basımından kaynaklı tutarsızlıkların olduğu,
- Türkülerin Türk müziği usûl geleneğince tartımların darplara göre yazılmadığı,
- Türk müziği usûl geleneğince ifâde edilen türkülerin ortak bir nazarî anlayışla daha okunabilir olacağı,

- Çalışmada yer alan 64 türkünün; 16 (5 adet), 17 (2 adet), 18 (42 adet), 19 (2 adet), 20 (4 adet), 21 (5 adet), 23 (1 adet), 27 (2 adet) ve 30 (1 adet) zamanla ölçüldükleri,

- Çalışmada yer alan 64 türküden 23 tanesinin Türk müziği usûl külliyatında yer alan mevcut usûlle ifâde edilebildiği; 41 tanesinin mevcut Türk müziği usûlleriyle ifâde edilemediği,

- Çalışmada yer alan 64 türküden 41'inin önerilen 13 yeni usûl ve velvele ile ifâde edildiği sonucuna varılmıştır.

TRT repertuvarındaki;

- 16 zamanlı türkülerin 3 tanesinin Müsemmen usûlüyle, 1 tanesinin darbeyn bir usûlle, 1 tanesinin ise Turan Aksak usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 17 zamanlı türkülerin 1 tanesinin Selanik Aksağı usûlüyle, 1 tanesinin de iki farklı türküye ait ezgi ve usûlün birleşmesiyle oluştuğu ve Devr-i Hindi usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 18 zamanlı türkülerden 29 tanesinin önerdiğimiz Bileşik Yürük Semâî usûlüyle, 5 tanesinin Aksak usûlünün önerilen velvelesiyle, 1 tanesinin Bileşik Oynak usûlüyle, 1 tanesinin Çifte Raks Aksağı usûlüyle, 1 tanesinin Bileşik Sofyan usûlüyle, 1 tanesinin Curcuna usûlüyle, 1 tanesinin Üçüz Aksak usûlüyle, 1 tanesinin Mürekkep Semâî usûlüyle, 1 tanesinin Oynak usûlüyle, 1 tanesinin ise Darbeyn usûlle ifâde edilebildiği;

- 19 zamanlı türkülerin 1 tanesinin darbeyn usûlle, 1 tanesinin ise Türkü Evferi usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 20 zamanlı türkülerin 1 tanesi Türk Aksağı usûlüyle, 1 tanesi Darbeyn usûlle, 1 tanesi Curcuna usûlüyle, 1 tanesi Devrik Curcuna usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 21 zamanlı türkülerin 2 tanesi Bileşik Devr-i Turân usûlüyle, 1 tanesi Bileşik Devr-i Hindî usûlüyle, 1 tanesi Darbeyn usûlle, 1 tanesi Semâî Evferi usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 23 zamanlı türkünün Sengin Semâî usûlüyle ifâde edilebildiği;

- 27 zamanlı türkülerin 1 tanesi Raks Aksağı usûlüyle, 1 tanesinin münâvebeli (Oynak-Aksak) usûlle ifâde edilebildiği;
- 30 zamanlı türkünün Bileşik Türk Aksağı usûlüyle ifâde edilebildiği sonuçları elde edilmiştir.

6.2. Öneriler

- Tüm icrâcıların usûl bilincinde icrâ yapması beklenirken, ritim sazı icrâcılarının bile usûl bilincine sahip olmaması, THM icrâcılığında ciddi bir eksiklik teşkil etmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi için, Türk müziği usûl geleneği bilincine sahip müzisyenler, sanatçılar ve akademisyenler yetişmelidir.
- THM notalarındaki tespit ettiğimiz usûl sorunlarının çözümü için repertuvarda yer alan notaların tümü, Türk müziği usûl bilincine ve THM'ye hâkim kişilerce yeniden titizlikle incelenmeli, türkülerin motif ve cümlelerinin gereğince tespiti ve tahlîli yapılmalı, Türk müziği usûl geleneği dâhilinde yeniden yazılmalıdır.
- Türk müziği için ortak usûl anlayışının benimsenmesi, icrâda birlik sağlamasına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca türkülerde görülen zengin ve özgün usûller külliyata dâhil edilerek, tutarlı bir usûl nazariyatının oluşturulması gereklidir.
- Çalışmamızdaki türküler için sunulan bu çözüm önerileri; standartlaşmayı sağlamakla birlikte, türkülerin gereğince icrâ ve ifâde edilebilmesini de sağlamış olacaktır. Ayrıca TRT repertuvarının geri kalanına bu yöntemin uygulanıp notaların yeniden yazılmasıyla, daha icrâ edilebilir materyaller sağlanmış olacaktır.
- Çalışmanın, TRT repertuvarında yer alan büyük birim zamanlı türkülerle sınırlı kalmayacağı; bir model olması durumunda, eğitim-öğretimde önemli faydalar sağlayacağı, tek bir çatı altında millî müziğimizin ifâde ve icrâ edilebileceği, evrensel hale gelebileceği, metot konusunda standarda kavuşacağı öngörülmektedir.
- Bu standart anlayışın, millî anlamda müzik eğitimi veren kurumlara, metot kitaplarına dâhil edilmesiyle; âsârın, yüzyıllardır süre gelen Türk müziği usûl geleneği ışığında, geleceğe aktarımı mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Akdoğu, O. (2003). *Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler.* İzmir: Onur Akdoğu.

Altınay, F. (2015). "Mûsiki İnkılabı" Yıllarının İzmir'inde Yerel Müziğin Renkleri. *Egeden*(23), s. 38-49.

Arel, H. S. (1991). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri.* (O. Akdoğu, Dü.) Ankara.

Büyükyıldız, H. (2009). *Ulusal Türk Müziği.* İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

Coşkun Elçi, A. (1997). *Muzaffer Sarısözen (Hayatı, Eserleri, Çalışmaları).* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Duygulu, M. (2014). *Türk Halk Müziği Sözlüğü.* İstanbul: Pan Yayıncılık.

Eke, M. (2003). Türk Halk Müziği Ezgilerinde İcrâ ve Yorum. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu.* içinde Malatya: Öncü Basımevi.

Eke, M. (2009). Türk Halk Müziği Ezgilerindeki Eksikliklerin Giderilerek Geleceğe İntikâli ve Korunması. *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 1,* s. 275-285. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı.* İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Gökalp, Z. (1968). *Türkçülüğün Esasları.* İstanbul.

Gönül, M. (2015). Türk Mûsikîsi Usûllerinin Gösterimi, İfadesi ve Tasnifine Bir Bakış. *İSTEM*(25), 31-46.

Gönül, M. (2017). *Türk Müziği Solfej-Makam-Usûl-Dikte Alıştımaları.* Ankara: Gece Kitaplığı.

Gönül, M. (2017). Usûl Bilgisi Ders Notları. Ankara.

Gönül, M. (2018). Türk Mûsikîsinin Tasnif ve Temsiyelerine Bir Bakış. *İSTEM*(31), 35-46.

Gönül, M. (2019). *Türk Müziği Solfej-Makam-Usûl-Dikte Alıştırmaları.* Ankara: Gece Kitaplığı.

Hatipoğlu, V., Sağlam, A. (2013). Türk Musikîsi'nde Usûl Geleneğinin Değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 9*(2), 113-134.

Karabulut, E. (2017, Şubat 21). (B. Tilavel, Röportaj Yapan) Ankara.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Koç, M. (2010). *T.R.T Müzik Dairesi Başkanlığı'nın Halk Müziği Repertuarında Tespit Edilen Sözlü-Sözsüz Ezgilerdeki Usül Sorunları Üzerine Bir Çalışma.* Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Özkan, İ. H. (2013). *Türk Mûsıkîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri.* İstanbul.

Öztürk, O. M. (2005). Geleneksel Müziklerin "Westernizasyonu": Binilen Dalın Kesilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi 1. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu,* (s. 5). Van.

Öztürk, O. M. (2006). Benzerlikler ve Farklılıklar: Bütünleşik Bir "Gelenksel Anadolu Müziği" Yaklaşımına Doğru. *20. Yıl Pan'a Armağan* (s. 151-188). içinde İstanbul: Pan Yayıncılık.

Paçacı, G. (1999). *Cumhuriyetin Sesleri.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Sarısözen, M. (1962). *Türk Halk Mûsikisi Usulleri.* Ankara.

Seyhan, Ö. (1987). Halk Müziğinde Usûl Sorunu. Ö. Seyhan içinde, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (Cilt 3, s. 237). Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Şenel, S. (1997). Türk Halk Müziğinde "Beste", "Makam" ve "Ayak" Terimleri Hakkında. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri* (s. 372-396). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tanrıkorur, C. (1985, Mayıs). Türk Halk Mûsikîsi ve Klâsik Türk Mûsikîsi. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 560.

Tanrıkorur, C. (2016). *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Titon, J. T. (2009). *Worlds of Music*. Canada.

Ungay, M. (1981). *Türk Mûsikîsinde Usûller ve Kudûm.* İstanbul.

Uslu, R. (2014). Hint ve Türk Müziği Etkileşimi. *Sabah Ülkesi*(39), 53.

Yahya Kaçar, G. (2012). *Türk Mûsikîsi Rehberi.* Ankara: Maya Akademi.

Yahya Kaçar, G. (2012, 12 25). Türk Mûsikîsi'nin Ma'nâ ve Mâhiyyeti. *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler (Analiz ve Yorumlar)* (s. 3). içinde Ankara, Ankara, Türkiye: Maya Akademi.

Yekta, R. (1986). *Türk Mûsikîsi.* İstanbul.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

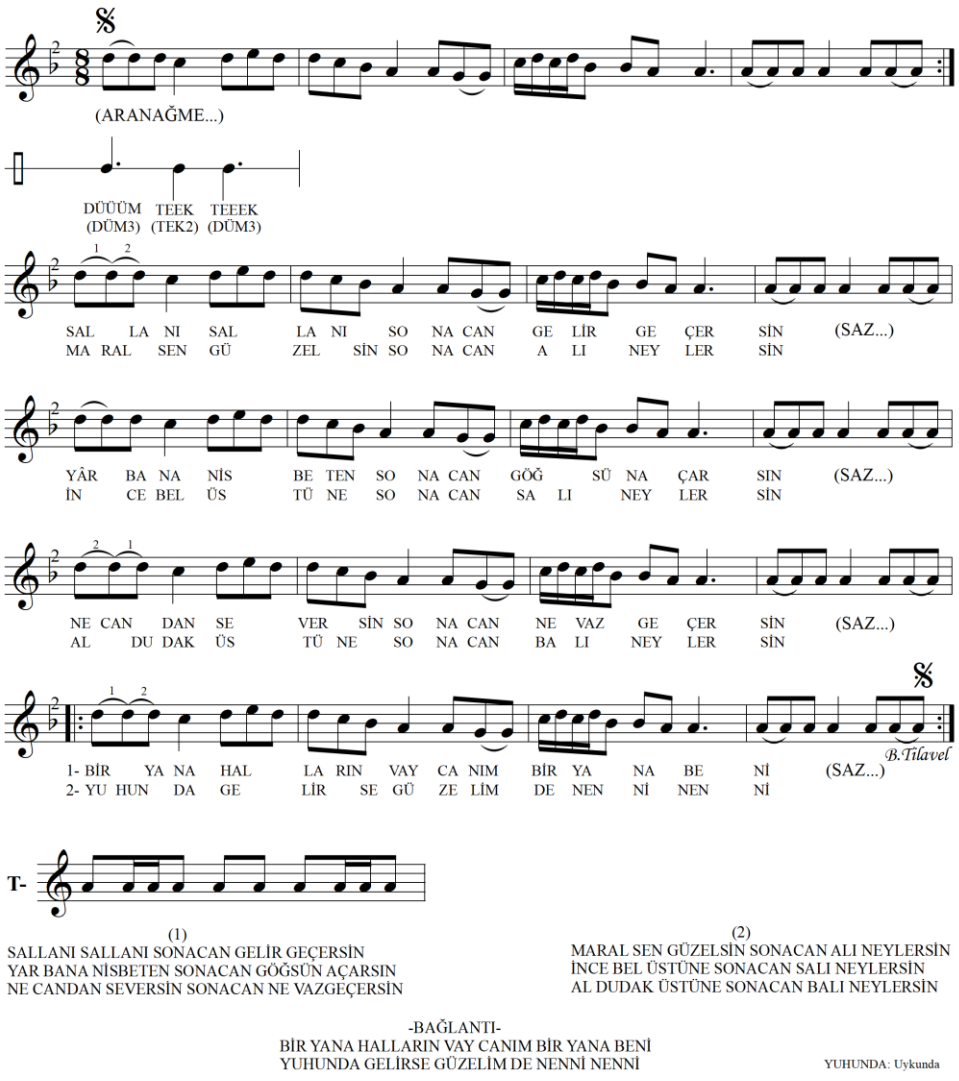
EK-1. Sallanı sallanı gelir geçersin türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 126
Yöresi: Artvin/Şavşat
Kimden Alındığı: Teoman Genç

Derleyen: Durmuş Yazıcıoğlu
Derleme Tarihi: 18.02.1971
Notaya Alan: Durmuş Yazıcıoğlu
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

Usûl: Müsemmen

SALLANI SALLANI GELİR GEÇERSİN
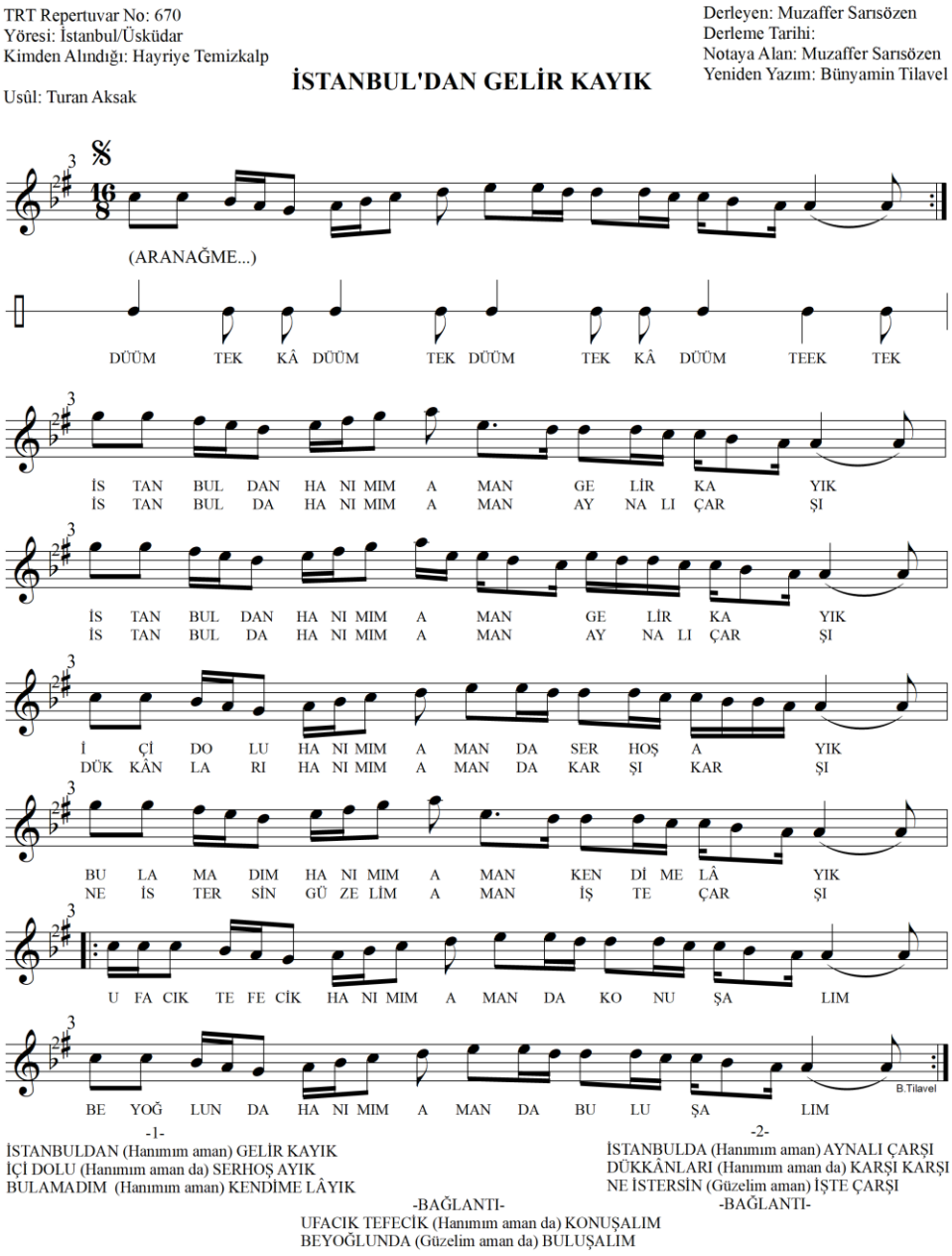


(1)
SALLANI SALLANI SONACAN GELİR GEÇERSİN
YAR BANA NİSBETEN SONACAN GÖĞSÜN AÇARSIN
NE CANDAN SEVERSİN SONACAN NE VAZGEÇERSİN

(2)
MARAL SEN GÜZELSİN SONACAN ALI NEYLERSİN
İNCE BEL ÜSTÜNE SONACAN SALI NEYLERSİN
AL DUDAK ÜSTÜNE SONACAN BALI NEYLERSİN

-BAĞLANTI-
BİR YANA HALLARIN VAY CANIM BİR YANA BENİ
YUHUNDA GELİRSE GÜZELİM DE NENNİ NENNİ

YUHUNDA: Uykunda

EK-2. İstanbul'dan gelir kayık türküsünün yeniden yazılan notası
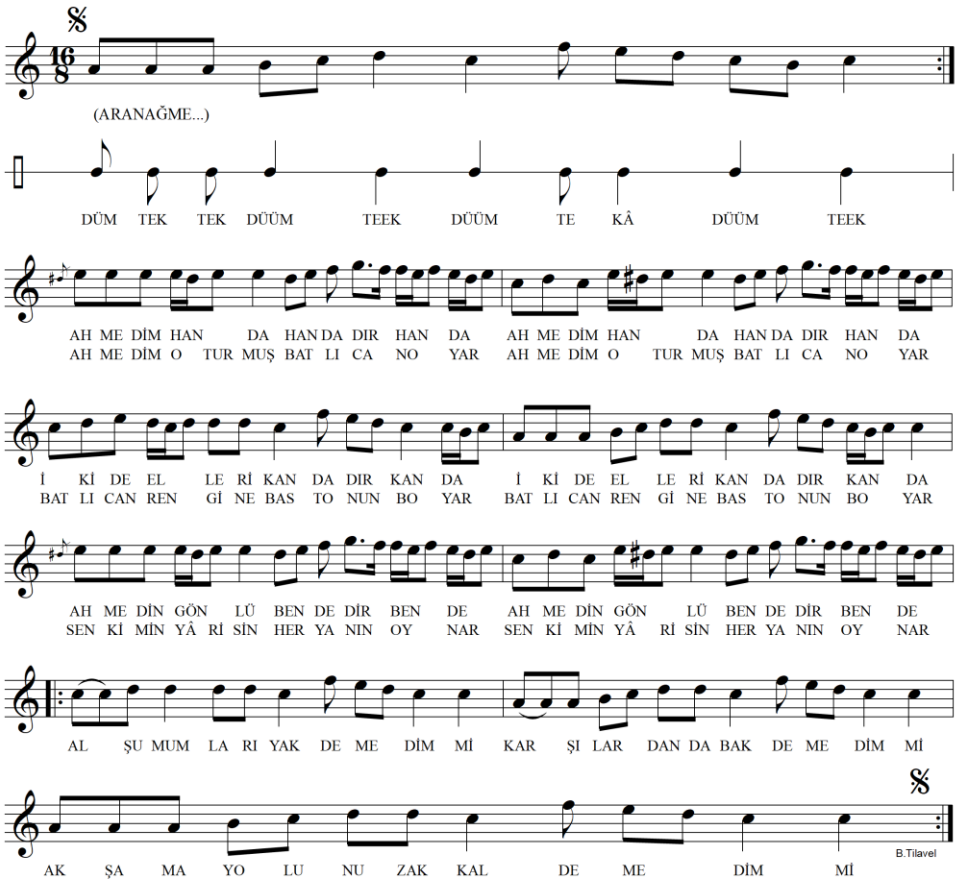


EK-3. Ahmedim handadır handa türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 2080
Yöresi: Balıkesir / Gönen
Kimden Alındığı: Sıdıka Çamlıdağ

Usûl: Devr-i Hindî - Raks Aksağı (Darbeyn)

Derleyen: Nurettin Çamlıdağ
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
08.06.1982
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

AHMEDİM HANDA HANDADIR HANDA
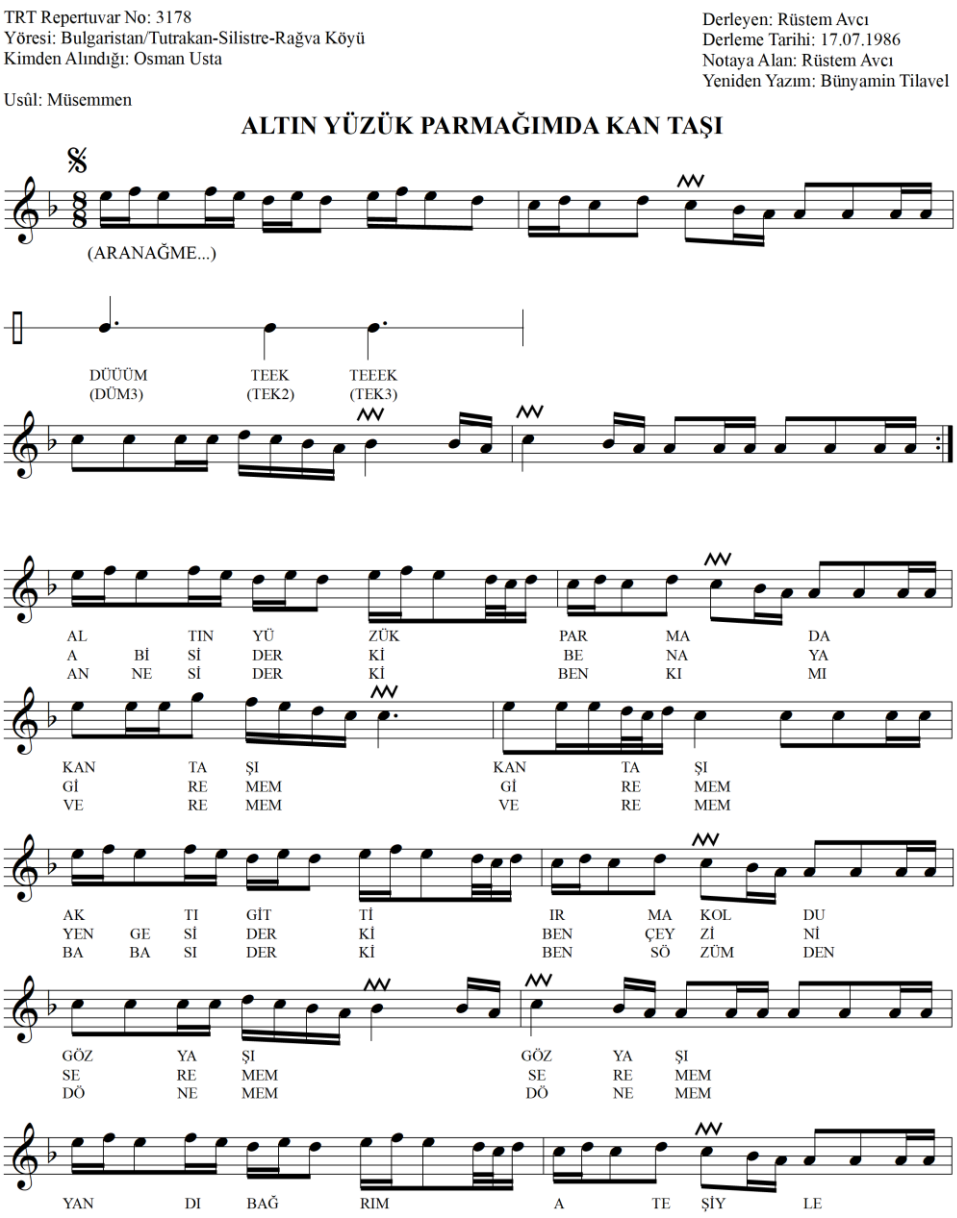


-1-
AHMEDİM HANDA HANDADIR HANDA
İKİ DE ELLERİ KANDADIR KANDA
AHMEDİN GÖNLÜ BENDEDİR BENDE

-BAĞLANTI-
AL ŞU MUMLARI YAK DEMEDİM Mİ
KARŞILARDAN DA BAK DEMEDİM Mİ
AKŞAMA YOLUN UZAK KAL DEMEDİM Mİ
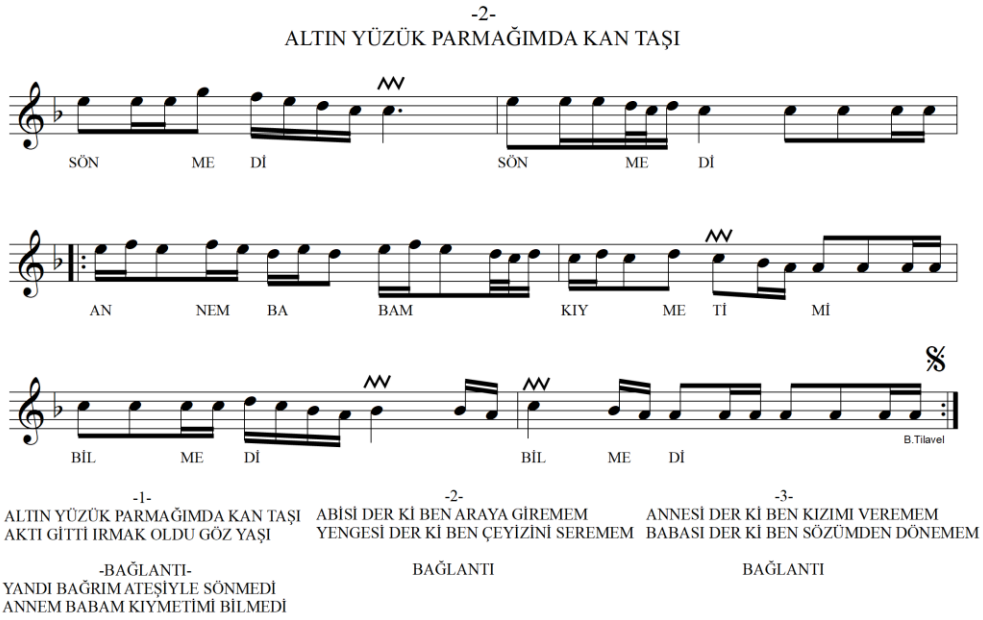
-2-
AHMEDİM OTURMUŞ BATLICAN OYAR
BATLICAN RENGİNE BASTONUN BOYAR
SEN KİMİN YÂRİSİN HER YANIN OYNAR

-BAĞLANTI-

EK-4. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün yeniden yazılan notası



EK-4. Altın yüzük parmağımda kan taşı türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
ALTIN YÜZÜK PARMAĞIMDA KAN TAŞI
AKTI GİTTİ IRMAK OLDU GÖZ YAŞI

-BAĞLANTI-
YANDI BAĞRIM ATEŞİYLE SÖNMEDİ
ANNEM BABAM KIYMETİMİ BİLMEDİ

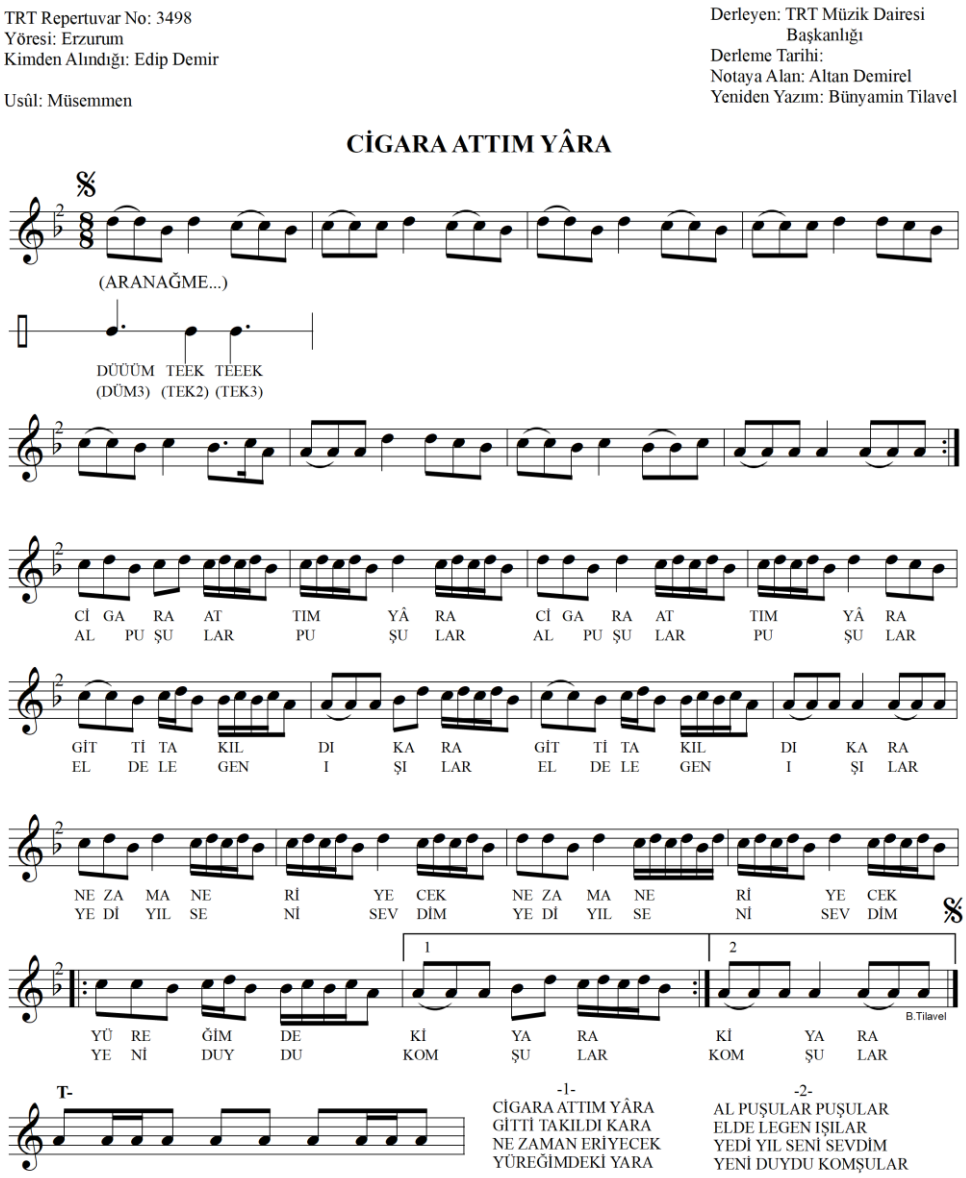
-2-
ABİSİ DER Kİ BEN ARAYA GİREMEM
YENGESİ DER Kİ BEN ÇEYİZİNİ SEREMEM

BAĞLANTI
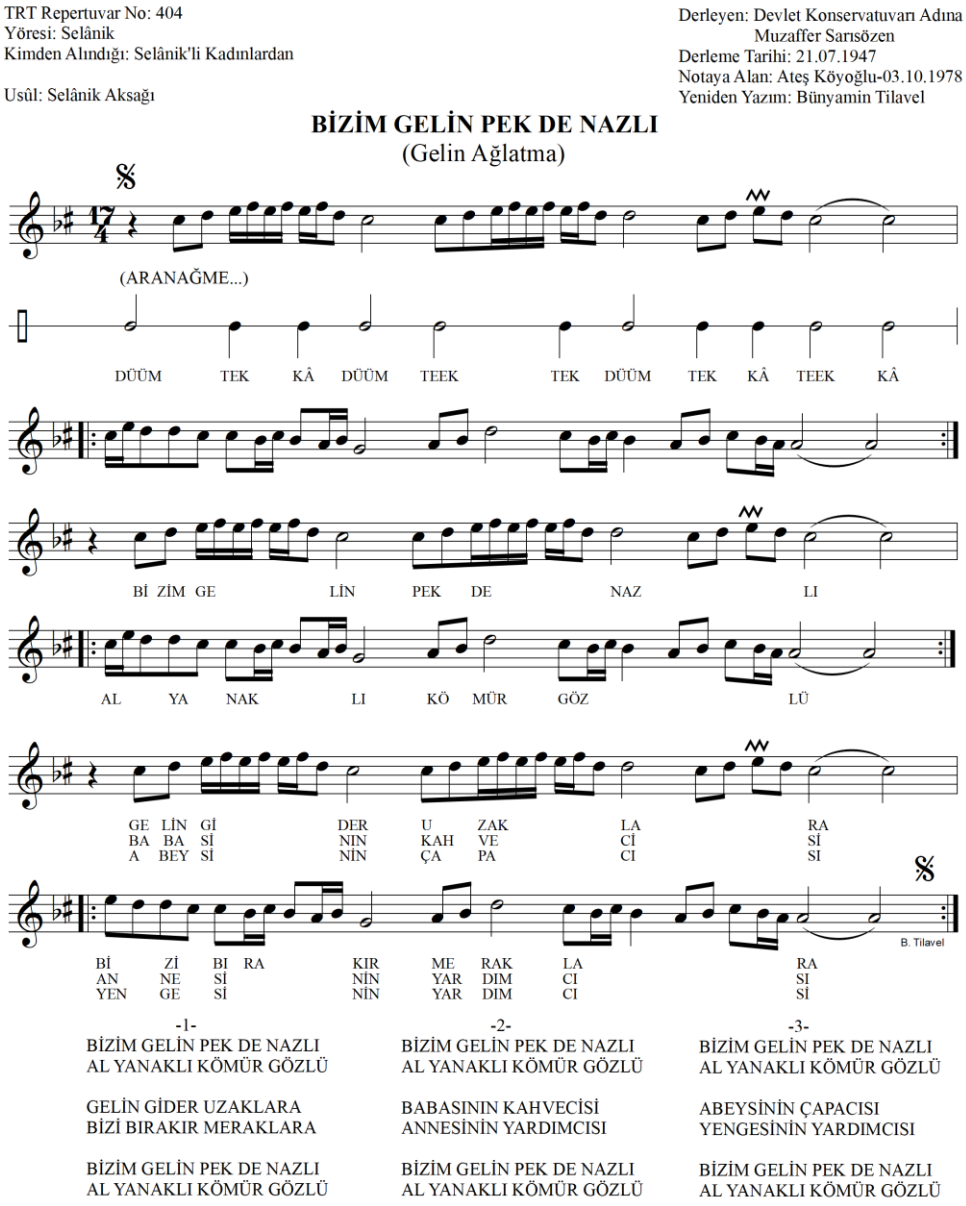
-3-
ANNESİ DER Kİ BEN KIZIMI VEREMEM
BABASI DER Kİ BEN SÖZÜMDEN DÖNEMEM

BAĞLANTI

EK-5. Cigara attım yara türküsünün yeniden yazılan notası



EK-6. Bizim gelin pek de nazlı türküsünün yeniden yazılan notası
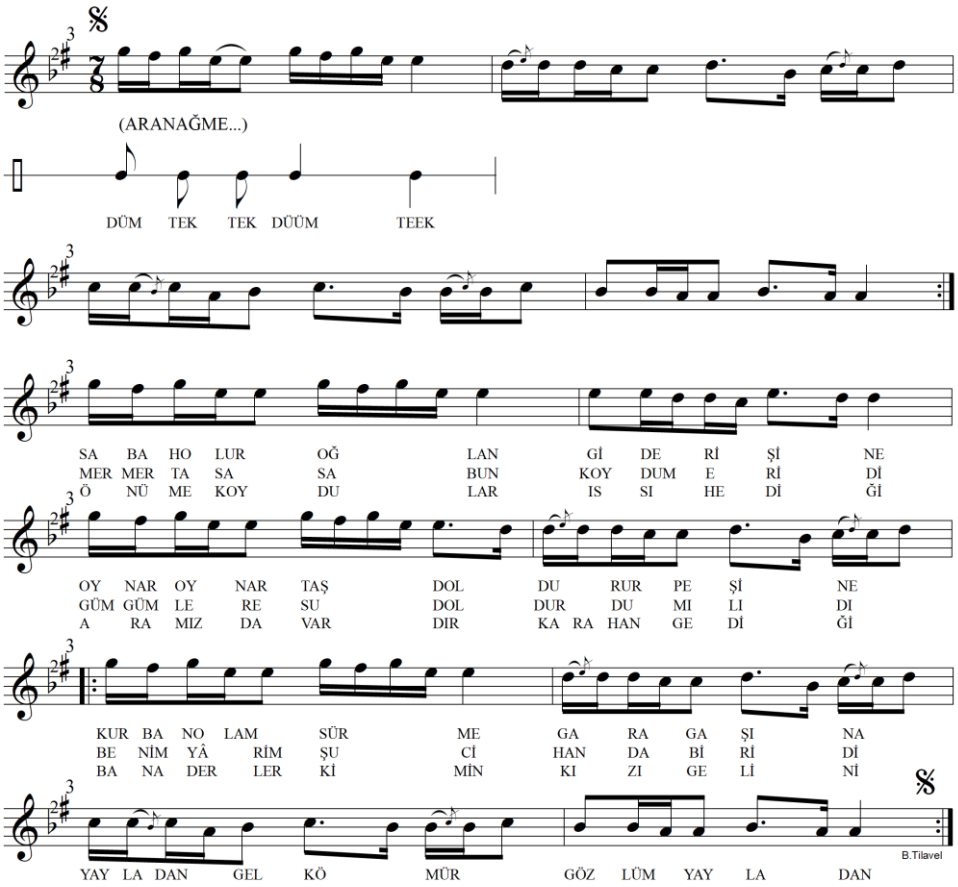


EK-7. Sabah olur oğlan gider işine türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 2074
Yöresi: Malatya/Arguvan
Kimden Alındığı: Sıddık Doğan

Derleyen: Mehmet Özbek
Derleme Tarihi: 1978
Notaya Alan: Mehmet Özbek
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

Usûl: Devr-i Hindî

SABAH OLUR OĞLAN GİDER İŞİNE
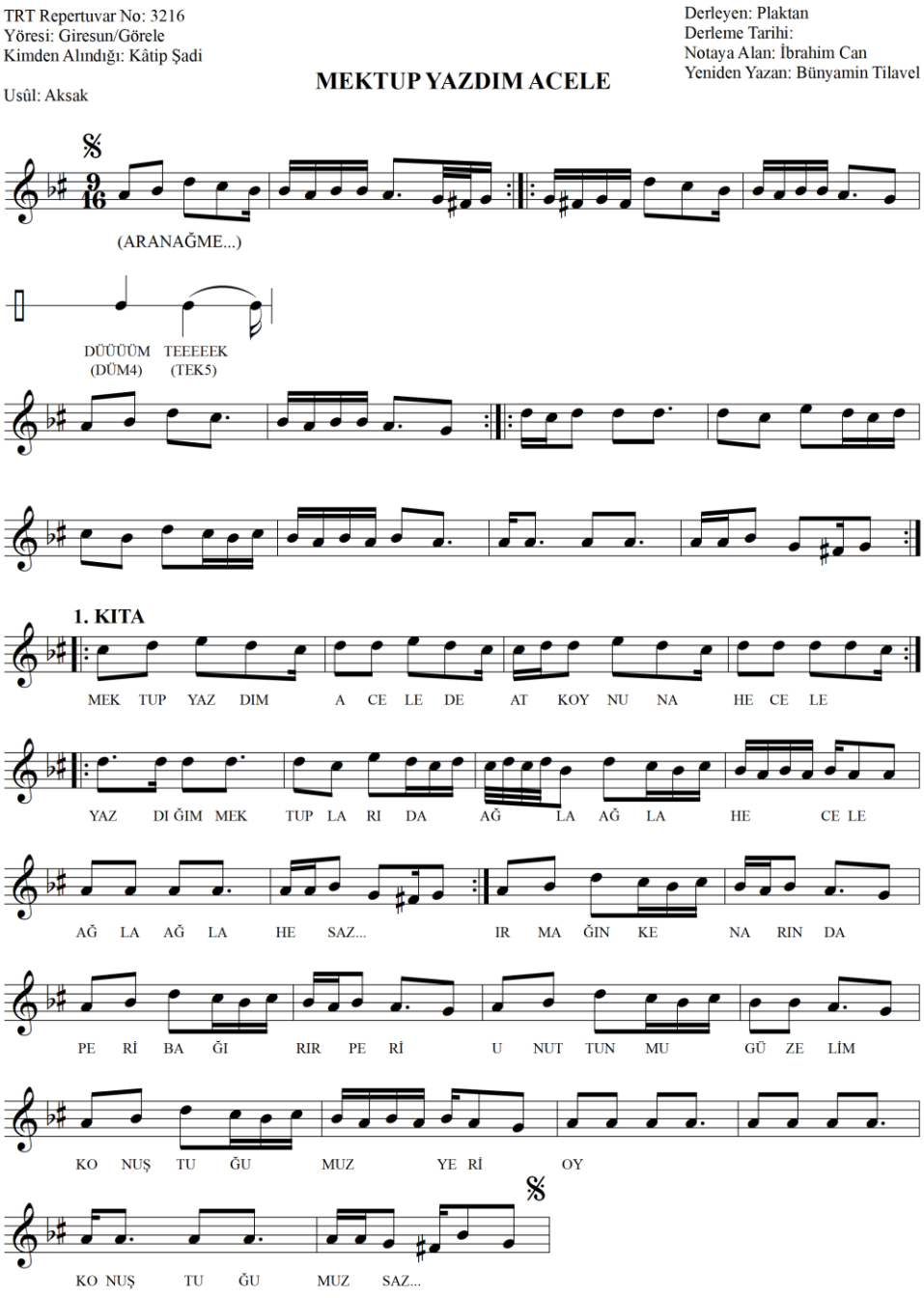


-1-
SABAH OLUR OĞLAN GİDER İŞİNE
OYNAR OYNAR TAŞ DOLDURUR PEŞİNE
KURBAN OLAM SÜRME KARA KAŞINA
YAYLADAN GEL KÖMÜR GÖZLÜM YAYLADAN
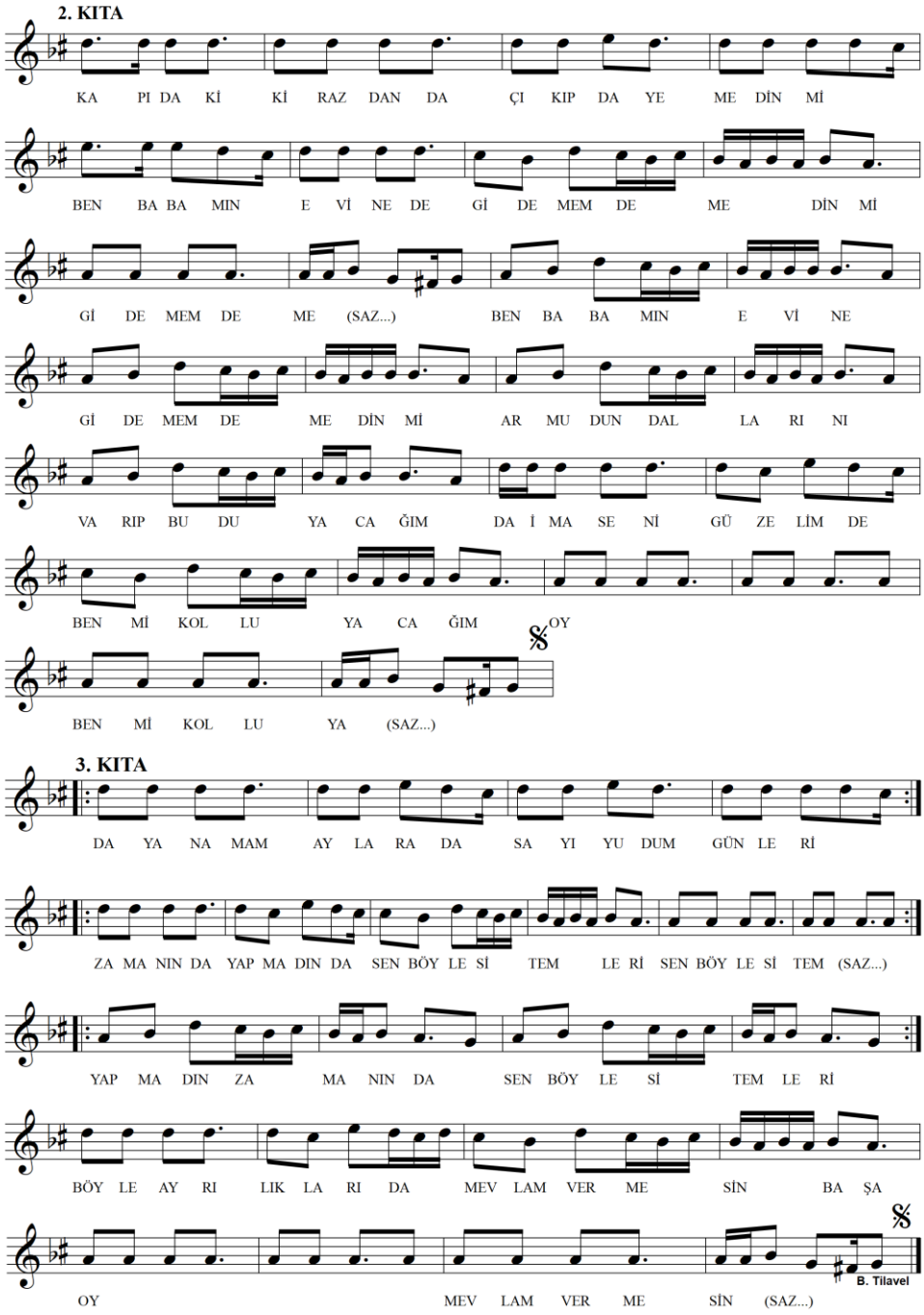
-2-
MERMER DAŞA SABUN GOYDUM ERİDİ
GÜMGÜMLERE SU DOLDURDUM ILIDI
BENİM YÂRİM ŞU CİHANDA BİRİDİ
YAYLADAN GEL KÖMÜR GÖZLÜM YAYLADAN

-3-
ÖNÜME KOYDULAR ISSI HEDİĞİ
ARAMIZDA VARDIR KARHAN GEDİĞİ
BANA DERLER KİMİN KIZI GELİNİ
YAYLADAN GEL KÖMÜR GÖZLÜM YAYLADAN
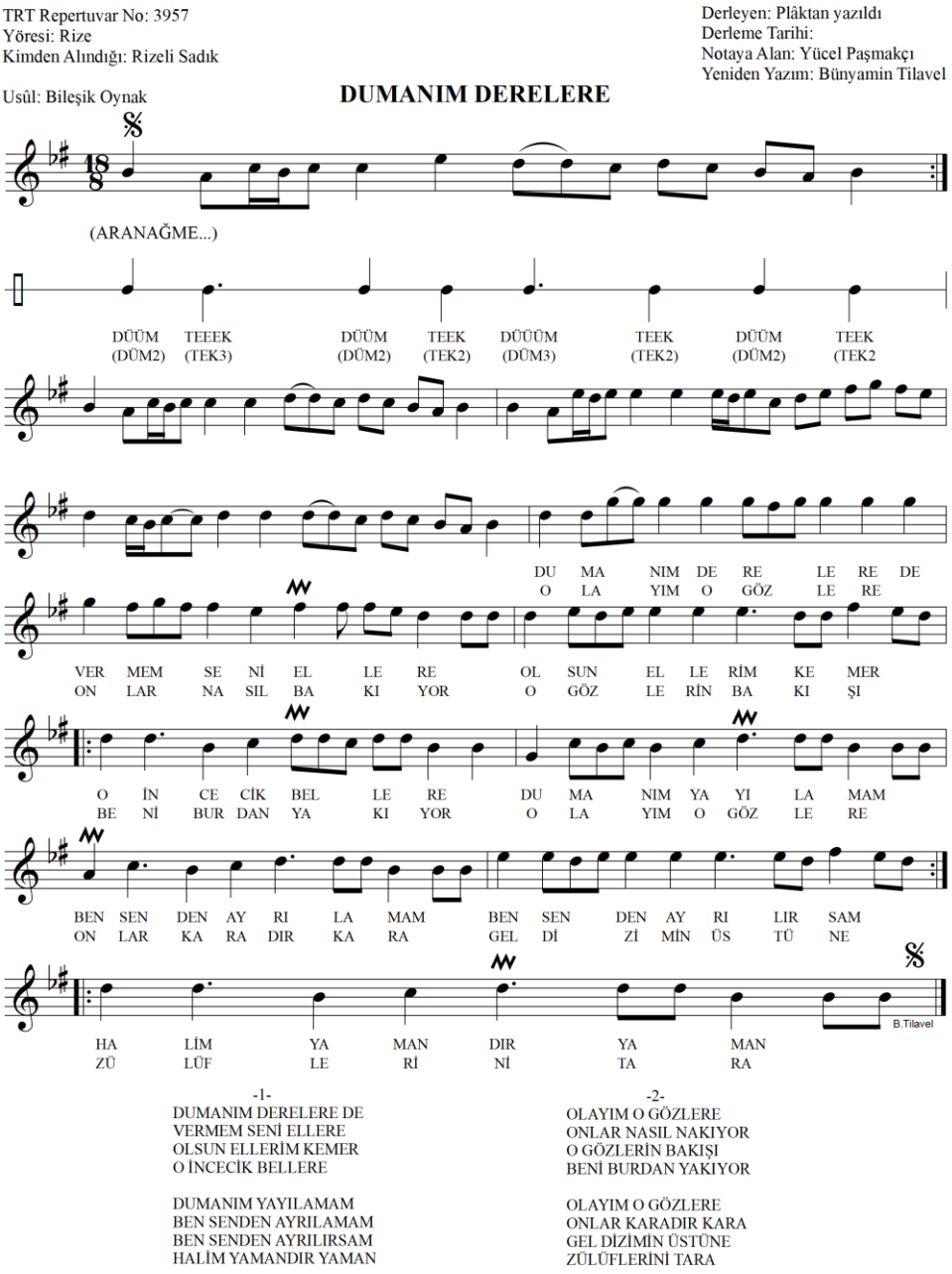
EK-8. Mektup yazdım acele türküsünün yeniden yazılan notası



EK-8. Mektup yazdım acele türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



EK-9. Dumanım derelere türküsünün yeniden yazılan notası
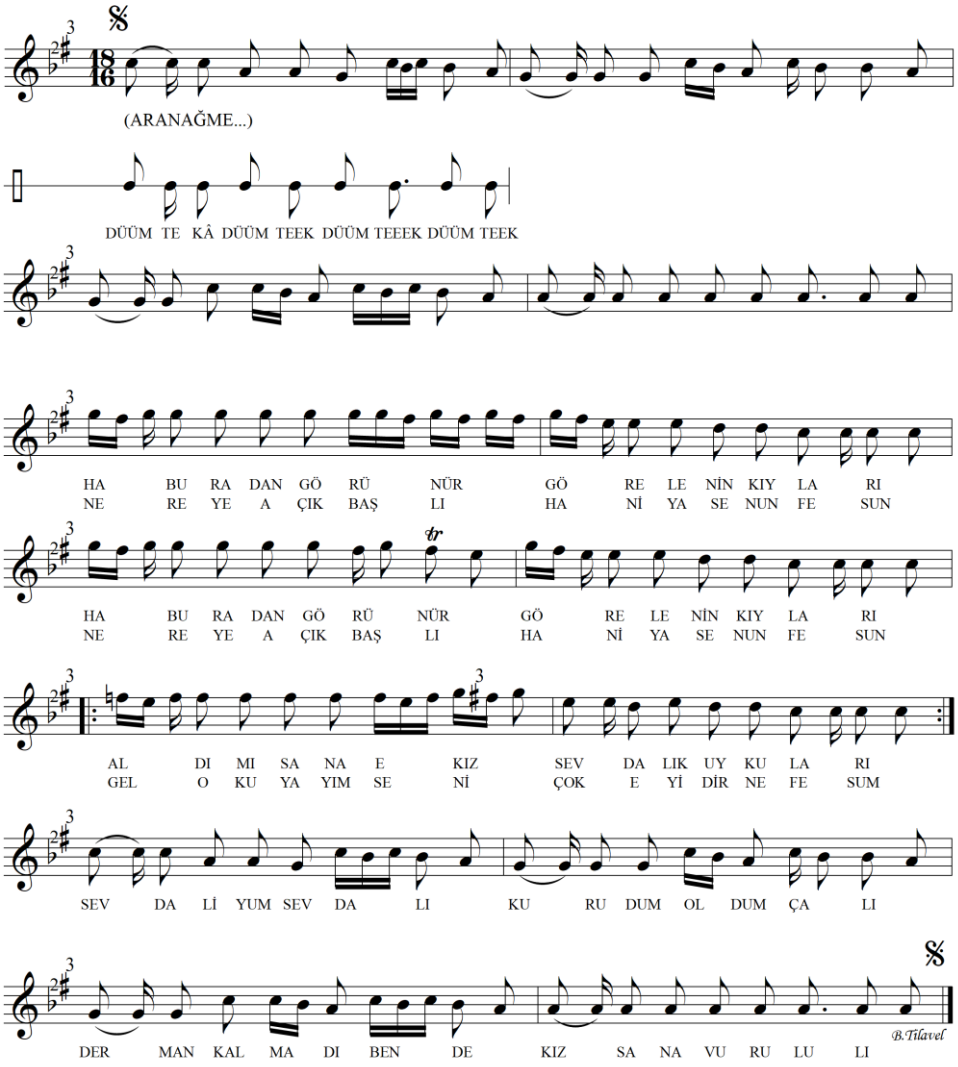


EK-10. Ha buradan görünür Görele’nin kıyıları türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 3958
Yöresi: Trabzon
Kimden Alındığı: Oykan Hoca
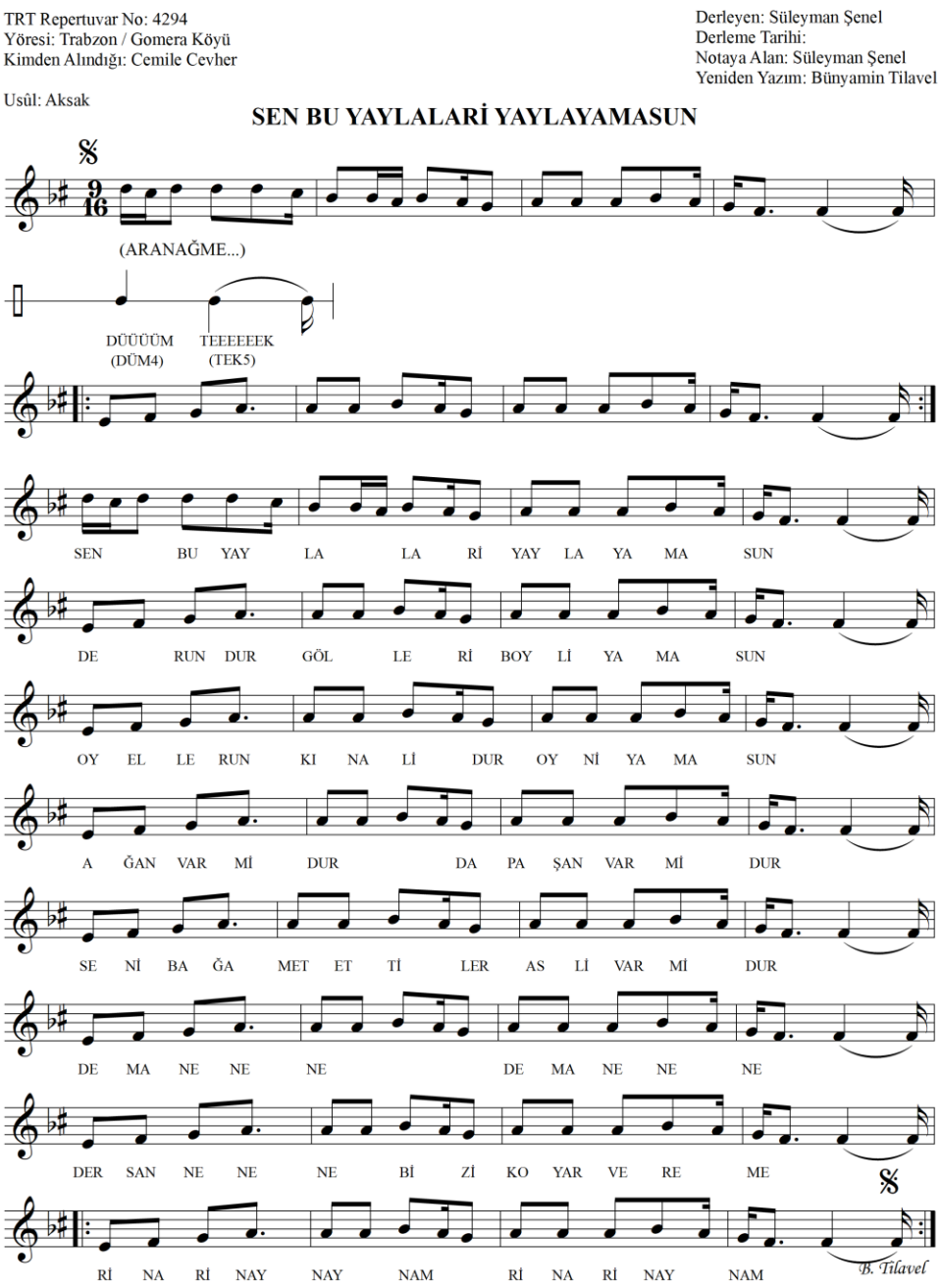
Usûl: Çifte Raks Aksağı

Derleyen: Volkan Konak
Derleme Tarihi: 1986
Notaya Alan: Yücel Paşmakçı
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

HA BURADAN GÖRÜNÜR GÖRELE'NİN KIYILARI



EK-11. Sen bu yaylaları yayliyamasun türküsünün yeniden yazılan notası



EK-11. Sen bu yaylaları yayliyamasun türküsünün yeniden yazılan notası (devam)

-1-

SEN BU YAYLALARI YAYLİYAMASUN (GÜLÜM YAYLİYAMASUN)
DERİNDUR GÖLLERİ BOYLİYAMASUN
OY ELLERİN GINALİDUR OYNAYAMASUN

-Bağlantı-

AĞAN VAR MİDUR	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
PAŞAN VAR MİDUR	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
SENİ BAĞA METHETTİLER	DERSAN NENENE	RİNARİ NAY NAY NAM
ASLİ VAR MİDUR	BİZİ KOYAR VEREME	RİNARİ NAY NAM

-2-

SOĞUK SU BAŞINDA KUZU KEBABI (YAVRUM KUZU KEBABI)
ENER DÜZ OVAYA ÇEKER ŞARABI
O DOMUZ UŞAĞIN YOKTUR DİNİ İMANI

-Bağlantı-

AMAN İBİŞUM	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
SIRMA GÜMÜŞÜM	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
OKŞADİ YANAĞUMİ	DERSAN NENENE	RİNARİ NAY NAY NAM
KIRILDI DİŞUM	BİZİ KOYAR VEREME	RİNARİ NAY NAM

-3-

AÇULDUM AÇULDUM AÇULAMADIM (YAVRUM AÇULAMADUM)
TERAZİM UFAK'İDİ TARTİLAMADUM
O DOMUZ UŞAĞA NASI DARULAMADIM

-Bağlantı-

AMAN İBİŞUM	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
SIRMA GÜMÜŞÜM	DEMA NENENE	RİNARİ NAY NAM
OKŞADİ YANAĞUMİ	DERSAN NENENE	RİNARİ NAY NAY NAM
KIRILDI DİŞUM	BİZİ KOYAR VEREME	RİNARİ NAY NAM
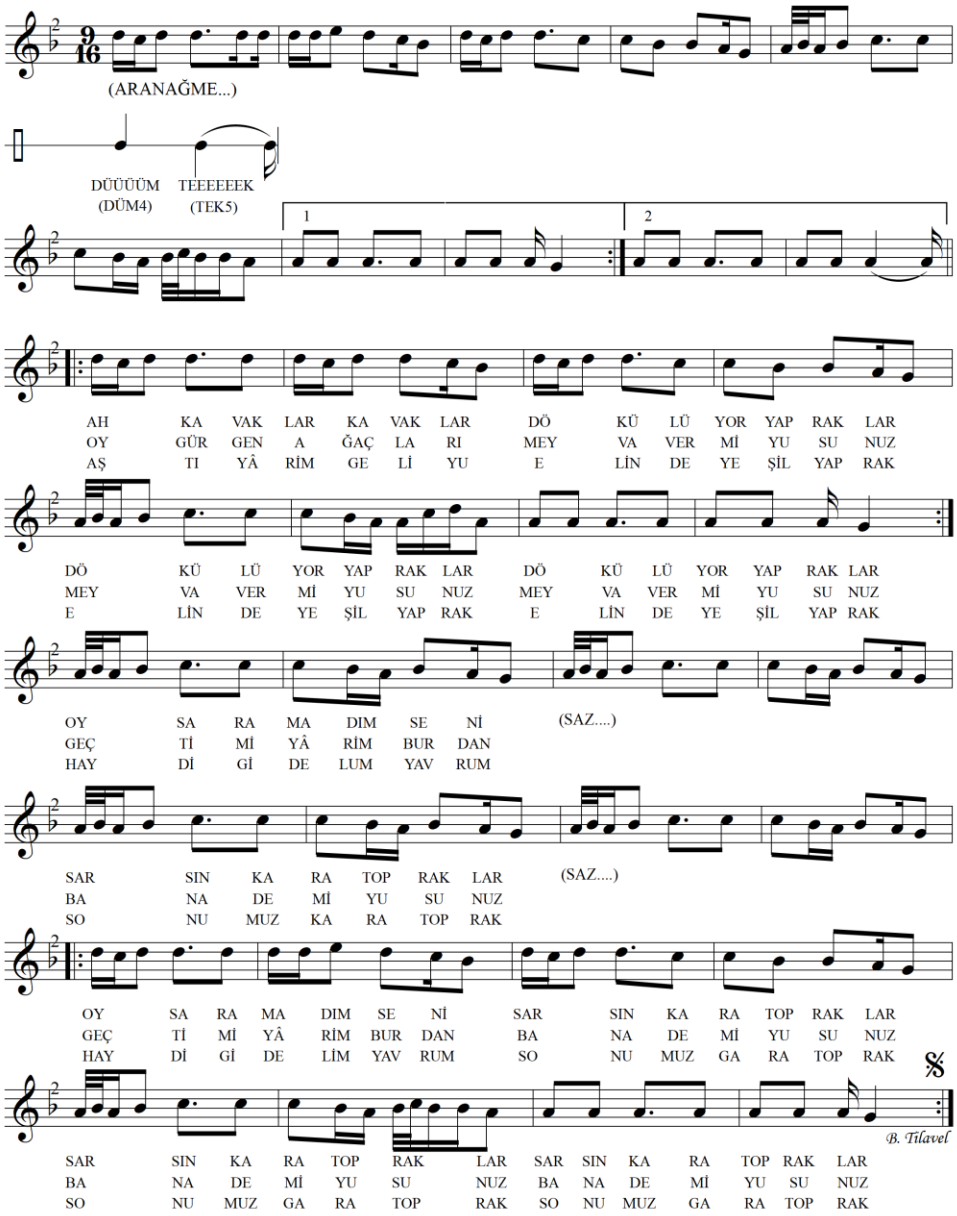
EK-12. Ah kavaklar kavaklar türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 4375
Yöresi: Giresun / Görele
Kimden Alındığı: Kâtip Şadi

Usûl: Aksak

Derleyen: İbrahim Can
Derleme Tarihi: 2001
Notaya Alan: İbrahim Can
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

AH KAVAKLAR KAVAKLAR



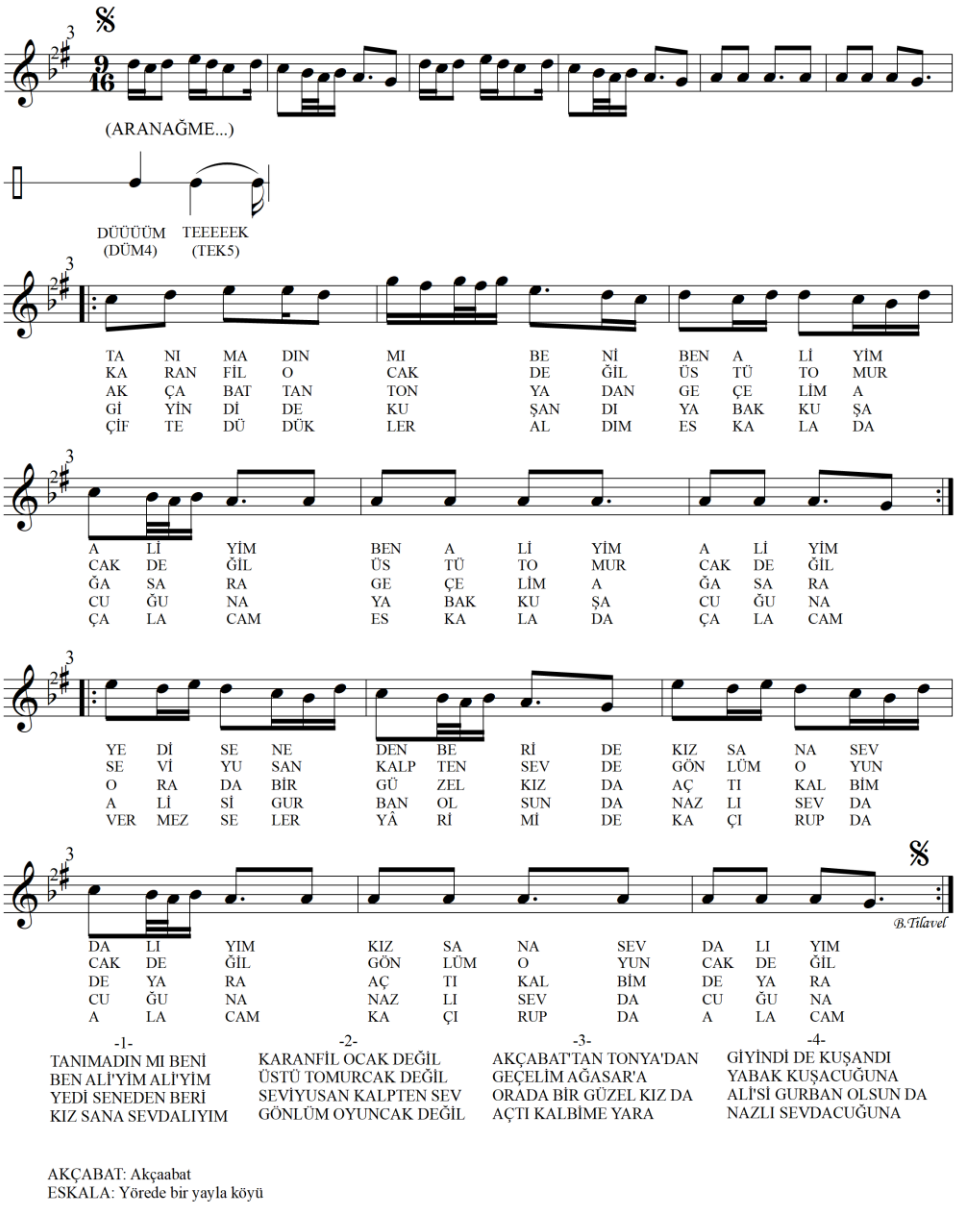
EK-13. Tanımadın mı beni ben Ali'yim türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 4884
Yöresi: Trabzon / Ağasar / Şalpazarı
Kimden Alındığı: Ali Cinkaya

Usûl: Aksak

Derleyen: Muhammet Yakupoğlu
İbrahim Can
Derleme Tarihi: 1996
Notaya Alan: İbrahim Can
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

TANIMADIN MI BENİ BEN ALİ'YİM



-1-
TANIMADIN MI BENİ
BEN ALİ'YİM ALİ'YİM
YEDİ SENEDEN BERİ
KIZ SANA SEVDALIYIM

-2-
KARANFİL OCAK DEĞİL
ÜSTÜ TOMURCAK DEĞİL
SEVİYUSAN KALPTEN SEV
GÖNLÜM OYUNCAK DEĞİL

-3-
AKÇABAT'TAN TONYA'DAN
GEÇELİM AĞASAR'A
ORADA BİR GÜZEL KIZ DA
AÇTI KALBİME YARA

-4-
GİYİNDİ DE KUŞANDI
YABAK KUŞACUĞUNA
ALİ'Sİ GURBAN OLSUN DA
NAZLI SEVDACUĞUNA

AKÇABAT: Akçaabat
ESKALA: Yörede bir yayla köyü
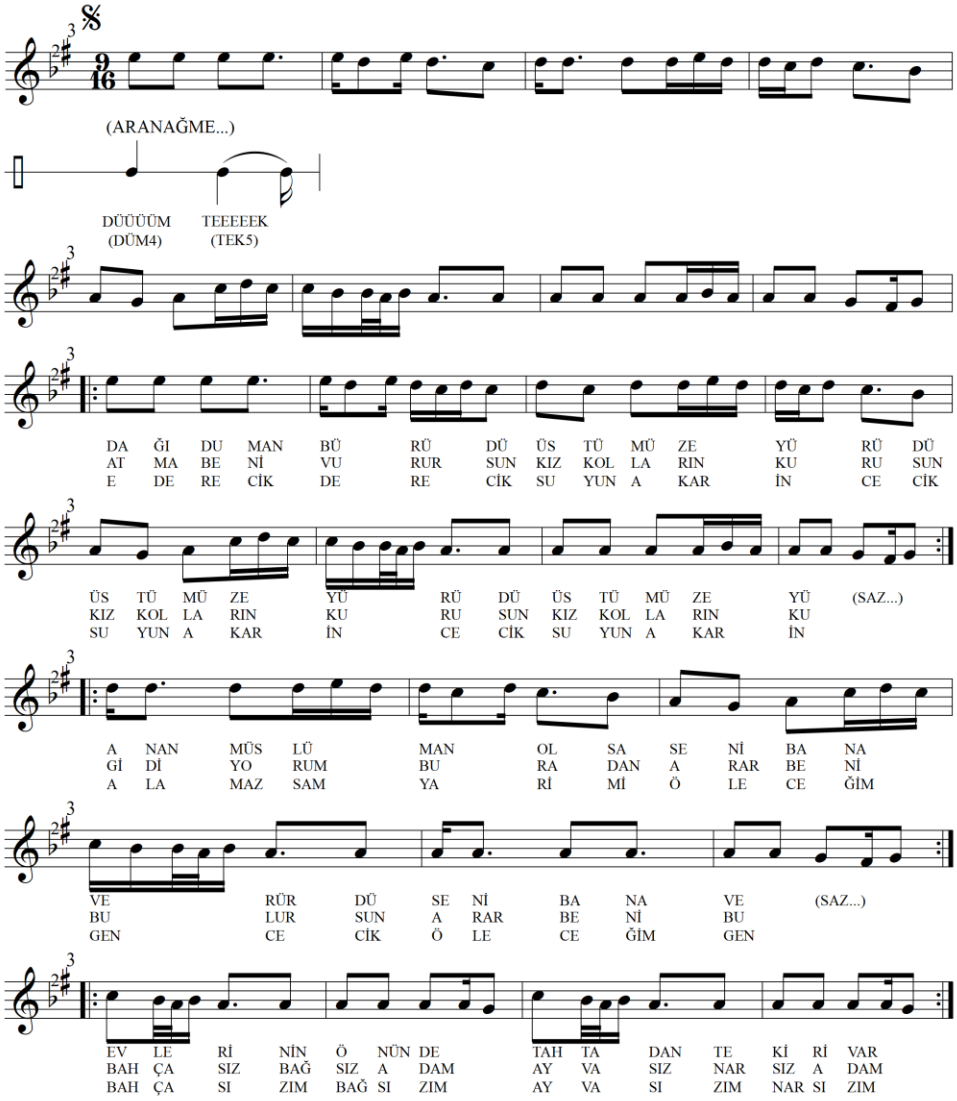
EK-14. Dağı duman bürüdü türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 4886
Yöresi: Giresun/Görele
Kimden Alındığı: M. Sırrı Öztürk

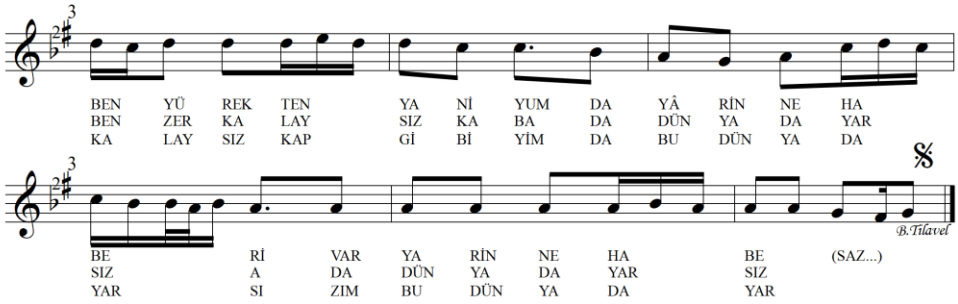
Usûl: Aksak

Derleyen: İbrahim Can
Derleme Tarihi: 2008
Notaya Alan: İbrahim Can
Yeniden Yazan: Bünyamin Tilavel

DAĞI DUMAN BÜRÜDÜ



EK-14. Dağı duman bürüdü türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
DAĞI DUMAN BÜRÜDÜ
ÜSTÜMÜZE YÜRÜDÜ
ANAN MÜSLÜMAN OLSA
SENİ BANA VERÜRDÜ

EVLERİNİN ÖNÜNDE
TAHTADAN TEKİRİ VAR
BEN YANIYUM YÜREKTEN
YÂRİN NE HABERİ VAR
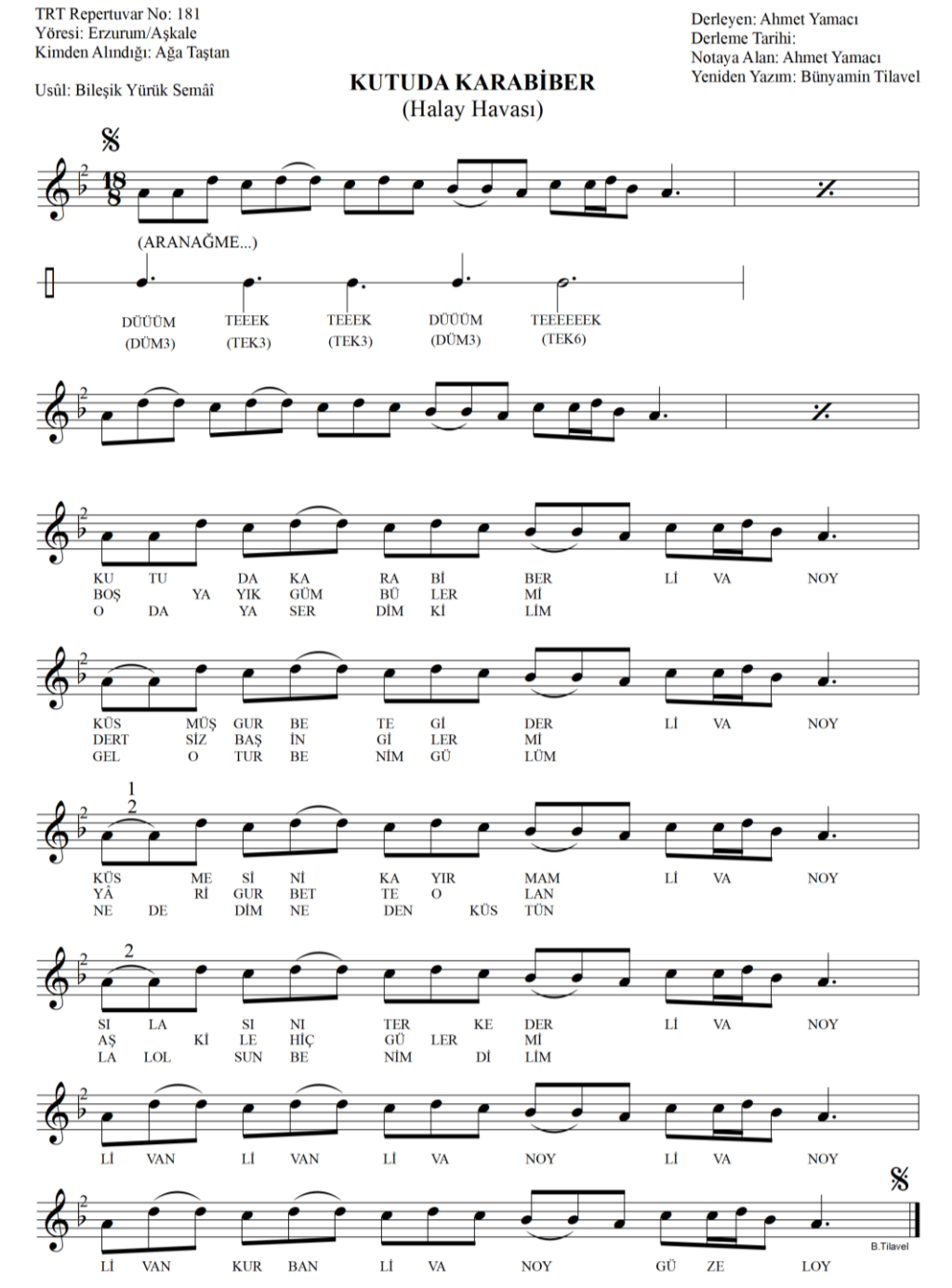
-2-
ATMA BENİ VURURSUN
KIZ KOLLARIN KURUSUN
GİDİYORUM BURADAN
ARAR BENİ BULURSUN

BAHÇASIZ BAĞSIZ ADAM
AYVASIZ NARSIZ ADAM
BENZER KALAYSIZ KABA
DÜNYADA YARSIZ ADAM

-3-
E DERECİK DERECİK
SUYUN AKAR İNCECİK
ALAMAZSAM YÂRİMİ
ÖLECEĞİM GENCECİK

BAHÇASIZIM BAĞSIZIM
AYVASIZIM NARSIZIM
KALAYSIZ KAP GİBİYİM
BU DÜNYADA YÂRSIZIM

EK-15. Kutuda karabiber türküsünün yeniden yazılan notası



(1)
KUTUDA KARABİBER (LİVAN OY)
KÜSMÜŞ GURBETE GİDER (LİVAN OY)
KÜSMESİNİ KAYIRMAM (LİVAN OY)
SILASINI TERKEDER (LİVAN OY)
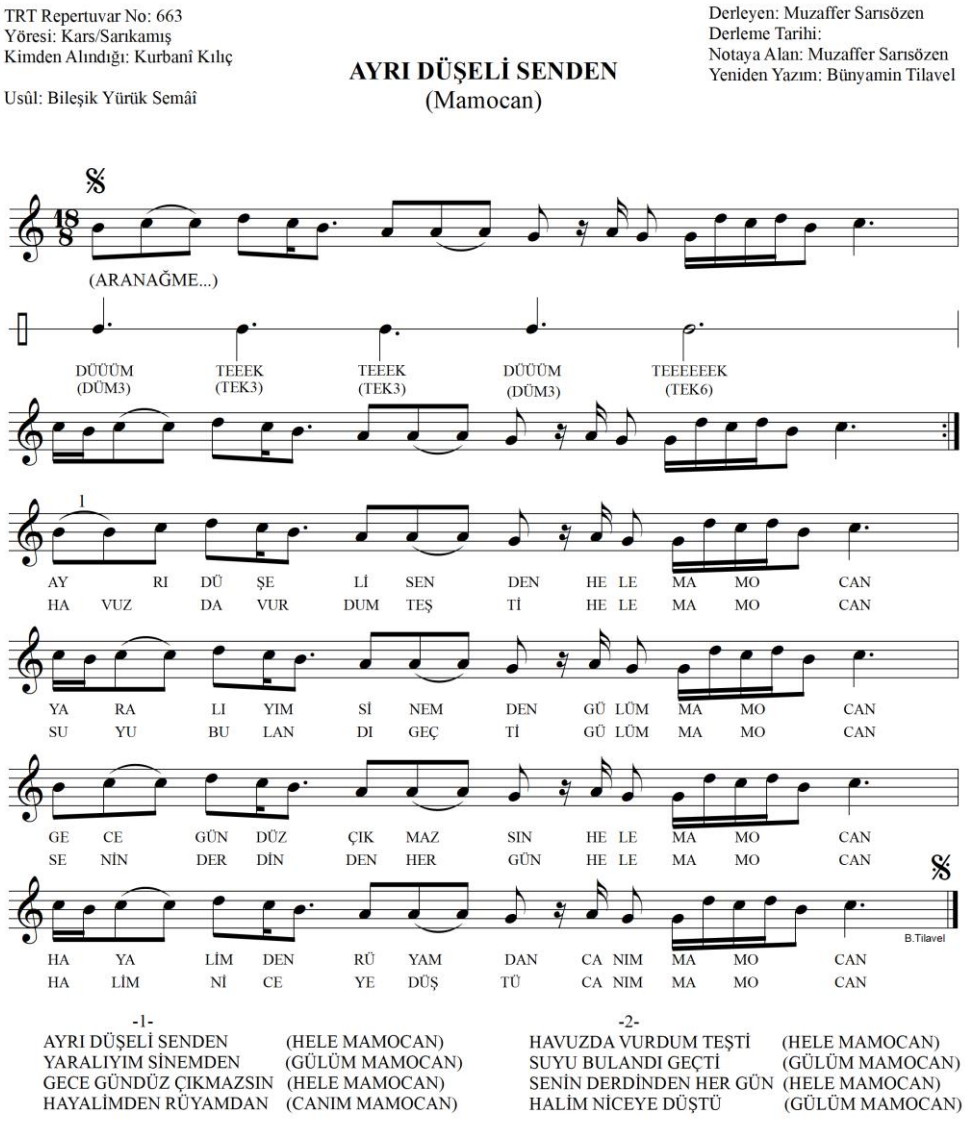
-BAĞLANTI-
LİVAN LİVAN LİVAN OY LİVAN OY
LİVAN KURBAN LİVAN OY GÜZEL OY

(3)
ODAYA SERDİM BENİM GÜLÜM (LİVAN OY)
GEL OTUR BENİM GÜLÜM (LİVAN OY)
NE DEDİM NEDEN KÜSTÜN (LİVAN OY)
LÂL OLSUN BENİM DİLİM (LİVAN OY)

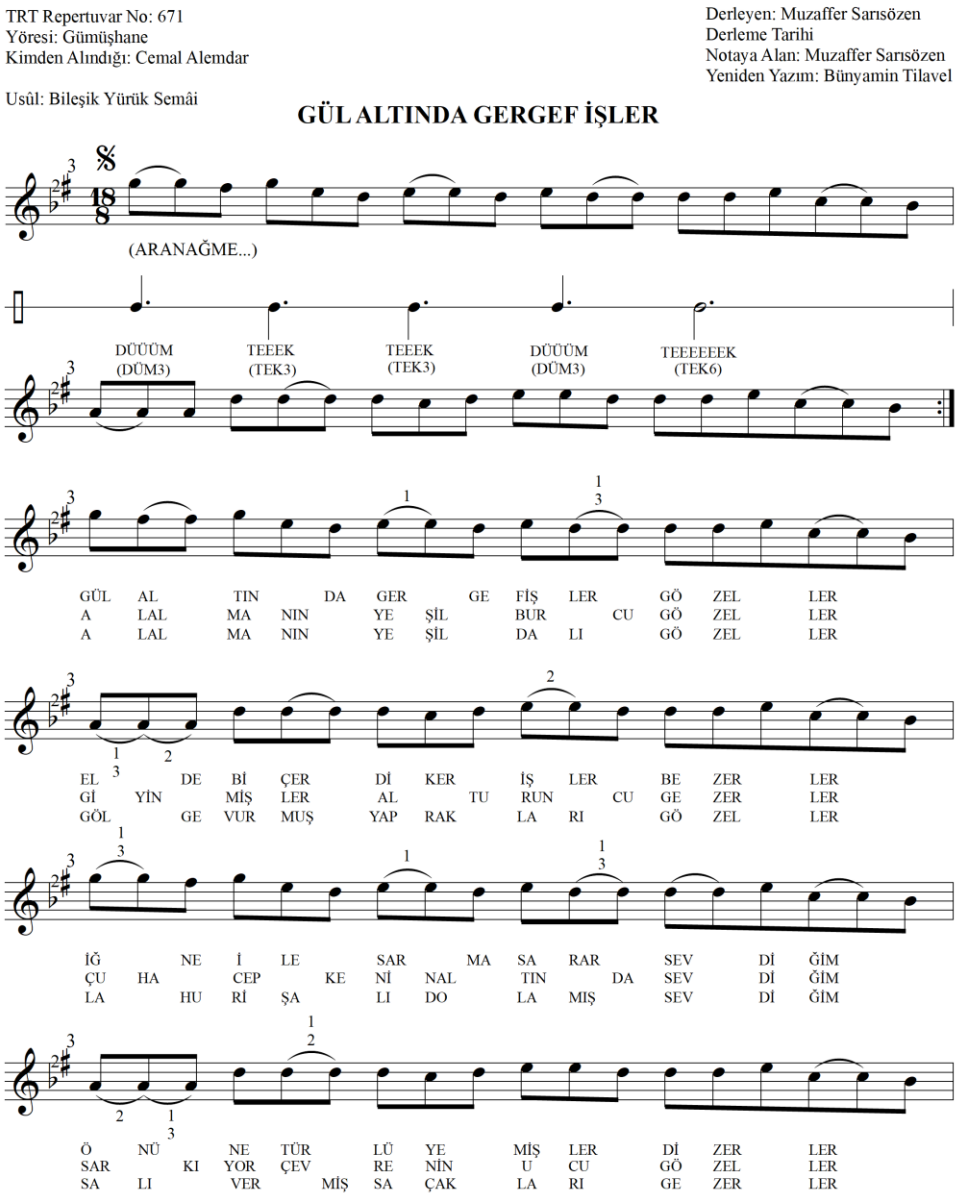
(2)
BOŞ YAYIK GÜMBÜLER Mİ (LİVAN OY)
DERTSİZ BAŞ İNGİLER Mİ (LİVAN OY)
YÂRİ GURBETTE OLAN (LİVAN OY)
AŞK İLE HİÇ GÜLER Mİ (LİVAN OY)

-BAĞLANTI-

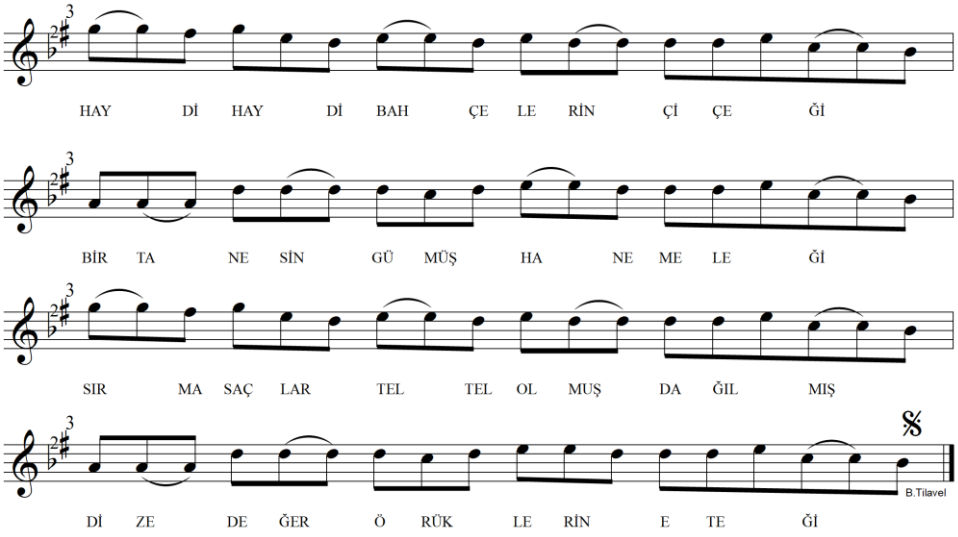
EK-16. Ayrı düşeli senden türküsünün yeniden yazılan notası



EK-17. Gül altında gergef işler türküsünün yeniden yazılan notası



EK-17. Gül altında gergef işler türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
GÜL ALTINDA GERGEF İŞLER GÖZELLER
ELDE BİÇER DİKER İŞLER BEZERLER
İĞNE İLE SARMA SARAR SEVDİĞİM
ÖNÜNE TÜRLÜ YEMİŞLER DİZERLER

-BAĞLANTI-
HAYDİ HAYDİ BAHÇELERİN ÇİÇEĞİ
BİRTANESİN GÜMÜŞHANE MELEĞİ
SIRMA SAÇLAR TEL TEL OLMUŞ DAĞILMIŞ
DİZE DEĞER ÖRÜKLERİN ETEĞİ

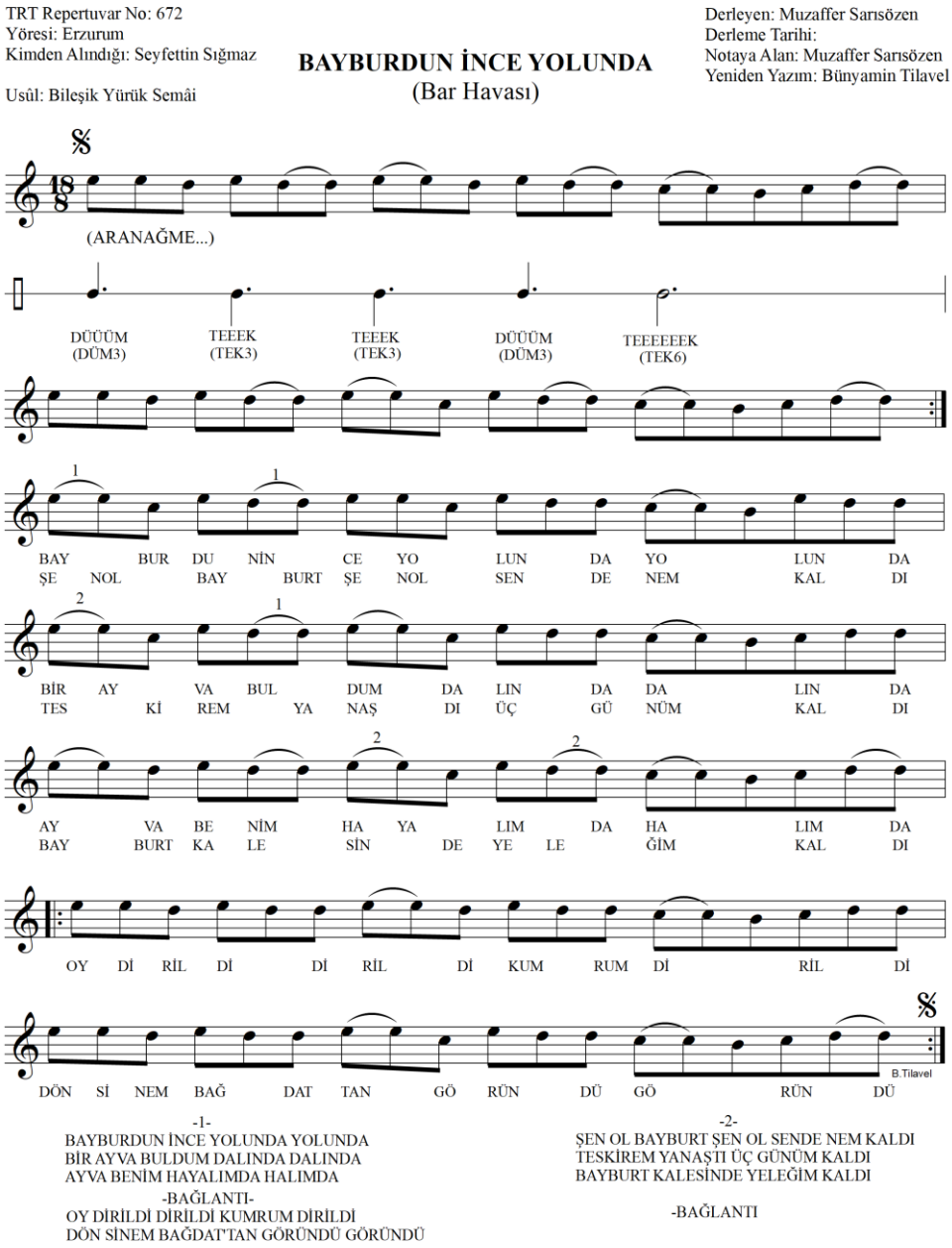
-2-
AL ALMANIN YEŞİL BURCU GÖZELLER
GİYİNMİŞLER AL TURUNCU GEZELLER
ÇUHA CEPKENİN ALTINDA SEVDİĞİM
SARKIYOR ÇEVRENİN UCU GÖZELLER

-Bağlantı-

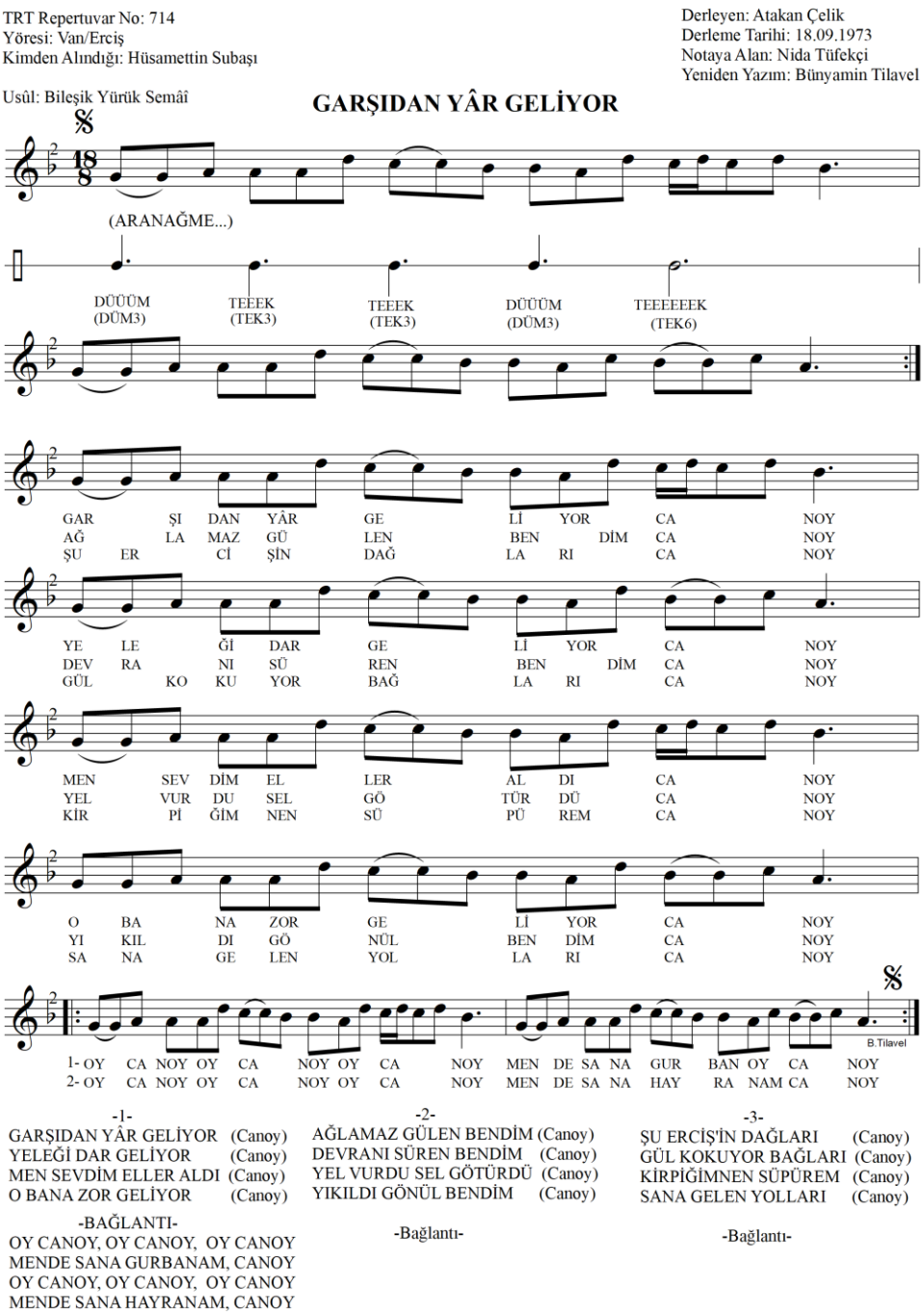
-3-
AL ALMANIN YEŞİL DALI GÖZELLER
GÖLGE VURMUŞ YAPRAKLARI GÖZELLER
LAHURİ ŞALI DOLAMIŞ SEVDİĞİM
SALIVERMİŞ SAÇAKLARI GEZERLER

-Bağlantı-

EK-18. Bayburdun ince yolunda türküsünün yeniden yazılan notası



EK-19. Garşıdan yar geliyor türküsünün yeniden yazılan notası



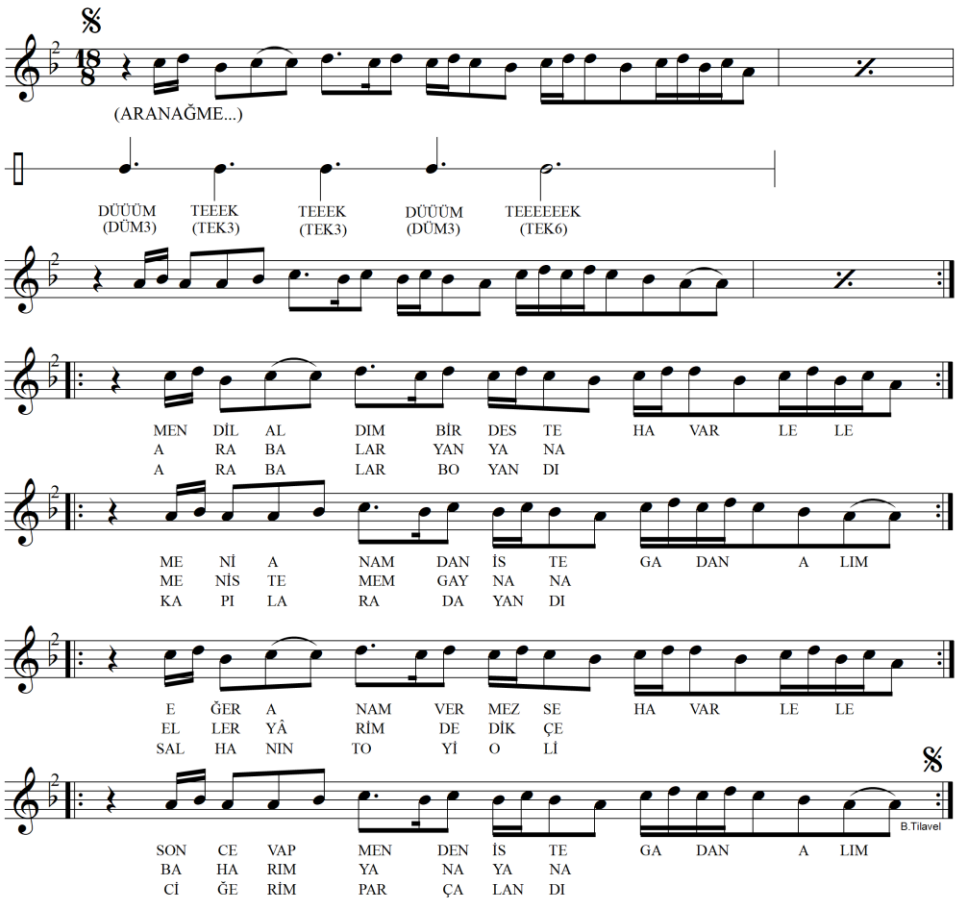
EK-20. Mendil aldım bir deste türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 715
Yöresi: Van/Erciş
Kimden Alındığı: Hüsamettin Subaşı

Usûl: Bileşik Yürük Semâi

Derleyen: Atakan Çelik
Derleme Tarihi: 18.09.1973
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

MENDİL ALDIM BİR DESTE
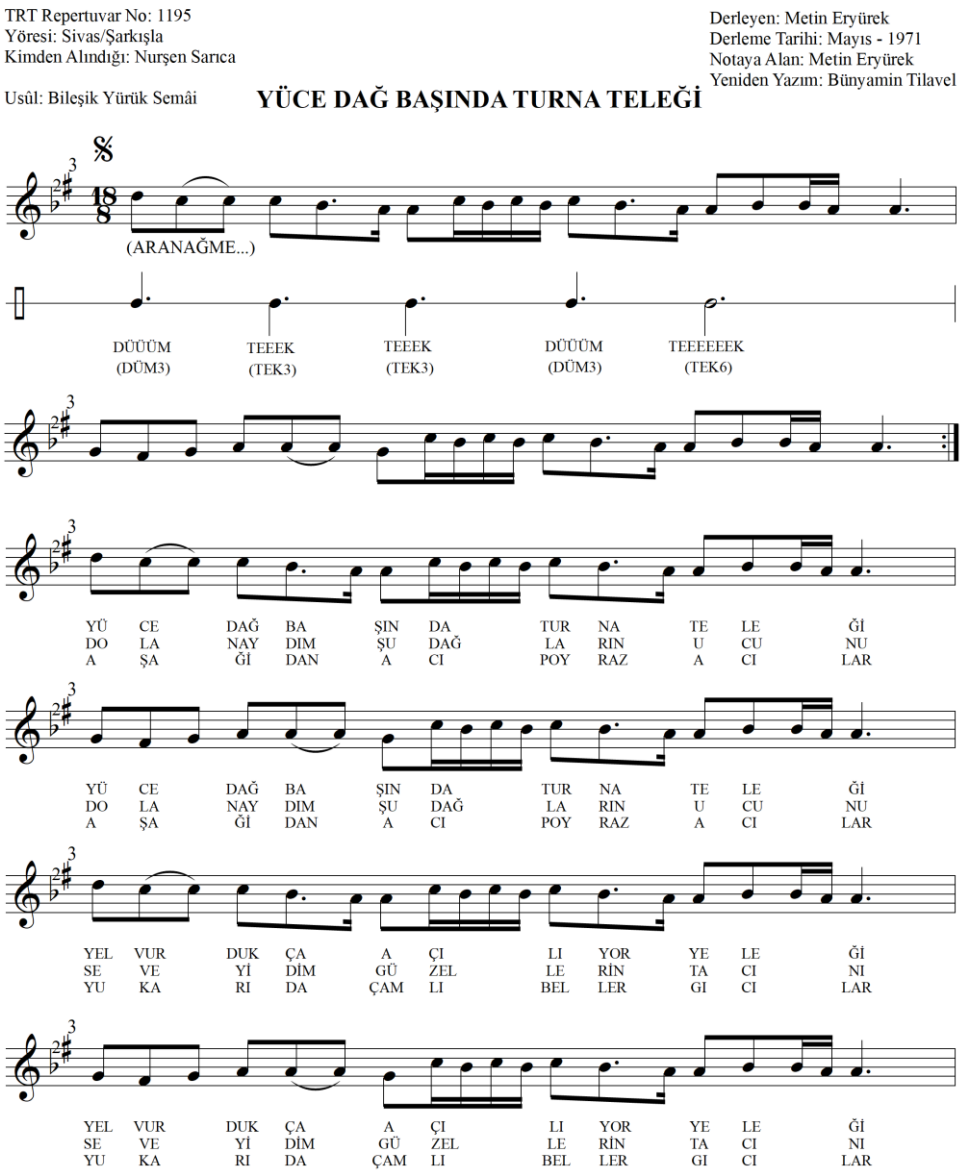


-1-
MENDİL ALDIM BİR DESTE (Havar Lele)
MENİ ANAMDAN İSTE (Gadan Alım)
EĞER ANAM CEVAP VERMEZSE (Havar Lele)
SON CEVAP MENDEN İSTE (Gadan Alım)

-2-
ARABALAR YAN YANA (Havar Lele)
MEN İSTEMEM GAYNANA (Gadan Alım)
ELLER YÂRİM DEDİKÇE (Havar Lele)
BAHARIM YANA YANA (Gadan Alım)
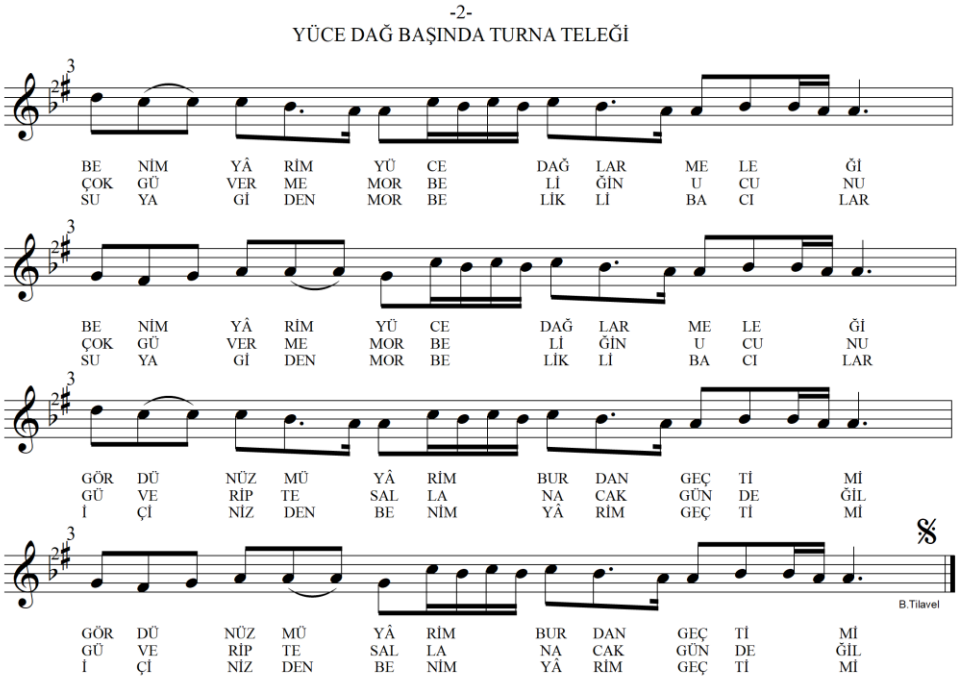
-3-
ARABALAR BOYANDI (Havar Lele)
KAPILARA DAYANDI (Gadan Alım)
SALHA'NIN TOYİ OLİ (Havar Lele)
CİĞERİM PARÇALANDI (Gadan Alım)

AÇIKLAMA: HAVAR : Çağırma ünlemi
LELE : Gel, gel
SALHÂ : İsim
TOYİ OLİ : Düğünü oluyor

EK-21. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün yeniden yazılan notası



EK-21. Yüce dağ başında turna teleği türküsünün yeniden yazılan notası (devam)
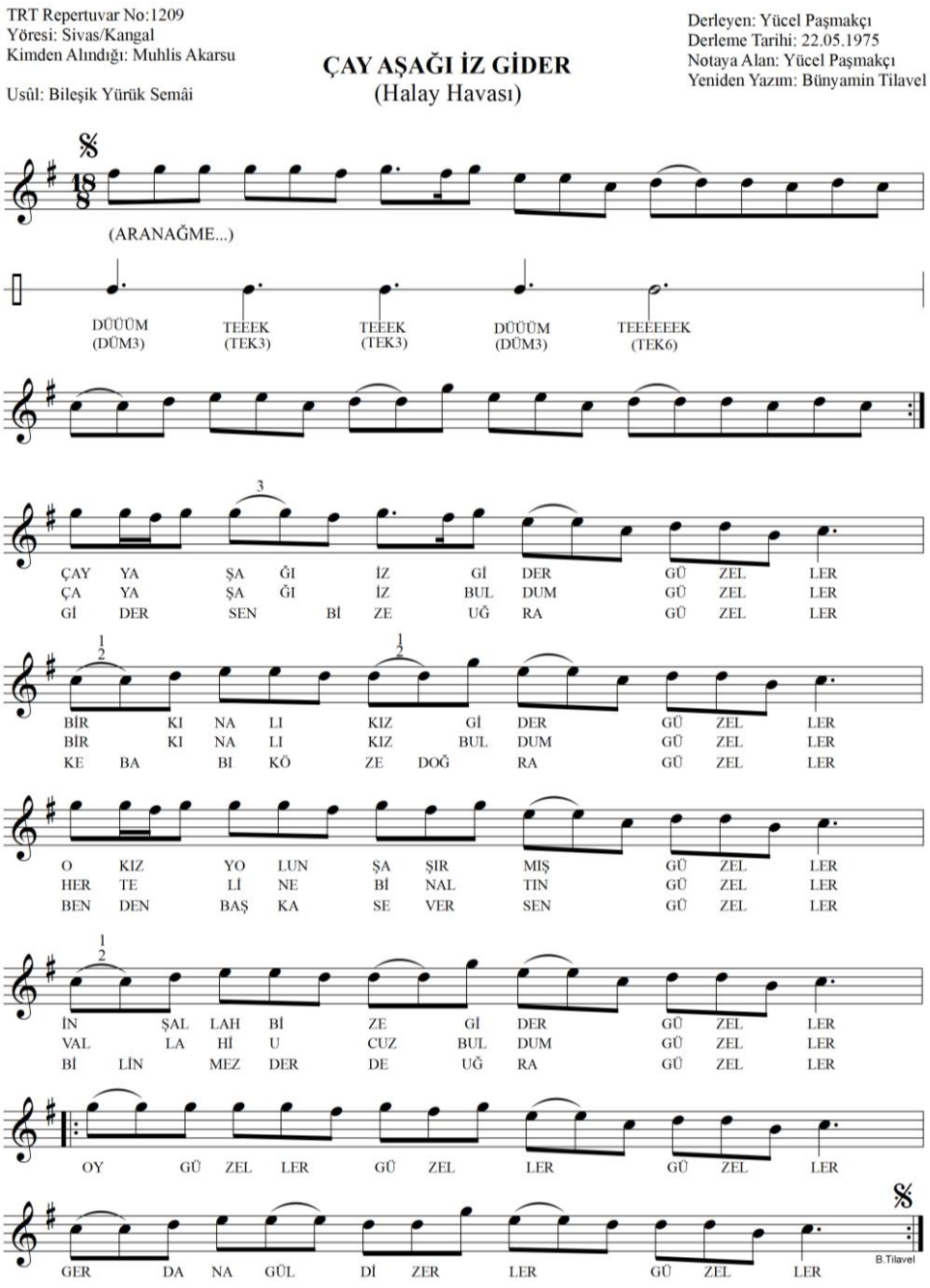


-1-
YÜCE DAĞ BAŞINDA TURNA TELEĞİ
YEL VURDUKÇA AÇILIYOR YELEĞİ
BENİM YÂRİM YÜCE DAĞLAR MELEĞİ
GÖRDÜNÜZ MÜ YÂRİM BURDAN GEÇTİ Mİ

-2-
DOLANAYDIM ŞU DAĞLARIN UCUNU
SEVEYİDİM GÜZELLERİN TACINI
ÇOK GUVERME MOR BELİĞİN UCUNU
GUVERİPTE SALLANACAK GÜN DEĞİL

-3-
AŞAĞIDAN ACI POYRAZ ACILAR
YUKARIDA ÇAMLI BELLER GICILAR
SUYA GİDEN MOR BELİKLİ BACILAR
İÇİNİZDEN BENİM YÂRİM GEÇTİ Mİ

EK-22. Çay aşağı iz gider türküsünün yeniden yazılan notası



-1-
ÇAY AŞAĞI İZ GİDER (Güzeller)
BİR KINALI KIZ GİDER (Güzeller)
O KIZ YOLUN ŞAŞIRMIŞ (Güzeller)
İNŞALLAH BİZE GİDER (Güzeller)

-BAĞLANTI-
OY GÜZELLER GÜZELLER (Güzeller)
GERDANA GÜL DİZERLER (Güzeller)

-2-
ÇAY AŞAĞI İZ BULDUM (Güzeller)
BİR KINALI KIZ BULDUM (Güzeller)
HER TELİNE BİN ALTINI (Güzeller)
VALLAHİ UCUZ BULDUM (Güzeller)
-BAĞLANTI-

-3-
GİDERSEN BİZE UĞRA (Güzeller)
KEBABI KÖZE DOĞRA (Güzeller)
BENDEN BAŞKA SEVERSEN (Güzeller)
BİLİNMEZ DERDE UĞRA (Güzeller)
-BAĞLANTI-

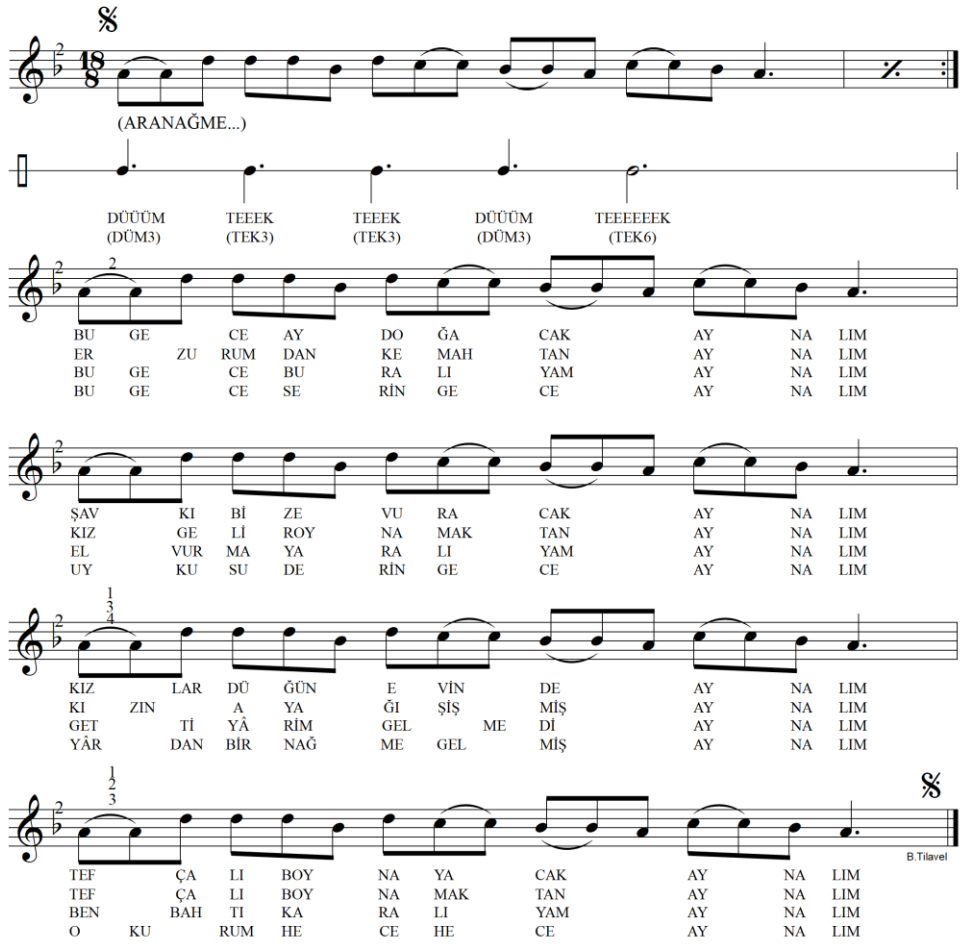
EK-23. Bu gece ay doğacak türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1216
Yöresi: Erzurum/Aşkale
Kimden Alındığı: Sırma Günaydın

Usûl: Bileşik Yürük Semâi

BU GECE AY DOĞACAK

Derleyen: Baksen Günaydın
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Baksen Günaydın
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel



(1)
BU GECE AY DOĞACAK (Aynalım)
ŞAVKI BİZE VURACAK (Aynalım)
KIZLAR DÜĞÜN EVİNDE (Aynalım)
TEF ÇALIP OYNAYACAK (Aynalım)

(2)
ERZURUM'DAN KEMÂH'TAN (Aynalım)
KIZ GELİR OYNAMAKTAN (Aynalım)
KIZIN AYAĞI ŞİŞMİŞ (Aynalım)
TEF ÇALIP OYNAMAKTAN (Aynalım)

(3)
BU GECE BURALIYAM (Aynalım)
EL VURMA YARALIYAM (Aynalım)
GİTTİ YÂRİM GELMEDİ (Aynalım)
BEN BAHTI KARALIYAM (Aynalım)

(4)
BU GECE SERİN GECE (Aynalım)
UYKUSU DERİN GECE (Aynalım)
YÂRDAN BİR NAĞME GELMİŞ (Aynalım)
OKURUM HECE HECE (Aynalım)

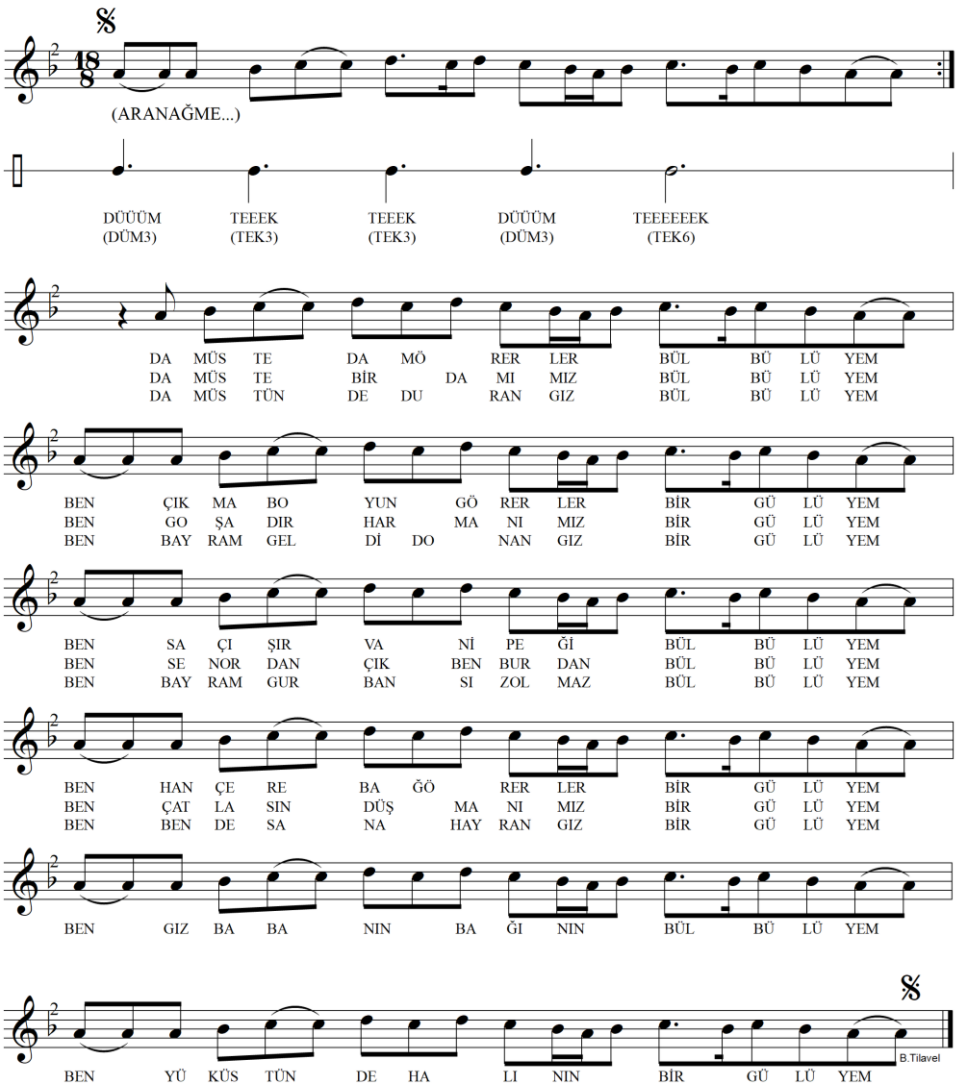
EK-24. Dam üste dam örerler türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1258
Yöresi: Kars/Sarıkamış
Kimden Alındığı: Aliyar Eryakut

Usûl: Bileşik Yürük Semâi

Derleyen: Suat Işıklı
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Ateş Köyoğlu
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

DAM ÜSTE DAM ÖRERLER



-1-
DAM ÜSTE DAM ÖRERLER (Bülbülüyem)
(Ben) ÇIKMA BOYUN GÖRERLER (Bir gülüyem)
(Ben) SAÇI ŞIRVAN İPEĞİ (Bülbülüyem)
(Ben) HANÇERE BAĞ ÖRERLER (Bir gülüyem)

-BAĞLANTI-
(Ben) GIZ BABANIN BAĞININ BÜLBÜLÜYEM
(Ben) YÜK ÜSTÜNDE HALININ BİR GÜLÜYEM
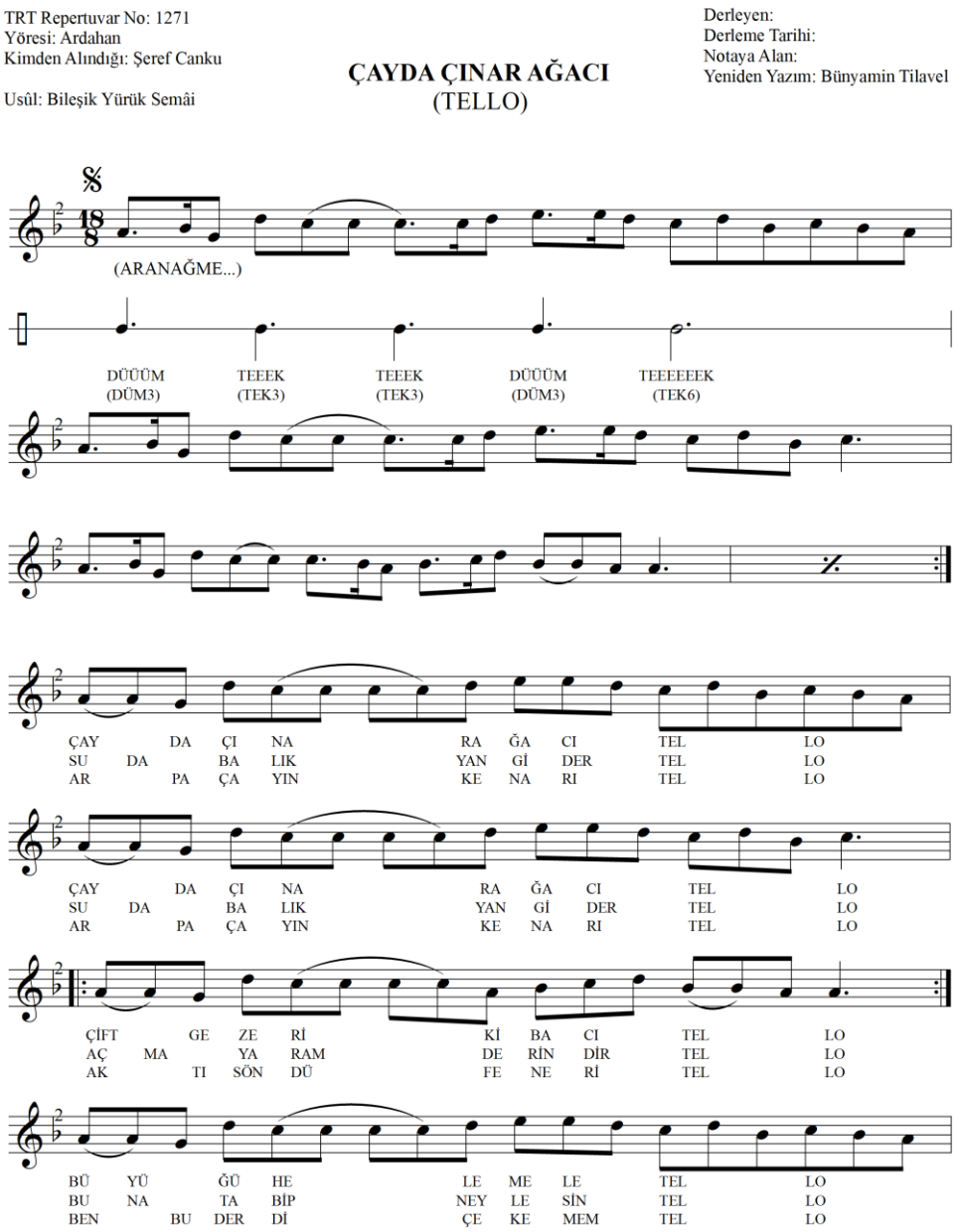
-2-
DAM ÜSTEDİR DAMIMIZ (Bülbülüyem)
(Ben) GOŞADIR HARMANIMIZ (Bir gülüyem)
(Ben) SEN ORDAN ÇIK BEN BURDAN (Bülbülüyem)
(Ben) ÇATLASIN DÜŞMANIMIZ (Bir gülüyem)

-BAĞLANTI-

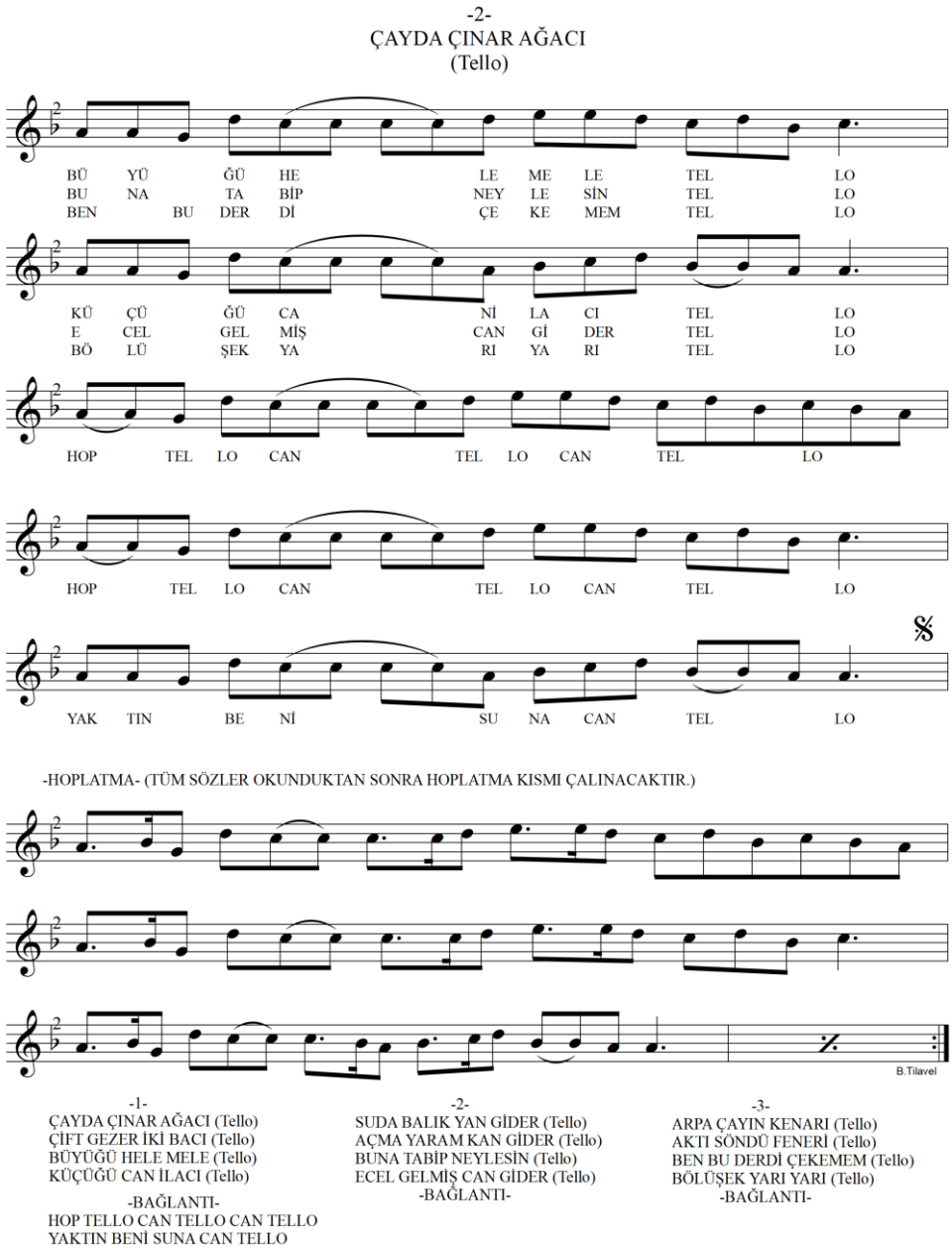
-3-
DAM ÜSTÜNDE DURAN GIZ (Bülbülüyem)
(Ben) BAYRAM GELDİ DONAN GIZ (Bir gülüyem)
(Ben) BAYRAM GURBANSIZ OLMAZ (Bülbülüyem)
(Ben) BEN DE SANA HAYRAN GIZ (Bir gülüyem)

-BAĞLANTI-
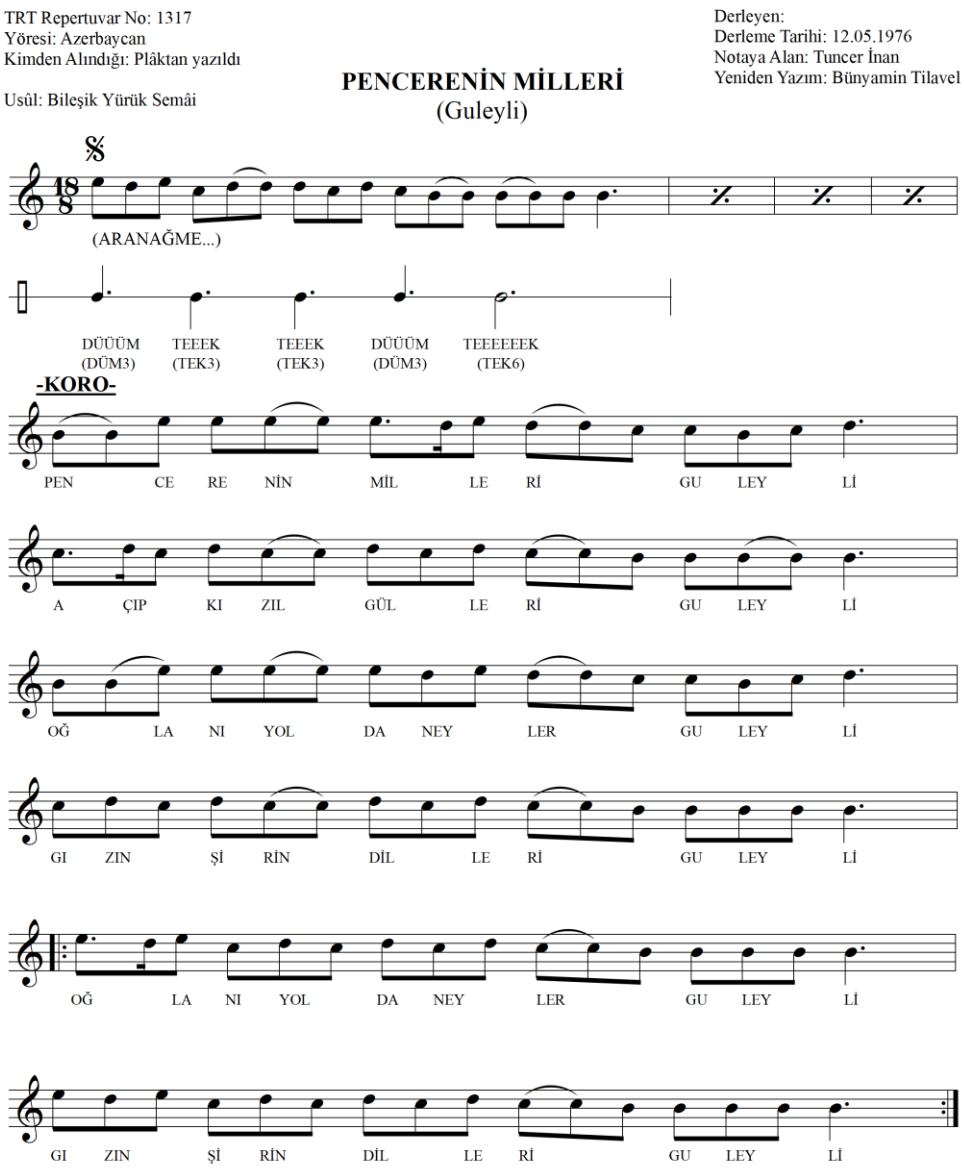
EK-25. Çayda çınar ağacı tello türküsünün yeniden yazılan notası



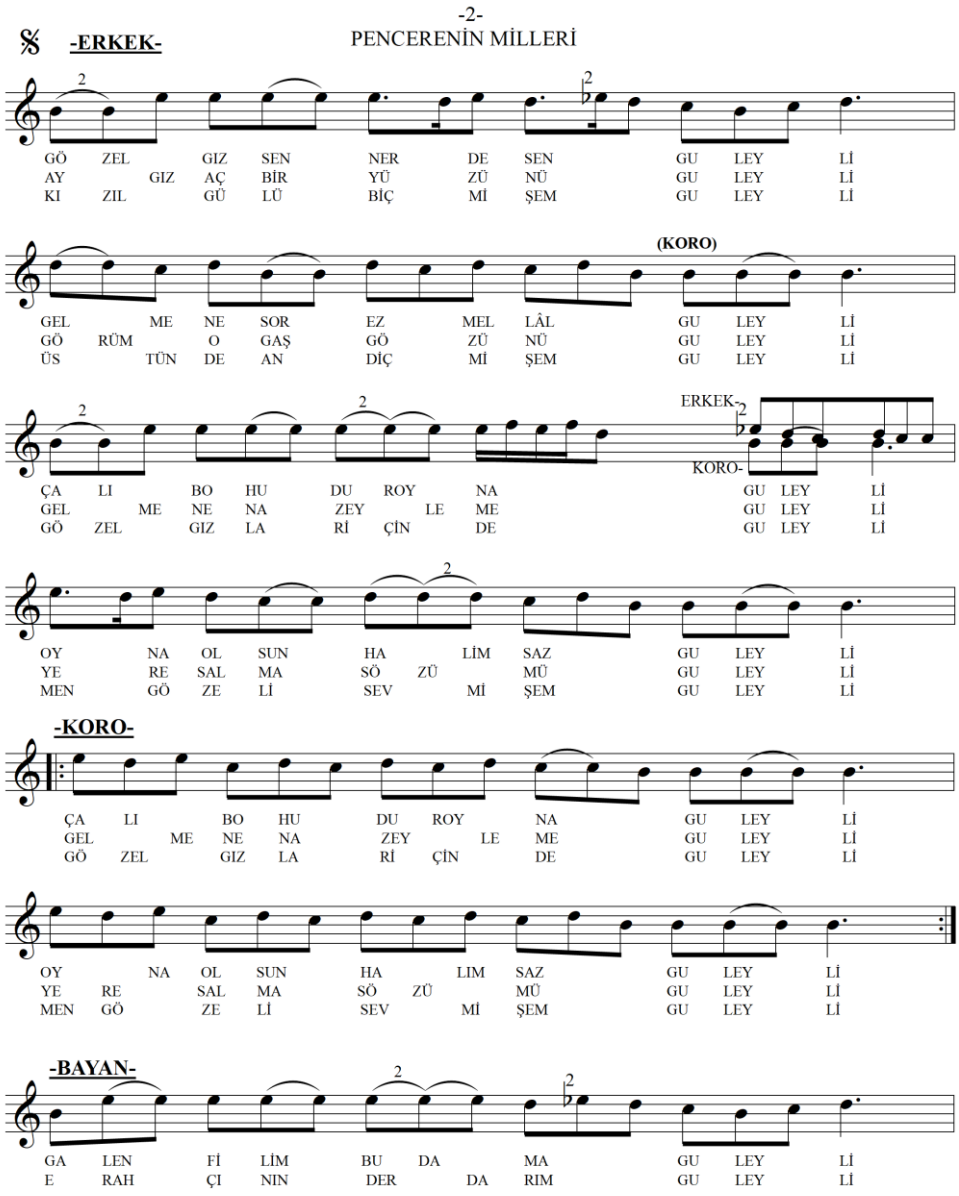
EK-25. Çayda çınar ağacı tello türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



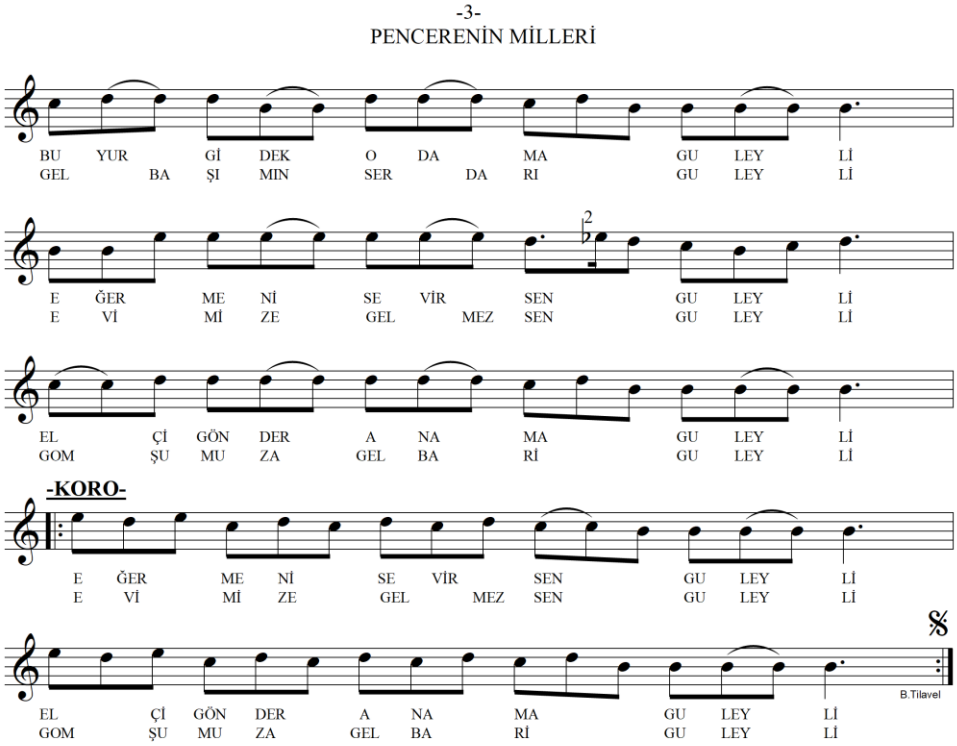
EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası



EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



EK-26. Pencerenin milleri türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
KORO
PENCERENİN MİLLERİ (Guleyli)
AÇIP KIZIL GÜLLERİ (Guleyli)
OĞLANI YOLDAN EYLER (Guleyli)
KIZIN ŞİRİN DİLLERİ (Guleyli)

-2-
ERKEK
GÖZEL KIZ SEN NERDESEN (Guleyli)
GEL MENE SOR EZ MELÂL (Guleyli)
ÇALIP OKU DUR OYNA (Guleyli)
OYNA OLSUN HALİM SAZ (Guleyli)

-3-
BAYAN
GALENFİLİM BUDAMA (Guleyli)
BUYUR GİDEK ODAMA (Guleyli)
EĞER MENİ SEVİRSEN (Guleyli)
ELÇİ GÖNDER ANAMA (Guleyli)

-4-
KORO
EĞER BENİ SEVİRSEN (Guleyli)
ELÇİ GÖNDER ANAMA (Guleyli)

-5-
ERKEK
AY GIZ AÇ BİR YÜZÜNÜ (Guleyli)
GÖRÜM O KAŞ GÖZÜNÜ (Guleyli)
GEL MENE NAZ EYLEME (Guleyli)
YERE SALMA ÖZÜMÜ (Guleyli)

-6-
KORO
GEL MENE NAZ EYLEME (Guleyli)
YERE SALMA ÖZÜMÜ (Guleyli)

-7-
BAYAN
ERAHÇININ DERDARIM (Guleyli)
GEL BAŞIMIN SERDARI (Guleyli)
EVİMİZE GELMEZSEN (Guleyli)
GOMŞUMUZA GEL GAYRI (Guleyli)

-8-
KORO
EVİMİZE GELMEZSEN (Guleyli)
GOMŞUMUZA GEL GAYRI (Guleyli)

-9-
ERKEK
KIZIL GÜLÜ BİÇMİŞEM (Guleyli)
ÜSTÜNE AND İÇMİŞEM (Guleyli)
GÖZEL GIZLAR İÇİNDE (Guleyli)
MEN GÖZELİ SEÇMİŞEM (Guleyli)

-10-
KORO
GÜZEL GIZLAR İÇİNDE (Guleyli)
MEN GÜZELİ SEÇMİŞEM (Guleyli)

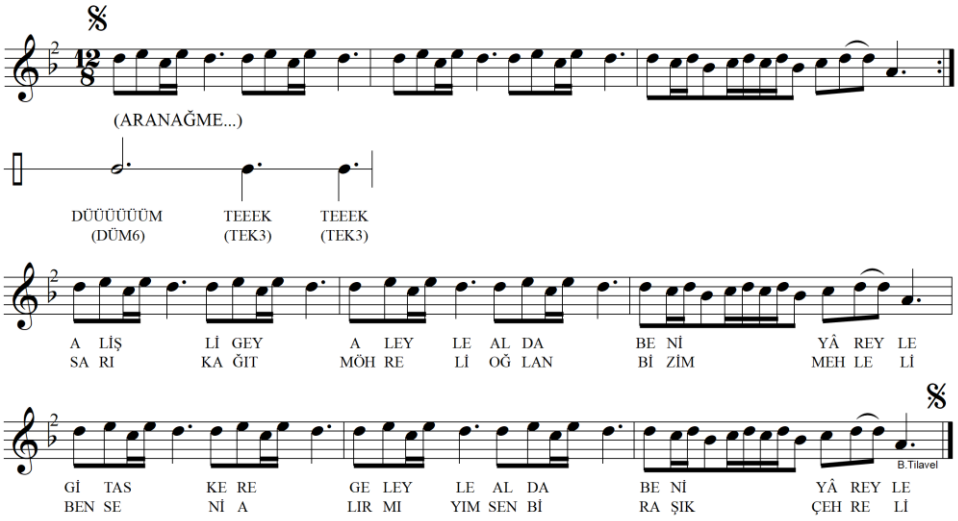
EK-27. Al işli gey al eyle türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1405
Yöresi: Erzurum/Tortum
Kimden Alındığı: Hulisi Seven

Usûl: Bileşik Sofyân

Derleyen: Nida Tüfekçi
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

AL İŞLİ GEY ALEYLE



-1-
AL İŞLİ GEY ALEYLE
AL DA BENİ YÂR EYLE
GİT ASKERE GEL EYLE
AL DA BENİ YÂR EYLE

-2-
SARI KAĞIT MÖHRELİ
OĞLAN BİZİM MEHLELİ
BEN SENİ ALIR MIYIM
SEN BİR ÂŞIK ÇEHRELİ
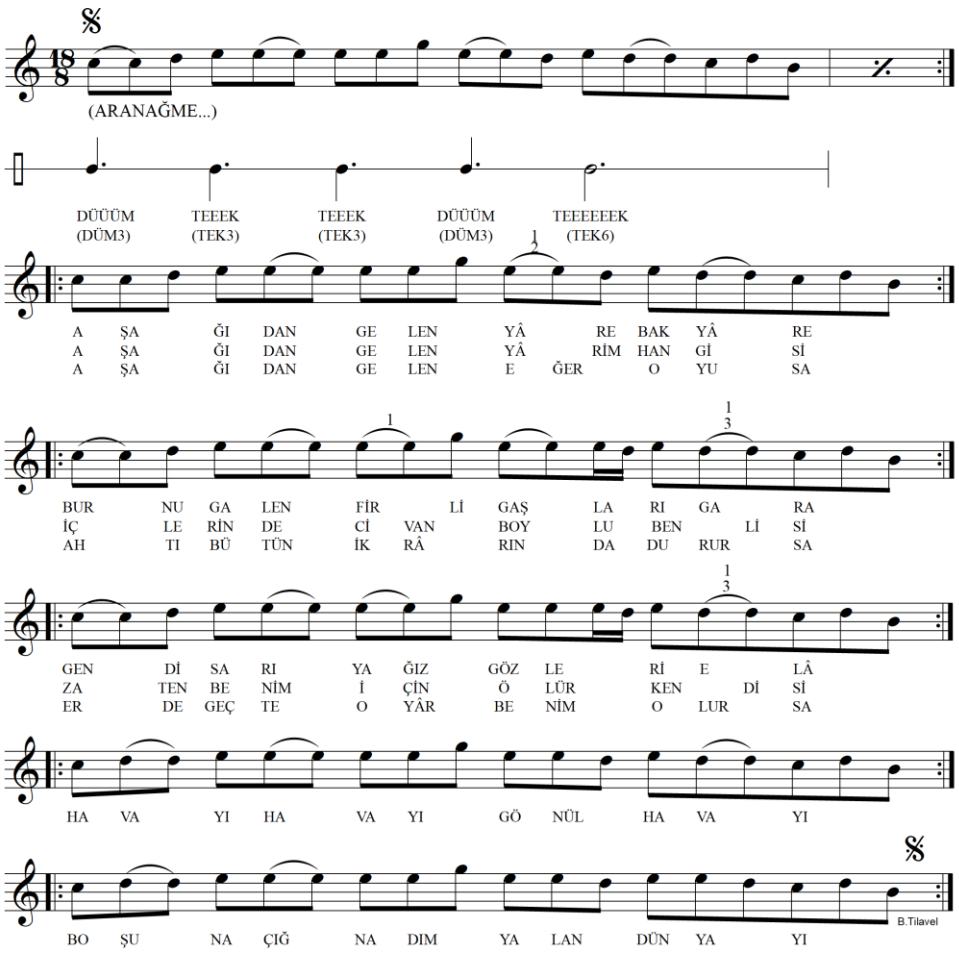
EK-28. Aşağıdan gelen yare bak yare türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1462
Yöresi: Sivas/Kangal -Karasüver Köyü
Kimden Alındığı: Bağdat Şahinkaya
Sedef Yılmaz

Derleyen: Orhangazi Yılmaz
Derleme Tarihi: 23.05.1974
Notaya Alan: Yücel Paşmakçı
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

Usûl: Bileşik Yürük Semâî

AŞAĞIDAN GELEN YÂRE BAK YÂRE



-1-
AŞAĞIDAN GELEN YÂRE BAK YÂRE
BURNU GALENFİRLİ GAŞLARI GARA
GENDİ SARI YAĞIZ GÖZLERİ ELÂ

-BAĞLANTI-
HAVAYI HAVAYI GÖNÜL HAVAYI
BOŞUNA ÇIĞNADIM YALAN DÜNYAYI
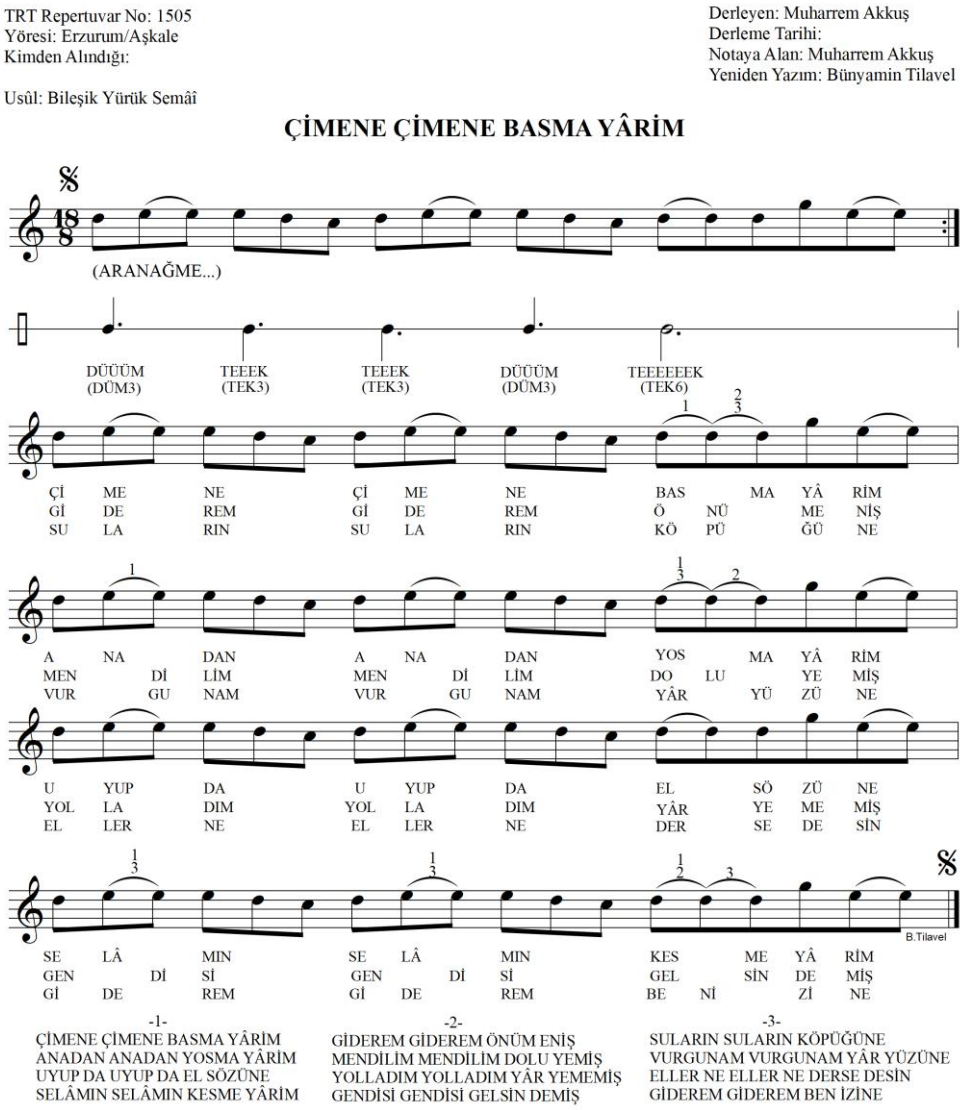
-2-
AŞAĞIDAN GELEN YÂRİM HANGİSİ
İÇLERİNDE CİVAN BOYLU BENLİSİ
ZATEN BENİM İÇİN ÖLÜR KENDİSİ

-BAĞLANTI-

-3-
AŞAĞIDAN GELEN EĞER OYUSA
AHTI BÜTÜN İKRÂRINDA DURURSA
ER DE GEÇ DE O YÂR BENİM OLURSA

-BAĞLANTI-

EK-29. Çimene basma yarim türküsünün yeniden yazılan notası



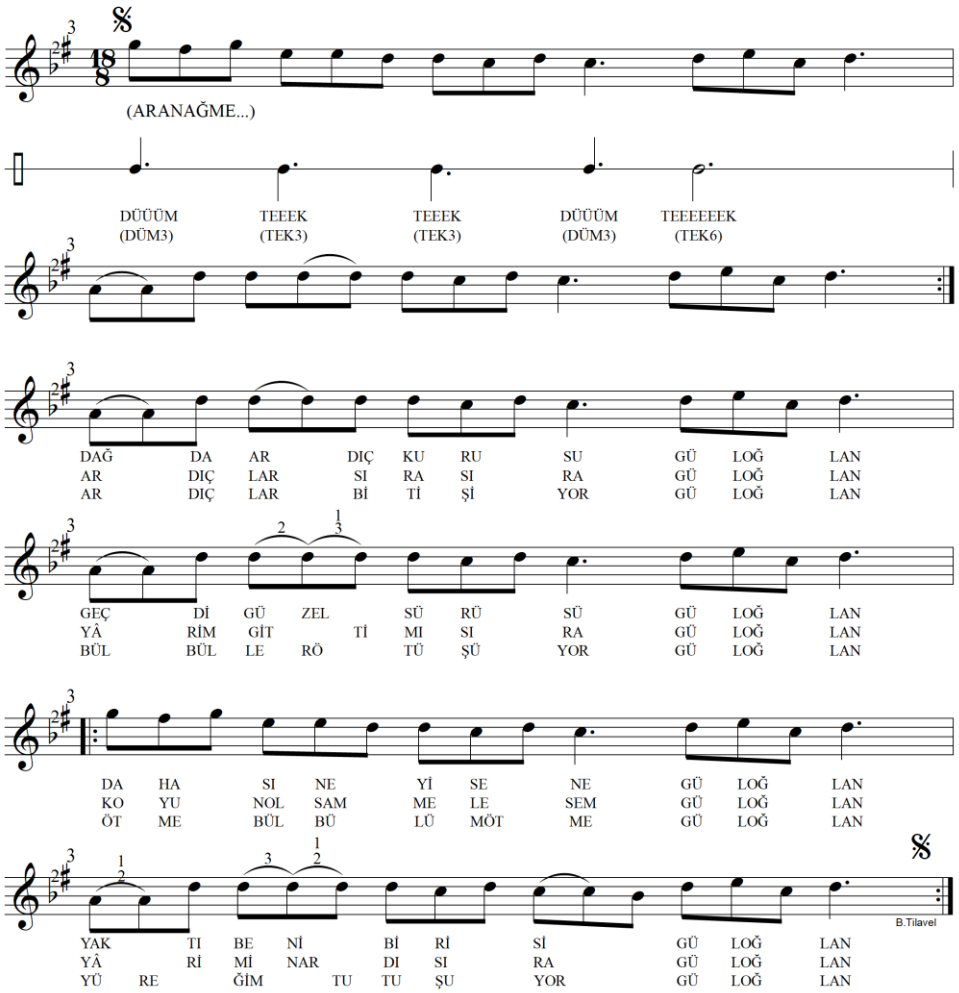
EK-30. Dağda ardıç kurusu türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1507
Yöresi: Sivas-Güzeren Köyü
Kimden Alındığı: Muzaffer Erdem

Usûl: Bileşik Yürük Semâi

Derleyen: Nida Tüfekçi
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

DAĞDA ARDIÇ KURUSU
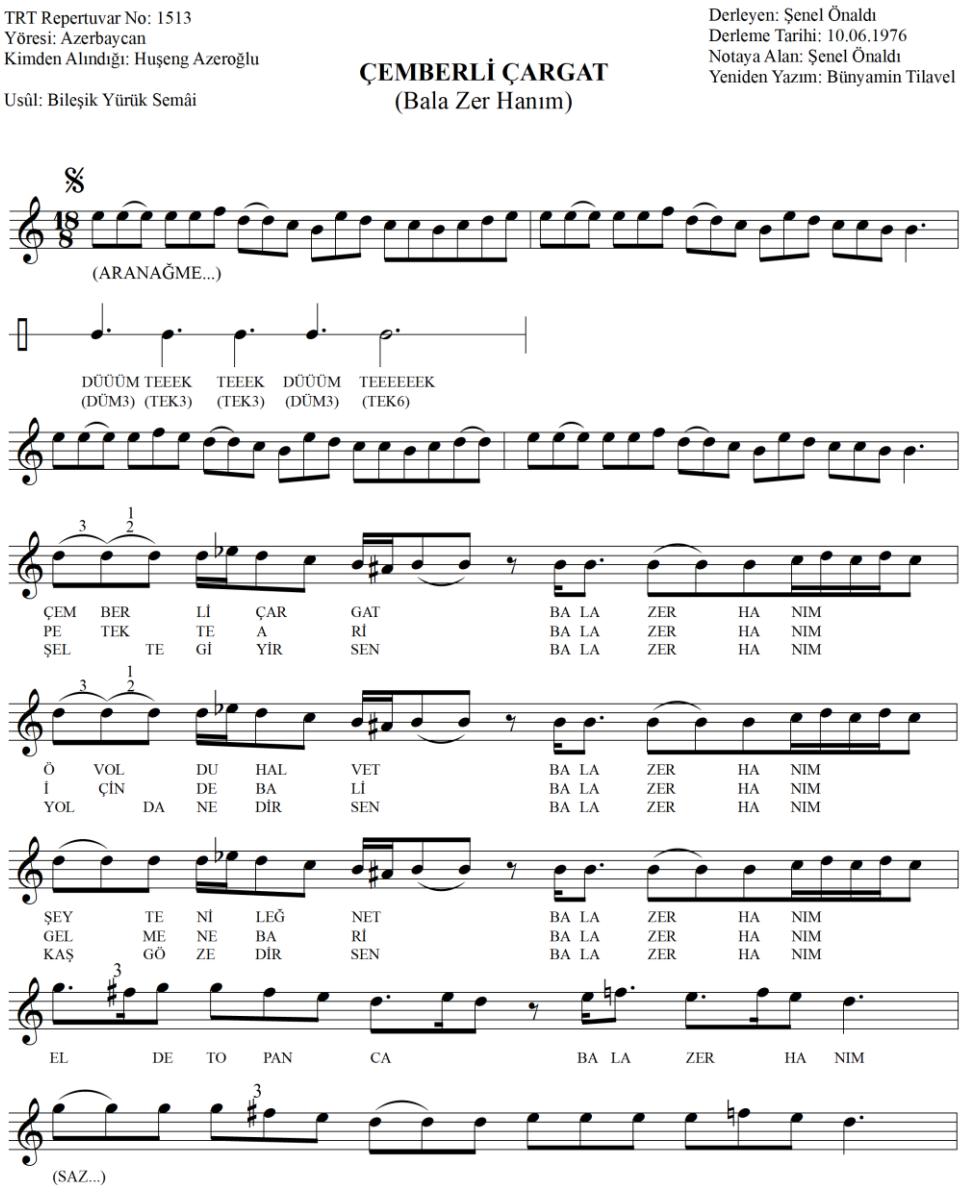


-1-
DAĞDA ARDIÇ KURUSU (Güloğlan)
GEÇTİ GÜZEL SÜRÜSÜ (Güloğlan)
DAHASI NEYİSE NE (Güloğlan)
YAKTI BENİ BİRİSİ (Güloğlan)

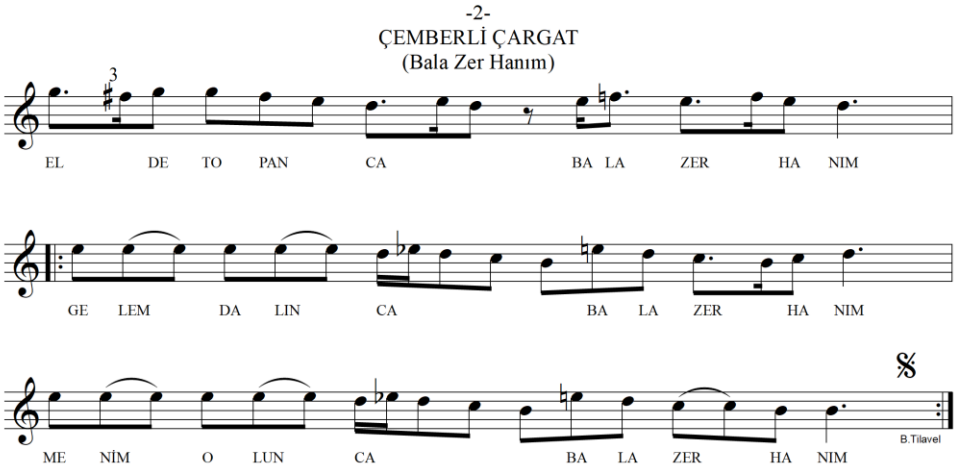
-2-
ARDIÇLAR SIRA SIRA (Güloğlan)
YÂRİM GİTTİ MISIR'A (Güloğlan)
KOYUN OLSAM MELESEM (Güloğlan)
YÂRİMİN ARDI SIRA (Güloğlan)

-3-
ARDIÇLAR BİTİŞİYOR (Güloğlan)
BÜLBÜLLER ÖTÜŞÜYOR (Güloğlan)
ÖTME BÜLBÜLÜM ÖTME (Güloğlan)
YÜREĞİM TUTUŞUYOR (Güloğlan)

EK-31. Çemberli çargat türküsünün yeniden yazılan notası



EK-31. Çemberli çargat türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
ÇEMBERLİ ÇARGAT (Bala Zer Hanım)
ÖV OLDU HELVET (Bala Zer Hanım)
ŞEYTENİ LEĞNET (Bala Zer Hanım)

-BAĞLANTI-
ELDE TOPANCA (Bala Zer Hanım)
GELLEM DALINCA (Bala Zer Hanım)
MENİM OLUNCA (Bala Zer Hanım)

AÇIKLAMA: ÇARGAT: Oyalı baş örtüsü
TOPANCA: Tabanca
ARİ: Arı
ŞELTE: Tuman, elbise
ÖV: Ev
DALINCA: Yanınca
BALİ: Balı
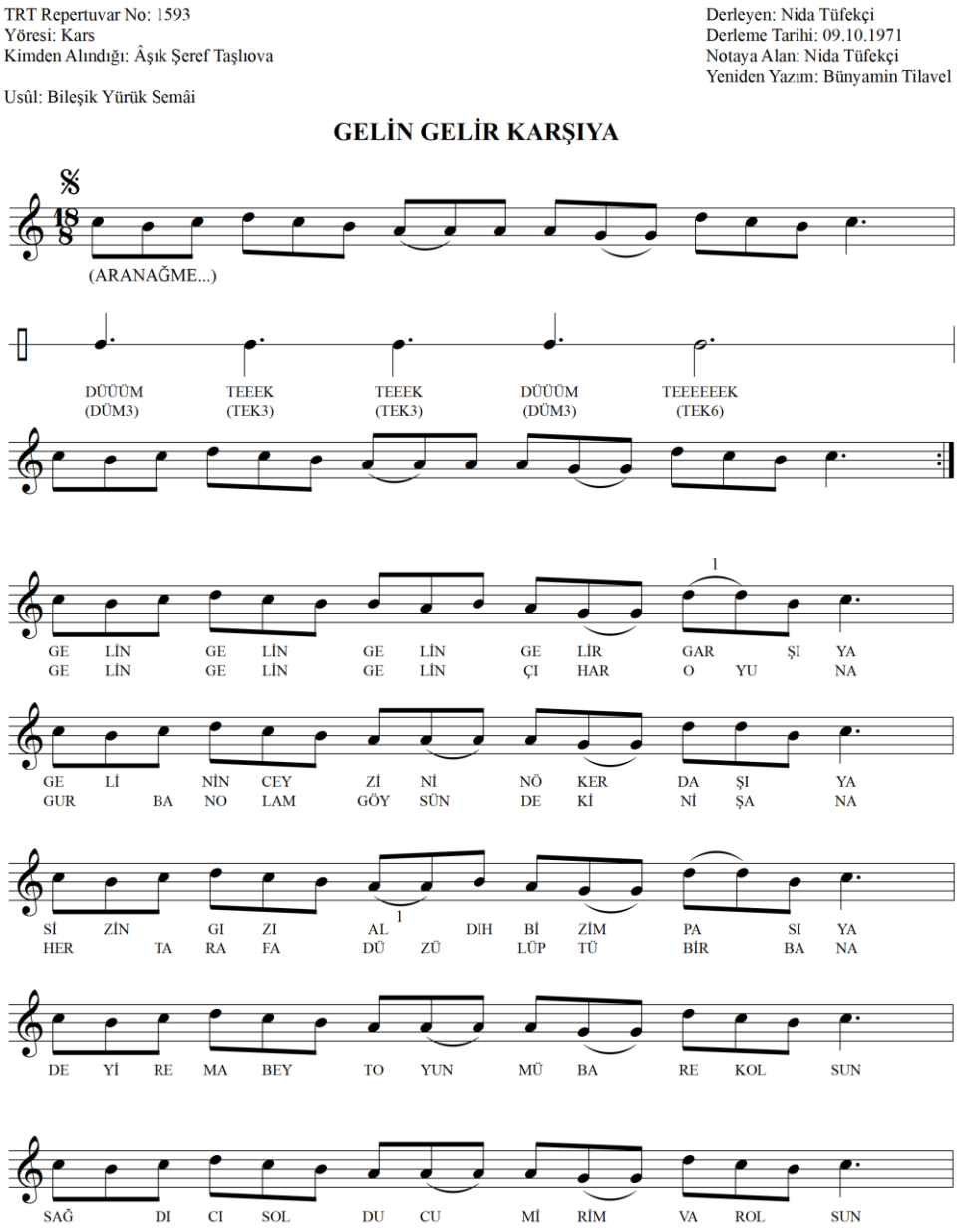
-2-
PETEKTE ARİ (Bala Zer Hanım)
İÇİNDE BALİ (Bala Zer Hanım)
GEL MENE BARİ (Bala Zer Hanım)

-BAĞLANTI-
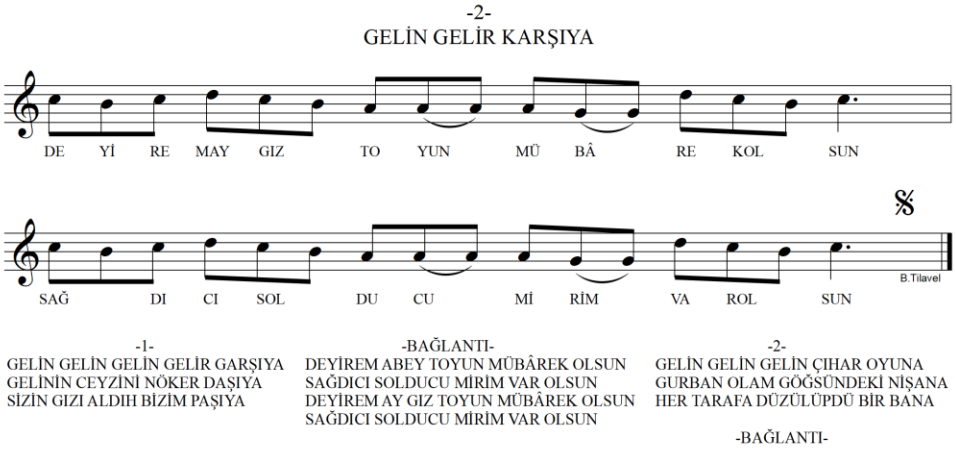
-3-
ŞELTE GİYİRSEN (Bala Zer Hanım)
YOLDAN EDİRSEN (Bala Zer Hanım)
KAŞ GÖZ EDİRSEN (Bala Zer Hanım)

-BAĞLANTI-

EK-32. Gelin gelir karşıya türküsünün yeniden yazılan notası



EK-32. Gelin gelir karşıya türküsünün yeniden yazılan notası (devam)
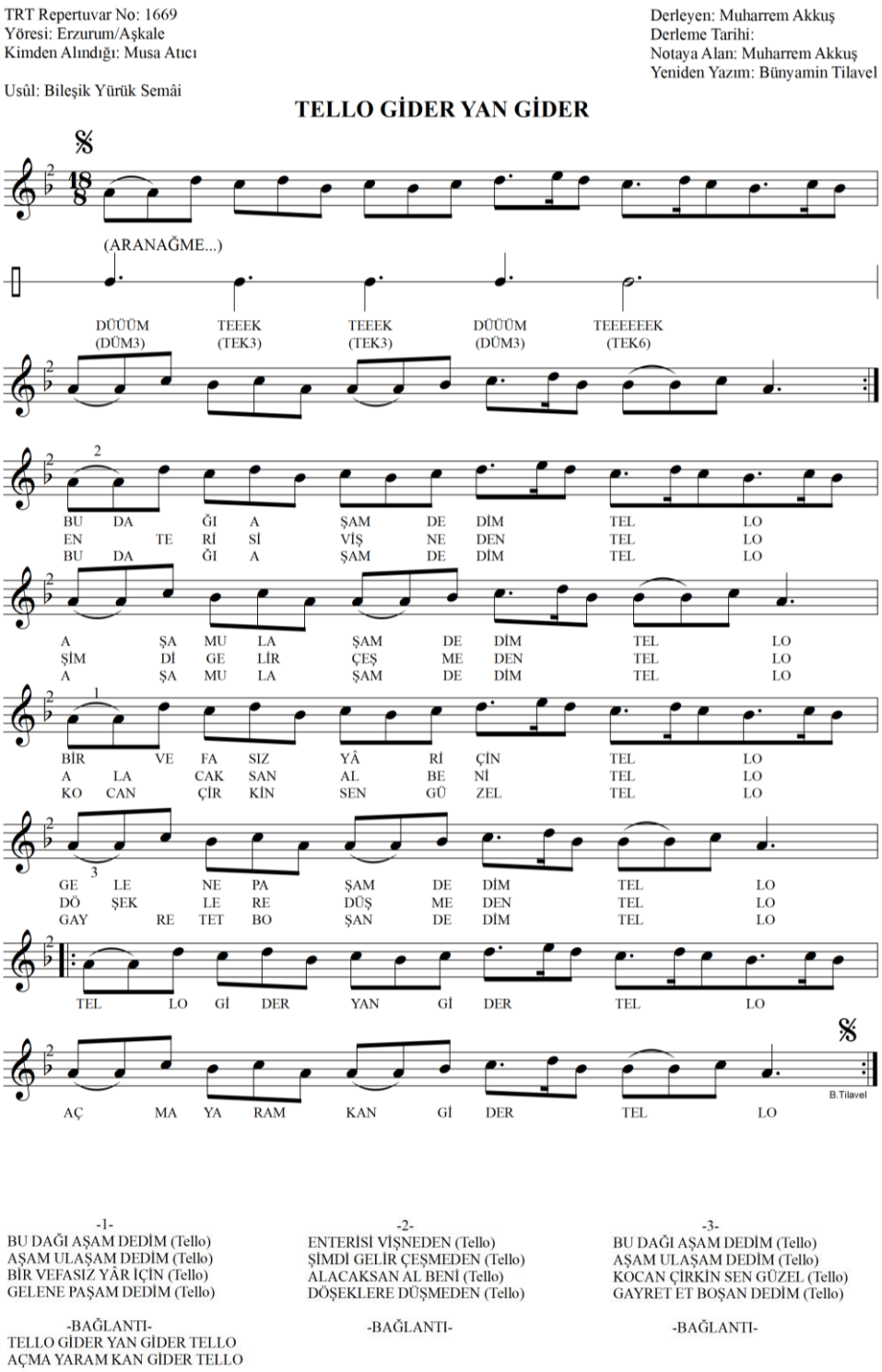


-1-
GELİN GELİN GELİN GELİR GARŞIYA
GELİNİN CEYZİNİ NÖKER DAŞIYA
SİZİN GIZI ALDIH BİZİM PAŞIYA

-BAĞLANTI-
DEYİREM ABEY TOYUN MÜBÂREK OLSUN
SAĞDICI SOLDUCU MİRİM VAR OLSUN
DEYİREM AY GIZ TOYUN MÜBÂREK OLSUN
SAĞDICI SOLDUCU MİRİM VAR OLSUN

-2-
GELİN GELİN GELİN ÇIHAR OYUNA
GURBAN OLAM GÖĞSÜNDEKİ NİŞANA
HER TARAFA DÜZÜLÜPDÜ BİR BANA

-BAĞLANTI-

EK-33. Tello gider yan gider türküsünün yeniden yazılan notası



-1-
BU DAĞI AŞAM DEDİM (Tello)
AŞAM ULAŞAM DEDİM (Tello)
BİR VEFASIZ YÂR İÇİN (Tello)
GELENE PAŞAM DEDİM (Tello)

-BAĞLANTI-
TELLO GİDER YAN GİDER TELLO
AÇMA YARAM KAN GİDER TELLO
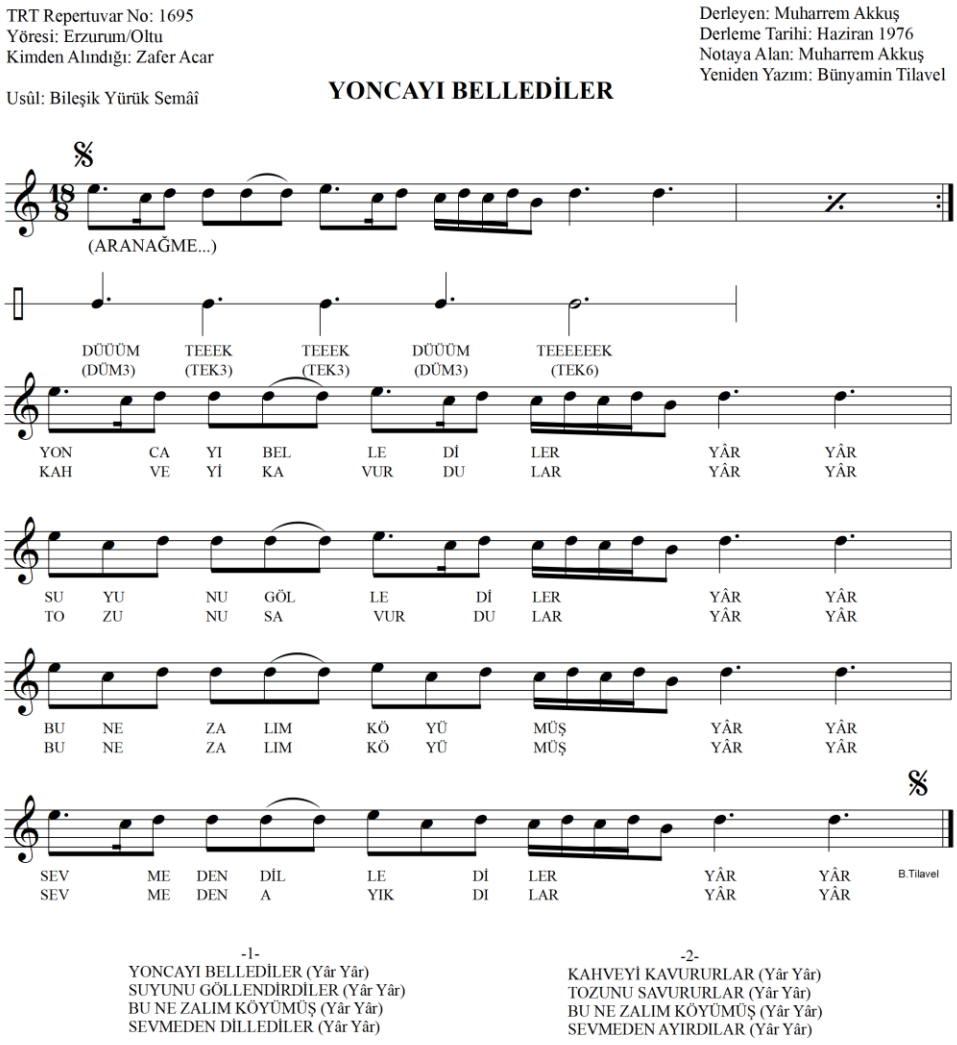
-2-
ENTERİSİ VİŞNEDEN (Tello)
ŞİMDİ GELİR ÇEŞMEDEN (Tello)
ALACAKSAN AL BENİ (Tello)
DÖŞEKLERE DÜŞMEDEN (Tello)

-BAĞLANTI-

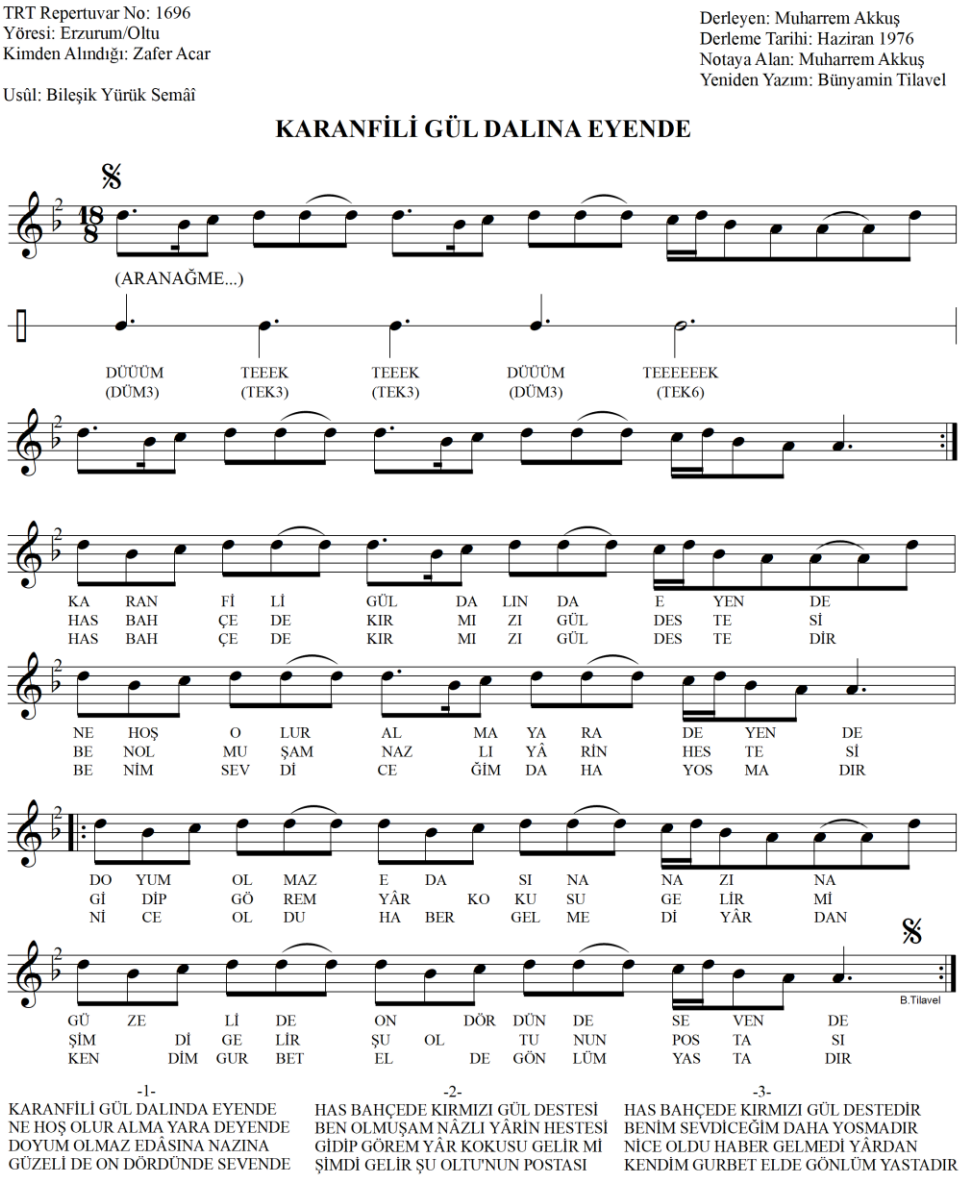
-3-
BU DAĞI AŞAM DEDİM (Tello)
AŞAM ULAŞAM DEDİM (Tello)
KOCAN ÇİRKİN SEN GÜZEL (Tello)
GAYRET ET BOŞAN DEDİM (Tello)

-BAĞLANTI-

EK-34. Yoncayı belledîler türküsünün yeniden yazılan notası



EK-35. Karanfili gül dalında eyende türküsünün yeniden yazılan notası
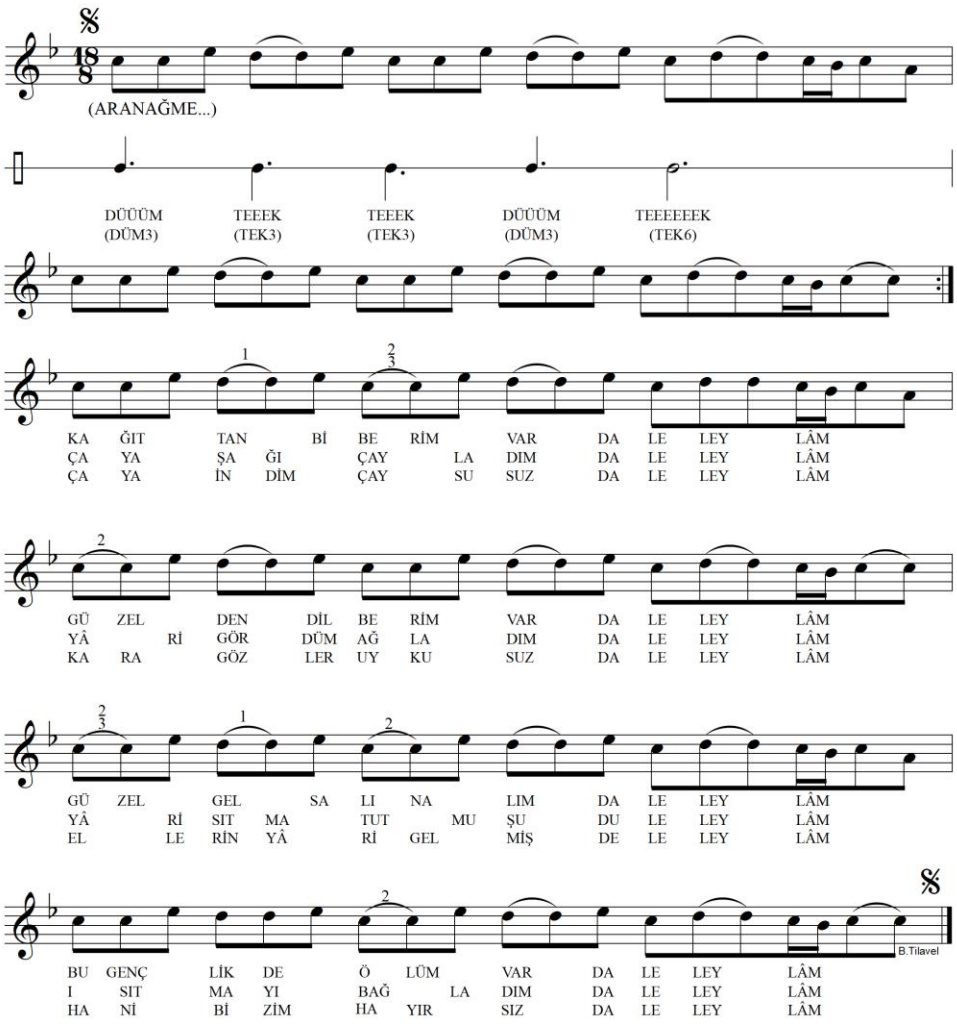


EK-36. Kağıttan biberim var türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1755
Yöresi: Erzurum/Tortum-Narman Yöresi
Kimden Alındığı: Yöre Ekibi

Usûl: Bileşik Yürük Semâî

Derleyen: Muzaffer Yönden
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

KAĞITTAN BİBERİM VAR
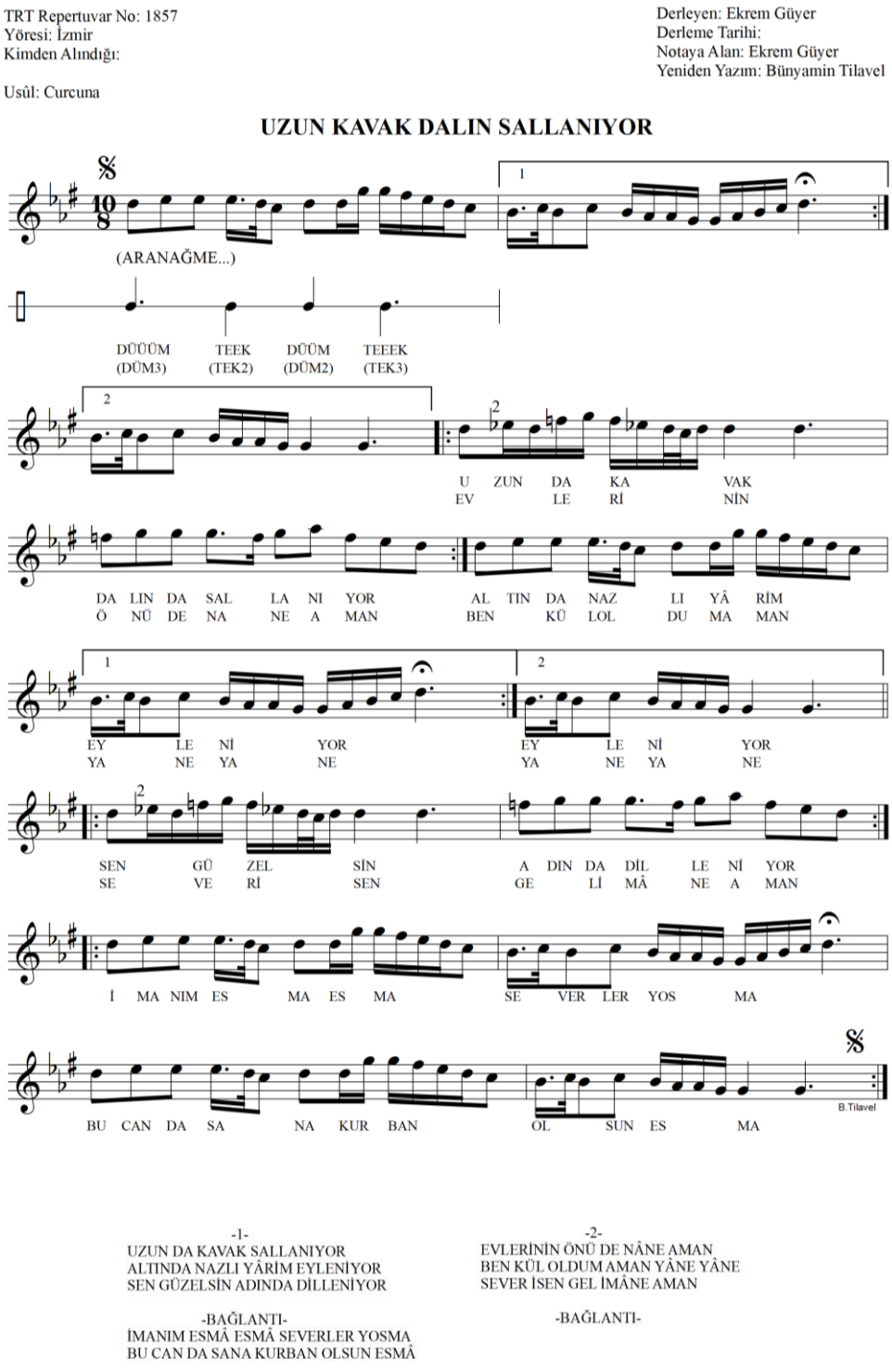


-1-
KAĞITTAN BİBERİM VAR DA (Le Leylâm)
GÜZELDEN DİLBERİM VAR DA (Le Leylâm)
GÜZEL GEL SALINALIM DA (Le Leylâm)
BU GENÇLİK DE ÖLÜM VAR DA (Le Leylâm)

-2-
ÇAY AŞAĞI ÇAĞLADI DA (Le Leylâm)
YÂRİ GÖRDÜM AĞLADIM DA (Le Leylâm)
YÂRİ SITMA TUTMUŞUDU (Le Leylâm)
ISITMAYI BAĞLADIM DA (Le Leylâm)

-3-
ÇAYA İNDİM ÇAY SUSUZ DA (Le Leylâm)
KARA GÖZLER UYKUSUZ DA (Le Leylâm)
ELLERİN YÂRİ GELMİŞ DE (Le Leylâm)
HANİ BİZİM HAYIRSIZ DA (Le Leylâm)

EK-37. Uzun da kavak dalında sallanıyor türküsünün yeniden yazılan notası



-1-
UZUN DA KAVAK SALLANIYOR
ALTINDA NAZLI YÂRİM EYLENİYOR
SEN GÜZELSİN ADINDA DİLLENİYOR

-BAĞLANTI-
İMANIM ESMÂ ESMÂ SEVERLER YOSMA
BU CAN DA SANA KURBAN OLSUN ESMÂ

-2-
EVLERİNİN ÖNÜ DE NÂNE AMAN
BEN KÜL OLDUM AMAN YÂNE YÂNE
SEVER İSEN GEL İMÂNE AMAN

-BAĞLANTI-
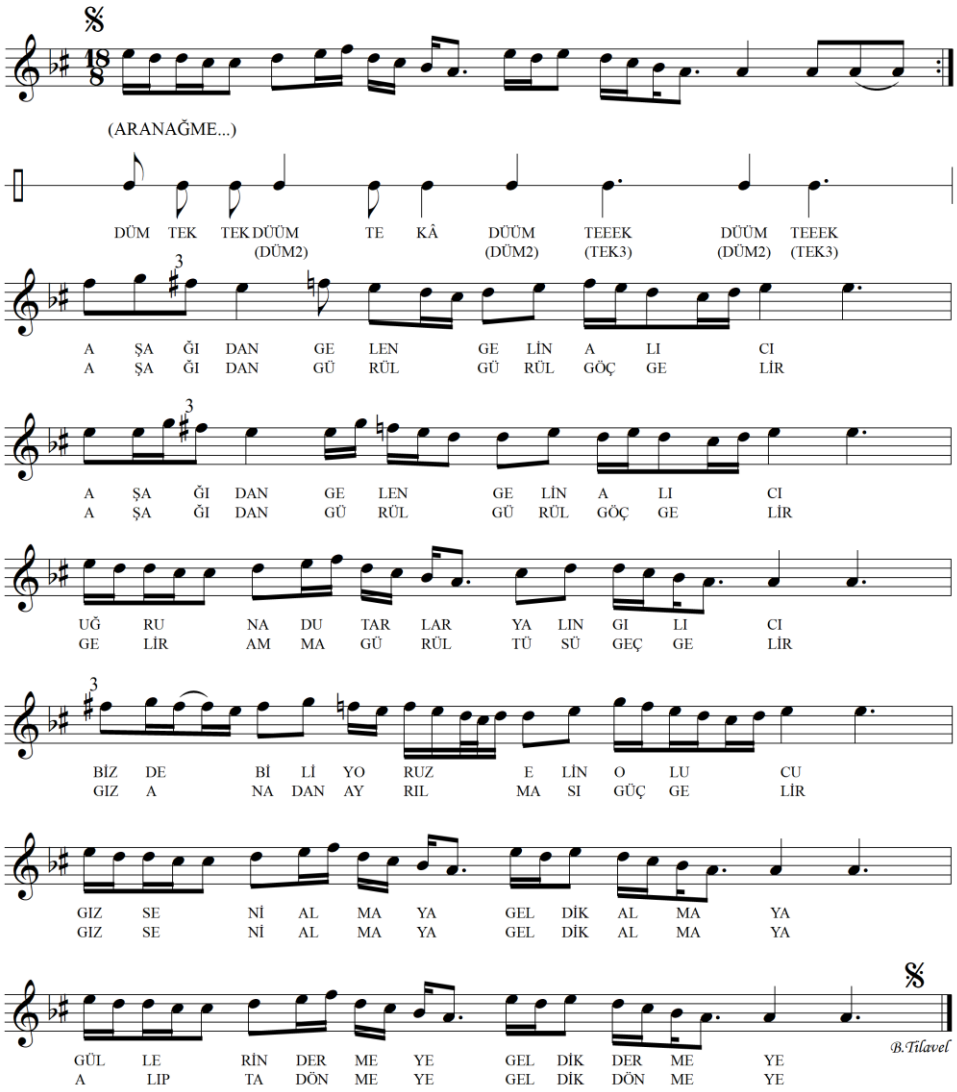
EK-38. Aşağıdan gelen gelin alıcı türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1892
Yöresi: Adana/Kadirli
Kimden Alındığı: Hasibe Türkmen

Usûl: Üçüz Aksak

Derleyen: Ankara Devlet Konservatuvarı
Derleme Tarihi: 02.07.1941
Notaya Alan: Ateş Köyoğlu 04.05.1978
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel
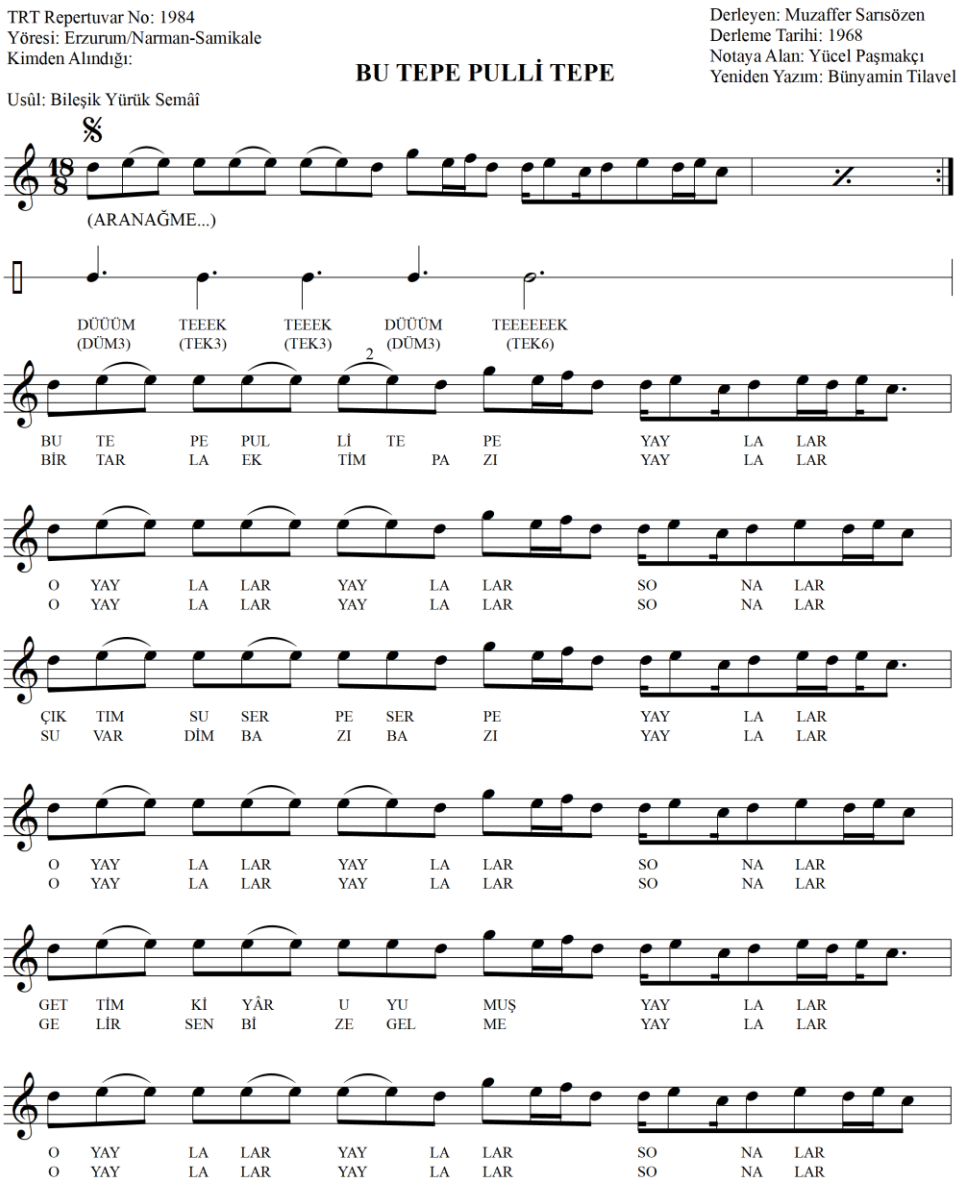
AŞAĞIDAN GELİR GELİN ALICI



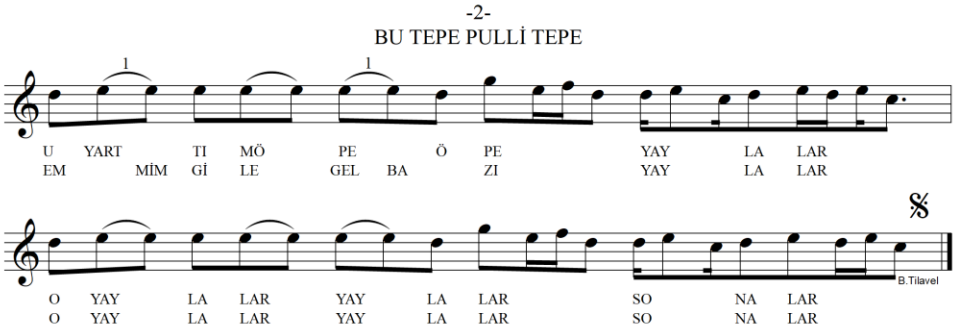
-1-
AŞAĞIDAN GELEN GELİN ALICI
UĞRUNA TUTARLAR YALIN KILICI
BİZ DE BİLİYORUZ ELİN OLUCU
GIZ SENİ ALMAYA GELDİK ALMAYA
GÜLLERİN DERMEYE GELDİK DERMEYE

-2-
AŞAĞIDAN GÜRÜL GÜRÜL GÖÇ GELİR
GELİR AMMA GÜRÜLTÜSÜ GEÇ GELİR
GIZ ANADAN AYRILMASI GÜÇ GELİR
GIZ SENİ ALMAYA GELDİK ALMAYA
ALIP DA DÖNMEYE GELDİK DÖNMEYE

EK-39. Bu tepe pulli tepe türküsünün yeniden yazılan notası
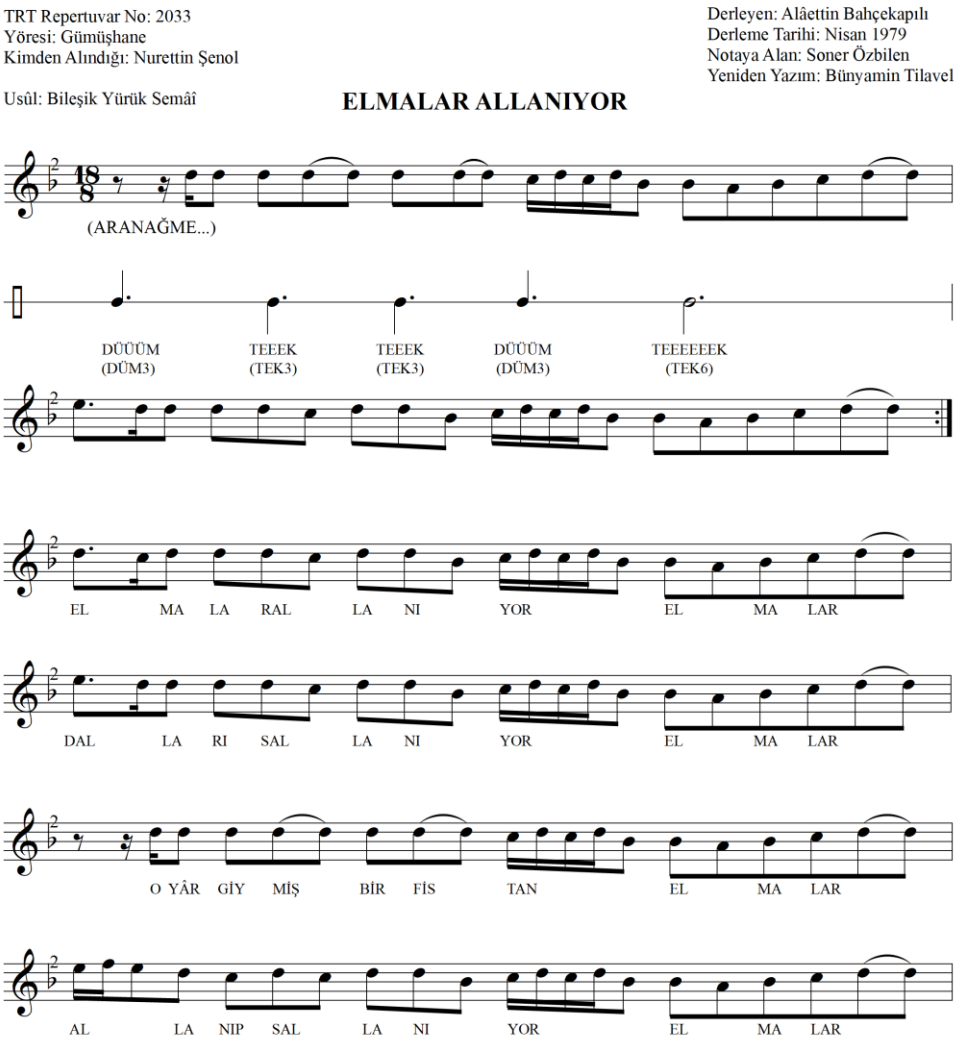


EK-39. Bu tepe pulli tepe türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



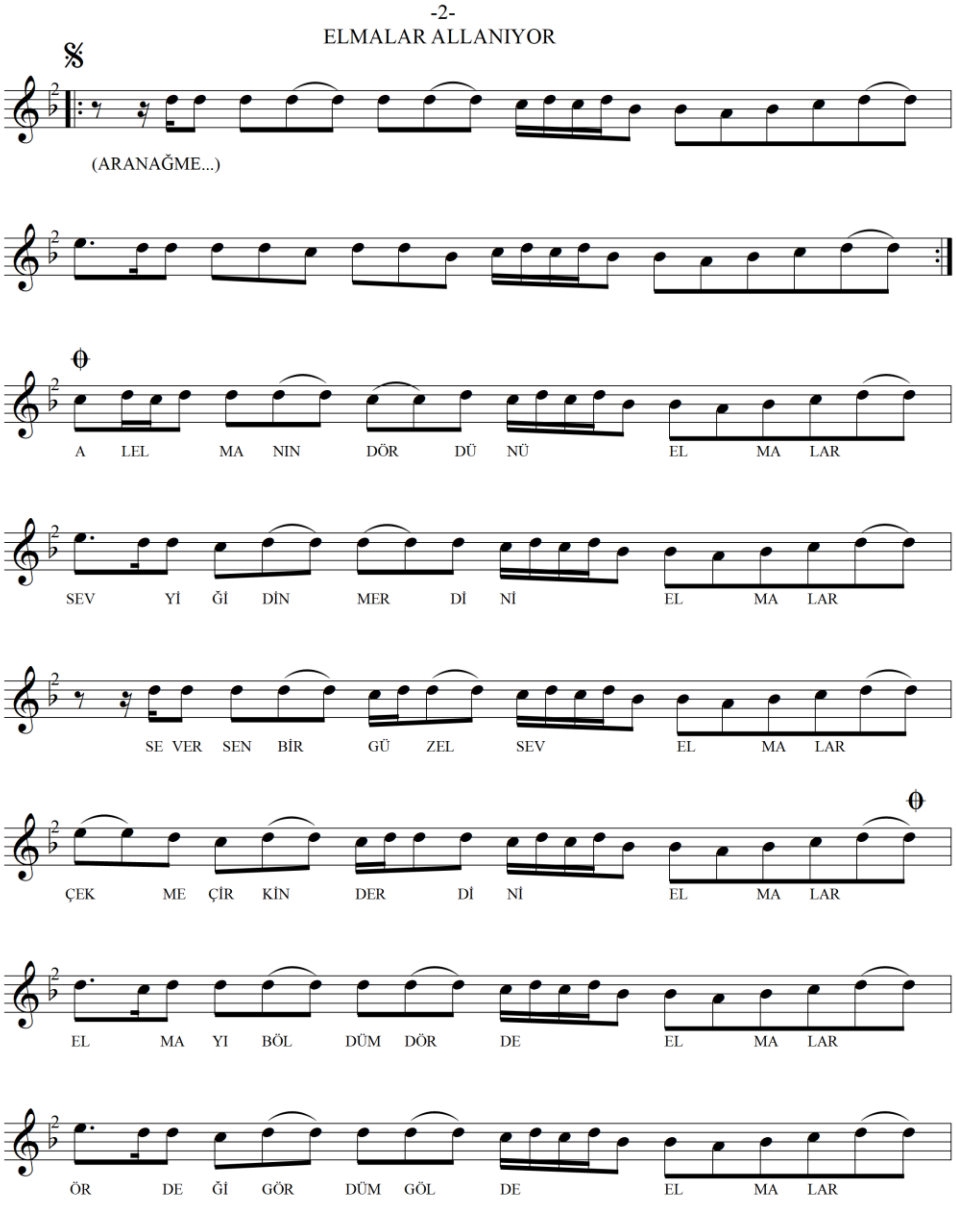
-1-
BU TEPE PULLİ TEPE (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
ÇIKTIM SU SERPE SERPE (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
GETTİM Kİ YÂR UYUMUŞ (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
UYARTTIM ÖPE ÖPE (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR

-2-
BİR TARLA EKTİM PAZI (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
SUVARDİM BAZI BAZI (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
GELİRSEN BİZE GELME (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR
EMMİMGİLE GEL BAZI BAZI (Yaylalar)
O YAYLALAR YAYLALAR SONALAR

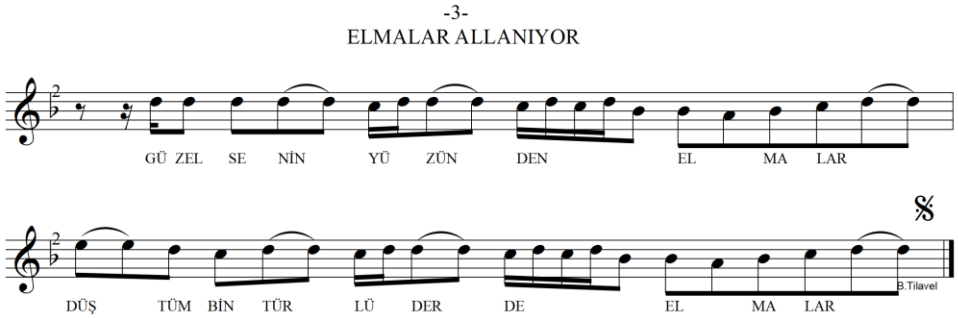
EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası



EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



EK-40. Elmalar allanıyor türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
ELMALAR ALLANIYOR (Elmalar)
DALLARI SALLANIYOR (Elmalar)
O YÂR GİYMİŞ BİR FİSTAN (Elmalar)
ALLANIP SALLANIYOR (Elmalar)

-2-
AL ELMANIN DÖRDÜNÜ (Elmalar)
SEV YİĞİDİN MERDİNİ (Elmalar)
SEVERSEN BİR GÜZEL SEV (Elmalar)
ÇEKME ÇİRKİN DERDİNİ (Elmalar)

-3-
ELMAYI BÖLDÜM (Elmalar)
ÖRDEĞİ GÖRDÜM GÖLDE (Elmalar)
GÜZEL SENİN YÜZÜNDEN (Elmalar)
DÜŞTÜM BİN TÜRLÜ DERDE (Elmalar)
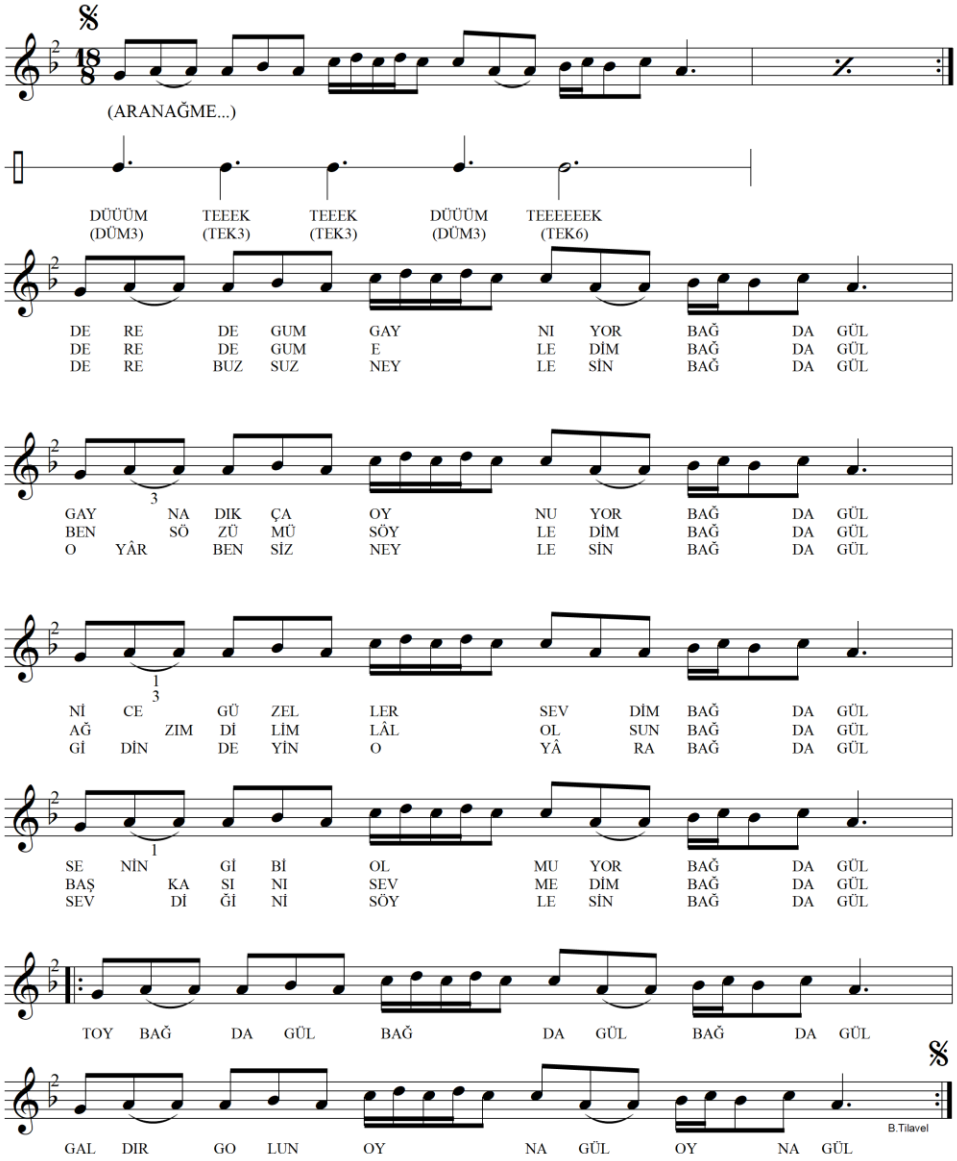
EK-41. Derede kum kaynıyor türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 2068
Yöresi: Erzurum
Kimden Alındığı: Fethi Siverekli

Usûl: Bileşik Yürük Semâî

Derleyen: TRT İstanbul Radyosu
THM Şube Müdürlüğü
Derleme Tarihi: 26.02.1979
Notaya Alan: Yücel Paşmakçı
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

DEREDE KUM KAYNIYOR



-1-
DEREDE GUM GAYNIYOR (Bağda gül)
GAYNADIKÇA OYNUYOR (Bağda gül)
NİCE GÜZELLER OYNUYOR (Bağda gül)
SENİN GİBİ OLMUYOR (Bağda gül)

-BAĞLANTI-
TOY BAĞDA GÜL BAĞDA GÜL BAĞDA GÜL
GALDIR GOLUN OYNA GÜL OYNA GÜL

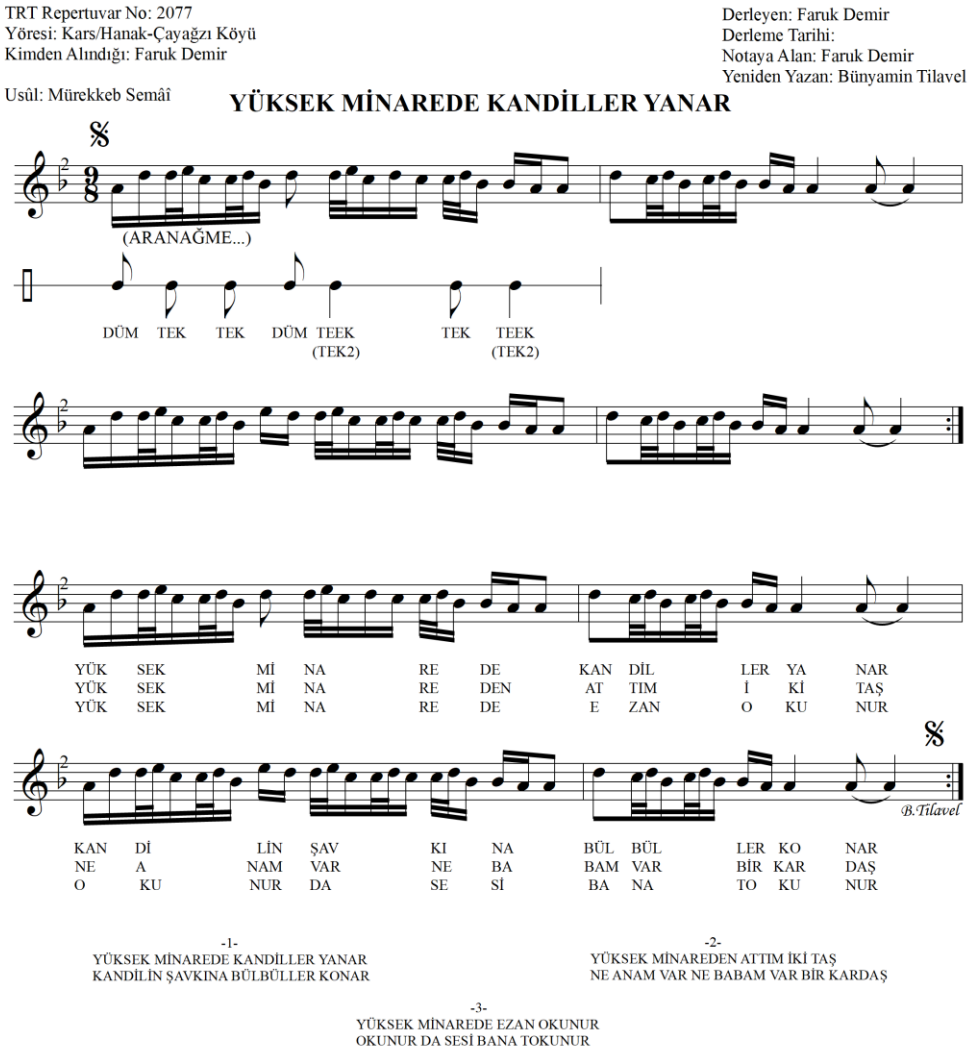
-2-
DEREDE GUM ELEDİM (Bağda gül)
BEN SÖZÜMÜ SÖYLEDİM (Bağda gül)
AĞZIM DİLİM LÂL OLSUN (Bağda gül)
BAŞKASINI SEVMEDİM (Bağda gül)

-BAĞLANTI-

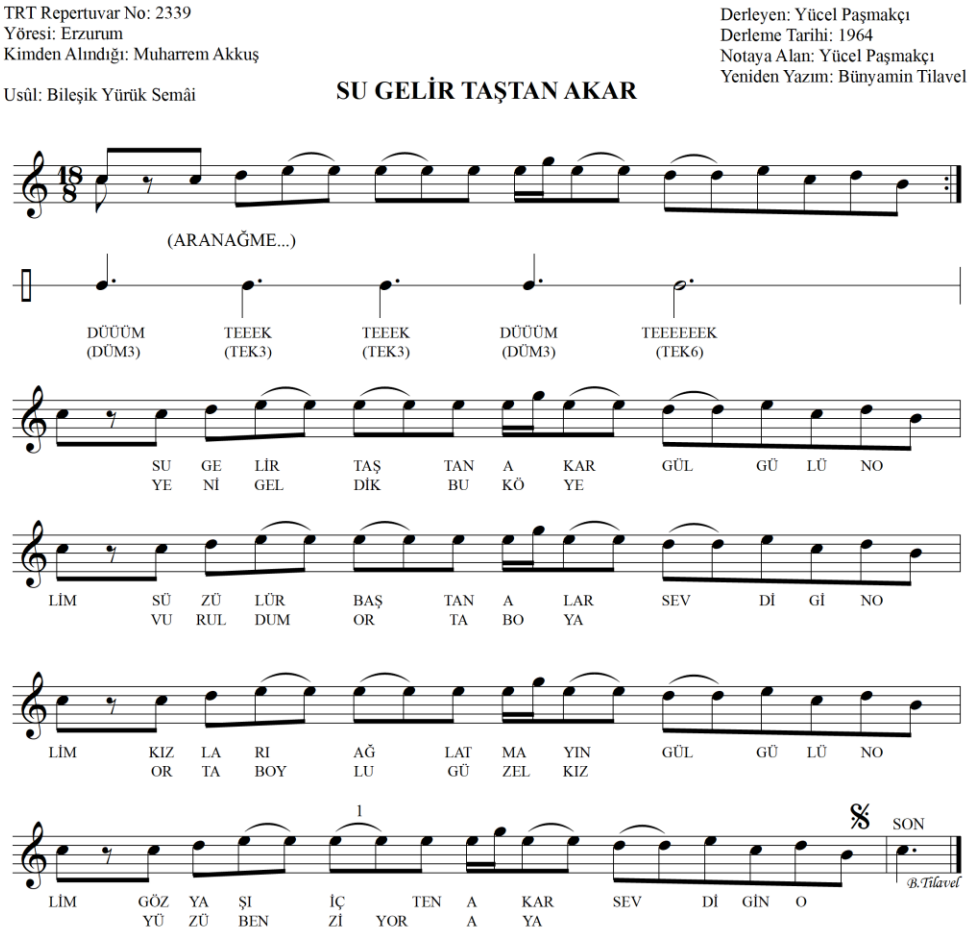
-3-
DERE BUZSUZ NEYLESİN (Bağda gül)
O YÂR BENSİZ NEYLESİN (Bağda gül)
GİDİN DEYİN O YÂRA (Bağda gül)
SEVDİĞİNİ SÖYLESİN (Bağda gül)

-BAĞLANTI-

EK-42. Yüksek minarede kandiller yanar türküsünün yeniden yazılan notası



EK-43. Su gelir taştan akar türküsünün yeniden yazılan notası



-1-

SU GELİR TAŞTAN AKAR (Gülgülün olim)
SÜZÜLÜR BAŞTAN AKAR (Sevdigin olim)
KIZLARI AĞLATMAYIN (Gülgülün olim)
GÖZ YAŞI İÇTEN AKAR (Sevdigin olim)

-2-

YENİ GELDİK BU KÖYE (Gülgülün olim)
VURULDUM ORTA BOYA (Sevdigin olim)
ORTA BOYLU GÜZEL KIZ (Gülgülün olim)
YÜZÜ BENZİYOR AYA (Sevdigin olim)
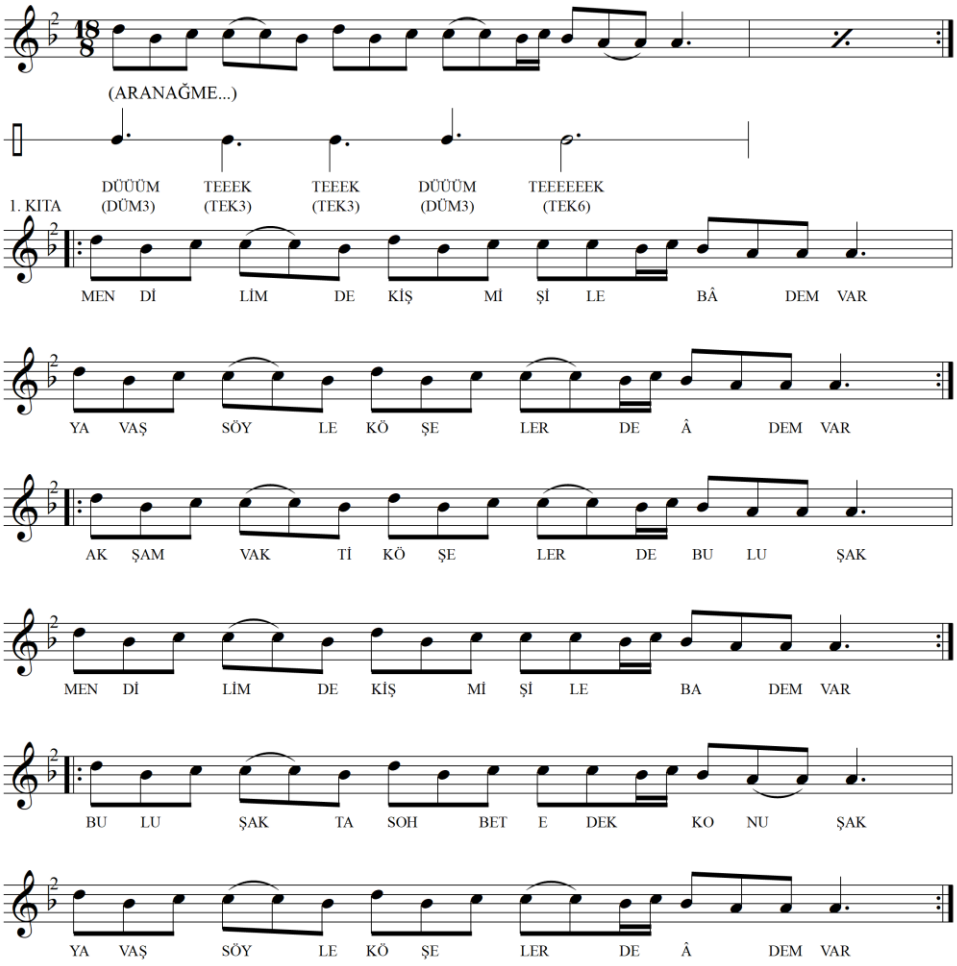
EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 2519
Yöresi: Van/Erciş
Kimden Alındığı: Mehmet Bülbül
Mustafa Dokumacı
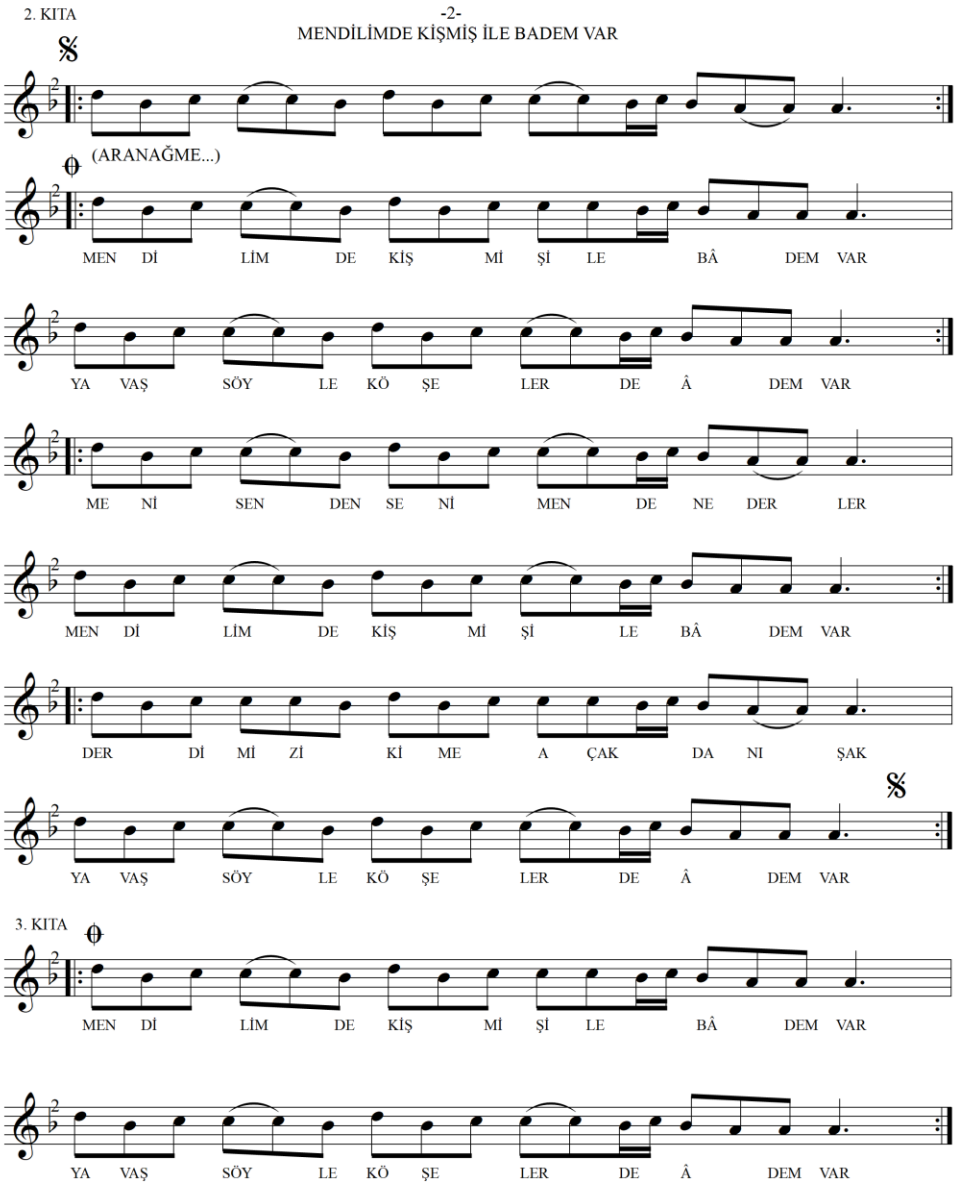
Derleyen: Mehmet Özbek
Derleme Tarihi: 1979
Notaya Alan: Mehmet Özbek
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

Usûl: Bileşik Yürük Semâî

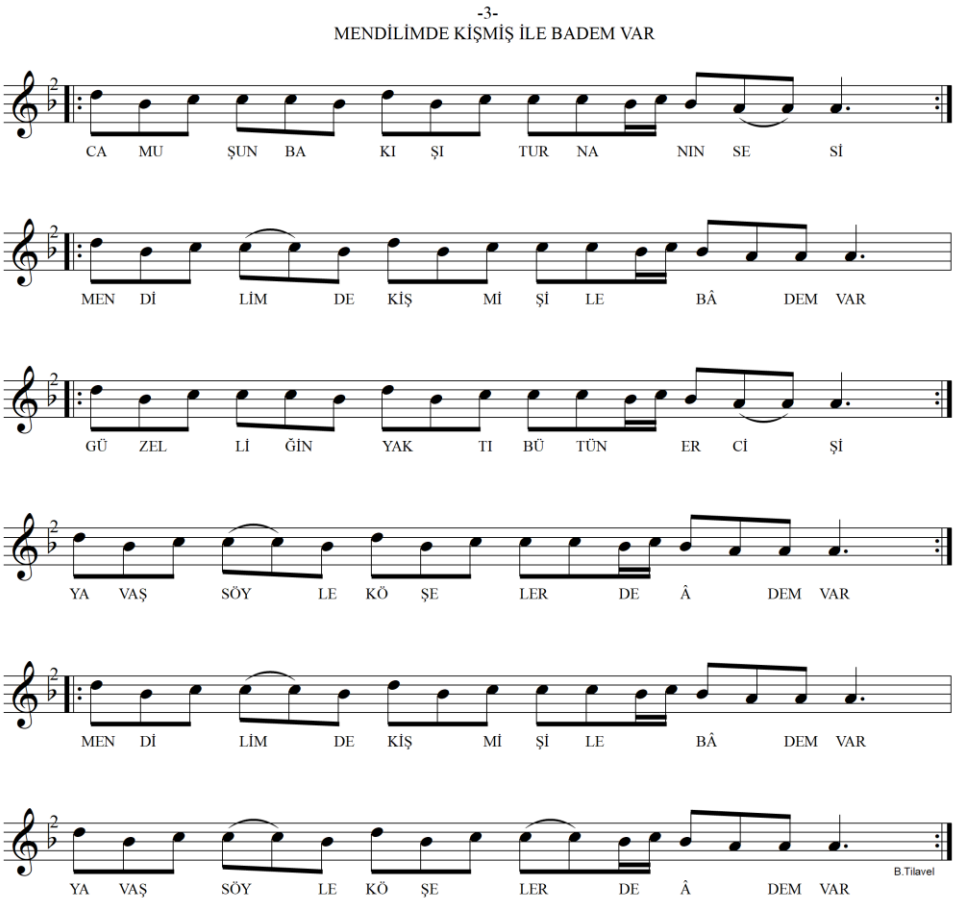
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR



EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



EK-44. Mendilimde kişmiş ile badem var türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

AKŞAM VAKTİ KÖŞELERDE BULUŞAK
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
BULUŞAK DA SOHBET EDEK KONUŞAK
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

-2-
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

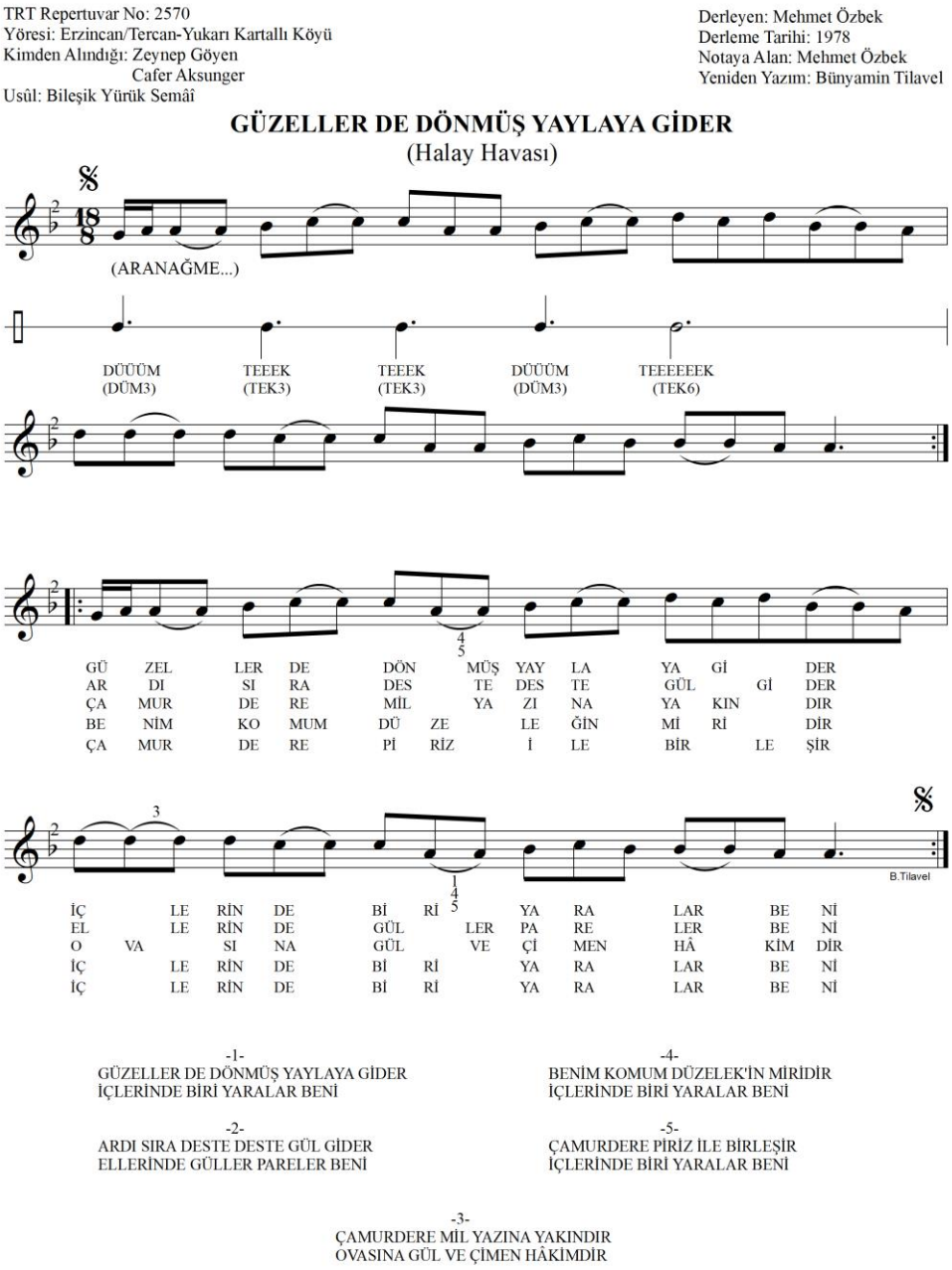
MENİ SENDEN SENİ MENDEN EDERLER
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
DERDİMİZİ KİME AÇAK DANIŞAK
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

-3-
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR
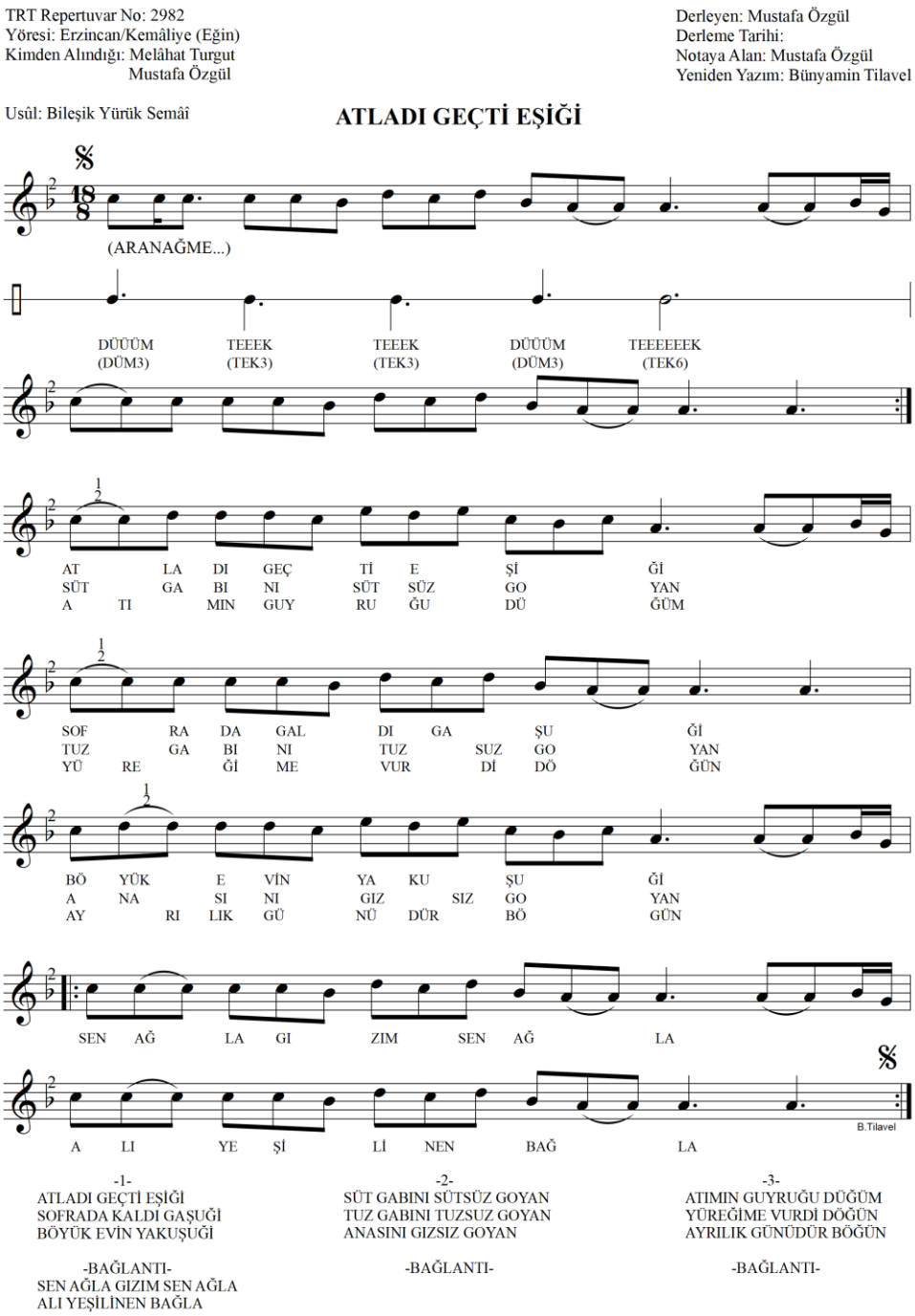
CAMUŞUN BAKIŞI TURNANIN SESİ
MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
GÜZELLİĞİN YAKTI BÜTÜN ERCİŞ'İ
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

MENDİLİMDE KİŞMİŞ İLE BÂDEM VAR
YAVAŞ SÖYLE KÖŞELERDE ÂDEM VAR

EK-45. Güzeller de dönmüş yaylaya gider türküsünün yeniden yazılan notası



EK-46. Atladı geçti eşiği türküsünün yeniden yazılan notası



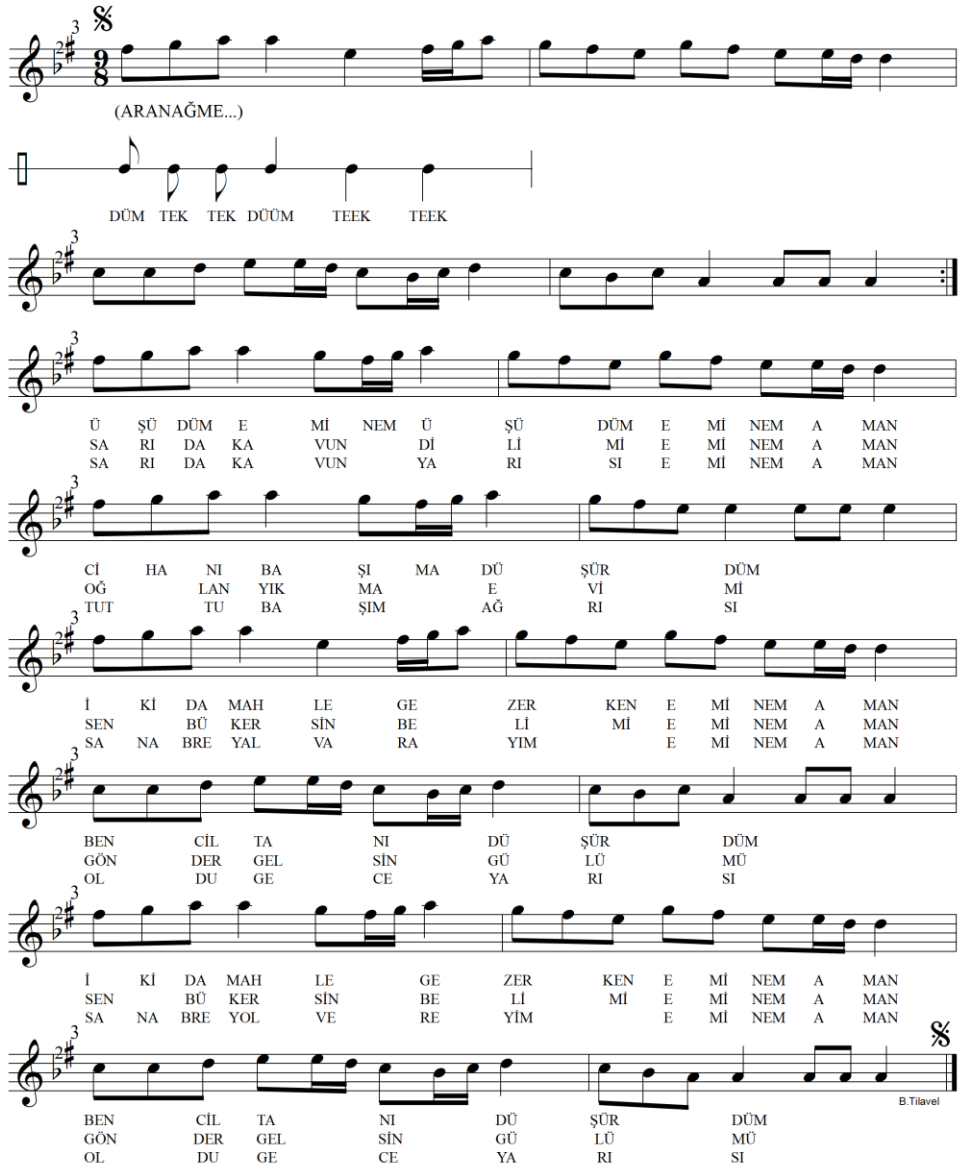
EK-47. Üşüdüm Emine’m üşüdüm türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 4079
Yöresi: Rumeli
Kimden Alındığı: Selim Lort

Usûl: Oynak

Derleyen: Havva Karakaş
Hasan Karakaş
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Hasan Karakaş
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

ÜŞÜDÜM EMİNE'M ÜŞÜDÜM
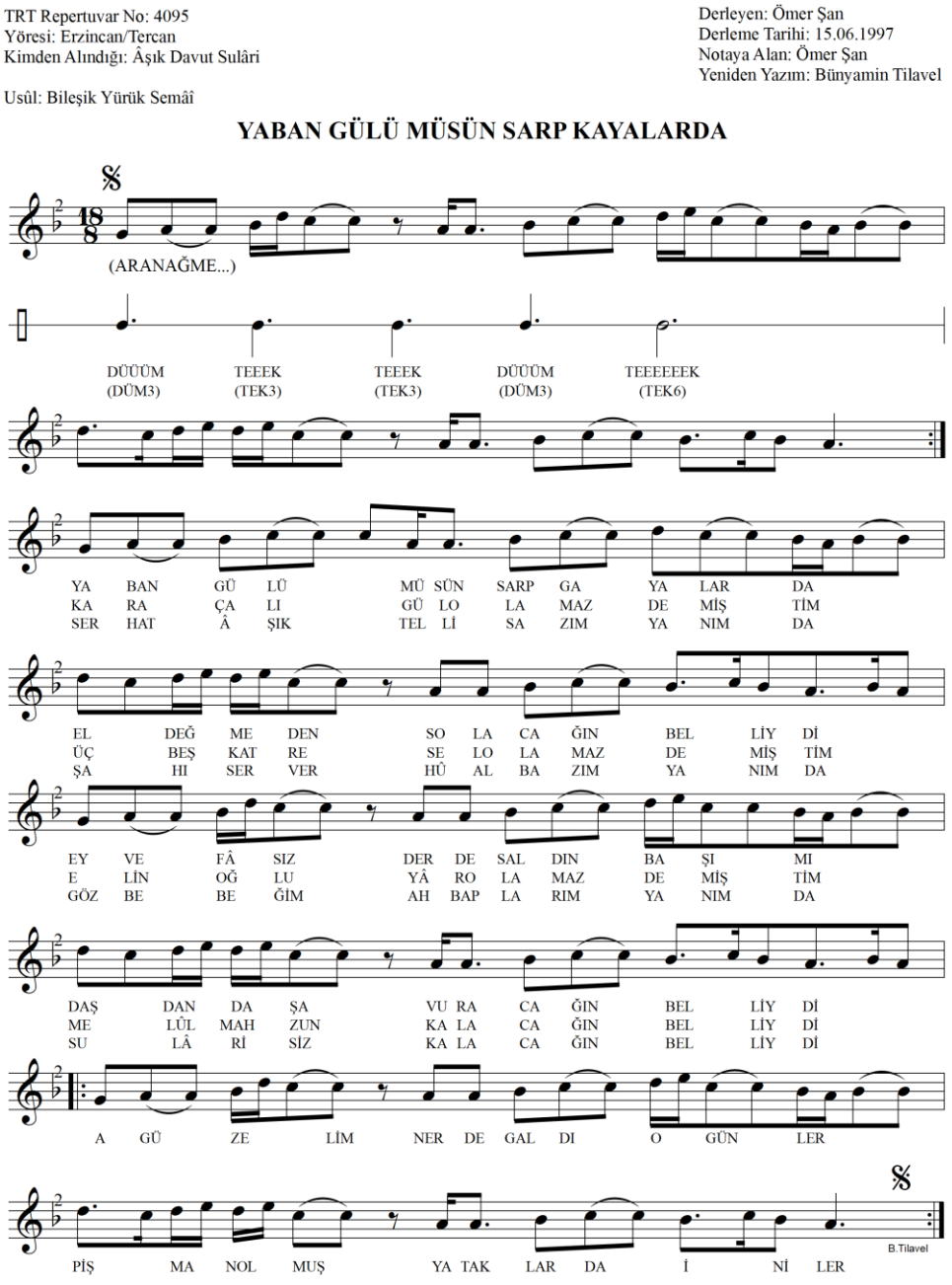


-1-
ÜŞÜDÜM EMİNEM ÜŞÜDÜM (Emine'm Aman)
CİHANI BAŞIMA DÜŞÜRDÜM
İKİ DA MAHLE GEZERKEN (Emine'm Aman)
BEN CİLTANI DÜŞÜRDÜM
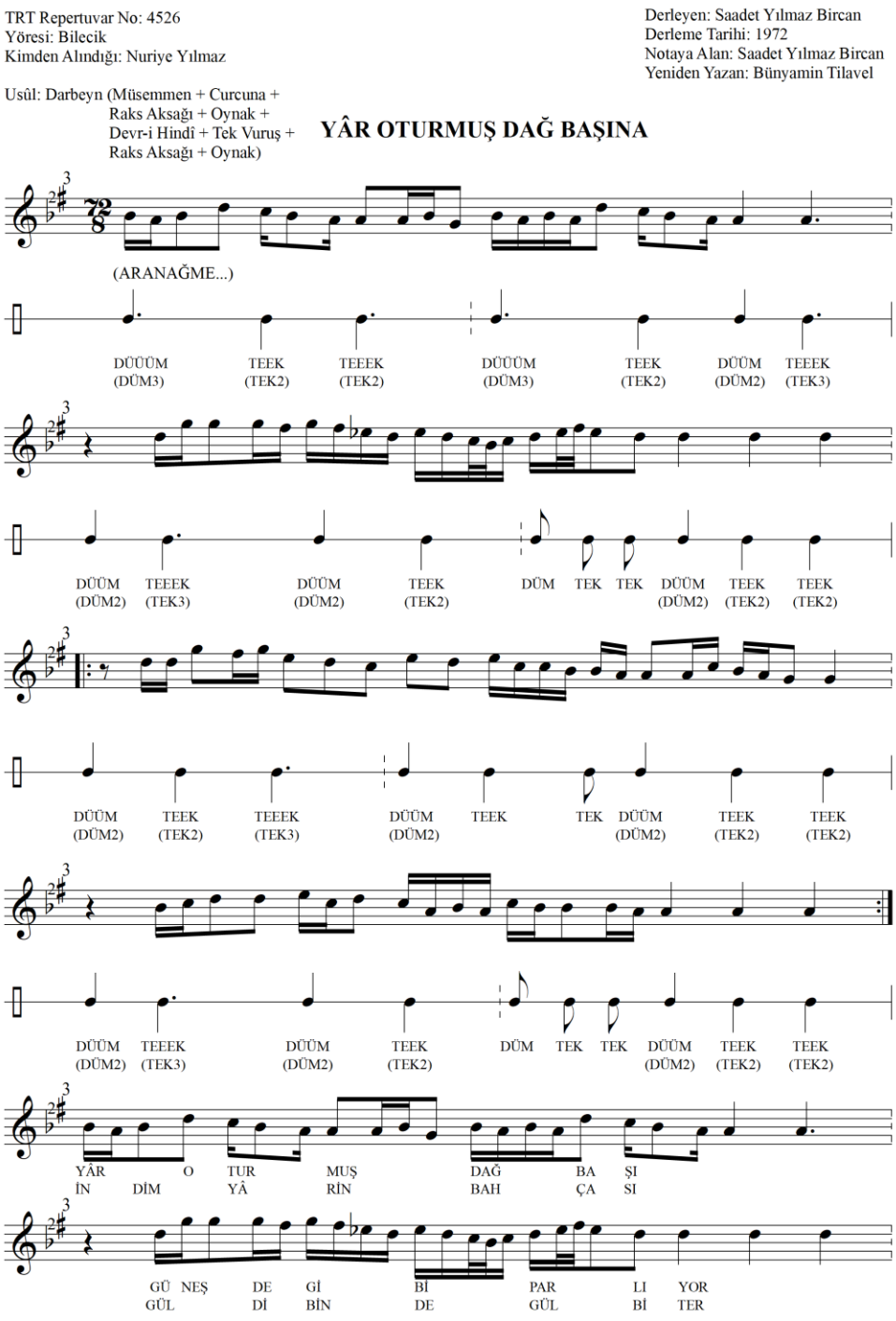
-2-
SARI DA KAVUN DİLİMİ (Emine'm Aman)
OĞLAN TIKMA EVİMİ
SEN BÜKERSİN BELİMİ (Emine'm Aman)
GÖNDER GELSİN GÜLÜMÜ

-3-
SARI DA KAVUN YARISI (Emine'm Aman)
TUTTU BAŞIM AĞRISI
SANA BRE YALVARAYIM (Emine'm Aman)
OLDU GECE YARISI
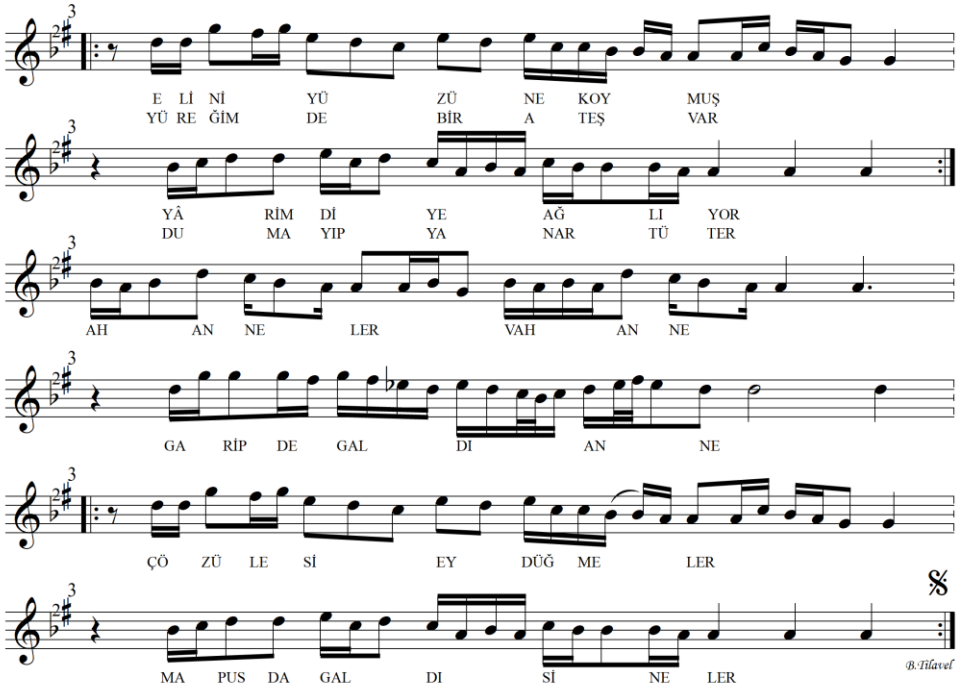
EK-48. Yaban gülü müsün sarp gayalarda türküsünün yeniden yazılan notası



EK-49. Yar oturmuş dağ başına türküsünün yeniden yazılan notası



EK-49. Yar oturmuş dağ başına türküsünün yeniden yazılan notası (devam)
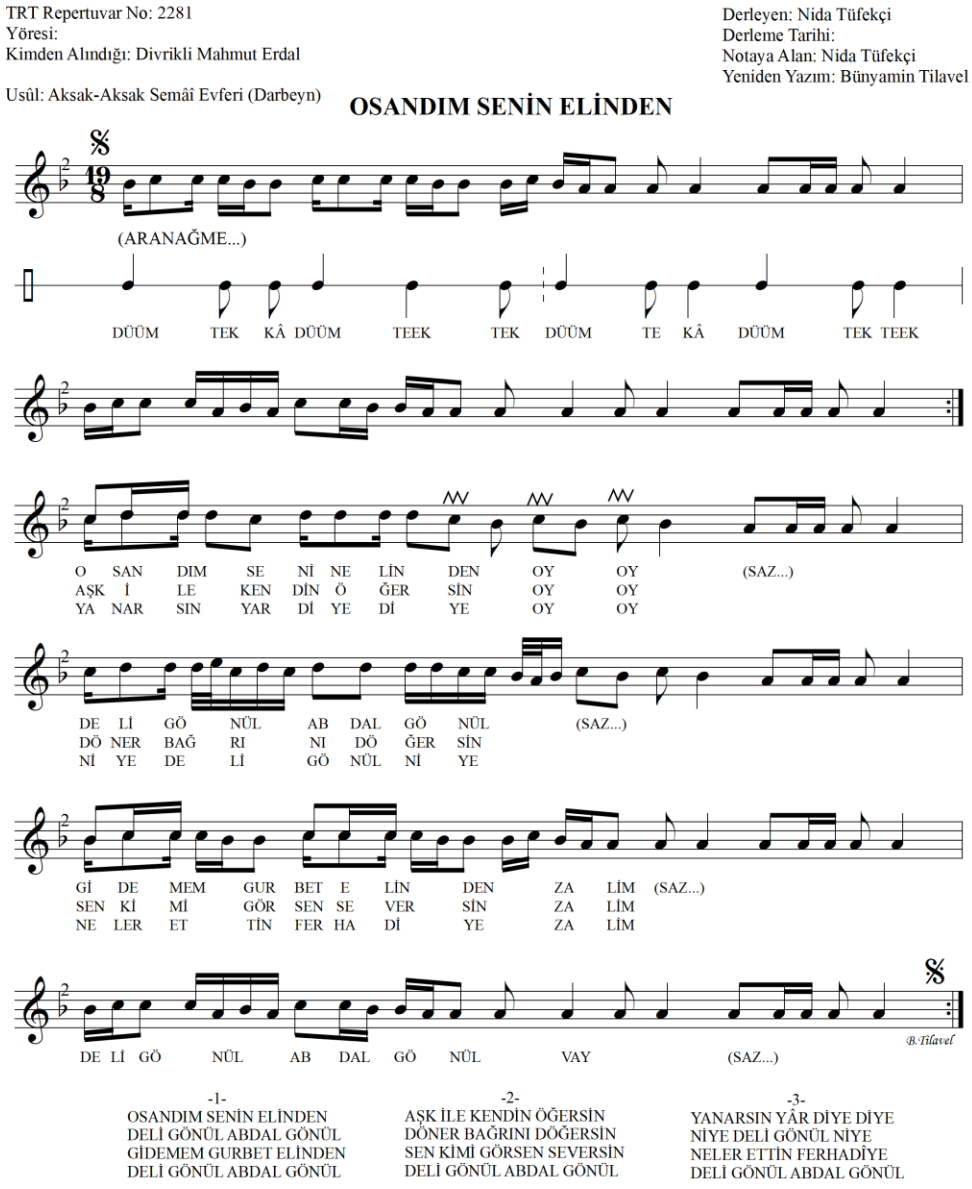


-1-
YÂR OTURMUŞ DAĞ BAŞINA
GÜNEŞ DE GİBİ PARLIYOR
ELİNİ YÜZÜNE KOYMUŞ
YÂRİM DİYE AĞLIYOR
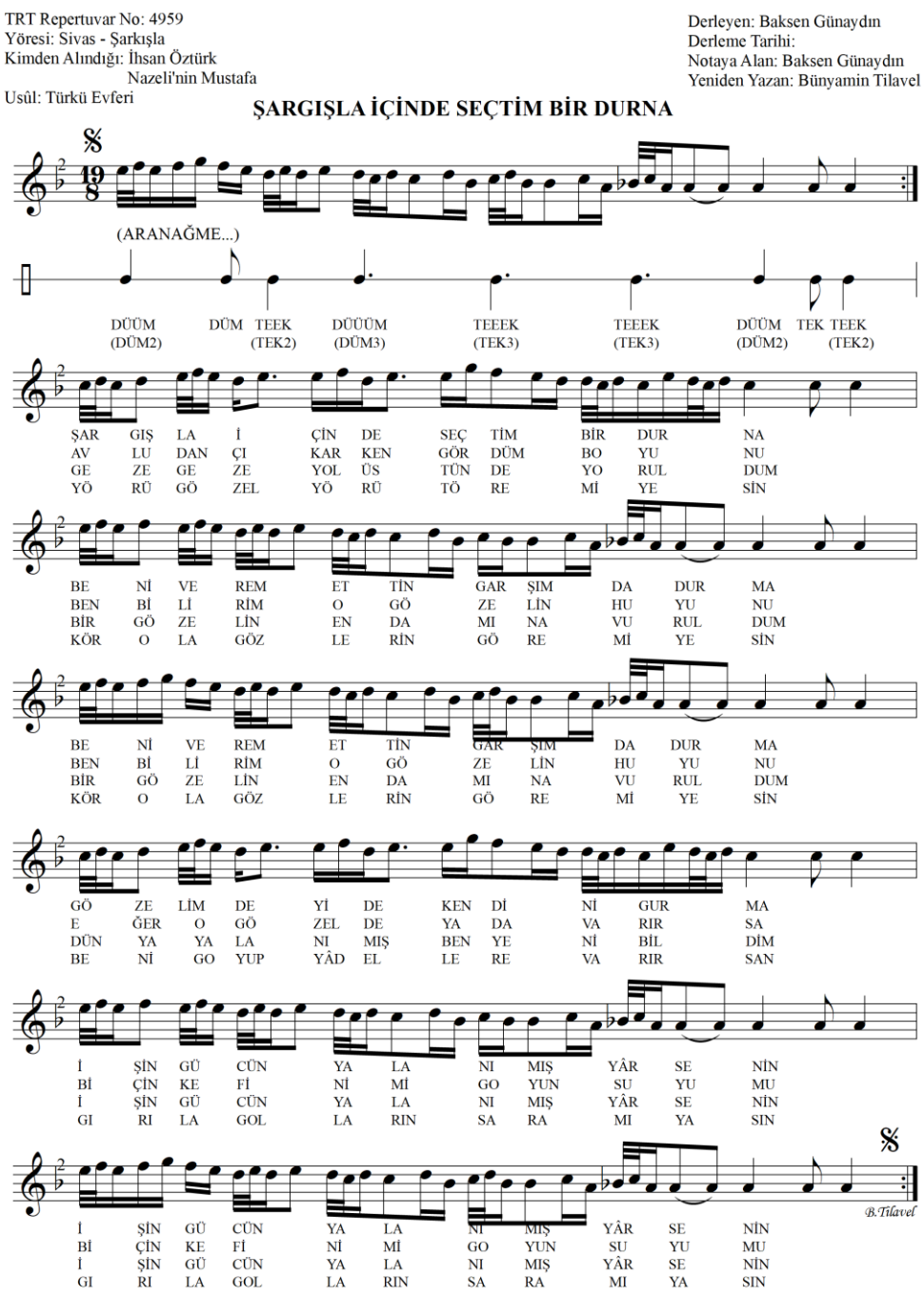
-Bağlantı-
AH ANNELER VAH ANNELER
GARİP DE GALDI ANNELER
ÇÖZÜLESİ EY DÜĞMELER
MAPUS DA GALDI SİNELER

-2-
İNDİM YÂRİN BAHÇASINA
GÜL DİBİNDE GÜL BİTER
YÜREĞİMDE BİR ATEŞ VAR
DUMAYIP YANAR TÜTER

EK-50. Osandım Senin elinden türküsünün yeniden yazılan notası



EK-51. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün yeniden yazılan notası



EK-51. Şargışla içinde seçtim bir durna türküsünün yeniden yazılan notası (devam)

-1-
ŞARGIŞLA İÇİNDE SEÇTİM BİR DURNA
BENİ VEREM ETTİN GARŞIMDA DURMA
GÖZERİM DEYİ DE KENDİNİ GURMA
İŞİN GÜCÜN YALANIMIŞ YÂR SENİN
(İŞİN GÜCÜN YALANIMIŞ GIZ SENİN)

-2-
YIRAĞI TOZ ALMIŞ YAKINI DUMAN
UYAN ATAŞINA YANDIĞIM UYAN
ELLERİN ATAŞINA YANDIĞIM UYAN
ELLERİN ELİME DEĞDİĞİ ZAMAN
İSTER ÖLÜM OLSUN İSTER AYRILIK

-3-
AVLUDAN ÇIKARKEN GÖRDÜM BOYUNU
BEN BİLİRİM O GÖZELİN HUYUNU
EPER O GÖZELDE YÂDA VARIRSA
BİÇİN KEFİNİMİ GOYUN SUYUMU

-4-
GEZE GEZE YOL ÜSTÜNDE YORULDUM
BİZ GÖZELİN ENDAMINA VURULDUM
DÜNYA YALANIMIŞ BEN YENİ BİLDİM
İŞİN GÜCÜN YALANIMIŞ YÂR SENİN
İŞİN GÜCÜN YALANIMIŞ GIZ SENİN

-5-
YÖRÜ GÖZEL YÖRÜ TÖREMİYESİN
KÖR OLA GÖZLERİN GÖREMİYESİN
BENİ GOYUP YÂD ELLERE VARIRSAN
GIRILA GOLLARIN SARAMIYASIN
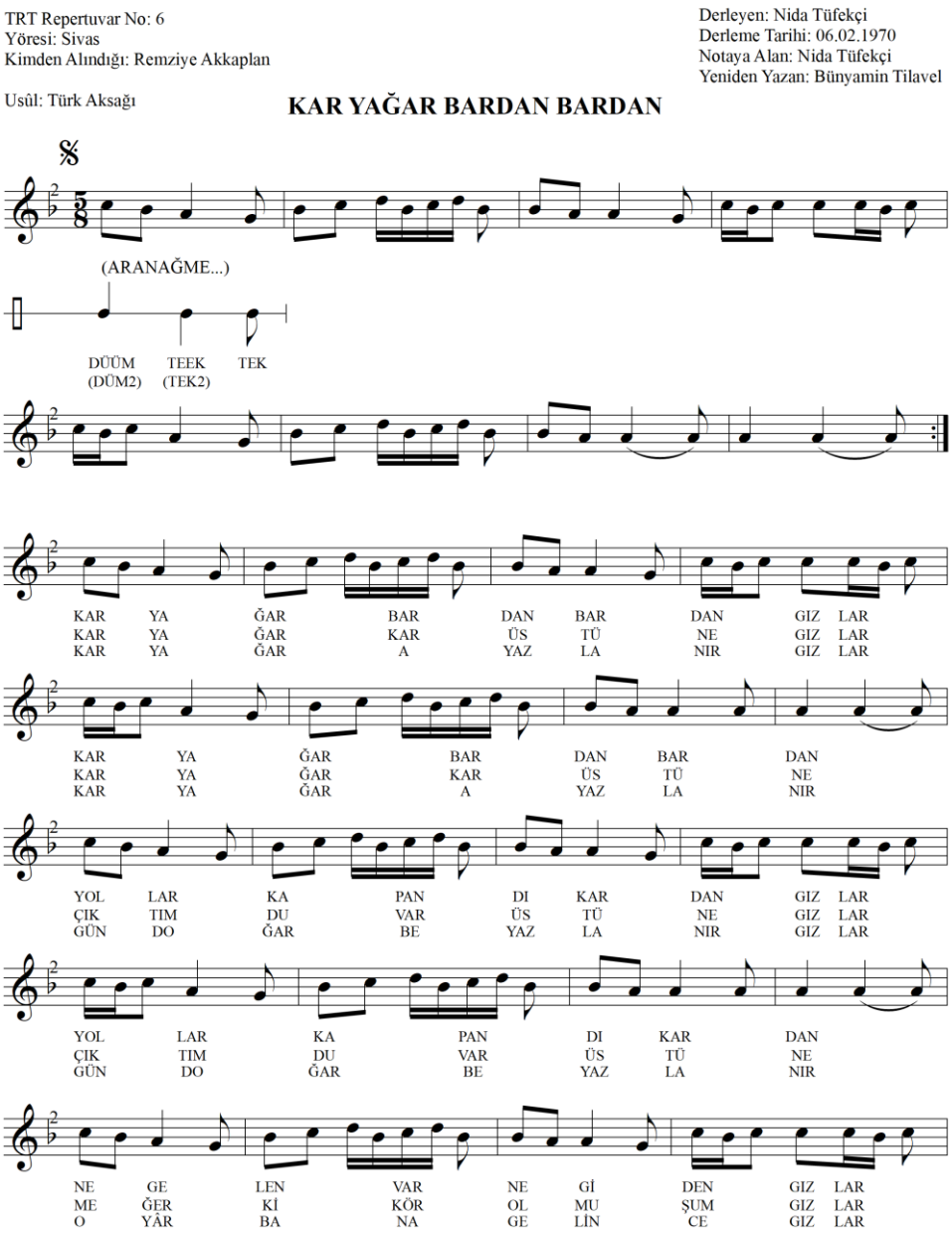
-6-
PACADAN BAKTIM Kİ YALINIZ YATAR
GIZ İNTİZAR ETSEM VALLAHA DUTAR
YIKTIN SARAYIMI GÖNÜL KÖŞKÜMÜ
VİRÂNE GÖNÜLDE BAYKUŞLAR ÖTER

-7-
KIRMIZI GÜL OLSAN KENDİ DALINDA
BENİ MAHCUP ETTİN ELİN YANINDA
YARIN MAHŞER GÜNÜ HAK DİVANINDA
SORGU SUALİNİ VEREMİYESİN
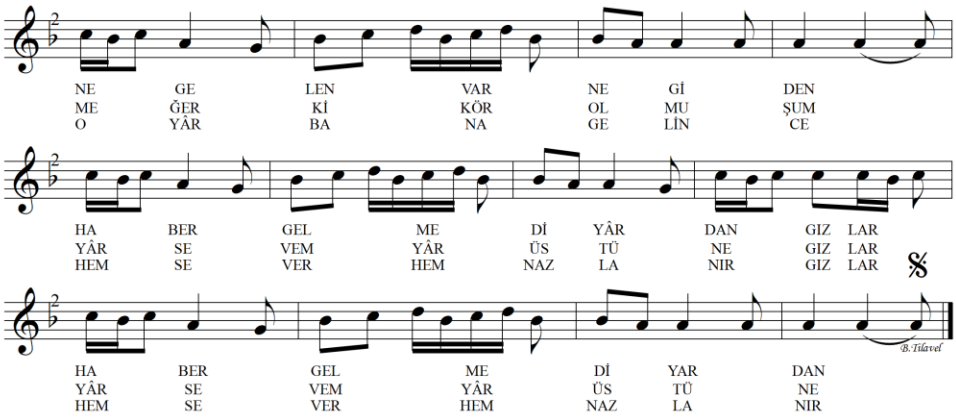
ŞARGIŞLA: Şarkışla.
YIRAĞI: Irağı, uzağı.
KEFİN: Kefen.
TÖREMİYESİN: Türemeyesin, "Soyun sopun kurusun" anlamındaki söz.
YÂD: El, yabancı.
PACA: Pencere.

AÇIKLAMA: TÜRKÜYÜ ŞARKIŞLALI NAZELİ'NİN MUSTAFA (DELİKTAŞ)
1930'LU YILLARDA YAKMIŞTIR

EK-52. Kar yağar bardan bardan türküsünün yeniden yazılan notası



EK-52. Kar yağar bardan bardan türküsünün yeniden yazılan notası (devam)
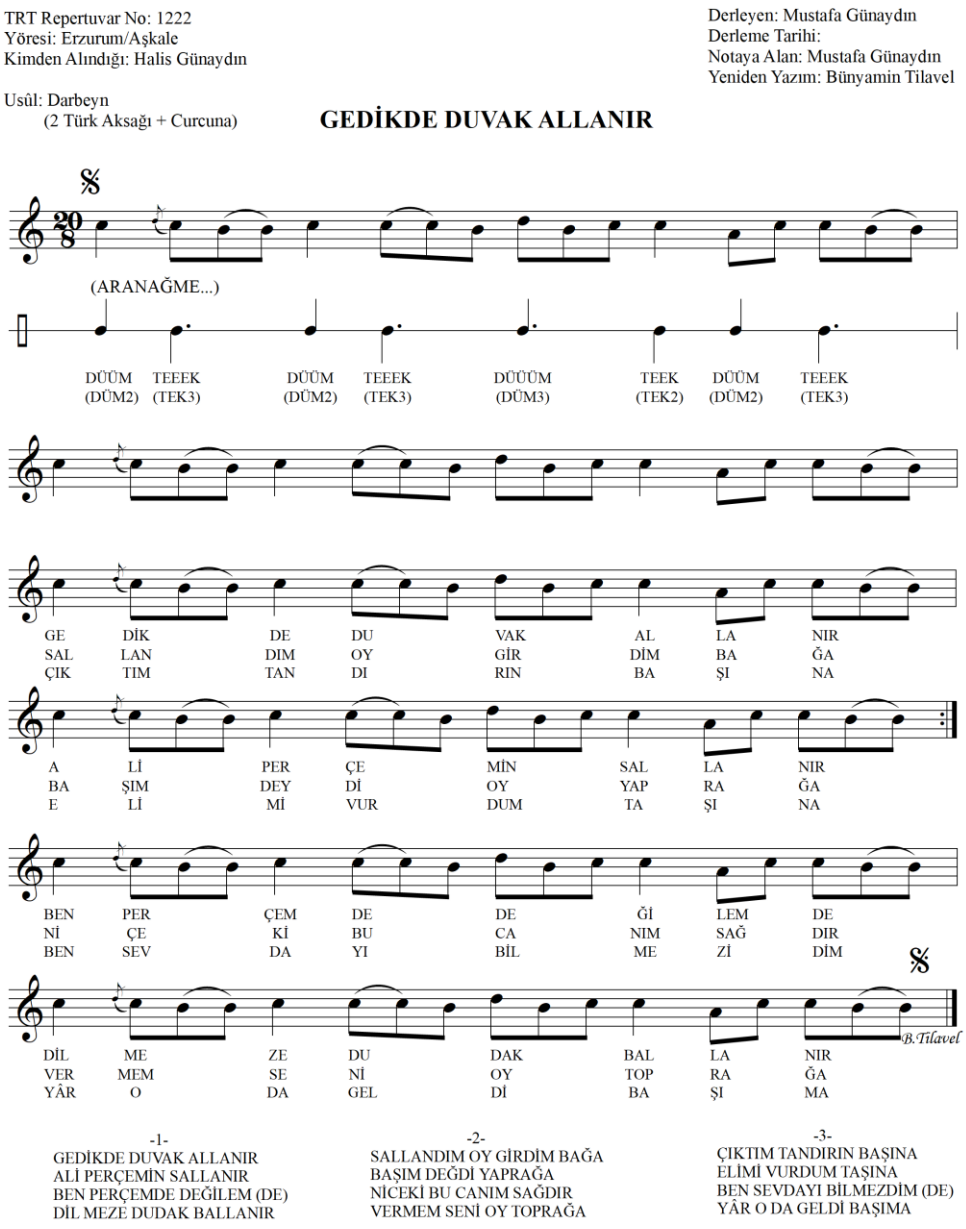


(1)
KAR YAĞAR BARDAN BARDAN (GIZLAR)
YOLLAR KAPANDI KARDAN (GIZLAR)
NE GELEN VAR NE GİDEN (GIZLAR)
HABER GELMEDİ YÂRDAN (GIZLAR)

(2)
KAR YAĞAR KAR ÜSTÜNE (GIZLAR)
ÇIKTIM DUVAR ÜSTÜNE (GIZLAR)
MEĞER Kİ KÖR OLMUŞUM (GIZLAR)
YÂR SEVEM YÂR ÜSTÜNE (GIZLAR)

(3)
KAR YAĞAR AYAZLANIR (GIZLAR)
GÜN DOĞAR BEYAZLANIR (GIZLAR)
O YÂR BANA GELİNCE (GIZLAR)
HEM SEVER HEM NAZLANIR (GIZLAR)

BARDAN BARDAN : Lâpa lâpa

EK-53. Gedikte duvak allanır türküsünün yeniden yazılan notası
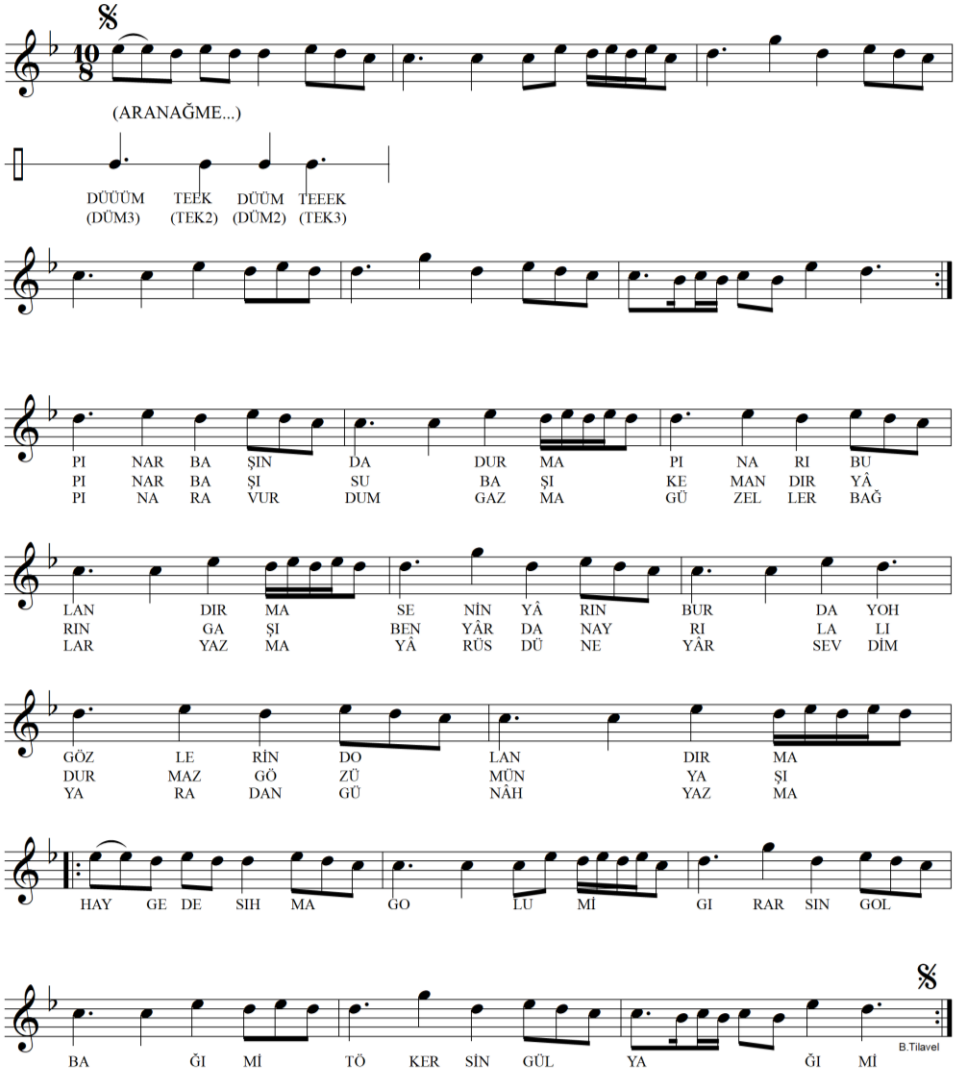


EK-54. Pınar başında durma türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1227
Yöresi: Kars
Kimden Alındığı: Bekdaş Şirin

Usûl: Curcuna

PINAR BAŞINDA DURMA

Derleyen: Mustafa Günaydın
Derleme Tarihi:
Notaya Alan: Mustafa Günaydın
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel



-1-
PINAR BAŞINDA DURMA
PINARI BULANDIRMA
SENİN YÂRIN BURDA YOH
GÖZLERİN DOLANDIRMA

-BAĞLANTI-
HAY GEDE SIHMA GOLUMİ
GIRARSIN GOL BAĞIMİ
TÖKERSİN GÜL YAĞIMİ
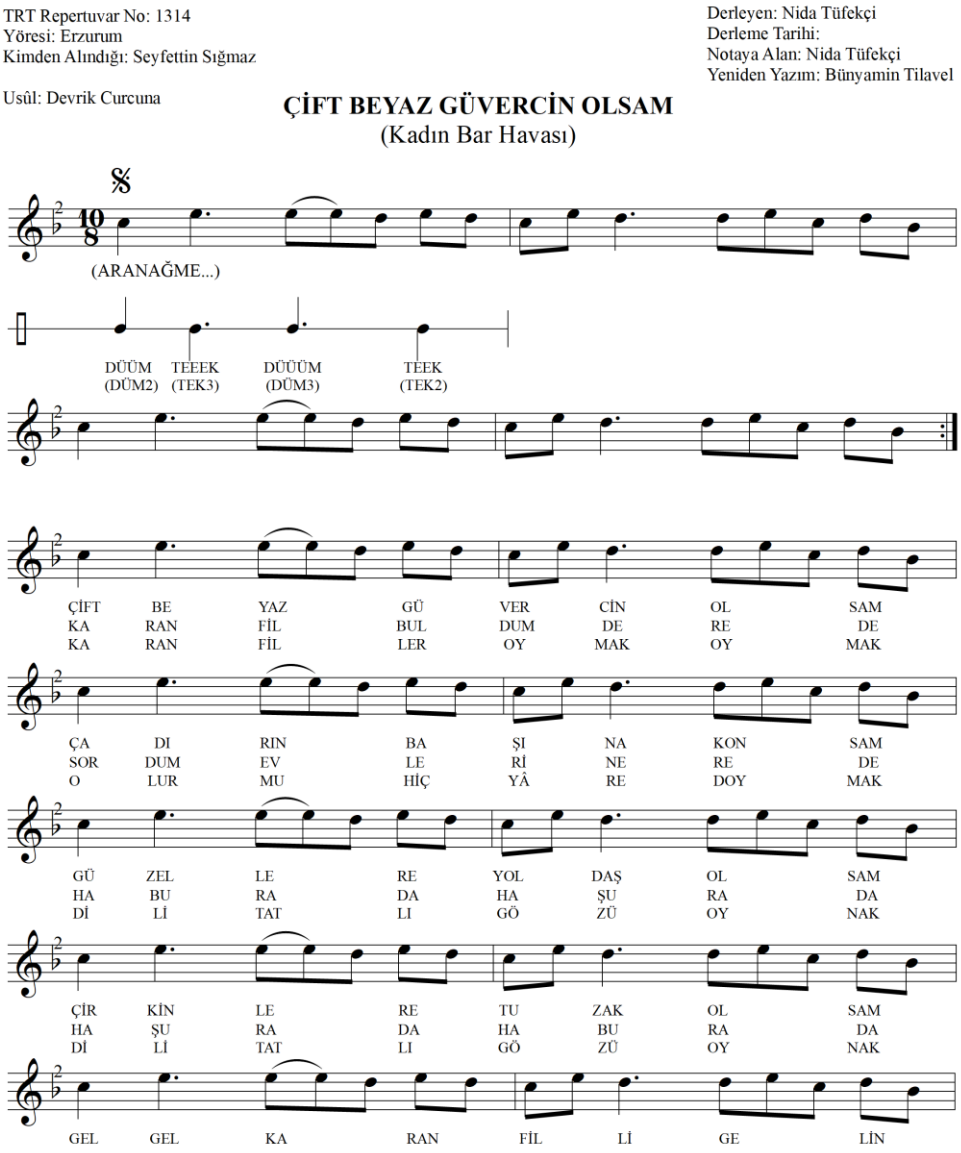
-2-
PINAR BAŞI SU BAŞI
KEMANDIR YÂRIN GAŞI
BEN YÂRDAN AYRILALI
DURMAZ GÖZÜMÜN YAŞI

-BAĞLANTI-

-3-
PINARA VURDUM GAZMA
GÜZELLER BAĞLAR YAZMA
YÂR ÜSTÜNE YÂR SEVDİM
YARADAN GÜNÂH YAZMA

-BAĞLANTI-
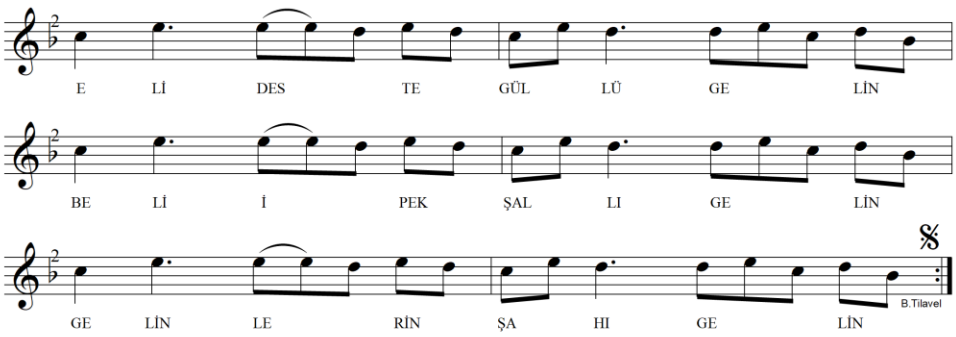
EK-55. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün yeniden yazılan notası



EK-55. Çift beyaz güvercin olsam türküsünün yeniden yazılan notası (devam)

-2-

ÇİFT BEYAZ GÜVERCİN OLSAM



-1-
ÇİFT BEYAZ GÜVERCİN OLSAM
ÇADIRIN BAŞINA KONSAM
GÜZELLERE YOLDAŞ OLSAM
ÇİRKİNLERE TUZAK OLSAM

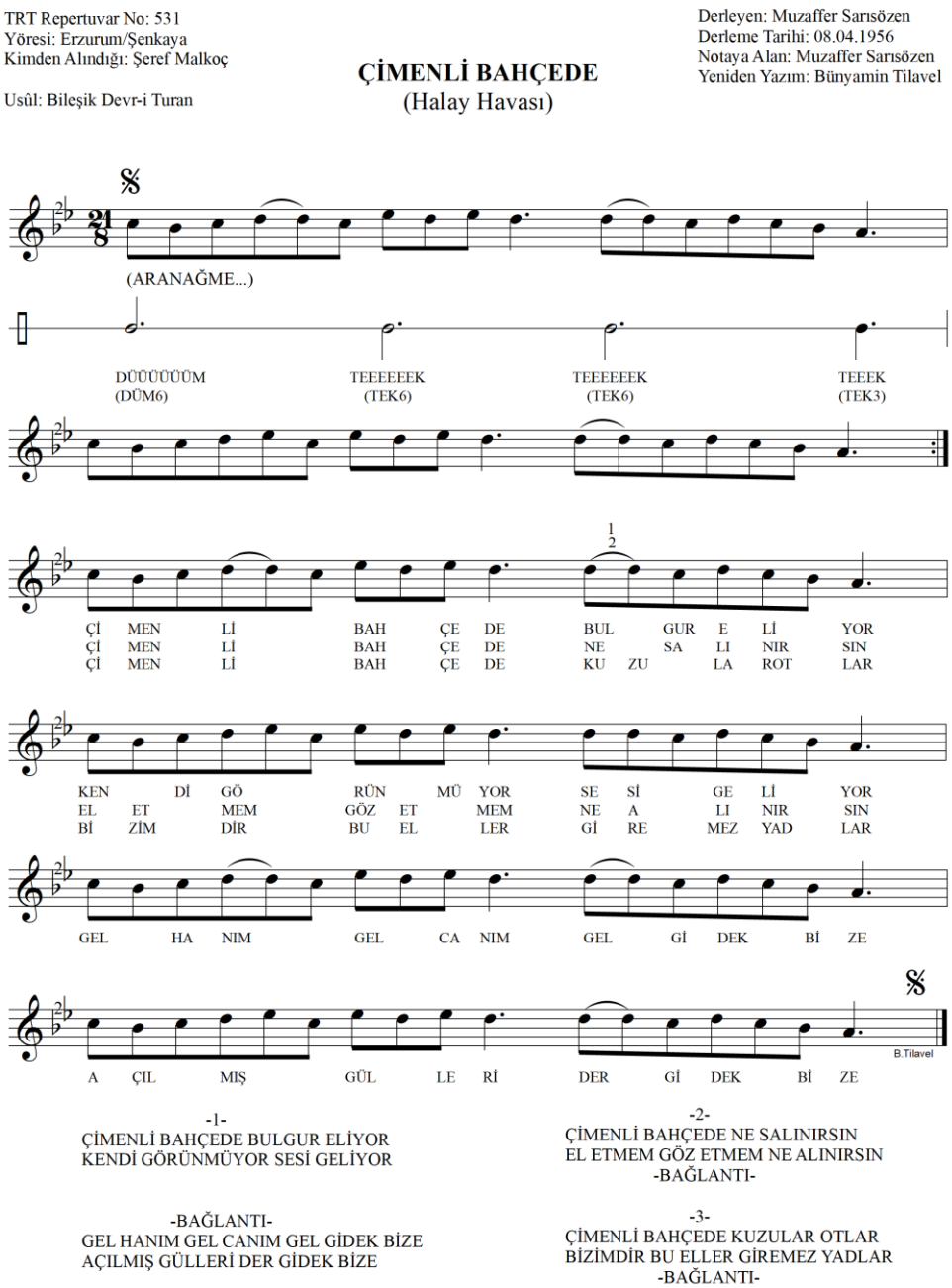
-BAĞLANTI-
GEL GEL KARANFİLLİ GELİN
ELİ DESTE GÜLLÜ GELİN
BELİ İPEK ŞALLI GELİN
GELİNLERİN ŞAHI GELİN

-2-
KARANFİL BULDUM DEREDE
SORDUM EVLERİ NEREDE
HA BURADA HA ŞURADA
HA ŞURADA HA BURADA

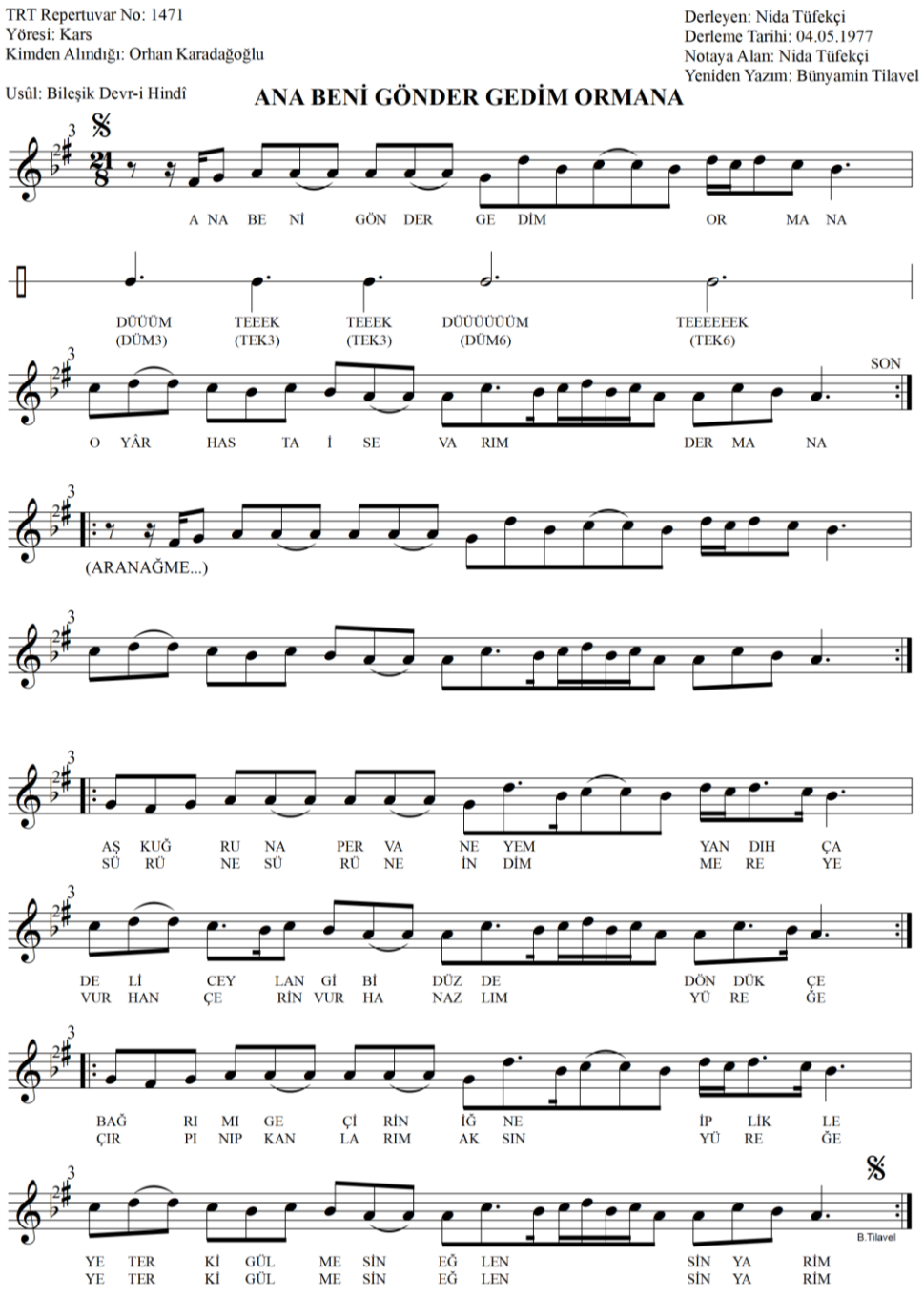
-BAĞLANTI-

-3-
KARANFİLLER OYMAK OYMAK
OLUR MU HİÇ YÂRE DOYMAK
DİLİ TATLI GÖZÜ OYNAK
DİLİ TATLI GÖZÜ OYNAK

EK-56. Çimenli bahçede türküsünün yeniden yazılan notası



EK-57. Ana beni gönder gedim ormana türküsünün yeniden yazılan notası



-BAĞLANTI-
ANA BENİ GÖNDER GEDİM ORMANA
O YÂR HASTA İSE VARIM DERMANA
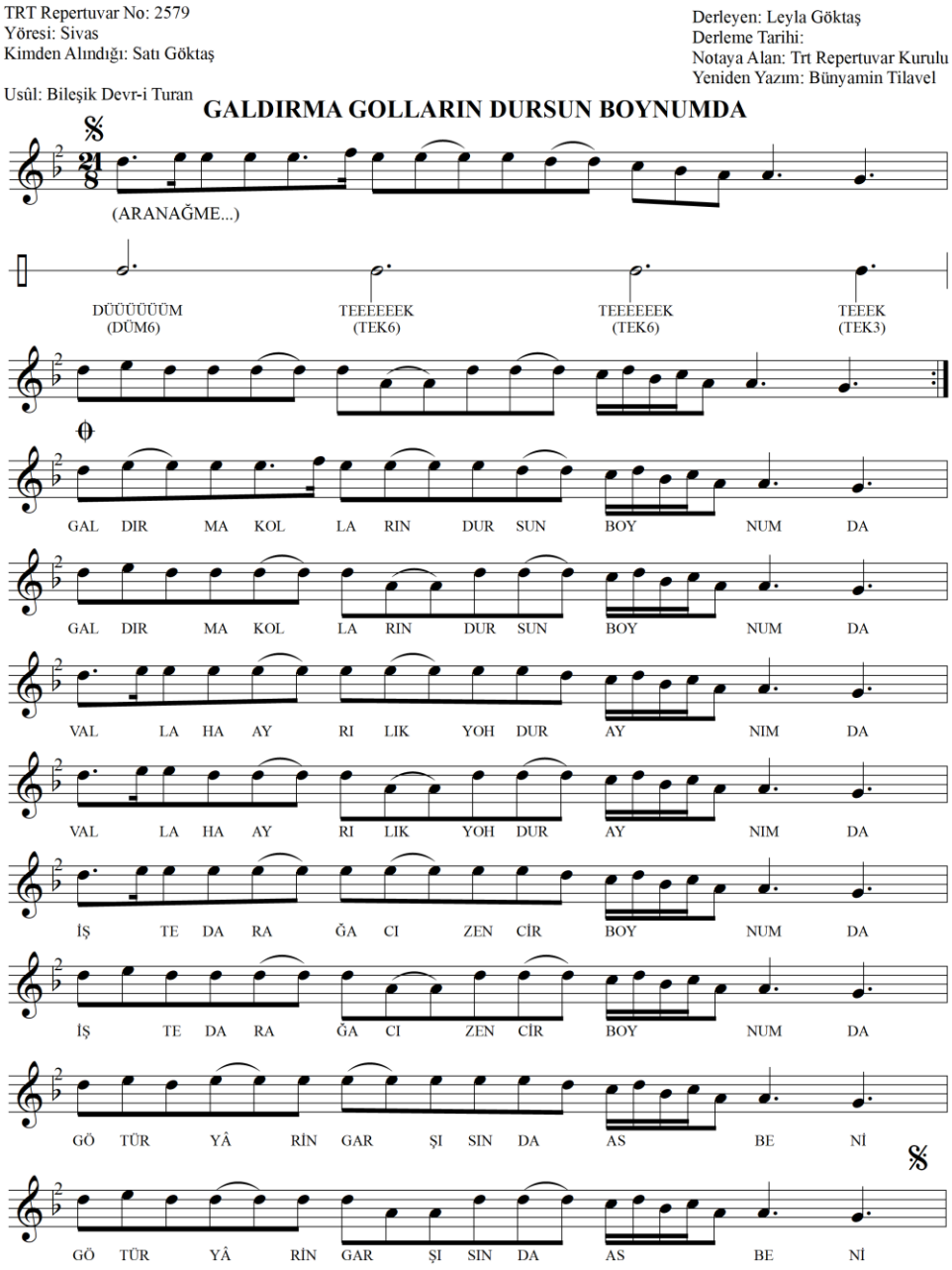
-1-
AŞK UĞRUNA PERVANEYEM YANDIHÇA
DELİ CEYLAN GİBİ DÜZDE DÖNDÜKÇE
BAĞRIMI GEÇİRİN İĞNE İPLİKLE
YETER Kİ GÜLMESİN EĞLENSİN YÂRİM

-BAĞLANTI-
ANA BENİ GÖNDER GEDİM ORMANA
O YÂR HASTA İSE VARIM DERMANA
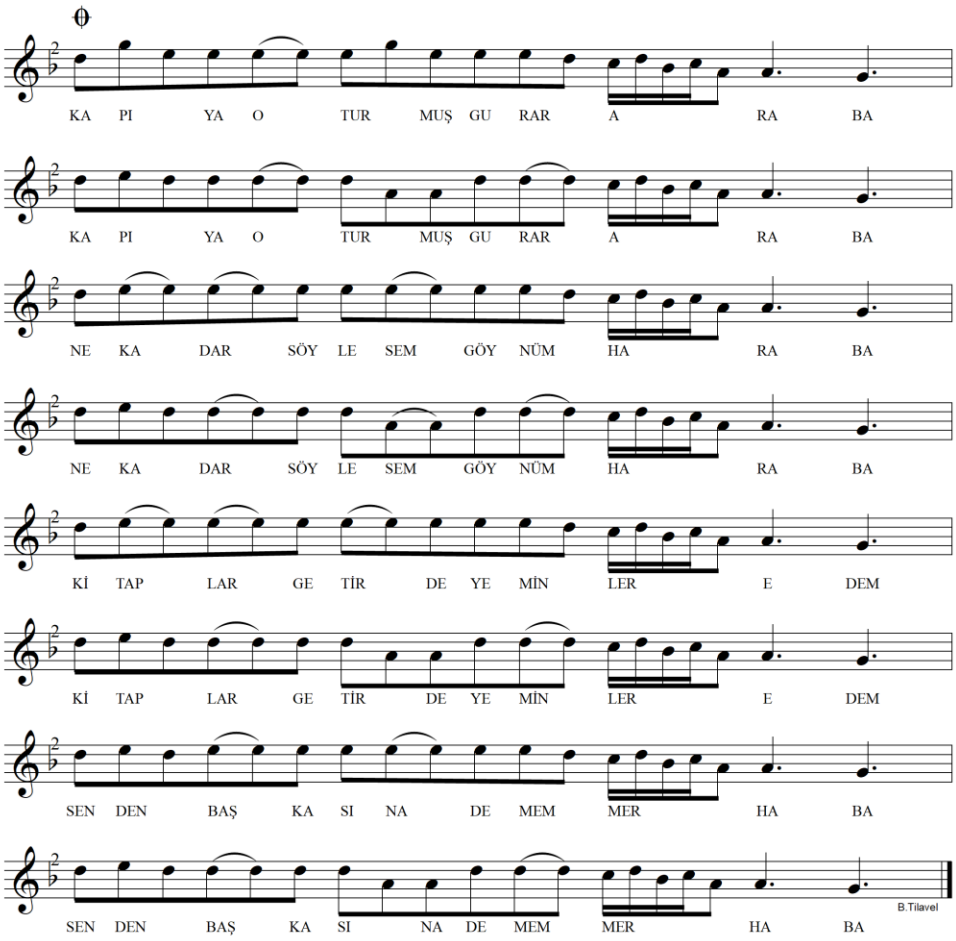
-2-
SÜRÜNE SÜRÜNE İNDİM MEREYE
VUR HANÇERİN VUR HA NAZLIM YÜREĞE
ÇIRPINIP KANLARIM AKSIN YÜREĞE
YETER Kİ GÜLMESİN EĞLENSİN YÂRİM

-BAĞLANTI-
ANA BENİ GÖNDER GEDİM ORMANA
O YÂR HASTA İSE VARIM DERMANA

EK-58. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün yeniden yazılan notası
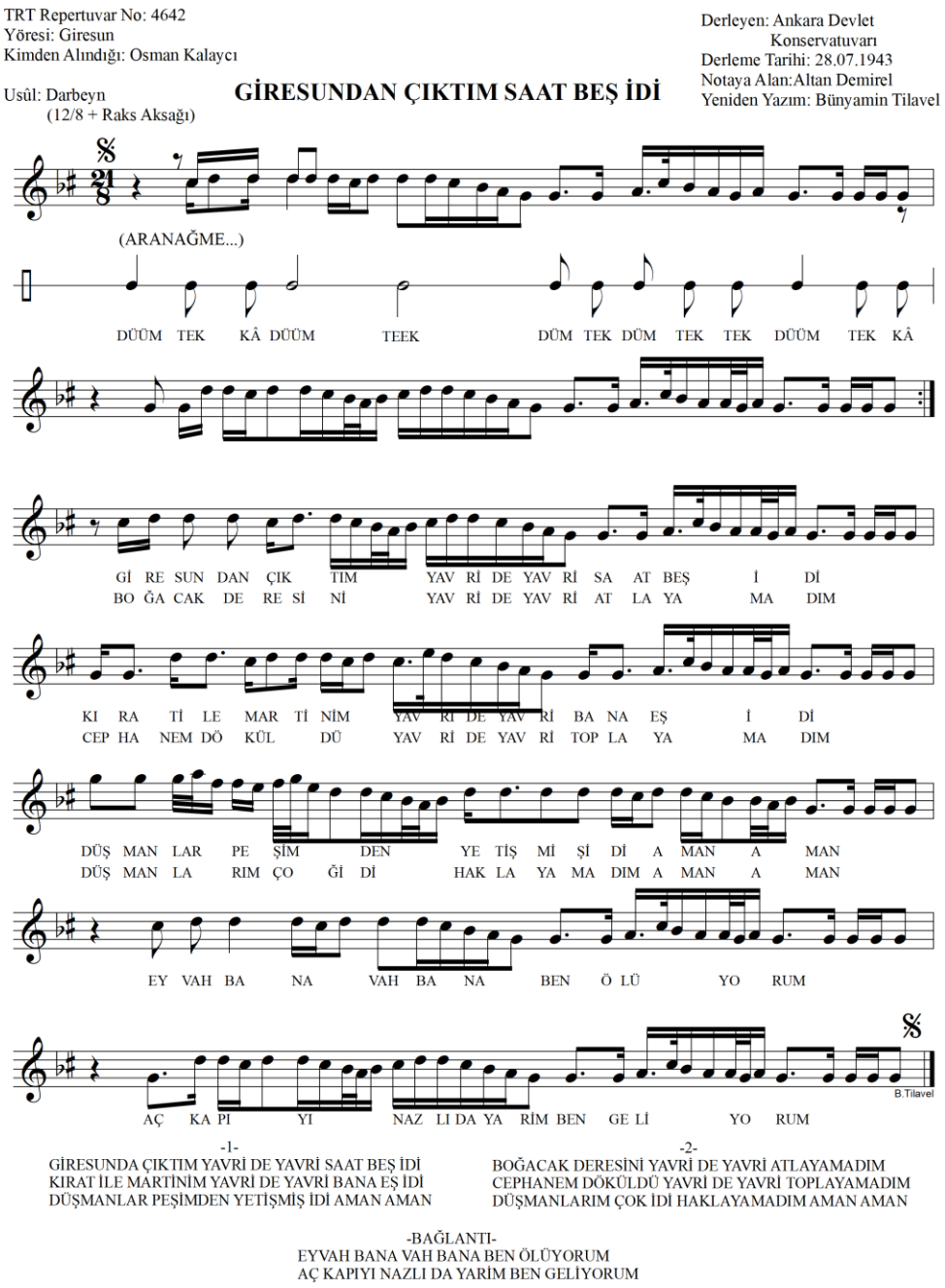


EK-58. Galdırma golların dursun boynumda türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



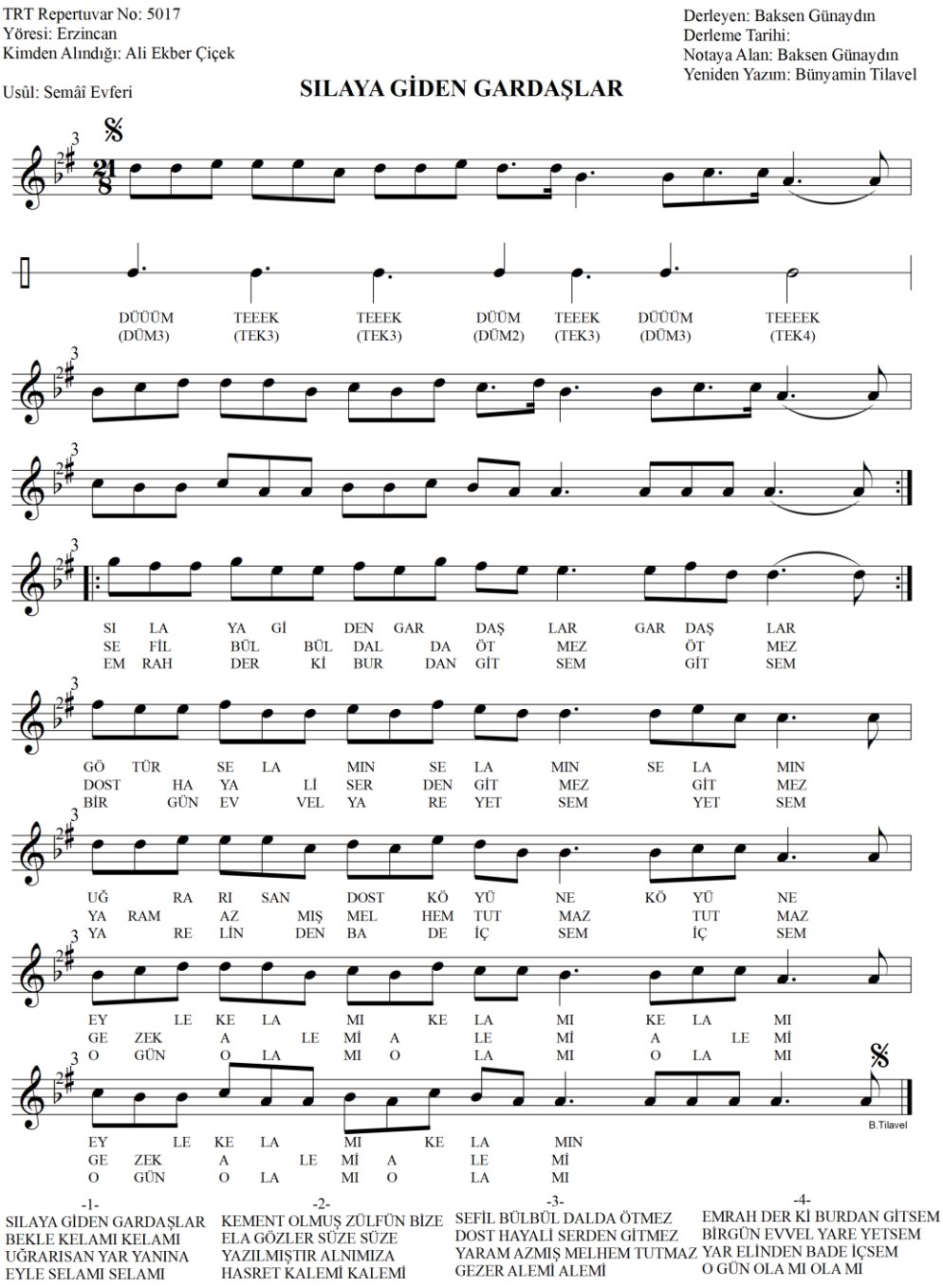
-1-
GALDIRMA KOLLARIN DURSUN BOYNUMDA
VALLAHA AYRILIK YOHTUR AYNIMDA
İŞTE DAR AĞACI ZENCİR BOYNUMDA
GÖTÜR YÂRİN GARŞISINDA AS BENİ

-2-
KAPIYA OTURMUŞ GURAR ARABA
NE KADAR SÖYLESEM GÖYNÜM HARABA
KİTAPLAR GETİR DE YEMİNLER EDEM
SENDEN BAŞKASINA DEMEM MERHABA

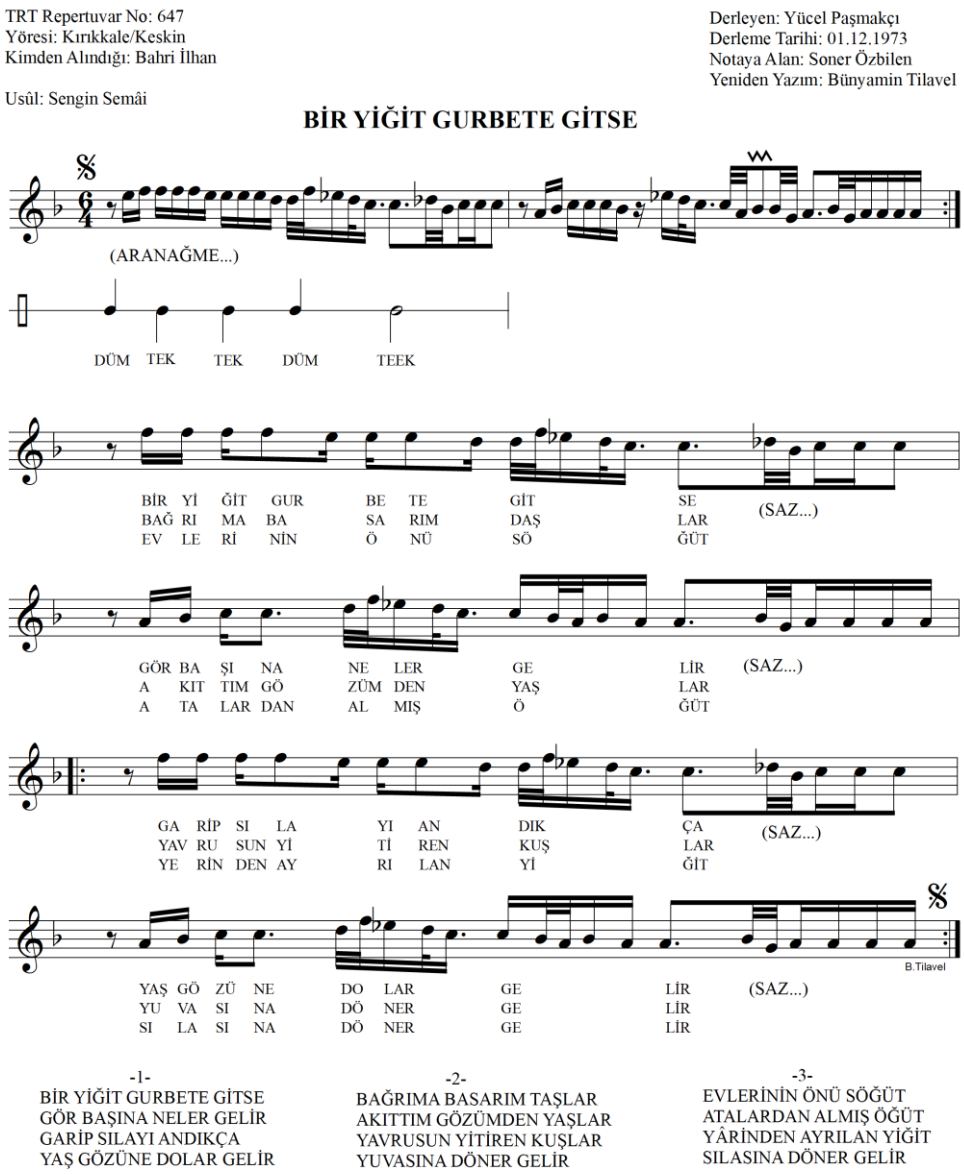
EK-59. Giresundan çıktım saat beş idi türküsünün yeniden yazılan notası
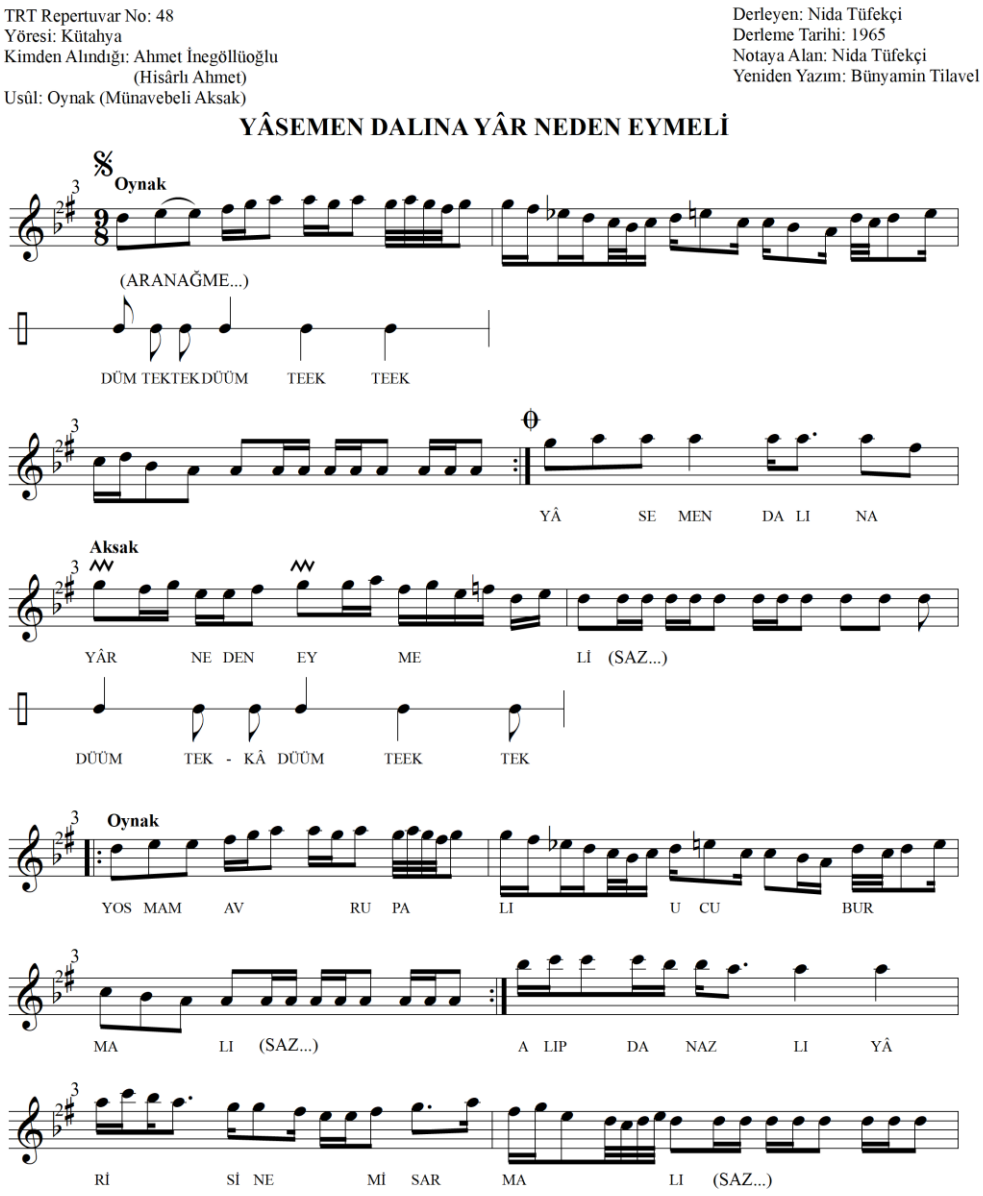


EK-60. Sılaya giden gardaşlar türküsünün yeniden yazılan notası
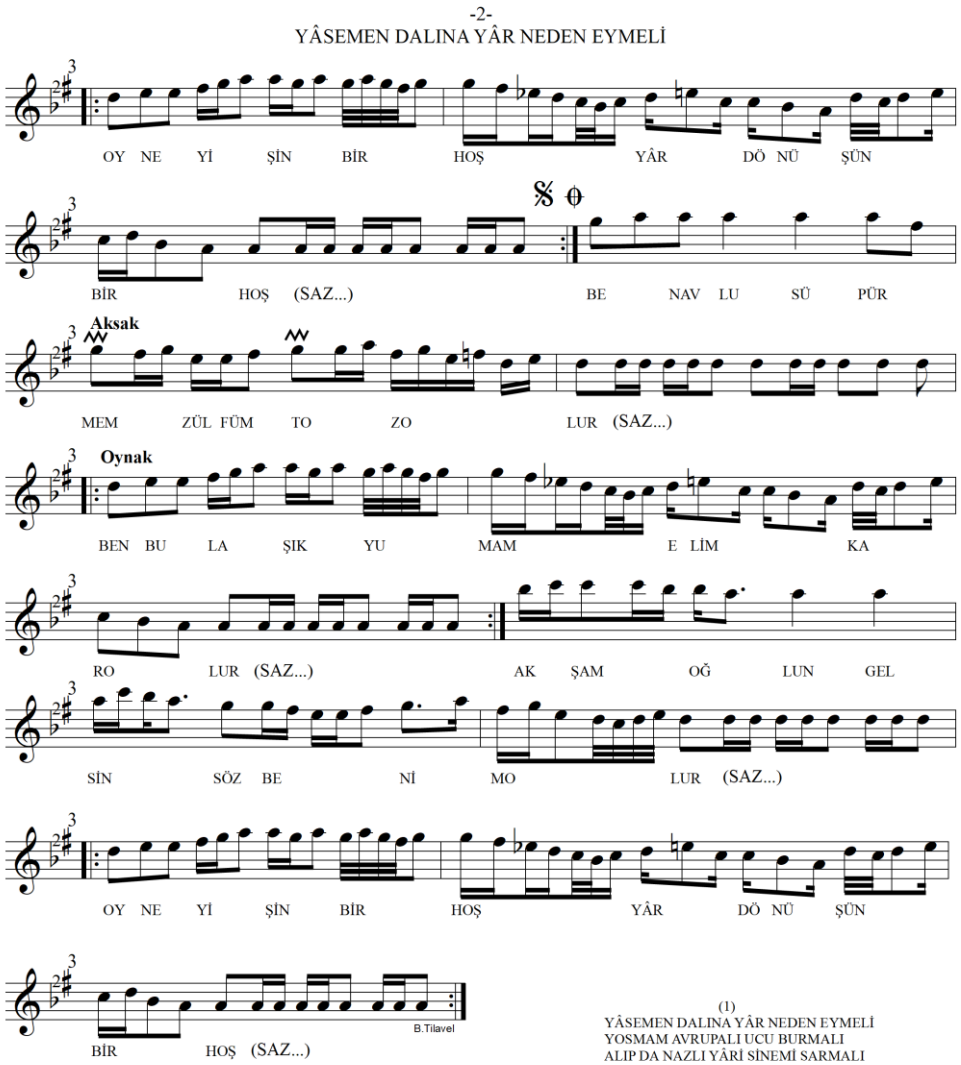


EK-61. Bir yiğit gurbete gitse türküsünün yeniden yazılan notası



EK-62. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün yeniden yazılan notası



EK-62. Yasemen dalına yar neden eymeli türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



AVRUPALI: Saçı ve makyajı profesyonelce yapılmış
SİNEMİ: Sineme
OYNEYİŞİN: Oynayışın
KAR'OLUR: Kara olur, is olur
ÇENİZ: Çeyiz

Türkü, ÇENİZ HAVASI adı ile de bilinir.

(1)
YÂSEMEN DALINA YÂR NEDEN EYMELİ
YOSMAM AVRUPALI UCU BURMALI
ALIP DA NAZLI YÂRİ SİNEMİ SARMALI

-BAĞLANTI-
OYNEYİŞİN BİR HOŞ YÂR DÖNÜŞÜN BİR HOŞ

(2)
BEN AVLU SÜPÜRMEM ZÜLFÜM TOZ OLUR
BEN BULAŞIK YUMAM ELİM KAR'OLUR
AKŞAM OĞLUN GELSİN SÖZ BENİM OLUR

-BAĞLANTI-
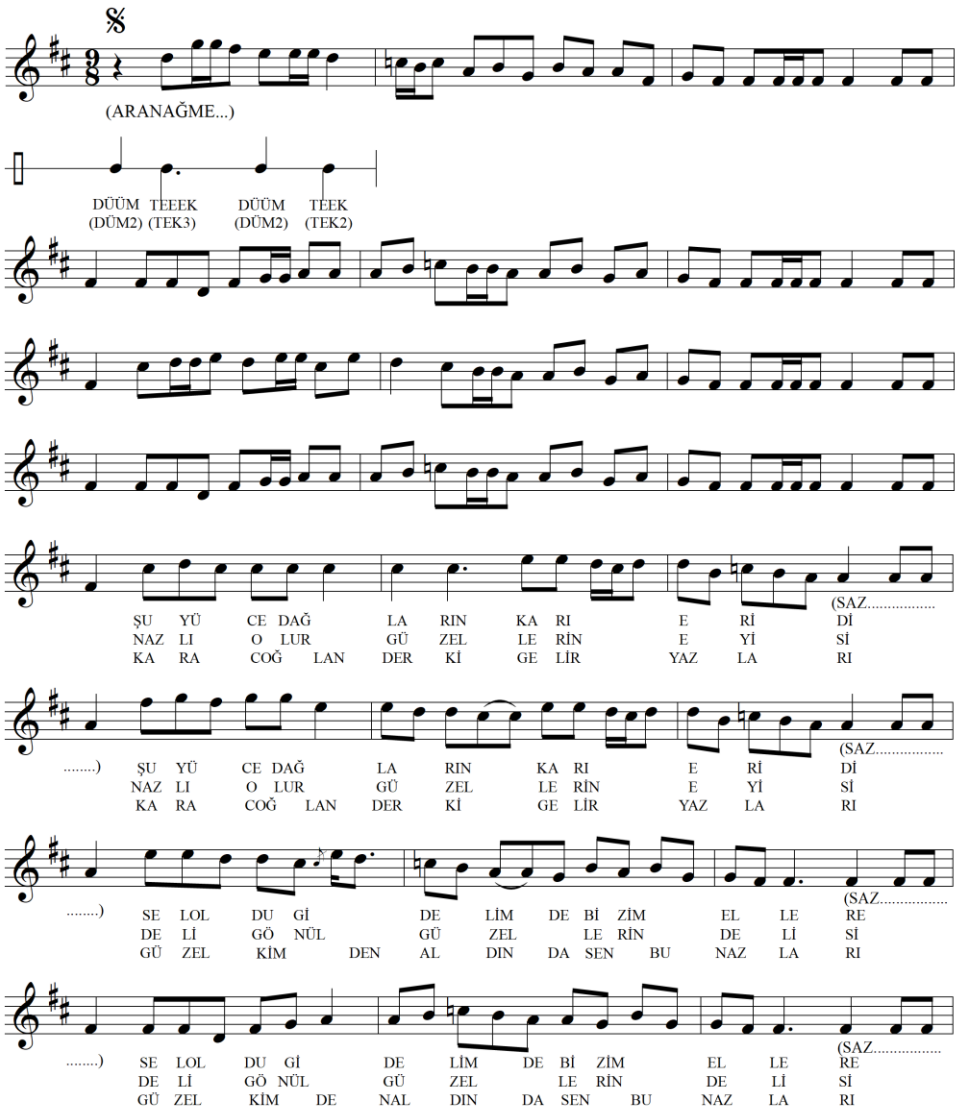
EK-63. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 1467
Yöresi: Silifke - Mut
Kimden Alındığı: Musa Eroğlu

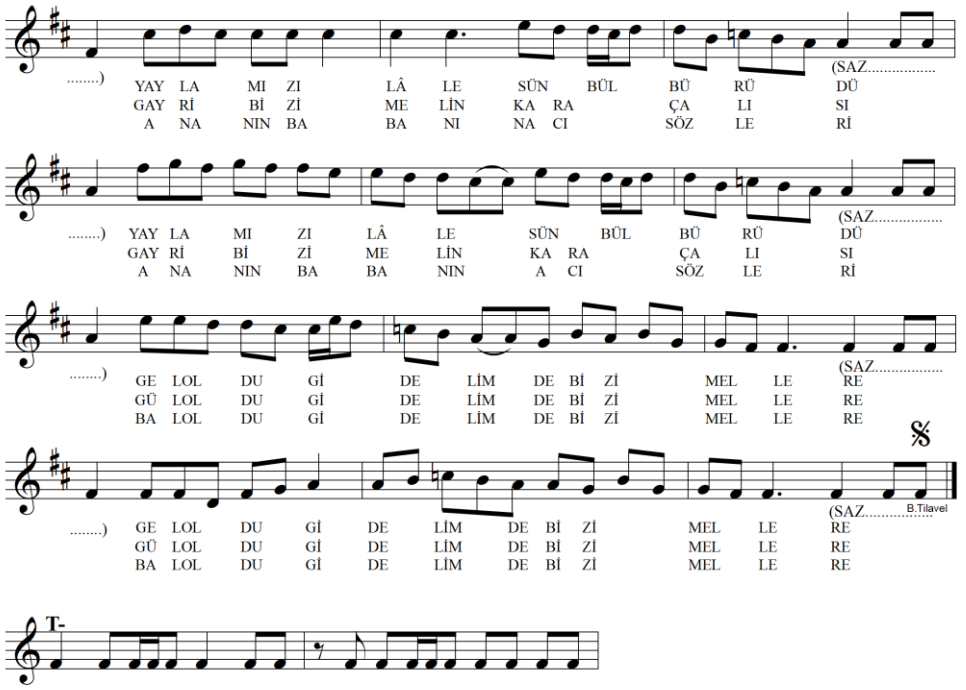
Usûl: Raks Aksağı

Derleyen: TRT
Derleme Tarihi: 04.05.1977
Notaya Alan: Nida Tüfekçi
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

ŞU YÜCE DAĞLARIN KARI ERİDİ



EK-63. Şu yüce dağların karı eridi türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
ŞU YÜCE DAĞLARIN KARI ERİDİ
SEL OLDU GİDELİM DE BİZİM ELLERE
YAYLAMIZI LÂLE SÜNBÜL BÜRÜDÜ
GEL OLDU GİDELİM DE BİZİM ELLERE

-2-
NAZLI OLUR GÜZELLERİN EYİSİ
DELİ GÖNÜL GÜZELLERİN DELİSİ
GAYRI BİZİM ELİN KARA ÇALISI
GÜL OLDU GİDELİM BİZİM ELLERE

-3-
KARACAOĞLAN DER Kİ GELİR YAZLARI
GÜZEL KİMDEN ALDIN DA SEN BU NAZLARI
ANANIN BABANIN ACI SÖZLERİ
BAL OLDU GİDELİM DE BİZİM ELLERE
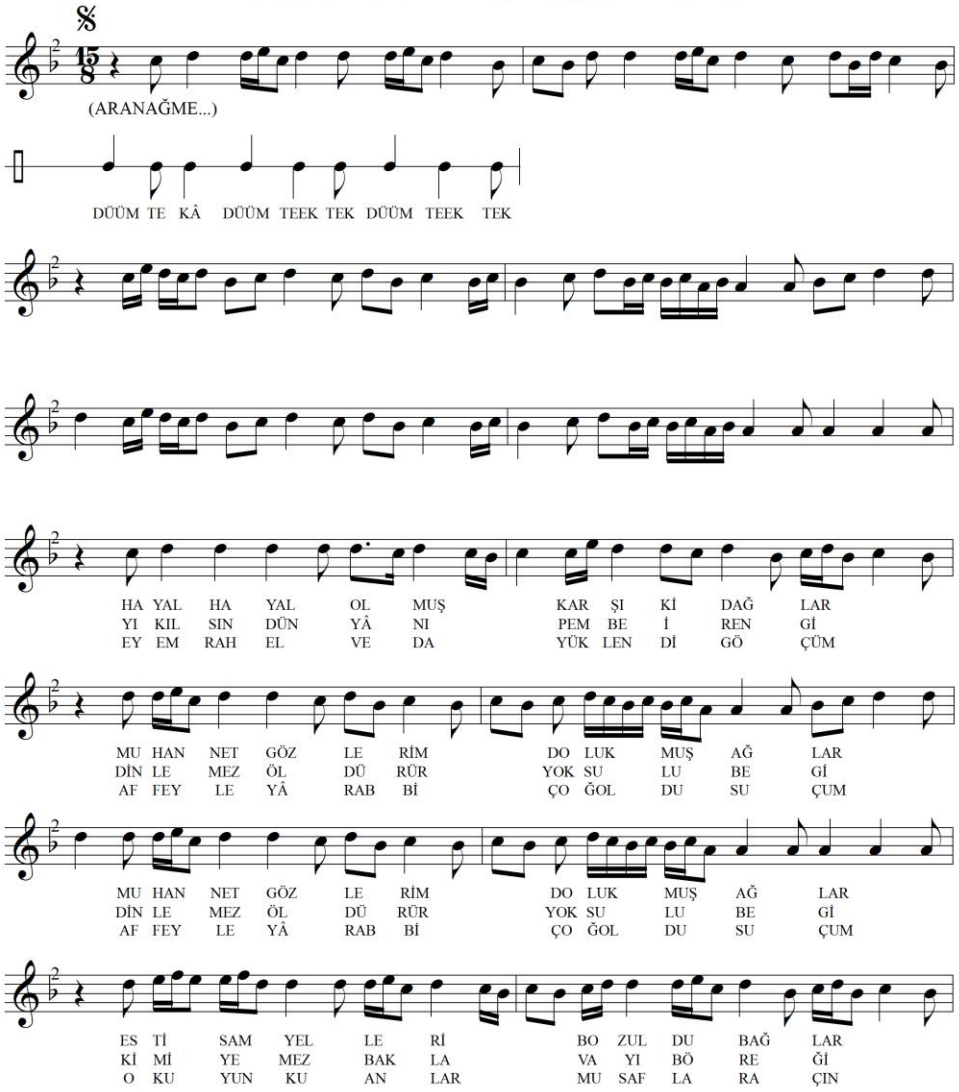
EK-64. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün yeniden yazılan notası

TRT Repertuvar No: 3529
Yöresi: Erzurum
Kimden Alındığı: Müslüm Abay
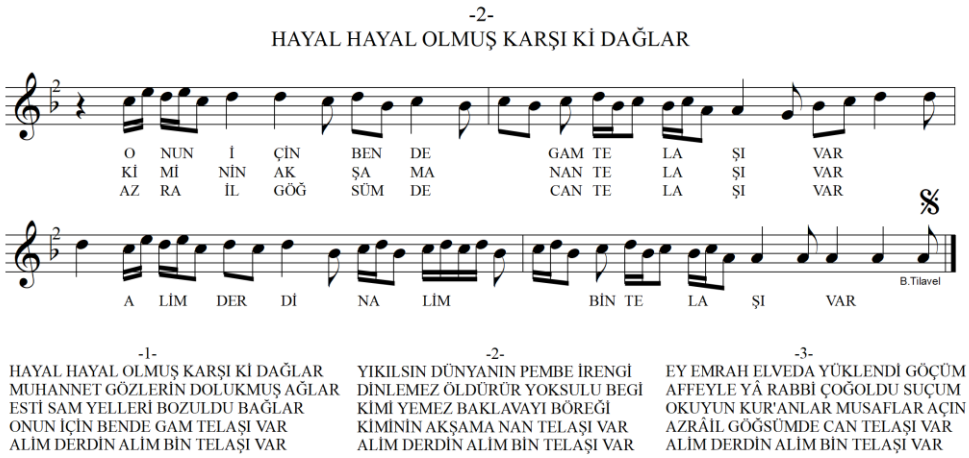
Usûl: Bileşik Türk Aksağı

Derleyen: Yücel Paşmakçı
Derleme Tarihi: 27.11.1986
Notaya Alan: Yücel Paşmakçı
ve öğrencileri
Yeniden Yazım: Bünyamin Tilavel

HAYAL HAYAL OLMUŞ KARŞI Kİ DAĞLAR



EK-64. Hayal hayal olmuş karşı ki dağlar türküsünün yeniden yazılan notası (devam)



-1-
HAYAL HAYAL OLMUŞ KARŞI Kİ DAĞLAR
MUHANNET GÖZLERİN DOLUKMUŞ AĞLAR
ESTİ SAM YELLERİ BOZULDU BAĞLAR
ONUN İÇİN BENDE GAM TELAŞI VAR
ALİM DERDİN ALİM BİN TELAŞI VAR

-2-
YIKILSIN DÜNYANIN PEMBE İRENGİ
DİNLEMEZ ÖLDÜRÜR YOKSULU BEGİ
KİMİ YEMEZ BAKLAVAYI BÖREĞİ
KİMİNİN AKŞAMA NAN TELAŞI VAR
ALİM DERDİN ALİM BİN TELAŞI VAR

-3-
EY EMRAH ELVEDA YÜKLENDİ GÖÇÜM
AFFEYLE YÂ RABBİ ÇOĞOLDU SUÇUM
OKUYUN KUR'ANLAR MUSAFLAR AÇIN
AZRÂİL GÖĞSÜMDE CAN TELAŞI VAR
ALİM DERDİN ALİM BİN TELAŞI VAR

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler



Soyadı, adı	:	TİLAVEL, Bünyamin
Uyruğu	:	T.C.
Doğum tarihi ve yeri	:	30.10.1988
Medenî hâli	:	Bekâr
Telefon	:	0 506 687 65 64
E-mail	:	bunyamintilavel@gmail.com

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet tarihi**
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Türk Müziği Anabilim Dalı	05.09.2019
Lisans	Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektrik Öğretmenliği	01.07.2013
Lise	Manavgat Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	12.06.2009

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**
2019-	Ankara Hacı Bayram Velî Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı	Serbest Öğretim Elemanı
2015-2019	Gazi Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı	Serbest Öğretim Elemanı

Yabancı Dil **:** İngilizce

Yayınlar

Tilavel, B. (2017). TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUVARINDA YER ALAN 23 VE 30 ZAMANLI TÜRKÜLER İÇİN TÜRK MÜZİĞİ USÛL GELENEĞİ IŞIĞINDA BİR DEĞERLENDİRME. İSTEM, (29), 199-216. Retrieved from http://dergipark.org.tr/istem/issue/33548/306164

Hobiler

Bisiklet, analog fotoğrafçılık, ekonomi, elektronik, mekanik.



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

